

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

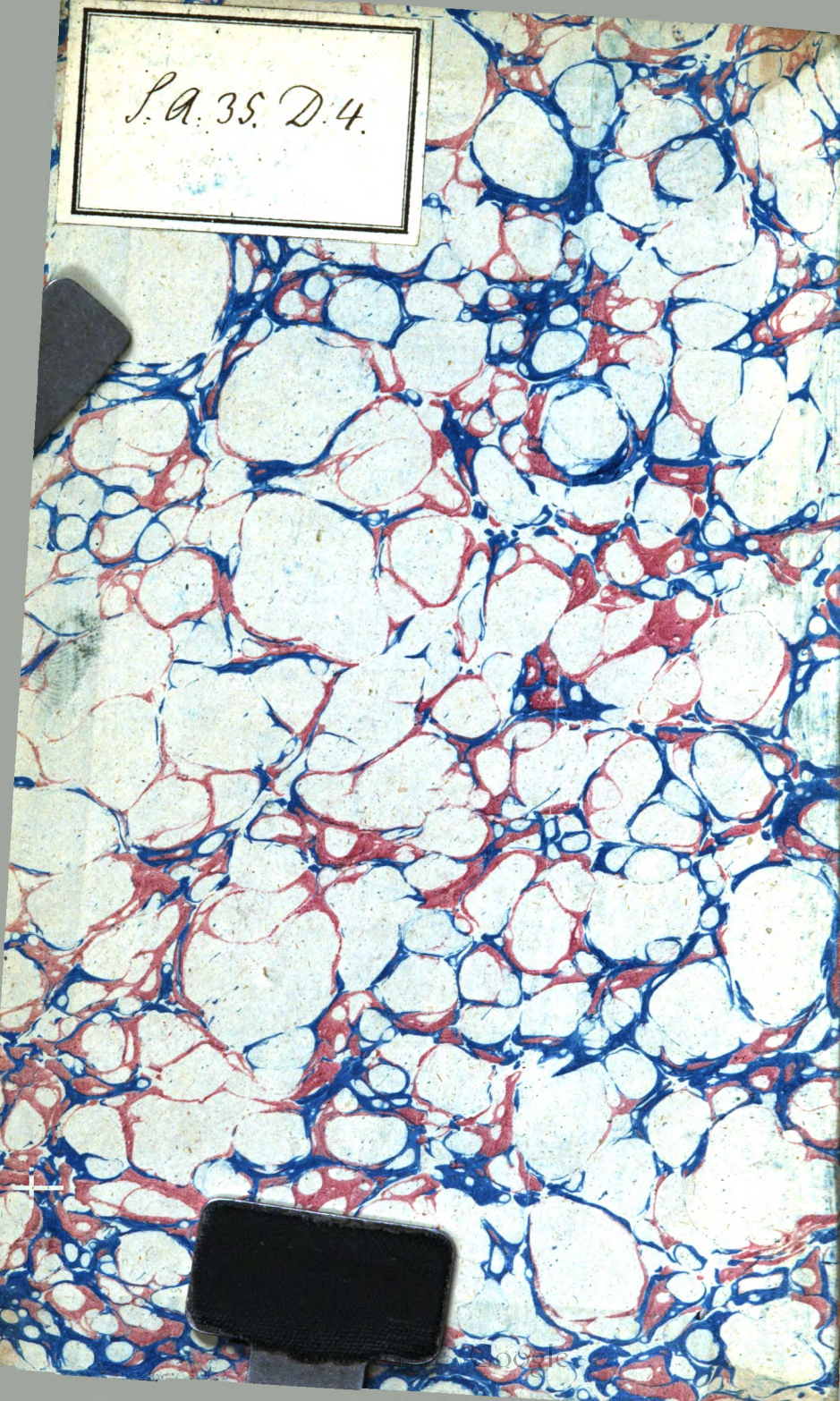
KÖN. HOF. BIBLIOTHEK

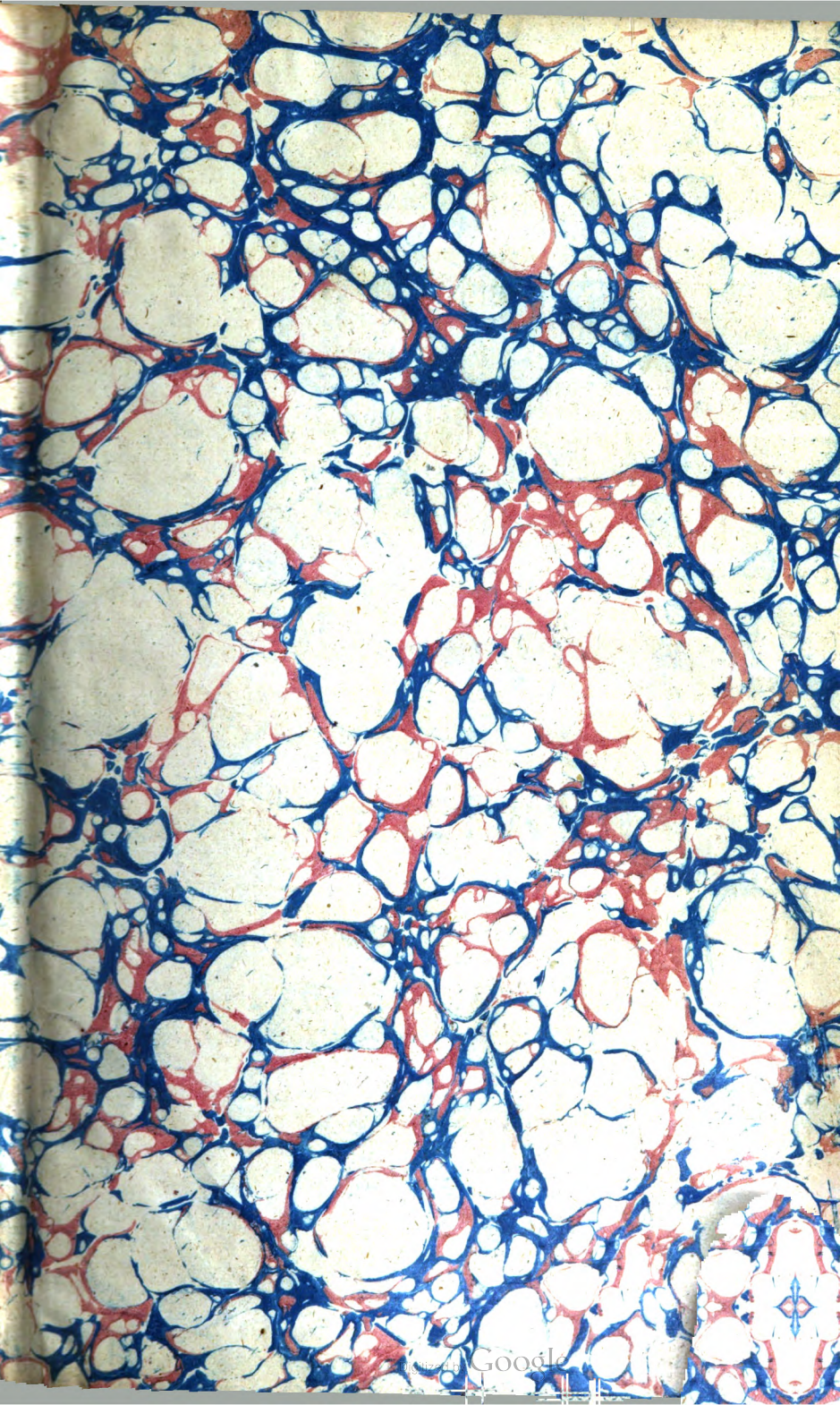

27.043-B

ALT-

Pa. 35. D. 4.

27013-B.

S V E N S K A F O L K B Ö C K E R.

SAGOR, LEGENDER OCH ÄFVENTYR,

EFTER ÄLDRE UPPLAGOR OCH ANDRA KÄLLOR UTGIFNE,

JEMTE

ÖFVERSIGT AF SVENSK FOLKLÄSNING

FRÅN ÄLDRE TILL NÄRVARANDE TID,

AF

P. O. BÄCKSTRÖM.

SEDNARE BANDET.

**STOCKHOLM,
PÅ A. BOHLINS FÖRLAG.**

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS L. J. HJERTA, 1848.

INNEHÅLL.

SAGOR.

10. Fortunatus	(Sid. 1—30).	
<i>Inledning</i>		Sid. 1.
<i>Sagan</i>		» 5.
<i>Variant</i>		» 18.
<i>Anmärkningar</i>		» 27.
11. Talande Fogeln, Spelande Trädet och Rinnande Vattukällan	(Sid. 31—44).	
<i>Inledning</i>		» 31.
<i>Sagan</i>		» 32.
<i>Anmärkningar</i>		» 42.
12. Askungen	(Sid. 45—56).	
<i>Inledning</i>		» 45.
<i>Sagan</i>		» 47.
<i>Varianter</i>		» 53.
13. Tumme-Liten	(Sid. 57—67).	
<i>Inledning</i>		» 57.
<i>Sagan</i>		» 58.
14. Blå-Skägget	(Sid. 68—73).	
<i>Inledning</i>		» 68.
<i>Sagan</i>		» 69.
15. Blå Fogel	(Sid. 74—99).	
<i>Inledning</i>		» 74.
<i>Sagan</i>		» 76.
<i>Anmärkning</i>		» 99.
16. Lycksalighetens Ö	(Sid. 100—114).	
<i>Inledning</i>		» 100.
<i>Sagan</i>		» 101.
<i>Anmärkningar</i>		» 113.
17. Enbusken	(Sid. 115—123).	
<i>Inledning</i>		» 115.
<i>Sagan</i>		» 116.
<i>Anmärkning</i>		» 123.
18. De sex Svanorna eller Den ädelmodiga System	(Sid. 124—131).	
<i>Inledning</i>		» 124.
<i>Sagan</i>		» 127.
19. Gråkappan	(Sid. 132—143).	
<i>Inledning</i>		» 132.
<i>Sagan</i>		» 133.
20. Pelle Båtsman	(Sid. 144—156).	
<i>Inledning</i>		» 144.
<i>Sagan</i>		» 144.

INNEHÅLL.

LEGENDER.

1. Jesu Barndoms-Bok	(Sid. 159—197).	
<i>Inledning</i>		Sid. 159.
<i>Legenden</i>		» 165.
2. Förrädaren Judas	(Sid. 198—206).	
<i>Inledning</i>		» 198.
<i>Legenden</i>		» 199.
3. Jerusalems Skomakare	(Sid. 207—216).	
<i>Inledning</i>		» 207.
<i>Legenden</i>		» 212.
4. De sju Sofvare	(Sid. 217—223).	
<i>Inledning</i>		» 217.
<i>Legenden</i>		» 219.
<i>Anmärkningar</i>		» 225.
5. Sanct Pehr och Broder Lustig (Sid. 224—233).		
<i>Inledning</i>		» 224.
<i>Legenden</i>		» 225.

ÄFVENTYR.

1. Mäster-Katten	(Sid. 237—242).	
<i>Inledning</i>		» 237.
<i>Äfventyret</i>		» 238.
2. Sjelfdukkande Bordet, Gull-Åsnan och Dansande Knölpåken	(Sid. 243—258).	
<i>Inledning</i>		» 243.
<i>Äfventyret</i>		» 244.
<i>Variant</i>		» 256.
3. Doktor Allvetande	(Sid. 259—263).	
<i>Inledning</i>		» 259.
<i>Äfventyret</i>		» 260.
4. Storhjerta, eller Den tappre Skräddaren	(Sid. 264—270).	
<i>Inledning</i>		» 264.
<i>Äfventyret</i>		» 266.
5. Lunkentus	(Sid. 271—289).	
<i>Inledning</i>		» 271.
<i>Äfventyret</i>		» 275.
6. Hobergs-Gubben	(Sid. 290—295).	
<i>Inledning</i>		» 290.
<i>Äfventyret</i>		» 292.

Fortnatus

Sagan om Fortunatus tillhör förra hälften af 18:de seklet. Den lifliga håg för upptäckter och resor i aflägsna länder, som utmärkte detta århundrade, röjer sig äfven här, hvilket, i förening med den påtagliga frändskap denna saga eger med en mängd andra folkberättelser hos nästan alla europeiska nationer, ger densamma ett eget intresse.

Idén till de underbara klenoderna, som gjort Fortunatus-Sagan så populär, är troligen lånad från österlandet. Åtminstone anträffar man dylika redan i *indiska* berättelser, såsom om den magiska trädfogeln i första afdelningen af Pantcha-tantra (LOISELEUR DESLONGCHAMPS, *Essai sur les Fables indiennes*. Paris 1838, s. 35), om trollskålen, stafven och de underbara skorna i Vrihath-Katha (BROCKHAUS, *Die Märchensammlung des Somadeva Bhatta*. Leipzig 1843. I, 19—21), om en underbar vagn eller häst i Souka-Saptati (*The Tooti-nameh, or Tales of a parrot*. London 1801, s. 113. — *Contes du Perroquet*. Paris 1826, s. 145), i Vetala-pantchavinsati (Bytal Puchisi, translated by Rajah KALER-KRISHNEN BEHADUR. Calcutta 1854, s. 55), samt i Singhasana-dwatirinsati (*Le Trône enchanté, conte indien traduit du persan par LESCALLIER*. New-York 1917. I, 191); äfvensom i en mängd andra österländska berättelser, såsom de *arabiska* om Trädhästen i Tusen och en Natt (Tausend und eine Nacht. Breslau 1836. IX, 76—128), hvilken äfven blifvit svensk folkbok, om den underbara mattan, elfenbensröret och äplet i sagan om Prins Achmed och Féen Pari Banu (l. c. IX, 155—158), om den magiska mössan, trumman och bol-len i sagan om Asem och Andarnes Drottning (l. c. X, 220—223), om den flygande vagnen (JON. SCOTT, *Tales, Anecdotes and Letters translated from the arabic and persian*. Shrewsbury 1800. I, 7), o. a.; de *persiska* om den flygande kistan i Bahar-danusch (*The garden of Knowledge, translated by JON. SCOTT*. Shrewsbury 1799. II, 288) och i sagan om Malek och Schirina i Tusen och en Dag (PÉRIE DE LA CROIX, *Les mille et un jour*. Paris 1729. III, 237—292), m. fl. En flygande trädhäst, motsvarande Fortunati önskehätt, finner man för öfrigt äfven i tidigare vesterländska be-

rättelser, såsom i den om Cleornades från 15:de seklet (KEIG TLEY, *Tales and popular fictions*. London 1834, s. 46. — LOISELEUR DESLONGCHAMPS, l. c., s. 36), den om Valentin och Urson från det 18:de (Bibliothèque des Romans. 1777, Mai, s. 122. — KNIGHTLEY, l. c., s. 78) m. fl.

Närmaste förebilden för sagan om Fortunatus har man emedlertid sannolikast att söka i 120:de kapitlet af *Gesta Romanorum* (KELLERS latinska edition. Stuttgart und Tübingen 1842. I, 190—194. — SWANS engelska öfvers. London 1824. II, 148—155. — GRÄSSES tyska öfvers. Dresden u. Leipzig 1842. I, 231—237), ehuru för öfrigt äfven MARCO POLOS omkring år 1300 och MONTEVILLAS (MANDEVILLES) år 1355 författade vidunderliga resebeskrifningar, haft ett omisskänligt inflytande på utarbetandet af denna saga. Att Constantinopel omtalas såsom ännu tillhörande de kristne, utvisar att den icke kan hafva tillkommit senare än 1453, och att Dracole Weyda nämnes såsom regerande i Walachiet bestämmes tiden för dess författande till omkring år 1440. GÖRRERS (*Volksbücher*, s. 77) har sökt visa, att dess ursprung vore att söka i Bretagne, hvarifrån den tidigt skulle spridit sig till Spanien och England, samt sedermera, med tydliga spår af sin öfverflyttning till dessa båda länder, derifrån utgått till det öfriga Europa. Att ett spansk original legat till grund för sagan i dess nuvarande form tillkännagifves uttryckligen i de äldsta tyska och fransyska upplagorna och synes för öfrigt af flera i sagan förekommande spanska namn och uttryck.

Den äldsta tryckta bearbetning af Fortunatus-sagan, man ännu har i behåll, är den tyska »Fortunatus. Augsburg zu trucken verordnet durch J. Heyblen 1509», 4:o (PANZER, *Annalen der ältern deutschen Litteratur*. Nürnberg 1722, s. 318). Andra gamla tyska upplagor äro: »Vom Fortunato und seinem Seckel, auch Wunschhütlein». Augsburg 1530, 4:o, Frankfurt am Main 1534, 8:o, Nürnberg 1677; 8:o, m. fl. En sednare behandling är »Fortunatus mit seinem Seckel und Wunschhütlein». Frankfurt und Leipzig 1727 (*Museum für alt-deutsche Literatur und Kunst*. Berlin 1809. I, 221), äfvensom sådana förekomma i SCHWABS *Buch der schönsten Geschichten und Sagen*. Stuttgart 1837. II, 427—643, och i MARRACHS *Volksbücher*. Nr 22 och 23. Ämnet har för öfrigt blifvit dramatiskt behandladt i en af HANS SACHS år 1553 författad »Tragedia. Mit XXII Personen, der Fortunatus mit dem Wunschseckel und hat V Actus» (HANS SACHS, *Werke*. Nürnberg 1894. III:r Bd. 2:r Theil. Bl. 38—46, se *Museum für altd. Lit.* I, 277), i en år 1678 i Dresden gifven opera, kallad »Tragödia von des Fortunati Wunschhute und Säckel (l. c., s. 221), samt af TIECK (*Schriften*. Berlin 1822. III:r Bd). Beslägtade tyska folksagor äro »Das Vögelchen mit dem goldenen Ei» (*Kindermärchen aus mündlichen Erzählungen gesammelt*. Er-

fort 1787, s. 1—87), »Rolands Knäppen» (MÜLLER, Volksmärchen der Deutschen. Halle 1839. I, 117—176. — MARRACKS Volksbücher № 11), »Tischchen deck dich, Goldesel und Knüttel aus dem Sack» (GRIMM, Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 214—227), hvilken äfven blifvit svensk folkbok, »Der Krautesel» (GRIMM, l. c. II, 189—197), m. fl.

På fransyska eger man en »Histoire comique des aventures de Fortunatus, trad. de l'Espagnol par d'Alibray». Rouen 1656, 12:o (GRÄSSER, Literär-geschichte. II, s. 194); en »Histoire des Aventures heureuses et malheureuses de Fortunatus dans son voyage. Avec sa bourse, et son Chapeau, enseignant comment un jeune homme se doit gouverner, tant envers les Grands que les petits, amis et étrangers, tant hors que dans son pais. Nouvellement traduit de l'Espagnol en François. A Troyes, Chez la Vêve (sic) Jacques Oudot», utan tryckår, men med Imprimatur af den 30 Sept. 1708; m. fl. — »Le Prince Lutin» af Mad. d'AULNOY (Cabinet des Fées. Geneve 1785. II, 129—192) är en beslägtad fransysk folksaga.

Från den fransyska utgick den italienska folkboken »Avvenimenti di Fortunato e de suoi figli». Napoli 1676, 8:o (GRÄSSER, l. c.). — En den tyska »Tischchen deck dich» etc. liknande italiensk folksaga förekommer i Giorn. I. Nov. 1 af Pentamerone eller Lo Conto delli Conto overo lo Trattenemiento de Peccerelle, en sagosamling, utgifven på neapolitanska folkdialekten af GIAMBATTISTA BASILE, och hvaraf den äldsta kända upplagan utkom i Neapel 1637, samma år BASILE dog, (GRIMM, l. c., III, 231).

Den engelska folkboken »History of Fortunatus and his two sons». London, utan tryckår, 12:o, är sannolikt äfven en öfversättning från den fransyska (GRÄSSER, l. c.). — Sagan har blifvit dramatiskt bearbetad af THOMAS DECKER i »The pleasant comedie of Old Fortunatus». London 1600, 4:o, införd bland Old Plays being a continuation of Dodley's Collection. London 1816. III, 101 etc., samt tidigt öfversatt på tyska: »Comedie. Von Fortunato und seinem Seckel und Wunschhütlein, darinnen erstlich drey verstorbene Seelen als Geister, darnach die Tugendt und Schande eingeführt werden» (TIECK, Deutsches Theater. Berlin 1817. II, 1 etc.), äfvensom under titel: »Fortunatus und seine Söhne, eine Zauber-Tragödie von THOMAS DECKER. Aufgeführt im J. 1600 vor der Königin Elisabeth. Aus dem Engl. von VAL. SCHMIDT». Berlin 1819.

Den holländska bearbetningen: »Een Nieuwe Historie van Fortunatus Borse, en van zijen Wenschhoed. Zeer geneugelijk en playsant om te lesen, lerende hoe een jong Gesel hem heuselijk houden zal in handel en wandel, met woorden en werken; bij hoge en lage personen. Deesen allerlaatensten druk van nieuws overgesien en met nieuwe Figuren,

daar op passende, verbeterd. Noit voor desen zo gedrukt». Amsterdam 1796, 8:o (L. PH. C. VAN DEN BERGH, De Nederlandsche Volksromans. Amsterdam 1837, s. 128), är, att döma af titelns likhet med den å de fransyska upplagorna, troligen äfven öfversatt från fransyskan.

Deremot är från tyskan öfversatt den **danska** folkboken »Enlystig Historie, om Fortunatus's Pung og hans Önskehat», hvaraf man har upplagor af åren 1664, 1677, 1698, 1756, 1783 och utan utsatt tryckår (NYERUP, Morskabslæsning, s. 187) äfvensom denna saga finnes införd i RAHBEKS Dansk og Norsk Nationalværk. Kiöb. 1828. III. 2. s. 308—489). — Beslägtade danska folksagor äro: »Lykkens flyvende Fane, eller en historie om tre fattige Skræddere» etc., äfven svensk folkbok, samt »De tre Gaver», införd i WINTHER's Danske Folkeeventyr. Kiöb. 1823. I, 26—30.

Från danskan öfversattes Fortunatus-sagan år 1690 på **isländska** (NYERUP, l. c., s. 168).

Från den tyska har sannolikast äfven utgått den äldre **svenska** bearbetningen, hvaraf i Palmsköldska samlingen å Upsala Bibliothek (T. XXXVII. Bibliographica, s. 635) anføres följande gamla upplaga: »Historia om Fortunato, hans Pung och önskehatt, och sedan huru Sönerne efter hans dödh hegge Glenodierne ärfde, och mycken kortwiilther med drefwo, swära lustigt och kortwilligt at läsa. Nu på nytt af trycket utgången, Stockholm hoos Ignatium Meurer, år 1651», 8:o, och hvaraf för öfrigt skola finnas upplagor af år 1678 (WIESELGREN, Sveriges sköna Litteratur. Lund 1835. III, 476) och 1694 (NYERUP, l. c.). Den enda upplaga utg. sett af denna uppteckning är en i Hr Geo. Stephens' samling befintlig, med följande titel: »Fortunati Historia, Om Hans Pung och Önskehatt. I ledige stunder mycket lustig och behagelig at läsa; hvilken nu efter mångens begäran, är tryckt på nytt», 126 numererade sidor, utom 2:ne sidor register, 8:o. Den tyckes vara från förra hälften af 1700-talet.

Denna äldre och fullständigare bearbetning är numera ytterst sällsynt. Af en sednare, mycket förkortad, har man deremot åtskilliga upplagor. De utg. sett äro: »Fortunatus med sin Penning-Pung och Önskings-Hatt. Stockholm, tryckt hos Fr. B. Nestius, 1824», 16 sidor, 8:o; »Jönköping, i Lundströmska Tryckeriet, 1827», 16 sid., 8:o; samt »Lund, 1834, i Lundbergska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o, äfvensom sagan, efter denna uppteckning, finnes införd i Läse- och Lärbok för Ungdom (af A. I. ARWIDSSON). Stockholm 1830. I, 80—62. Denna bearbetning är icke sammandragen ur den förra, utan öfversatt från en sednare, förmodligen tysk bearhandling af den äldre Fortunatus-sagan. Den är visserligen icke så behandlad, som det särdeles lyckliga ämnet hade förtjenat, men står dock i stilistiskt hänseende onekligen öfver den äldre, i hvars torra krönike-stil man alltför sällan finner några spår af den älskeliga

trohjertenhet, som ger ett så eget behag åt de äldre medeltids-sagorna. Detta oaktadt borde visserligen denna bearbetning, i anseende till sin högre ålder och större fullständighet, här företrädesvis meddelas; men då densamma aldrig egentligen varit svensk folkbok, hvilket åter är förhållandet med den sednare, har utg. ansett sig böra införa denna i sin helhet, samt, såsom Variant, en öfversigt af den förra, upptagande alla der förekommande facta, äfvensom alla sådane enskilda drag, som kunna gifva någon ledning för utredandet af sagans ursprung.

En fattig man i staden Famagusta på Cypern hade en son, som fått namnet Fortunatus. Då han hunnit ynglingaåren, trufdes han ej längre hemma, utan längtade ut i världen. Föräldrarne hade ingenting deremot; de tänkte: må han själf söka sin lycka och se sig om hur han finner henne.

Han vandrade alltså åstad, besökte många länder och såg många städer, led stundom brist, men hade äfven ofta goda dagar, och tjente vid mången furstes hof ärligt och troget; sådant kunde likväl ej hans kamrater lida; utan de förstödo alltid att genom list och ränker jaga honom bort igen.

På detta sätt kom han allt längre från hemmet, råkade stundom i godt, men ännu oftare i dåligt sällskap, der han förslöste sina med slit och möda förvärfvade penningar och hade sluteligen ingenting kvar.

Under bekymmer för framtiden och ånger öfver det förflutna gick han en dag vilse i en stor skog. Bär, syra, bergsöta och vildäpplen voro här hans enda spis, och en källas klara vatten hans enda dryck. Björnarnes brummande och vargarnes tjutande satte honom i ständig oro. Då det led mot natten, steg han upp i ett träd, för att der vara i större säkerhet; men, till sin stora förskräckelse, såg han en väldig slagbjörn klifva upp i just samma träd, der han tänkt få sin nattro. Förgäfves klättrade Fortunatus undan allt högre och högre; hans förföljare var honom ständigt i hälarne. Slutligen, kommen till yttersta toppen, fattade han mod, drog ut sitt svärd och högg dermed löst på björnen. Denne, ännu

mer retad häraf, höll sig med ena framtassen fast i en af trädets grenar och ämnade med den andra gifva Fortunatus ett duktigt hugg; men i detsamma brast grenen och björnen tumlade ned, hvarvid uppstod ett sådant buller att alla de öfriga djuren, som stodo der nere, togo flykten. Fortunatus var äfven i ångesten nedfallen, och det så, att han, nedkommen, satt grensle öfver den halfdöda björnen, hvilken han ej försummade att döda, så snart han kommit till besinning.

För att stilla sin hunger, sög han blodet ur björnens sår, och sedan han vederqvickt sig deraf, lade han sig ned på sin dödade fiendes mjuka pels och insomnade tungt.

När han efter en ljuflig sömn uppvaknade, stod en skön jungfru framför honom; men han visste icke hvem hon var eller hvarifrån hon kommit. Hon såg likväl så glad och vänlig ut, att han gerna förtrodde sig åt henne och sade: »Hjelp mig ur denna skog, eljest måste jag här dö». — »Det skall du icke,» svarade skogsjungfrun, »och jag skall snart hjälpa dig ur skogen; men jag vill förläna dig en ännu större förmon. Vet att jag är Fortuna, lyckans gudinna. Här i min påse finnes Rikedom, Vishet, Magt, Skönhet och Helsa. Välj dig en af dessa gåfvor, men blott en kan jag gifva dig.»

Fortunatus besinnade sig ej länge innan han valde Rikedom; ty, tänkte han, har man penningar, så har man allt.

»Godt,» sade Lyckans gudinna, »tag denna pung. Du finner alltid i den så mycket penningar du önskar dig i guld- och silfvermynt, och denna egenskap skall den behålla så länge du och dina barn lefva, men ej längre. Begagna den väl och såsom ett tacksamhetsbevis för denna rika gåfva skall du hvarje år i denna månad med 400 dukater utstyra en hederlig flicka, som för fattigdom ej kan få gifta sig med den hon älskar.»

Efter dessa ord förde den sköna jungfrun Fortunatus ur skogen och försvann.

Fortunatus hade nu visserligen genom den underbara pungen mera penningar än han behöfde; men denna lycka var nära att blifva honom vådlig, ty då han af en hästhandlare köpte 6 sköna hästar, hvilka en rik furste funnit för dyra,

blef detta rätt illa upptaget. Fursten, hvilken lika litet behöfde hushålla med menniskor, som Fortunatus med penningar, lät i harmen fängsla honom, och den oförsigtiga hästhandeln hade lätt kunnat kosta Fortunatus lifvet, om han icke genom rika gåfvor ur sin pung förstått att skaffa sig gällande förespråkare vid hofvet.

Denna händelse gjorde honom emedlertid försigtigare. Han insåg att en ringa man, som han, alltid väckte en viss förargelse och mer än vanlig afund, om han för uppenbart visade sin rikedom, och gick derföre klokare till väga. Dessutom gjorde han en lycklig bekantskap, som hjälpte honom på rätt väg med sin outtömliga skatt. Det var en fattig, men kunnig och erfaren man, som rest vidt och bredt omkring, och nu antog tjänst hos Fortunatus, hvilken han rådde att begifva sig ut på resor, för att i främmande land, genom sina penningar, skaffa sig anseende af en ej blott rik, utan äfven förnäm man. Leopold, så hette den nya vännen, anskaffade vagnar och betjening; med de aldrig bristande tillgångarne mötte inga synnerliga svårigheter, och Fortunatus blef, ju längre de reste, i följd af den stat han förde, allt mer och mer ansedd, så att han snart sjelf ej kunde annat än finna sig rätt hög och förnäm. Han var också ej som dessa resande, hvilka på några månader begifva sig utrikes och om hvilka ordspråket säger:

»Det flög en höna öfver Rhen

Och hemkom som en kyckling se'n,»

utan han reste i hela 15 år och gaf sig god tid både att se och att tänka öfver hvad han sett.

Under dessa resor kom han äfven till Irland och hvilade der en gång öfver natten i ett kloster, bredvid hvilket fanns en stor grotta med många gångar och hvalf, som kallades St. Patriks Skärseld. Våra resande ville gerna besöka en så märkvärdig ort, men då man lätt kunde gå vilse i de många gångarne, varnade dem abboten att ej begifva sig för långt in. Fortunatus trodde det likväl ej vara så farligt, utan gick dit ensam med Leopold; men snart erfor han huru farligt det är att förakta goda råd. Det dröjde ej länge förr än de

funno, att de gått vilse, och då de nu ville vända om, förvillade de sig allt mer och mer. Så irrade de ur den ena gången i den andra i hela två dagar, plågade af hunger, törst och trötthet, så att grottan blef för dem en sannskyldig skärseld. Munkarne blefvo äfven oroliga, ty de fruktade, att efter denna olycka ingen from pilgrim mera skulle vilja taga herberge hos dem, och likväl hade de af dessa slags gäster haft sina mesta inkomster. I icke mindre oro voro Fortunati betjenter; ty hvar skulle de väl få en husbonde, som betalte dem så väl och var en så genomgod herre? De satte derföre allt i rörelse och lofvade 100 dubbla guldstycken åt den, som räddade deras herre och Leopold, hvilken äfven var af dem allmänt afhållen.

Blott någon utlofvar mycket penningar, så kan han lätt utföra allt hvad menniskor förmå. Der fanns en man, som med tillhjälp af ett snöre i alla möjliga riktningar mätt och undersökt grottan. Så snart han fick veta hvarom fråga var och hvilken stor summa han kunde förtjena, skyndade han att genomleta hålan åt alla håll och lyckades sluteligen att träffa de utmattade och halfdöde resande, dem han först vederqvickte med bröd och vin och sedan lyckligen förde ut igen, till stor glädje för både betjeningen och munkarne.

Sedan Fortunatus länge rest samt mycket sett och erfårit, ja till och med genom en trolös värd varit på vägen att förlora sin pung, ehuru han icke ens gifvit sin vän Leopold förtroende af dess egenskaper, begaf han sig sluteligen hem till Famagusta, der han ännu träffade sina föräldrar vid lif och gjorde allt hvad han kunde för att bereda dem en glad ålderdom.

Fortunatus hade under sina resor sett så många herrliga kyrkor och palatser, att det var helt naturligt, det en man med så oinskränkta tillgångar vid hemkomsten tänkte på sin fädernestads förskönande. Han uppförde åt stadsboerne en stor och skön kyrka och åt sig sjelf ett praktfullt palats, kring hvilket han anlade de skönaste trädgårdar med många vattenkonster och andra kostbara prydnader, så att konungen sjelf ej hade så mycken herrlighet att fägnas sig åt.

Dessa kostsamma anläggningar väckte konungens uppmärksamhet. Det måste likväl vara en svåra rik man, som kan lägga så mycket penningar i byggnader, tänkte han; man måste söka fästa honom vid hemmet, att han ej åter öfverger oss med sina rikedomar. Kort och godt, konungen bortgifte den rike mannen med en fattig grefves dotter, som gerna tog honom till godo, emedan han var en välvext man med ett ganska hyggligt utseende. Den fattige men förnäme grefven och hans icke mindre förnäma fru grefvinna hade väl aldrig bifallit denna förmälning, om icke Fortunati praktfulla palats, sköna trädgårdar och stora rikedom förbländat dem och förmått dem att gifva sin dotter åt en ofrälse man. Men de dyrbara skänkerna till svärfar, svärmor och svägerskor, de lysande måltiderne och festerne, vid hvilka till och med konungen infann sig, gjorde likväl snart Fortunatus högeligen värderad i hela släkten.

Femton lyckliga år hade Fortunatus framlevat med sin unga vackra grefvinna och under denna tid blifvit välsignad med tvenne söner; men som de rika ofta hafva sina nycker, så uppstod hos vår Fortunatus nu åter lusten att resa. Hans öma maka lade sig väl allt hvad hon kunde emot detta infall; men det stod ej att ändra.

Han for alltså åstad och kom till Alexandria, der en mächtig bascha regerade. Honom skänkte han flere dyrbarheter af högt värde, som han inköpt i Venedig, Florens och annorstädes. Baschan undrade lika mycket öfver den förment resande köpmannens rikedom, som öfver hans frikostighet, och af tacksamhet för de kostbara gåfvorna lät han bjuda honom till sig och visade honom efter måltiden alla sina skatter i silfver, guld och ädla stenar. Fortunatus ställde sig på det högsta förundrad öfver allt detta och sade sig ej begripa, huru man kunnat förena så stora skatter på ett ställe. »Åh!» svarade baschan, »detta är i alla fall ett intet emot den skatt, jag förvarar i min sängkammare.»

En så märkvärdig klenod ville Fortunatus gerna se på närmare håll, och den rika baschan var också artig nog att taga honom med sig i sitt sofrum, der han framdrog undan

sängen en gammal hatt af ganska tarfligt utseende och sade: »Ser du, denna hatt är mera värd än alla mina skatter. Blott jag sätter den på mitt hufvud, så förflyttas jag genast hvar helst jag önskar mig, till min krigshär, till mitt rikes aflägsnaste trakter, till mina jagtparker, ja jag tror ända till solen, om det fölle mig in och jag ej fruktade att blifva svedd.»

Då Fortunatus tycktes hafva svårt att sätta tro härtill, satte baschan, för att öfvertyga honom, hatten på hans hufvud och bad honom önska sig hvart han ville och sedan tillbaka. Fortunatus lydde, önskade sig hem till hustru och barn, och var i detsamma, utan att han visste huru, hos dem.

Den gode baschan var en ganska dum herre, som så länste ut sin oskattbara hatt; men en skälm var också Fortunatus, som ej kom tillbaka med honom och gaf baschan så mången sorgsen stund öfver hattens oersättliga förlust och sitt alltför långt drifna förtroende till menniskor.

Fortunatus åter tyckte, att den underbara hatten passade förträffligt till den undergörande pungen, och ville därför icke släppa någondera ifrån sig.

Men ehuru Fortunatus nu hade i rikt mått allt denna jordens goda, åldrades han likväl såsom andra menniskor, och sedan han i några år öfverlevvat sin grefvinna, märkte han, att tiden nu äfven var inne för honom att skiljas bädan. När han så låg på sitt yttersta, lät han inkalla sina båda söner, upptäckte för dem hemligheten med hatten och pungen, samt tillade, att pungens undergörande kraft blott räckte för deras lifstid, hvarföre de i tid borde tänka på sina arfvingars försörjande.

Den yngre af sönerne, som hette Andalos, hade ärft fadrens lust för resor; men den äldre, Ampedos, trufdes bäst hemma. Andalos bad därför sin bror ur pungen fylla några säar med guldmynt och sedan lemna den åt honom under sex års tid, på det han rätt väl kunde få se sig omkring i verlden. Hatten skulle bli kvar hos Ampedos, att, i fall säarne under tiden blefvo tomma, denne genast skulle kunna önska sig till brodern för att skaffa dem ny påfyllnad.

Ampedos, god och from, gjorde icke många invändningar, utan fyllde ett par säar med dukater, hvaraf han aldrig tog

mer än han nått och jemnt behöfde, läste in den underbara hatten och lefde stilla och nöjd hemma. Andalos deremot for från haf till haf, vann priset vid alla torneringar och ringrännningar, samt förvärfvade sig öfverallt stort anseende genom sin rikedom, sin talrika betjening och sin frikostighet. Dock

pengar ge mod,

men mod ger öfvermod,

och så kom äfven hans stund. Han hade stannat i den stora staden London, gifvit konungen, drottningen, prinsar, prinsessor och hela hofvet många lysande fester, och prinsessan Agrippina till och med fann hans ögon rätt vackra, likasom han hela hennes person. Hade han blott varit af furstligt blod, så hade hon visst icke besinnat sig att besvara hans kärlek, som dag ifrån dag blef alltmera synbar; men nu visste man beklagligen icke hvarifrån den rike mannen kom eller hvilken han var.

Konungen, som var en god och mild herre, tyckte gerna om ett godt skämt och roade sig stundom sjelf att tillställa sådant. En dag skickade han till Andalos och gaf honom tillkänna, att han med sin gemål och sina barn ville äta middag hos honom; men på det han skulle kunna sätta den rika värden i bryderi, förbjöd han med detsamma vid strängt straff, att ingen i hela den stora staden skulle få sälja ved eller kol till Andalos' folk. Denne hade emedlertid gjort stora anstalter och inköpt de utsöktaste läckerheter; men då dessa skulle tillagas, kunde hvarken ved eller kol fås. Andalos förstod lätt, att detta var ett påfund af konungen för att göra honom brydd; men han var ej rådlös. Han lät genast uppköpa all kanel, muskott, peppar, kryddneglikor och ingefära, som fanns i de londonska köpmännens stora magasin, och fick på detta sätt bränsle nog.

När den utsatta dagen inföll, for konungen med all kunglig ståt till Andalos' hus och trodde sig nu få se den rike mannen i en vacker förlägenhet. Men huru förvånad blef icke den kongliga familjen att vid framkomsten mötas af den skönaste välfukt, som förbränningen af så många kryddor måste åstadkomma, och att sedermera undfågnas med en måltid, så

läcker och väl anrättad, att de aldrig sett dess make. Den som nu blef flat var icke värden, utan konungen. Andalos måste förklara huru han kunnat tillaga en sådan middag utan ved eller kol, och han tvekade icke att tillstå sanningen, ty hans bränsle var ej att skämmas för. Förundran öfver hans omätliga rikedomar blef emedlertid härigenom ännu mera ökad, och han tycktes sjelf finna ett nöje i att stegra den till det yttersta; ty då de höge gästerna reste hem, förärade han hvarje herre och fruntimmer i kungens följe dyrbara ringar, halsband och dosor rikt besatta med juveler. Den lägre betjenningen begåfvades efter rang och värdighet med 10, 20 till 30 dukater; med ett ord, vår Andalos tycktes just hafva föresatt sig att skryta, men att han icke gjorde rätt klokt deri, skola vi snart få se.

Drottningar och prinsessor torde också stundom, ehuru ej så mycket som andra fruntimmer, hemsökas af nyfikenhet. Åtminstone inträffade detta nu; ty drottningen och prinsessan Agrippina undrade storligen hvarifrån vår Andalos väl kunde taga alla sina penningar, då man aldrig hörde, att några foror eller skepp förde till honom sådana. Mor och dotter rådslogo om sättet att utforska, huru härmed hängde tillsammans, och prinsessan åtog sig att låtsas gynna hans kärlek för att dymedelst kunna utleta hans hemlighet. Hon blef derföre nu långt vänligare mot honom än förr, och i ett förtroligt samtal måste han bigta sig för henne; men prinsessan spelade, likasom hans far hos baschan, den tviflande, och Andalos måste visa henne huru underverket tillgick, i det han ur den underbara pungen utskakade tusen dukater i hennes knä. Prinsessan kunde ej nog beundra pungens förträffliga egenskap, och så snart den alltför öppenhjertige Andalos aflägsnat sig, skyndade hon att underrätta sin höga moder om hvad hon upptäckt.

Mor och dotter funno båda den märkvärdiga pungen af alltför högt värde, att de ej innerligen gerna skulle vilja vara i besittning deraf, och beslöto att genom list söka vinna detta mål.

Med sin fru mors bifall lät alltså prinsessan förfärdiga en pung, till utseendet så mycket möjligt var liknande den hon

sett Andalos ega, och sedan gjorde man sig all möda att gifva den ett lika nyttjadt och nött utseende, som den undergörande. Derefter erhöll Andalos ett hemligt budskap från prinsessan att tillbringa aftonen hos henne; hvarken konungen eller drottningen, hette det, hade minsta kunskap härom. Man kan tänka huru smickrad vår Andalos var af en sådan heder! Också lät han utan svårighet den förledande prinsessan öfvertala sig att dricka det ena glaset efter det andra, och som hon blandat en sömndryck i vinet, hade det snart den påräknade verkan, att han sof som en sten. När han sent på följande morgonen vaknade och fann sig ensam, förargade han sig icke litet öfver denna så olägligt påkomna sömn och begaf sig hem, rätt flat öfver en så försöfven natt. Han skulle likväl snart erfara, att den varit för honom långt olyckligare än han anat.

För att skingra sitt elaka lynne, lät han bjuda till frukost några goda vänner, hvilkas antal alltid är rätt anseeligt hos de rika, om de veta vara frikostiga. Hofmästaren behöfde penningar, och Andalos tog som vanligt i sin pung; men ingenting fanns deri och ingenting kom dit, huru han också vände den. Nu blef den stackars Andalos först rätt innerligt bedröfvad och fruktade, att han alltför mycket missbrukat sin gifmilda pung; men efter första bestörtningen upptäckte han snart det skedda bytet och prinsessans trolöshet. För honom återstod i denna förtviflade belägenhet, intet annat, än att taga sin tillflykt till en jude, för att till honom sälja allt hvad som fanns i hans präktiga palats och dymedelst skaffa sig respenningar. När detta blifvit uppgjordt, afskedade Andalos allt sitt folk, till deras stora bedröfvelse, emedan han alltid varit dem en god och frikostig husbonde, och begaf sig så på väg till Famagusta.

Brodren, som ej sett honom på länge, tog vänligt emot honom, och när Andalos berättade huru det gått med pungen och begärde önskehatten, för att kunna återtaga den förra, afrådde honom den maklige och stillsamme Ampedos: »vi hafva ju penningar nog för vår listid,» sade han, »jag har ännu tagit blott obetydligt ur de båda såarne du lemnade mig;

bry dig derföre ej om pungen, den kan ju i alla fall ej begagnas längre, än vi båda lefva.» Men Andalos stod ej att öfvertala. Han satte hatten på, önskade sig först till Venedig och så till Florens, besökte de rikaste juvelerare-bodar, och sedan han i hvar och en hopsamlat de skönaste arbeten, var han genast borta och på ett annat ställe.

Sedan han på detta sätt, värre än en röfware, farit fram i de båda rika städerna, begaf han sig till London, der han slog sig ned framför en kyrka och utbredde alla sina sköna klenoder af ringar, kammar, halsband o. s. v. När nu hofdamerna gingo ur kyrkan, sålde han till dem flere småsaker för mycket godt pris; men på de större smyckena var han så dyr, att ingen mäktade köpa något. Sin afsigt härmed vann han snart, ty han blef kallad till prinsessan, som, ehuru hon egde den outtömliga pungen och han nu gaf de billigaste priser, likväl började pruta med honom; men Andalos, hvilken medelst en stor lösnäsa och en brun färg, hvarmed han målat sitt ansigte, gjort sig oigenkänlig, hade ej förr märkt, att prinsessan bar pungen vid sin gördel, än han satte sin hatt på sig, fattade dristigt prinsessan om lifvet och var i detsamma långt bort i en ödeskog. Nu tog han af den lösa näsan, upptäckte hvem han var och ämnade återtaga sin pung; men prinsessan, som af förskräckelse var nära att falla i vanmakt, bad honom så innerligt om något att läska sig med, att han ej förmådde motstå hennes böner och blef så ett nytt bevis huru farligt det är att ha ett godt hjerta utan ett lika godt hufvud; ty då han klättrade upp i ett äpleträd för att taga ned några af dess frukter åt sin försmäktande följeslagerska, satte han tanklöst nog hatten på hennes hufvud för att skydda henne för solen, och då hon i detsamma tänkte: »Ack om jag nu vore hos min mor igen,» blef denna önskan på ögonblicket uppfylld.

Man må nu döma om Andalos känslor, då han vid nedstigandet från trädet fann prinsessan borta med både hatt och pung! Under det han sökte leta sig ut ur skogen, träffade han åter ett skönt äpleträd, och hungern dämpade hans ovilja för den förtretliga frukten. Han klättrade nu för egen del

upp i detta träd och valde sig ett rätt skönt äple; men ack, knappt hade han förtärt det, innan han fann sig utrustad med ett par ansenligt långa åsneöron. Visst kunde de vara väl förtjenta, men han tyckte straffet dock nog hårdt. Sedan han känt, mätt och i en källa sett huru halfalns långa hans öron blifvit, ryckte han förgäfves på dem och fann huru sannt det är, att den som en gång är en åsna, förblir åsna.

Medan Andalos högt klagade öfver detta nya missöde, framkom en eremit, som väl började med att förebrå honom, för det han störde den trettioåriga ensamhet, under hvilken han varit lycklig nog att i denna skog ej se en enda menniska, men dock till slut förbarmade sig öfver den klagande. Eremiten beskref, så vidlyftigt man kunde vänta af en man, som vet mycket och så sällan fått tillfälle att meddela sitt vetande, huru mycket ondt i världen skett genom äplen allt sedan Adam åt deraf; men han lät det likväl ej stanna vid denna lärda afhandling, utan visade nu Andalos ett annat äpleträd, hvaraf han knappt ätit ett och ett halft äple, förr än hans åsneöron voro lika hastigt borta, som de kommit. Hans glädje häröfver var, som man väl kan förstå, icke liten, i synnerhet som han nu började tänka på, huru just dessa äplen kunde blifva honom ett medel att återfå hvad han förlorat. Han bad derföre eremiten om ett par af båda slagen. »Tag,» sade den redlige mannen, »så många du vill; dessa träden tillhöra ej mig mera än dig.»

Andalos var ej sen att förse sig rikeligen med de undergörande äplena och begaf sig på vägen till London. Denna resa var väl lång, och mödosamt var det också att gå för den, som varit van att färdas så fort: men hvad gör man ej för att taga hämd på en trolös prinsessa? — Då han ändteligen hunnit fram, satte Andalos en plåsterlapp öfver sitt ena öga, fästade ett löst skägg vid sin haka, påtog en peruk samt förställde och förklädde sig så, att ej den mest klarsynta skulle kunnat igenkänna honom. Nu utbredde han sina sköna, men vådliga äplen, der han visste prinsessan brukade dagligen gå fram till slottskyrkan. Som han ej begärde mindre än tre dukater för hvarje äple, så köpte ingen mer än prinses-

san, som af nyfikenhet tillhandlade sig ett par, dem hon med synnerlig begärlighet förtärde, så snart hon kommit in i sina rum. Till sin stora förskräckelse erfor hon samma verkan deraf, som Andalos i skogen. Ingen hufvudprydnad kunde skyla de långa öronen. Läkare af alla slag tillkallades; piller, pulver, droppar, mixturer, ja sjelfva fältskärsknifvarne anlätades, men allt förgäfves; ty knappast voro öronen under mycken sveda och mycket blödande afskurna, förr än de åter voro halfalns långa.

Den fördömde fruktmånglaren hade visligen försvunnit; men snart kom en resande doktor att tillbjuda prinsessan sin tjänst. Denne var åter ingen annan än den förklädde Andalos, som väl kryddat sina botande äplen på det de ej måtte vara alltför olika vanliga läkemedel. Sedan prinsessan förtärt ett stycke af ett sådant äple, såg hon redan öronen hafva något minskats och fattade nu det förtroende för sin nye läkare, att han fick tillfälle gifva henne en sömndryck fullt ut så god som den, hon gaf honom, då hon stal hans pung. Under det prinsessan sof, såg Andalos sig noga omkring i hennes rum och fann lyckligtvis den underbara hatten höljd med damm under prinsessans säng; ty så fin och slug hon än var, hade hon likväl ej anat hattens egenskap, utan föraktligt kastat honom under sängen. Andalos, som föresatt sig att hämnas de streck hon spelt honom, försummade nu icke att fatta den sofvande prinsessan om lifvet och önska sig i samma skog som sista gången. Här upptäckte han sig ånyo, tog tillbaka sin pung och förde prinsessan med de ännu nog långa öronen till ett kloster, der hon snart fann sig i sin försakelse af verlden. Förgäfves väntade konungen och drottningen, att deras kära dotter nu, såsom efter det första försvinnandet, skulle återkomma. Döden öfverraskade dem under denna väntan, och prinsessan sjelf fastade och sjöng messor till sin höga ålderdom.

Andalos återvände till sin bror, men blott för att berätta honom huru han öfverlistat prinsessan, och begaf sig sedan, trots brodrens alla varningar, åter ut på resor; ty ombytthet och fåfänga gafvo honom ingen trefnad hemma.

Ampedos förespådde honom, att detta krigstrykande aldrig skulle kunna lyktas väl, och alltför snart uppfylldes denna spådom; ty då Andalos genom sin prakt och rikedom retat tvenne snikna och mäktiga tyska landtgrefvars afund, passade de på tillfället, då han var stadd på resa till ett tornerspel, öfverföll honom i en skog, dödade hans betjening, förde honom fången till ett bergsslott och satte honom der i en jernbur, som uthängdes på ett af de högsta tornen, med hotelse att döda honom, om han ej bekände hvarifrån han finge sina penningar. Hatten hade han obetänksamt lemnat kvar hos Ampedos, oaktadt dennes föreställningar, att den någon gång kunde bli nyttig att hafva; men Andalos var bland det folket, som tro, att här man penningar, så har man allt och behöfver intet mera. Nu insåg han för sent sin villfarelse och som den medfart, han fick undergå, var svår och lifvet kärt, yppade han slutligen sin hemlighet. Detta tjente honom likväl till ingenting, ty sedan grefvarne väl åtkommit den rika pungen, ansågo de försigtigast att genom ännu ett brott trygga sin besittning och låto döda Andalos.

När Ampedos kort derpå erfor sin brors olycksöde, dog han efter några veckor af sorg.

Grefvarne hade öfverenskommit att hvar sin månad begagna den röfvade pungen; men då det just träffade sig så, att Ampedos dog vid den första månadens slut, då pungen bytte om egare och genom detta dödsfall förlorade sin undergörande kraft, trodde den grefven, som nu icke fick något ur den ständigt toma pungen, att hans vän beröfvat denna dess egenskap, sedan han tillfyllest betjent sig deraf, och beslöt att hämnas en så stor trolöshet. Nattetid öfverföll han sin grannes borg, intog den, dödade alla som gjorde motstånd och skonade icke heller den åtminstone nu oskyldige landtgrefven. När kejsaren erfor förtoppet härmed, lät han fängsla den hämdgirige och dömde honom att rådbråkas. Domen gick i verkställighet, och vi se häraf att denna lyokopung förvandlat en konungadotter till nunna samt tillskyndat trenne andra dess ianehafvare en våldsamt död, oberäknadt att en konung, en

drottning och en öm bror af sorg förtidigt nedstigit i grafven. Så liten lycka ligger i blotta rikedom.

Variant.

»Ehuruväl denne historien (som om Fortunati Lycka, samt många Olyckor, vidlyfteligen är samman skrifven) synes vara mycket underlig och sällsam, och allenast lik en Fabel och Dicht; Likväl är härinnan mycket at i acht taga och observera; Hälst i det Verldsliga och timeliga Lefvernet: Huru Herren Gud alltid underligen the sina hjälper och hugnar, då de under den svåra Korssbördan, Fattigdom och elände hafva tolamod; Äre trogne och flitige i Bönen: Hvar om många Exempel i den Helga Skrift finnes. Men ingalunda til detta arbete böra apliceras; Man vil allenast här, med några ord Historiens Innehåld omröra, så ock, att man och ofta af Fabler och Dicht något inhämtar, det dem rättsinnadom och Gudfruktigom kan lända til nytta och underrättelse; Så består denne Handelen til största delen af Fortunato och Fortuna, nemligen *Lyckan*, som den *olyckelige* Fortunato med en behagelig och härlig Lycka begåfvat; hvilket alt utförligen i Materien såsom ock, om Hans bägge Söner, med hvad mera, det den *Gunstige Läsaren* noggsamt finnandes, samt til det bästa uttydandes, varder.»

En rik borgare i staden Famagusta på Cypren, vid namn Theodorus, af gammal och ädel ätt, förslöste större delen af sina ärfda rikedomar på torneringar och dylika nöjen. För att få honom att bli stadigare, utsågo hans fränder den sköna Gratiana, dotter af en ädel borgare i Nicosia, hufvudstaden på Cypren, till hans brud. Deras goda afsigt vanns ock till en början; men sedan Gratiana gifvit sin man en son, som fick namnet Fortunatus, begynte fadren åter sitt förra lefverne och innan kort var nästan allt hvad han egde borta. En dag, då Fortunatus, nu 18 år gammal, satt till bords med sina föräldrar, syntes fadren särdeles be-
dröfvad. Då sonen frågade honom om anledningen härtill, svarade han, att det var af ånger öfver sitt slöseri, som satt honom ur stånd att gifva sin son en passande uppfostran. Fortunatus bad honom vara vid godt mod och beslöt nu att begifva sig ut i verlden för att på egen hand söka sin lycka och ej längre vara sina föräldrar till last. Han gick ned till sjöstranden och fann der en venedisk galeja, som ditkommit från Jerusalem med en grefve af Flandern. Till denne vände sig Fortunatus för att bli antagen i hans tjänst. Grefven beviljade det, och då galejan redan var se-

gelfärdig, gick han genast om bord utan att få tid att taga afsked af sina föräldrar.

Ankommen till Venedig uppköpte grefven der flere hästar för sin hemresa och dessutom en mängd dyrbara smycken, emedan han var trolofvad med hertigens af Cleven dotter och skulle nu hem att fira sitt bröllop. Då Fortunatus var den ende af grefvens tjänare som kände det venediska språket, gick handeln för det mesta genom honom, hvarigenom han kom högt i sin herres gunst och väckte de andra tjänarnes afund.

Bröllopet firades med stor ståt. Sedan furstarne och herrarne ridit sperr, utsatte hertigen af Cleven ett pris af 2:ne klenoder, värda 200 croner, för tjänarne att täfla om. Den ena klenoden vann Timotheus, hertigens af Brabant tjänare, och den andra Fortunatus. Dennes medtjenare öfvertalade Timotheus att utmana Fortunatus till att sätta sitt pris emot hans. Fortunatus antog utmaningen och vann båda klenoderne, hvilket ännu mer retade hans medtjenares afundsjuka. En af dem, vid namn Rupert, utfäste sig att, om de ville gifva honom 10 croner, skulle han ställa så till, att Fortunatus af sig sjelf skulle begifva sig bort utan sin herres vetskap. De gäfvo Rupert 15 croner, i stället för de begärda 10, och han använde dem att flitigt traktera Fortunatus och dymedelst vinna hans vänskap. Sedan detta lyckats, gick han en natt till Fortunatus och berättade honom, att han nyss af grefvens kansler fått höra, det grefven ämnade tidigt följande morgonen resa till Lawen¹⁾, der han med grefven af Spol²⁾ hade en rättgång, och för att vara säker om sin gemäls trohet under sin frånvaro, hade han beslutat att göra alla fyra kammardrängarne, som skulle uppvakta grefvinnan och bland hvilka Fortunatus var en, till snöpingar, såsom seden var i österlandet, derifrån grefven nyligen var kommen. Fortunatus blef vid denna underrättelse högeligen förskräckt och bad sin vän säga honom huru han än samma natt skulle kunna undkomma. Rupert underrättade honom att, när man ringde till ottesången, öppnades den af stadsportarne, som kallades Koporten³⁾, genom hvilken Fortunatus lättast kunde fly. Denne försummade icke att följa det falska rådet, och på en af grefvens hästar och med en falk på handen, såsom ämnade han sig ut på jagt, kom han lyckligen ur staden.

Sedan Fortunatus ridit tio miles väg, sände han tillbaka grefvens häst, falk och jagthund, på det hans husbonde ej måtte sätta efter honom. Grefven förundrade sig högeligen öfver Fortunatus afvikande och hotade med strängt straff den, som kunde hafva gifvit anledning dertill. Rupert vågade nu icke upptäcka den list, han begagnat, utan sade för kamraterne, att han inbillat Fortunatus, det underrättelse kommit, att konungen af Cypern förlänat

hans fader Theodorus ett grefvedöme, som den nyss aflidne greve Anshelm af Therantzio förut innehafte, hvarefter Fortunatus blifvit så ifrig att begifva sig hem.

Emedlertid skyndade Fortunatus, sedan han köpt sig en annan häst, med all flit till Cadix ⁴⁾, hvarest han gick om bord på ett fartyg och seglade till »Lunden,» hufvudstaden i England, der han gjorde bekantskap med tvenne unga köpmän från Cypern, i hvilkas sällskap han förlöste alla sina penningar, så att han åter nödgades söka tjenst och fann en sådan hos en rik köpman, vid namn Hieronymus Rupert. I dennes hus bodde en Florentiner, Andreas, som af sin far blifvit skickad med en mängd köpmansgods till Borg ⁵⁾ i Flandern, men icke allenast förlöst de penningar han fått för varorna, utan satt sig i skuld dessutom, hvarefter han begifvit sig på hemvägen, då han uti staden Turin i Frankrike ⁶⁾ träffat en fången engelsk adelsman, som lofvat honom hederlig vederläggning, om han ville resa till London och der genom Hieronymus Rupert utverka hans friköpande. Denne lofvade gerna att försträcka penningarne, blott Andreas kunde förmå någon af den fångnes anförwandter vid hofvet att gå i borgen derför. Anländ till hofvet hade Andreas lätt höra, att konungen af England hade gifvit hertigen af Burgund sin syster till gemål ⁷⁾ och dervid utlofvat sig att sända honom till hemgiftva några klenoder af ganska högt värde, hvilka voro i förvar hos en adelsman i London, som fått konungens befallning att uppköpa ännu flere lika kostbara, innan han afreste till hertigen. Andreas skyndade att uppsöka denna adelsman och erbjöd honom att köpa några dyrbara smycken, som voro att bese hemma hos Andreas. Adelsmannen följde denne hem, men här mördade honom Andreas, tog hans signetring från hans tumme och en nyckel ur hans ficka samt begaf sig dermed till den mördades hustru, för hvilken han sade sig af hennes man fått uppdrag att afhämta de kungliga klenoderna och uppvisade riktigheten och nyckeln såsom bevis på sanningen af sin utsaga. Hustrun misströdde honom icke, men sökte förgäfvast de begärda klenoderna; de voro ingenstades till finnandes. Under tiden hade den mördades blod trängt genom golvet ned i Hieronymi matsal. Förskräckt skyndade Hieronymus upp till Andreas, som nyss åter hemkommit och förebrådde honom hans illgeråd; Andreas försäkrade, att den skett blott för att värja hans eget lif och sökte övertala Hieronymus att jemte sitt folk biträda honom att gömma den mördades lik. Af fruktan att sjelf komma i ansvar för det mord, som skett i hans hus, samtyckte Hieronymus, hvarefter Andreas skyndade sig att rymma ur landet och begaf sig till Alexandria, der han afsvor sin tro och kom derigenom i stor hyllest hos de otrogne.

Då den mördade icke återsyntes i hemmet, sände hans hustru till hofvet för att fråga, om han icke var hos konungen. Denne, orolig för sina klenoder, skickade genast sitt folk att söka efter dem i adelsmannens hus, men de stodo icke att finna, och den enda upplysning hustrun kunde gifva, var att ett bud kommit att hemta dem till Hieronymus Ruperts hus, men att de då redan varit försvunne. Hieronymus blef nu häktad, jemte allt sitt folk och deribland äfven Fortunatus, som nyss hemkommit från en resa till Saduwik⁹⁾ i sin husbondes ärenden och således var fullkomligt okunnig om hvad som tilldragit sig. Vid en noggrann efterspanning i Hieronymi hus, upptäcktes den mördades lik, och nu dömdes alla de häktade att hänga. Domen verkställdes på de öfrige, men då ordningen kom till Fortunatus, räddades han af domaren, som af allas utsagor funnit, att han icke varit medvetande om mordet, och som beredde honom utväg att hemligen fly ur landet. Konungen lät derefter utlysa, att hvilken, som kunde gifva honom upplysning om de förlorade klenoderne, skulle få en belöning af 2000 nobler; men detta oaktadt ficks ingen kunskap derom.

Den mördades enka hade emedlertid, sedan hon i 30 dygn tillbörligen sört sin man, börjat tänka på medel att skingra sin bedröfvelse. Hon rådgjorde härom med en grannqvinna, som äfven nyligen blifvit enka, och denna rådde henne att flytta sin säng till en annan kammar eller åtminstone till en annan plats i rummet, lägga sig deri och tänka på någon ungarl, som hon gärna ville hafva till äkta samt dervid utropa: »de döde till de döde, och de lefvande till de lefvande!» Så hade hon gjort, då hennes man afsomnat. Enkan följde rådet, och då nu sängen rubbades, upptäcktes skrinet med klenoderne uti under ena sängstolpen. Hon gick dermed till konungen, som blef så förnöjd att återfå sina dyrbarheter, att han genast inkallade en ung, fager adelsman vid hofvet och ålade honom att gifta sig med enkan, hyrmed denna fann sig särdeles belåten.

Sedan Fortunatus lyckligen undsluppit galgen, kom han till Picardia och sökte sig der tjenst, men då han icke kunde erhålla någon, begaf han sig till Britanien⁹⁾ och gick under vägen vilse i en skog, der han irrade omkring i 3:ne dagar, utan mat eller drick. Mot natten på tredje dagen fann han ändteligen en källa, men knappt hade han derur släckt sin törst, innan en mängd vilddjur började samla sig deromkring, då han förskräckt tog sin tillflykt till ett träd. Här förföljdes han af en björn, som jagade honom från den ena grepen till den andra, till dess han ej kunde komma längre. Då drog han ut sitt svärd och högg mot björnen, hvilken slog efter honom; men i detsamma brast grenen, hvarpå björnen stod, och denne tumlade ned, hvarvid de öfrige vilda

djuren flydde undan af förskräckelse. Fortunatus satt en stund kvar i trädet, men då björnen icke rörde sig, steg han ned, dödade björnen och sög dess blod, hvaraf han kände sig styrkt och föll i sömn.

Då han vaknade, stod framför honom en fager jungfru, som var Fortuna eller Lyckan, hvilken lofvade förära honom en gåfva och bjöd honom välja mellan visdom, rikedom, styrka, helse, skönhet och en lång lifstid. Fortunatus valde rikedom, och Fortuna gaf honom nu en pung, som hade den egenskapen, att, så ofta han tog deri, fann han alltid tio guldmynt af det gångbara i det landet, der han för tillfället uppehöll sig. Denna egenskap skulle likväl pungen icke behålla längre än i hans och hans barns lifstid. Fortuna ålade honom för öfrigt att alltid hålla den dagen helig och aldrig på densamma bedrifva någon okyskhetsgerning, utan fira den medelst att då alltid, i hvad land han än vore, med 400 guldstycken utstyra någon giftvuxen mö, som för fattigdom ej kunde få gifta sig. Fortunatus lofvade detta gerne och fördes så af Fortuna ur skogen.

Han anlände nu till en stad, hvarvid var ett slott tillhörigt en skogsgrefve¹⁰⁾, som af hertigen i Britanien blifvit satt att försvara den stora skogen. Grefven hade af en hästhandlare velat köpa trenne ovanligt sköna hästar, men de hade ej kunnat komma öfverens om priset. Fortunatus deremot köpte hästarne, utan att pruta, hvaröfver grefven blef så förbittrad, att han lät fångsla Fortunatus och ålade honom att göra reda för, hvarifrån han fått de penningar, han tycktes hafva så godt om. Fortunatus sade sig hafva i skogen hittat en pung med 600 croner, som han gerna ville lemna grefven; men denne förklarade det föregifna fyndet för en stöld och hotade att taga hans lif; dock lät han sluteligen beveka sig att släppa honom lös och äfven låta honom få behålla de köpta hästarne.

Fortunatus begaf sig till Andeganis¹¹⁾, hufvudstaden i Britanien, der man firade hertigens bröllop med konungens dotter af Arragonia¹²⁾. Bland de många, som ditrest för att bese högtidligheterna, var en fattig adelsman från Hibernia, vid namn Leopoldus, hvilken genomrest alla de tu kejsardömen och 20 konungariket, som då funnos i kristenheten. Genom sina berättelser derom väckte han Fortunati håg för resor, och medelst löfte om rik belöning öfvertalade Fortunatus honom att gå i sin tjänst. Åtföljda af 3:ne tjenare och en kammardräng, begäfvos de sig nu till Augsborg, Nördlingen, Ulm, Costentz, Basel, Strassburg, Meintz, Cöln, så till Bruck¹³⁾ i Flandern och derifrån till »Lunden, konungens hufvudstad i Engeland», hvarifrån de reste »fyra

dagsresor öfver siön til en ö, och ifrån ön åter nije dagsresor til Odwurck¹⁴⁾ en hufvudstad i Skottland.»

Då de voro på 6 dagsresor nära Hibernia, bad Leopoldus, att de måtte få göra ett besök i hans hem uti staden Waldrick¹⁵⁾, hvilket Fortunatus gerna medgaf, visade Leopoldi anhöriga mycken frikostighet och förärade vid afskedet hans hustru, son och dotter hvar sina 500 nobler, deraf »en är bättre än halffredje Rynské Gylden». Derefter fortsattes resan till Wernicks¹⁶⁾, hvarest var ett stort kapell, der bakom altaret befanns ingången till den stora, mörka hålan, kallad »Sancti Patricii Skärseld»¹⁷⁾. Fortunatus skänkte abboten i dervarande kloster ett fat vin och vann derigenom hans synnerliga bevågenhet. Abboten underrättade honom, att den ryktbara hålan hade sitt namn efter en helig abbot, benämd Patricius, som upptäckt densamma och der gått vilse, men genom Guds synnerliga nåd blifvit räddad derur. Fortunatus beslutade nu att våga ett besök i hålan och Leopoldus följde honom. De kommo genast vilse och irrade länge omkring i hålan, till dess, uppå abbotens tillsägelse, en gammal man, som förut noga undersökt hålan, begaf sig dit med ett snöre och räddade de båda resande, hvarför han frikostigt belönades af Fortunatus.

Denne fortsatte nu, jemte Leopoldus och tjänarne, resan först till Calis, så till St. Jobst i Picardii och sedan till Paris samt vidare genom Frankrike, Hispanien, Neapolis och Rom till Venedig. Här fick han höra, att kejsaren af Constantinopel ämnade öfverlemna regeringen åt sin son och låta kröna honom. Venedierne hade utrustat en galeja med ett herrligt bodskap, som skulle till den nya kejsaren öfverföra många kostbara klenoder. Med denna galeja afgick äfven Fortunatus till Constantinopel. En bedräglig värd, hos hvilken han der fått herrberge, smög sig om natten in i hans rum och skar bort alla de sofvandes penningpungar; men då den underbara kändes tom utanpå, slängde han den föraktligt under sängen och gick sin väg med de öfriga. Då Fortunatus vaknade och fann pungen vara borta, blef han af förtviflan utom sig och ångrade nu bittert, att han valt rikedomens framför de öfriga gåfvor, Fortuna erbjudit honom. Lyckligtvis återfanns pungen och visade sig lika kraftig som förr. Fortunatus lät af glädje sjunga lofsånger i Sophiæ-kyrkan, och då årsdagen af den undergörande pungen emottagande nu var inne, skänkte han de utfäste 400 dukaterna åt en fattig snickares dotter, som derigenom blef gift med en yngling, hvilken hon länge älskat. Då värden ännu en gång smygt sig in att bestjåla sina gäster, blef han dödad af Leopoldus, hvarför Fortunatus med sina följeslagare måste hufvudstupa lemna Constantinopel och kom så till Karosa¹⁸⁾ i turkiske kejsarens land, hvarifrån han genomreste det lilla och

större Wallachiet, öfver hvilket landskap regerade den höghorne furste Tracola Woyd¹⁹), samt vidare konungarikena Posen²⁰), Croacien och Dalmacien till Ofven²¹), ett stort slott i Ungern, och ytterligare till Krakow i Paland, Köpenhamn i Danmark, Stockholm i Sverige och Bergen i Norge, hvarifrån han begaf sig åter genom Sverige och Danmark till Praag i Böhmerland och så genast vägen igenom hertigdömet Saxen och genom Frankrike (Franken?) till Aushurg samt vidare till Venedig, der han uppköpte en mängd kostbara klenoder, hvarmed han seglade till Famagusta, dit han nu återkom efter 15 års frånvaro. Han fann sina föräldrar döda, men beslutade dock att här sätta sig i ro, uppbyggde ett ståtligt palats och en skön kyrka med präktiga gravvårdar åt föräldrarna, samt började nu se sig om efter en hustru.

En grefve Nimian, som bodde föga långt från Famagusta, hade tre döttrar, hvaraf den äldsta, Gemiana, var 18, den andra, Marsopia, 17 och den tredje, Cassandra, 15 år gammal. En af dessa önskade Konungen, att Fortunatus måtte välja till sin gemål, och hans val föll på Cassandra. Deras bröllop firades med stor högtidlighet, och Fortunatus gaf sin brud till morgongåfva ett slott med en liten stad, kallad Larganube till Regenbogen²²), som han köpt utaf greffen af Ligoña. Sedermera förlånade han sin trogne vän Leopoldus ett eget hus med tjenare och tjänarinnor samt 100 dukater i måningen till underhåll, och då denne efter någon tid sked, lät Fortunatus jorda honom i den kyrkan han uppbyggt.

Fortunatus lefde sedan i stillhet med sin gemål i 12 års tid, hvarunder hon födde honom tvenne söner, af hvilka den äldste benämndes Ampedo och den yngre Andolosia. Men nu yeknade åter hans håg för resor. Han begaf sig med sin egen galeja och en rik laddning till Alexandria, der han förärade både »Admiraldus²³), Öfversten, som är näst konungen i landet», och äfven »Soldan» sjelf rika skänker och vann derigenom deras synnerliga bevägenhet. Med lejd af Soldan besökte han sedan kejsarens af Persia land och begaf sig derifrån till »Store Chams af Chaltey²⁴) rike och så genom en ödemark till India i Prästen Johans²⁵) land, hvilken hade under sig 72 konungariken, samt kom slutligen till Calicot²⁶), der den bästa pepparn vexer »uti små vindruftors liknelsen». Här vände han om, för »öfver den stora sjön» till staden Lamechta²⁷) och derifrån på kameler genom en ödemark till Jerusalem, hvarifrån han återkom till Alexandria, der han blef särdeles väl emottagen af Soldan, som bjöd honom på en kostelig måltid och visade honom alla sina skatter samt slutligen en gammal oansenlig filthatt, den Soldan förklarade för sin dyrbaraste klenod. Denne hatt hade nemligen den egenskapen att förflytta den, som bar densamma på sitt hufvud, hvarthelst han önskade sig.

Fortunatus yttrade, att en sådan hatt måste vara mycket tung. Soldan bad honom själf försöka; men knapt hade Fortunatus satt hatten på sitt hufvud innan han önskade sig på sin galeja, och då denna önskan på ögonblicket uppfylldes, skyndade han att hissa seglen och styra hemåt. Han undkom lyckligen de fartyg, Soldan utsändt att förfölja honom, och lika litet kunde Soldans sändebud Marcholandus, som ankom till Famagusta, förmå honom att återlemna önskehatten.

Sedermera lefde Fortunatus flera år i ro hemma till dess hans gemål dog, då han af sorg föll i trånsjuka, och när han nu kände sin sista stund nalkas, upptäckte han för sönerne pungens och hattens egenskaper och ålade dem att för ingen uppenbar dessa samt att alltid behålla båda klenoderne tillsammans. Sönerne lofvade det, men sedan Andolosia setat ett helt år hemma efter fadrens död, fick han en oemotståndlig lust att bege sig ut på resor och öfverenskom nu med sin bror, att denne skulle behålla hatten, hvaremot Andolosia skulle, sedan han tömt tvenne kistor fulla med guldmynt ur pungen, begagna denna i sex års tid och derefter återlemna den till Ampedo att lika länge nyttja den.

Andolosia seglade nu med ett talrikt följe på sin faders galeja till hamnen Aquamorte²⁸), der han landsteg och red så till franske konungens hof, hvarest han väckte stort uppseende genom sin frikostighet och sin färdighet i ridderliga öfningar. Han förälskade sig i en adelsmans hustru, hvilken han bjöd 1000 crower i guld för att hos henne få tillbringa en natt. Hon emottog både honom och hans penningar, men förmådde sin grannes dotter att, emot löfte om 100 crower, intaga sin plats. Då Andolosia upptäckte detta byte, fruktade han att derigenom blifva ett åtlöje för hofvet och skyndade till konungen af Navarren samt vidare till konungarne uti Portugal och Hispania, hos hvilken sistnämnde han tillbringade några år och blef af honom slagen till riddare; men då konungen ville förmåla honom med en grefves dotter, som ej behagade Andolosia, begaf han sig derifrån till konungen af England, hvilken han tappert biträdde i ett krig mot Skottland och kom derigenom högt i konungens gunst. Dennes dotter Agrippina vann Andolosias hjerta. Han bjöd henne med sin mor och sina hofjungfrur på en kostlig måltid. Då konungen frågade hvarför han ej äfven bjudit honom, syrade Andolosia, att han ej vågat det, och nu bjöd konungen sig själf till hans gäst, men lät med detsamma utgå ett påbud öfver hela staden London, att ingen, vid strängt straff, skulle få sälja ved eller kol till Andolosia eller hans tjenare. I stället eldade Andolosia med kanelbark och allehanda dyrbara kryddor, hvarigenom han väckte konungens synnerliga nyfikenhet att erfara, hvarifrån Andolosia hem-

tade sina stora rikedomar. Agrippina åtog sig att utforska detta. Hon låtsade besvara Andolosias kärlek och aflockade honom dymedelst hans hemlighet, hvarefter hon gaf honom ett möte, då hon söfde honom medelst en sömndryck och frantog honom den underbara pungen.

Då Andolosia märkte sin förlust, afskedade han sitt folk och reste hem till sin bror, från hvilken han nu i tio år varit borta. Han aflockade Ampedo önskehatten, under förevändning att blott vilja begagna den på en jagt, och önskade sig nu uti Genua, Florens och Venedig, der han samlade en mängd dyrbara klenoder, samt så till London, der han, förklädd, satte sig utanför kyrkan, i hvilken Agrippina plägade gå, och bjöd der ut sina smycken. Agrippina köpte några deraf och tillsade krämjaren att komma i hennes rum för att få sin betalning. Då Andolosia här såg sin pung vid hennes gördel, satte han hatten på, fattade henne om lifvet och önskade sig långt bort i en villande skog. De besunno sig genast på en ensam ö nära Hibernia vid foten af ett äpleträd. Agrippina bad Andolosia, utan att igenkänna honom, plocka henne ett äple att läska sig med. Han steg upp i trädet och satte med detsamma önskehatten på hennes hufvud för att själf vara så mycket ledigare. Hon önskade sig vara hemma, och var på ögonblicket försvunnen med hatten, pungen och alla klenoderne. Andolosia förbannade trädet, äplena, sin födelsestund och sin kärlek till Agrippina, samt tillbringade natten sömnlös under ett träd i skogen. Följande morgon upptäckte han ett träd med sköna röda äplen, hvaraf han förtärde 2:ne, då i detsamma två långa gethorn vexte honom ur hufvudet. Vid hans jemmerrop öfver denna nya olycka framkom en torpare, som tillbragt 30 år der i skogen, och gaf Andolosia anvisning på ett annat äpleträd, hvars frukt förtog verkan af de förra äplena. Andolosia plockade några af hvardera slaget och begaf sig dermed till en hamn, hvarifrån han seglade till London. Här förklädde han sig och utbjöd sina hornäplen åt Agrippina, som köpte ett par deraf och, sedan hon förtärt dem, fann sig rikeligen behornad. Flere doktorer tillkallades, men ingen förmådde fördrifva hornen. Slutligen infann sig äfven Andolosia, förklädd till doktor, och gaf prinsessan ett af de hornsfördrifvande äplena, tillagadt med socker och rhabarber, hvarigenom hornen till hälften försvunno. Han upptäckte önskehatten under prinsessans säng och skyndade att taga den till sig, och sedan han, under förevändning att han behöfde en större penningssumma till kurens fortsättande, förmått Agrippina att gripa till den underbara pungen, önskade han sig med henne åter i villande skog, gaf sig der tillkänna och förde henne på hennes egen begäran till ett nunnekloster, der han qvarlemnade henne,

efter att frikostigt hafva sørjt för hennes underhåll. Sjelf skyndade han hem till sin bror, hvilken han återlemnade de båda klenoderne; men Ampedo lät honom behålla pungen, och Andolosia begaf sig nu till konungens af Cypern hof, der han erfor, att konungen ämnat fria för sin son till engelska konungens sköna dotter Agrippina, men att underrättelse nyss ingått att hon på ett förunderligt sätt blifvit bortförd af en främmande doktor. Andolosia åtog sig att skaffa henne tillrätta och bad konungen afsända ett högtidligt budskap till London; när detta hunnit dit, skulle äfven prinsessan vara der. Medelst önskehatten skaffade han Agrippina ännu ett af de hornsfördrifvande äplena, som botade henne fullkomligt, och förde henne sedan till sin faders hof, der hon förlofvades med den cypriske konungasonen, samt reste så till Cypern för att fira sitt bröllop. Under högtidligheterna utmärkte sig Andolosia framför alla de öfrige riddarne, hvilket väckte ett bittert hat hos en grefve Theodorus, som följt den unga drottningen från England. Denne förband sig med grefven af Limosi, som egde ett rövareslott på en ö nära Famagusta. De öfverföll Andolosia, dödade alla hans tjenare och förde honom sjelf fången till nämde slott, der de pinade honom så länge till dess han upptäckte hemligheten med pungen, som då fräntogs honom. När Ampedo fick höra sin brors olycka, fruktade han att sjelf för önskehattens skull, som han egde i sitt våld, få erfara en dylik förföljelse, hvarföre han brände upp densamma och dog kort derefter. Emedlertid infann sig grefve Theodorus på rövareslottet och strypte med egen hand Andolosia, för att trygga sig i besittningen af pungen: men då denna med detsamma förlorade sin underbara egenskap, trodde han, att grefven af Limosi bedragit honom, och vid den tvist, som nu uppstod emellan dem, blef grefven af Limosi illa sårad, hvarefter grefve Theodorus fängslades af den sårades tjenare. Konungen kallade de båda tvistande inför sig, då deras illgerning upptäcktes och båda dömdes till döden samt afrättades. Fortunati praktfulla palats tillföll nu konungen, som upplät det åt sin son och dennes unga gemål, hvilka der höllo sitt hof ända till den gamle konungens död.

Anmärkingar.

1) Kallas *Lauffen* i den danska bearbetningen; *Louvain* i den franska — staden *Löwen* i Syd-Brabant.

2) *St. Poll* i den danska bearbetningen; *Saint Paul* i den franska.

3) I den äldre tyska bearbetningen, äfvensom i den danska, heter det här: »*Porta de vacca*, det är Ko-porten» — ett af de många bevisen å sagans tidiga uppteckning på spanska.

4) Ett påtagligt skrif- eller tryckfel, i stället för *Calat*, såsom det heter i alla de andra bearbetningarne.

5) I de öfriga bearbetningarne *Bryg*, *Bruges*, *Brügge*.

6) Så heter det äfven i den fransyska bearbetningen; misstaget att förlägga Turin till Frankrike tyckes således hafva förefunnits redan i sagans äldsta uppteckning.

7) Då blott en engelsk konungs syster varit förmäld med en hertig af Burgund, måste här afses konung Edward IV:s syster Margarethas förmälning med hertig Carl den djerfve. Denna inträffade likväl först år 1468, hvilket icke rätt väl öfverensstämmer med den sannolika tiden för sagans författande, som, enligt hvad ofvan i Inledningen är visadt, icke gerna kunnat ske sednare än 1453. Möjligen är uppgiften om den engelska prinsessans förmälning ett sednare tillägg.

8) I den fransyska bearbetningen *Sendich*; förmodligen *Sandwich*, hamn i nordöstra delen af Kent.

9) Hertigdömet Bretagne i Frankrike.

10) I de äldre tyska upplagorna benämnas denne skogsgrefve »Graf Artelhyn der Waldgraf von Rundragon».

11) I den danska bearbetningen, äfvensom i den tyska: *Andegavis*; i den fransyska *Angers*.

12) Sannolikt menas här hertig Frans Is af Bretagne förmälning med Jolanthe, dotter till titulärkonungen af Neapel Ludvig II af Anjou och dotter-dotter till konung Johan I af Aragonien, hvilken förmälning firades år 1451.

13) *Brügge*.

14) Så benämnas denna stad äfven i den danska bearbetningen. I den fransyska förekommer den icke. Der heter det: — — »de Bruges à Londres, qui est la Capitale Ville du Roiaume d'Angleterre, qui est environ à quatre journées de là, et pour être une Isle, il faut passer la mer, et de Londres ils furent à la Cour du Roy d'Ecosse étant à neuf journées de distance l'un de l'autre»; hvilket onekligen ger en riktigare mening, än detta ställe i den svenska öfversättningen, som bär alltför mycket vittne om öfversättarens oförmåga att förstå den urskrift, han haft för sig.

15) *Baldrick* i den danska bearbetningen, *Valdric* i de tyska, *Mal-dric* i den fransyska.

16) *Vernic* i de tyska bearbetningarne; *Vernieu* i den fransyska. I den danska namngifves icke denna stad.

17) En berömd valfarts-ort å ön Røglis i sjön Lough Deargh (Röda Sjön) inom grefskapet Donegal i nordvestra delen af Irland. Å nämnde

ö skall ett kloster blifvit anlagdt, enligt några redan af Irlands apostel den Helige Patricius eller St. Patrik (född 377, död 460), enligt andra af en abbot i Armagh från 8:de århundradet, äfven kallad Patricius. Inom detta kloster ligger ingången till en djup grotta, kallad St. Patricii skärseld, som egentligen vann sitt stora rykte genom riddaren O'ins (Owains) berättelse om sitt besök der år 1153. Klostret förstördes af engelsmännen år 1640, men uppbyggdes till en del åter och ännu ske talrika vallfärder till ön. Den skall för öfrigt redan i hedendomen varit en helig ort. I en håla, kallad Uamh Treibh O'In (Stammen O'ins håla), densamma som sedermera erhöill namnet St. Patricii Skärseld, var ett berömdt orakel. (Ersch und Gruber, Allgemeine Encyclopädie und Kunst. Leipzig 1840. XIII, 363—366. — Jemför för öfrigt afhandlingar om St. Patriks-sagan i Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. Del. I, H. 2. Stockholm 1844, samt Le-Grand d'Aussy, Fabliaux ou Contes. Paris 1829. V, 93—99).

18) I de tyska bearbetningarne *Karofa*, i den fransyska *Carifa*.

19) Kallas i den danska bearbetningen *Tratola Vejda*, i den fransyska *Tracole Viada*, vanligen *Dracole Weyda* eller *Wlad Drakul*, hvilken regerade i Walachiet från 1434—1448.

20) Skrif- eller tryckfel, i stället för *Bosen* (Bosnien), som det heter i den danska bearbetningen — *Bossen* i den fransyska.

21) Ofen — såsom äfven namnet skrives i den danska bearbetningen.

22) Detta namn är i sagans alla sednare bearbetningar mer eller mindre korrumperadt; i den fransyska heter det: »une bourgade, nommée l'Athonube, au lieu appellé l'Arc du Ciel»: i den danska: *Largaube till Regenborg*; i Schwabs och Marbachs tyska: *Lorgano* — alltsammans förvridningar af det spanska *L'Arco nube*, regnbogen. I den äldsta tyska upplagan heter det: »*Larcho nube*, ist als viel gesprochen als ein Regenbogen» (Görres, Volksbücher, s. 75). Man ser, att den svenska bearbetningen här trognast följt den äldre tyska.

23) En ursprungligen österländsk titel, här likbetydande med *Emir*.

24) Kallas i de danska och tyska bearbetningarne likaledes *Challey*, i den fransyska *Challay*. Man igenkänner här Storkhanen af Cathay, om hvars stora magt och praktfulla hof Montevilla lemnar en ståtlig beskrifning.

25) En fabelaktig regent i det inre Asien, hvilken under åtskilliga benämningar, såsom *Presbyter Johannes*, *Joan Rex*, *Malek Juhana*, *Preste Giani*, *Presto Giovanni*, *Prête-Jean*, *Priester Johann*, *Jon* eller *Joan Prest*, o. s. v., ofta förekommer i medeltidens historiska och romantiska berättelser, samt omnämnes både af Marco Polo och Montevilla. Abulfaradj berättar i sin mot slutet af 13:de seklet författade syrisk kronika, att Nestorianske patriarken i Bagdad, Joan år 1007 omvändt till kristna läran en khan öfver Keraït-Tartarerne i östra Tarta-

rikt, hvilka sedan dess skulle varit kristne. Den titel af *Vang-Khan* eller *Um-Khan*. *Ung-Khan*, *Oan-Khan* (Öfver-khan), dessas regenter, hvaraf den siste, Togrul, år 1202 eller 1203 besegrades af Dschingis-khan, förde, tros hafva föranledt sägnerne om en kristen konung Joan (*Joan Rex*, *Malek Juhana*) i det inre Asien. Dennes vanligare benämning af »Presten» Johan har man åter sökt förklara såsom ett missförstånd af persiska ordet *prestejani*, eller af benämningen *Prester-Khan*, de bedjandes öfverhufvud, eller af *Pristoa-Khan*, som vore en vanlig titel å Tartariska furstar, o. s. v. Slutligen hafva några äfven i det i sednare tider upptäckta kristna riket i Abyssinien trott sig igenfinna källan till dessa sägner, hvilka väl egentligen tillkommit och blifvit satta i omlopp genom Nestorianerne, som sökte inbilla Korsfararne, att likasom de vesterländske kristne hade sitt andeliga öfverhufvud i Påfven, så hade Nestorianerne sitt i en ännu mäktigare asiatisk monark. (Utförligare härom se RITTER, Erdkunde. Berlin 1832. II. 1, s. 283—299).

26) Kallas *Callicut* i den danska bearbetningen, *Calicut* i de tyska, *Cailleut* i den fransyska.

27) *Lemecha* i den danska bearbetningen, *Lamecha* i Schwabs tyska, *Lameth* i den fransyska.

28) *Aiguesmortes* i Languedoc nära mynningen af Rhone.

11.

Talande Fogeln, Spelande Trädet och
Rinnande Vattukällan.

Denna saga är af **österländskt**, sannolikt **persiskt** ursprung (KEIGHTLEY, Tales and popular Fictions. London 1834, s. 111). Den förekommer i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. X, 3—72: »Geschichte der beiden neidischen Schwestern»), med hvilken uppteckning den svenska närmast öfverensstämmer.

Man har dessutom mer eller mindre från hvarandra afvikande uppteckningar

på **italienska** i STRAPAROLA's Notti Piacevoli. Venezia 1850. Notte IV. nov. 3;

på **fransyska**: »La princesse Belle-Etoile et le Prince Cheri» af Madame d'AULNOY (född 1650, död 1708), införd i Cabinet des Fées. Geneve 1733. IV, 191—234, tydligen en bearbetning af Straparola's;

på **tyska** i bröderna GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. II, 67—72: »Die drei Vügelkens», efter muntlig öfverlemning, upptecknad i en by vid Keuterberg i Westphalen (l. c. III, 180);

på **magyariska** i muntlig öfverlemning, öfverflyttad på tyska och utgifven af GEORG VON GAAL i Märchen der Magyaren. Wien 1822: »Die Drillinge mit dem Goldhaar»;

på **danska** i en öfversättning från den italienska bearbetningen uti Straparolas Eventyr. Öfversatte af J. CHR. RIISE. Kjöbenh. 1818, s. 36—37: »De trende Kongebörn», samt i en från den svenska öfversatt folkbok: En ny og meget smuk Historie om den talende Fugl, det spillende Træ og det rindende Vandspring, eller de tre Kongebörn, som af deres Moders onde Søstre vare forbyttede og kastede i Elven, men omsider efter mange Lidelser og Gjenvordigheder kom til stor Lykke, Ære og Magt. Kjöbenhavn 1845;

på **svenska** i tvenne särskilda bearbetningar, båda folkböcker, hvaraf den ena: »En Eftertänkelig och märkvärdig Historia, om Pari-

zade, och De två äldste Systrars afund emot den yngsta, som var Drottning i Persien, hvilka genom arghet bragte till väga, att hon af sin Herre Konung vardt förstött och dömd till ett förmädligt Fängelse, men omsider, efter många års förlopp, på ett underligt sätt, befriad och till sitt förra stånd upphöjd. Götheborg, tryckt hos Sam. Norberg, 1828», 64 sid., 8:o, utgör en ~~hogen~~ öfversättning af sagan i Tusen och en Natt; men har, så vidt utg. har sig bekant, icke upplefvat mer än nyss anförda upplaga. Den andra är deremot ganska ofta omtryckt. De upplagor utg. sett äro: »Historia, Om Talande Fogeln, Spelande Trädet, Rinnande Vattu-Källan. Öfversättning. Stockholm, 1800. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius», 19 sid., 8:o; »Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs tryckeri, 1822», 16 sid., 8:o; »Malmö 1832. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1833», 18 sid., 8:o; »En ny och mycket nöjsam Historia, Om Talande Fogeln, Spelande Trädet och Rinnande Vattu-Källan. Jönköping, 1826, tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs tryckeri, 1831», 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1831, tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Tvenne alldeles nya, mycket nöjsamma och märkvärdiga historier, den första: om Talande Fogeln, Spelande Trädet och Rinnande Vattu-Källan. Den andra: om Röfware-Brudgummen. Jönköping, 1833, tryckte hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o (hvaraf sagan om Den talande Fogeln etc. upptager 14), 8:o; »Jönköping, 1833, tryckte hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», 16 sid., 8:o; samt »Norrköping, Törnequists boktryckeri, 1842», 16 sid., 8:o. Samma uppteckning finnes för öfrigt införd äfven i Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 18—52. Äfven denna bearbetning öfverensstämmer i det närmaste med den i Tusen och en Natt, utom att skådeplatsen blifvit förlagd till England och berättelsen något sammandragen. Efter denna bearbetning, ehuru med några stilistiska förändringar, förekommer sagan äfven i Läse- och Lärobok för Ungdom. Stockholm 1830. I, 64—72.

Uti England regerade för flere år sedan en konung väl och länge. Han hade ej mera än en son, hvilken han uppfostrade i alla dygder, som anstå en furste; men döden beröfvade den unge prinsen sin fader, efter hvilken han, ehuru ej mera än femton år gammal, utropades till konung i England.

Den nye konungen var särdeles road af jagt och förlostade sig dageligen dermed. En dag, då han, tillika med flere af sitt hoffolk, jagade i en stor skog, fingo hundarne opp en hjort, hvilken den unge konungen ifrigt förföljde och blef härunder skiljd från sina följeslagare, så att han till slut befann sig ensam midt i skogen och fann ej någon väg, som kunde leda honom derur. Solen närmade sig nedgången, och konungen begynte frukta, att han skulle få tillbringa natten allena i den vidsträckta skogen, då han, efter ännu tvenne timmars fåfängt sökande efter någon människoboning, blef till sin stora glädje på långt håll varse ett ljus, dit han nu skyndade att styra sin häst. Snart ankom han till en liten stuga, der han steg af och gick in. I stugan fann han endast trenne unga flickor, hvilkas föräldrar voro döda. Konungen, trött och hungrig efter att hela dagen hafva irrat omkring i skogen, frågade flickorna om de kunde gifva honom någon mat och om de ville herbergera honom öfver natten, emedan han farit vilse i skogen från sitt sällskap. Flickorna voro villiga härtill, men beklagade, att de icke hade annat än mjölk, smör och några ägg att bjuda sin gäst. Konungen fann sig emedlertid rätt belåten med denna enkla anrättning och förtärde den med god smak. Alla tre flickorna passade upp honom vid bordet; ty, ehuru de ej visste att fremlingen var deras konung, trodde de ändock, att han var någon förnäm herre, i anseende till hans rika dräkt.

Sedan konungen spiset, roade han sig att tala med flickorna i åtskilliga ämnen. Bland annat föll talet på giftermål, och konungen frågade den äldsta system hvilken man hon helst önskade sig. Hon svarade, att hon helst ville hafva konungens hofbagare, emedan hon då finge äta det bästa brödet i England. Den andra åter önskade att blifva gift med konungens mästerkock, emedan hon då finge äta läckrare rätter än någon annan. Sluteligen frågade konungen äfven den tredje, hvem hon önskade till man. Hon svarade, att hon helst ville hafva konungen sjelf, ty då finge hon både det bästa brödet och de läckraste rätterna, och mycket annat präktigt och godt dessutom ¹⁾.

De trenne systrarnes önsknings roade konungen mycket, i synnerhet den yngstas. Hon var en skön och älskelig flicka, ej öfver fjorton år gammal, och ju mera konungen betraktade henne, desto mera behagade hon honom. Aftonen förgick hastigt under muntra samtal, och det var redan lidet ett godt stycke på natten, innan konungen begaf sig till sitt sofrum, der han sof rätt godt, oakadt sängen visst ej var beräknad för en så hög gäst.

Följande morgon tog han vänligt afsked af sina värdinnor, och, sedan de visat honom hur han skulle komma ur skogen, återvände han till sitt slott. Under vägen föllo flickornas önsknings honom åter i sinnet, och som hans tycke för den yngsta blef allt lifligare, ju mera han aflägsnade sig från henne, föll det honom till slut in att verkliggöra hvad de önskat. Han skickade därför ett bud till dem med befallning att komma till slottet, och, sedan de der infunnit sig, sade han till dem, att, om de ännu hade samma önsknings, som aftonen förut, så skulle det stå dem fritt att få dem uppfyllda. De båda äldsta svarade strax, att deras tankar icke förändrat sig; men den yngsta, som till sin stora bestörtning fann, att den fremlingen de emottagit i sitt hus, var konungen sjelf, blef så häpen vid dessa hans ord, att hon ingenting kunde svara derpå. Då påminte henne konungen om hennes önskan och tillade, att om hon ej sedermera ångrat den, så skulle hon få densamma uppfylld, lika så väl som hennes systrar, och blifva hans drottning. Ett sådant löfte gjorde, som man väl kan tänka, den unga flickan icke liten glädje och hon aktade sig väl att säga nej. Hon blef också verkligen förmäld med konungen, och hennes båda systrar fingo, den ena hofbagaren och den andra mästerkocken, aldeles som de önskat sig. Men de voro icke lika nöjda med sitt öde, som deras yngsta syster. Det grämde dem, att hon nu var så högt öfver dem; denna afund öfvergick småningom till ett bittert hat, och de afbidade blott ett lägligt tillfälle för att gifva luft deråt.

Ett sådant tyckte de vara inne, då den unga drottningen efter någon tid befann sig i välsignadt tillstånd. Sedan de råd-

slagit sins emellan, gingo de till sin syster, ställde sig ytterst vänliga och anhöllo att få biträda henne vid hennes förestående förlossning. »Ingen,» sade de, »kunde vid detta tillfälle egna henne en så öm och kärleksfull omvårdnad, som de.» Drottningen samtyckte gerna och hade ingen svårighet att äfven utverka sin gemåls bifall. De båda systrarne stannade alltså qvar på slottet för att afbida det afgörande ögonblicket, och när det inföll, voro de ensamme inne hos drottningen. Då nu denna förlöstes med en prins, togo systrarne barnet, lade det i ett skrin och kastade det sedan i en förbi slottet flytande elf, samt framvisade för drottningen en hundvalp, hvilken de sade, att hon framfödt. Häröfver blef drottningen högeligen förskräckt, och konungen ej mindre misslynt.

Emedlertid hade konungens trädgårdsmästare af en händelse blifvit varse skrinet, då det flöt utför elfven, som rann genom trädgården. Han tog det ur vattnet, öppnade det och fann deri, till sin stora förundran, ett nyfödt, välskapadt gossebarn, hvilket han lemnade till sin hustru att uppfödas såsom deras eget barn, det hon med nöje gjorde, emedan de förut ej egde några arfvingar.

Andra året blef drottningen åter hafvande, och hennes systrar skulle åter betjena henne. Äfven nu framfödde hon en prins, hvilken systrarne lade i ett skrin och kastade i elfven, samt framvisade i dess ställe en kattunge, hvaröfver drottningen blef djupt bedröfvad, och konungen ännu missnöjdare än förra gången.

Äfven detta skrin fann trädgårdsmästaren, och hans hustru uppfostrade barnet, likasom det förra.

Tredje året tillgick det på samma sätt, utom att drottningen nu födde en flicka, hvilken trädgårdsmästaren fann i ett skrin på elfven och lät uppfostra med de båda gossarne. I stället framvisade de båda systrarne en råtta, hvilken de påstodo, att drottningen framfödt. Nu blef konungen så förbittrad, att han lät insätta drottningen i ett svårt fängelse, der hon skulle förblifva hela sin öfriga lifstid, och således hade hennes afundsamma systrar ändteligen nått sitt mål²).

Emedlertid hade trädgårdsmästaren all möjlig omsorg om de trenne barnen. Då de uppvexste lät han dem lära alla vetenskaper, som de för framtiden kunde hafva nytta utaf, och var i allt emot dem, som om han varit deras verkelige far. Hans godhet emot dem hade ock välsignelse med sig, ty hans välmåga tilltog dagligen, så att han kunde lemna konungens tjenst och bygga sig ett eget hus, som liknade ett präktigt palats, och hvaromkring han anlade en trädgård, som var nästan vackrare än konungens egen.

Här lefde nu de tre syskonen tillsammans i största en-drägt och förtrolighet. De båda bröderne voro ofta ute på jagt, hvori de funno stort nöje. En dag, då de voro sysselsatte härmed och deras syster var ensam hemma, kom till henne en gammal gumma, som bad att få se det vackra slottet och den präktiga trädgården. Den unga flickan tog vänligt emot henne och förde henne omkring öfverallt. Gumman fann alltsammans rätt bra; men sade, att det dock felades trenne ting för att göra det fullkomligt, och på flickans fråga hvad det kunde vara för rara saker, svarade hon, att om de hade den talande fogeln, det spelande trädet och den rinnande vattukällan, så funnes ingenting i verlden, som öfverginge detta slott med dess trädgård. Flickan frågade hvar dessa trenne ting kunde finnas, och gumman svarade, att 20 mil derifrån bodde hennes broder, som kunde lemna under rättelse derom. Hon visade den unga flickan vägen till hans boning och försvann med detsamma ur hennes åsyn.

När bröderne hemkommo, berättade systemen för dem det besynnerliga besök hon haft, och hennes berättelse gjorde ett lifligt intryck på dem båda. Den äldste beslöt att genast söka upp den hemlighetsfulla gummans broder och af honom utforska, hvar de trenne omtalade sakerne funnos. Han lät derföre sadla sin häst, och när han reste, gaf han sin syster en ring, den han bad henne noga akta. Så länge stenen i ringen bibehölle sin glans, kunde hon vara säker, att hennes bror vore vid lif; men blefve den mörk och dunkel, så vore han omkommen. Derester begaf han sig på den af gumman anvisade vägen och fann hennes broder, en gammal gubbe,

sittande utanför en liten stuga, hvarj han bodde. Ynglingen helsade vänligt på den gamle och bad honom underrätta sig hvar den talande fogeln, det spelande trädet och den rinnande vattukällan vore att finna. Gubben svarade, att detta visserligen vore honom bekant, men att han högeligen affrådade ynglingen från en så farlig resa, emedan ingen af dem, som förut vågat den, kommit med lifvet tillbaka. Den unge mannen lät dock icke afskräcka sig, utan stod fast vid sitt beslut att söka förskaffa sig de tre underbara tingen. Då gaf gubben honom en kula, som han skulle kasta framför sig utåt vägen och sedermera noga följa, ty kulan skulle rulla till samma ställe, der de omtalta sakerna funnos; »men,» tillade gubben, »när du kommer dit, får du se ett högt berg och en stor mängd svarta stenar vid dess fot, och då du begynner rida uppför berget, får du höra buller af vapen och folk, som komma efter dig; om du då ser dig om, så blir du förvandlad till sten, likasom alla andra, hvilka förut sökt detta äfventyr; men går du friskt på, utan att bry dig om någonting, ehuru förskräckande det än kan förefalla dig, så får du hvad du söker.»

Ynglingen tackade den gamle för de meddelade upplysningarne, kastade kulan framför sig och red i fullt galopp efter henne, till dess hon stannade vid det omtalta berget. När han nu begynte rida uppföre, fick han höra förfärliga rop och buller efter sig, hvilka kommo honom allt närmare, så att han till slut tyckte sig hafva sina förföljare tätt bakom sig och drog svärdet, för att värja sitt lif; men i detsamma han vände sig om för att gifva ett hugg åt den närmaste, blef han på ögonblicket förvandlad i sten,

Hans syster, som dageligen betraktade ringen, märkte strax, när hennes broder var död, och berättade det för den andra brodern, som genast var färdig att företaga samma resa, i hopp om bättre utgång. Han lönade derföre sin syster en knif, den hon borde väl förvara, och sade henne, att om det begynte drypa blod deraf, så vore han ej mera i lifvet. Derefter uppsökte han den förut omnämnde gubben, hvilken sökte afråda honom med samma varning, som han gifvit

den äldre brodern och, då han stod fast vid sin föresats, gaf honom en kula, hvilken visade honom vägen till samma berg, der hans äldre broder nyss förut omkommit. Äfven denne hörde, då han red uppför berget, ett förfärligt buller bakom sig, men lät i början icke oro sig deraf, utan red friskt på. Till slut kom honom dock bullret så nära, att han tyckte sina förföljare vara färdiga att gripa honom och drog svärdet att försvara sig; men i detsamma han nu såg sig om efter sina fiender, blef äfven han genast förvandlad i sten.

Systemen märkte strax, att knifven dröp blod, och fann häraf, att äfven hennes andre broder förlorat lifvet. Dock lät hon häraf ej afskräcka sig att sjelf söka vinna de underbara sakerna och med detsamma inhemta närmare underrättelser om sina bröders öde. Äfven hon kom till gubben och fick af honom samma varning, men stod lika fast vid sitt beslut, som hennes bröder, och erhöll, likasom de, en kula till vägledare. Under det hon red efter densamma, stoppade hon bomull och vax i öronen, på det hon ej måtte höra det buller, hvarom gubben talat med henne, och kom på detta sätt uppför berget utan något hinder, ända till dess hon fick se fogeln, som satt i sin bur; då ökades bullret så starkt, att, oaktadt hon tillstoppat öronen, hon ändock hörde det allt närmare och förfärligare, men lät dock ej deraf skrämma sig, utan red fram till fogeln och tog honom tillika med buren. Strax afstodnade allt buller, och det blef helt tyst. Hon frågade nu fogeln hvar det spelande trädet och den rinnande vattukällan funnos, hvilket fogeln strax visade henne; men när hon fick se trädet, visste hon ej huru hon skulle kunna föra det med sig, emedan det hade en hög stam med många grenar. Fogeln sade henne, att om hon allenast bröte en qvist af detsamma, så vore det tillräckligt. Sedan visade han henne springkällan och sade, att om hon toge litet deraf i en flaska, så hade det samma verkan, som hela källan. Nu ville hon ock veta, huru hon skulle återfå sina båda bröder. Fogeln svarade, att han ej visste det; men flickan hotade att taga lifvet af honom, om han ej sade henne det, och fogeln visade henne då en flaska, hvarur hon skulle hälla på de

svarta stenarne vid bergets fot, så kommo de alla till lifs igen. Flickan tog flaskan och gjorde som fogeln sagt henne, och strax blefvo alla stenarne åter lefvande och hon igenkände sina båda bröder. De öfrige, som blifvit förvandlade till stenar, voro allesamman prinsar och andra förnäma män, som misslyckats i försöket att vinna de underbara klenoderne. De tackade hjerteligen den modiga flickan, som befriat dem, och begåfvo sig sedan på återvägen; men då de kommo till den gamla gubbens stuga, funno de honom död. De begrofvom honom derföre och skiljdes sedan åt, samt vände hvar och en hem till sitt.

Då de tre syskonen kommit hem, frågade flickan fogeln på hvad sätt hon skulle få qvisten att blifva ett spelande träd och vattnet i flaskan att blifva en springkälla. Fogeln svarade, att hon blott behöfde sticka qvisten i marken, så blefve strax deraf ett stort träd, och att, om hon endast sloge vattnet i en grop, så blefve det genast en praktfull vattenkonst. Flickan gjorde så och såg till sin största förnöjelse ett träd uppskjuta ur marken, som spelade så ljufligt, att hon aldrig förr hört något sådant, och groppen förvandla sig till en vattenkonst, som uppkastade vattnet, klart som kristall, högt i luften. Hon ropade strax på bröderna att se dessa herrliga saker, och då nu trädet spelade och vattenkonsten kastade sina klara strålar i en mängd olika fasoner och fogeln tillika i sin bur begynte sjunga de skönaste melodier, så tyckte syskonen, att någonting herrligare aldrig kunde finnas i verlden, och lefde så glada och lyckliga tillsammans.

Båda bröderna roade sig emedlertid nu, likasom tillförne, ofta med att jaga. En dag träffade de konungen, som likaledes jagade i skogen. Konungen fattade genast tycke för de vackra, hurtiga ynglingarne och frågade hvilka de voro. De svarade, att de voro söner till Hans Maj:ts fordne trädgårdsmästare och att de hade en syster der hemma. Konungen frågade dem hvar de bodde och sade, att han ville hälsa på dem och spisa hos dem och deras syster. De tackade konungen för ett så nådigt tillbud och sade honom hvar deras boning var, hvarefter konungen återvände till slottet och de båda

bröderne till sitt hem. Här underrättade de systemen om det höga besök, de hade att vänta, och hon skyndade att fråga fogeln till råds, huru hon skulle undfägnas den höge gästen. Han uppräknade då åtskilliga anrättningar, som hon borde tillaga, och sade henne till slut, att hon bland desserten skulle framsätta gurkor, dem hon borde fylla med äkta perlor, som funnos under ett träd i trädgården, hvilket han visade henne.

När nu konungen kom till de tre syskonen, fann han till sin stora förundran, att de bodde i ett slott, som var vackrare än hans eget, och i en trädgård, hvars make han aldrig sett. Ännu högre steg hans förundran, då han hörde trädet spela och såg vattenkonsten kasta sina glänsande strålar. Nu tillsades, att anrättningen var färdig, och konungen satte sig till bords med de tre syskonen, hvilkas hofviska väsende särdeles behagade honom. Flickan var ovanligt skön, och båda bröderne öfverträffade i manlig fägring och ädel hållning alla riddarne vid hans hof. När nu måltiden var slutad och desserten bars in, framlades gurkorna för konungen, hvilken, då han skar sönder dem, fann, till sin stora förvåning, att de voro fyllda med äkta perlor. Han frågade, om i deras trädgård vexte sådana gurkor, och fogeln, som i sin bur satt inne i rummet, skyndade att fråga konungen tillbaka, huru han kunde tvifla på en sak, som han såg med egna ögon, och deremot tro hvad han ej sett. Förundrad öfver att höra en fogel tala, och ännu mera öfver hans fråga, sporde honom konungen, hvad det vore som han icke sett och dock trott. »Jo,» svarade fogeln, »du har trott, att din drottning framfödt hundar, kattor och rättor, och här ser du likväl hennes och dina verkliga barn, hvilka hennes afundsamma systrar utkastat i elfven; men din fordne trädgårdsmästare upptagit och uppfostrat.

Öfver detta fogelns tal blef konungen innerligen rörd, tog de tre syskonen i famn och blef hjerteligen glad att finna, det hans älskade drottning födt honom sådana barn i stället för de vidunder han trott vara hennes afföda. Han befälte genast, att hans drottning skulle tagas ur fängelset och föras till slottet, dit konungen nu begaf sig med sina barn. Drott-

ningen blef högst förfärad öfver denna befallning, ty hon trodde, att konungen ville taga lifvet af henne, och då hon fick se vid hans sida ett ungt fruntimmer, hvars like i skönhet hon aldrig skådat, tänkte hon, att det vore en prinsessa, hvilken konungen utvalt till sin gemål efter henne, som varit nog olycklig att falla i hans onåd. Men konungen skyndade att upplysa henne om rätta förhållandet och bad henne förlåta den oförrätt han bevisat henne. Drottningen gret af glädje öfver denna oförväntade upptäckt, förlät gerna sin gemål och tryckte med innerlig rörelse sina trenne barn mot sitt hjerta, öfver hvilken syn konungen kände en förnöjelse, som han aldrig förr erfarit.

Nu blefvo drottningens båda systrar kallade upp till slottet och konungen frågade dem, hvad de gjort af hans tvenne söner och hans dotter, som drottningen födt honom. Denna oväntade fråga och åsynen af de trenne barnen gjorde dem så bestörta, att de genast bekände sitt brott och bådo om nåd. Då drottningen äfven bad för dem, efter som de voro hennes systrar, benådade konungen dem till lifvet, men lät för deras öfriga lifstid innesluta dem i ett torn, der de fingo tillräcklig tid att ångra sin ondska.

Konungen och drottningen lefde nu med sina barn länge och lyckligt intill dess döden först kallade drottningen bort, och då konungen ej länge öfverlefde henne, tillföll riket deras äldste son, som förde en lång och lycklig regering. Den andre prinsen blef konung i närmaste rike, och prinsessan blef gift med en ung konung, med hvilken hon fick flera barn, och deras afkomlingar lefva ännu i England uti stort anseende och rikedom ³).

Anmärkingar.

1) I Tusen och en Natt, der skådeplatsen är förlagd till Persien, heter den unge konungen Chosru-Schach. Han går en afton, förklädd, åtföljd af sin storvizir, på gatorna i sin hufvudstad och, kommen till ett kvarter, der mindre förmöget folk bodde, får han höra högljudt talas i ett hus, hvilket han just skulle gå förbi. Han ser genom en springa på dörren trenne unga flickor, stadda i ett lifligt samtal, samt hör huru den ena önskar sig konungens hofbagare till man, den andra mästerkocken och den tredje konungen sjelf, och han föresätter sig att uppfylla deras önskningar, samt skickar i sådant afseende följande dagen storviziren att hemta dem upp till slottet, der deras önskningar gå i fullbordan.

I den **italienska** bearbetningen tilldrager sig händelsen i Provino. De tre systrarne äro döttrar till en bagare, mäst^{er} Rigo, och heta Brunora, Lionella och Chiaretta. De sitta en dag i sin trädgård, då konung Ancilotto med ett talrikt följe rider förbi. Den äldsta systern yttrar då, att om hon hade konungens hofmästare till man, så ville hon med ett enda glas vin släcka hela hofvets törst. Den andra, att om hon vore gift med konungens kammarherre, så ville hon på en rock spinna så mycken tråd, att väfnaden deraf skulle förslå till skjortor åt hela hofvet. Den tredje, att om hon finge kungen till man, så skulle hon föda honom två söner och en dotter, af hvilka hvardera skulle vid sin födelse hafva håret hängande nedåt axlarna och blandadt med guld, halsband om halsen och stjerna i pannan. En af hofmännen i konungens följe hör dessa yttranden och berättar dem för konungen, hvilken genast kallar till sig de tre systrarne och gifter den ena med sin hofmästare, den andra med sin kammarherre samt tar sjelf Chiaretta till gemål.

I den **tyska** uppteckningen valla trenne systrar sina kor vid Keuterbergets fot, då konungen med sitt följe rider der förbi ut på jagt. Den äldsta pekar på konungen och ropar: »Helo, helo! får jag icke den der till man, så vill jag ingen hafva.» De andra flickorna yttra sig på samma sätt om de båda herrarne, som redo vid hans sida och hvilka voro hans ministrar. Konungen, som hört deras yttranden, kallar alla tre flickorna till sig och förmåler sig sjelf med den äldsta, samt ger de andra båda åt sina ministrar.

2) I Tusen och en Natt säga systrarne, vid drottningens tredje förlossning, att hon framfödt ett stycke träd. Konungen dömer henne att inspärras i ett rum vid ingången till hufvudmoskén och befaller att hvar och en, som går in i moskén att bedja, skall vid förbigåendet spotta henne i ansigtet. — I den **italienska** uppteckningen är det konungens moder, hvilken, missnöjd öfver hans giftermål med en qvinna af

låg härkomst, i samråd med hennes systrar utbyter de trenne barn, två gossar och en flicka, hvilka drottningen framfödt på en gång med guldlockigt hår, halsband om halsen och stjerna i pannan, mot trenne hundvalpar, som likaledes hade en ring om halsen och stjerna i pannan. Konungen dömer sin gemål att sättas i fängelse under det rum, der man tvättade faten, som varit å hans bord, och att ej få annan föda, än lemningarne derå. En mjölnare vid namn Marmiato, upptager barnen, som uppfödas af hans hustru Gordiana. — I den **tyska** bearbetningen får drottningen första och andra året en gosse, samt det tredje en flicka. Hennes systrar kasta barnen i Weser-floden och säga för konungen, att hon de första åren födt en hundvalp och det tredje en kattunge. Vid de båda första tillfällena svarar konungen allenast: »hvad Gud gör är väl gjordt;» men vid det tredje blir han uppbragt och låter sätta sin gemål i fängelse. En fiskare upptager barnen ur floden och låter sin hustru uppföstra dem.

3) I Tusen och en Natt heta de tre syskonen Bahman, Perwis och Parizade. Deras fostersföräldrar dö, utan att hafva upplyst dem om huru de blifvit funna och de tro derföre föreståndaren för konungens trädgårdar hafva varit deras verkliga fader. Den äldste brodern lemnar, vid sin afresa att uppsöka den talande fogeln, det sjungande trädet och det dansande vattnet, sin syster en knif, från hvars spets det skulle drypa blod, om han förlorade lifvet. Den andre ger henne en rosenkrans, hvars perlor skulle blifva orörliga, om något ondt händt honom. Drottningens systrar tvingas medelst sträckbänken till bekännelse och blifva huggne i fyra stycken, till straff för sin ondska.

I den **italienska** bearbetningen heta de trenne barnen Acquirino, Fluvio och Serena. Deras fostermor klipper hvarje månad deras hår, då derur falla perlor och juveler, hvarigenom Marmiato snart kommer till stor rikedom och öfverger sitt mjölnare-yrke. Då de tre syskonen vext upp, erfara de, att Marmiato och Gordiana icke äro deras rätta föräldrar, och gå nu ut att uppsöka dessa. De komma sluteligen till staden Provino, der konungen får se dem, och då han blir varse stjernan på deras panna, väckes hos honom en förmodan att de kunna vara hans barn. Han bjuder dem till middag följande dagen och berättar för sin mor det möte han haft. Hon skyndar att skicka efter sin gamla tjänarinna, som haft uppdrag att dränka barnen, och underrättar henne, att de ändock äro vid lif. Den gamla ber henne ej oro sig, hvarefter hon går till Serena och väcker hennes längtan att ega det dansande vattnet, hvilket hon öfvertalar bröderne att uppsöka. Dessa träffa under vägen en dufva, som varnar dem att gå till stället, der det dansande vattnet finnes, emedan det bevakades af flere giftiga djur, men lofvar att hemta det åt dem i en skål, hvarmed de återvända till sin syster. Då nu den gamla tjänarinnan ser dem återvända oskadade från sitt vådliga företag,

går hon ånyo till Serena och väcker hennes åtrå efter det sjungande äplet, hvilket bröderne nu gå att hemta. De blifva under vägen under rättade, att det bevakas af en förfärlig drake; men den ena brodern erhåller en klädnad af idel speglar, och så snart draken ser sig deri, dör han, och äplet tillfaller ynglingarne, som lemna det till sin syster. Nu förlöder gumman Serena att äfven önska sig den vackra gröna fogeln, hvilken bröderne finna omgifven af i sten förvandlade menniskor, och då ynglingarne vidröra dessa blifva äfven de förbytta i sten. Serena, som ej ser sina bröder återvända, går att uppsöka dem och finner den vackra gröna fogeln, den hon tvingar att underrätta henne, huru hon skall få sina bröder till lif igen, hvilket sker medelst en fjeder under hans venstra vinge. De tre syskonen infinna sig nu till middagen hos konungen, medförande sina vunnna dyrbarheter. Äplet sjunger, vattnet dansar efter sången, och sedan den tystnat underrättas konungen af fogeln om det svek, som blifvit begånget mot hans drottning. Denna hemtas ur sitt fängelse och återförenas med sin gemål och sina barn. Konungens moder brännes, jemte den gamla tjenarinnan och de båda afundsjuke systrarne.

I den tyska bearbetningen går den äldste brodern att uppsöka sin fader och träffar under vägen en gammal gumma, som hjälper honom öfver ett stort vatten. Då han ej återkommer, går den andre brodern att söka honom och blir äfven af gumman fördd öfver vattnet. När äfven han ej kommer tillbaka, går systern att söka båda. Äfven hon träffar gumman, som bär henne öfver vattnet och ger henne ett spö samt tillsäger henne att gå vägen framåt till dess hon kom till en stor svart hund, hvilken hon skulle gå förbi utan att skratta eller se sig tillbaka. Sedan skulle hon komma till ett slott, på hvars tröskel hon borde nedlägga spöet och så gå tvärt igenom slottet till dess hon komne till en brunn, hvarvid vexte ett stort träd, på hvilket hängde en fogel i sin bur. Denna skulle hon taga med sig, jemte ett glas vatten ur brunnen och sedan vända om, upptaga spöet från tröskeln och dermed slå hunden. Allt detta inträffar, och hunden förvandlas till en skön prins. Flickan återfinner i detsamma sina bröder, hvilka följa henne hem. Någen tid derefter träffa de konungen under en jagt. Han frågar dem vilkas barn de vora. De svara: »Fiskarens,» och då han ej vill tro det, bedja de honom följa med dem hem. Här blir han af fogeln upplyst om rätta förhållandet. Drottningen blir nu tagen ur fängelset, men är mycket sjuk. Dock tillfrisknar hon genast så snart hon får dricka af vattnet ur brunnen. Flickan blir gift med prinsen.

12.

A s k u n g e n.

Denna saga är en af de mest spridda; man igenfinner den i en mängd mer eller mindre skiljaktiga uppteckningar hos de flesta europeiska folkslag.

På **italienska** förekommer densamma i **BASILE's** *Pentamerone*. I, 6, under titel: »La gatta cenerentola». En dramatisk bearbetning är den bekanta operan *La Cenerentola* med musik af **ROSSINI**.

På **fransyska** finner man den bland de af **CHARLES PERRAULT** (född 1633, död 1703) utgifna *Contes de ma mère l'Oye*. *Histoires ou Contes du temps passé*. Paris 1697, under titel: »Cendrillon ou la petite Pantoufle de verre» (sedermera aftryckt i *Contes de Monsieur PERRAULT*. Paris 1724, s. 120—132; i *Cabinet des Fées*. Genève 1785. I, 39—70, och flerstädes), hvilken uppteckning utgör förebilden för den svenska folkboken och blifvit dramatiskt bearbetad af **ETIENNE** i *Cendrillon*, *Comédie-Féerie en 3 Actes*, med musik af **NICOLÒ ISOUARD**, uppförd första gången å *Théâtre de l'Opéra comique* i Paris d. 22 Febr. 1810 samt i en komedi af **DESAUGIERS** och **GENTIL**: *La petite Cendrillon*. En saga af **Mme d'AULNOY**, kallad »*Finette Cendron*» (*Cabinet des Fées*. II, 484—517) innehåller åtskilliga liknande drag.

På **engelska** förekommer en fri bearbetning af Perraults *Cendrillon* i *Entertainment for the Nursery*. London 1832, s. 49—69: »*Cinderella*», äfvensom mångfaldiga upplagor af öfversättningar från den fransyska sagan.

På **tyska** finnes i bröderne **GRIMM's** samling (*Kinder- und Hausmärchen*. Göttingen 1837. I, 137—146), en i Hessen tagen uppteckning af denna saga, här kallad »*Aschenputtel*», hvilken väsendtligen skiljer sig från de fransyska och mera närmar sig den italienska. Efter en en dylik, ehuru något förkortad uppteckning är samma saga äfven meddelad i **BECHSTEIN's** *Deutsches Märchenbuch*. Leipzig 1845, s. 232—233: »*Aschenbrödel*», hvaremot den bearbetning, som under denna sednare titel finnes införd i *Die blaue Bibliothek aller Nationen*. Nordhausen 1846. III, 87—96, är en öfversättning från den fransyska. Sagan är i Tyskland allmän och förekommer i mångfaldiga olika uppteckningar (**BÜSCHING**, *Wöchentliche Nachrichten für Freunde der Geschichte, Kunst und Gelahrtheit des Mittelalters*. Breslau 1816. II, 182—189. — **GRIMM**, l. c. Berlin 1822. III, 36—40).

På **serviska** finnes äfven en dylik saga (BÜSCHING, l. c. IV, 61); likaså på **poliska** (Polnische Volkssagen und Märchen. Aus dem Polnischen des K. W. WOYCICKI von F. H. LEWESTAM. Berlin 1839, s. 123—127: »Die Eiche und der Schaafpelz») och på **walachi-ska** (meddelad i tysk öfversättning af bröderne SCHOTT i Walachische Mährchen. Stuttgart und Tübingen 1843, s. 96—100: »Die Kaiserstochter im Schweinstall»).

På **danska** förekomma tvenne liknande sagor: »De to Kongedøttre» och »Den lille Kokketøs» bland WINTHERS Danske Folkeeventyr. Kjöbenh. 1823, s. 12—17 och 48—53.

En liknande **norsk** folksaga: »Kari Træstak» finnes införd bland Norske Folkeeventyr samlede ved ASBJÖRNSEN og MOR. Christiania 1843. I, 110—127.

På **svenska** hafva fyra särskilda bearbetningar af denna saga blifvit utgifna:

a) Folkboken, en öfversättning från Perraults Cendrillon. De upplagor Utg. sett äro: »Afton-Tidsfördrif I Pigkammaren. Sagan om Ask-fis eller den Lilla Glas-Toffeln. Stockholm, å nyo Tryckt, hos J. C. Holmberg, 1787», 3 sid., 8:o; Dersammastädes 1799, 3 sid., 8:o; »Ask-Fis eller Lilla Glas-Toffeln. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1822», 3 sid., 8:o (en annan öfversättning); »Cendrillon eller Lilla Glas-Toffeln. Upsala, tryckt hos Em. Bruzelius, 1826», 3 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1831», 3 sid., 8:o; »En ny och behaglig Saga, om Ask-fis, och Den lilla Glas-toffeln. Jönköping, 1832, J. P. Lundströms Tryckeri», 3 sid., 8:o; »Trenne stycken mycket roliga och högst märkvärdiga Historier, Den Första: Cendrillon, eller Den lilla Glas-Toffeln. Den Andra: Doktor Allvetande, eller Tuppen i ABC-Boken. Den Tredje: Väderbössan och Silfvervärjan, eller I dag för Intet, I morgon för Pengar. Alla Tre Historierne äro försedde med Porträtter. Jönköping, Tryckte hos N. E. Lundström, 1834», 16 sid. (hvaraf sagan om Cendrillon upptager de 7 första), 8:o, samt »Visor och Berättelser jemte andra Småstycken, äldre och nyare. Nummer 2. Cendrillon eller Glas-Toffeln. Upsala 1834, Sv. P. Lefflers Boktryckeri», 3 sid., 8:o. — Särskilda öfversättningar af Perraults saga förekomma dessutom i Cendrilloniana. Stockholm 1811, s. 1—9: »Sagan om Askungen Eller den Lilla Glas-Toffeln», samt i Morfar i sin ländstol vid julbrasan. Stockholm 1840, s. 52—60: »Cendrillon eller den lilla glastoffeln».

b) **Ask-Ungen** (Cendrillon), eller Historien om den lilla Glastoffeln. Med 12 illuminerade taflor. Stockholm 1839, en fri, något förkortad bearbetning af Perraults Cendrillon.

c) Cendrillon, eller Ask-Ungen. En Saga, berättad af Gustaf Holting. Öfversättning. Med 8 kolorerade Plancher.

stockholm 1844, en något förändrad bearbetning af uppteckningen i bröderna Grimms samling.

d) Askungen, upptecknad, efter muntlig berättelse, i Läse- och Lärobok för Ungdom. Stockholm 1830. I, 19—25, en uppteckning i flera delar afvikande från de öfriga, bland hvilka denna mest närmar sig den Grimmska, men med ett tillägg, liknande sagan om De tre små männerna i skogen, som äfven blifvit svensk folkbok.

För öfrigt har Etiennes och Isouards ofvannämnda opera blifvit öfverflyttad på vårt språk och gafs första gången på Kongl. Theatern den 23 Febr. 1811. Den ovanliga lycka, denna opera gjorde, framkallade det ofvananförda arbetet Cendrilloniana, hvori förekomma trenne särskilda dramatiska bearbetningar af detta ämne: »Cendrillon i Stockholm. Plan till en Theater-Pjes i Två Akter»; »Cendrillon, Komedi i en Akt», samt »Oskuldens Seger eller Den okände Riddaren. Program till en Pantomime-Ballet med Tornér-Spel. Ämnet ur Cendrillon».

Det var en gång en adelsman, som uti andra giftet fick en hustru, den stoltaste och högfärdigaste man någonsin sett. Hon hade tvenne döttrar, som liknade henne i allting. Äfven mannen hade en dotter; men denna var helt olika sina styfsysstrar, ty hon hade i arf efter sin mor erhållit de älskvärda, men sällsynta egenskaperna af en mildhet och godsänhet, som ingenting kunde rubba.

Knapt var bröllopet firadt, förr än den högdragna styfmodern började låta henne erfara sitt elaka lynne. Det förtröt henne, att den vackra och älskvärda styfdottern så mycket fördunklade hennes egna döttrar, och i harmen häröfver gaf hon henne de lägsta sysslor att uträtta. Hon måste tvätta diskarne och trapporna, samt städa fruns och hennes döttrars rum. Hon fick bo på en vinskammare och sofva på en hård halmbädd, under det hennes systrar bodde i de skönaste rum med bonade golf och lågo i präktiga sängar på mjuka dunbolster, samt hade speglar så stora, att man deri kunde se sig från hufvud till fot. Den stackars flickan fördrog dock allt detta med tålmod och vågade icke klaga för fadren, som blott skulle hafva bannat henne för hennes obelåtenhet, eme-

den han helt och hållet styrdes af sin hustru. När hon slutat sina sysslor hade hon sitt vanliga tillhåll i spisen, der hon satte sig i askan, hvarföre man allmänt i huset kallade henne Askfis. Hennes yngre styfsyster, som var något mindre elak än den äldre, nöjde sig dock att kalla henne Askungen, hvilken benämning vi äfven vilja gifva henne. Emedlertid var Askungen i sina dåliga kläder hundra gånger vackrare än hennes styfsysstrar i all deras grannlåt.

Nu hände sig, att konungens son anställde en stor bal, dit alla personer af börd i hela trakten blefvo bjudna, således äfven de båda systrarne, ty de lefde på stor fot. Då skall man tro huru glada de blefvo och huru mycket de fingo att syssla med valet af kläder och prydnader. Den stackars Askungen fick härigenom ökadtt besvär, ty det var hon, som alltid måste tvätta och stryka sina systrars kläder och sätta i ordning deras garneringar. De båda lyckliga talade nu om ingenting annat, än huru de skulle kläda sig. »Jag», sade den äldsta, »tar min röda sammetsklädning». — »Och jag», inföll den yngre, »min af blommigt guldtyg, och min juvelsgördel, som jag ej behöfver skämmas för.» Man skickade efter de skickligaste hårkläderskor, man kallade till och med på Askungen för att begära hennes råd, ty hon hade god smak. Askungen rådde dem det bästa hon förstod och tillböd sig äfven att kläda dem, hvilket de gerna tilläto. Under det hon klädde dem, sade de till henne; »Du skulle väl gerna vilja vara med på balen, du också, Askunge?» — »Ack,» svarade hon, »gören icke narr af mig; icke skulle det passa mig att vara der.» — »Det har du nu rätt i», sade de; »man skulle i sanning skratta sig till döds om man såg en sådan som du komma på balen.» En annan än Askungen skulle klädt dem både snedt och vindt; men hon var själfva godheten och gjorde sitt bästa. Systrarne voro så betagna af glädje, att de icke åto på tvenne dagar; mer än ett dussin snörband sletos sönder för att gifva dem en smärtare vext, och från morgonen till qvällen sutto de framför spegeln.

Ändteligen kom den efterlängttade dagen. Systrarne foro på balen, och Askungen följde dem med ögonen så långt hon

kunde. Sedan satte hon sig att gråta. Nennes gudmor, som var en fée, kom i detsamma att helsa på henne, och då hon såg hennes tårar, frågade hon hvad som fattades henne. »Jag ville ... jag ville så gerna» ... svarade hon; men kunde för gråt ej framsföra mera. — »Du ville så gerna fara på balen; är det inte så?» frågade hennes gudmor. — »Ack ja,» svarade Askungen snyftande. — »Nå väl,» sade gudmodern, »eftersom du är en god flicka, så skall du få komma dit.» Derpå förde hon henne i sin kammare och sade: »Gå ned i trädgården och hämta mig en pumpa.» Askungen gick strax att plocka den bästa hon kunde finna och bar den upp till sin gudmor, ehuru hon ej kunde begripa, huru denna pumpa skulle kunna förhjelpa henne till slottsbalen. Gudmodren gräde ur allt innanmätet och lemnade bara skalet kvar, hvilket hon rörde med sitt trollspö, och strax förvandlades pumpan till en präktig förgylld vagn. Sedan bad hon Askungen se efter i rättfällan, der hon fann sex rättor, alla vid lif. På sin gudmoders tillsägelse öppnade hon litet på fällan; hvarje rätta, som kom ut, rörde gudmodren med trollspöet, och genast förvandlades de i det skönaste spann af grå apelpkastade hästar. Men ännu felades kusk, och äfven det visste gudmodern råd för. Hon befälte Askungen att se efter i en annan rättfälla, om äfven den icke hade några invånare, och Askungen fann der tre stora präktiga rättor, af hvilka gudmodern utvalde den, som hade längsta murrhåren, och förvandlade den till en ståtelig kusk med de väldigaste mustacher man någonsin sett. Af sex stycken kälmaskar blefvo sedermera på lika behändigt sätt äfven så många lakejer, hvilka i sina granna livréer hoppade upp bakpå vagnen och stodo der, som hade de i all sin dar aldrig gjort annat.

Efter allt detta sade gudmodern till Askungen: »Är du nu nöjd? Här har du ju hvad som behöfves för att fara till balen.» — »Ja visst,» svarade hon; »men huru skall jag kunna fara dit i mina grofva, sötiga kläder?» Gudmodern svarade endast med att vidröra henne med trollspöet, och strax förvandlades hennes torftiga dräkt i en af guldtyg, glänsande af

juveler, och i stället för de grofva skorna, suttö på hennes små vackra fötter ett par tofflor af glas, de täckaste man ville se. I denna praktfulla och intagande dräkt steg hon i vagnen, hvarvid gudmodren allvarligt förmanade henne att icke dröja på balen öfver midnatten, ty då skulle på ögonblicket hennes vagn åter blifva pumpa, hennes kusk och lakejer rättor och kälmaskar, och hennes granna kläder de hon vanligen bar. Hon lofvade att noga efterkomma denna tillsägelse och for så bort, utom sig af glädje.

När hon kommit fram till slottet, underrättade man konungens son, att en okänd prinsessa anländt, för att deltaga i balen, och han skyndade ut att taga emot henne. Han hjälpte henne ur vagnen och förde henne in i danssalen. Der afstannade vid hennes inträde för en stund både dans och musik, så uteslutande vändes allas uppmärksamhet på den sköna okända, och öfverallt hörde man ropas: »Ack, hvad hon är vacker!» Konungen sjelf, så gammal han var, kunde icke se sig mätt på henne. Han sade till drottningen, att han ännu aldrig sett någon så skön och älskvärd varelse. Alla fruntimren betraktade på det noggrannaste hennes hufvudbonad och hela dräkt, för att dagen efteråt kunna beställa sig en dylik, om blott så dyrbara tyger stodo att finna. Konungens son förde henne i högsätet och uppbjöd henne genast till dans, hvaruti hon visade så mycket behag, att hon väckte allmän beundran. En präktig aftonmåltid anrättades, men prinsen åt icke det minsta, så helt och hållet var han upptagen af att betrakta den undersköna prinsessan. Hon tog sin plats mellan sina båda systrar, hvilka hon visade en innerlig välvilja och delade med dem de sällsynta frukter, hon nyss förut erhållit af prinsen. Så mycken godhet af en okänd förundrade dem högeligen, ty de voro långt ifrån att ana, det den så allmänt beundrade prinsessan var deras föraktade syster.

Medan hon vänligt samtalade med dem, hörde hon klockan slå tre qvart till tolf, hvarpå hon hastigt gjorde en djup nigning för sällskapet och skyndade till sin vagn. Så snart hon kom hem, gick hon till sin gudmor, tackade henne hjertligt för det stora nöje hon beredt henne och yttrade tillika

sin önskan att dagen derpå kunna åter komma på balen, dit prinsen budit henne. Under det hon berättade hvad som tilldragit sig på balen, klappade systrarne på porten, och Askungen gick utföre, för att läsa upp för dem. »Ack, hvad ni varit länge borta,» sade hon till dem, gäspande och gnuggande sig i ögonen, likasom om hon nyss hade vaknat. — »Om du varit med på balen,» sade den ena af systrarne, »skulle du icke funnit tiden lång. Det var en prinsessa der, som var skön som dagen och som var så god emot oss. Se hvilka rara frukter hon gifvit oss.» Askungen visste knappast till sig af glädje, vid dessa ord. Hon frågade hvad den der prinsessan hette; men de svarade att ingen kände henne, och att prinsen var mycket nyfiken att få veta det, samt ville gifva allt det han egde för att blifva underrättad hvem denna prinsessa var. Askungen smålog och sade: »Var hon då så ovanligt skön? Ack hvad ni varit lyckliga! Skulle icke äfven jag kunna få se henne? Ack, om ni blott ville låna mig en af edra hvardagsklädningar!» — »Jo, det skulle just passa sig,» svarade systrarne, »att låna sina kläder åt en sådan askunge som du.» Askungen väntade sig detta svar och skulle blifvit rätt brydd, om systrarne tagit henne på orden.

Följande dagen foro systrarne åter till slottet på bal, och Askungen äfven, ännu praktfullare klädd än förra gången. Prinsen var ständigt vid hennes sida och talade om den kärlek, hon väckt hos honom. Dessa hans yttranden behagade henne så, att hon glömde sin gudmoders förmaning och hörde klockan slå tolf, då hon trodde henne icke vara mer än elfva. Nu steg hon hastigt upp och flydde från balen snabbt som ett rådjur. Prinsen skyndade efter, men utan att hinna henne. Han fann blott den ena af hennes glastoffor, hvilken hon tappat under sin hastiga flykt. Hon kom hem helt andruten, utan vagn, utan hästar och lakejer, samt i sina vanliga kläder. Det enda hon hade qvar af all sin prakt, var den ena glastoffeln, maken till den hon tappat. Vakterne utanför slottet tillfrågades, om de icke sett prinsessan fara bort; men de svarade, att de icke sett någon, utom en ung flicka, snarare lik en tjänstflicka än en prinsessa.

När Askungens systrar kommo från balen, frågade hon dem åter, om de roat sig mycket och om den fremmande prinsessan äfven nu varit der. De svarade ja, och att, när klockan slagit tolf, hade prinsessan skyndat så hastigt derifrån, att hon tappat sin ena toffel, den vackraste lilla glastoffel man någonsin sett. Prinsen hade upptagit den och beständigt betraktat den under det återstående af balen, så att han säkert var mycket kär uti den sköna prinsessan, som toffeln tillhörde.

De hade rätt, ty några dagar derefter lät prinsen med pukor och trumpeter utropa, att han ville gifta sig med den, som hade en så liten fot, att den passade till den funna glastoffeln. Man började att försöka denna på prinsessorna och sedan på alla hoffruntimren, men fåfängt. Derefter förde man den omkring till alla fruntimmer af börd i landet och kom så äfven till de båda systrarne, hvilka gjorde sig all möda att tränga foten in i densamma; men förgäfves. Askungen, som stod bredvid och såg på, sade småleende: »Låt mig försöka, om den icke passar mig.» Systrarne skrattade föraktligt öfver en så orimlig förmodan; men hofmannen, som hade toffeln, såg härvid uppmärksamt på Askungen, och som han fann henne ganska vacker, sade han, att han hade befallning att låta alla flickor försöka den och att således icke hon borde vara utesluten. Han bad henne derföre sätta sig och då han försökte toffeln på hennes fot, passade den, som den vore enkom skapad derför. Systrarnes förundran blef nu utomordentlig, men ökades ännu mera, då Askungen tog upp ur sin ficka den andra toffeln och satte den på sin andra fot. I det samma infann sig ock hennes gudmor, som med ett slag af sitt trollspö förvandlade hennes kläder till ännu präktigare, än dem hon förut burit. Nu igenkände systrarne i den föraktade Askungen den undersköna prinsessan, de sett på balen. De kastade sig för hennes fötter och bådö henne förlåta deras elaka bemötande, och hon upplyfte och omfamnade dem, samt sade, att hon gerna tillgaf dem allt, blott de hädanefter ville älska henne.

Hon fördes sedan i sin rika skrud till prinsen, som fann henne ännu skönare än förr, och några dagar derefter firades

med stor ståt deras förmälning. Askungen, lika godsamt som skön, lät sina systrar bo hos sig på slottet och bortgifte dem med tvenne förnåma herrar vid hofvet.

Varianter.

1. I BASILES Pentamerone berättas denna saga på följande sätt: En enkling har en dotter, som han håller mycket kär och ger en särskild sköterska. Han gifter om sig, och flickan klagar för sin sköterska öfver den elaka behandling, hon erfar af sin styfmoder. Sköterskan intalar henne att begära af sin styfmoder en gammal klädning, för att spara den hon bär, och när styfmodern bockar sig ned i kistan för att upptaga klädningen, skall hon låta locket falla öfver henne. Flickan gör som sköterskan intalat henne; styfmodern förlorar härigenom lifvet, och flickans fader, en furste, gifter sig för tredje gången med hennes sköterska. I sex dagar behandlar denna den unga flickan väl, men på den sjunde insinna sig hennes sex döttrar, och hon förstår att tillvinna dem mannens hela ynnest, så att hans egen dotter måste bo i köskammaren och förrätta de lägsta sysslorna, hvaraf hon erhåller öknamnet Askungen (egenteligen *Ask-kattan* — *la gatta cenerentola*). En fogel säger henne, att om hon önskar något, så behöfver hon blott vända sig till féens fogel på ön Sardinien. Hennes fader skall resa till denna ö och frågar sina styfdöttrar, om de önska något derifrån. De önska sig granna kläder och dylikt. Sedan frågar han äfven Askungen, som endast ber honom helsa féens fogel, att han måtte skicka henne något. Fadren lofvar det, men glömmar sitt löfte. När han skall segla från ön, kommer skeppet ej ur stället. En trollqvinna upplyser, att furstens brutna löfte är skuld hertill, och han skyndar nu till féen att framföra sin dotters helsning. Féen ger honom en dadel, en spade, en vattenkanna af guld och en liten sidenduk att föra till sin dotter. Han gräver med spaden en grop, planterar dadeln deri, vattnar den ur guldkannan och skyddar med sidenduken den späda plantan mot solen. Inom fyra dagar vexer den upp till ett stort träd, hvarur en fée framkommer och lofvar att uppfylla allt hvad Askungen önskar. Konungen ger en stor fest, dit de sex systrarne begifva sig. Askungen önskar att äfven komma dit och erhåller ur trädet de rikaste prydnader. Konungen fattar tycke för henne och vill utforska

hvem hon är, men hon kastar guld bakom sig och undkommer så hans utsände tjenare. Så går det äfven andra gången; men den tredje tappar hon ena skon, som framsføres till konungen, hvilken låter alla fruar och jungfrur i hela landet försöka den; men den passar ingen utom Askungen, hvilken konungen nu igenkänner och tar till gemål.

2. Enligt den af bröderna GRIMM meddelade uppteckning får Askungen (*Aschenputtel*) af sin döende mor förmaningen att ständigt vara from och god, så skulle hon aldrig sakna Guds bistånd, och hon följer troget denna förmaning. Hennes far gifter om sig, och hon blir illa behandlad af sin styfmoder och dennas tvänne döttrar. Då fadren en gång skall fara till marknaden frågar han de trenne flickorna, hvad de önska han skall föra hem åt dem. Styfdöttrarne begära granna kläder och rika smycken, men Askungen endast den första qvist, som under hans hemresa stöter mot hans hatt. Fadren uppfyller deras önskningar och ger Askungen en hasselqvist, som han afbrutit. Hon planterar den på sin moders graf och den vexer snart till ett stort träd, dit hon går tre gånger hvarje dag att bedja, och hvar gång sätter sig en fogel i trädet, som ger henne hvad hon önskar sig. Konungen ger en fest, hvarunder hans son skall utvälja sig en brud. De båda systerarne äro äfven bjudna och Askungen måste kläda dem till festen. Hon ber sin styfmoder att få följa med, och denna svarar gäckande, att om hon inom två timmar kan plocka ett helt fat lins-ärter ur askan, så skall hon få fara med systerarne till festen. Askungen ropar på foglarna att hjälpa henne, och strax komma sådana från alla håll och plocka inom en kort stund alla ärterna ur askan. Då ålägger henne styfmodern att inom en timma plocka två fat linsärter ur askan, och detta lyckas på samma sätt: men styfmodern uppfyller det oaktadt icke sitt löfte, utan låter Askungen blifva hemma. Hon går då till trädet och önskar sig vackra kläder, samt kommer till festen, der prinsen förälskar sig i henne och söker utforska hvem hon är, men hon undflyr honom och lyckas komma hem, innan man upptäckt hennes frånvaro. På samma sätt går det andra gången. Den tredje förlorar hon sin venstra toffel, och prinsen skickar den omkring att provas. Den äldsta styfsystern skär af sig stortån, för att få toffeln att passa; men då hon rider med prinsen förbi hasselträdet, sitta två dufvor der och ropa, att den unga brudens sko är full af blod. Bedrägeriet blir härigenom upptäckt, och den falska bruden måste med skam vända hem igen. Den andra systern skär ett stycke af hälen, för att få skon på foten; men detta hennes tilltag blir på samma sätt yppadt. Nu försökes skon på Askungen, hvilken den passar utan någon svårighet, och som följaktligen blir förmäld med

prinsen. När brudfolket begifver sig in i kyrkan, går äldsta systern på brudens högra sida och den yngre på den venstra. Då komma de båda dufvorna och hacka ut ett öga på hvardera. När åter brudskaran kommer ur kyrkan, går äldsta systern till venster och den andra till höger. Äfven nu insinna sig de båda dufvorna och hacka ut hvar sitt öga, så att båda systrarne blifva blindas till straff för sin elakhet.

3. Enligt uppteckningen i Läs- och Lärobok för Ungdom är Askungen dotter till en man, som i andra giftet får en trollkunnig bastru, hvilken eger en ful och elak dotter. Askungen behandlas illa af både mor och dotter, men vexer upp allt skönare för hvarje år. När hon är 15 år gammal, kommer en fremmande prins dit till landet att söka sig en brud. En söndag väntas prinsen till kyrkan. Styfmodern och hennes dotter kläda sig på det grannaste för att begifva sig dit, men Askungen måste vara hemma. Hon börjar gråta öfver sina trasor och att hon aldrig kunde få komma i Guds hus. Styfmodern, förargad häröfver, slår ut en skeppa ärter på golvet och befäller henne plocka upp dem. Askungen hör något skrapa på dörren; hon öppnar den, och en skön hvit hermelin kommer in. Hon delar med sig åt honom af sin ringa frukost, och han lofvar henne till belöning att få komma i kyrkan. Först tillsäger han henne att blåsa på ärterna, hvilka genast af sig sjelfva flyga in i skeppan. Sedan för han Askungen till en stor ek i skogen, hvilken öppnar sig till ett rum, fullt af alla slags prydnader. Askungen får här af hermelinen en klädoing af silfvertyg med silfverskor och en häst med silfversadel, hvarpå hon rider till kyrkan, der hon väcker prinsens och alla öfrigas synnerliga uppmärksamhet; men förr än gudstjensten är slut, skyndar hon ur kyrkan och hinner hem, innan styfmodern och styfsystern upptäcka hennes frånvaro. Den följande söndagen går det på samma sätt, utom att styfmodern nu kastar ut en skäppa hvelte på golvet, och att Askungens prydnader denna gången äro af idel guld. Den tredje söndagen får hon en skäppa gryn att plocka upp och rider till kyrkan i en dräkt af idel ädla stenar. Vid flykten ur kyrkan tappar hon sin ena sko, hvilken prinsen förvarar. Vid hemkomsten måste hon, på hermelinens enträguna begäran, stöta en knif i hans hjerta, hvarest han förvandlas till en ung skön man och försvinner. Prinsen skickar ut sina tjenare att försöka den sunna skon på alla unga flickor. Den passer endast Askungen, som förmäles med den unge konungasonen. Någon tid efter bröllopet måste prinsen fara hem till sitt land, men Askungen dröjer kvar till dess hon födt sitt barn. Sedermera afreser hon med barnet och en liten hund, kallad Locke, som hon fått af sin gemål, samt öfvertalas af styfmodern att taga hennes

dotter med sig som hofvärna. När de kommit ut på hafvet om-
skapas Askungen af sin styfsyster till en halsorm. Systemen antar
i stället hennes skepnad och emottages af prinsen såsom hans ge-
mål; men Locke visar sig aldrig nöjd, barnet gråter jert och
prinsen finner ingen trefnad med sin förr så älskade gemål. Ask-
ungen uppenbarar sig tre Thorsdagsnätter efter hvarandra, besöker
sitt barn och talar med sin hund. Prinsen, underrättad om dessa
besök, infinner sig den tredje natten med en yxa, hårdad medelst
lindekol och ormaetter, och med dylika stålhandskar. I rummet
inflyttas tre kar, ett med vatten, ett med vin och ett med mjölk.
Askungen infinner sig bunden med en lång kedja, den prinsen af-
hugger med yxan. Hon förvandlas då i en orm; prinsen griper
ormen med stålhandskarne och doppar den i vattenkaret, där ett
skinn faller af ormen. I vinkaret lemnar han det andra och i
mjölkaret återfår Askungen sin naturliga skepnad. Trollsystemen
sättes, till straff, qvick i jord.

13.

Tumme-Liten.

Denna saga är af fransyskt ursprung. Den utgör en af PERRAULTS Contes de ma mère l'Oye. Paris 1697: »Le petit Poucet» (Contes de Mr PERRAULT. Paris 1724, s. 187—233. — Le Cabinet des Fées. I, 82—98. En liknande inledning förekommer i en annan fransysk saga: »Finette Cendron» af Mme d'AULNOY (Le Cabinet de Fées. II, 484), äfvensom i den italienska sagan »Nennillo e Nenella» i BASILE's Pentamerone. V, 8.

På tyska finnes den införd i BECHSTEINS Deutsches Märchenbuch. Leipzig 1845, s. 131—135, under titel: »Der kleine Däumling», samt under samma titel i Die blaue Bibliothek aller Nationen, I, 142—154. TIECK har dramatiskt behandlat detta ämne i Leben und Thaten des kleinen Thomas genannt Däumchen. Ein Märchen in 3 Akten. 1811 (TIECKs Schriften. Berlin 1828. V, 487—595). En nära liknande början förekommer i sagan om »Hänsel und Grethel» bland GRIMMs Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 93—101, förebilden för en annan svensk folkbok: »Den stekta Trollpackan.»

Af den svenska folkboken har man tvenne särskilda uppteckningar, hvilka båda troget följa den fransyska sagan. Af den äldre har Utg. sett följande upplagor: »Stort Vett I Liten Kropp: Eller Saga Om Tumme-Liten Och En Jätte, Innehållande roliga äfventyr. Öfversatt ifrån Fransyskan. Se Kongl. Maj:ts Reglemente för Boktryckerierna af d. 12 Aug. 1752. Art. 4. § 3. Stockholm, Tryckt hos Lars Kumblins Änka, 1776», 16 sid., 8:o, samt »Stort Vett — — — Fransyskan. Fahlun, 1814. Tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 16 sid., 8:o. Af den sednare uppteckningen äro följande upplagor Utg. bekanta: »Tumme-Liten. Stockholm, Tryckt hos Elmén och Granberg, 1832», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o; D:o 1836, 8 sid., 8:o; »En mycket nöjsam Historia, om Tumme-Liten, hvilken tillika med sina sex bröder blef af deras obarmhertiga Föräldrar utförd åt skogen, för att svälta ihjäl eller uppätas af rofdjur, och som sedan föll i händerna på en menniskötare; men, ganska fintligt räddade både sig och Bröderne, samt kom slutligen till anseende och välmagt. Götheborg, Tryckt hos Sam. Norberg, 1837», 14 sid., 8:o; »Tvenne stycken nya och

mycket nöjsamma Historier 1) Prins Beder eller Hafvets Solblomma. 2) Tumme-Liten, alla älskares och älskarinnors Brefbärare. Jönköping. 1843. Tryckt hos N. E. Lundströms Enka», 18 sid. (hvaraf s. 12—18 tillhöra sagan om Tumme-Liten), 8:o; »En mycket nöjsam — — — välmagt. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844», 15 sid., 8:o; »En ny och synnerligen rar Historia om Tumme-Liten, alla älskares och älskarinnors brefbärare. Lund 1844, Lundbergska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o, samt »Tvänne lustiga och nöjsamma Historier, Den Första Tumme-Liten, alla älskares och älskarinnors Brefbärare. Den Andra Prins Flundra, eller Fiskaren med den oförnöjda Hustrun. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1844», 15 sid. (hvaraf de 10 första upptagas af ifrågavarande saga), 8:o. En särskild bearbetning af denna saga är dessutom utgifven under titel: Tumme-Liten. En Barn-Saga med 9 kolorerade Figurer. Stockh. 1843.

Det var en gång en torpare, som hade sju barn, hvilka alla voro gossar; den äldste var ej mer än tio och den yngste sju år gammal. Man lär väl förundra sig öfver, att detta folket inom så kort tid fått så många barn; men orsaken var, att hustrun hade trenne gånger fått tvillingar och att det dessutom varit tätt mellan barnsängarne. Föräldrarne voro ganska fattiga, och deras sju gossar besvärade dem mycket. efter ingen af dem var så försigkommen, att han sjelf kunde skaffa sig födan. Än mera ökades deras bekymmer deraf, att den yngste var ganska klen till vexten och talte mycket litet, hvilket de trodde härröra af dumhet, men som likväl var ett tecken till desto större förstånd. Då han föddes, var han icke större än en tumme, hvilket gaf anledning, att man kallade honom Tumme-liten.

Detta stackars barnet var såsom den stenen, alla spotta uppå; alltid hade han orätt och alla i huset trodde sig berättigade att topprida honom, fast han i sjelfva verket var den slugaste af alla bröderne, och om han talte litet, var han så mycket mera uppmärksam att höra på hvad andra sade.

Ett år, då det var missvext, blef hungersnöden så stor, att det fattiga torparefolket ej såg någon utväg att försörja sina många barn. Då torparen en afton, sedan de små gått till sängs, satt vid eldbrasan med sin hustru, sade han till henne: »Du ser väl, att vi ej längre kunna föda våra barn; jag kan icke lida att se dem dö af hunger för mina ögon, utan har beslutat att föra dem vilse i skogen. Medan de roa sig med att binda risknippor, kunna vi gå ifrån dem, utan att de märka det.» — »Ack,» ropade hustrun, »kan du vara så hård att sjelf vilja föra dina barn vilse?» Mannen svarade, att det gjorde honom lika ondt som henne, men att han icke visste något annat råd, i anseende till deras stora fattigdom. Hon ville ändock icke samtycka till detta förslag; men sedan hon besinnat hvilken ännu större smärta det skulle förorsaka henne att se dem svälta ihjel, gaf hon likväl till slut sitt samtycke och gick gråtande till sängs.

Tumme-liten hade hört allt hvad de sagt; ty då han märkt, att det var något viktigt, som afhandlades, hade han stigit upp och smygt sig under bänken, der de suto, för att höra utan att blifva sedd. Så snart de tystnat, gick han åter till sängs, men kunde icke sofva det öfriga af natten, emedan han hade så mycket att begrunda, huru han skulle bära sig åt att rädda sig och sina bröder. Sluteligen tyckte han sig hafva funnit ett godt råd, och så snart morgonen grydde, steg han upp och gick till sjöstranden, der han fyllde sina fickor med små hvita stenar, hvarmed han återvände hem.

Strax efteråt gingo de allesamman ut på sitt arbete, och Tumme-liten upptäckte icke för sina bröder hvad han fått höra. När de nu kommit in i tjockaste skogen, hvarest man på tio steg ej kunde se hvarandra, började torparen lugga ved och barnen att, som vanligt, samla ihop ris och göra knippor deraf. Då föräldrarne sågo dem vara som mest sys-selsatte härmed, gingo de oförmärkt allt längre och längre ifrån dem, tills de omsider lemnade dem helt och hållet.

När nu barnen sågo sig ensamme, började de med full hals skrika och gråta. Tumme-liten lät dem så hållas en stund, ty han visste väl huru han skulle hitta hem igen,

emedan han under ditvägen, litet emellanåt släppt en af de hvita stenarne, som han hade i sina fickor. Han sade derföre sluteligen till bröderne: »Varen icke rädda, vår far och mor hafva väl lemnat oss här, men jag skall föra eder hem, om J bara följn mig efter.» De gjorde som han sade, och kommo så fram på dagen tillbaka till torpet, der de likväl icke vågade genast gå in, utan stannade utanför dörren, för att få höra hvad deras föräldrar skulle säga.

I detsamma torparen och hans hustru kommit hem, hade deras husbonde skickat dem tio riksdaler, som han varit skyldig dem så länge, att de ej haft ringaste hopp att återfå dessa penningar. Detta gaf dem likasom lif på nytt, ty de voro nästan halfdöda af hunger. Torparen skickade straxt sin hustru till staden att köpa kött, och som det var länge sedan hon ätit sådant, köpte hon tre gånger mera, än tvenne personer kunnat behöfva till ett mål. Då de voro mätta, sade hustrun: »Ack, jag undrar hvar våra fattiga barn nu äro! De skulle väl kunnat äta sig mätta af hvad som nu är öfrigt af maten; men det är du, som är skulden till deras olycka. Jag trodde väl, att vi skulle ångra oss! Gud vet hvad de nu göra i skogen, kanske hafva vargarne redan ätit upp dem. Hur kunde du vara så omensklig att på sådant sätt låta dina barn omkomma!» På detta sätt fortfor hon en god stund och upprepade väl tjugu gånger, att det var hans fel och att hon sagt förut det han skulle ångra sig. Mannen blef omsider ledsen och hotade att slå henne, om hon ej ville tiga. Det var ej af hårdhjärtighet mot barnen som han sade detta, ty han var sjelf mera orolig öfver dem, än hustrun; men hon hade gjort honom hufvudyr genom sina förebråelser, och han var af samma sinnelag, som många andra män, hvilka väl tycka om, att hustrun någon gång har rätt, men ej vilja ständigt höra det omtalas. Hustrun kunde likväl icke afhålla sig att ännu en gång, storgråtande, utropa: »Ack, hvar äro mina fattiga barn?» — »Här ä' vi, här ä' vi!» hördes de strax allesammans ropa der utanföre. Modren skyndade att öppna dörren, och då hon nu fick se alla sina sju gossar, tog hon, under glädjetårar, dem alla i famn och sade: »Ack,

mina kära barn, huru glad är jag icke att återse eder! Nu lären J vara både trötte och hungrige, och du, stackars Petter, så oren du är! Kom hit, så skall jag tvätta dig.» Denne Petter var hennes äldste son, hvilken hon höll mest af, emedan han hade rödt hår, likasom hon sjelf. Barnen satte sig nu till bords och åto med förträfflig matlust, till föräldrarnes stora förnöjelse, samt började sedermera alla på en gång berätta, huru förskräckta de blifvit, när de funnit sig ensamme i skogen.

Fadren och modren glädde sig af uppriktigt hjerta öfver sina barns återkomst; men denna glädjen varade ej längre än de tio riksdalerna, ty när penningarna voro slut, föllo de åter i sin förra förtviflan och beslöto att på nytt föra sina barn vilse, och för att vara så mycket säkrare att lyckas häri, ernade de nu föra dem mycket längre bort än förra gången. De kunde likväl icke tala så hemligt härom, att ej Tumme-liten hörde det, och han uttänkte strax huru han skulle kunna reda sig nu likasom förra gången; men ehuru han var ganska bittida uppe, i tanka att äfven nu samla småstenar, slog detta honom felt, ty han slapp ej ut, emedan porten var stängd i dubbel lås. Tumme-liten blef dock ej rådlös, ty när modern gaf dem hvar sitt stycke bröd till frukost, föll det honom in, att han kunde betjena sig deraf, i stället för stenarne, och släppa brödsmulor vid vägen, som han skulle gå. Han åt derföre icke upp sitt brödstycke, utan gömde det i sin ficka.

Föräldrarne förde nu barnen i det tätaste och mörkaste af skogen, der de lämnade dem qvar och skyndade hastigt från dem. Tumme-liten oroade sig ej mycket häröfver, ty han trodde sig utan svårighet hitta hem med tillhjälp af sina utströdda brödsmulor; men han blef icke litet häpen, då han ej fann en enda qvar, emedan foglarne hade uppätit alltsammans.

Nu voro de arma barnen illa utsatte: ju längre de gingo, desto mera förvillade de sig i den stora skogen; natten kom med ett starkt oväder, som ännu mera ökade deras förskräckelse. De trodde sig på alla sidor höra vargar tjuta, hvilka de tyckte nalkas dem, för att med deras kroppar stilla sin hunger; de tordes knapt talas vid eller vända sig om, och nu

kom till råga på allt detta en stark regnskur, som gjorde dem våta in på kroppen och vägen så slipprig, att de halkade vid hvarsteg och föllo omkull i dyn, hvarifrån de uppstego så smutsiga och trötta, att de knappast kunde röra sig.

Tumme-liten klättrade upp i ett träd för att se, om han ej skulle kunna upptäcka något, som kunde tjena dem till ledning. Sedan han sett sig om på alla sidor, blef han på långt håll varse ett ljussken, hvilket gjorde honom mycket glad; men när han kom ned ur trädet såg han det icke mera. Detta var väl rätt förtretligt; men emedlertid gingo de allesamman åt det håll, hvarifrån skenet lyst, och kommo på på detta sätt ur skogen, dock ej utan många svårigheter, emedan så ofta de gingo ned i någon dæld, förlorade de ljuset ur sigte.

Sedan de hunnit ur skogen, sågo de framför sig ett hus, hvarifrån skenet kom. De klappade på porten, då en gammal gumma öppnade för dem, samt frågade hvad de ville. Tumme-liten sadé, att de voro fattiga barn, som hade gått vilse i skogen, och begärde att hon af barmhertighet måtte gifva dem herberge öfver natten. Gumman, som såg att de alla voro vackra och hyggliga barn, blef rörd ända till tårar och sade till dem: »Stackars små! veten J icke, att detta hus tillhör en jätte, som äter upp små barn?» — »Ack, kära mor,» svarade Tumme-liten, »hvad skola vi göra? Om ni ej är så god och herbergerar oss, så blifva vi uppätne af vargarne, och derföre vilja vi heldre, att eder man gör det; kanhända han också skonar oss, om ni ber honom derom.»

Gumman lät beveka sig, särdeles som hon trodde, att hon skulle kunna gömma dem för jätten till morgonen. Hon lät dem derföre gå in och värma sig för en god brasa, som brann på spisen, der hon hade ett helt får på spettet till jättens qvällsvard. Men knapt hade de begynt att något hemta sig i den sköna varma stugan, då de singo höra fyra starka slag på porten af jätten, som nu kom hem. I största hast gömde gumman barnen under sängen och gick att låta upp porten. Jätten frågade strax om maten var färdig och vinet itappadt, hvarest han satte sig till bords. Fårsteken var

ännu helt blodig, men så mycket mera i hans smak; dock satt han ej länge, förr än han började vädra till höger och venster, sägande sig känna lukten af något färskt. »Det måste komma af kalvben, som jag nyss släkt,» sade gumman. — »Nej, det är något annat,» svarade jätten och såg skarpt på gumman. »Här är något, som jag icke begriper hvad det är.» Vid dessa ord steg han upp från bordet och gick rakt fram till sängen. »Hå hå, jag märker du vill bedra mig du oförskämda qvinna,» utropade han. »Jag vet ej hvarföre jag ej längesedan ätit upp dig. Det är din lycka, att du är så gammal, eljest kunde det ske ännu. Detta vildbrådet kommer emedlertid rätt väl till pass, för att undfägnat trenne jättar af mina vänner, som komma att helsa på mig i dessa dagar,» och i detsamma drog han fram undan sängen det ena af barnen efter det andra.

De stackars barnen föllo på knä och bådo om försköning; men fåfängt, ty de hade fått att göra med den grymmaste af alla menniskoätare, och långt ifrån att fatta någon medömkan för dem, slukade han dem redan med ögonen och sade till sin hustru: »Detta skall blifva läckerbitar för oss, allenast du nu också lagar dem väl.» Efter dessa ord tog han en stor knif, hvilken han, medan han nalkades de arma barnen, brynte på en lång brynsten, den han höll i venstra handen. Redan hade han fattat tag i en af gossarne, då hans hustru sade till honom: »Hvarföre vill du göra dig besvär med den här slagten så sent på qvällen? Du kan ju spara den till i morgon.» — »Tig, säger jag dig,» röt jätten. — »Men du har ju så mycket kött i behåll,» invände gumman; »en kalv, två får och ett halft svin.» — »Du har rätt,» sade jätten; »gif dem då väl till bästa, att de ej magra och lät dem sedan gå att lägga sig.»

Den goda gumman gaf dem nu en rikelig qvällsvard: men de orkade ej äta det minsta deraf, så förskräckte voro de. Jätten åter satte sig ännu en gång till bords, och i glädjen öfver, att han nu kunde traktera sina vänner med en så läcker spis, som dessa barnen skulle blifva, drack han flere glas vin än han eljest plägade, hvilket gjorde honom litet ru-

sig, så att han måste skynda sig till sängs, hvarefter han hårdt insomnade.

Jätten hade sju döttrar som ännu voro barn. Dessa små jättinnor hade allesamman vacker hy, emedan de gerna äto färskt kött likasom deras fader; men de hade små grå, helt runda ögon, trubbiga näsor och mycket stora munnar med långa, hvassa och glesa tänder. De voro väl ej ännu så elaka som fadren, men man märkte likväl, att de bråddes på honom, ty de beto redan små barn och sögo blod af dem. De lågo alla sju i en stor säng och hvar och en af dem hade en guldkrona på hufvudet. I samma rum, der flickorna lågo, var ock en annan lika stor säng, hvori gumman lade alla gossarne och gick sedan till sin man.

Tumme-liten hade blifvit varse, att jättens döttrar hade guldkronor på hufvudet, och som han fruktade, att jätten torde ångra, det han ej strax om aftonen skurit halsen af sina små gäster, steg han upp midt i natten, tog sin och sina bröders mössor och satte dem helt sakta på jättens döttrar, sedan han tagit kronorna af dem och satt dessa på sitt och sina bröders hufvuden, på det att, om jätten under natten tänkte verkställa sin föresats att döda de små gossarne, han måtte taga dem för sina döttrar, och dessa, i stället, för gossarne.

Det hände som Tumme-liten förmodat; ty då jätten vaknade om natten, ångrade han, att han uppskjutit till morgonen den syssla, han bort göra om aftonen. Han steg därför hastigt ur sängen, tog sin stora knif och sade: »Nu vill jag se huru mina gäster må; jag skall ej skjuta upp det för andra gången.» Han gick så helt sakta in i sina döttrars kammar och nalkades sängen, der de små gossarne lågo, hvilka alla sov utom Tumme-liten, som vardt ganska rädd, när han kände jättens hand röra vid sitt hufvud, såsom han förut hade gjort med hans bröders. Men då jätten känt, att de allesamman hade kronor på sig, sade han: »Min sann, här hade jag så när gjort en vacker gerning! Jag märker väl, att jag druckit för mycket i går afton.» Derpå gick han till sina döttrars säng, hvilka hade på sig gossarnes små mössor. »Jo, se här äro de galgfoglarne,» sade han, och i detsamma

skar han i största hast och utan vidare betänkande halsen af alla sju flickorna, hvarefter han, ganska nöjd med denna för rättning, gick åter och lade sig hos sin hustru.

Så snart Tumme-liten hörde jätten snarka, väckte han upp sina bröder och bad dem skyndsamt kläda på sig samt följa honom, och nu gingo de sakta ned i trädgården och klängde öfver muren. Sedan sprungo de nästan hela natten, darrande och häfvande, och utan att veta hvart de skulle taga vägen.

Om morgonen, då jätten vaknade, sade han till sin hustru: »Gå nu och laga i ordning de små tokarne vi roade oss med i går afton.» Gumman förundrade sig mycket öfver sin mans godhet, ty hon trodde att hans mening var det hon skulle kläda på dem. Hon gick alltså in i kammaren, men huru bestört blef hon icke vid åsynen af sina sju hufvudlösa döttrar, som simmade i sin blod. Hon dånade, hvilket plägar vara det första, som fruntimmer göra vid dylika tillfällen, och jätten, som tyckte, att hon dröjde nog länge derinne, gick dit för att hjälpa och vardt icke mindre häpen öfver den syn, som der mötte honom. »Ack, hvad har jag gjort?» utropade han; »men det skola de få betala de bytingarne!» Han slog nu en kruka vatten i ansigtet på sin hustru och sedan hon derigenom kommit sig före igen, sade han: »Gif mig strax mina sjumils-stöflor, att jag må hinna dem.»

Derefter begaf han sig åstad, och sedan han lupit länge omkring åt alla kanter, kom han till slut in på samma väg, som de stackars gossarne gingo, hvilka ej voro mera än några hundra steg från sin faders hemvist, då de, till sin stora förskräckelse, fingo se jätten, som klef från det ena berget till det andra och gick öfver strömmar med lika lätthet, som öfver den minsta bäck. Tumme-liten blef i detsamma varse en ihålig klippa nära intill stället, der de voro, samt skyndade att der gömma sig och sina bröder, hvarvid han dock alltid hade ett vaksamt öga på jätten, som nu var blefven helt trött af den långa vägen han gått. Han ville hvila sig och kom af en händelse att sätta sig på samma klippa, under hvilken gossarne gömt sig. Det dröjde ej länge förr än han

somnade och började snarka så hårdt, att de stackars barnen blefvo ej mindre rädda dervid, än då han höll sin stora knif i handen för att skära halsen af dem. Tumme-liten var dock långt modigare än de andra. Han bad sina bröder skynda sig hem till föräldrarnes hus, medan jätten ännu sof; de skulle ej bekymra sig om honom. De följde hans råd och hunno snart hem.

Tumme-liten deremot gick till jätten och drog sakta af honom stöflorna, hvilka han satte på sig. De voro väl i början alltför stora åt honom; men som de voro förtrollande, hade de den egenskapen att blifva stora eller små, alltefter benet, som de drogos uppå. Så snart han derföre fått på dem, voro de så lagoma, som om de varit gjorda åt honom. Han gick nu strax till jättens hus, der han fann hustrun gråtande vid sina dödade döttrar. »Er man,» sade Tumme-liten till henne, »är i stor fara; ty han har blifvit tillfångatagen af en röfware-hop, som svurit att slå ihjel honom, om han ej gifver dem allt guld och silfver han eger. Just som de satte knifven för strupen på honom, fick han se mig, då han bad, att jag skulle gå och underrätta er om den fara, hvori han är stadd, samt tillsäga er att gifva mig allt redbart, som här i huset finnes, eljest döda de honom utan skonsmål. Och som saken fordrade mycken skyndsamhet, lemnade han mig sina sjumils-stöflor, hvaraf ni äfven kan se, att jag går riktiga ärender.»

Den goda gumman gaf honom på stunden med mycken häpenhet allt hvad de egde; ty jätten var en god man mot sin hustru, ehuru han eljest var grym och åt upp små barn. Då Tumme-liten på detta sätt fått jättens stora rikedomar i sina händer, skyndade han dermed till sina föräldrars hus, hvarest han blef med mycken glädje emottagen.

De, som tro sig rätt känna Tumme-litens alla öden, berättade dock detta sista annorlunda. De påstå, att Tumme-liten aldrig haft hjerta att så narra en gammal gumma, som varit så god mot honom och hans bröder, utan att han, i stället, så snart han fått på sig jättens stöflor, gått till hofvet, hvarest han visste, att man var mycket bekymrad att få tidender

från krigshären, som låg 200 mil derifrån, och att få veta utgången af en slagtning, som förefallit. Han skall då hafva gått till konungen och sagt, att, efter Hans Majt önskade snart få underrättelser från hären, så ville han, ännu innan dagens slut, förskaffa sådana, hvaröfver konungen blifvit mycket glad och lofvat honom en stor summa penningar, om han kunde göra det. Tumme-liten hade nu gått åstad och kommit tillbaka med säkra nyheter samma afton, hvilken väl utförda förrättning gjort honom så väl upptagen, att han sedermera haft stora inkomster; ty konungen hade betalt honom rikeligen för befallningar, som han förde till hären, och fruntimren gåfvo honom stora skänker för det han bar bref till deras älskare, hvarpå han hade mesta förtjensten.

Sedan han någon tid varit brefbärare och derigenom samlat mycket penningar, hade han återvändt till sin far. Det vore omöjligt att beskrifva föräldrarnes glädje, då de fingo återse honom. Han hade derefter gjort hela sin släkt välmående, skaffat sin far och sina bröder goda sysslor samt inrättat sin egen hushållning på det bekvämaste och lefvat lyckligt intill en hög ålder.

14.

Blå-Skägg.

Sagan om Blåskägget är likaledes af fransyskt ursprung. En verklig händelse skall ligga till grund därför. Gilles de Laval, marskalk af Retz, hvilken under hertig Johan Vs af Bretagne regering (1402—1442) brändes, anklagad för trolldom och förbund med djefvulen samt att hafva mördat alla sina hustrur och mer än hundra barn, i hvilkas blod han badat, skall hafva gifvit anledning till folksagan (A. HUCO, France historique et monumentale. Paris 1841. IV, 171), hvilken CHARLES PERRAULT upptecknat och bekantgjort i sina Contes de ma mère l'Oye. Paris 1697: »La Barbe bleue» (Contes de Mr PERRAULT. Paris 1724, s. 88—83. — Cabinet des Fées. I, 25—34, hvarefter denna saga spridt sig till de flesta europeiska länder.

På engelska finner man den i Entertainment for the Nursery. London 1832, s. 24—49: »Blue-Beard», och flerstädes;

på tyska i BECHSTEINS Deutsches Märchenbuch. Leipzig 1845. s. 262—264: »Das Märchen vom Ritter Blaubart», och i Blaue Bibliothek aller Nationen. I, 102—110: »Blaubart», samt dramatiskt bearbetad af TIECK i »Der Blaubart. Ein Märchen in 3 Akten. 1796 (TIECKS Schriften. Berlin 1828. V, 7—152). En liknande tysk folksaga förekommer i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 270—274: »Fitchers Vogel», äfvensom en dylik holländsk saga der omnämnes (l. c. Berlin 1812. III, 77). Samma ämne är äfven behandladt i en tysk folkvisa: »Ulrich und Aennchen», införd bland HERDERS Volkslieder, I, 79, och i Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder gesammelt von ARNIM und BRENTANO. Heidelberg 1819. I, 284;

på svenska såsom folkbok, i mångfaldiga upplagor. Den äldsta utg. funnit anförd, är: »Saga om Blåskägg. Stockholm 1781» (Svensk Litteratur-Tidning. 1817, s. 487). De upplagor utg. sett äro: »Afton-Tidsfördrif I Pigkammaren; Sagan Om Blåskägg. Stockholm, tryckt hos Joh. Chr. Holmberg, 1794», 8 sid., 8:o; »Saga Om Blå-Skägg. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1802», 8 s., 8:o (annan öfver-

sättning); »Fahlun, 1809, tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 8 s., 8:o; »Fahlun, 1810, tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 8 s., 8:o; »Tryckt i Wexiö år 1812», 8 s., 8:o; »Gefle, tryckt hos C. G. Sundqvist 1813», 8 s., 8:o; »Blå-skägg. Stockholm, tryckt hos Ernst Ad. Ortmann, 1822», 8 sid., 8:o (olika öfversättning); »Linköping 1825, tryckt i Petreska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Upsala 1826, tryckt hos Em. Bruzelius», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri 1827», 8 s., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs tryckeri, 1828», 8 s., 8:o; »Linköping, 1829; Axel Petre», 6 s., 8:o; »Upsala, Sv. P. Lefflers Boktryckeri 1836», 8 s., 8:o; »Saga om Blå-Skägget. Sådan den från äldre tider blifvit berättad. Jönköping, 1826, tryckt i Direktören J. P. Lundströms tryckeri», 8 sid., 8:o; »Saga om den rike och grymme Blå-Skägg och hans välförtjenta ändalykt. Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1832», 8 sid., 8:o; »Westervik, tryckt hos C. O. Ekblad, 1834», 8 sid., 8:o; »Saga om den förskräcklige Blåskägg. Wexiö. Hos Joh. P. Lönnegren 1834», 8 s., 8:o; »En högst besynnerlig Historia om Blåskägg. Jönköping, 1838, tryckt hos Nils Erik Lundström», 8 sid., 8:o, samt »Saga Om Blåskägget», utan tryckort och år, 8 sid., 8:o (samma öfversättning som Gefle-upplagan af 1802). Efter denna öfversättning finnes sagan äfven införd bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 584—590.

Det var en gång en man, som hade många vackra hus i staden och egendomar på landet, guld- och silfverkärl i öfverflöd, möbler inlagda med guld och klädda med siden, samt vagnar förgyllda både utan och innan; men olyckligtvis hade han också ett blått skägg, och detta gaf honom ett så obehagligt och förfärligt utseende, att hvarje flicka och fru sprang bort, så snart deingo se honom.

En af hans grannar, ett fruntimmer af hög börd, hade tvenne ovanligt sköna döttrar, hvilka föllo Blåskägget särdeles väl i smaken. Han anhöll hos modren, att hon måtte gifva honom en af dem till hustru, hvilkendera hon sjelf ville; men ingendera visade någon lust härtill, utan den ena sköt honom ifrån sig till den andra, emedan ingendera ville hafva en man med blått skägg, och, hvad som ingaf dem ännu

mera farhåga, en man, som förut flere gånger varit gift, men alltid förlorat sina hustrur, man visste ej huru.

Blåskägg lät emedlertid icke så lätt afskräcka sig, utan för att blifva mer bekant med de båda flickorna, bjöd han dem, tillika med deras moder, ut till en vacker landtegendom, som han hade i grannskapet och dit han äfven bjudit några andra af sina vänner, både herrar och fruntimmer. Här tillbragte de öfver åtta dagar under nöjen och lustbarheter af alla slag. Om dagarne roade man sig med spatserfärder, fiske och jagt, om nätterne spelade man hvarandra åtskilliga puts, som icke voro mindre roande. Detta muntra lif behagade den yngre af systrarne så väl, att hon begynte finna det blåa skägget mindre blått och den frikostiga värden en rätt hyggelig karl.

När man återvände till staden, firades ett lysande bröllop, och den unga bruden fann sig rätt väl i sitt öde. Så förgick en månad, efter hvars förlopp Blåskägg sade till sin hustru, att han vore nödsakad göra en resa till en aflägsen landsort; han bad henne under tiden roa sig med sina vänner så mycket hon ville, i staden eller på hans landtgoods. »Se här,» sade han, »äro nycklarne till alla skåpen, till allt mitt guld och silfver, till mina penningekistor och mina juveler, och se här är en hufvudnyckel till alla rummen i huset; men denna lilla nyckel hör till kabinettet vid ändan af stora gången i nedersta våningen. Der får du icke gå in; om du det gör, så har du allt att frukta af min vrede.» Hon lofvade att noga efterkomma hans tillsägelse, och sedan han tagit afsked af henne och omfamnat henne, satt han sig i sin vagn och afreste.

Den unga fruns grannar och öfriga vänner väntade icke, för att besöka henne, tills hon bød dem; så nyfikna voro de att få se alla grannlåter och rikedomar, som hon hade i sitt hus, dit de icke vågat komma medan Blåskägg var hemma, så rädda voro de för honom. De genomgingo nu alla rummen, det ena präktigare än det andra, och kunde icke nog förundra sig öfver den mängd af dyrbara mattor, soffor, sängar, bord och speglar, de der sågo. Något sådant hade de

aldrig förr skädat, och prisade och afundades sin väns lycka. Men hon sjelf fann ringa nöje i att betrakta alla dessa herrligheter, emedan all hennes håg lekte efter att få se kabinettet i nedra våningen, hvilket hennes man förbjudit henne att öppna. Hennes nyfikenhet blef allt starkare, och så ohöfligt det än var att lemna sina gäster, kunde hon till slut icke längre motstå sin åtrå, utan skyndade utför en lönntrappa till dörren af det hemlighetsfulla rummet. Här besinnade hon sig ett ögonblick, ty hennes mans stränga förbud rann henne i hågen; men frestelsen var dock alltför stark. Hon tog alltså den lilla nyckeln och öppnade med darrande hand kabinettsdörren. I början såg hon ingenting, emedan luckorna voro stängda; men sedan hon öppnat dem, blef hon, till sin stora förskräckelse, varse, att golfvet var fullt af stelnad blod, hvori några qvinnokroppar, som voro upphängda omkring väggarne, tycktes spegla sig. Dessa voro allesamman Blåskäggs förra hustrur, hvilka han mördat, den ena efter den andra. Hon var nära att dö af fasa vid denna förfärliga syn, och nyckeln, som hon tagit ur låset, föll ur hennes darrande hand på golfvet. Dock sansade hon sig efter en stund åter, tog upp nyckelen, slog igen dörren och gick upp i sin kammar, för att litet hemta sig efter sin förskräckelse, men fann nu att nyckeln till kabinettet var blodig. Hon torkade den flere gånger, men förgäfvos; hon skurade den med både sand och aska, men blodet satt ändå alltid kvar, ty det var en förtrollad nyckel, hvilken det nu mera var omöjligt att rengöra; när hon skurade bort blodet på ena sidan, så kom den strax fram på den andra.

Samma dag om aftonen kom Blåskägg hem från sin resa. Han hade under vägen, sade han, fått ett bref, som under rättat honom, att den sak, för hvars skull han rest, vore redan afgjord efter hans önskan. Hans hustru gjorde allt sitt till för att visa sig glad öfver hans hastiga återkomst. Dagen derpå begärde han igen nyckelne, och hon gaf honom dem, men med så darrande hand, att han utan möda kunde gissa hvad som händt. »Hvarföre,» frågade han, »är icke nyckeln till kabinettet bland de andra?» — »Jag måste ha glömt den

på bordet i min kammare,» svarade hon bäfvande. — »Skynda dig då efter den,» inföll Blåskägg. Efter flere påminnelser måste hon slutligen framlemna nyckeln. Sedan Blåskägg betraktat den, frågade han, huru det kom till att den var blodig. — »Jag vet det icke,» svarade hans hustru, blek som ett lik af räddhåga. — »Du vet det icke!» återtog hennes man; »men jag vet det, jag: Du har, oaktadt mitt förbud, gått in i kabinettet. Nå väl, du skall nu få komma dit och taga din plats bland de andra, som du sett derinne.» Förskräckt öfver denna hotelse, kastade hon sig för sin mans fötter och bad om förlåtelse med de bittraste tårar, de lifligaste försäkringar om sin ånger öfver den olydnad hon visat. Hon hade kunnat beveka en sten, så vacker var hon i sin bedröfvelse; men Blåskägg hade ett hjerta, som var hårdare än klippan. »Du skall dö genast,» var hans enda svar. — »Nå väl, efter jag skall dö,» sade hon, »så unna mig blott en liten stund att bedja Gud.» — »Jag ger dig en half fjerdedels timma,» svarade Blåskägg; »men icke ett ögonblick mera.» Vid dessa ord aflägsnade hon sig. Hans hustru, blifven ensam, ropade nu till sig sin syster och sade: »Min kära syster Anna, gå upp i tornet och se efter om icke mina bröder synas; de hafva lofvat att komma till mig i dag, och om du får se dem, så gif dem ett tecken, att de skynda sig.»

Systemen sprang nu upp i tornet och den arma bedröfvade ropade till henne: »Anna, min syster Anna, ser du ingen komma?» Anna svarade: »Jag ser icke annat än solen, som blänker, och gräset som grönskar.» Nu hade Blåskägg fattat en stor knif och ropade nedifrån till sin hustru: »Kom genast utföre, eller kommer jag upp till dig.» — »Dröj blott ett ögonblick ännu,» bad hon och frågade sedan sakta sin syster: »Anna, min syster Anna, ser du ej någon komma?» Systemen svarade åter: »Jag ser icke annat än solen som blänker och gräset som grönskar.» Åter skrek Blåskägg: »Skynda dig fort ner, eljest kommer jag upp.» — »Jag kommer genast,» svarade hon och ropade med stigande ångest: »Anna, min syster Anna, ser du ännu ingen komma?» — »Jag ser ett stort moln af damm, som kommer hit åt.» — »Det är

mina bröder.» — »Ack nej, min syster, det är blott en fårskock.» Ännu en gång hördes Blåskägg ropa der nere: »Vill du då icke komma hit?» — »På ögonblicket,» svarade hans hustru och ropade åter till sin syster: »Anna, min syster Anna, ser du ingen komma?» — »Jo,» svarade hon, »jag ser tvenne ryttare, men de äro ännu långt borta — — Gud skö lof, det är mina bröder! Jag ger dem tecken att skynda sig så mycket de kunna.» Nu gaf Blåskägg till ett skrik, så att hela huset darrade. Hans hustru vågade ej längre dröja. Hon gick ned och kastade sig tröstlös och badande i tårar för hans fötter; men han förblef obeveklig och sade med sträng röst: »Allt detta hjälper ingenting, du måste dö!» Och nu fattade han henne i håret och lyfte knifven öfver henne. — »Blott ett enda ögonblick ännu, att jag måtte bereda mig,» bad qvidande den arma olyckliga. — »Nej, nej,» svarade han, »befall din själ i Guds hand.» Och derpå höjde han armen.... Men i detta ögonblick klappade det hårdt på dörren. Blåskägg vände sig om; dörren öppnades och tvenne män rusade med dragna svärd mot Blåskägg. Han igenkände strax sina svågrar, och ville fly undan dem; men de förföljde honom, och innan han upphann trappan, nedföll han genomborrad af deras svärd. Den stackars hustrun, halfdöd af förskräckelse, hade knappt styrka nog att stiga upp och omfamna sina bröder.

Som Blåskägg icke hade några andra arfvingar, så tillföll all hans egendom hans hustru. Hon gaf en del deraf till hemgift åt sin syster Anna, då denna gifte sig med en ung man, som länge älskat henne; en annan del gaf hon sina bröder och en del behöll hon för sig sjelf, samt gifte sig sedermera med en god och hederlig man, som genom sin ömhet kom henne att glömma det onda hon utstått med Blåskägg.

15.

Blå Fogel.

Den svenska folkboken »Historia om Blå Fogel» är en öfversättning från den **fransyska** sagan »l'Oiseau bleu» af Mme d'AULNOY (Cabinet des Fées. II, 67—128), hvilken sannolikt bearbetats efter någon i Frankrike gängse folksaga.

En del af denna saga, den om fogelns besök hos den älskade och huru han sårades medelst utsatta eggjern, igenfinner man i en **anglo-normandisk** dikt från början af 1200:talet, kallad »Lai d'Yweneç» af MARIE DE FRANCE (Poésies de MARIE DE FRANCE, publiées par ROQUEFORT. Paris 1820. I, 272—313). Slutet åter liknar det i den **tyska** folksagan »Das singende springende Löweneckerchen» (GRIMM, Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. II, 7—14), äfvensom i en **walachisk** saga (meddelad i tysk öfversättning af bröderne SCHOTT i Walachische Märchen, s. 239—246: »Trandafir»). Konungar, förvandlade till foglar och i denna skepnad besökande sina älskade, förekomma för öfrigt i flera österländska sagor, såsom i de **indiska** sagoverken Singhasana-dwatrinsati (Le Trône enchanté, conté indien traduit du persan par LESCALLIER. New-York 1817. I, 130) och Vrihath-Katha (Quarterly Oriental Magazine. Calcutta, Mars 1824); de **persiska** berättelserna om »Prins Fadlallah» i Tusen och en Dag (PÉTIS DE LA CROIX, Les mille et un Jour. Paris 1729. II, 91—178) och om »De tre prinsarne från Sarendip» i Le Voyage et les Aventures des trois princes de Sarendip, traduits du persan (par le Chevalier de MAILLY). Paris 1719, s. 87, hvilket arbete likväl icke är en öfversättning från persiskan, utan en imitation från det italienska Peregrinaggio di tre giovani figliuoli del re di Serendippo. Per opera di M. CRISTOFORO ARMEMO della Persiana nell' Italiana lingua trapportato. Venetia 1834, som åter, efter all sannolikhet verkligen är öfversatt från persiskan (LOISELEUR DESLONGCHAMPS, Essai sur les Fables indiennes. Paris 1838, s. 178); den **arabiska** och **turkiska** om »Kung Papegoja» i De 40 Vizirerne, m. fl.

De **svenska** upplagor utg. sett äro: »En mycket eftertänksam Historia, Om Blå Fogel, Det är: Huruledes en ung Konung blef af ett Troll, igenom dess list uti en Blå Fogel (til en Papegoja) förwänd, i hwilket tilstånd han uti 7 år uthärda måste: men emedlertid fagnade sig af sin Kärastes Samtal intil dess afwunden honom sådant nöje afskar, hwaröfwer han så när kommit om lifwet, doch ändteligen befriad, och kom til sin förra gestalt igen. Framgifven af Philander. Fahlun, tryckt hos P. O. Axmar, 1794», 32 sid, 8:o; »En mycket angenäm Historia, Om Blå Fogel, Det är — — — gestalt igen. Öfvermåttan förnöjelig och eftertänkelig at läsa. Framgifwen af Philander. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1796», 32 s., 8:o; Dito, »hos E. P. Sundqwist 1799», 32 s., 8:o; »En mycket angenäm — — igen. Öfvermåttan förnöjelig och estänkelig (*sic*) at läsa. Framgifwen af Philander. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1802», 32 s., 8:o; D:o, 1802 (samma upplaga som den förra, men med omtryckt titelblad, hvarå tryckelet »*eftänkelig*» är rättadt till »*eftertänkelig*»); »En mycket eftertänksam — — — igen. Framgifwen af Philander. Jönköping, 1818, tryckt hos Direktören Lundström», 31 s., 8:o; »Blå Fogel, eller Huruledes en ung Konung — — — igen. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1824», 31 sid., 8:o; D:o, 1828, 23 s., 8:o; »En mycket eftertänksam Historia — — Philander. Jönköping, 1831, N. E. Lundströms Boktryckeri», 20 s., 8:o; »En mycket eftertänksam Historia — — — gestalt igen. Jönköping, 1831, N. E. Lundström», 16 s., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1835», 32 s., 8:o; »Blå Fogel, eller Huruledes — — — igen. Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841», 23 s., 8:o, samt »En mycket eftertänksam Historia — — — Philander. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1845», 24 s., 8:o. Dessutom har af Hr Georg Stephens blifvit utg. meddelad en handskrifven öfversättning af samma saga under följande titel: »En Mycket Angenäm Historia Om Blåfogel. Det är Huruledes en ung Konung blef af ett troll förwänd uti en Blå fogel, det han uti 7 år war, doch emedlertid fagnade sig af sin kiärestas samtahl, in till des afwunden honom det förhindrade, hwar öfwer han så när hade blifvit förlorad, men änteligen kom till sin förra skapnad igen. Öfvermåttan förnöjelig at fördrifwa långsamheten, frambrackt och till Swerijke sänd af Hiliander». Denna öfversättning är för det mesta ordagrant lika den i de äldre tryckta upplagorna, men företef äfven åtskilliga afvikelser. Konungen heter här öfverallt *Amandus*, hans älskarinna *Florina* och hennes styfsyster *Florelle*. Handskriften tyckes vara från förra hälften af 1700-talet. (En annan berättelse i samma band är daterad den 3 Febr. 1730).

Sagan förekommer för öfrigt i Läse- och Lärobok för Ungdom. Stockholm 1830. I, 27—41, samt bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 442—476, äfvensom vi ega tvenne dra-

matiserade bearbetningar deraf, den ena, på vers, af ATTERBOM: »Fågel Blå. Fragment af en dramatiserad Folksaga», införd i Poe-tisk Kalender för år 1814, den andra, på prosa: »Fågel Blå, Dramatiserad Folksaga i Fem Akter. Stockholm 1815».

En mächtig konung öfver många länder och rik på guld och silfver lefde länge med sin drottning och hade med henne en dotter, vid namn Florinna. Drottningens död försatte konungen i så stor sorg, att han under en lång tid icke ville emottaga någon tröst och trodde sig aldrig mera finna någon glädje. Omsider kom till honom en qvinna i fotsida svarta kläder och höljd i en vid slöja af samma färg. Hon gret och snyftade så högt, att konungen yttrade sin förundran deröfver. Hon frågade då, om det icke vore billigt, att hon begret en make, som varit den bästa bland alla, hvarefter hon begynte sucka och jemra sig ännu värre än förr, och konungen gjorde henne sällskap med bittra tårar. Sedan de så en stund klagat tillsammans och till slut ingenting mera hade att säga hvarandra om sin sorg och bedröfvelse, började den kloka qvinnan något lyfta på floret, då ett par blå ögon med mörka ögonbryn, en hvit hy och röda kinder visade sig, hvilkas åskådande icke litet fägnade den bedröfvade konungen, som derunder glömde bort att omtala och sörja sin drottning, och till slut icke mera nämde ett ord om henne. Den obekanta blef likväl vid sitt förra tal, så att konungen omsider måste bedja den vackra enkan att bortlägga åtminstone en del af sin sorg och icke ständigt plåga sig med så bedröfliga tankar. Huru länge han så afhandlade med henne, blef hon hans andra gemål och förbytte sin sorgdrägt i bröllopsskrud, hvaraf man nogsammt förnimmer huru nyttigt det är att göra sig bekant med dens svagheter, hvars hjerta man vill vinna.

Konungen hade icke mer än ett barn, den sagra fröken Florinna; den nya drottningen hade ock en dotter, som var uppfostrad hos den visa qvinnan Sysis och kallades Forelle,

emedan hon hade röda fläckar i ansigtet, lika dem man finner å foreller. Hon hade äfven för öfrigt det styggaste utseende, hennes hy var gul och hennes hår liknade tagel; men icke desto mindre älskade drottningen mycket mera henne än Florinna, och efter som denna vida öfverträffade sin styfsyster i allting, beslitade sig drottningen på allt sätt att bringa henne i ogunst hos sin fader, så att icke en dag gick förbi utan att drottningen och Forelle tillfogade henne något ondt.

Efter någon tid hände, att Florinnas fader fick ett besök af konung Amundus, som var en mycket omtyckt och älskvärd furste, hvilken förde ett stort och präktigt hof. Så snart drottningen fick underrättelse om detta besök, lät hon tillkalla så många sömmerskor och brodererskor, hon kunde uppspana, för att sy kläder åt henne och hennes dotter. Hon öfvertalte konungen, att Florinna behöfde intet nytt, och lagade så, att hennes kläder blefvo bortstulne, så att, när konung Amundus anlände, hade Florinna intet annat att skyla sig med, än en rock af groft tyg, hvilken dock i ingen mån förringade hennes skönhet; men som hon blygdes att visa sig i en sådan dräkt för den unge konungen, ställde hon sig i den mest obemärkta vrå af salen.

När nu konung Amundus kom in, emottog honom drottningen på det präktigaste och förde honom till sin dotter Forelle, hvars granna kläder lyste som solen, men som likväl i denna lysande dräkt såg ännu styggare ut än vanligt. Konungen vände sig ifrån henne, hvilket drottningen uttydde så, som hade han blifvit alltför mycket betagen, för att våga inlåta sig i ett tal med Forelle, och gladdde sig mycket häröfver. Men konung Amundus frågade, om der icke fanns ännu en fröken. »Jo,» svarade Forelle, »hon har ställt sig der i vrån, efter hon ej är klädd som jag.» När fröken Florinna hörde dessa ord, rodnade hon och blef derigenom ännu fagrarare, så att konung Amundus måste bekänna sig aldrig hafva sett en skönare qvinna. Han stod genast upp, bugade sig för den unga fröken och sade: »Eder skönhet, som aldrig funnit sin like, kläder eder så väl, att ni visst icke behöfver någon annan mera vanskelig prydnad.» Hon svarade: »Jag

måste bekänna, det jag ej är van att bära en så opassande dräkt, som denna, och ni hade därför gjort mig ett nöje, om ni hvarken frågat efter mig eller sett mig.» — »Ack, min fröken,» sade han, »det vore omöjligt, att ni kunde vara på något ställe tillstädes och man kunde se någon annan än eder.» Så talade de vid hvarandra i hela tre timmar, deröfver drottningen blef alldeles tröstlös och så harmsen på Florinna, att hon beklagade sig öfver henne hos konungen, hennes fader, så länge, till dess han sluteligen måste gifva sitt samtycke till hennes instängande. Fröken Florinna var alltså icke förr kommen i sin kammare, än fyra af konungens tjenare der infunno sig och förde henne upp i ett högt torn, på det henne måtte betagas allt tillfälle att komma i konung Amundi gunst, hvilken redan hade henne mycket kär och hon ej mindre honom.

Som konung Amundus icke visste af denna våldsamhet emot hans älskade fröken, väntade han med stor oro att åter få skåda henne, och frågade dem, som af konungen voro anställda till hans uppvaktning, om henne; men de, intalade af drottningen, sade henne vara lättfärdig, ondsint och elak mot alla, som med henne hade att göra, så att det icke funnes värre qvinna än hon. Konungen kunde likväl knapt afvakta slutet på denna herrliga beskrifning, innan han med stor harm utbrast: »Det är osannt; huru skulle det vara möjligt, att himmelen kunde skicka en så lastbar själ i en så skön kropp?» Det är, tillade han för sig sjelf, intet annat än drottningens stämplingar. Hofmännen, som stodo omkring honom, gissade nog hvad han tänkte och att de icke gjorde honom någon synnerlig tjenst med sitt tal om Florinna. En af dem, som var slugare än de öfrige, begynte därför tala om henne allt hvad vackert och berömligt var, vid hvilket tal den unge konungen uppvaknade liksom från en dröm och blef så väl till mods, att hela hans ansigte lyste af fröjd. O kärlek, så svårt är att hålla dig dold, ty du synes allestädes — på den älskandes läppar, uti dess ögon, i ljudet af dess röst; ja, då man älskar, vittnar sjelfva tystnaden om hvad man erfar i hjertat.

Drottningen hade emedlertid en stor längtan att förnimma, om icke konung Amundus låtit beveka sig att vända sin håg till hennes dotter; dock fick hon ingen annan tröst eller underrättelse, än att han alltid höll Florinna kär. Denna satt under tiden fängslad i tornet och önskade, att man inneslutit henne der förr än hon fått se Amundus; ty hans bild, som hon ej kunde få ur sin håg, gjorde blott hennes sorg dubbelt bitter. Drottningen åter, som fullt och fast satt sig för att vinna konung Amundi sinne, underlät icke att gifva honom bevis på sin bevågenhet. En gång förärade hon honom en mycket präktig klädning, broderad efter nyaste modet. Midt derpå stod ett hjerta, infattadt i guld och omgivet af flera pilar samt genomstunget af en deribland, med följande inskrift: »Allenast en har sårat mig». Detta hjerta var gjordt af en stor rubin, hvarje pil af en fingerslång diamant, och kedjan, som sammanhöll dem, af perlor, hvaraf den minsta vägde två lod. Konung Amundus blef öfver denna föräring, hvars like han aldrig sett, så förvånad, att han på en god stund ej kunde yttra ett ord. Vid samma tillfälle gaf man honom ock en bok af finaste pergament, på hvars blad voro bilder af drifvet guld. Man sade honom, att båda dessa föräringar kommo från den unga fröken, hvaröfver han, i tanke att dermed icke kunde menas någon annan, än Florinna, blef högeligen glad och utbrast: »O-sköna Florinna, hvarigenom har jag väl förtjenat en så stor ynnest af eder?» De utskickade yttrade då, att han visst miss-sade sig, ty det var icke på fröken Florinnas, utan på fröken Forelles vägnar de infunnit sig. »Då,» svarade konungen, »gör det mig ondt att icke kunna emottaga hennes gåfvor eller blifva hennes ridhare; men äfven en konung är icke alltid sin egen herre.» Hvarefter han återsände alltsammans.

Konung Amundus sökte sedermera med all flit efter tillfälle att få se sin kära Florinna, men förgäfves; hvaröfver han blef både orolig och harmsen. En ung prins, som åtföljt honom och hvilken han mycket älskade, åtog sig nu att öfvertala någon af fruntimren vid hofvet till att söka bereda konungen utväg att få träffa Florinna. En hofjungfru lät ock

af prinsen, icke utan mycket besvär, förmå sig härtill och försäkrade honom, att Florinna samma afton skulle komma i ett fönster åt trädgården, hvilken glada nyhet prinsen icke försummade att genast framföra till konung Amundus. Men hofjungfrun var falsk och gick genast till drottningen, för hvilken hon berättade alltsammans. Drottningen beslöt då att ställa Forelle i det anvisade fönstret och undervisade henne noga huru hon der skulle förhålla sig, hvaruti hon ock ej det ringaste felade, ehuru trög hennes fattningsgåfva eljest var.

Som natten var kolmörk, märkte Amundus icke bedrägeriet, utan inlät sig med Forelle i ett ljust och kärligt samtal, icke annat vetande än att Florinna talade vid honom. Forelle tog tillfället i akt, sade sig vara den olyckligaste på jorden i anseende till sin styfmoders hårdhet och beklagade sig att ej hafva något beskydd deremot. Konung Amundus skyndade att försäkra henne, att om hon ville utvälja honom till sin brudgum, så delade han gerna med henne sin krona, lika som han redan gifvit henne sitt hjerta. Vid dessa ord tog han en ring af sitt finger och satte den på Forelles, till evig försäkran om hans trohet, samt bad henne utsätta en timma, då de båda kunde i hemlighet resa derifrån. Forelle gaf honom, efter drottningens inrådan, det bästa svar på hans begäran, och skiljdes de så åt.

När nu den aftalade stunden var inne, satte sig konungen i en flygande vagn, som drogs af ett par bevingade grodor, och hvilken en vis man hade förärat honom. Den unga fröken kom, efter aftal, ut genom en liten port på slottet och blef af konung Amundus emottagen med öppna armar. Han frågade henne, hvar hon ville att deras bröllop skulle firas, och hon svarade: »Hos Sysis, min fostermoder.» Det dröjde icke länge förr än de kommo till Sysis' slott. Forelle bad att först få tala med henne och yppade nu, huru konung Amundus blifvit besviken, samt bad om den visa fostermodrens råd: huru hon skulle kunna vinna hans kärlek. »Det lär bli nog svårt,» svarade Sysis.

Emedlertid hade konungen blifvit införd i en sal, hvars väggar voro af diamant och så genomskinliga, att han derige-

nom kunde se både Sysis och Forelle. »Hvad,» sade han, »är jag bedragen, eller hvem har fört detta troll hit?» I detsamma inträdde båda qvinnorna i salen, och Sysis sade: »Se här fröken Forelle, hvilken du svurit en oryggelig trohet och med hvilken du önskat att här hålla bröllop.» — »Huru,» svarade han, »skulle jag taga denna till min gemål! Då tror ni mig om allt för stor ombytlighet. Ni kan vara försäkrad, att jag henne ingenting lofvat, och har hon sagt annorlunda, så har hon ljugit.» — »Håll,» inföll Sysis; »igenkänner du icke denna ring?» — »Hvad!» utropade han; »jag är då bedragen! Låt mig genast lemna eder!» Men Sysis vidrörde honom, och i detsamma fastnade hans fötter vid golfvet. »Välan,» sade konung Amundus, »jag är nu i edert våld och j kunnen behandla mig som eder behagar; men jag skall dock aldrig höra Forelle till.» Sysis brukade nu ömsom milda ord, hotelser, löften och böner; men då ingenting verkade, sade hon till slut: »Nå väl, jag vill lemna dig tvenne ting att välja emellan, antingen sju års straff eller min fosterdotter till gemål.» — »Gör med mig hvad ni vill,» svarade konungen, »allenast jag blir skiljd från denna varelse.» Då sade Sysis: »Ske dig som du vill! Hon skall ej blifva din hustru, men far du ut genom fönstret och var en blå fogel.»

I detsamma förvandlades konungens hela utvärtes skepnad: hans armar blefvo vingar, fötterna och benen blefvo smala och kolsvarta, naglarne vexte ut till klor och hela kroppen i öfrigt höljdes med fjädrar af himmelsblå färg; ögonen förminskades och näsan förbyttes i en näbb, hvit som elfenben. Den förvandlade konungen gaf till ett anskri af bedröfvelse och svingade sig sedan med sina vingar upp i luften för att så fort som möjligt lemna trollqvinnans slott, hvilket för honom varit så olyckligt. Hans enda göra var nu att öfva sig i flygande från det ena trädet till det andra, hvarvid han alltid utvalde sådana träd, som voro helgade åt kärleken eller sorgen. Så satt han än i en myrthen, än i en cypress och sjöng med de sorgligaste toner: »Hvar skall jag söka min Florinna?»

Under tiden skickade Sysis Forelle hem till sin moder igen, hvilken lefde i stor oro att få veta huru bröllopet aflupit; men när hon fick se sin dotter och höra henne förtälja huru alltsammans sig tilldragit, blef hon så ursinnig, att hon ej kunde styra sig. Dock, huru det var, så måste Florinna vara orsaken dertill och måste ännu mera få ångra, att hon vågat ställa sig in i konung Amundi ynnest och vinna hans kärlek. Drottningen gick därför upp i tornet med Forelle, som klädt sig i sin präktigaste dräkt; tvenne de förnämsta friherrarnes döttrar vid hofvet baro släpet efter henne, och på tummen bar hon konung Amundi ring, den Florinna själf sett honom bära. »Ser du, min dotter,» sade drottningen till henne, »hvilka gåfvor Forelle på sin bröllopsfest fått af konung Amundus, hvilken älskar henne på det högsta, och kan intet par lefva kärligare tillsammans, än dessa båda.» Forelle försummade härvid icke att så vända handen fram och åter, att ringen väl måtte falla Florinna i ögonen. Sedan lemnade de Florinna, hvilken af det hon nu sett och fått höra blef helt betagen af bedröfvelse. Hon ställde sig i fönstret och åskådade stjernorna på himmelen, ty någon sömn kom icke öfver hennes ögon, och när det dagades, stängde hon fönstret och kastade sig gråtande på sin säng. På samma sätt förgick äfven den följande natten.

Emedlertid hade Blå Fogel återvändt till slottet, der han lemnat sin älskade Florinna, och flög städse deromkring det närmaste han vågade; ty han fruktade att bli sedd af Forelle, hvilket säkert kostat hans lif. Midt emot Florinnas fönster stod en cypress, der fogeln satte sig och fick snart höra en klagande röst; men förr än dagen blef så ljus, att han kunde igenkänna den klagande, var fönstret igen och hon borta. Fogeln lät likväl icke afskräcka sig att komma åter följande natten, då det var klart månsken, och blef nu varse en qvinna, som tycktes vara betagen af stor ångest. »Ack lycka,» sade hon, »du som låtit mig födas till krona och spira, och så länge gjorde mig till min faders älskling, hvarföre har du nu försänkt mig i detta djup af elände? Hvad har jag väl brutit dig emot? Hvarföre måste redan min späda ålder erfara

din ostadighet? Ack, om möjligt, kom tillbaka eller ock gör ett slut på mitt lif!» Fogel Blå hörde noga på och var nu öfvertygad, att den klagande var ingen annan än fröken Florinna. »Sköna Florinna,» sade han, »huru kan väl ni önska ett slut på edra dagar? Eder sorg är väl icke oföränderlig!» — »Hvem är det, som nämner mitt namn?» frågade hon. — »En kung,» sade fogeln, »en olycklig konung, som älskar eder och aldrig kan älska någon annan.» — »En kung, en kung, som älskar mig! Är det icke åter en snara, som mina ovänner utlagt?» — »Nej, nej,» svarade fogeln, »den älskaren, som nu talar vid eder, är ej i stånd att bedraga eder.» När han sagt detta flög han upp i fönstret. »Ack,» tillade han, »när jag nu fått återse eder, huru skall jag kunna känna en sådan lycka och icke dö af glädje deröfver! Dock, när jag ser edert fängelse och besinnar det tillstånd, hvori den grymma Sysis för sju års tid försatt mig, så förbytes min fröjd åter i bedröfvelse!» — »Hvad!» utropade Florinna, »denna lilla fogel, som jag håller i mina händer, skulle vara konung Amundus?» — »Det är alltför sannt, skönaste Florinna,» svarade han, »och om någonting kunde trösta mig, så är det, att jag heldre vill lida detta onda, än afstå från den kärlek, jag hyser för eder.» — »För mig! Ack, ni vill endast gäcka mig! Jag vet mer än väl, att ni hållit bröllop med Forelle; derom har eder egen ring vittnat, den ni gifvit henne.» — »Huru är det möjligt att man så kunnat bedraga eder? Ja, bedårad af Forelles list, bortförde jag henne i tanka, att det var min älskade Florinna; men när jag upptäckte detta svek, kunde ingenting förmå mig att dröja qvar hos henne, och jag valde heldre sju års straff af Sysis, än att bryta den tro, som jag i mitt hjerta gifvit eder.»

Dessa ord gjorde Florinna så glad, att hon icke mera kom ihåg, det hon befann sig i fångtornet. Hvilka ljufliga ord gaf icke äfven hon nu den förvandlade konungen, för att hugsvada honom i hans olycka! Hon försäkrade honom, att hon ej led mindre för hans skull, än han för hennes, och morgonrodnaden hade redan en god stund varit vittne till deras samtal. innan de tröttnade dervid. Men nu måste Blå

Fogel, till sitt stora missnöje, skiljas från sin vän, dock ej förr, än de å ömse sidor lofvat hvarandra att hvarje natt åter mötas.

Om morgonen flög fogeln hem till sitt rike och in i sin fordna kammare, hvarutur han tog ett par de kostbaraste armband, som kunde finnas, ty de voro skurna af hela smaragder, utan länkar. Dessa lemnade han om aftonen till Florinna, som frågade honom, om han väl trodde, att hennes ömhet behöfde underhållas genom skänker och gåfvor. »Nej, sköna fröken,» svarade han; »jag tror visst icke ett dylikt lappri är nödigt för att bibehålla mig i eder ynnest; men det är alldeles emot min natur att underlåta i någon mån visa eder min brinnande kärlek, och när jag icke kan få vara hos eder, så må dessa smycken så mycket bättre påminna eder om mig.» Florinna tackade honom med många kärliga ord, hvilka af honom ej mindre kärligen besvarades.

Följande natten förärade henne Fogel Blå ett gyldene ur, och sedermera gick aldrig något dygn förbi, att icke Florinna af honom erhöll nya skänker: än ringar af de dyrbaraste stenar, än diamantspännen och än blomsterqvastar af ädla stenar, liknande till färgen naturliga blommor, så att hon till slut hade en hel skattkammare i sitt fängelse. Dock prydde hon sig med dessa smycken aldrig annat än nattetid, sin kära Fogel Blå till behag.

På detta sätt förgingo tvenne år, hvarunder Florinna aldrig beklagade sig öfver sitt fängelse; ty huru skulle hon väl hafva orsak att klaga, då hon hvarje natt hade tillfälle att förnöja sig af sin kärastes samtal, och fastän ingendera i den andras frånvaro såg någon menniska, hade de likväl så mycket att säga hvarandra, när de kommo tillsammans, att det tycktes aldrig kunna taga slut.

Emedlertid använde den arglistiga drottningen stor flit att få gifta bort sin dotter, men fåfängt; hvarigenom hennes harm mot Florinna ännu mera ökades. »Vi vilja,» sade hon till sin dotter, »tänka på medel att ytterligare dämpa hennes höghömod;» men medan de öfverlade härom, drog det ut på tiden, så att det var nära midnatt, då de gingo upp i tornet att för-

häda henne. Florinna, som visste af intet ondt, stod nu i all menlöshet vid fönstret hos Fogel Blå och hade smyckat sig med de dyrbara klenoder han gifvit henne. Sitt hår hade hon prydt med en omsorg, som icke är vanlig hos bedröfvade; kammaren var beströdd med spanska rosor och några spanska ljus, som der brunno, spridde den behagligaste lukt. Drottningen lyssnade utanför dörren och tyckte sig höra en sång af mer än en person, dervid hon urskiljde följande ord:

»Ack, huru hårdt, hur tungt är dock vårt öde!
 Hur grym den plåga, som vi lida här!
 Vår kärlek dock förutan ända är
 Och slutar ej förr än vi äro döde.
 Hur ondskan än må sig beflita
 Ett sådant band att sönderslita,
 Dess äflan all
 Dock aldrig skall
 Våra hjertan kunna skilja;
 Vi ha *en* själ, *en* vilja» ¹).

Några suckar slutade sången, hvori Florinna och fogeln sammanstämt. Straxt öppnade de båda lyssnande dörren och rusade in. Huru häpen blef ej Florinna öfver deras ankomst! Hon tillslöt fönstret, på det den kongliga fogeln måtte hafva så mycket bättre rådtrum att flyga undan, och mötte sedan tåligt sin styfmoders och hennes dotters ondska. »Man vet dina stämplingar emot vår kongliga thron,» sade drottningen; »tänk icke, att ditt höga stånd eller din kongliga börd skall kunna befria dig från det straff du förtjent. Men säg mig nu, hvarfrån har du fått dessa smycken och ädelstenar?» Härvid såg hon så skarpt på Florinna, som kunde hon derigenom utgrunda hennes hjertas hemligaste tankar. — »Jag har funnit dem här i tornet,» svarade Florinna. — »Menar du vi äro nog dåraktiga att tro sådant?» utfor drottningen. »Ännu en gång, hvem har skänkt dig dessa ädelstenar och smycken, eller till hvad ändamål, om icke att du måtte förråda din faders rike?» — »Sådant lærer mitt närvarande tillstånd väl tillåta!» sade Florinna. — »Men hvarföre,» frågade drottningen åter, »har du så smyckat dig? Din kammare doftar

af väl lukter, och sjelf är du så dyrbart klädd, att du under din frihet aldrig bar sådan prydnad vid hofvet.» Florinna svarade: »Jag har nu god tid att smycka mig, och man bör väl icke förundra sig deröfver, om jag använder några timmar att kläda mig, då de öfriga äro många och långa nog, under hvilka jag begråter mitt olyckliga öde.»

Drottningen gick ifrån henne helt förbryllad öfver hvad hon sett och hört; men för att upptäcka hvad Florinna i sjelfva verket förehade, befallte hon en ung qvinna att dag och natt vistas i hennes kammare, under sken af att vara der till hennes upppassning. »Nu,» klagade Florinna vid sig sjelf, »är mig betaget allt tillfälle att tala med Blå Fogel, som hittills hjälpt mig att bära mina motgångar.» Mera kunde hon icke säga för tårar. Hon vågade ej öppna fönstret, oaktadt hon såg fogeln flyga af och an derutanför, ty hon fruktade, att hon derigenom skulle sätta sin älskades lif i fara. Så förgick en hel månad, hvarunder hon ingen gång tordes emottaga sin kära Fogel Blå, hvilken var deröfver nära att råka i förtviflan. Han tyckte det vara honom omöjligt att uthärda längre utan Florinnas närvaro, och aldrig tryckte honom hans förvandling mera än nu. Alla hans försök att mildra sin sorg voro fåfänga, och ingenting fanns, som kunde trösta honom.

Frökens uppasserska, som dag och natt vaktat på tillfälle att upptäcka hennes hemlighet, utan att hon dittills blivit någonting varse, fann sig till slut så trött och sömnig, att hon omsider föll i en tung sömn. Så snart Florinna märkte detta, skyndade hon att öppna fönstret och ropade:

»Min sköna Fågel Blå,
Du till mig komma må!»

med hvilka ord hon vanligen brukade kalla honom till sig. Han hörde dem ock nu och kom genast flygande upp till henne i fönstret, och nu blef det en glädje å ömse sidor att åter få se hvarandra och med de ömmaste och kärligaste ord försäkra hvarandra om ständig kärlek och trohet! Den unga fröken var dock så rädd, att hennes vakterska kunde uppvakna och den kära fogeln derigenom bringas i fara, att hon ej kunde återhålla sina tårar. Fogel Blå tröstade henne det

bästa han förmådde, och så förgick natten hastigt till dess de åter måste taga afsked af hvarandra. Frökens vakterska hade ingenting märkt, och de trenne följande nätterna aflupo lika lyckligt, men under den fjärde vaknade uppasserskan, och då hon märkte något vara på färde, laddes hon om ingenting, utan låtsade sofva och lyssnade noga på allt hvad som talades. Hon hörde en späd röst, som sade hennes fröken många ömma och vänliga ord, hvartill hon svarade lika kärligt, och när hon nu såg närmare efter, märkte hon i mänskenet den vackraste fogel, hon någonsin sett, som smekte den unga fröken så ömt och vänligt, och med dessa ljufliga smekningar och samtal fortforo båda ända till dagen grydde, då de under många suckar och tårar skildes åt.

Allt detta skyndade vakterskan att berätta för drottningen, som strax insåg, att den sköna fogeln var ingen annan än den förvandlade konung Amundus, hvilken äfven under denna förvandling fortför att egna Florinna sin kärlek. Häröfver blef drottningen på det grymmaste förbittrad och föresatte sig att göra ett sorgligt slut på dessa möten. Hon tillsade budbärerskan att gå tillbaka i tornet och icke låta det ringaste märka sig. Denna lade sig derföre om aftonen vid vanlig tid att sofva och låtsade somna in lika tungt som förut. Strax stod fröken Florinna upp och kallade sin fogel med de vanliga orden; men förgäfvess, ty den arglistiga drottningen hade låtit sätta en mängd skarpa värjor, liar, rakknifvar, skäror och andra hvassa verktyg i cypressträdet, och när nu Blå Fogel, som ej kunde ana något försåt, kom flygande på grenarne, skar han sig i fötterne, så att han nedföll och i fallet från den ena qvisten på den andra afstympade han vingarne, så att han med yttersta möda kunde kräla fram till ett ihåligt träd derinvid, utmärkande hvarje steg med sitt blod.

Ack, om nu hans kära Florinna varit der att trösta honom! Men kanske skulle hon vid åsynen af hans lidande själf blifvit död af sorg, och således gjort hans tillstånd ännu bedröfligare! För egen del var han icke bekymrad om sitt lif, det han tvärtom önskade snart blifva qvitt; ty han inbillade sig, att det var Florinna själf, som ställt detta försåt

för honom, emedan han icke trodde någon annan ega kunskap om deras möten. »Ack,» sade han med sorglig röst, »skall jag hafva detta till lön för min brinnande kärlek? Skall det vara du, Florinna, som förkortar mitt lif, då jag i fullt förtroende och med den renaste ömhet kom att besöka dig? Jag lider för din skull och har aldrig klagat öfver mitt lidande, och likväl har du förrådt mig åt den grymmaste qvinna, som varit din egen ovän och hvilken du kanske nu gjort till din vän på min bekostnad.» Dessa tankar plågade honom så att han beslöt icke längre uthärda ett lif, som blifvit honom så tungt.

Emedlertid hade konung Amundi vän, den vise svartkonstmästaren Deoleteus, högeligen bekymrad öfver den unge konungens öde, gått verlden åtta gånger igenom, för att erfara hvad som vederfarits honom; men förgäfves. Han lät dock icke afskräcka sig, utan begaf sig till vägs för nionde gången och kom så till skogen, der konungen befann sig, och der hans vän nu ropade fem gånger med all magt i ett horn, hvilket konungen genast igenkände och svarade: »Kom hit till detta träd och se den olycklige konung Amundus.» Svartkonstmästaren såg ingen. »Jag är en blå fogel,» sade åter konungen, och nu märkte honom svartkonstmästaren i det ihåliga trädet. En annan hade väl kunnat blifva häpen öfver en så ömklig syn, men för en så vis man, som Deoleteus, var det icke svårt att med några ord läka hans sår och göra honom lika frisk och helbregda, som om aldrig något ondt varit honom tillfogadt. Sedan bad han honom förtälja huru han blifvit en blå fogel och hvem som behandlat honom så illa. Konungen berättade huru alltsammans tillgått och sade till slut, att det icke kunnat vara någon annan än Florinna, som uppenbarat deras kärleks hemlighet och samtyckt att låta cypressträdet besättas med värjor och rakknifvar, hvaraf han blifvit så svårt sårad. Säkert hade hon gjort det för att köpa sig drottningens vänskap; men för honom hade det varit långt lyckligare om han fått dö, innan han upptäckt hennes onda och trolösa hjerta. Svartkonstmästaren for hårdeligen ut emot qvinnor i allmänhet och denna ej mindre än de öfriga, samt rådde konungen att helt och hållet slå henne ur hägen. Men

Blå Fogel kunde ändock icke afbörda sig den kärlek, han hyste till Florinna, utan älskade henne ännu lika innerligt; han bad derföre Deoleteus endast föra honom hem och der sätta honom i en bur, hvarest han kunde vara fredad för kattor och andra rofdjur. »Men,» sade den vise mannen, »vill ni då ännu förblifva i hela fem år i denna bedröfliga förvandling, som så litet anstår edert stånd? Ty jag bör låta eder veta, att edra ovänner föregifva det ni blifvit död, och söka draga riket till sig.» — »Kan jag då icke,» frågade den kongliga fogeln, »återvända till mitt slott och der regera lika såsom tillföre?» — »Ack,» svarade svartkonstmästaren, »det är nu helt annorlunda. De som knappt akta en menniska, skulle väl de vilja akta en papegoja?» — »Hvilken dårskap hos menniskorna,» utropade konungen, »att endast gifva akt på det utvärtas skenet och icke akta det inre förståndet och själsförmögenheterna! Emedlertid, då sådant nu är förhållandet, så låtom oss slå ur hågen hvad vi ej kunna vinna.»

Den bedröfvade Florinna var under tiden i största ångest att ej vidare höra något af sin kära fogel, ehuru hon dag och natt från sitt fönster ropade:

»Min sköna Fogel Blå,

Du till mig flyga må!»

och det oaktadt hennes vakterska var närvarande, ty i sin förtviflan aktade hon hvarken det ena eller det andra. När hon märkte, att hennes kallelse-rop voro fåfänga, utbrast hon: »Ack, Amundus, hvar är du blifven? Har du fallit i våra fienders våld? Har du blifvit ett offer för deras gymhet och hämd? Är du ej mera till, att jag aldrig får återse dig? Eller har min olycka tröttat dig, att du öfvergifvit mig under min hårda och tunga börda?» Hvilka bittra tårar följde icke på dessa ord! Huru långsam föreföll henne icke hvarje timma och stund i dens frånvaro, som hon så innerligen älskade! Hon aftynade dageligen, bleknade, förändrades och blef omsider sjuk, ty det var intet ondt, som hon icke inbillade sig hade vederfarits hennes älskling.

Drottningen och Forelle sjöngo segersånger; men midt under denna glädjen blef Florinnas fader, som redan var till hög

ålder kommen, sjuk och dog, hvilken händelse hastigt förändrade drottningens och Forelles belägenhet; ty folket, som länge varit missnöjdt med den ynnest, den afidne konungen visat dessa båda framför sin egen dotter, och hvilken gunst de ofta missbrukat, lopp till slottet och begärde ut Florinna, att hon måtte blifva deras drottning, hvaröfver drottningen blef så förbittrad, att hon steg upp i ett fönster och hotade folket med hårdt straff, om det icke genast begaf sig i stillhet derifrån. Härmed utträttade hon dock ingenting annat, än att upploppet blef allt värre, så att folket slog sönder porten till slottet, bröt sig in i drottningens kammare och rövade alla hennes smycken, samt omsider stenade henne. Forelle slapp som nogast och med största lifsfara undan och flydde till sin fostermoder Sysis. Rikets store församlade sig och gingo upp i tornet, der Florinna låg sjuk. Hon visste ännu ingenting om sin faders död och styfmoderns straff, utan när hon hörde bullret af dem som nalkades, trodde hon man kom för att föra henne till döden; men hennes undersåtare kastade sig för hennes fötter, underrättade henne om den timade förändringen och utropade henne till deras drottning, hvarefter de förde henne ur tornet och krönt henne. Den omsorg, man nu använde att återgifva henne helsan, jemte den stora längtan hon hade att uppsöka Fogel Blå, verkade så mycket, att hon innan kort blef frisk, då hon anbefallte landets styrelse åt de förnämste herrarne, tog flera dyrbara klenoder och ädelstenar med sig och begaf sig så en mörk natt på vägen att söka sin älskade.

Emedlertid hade konung Amundi vise vän lagt hans välfärd synnerligen på sitt hjerta; men då han icke hade magt att göra öm intet hvad Sysis förordnat, beslöt han söka tillvägabringa en förlikning, på det konungen måtte få sin förre skapnad igen. Han tog alltså den flygande vagnen och for till Sysis. »Välkommen min fader,» sade hon till honom, »är det något, hvori jag kan vara eder till tjänst?» — »Ja,» svarade han, »det beror på er att göra mig ett stort nöje. Det angår en af mina bästa vänner, en konung, hvilken ni bragt i olycka.» — »Jag vet hvem ni menar,» svarade hon, »det gör

mig ondt, men jag kan icke hjälpa honom med mindre än att han tager min fosterdotter till äkta. Se sjelf huru vacker och intagande hon är.» Svartkonstmästaren blef stum vid åsynen af Forelle; ty en så vederstygglig varelse hade han ännu aldrig sett. Dock ville han icke fara derifrån, innan han uträttat något godt hos Sysis, emedan hans vän nyligen varit i stor fara. Sedan han bragt honom till sitt slott i en bur, hände sig nemligen, att spiken, som buren hängde på, gick sönder, buren föll neder och konungen stötte sig illa; men ej nog dermed, katten, som icke var långt derifrån, passade på tillfället och gaf honom med ena framtassen ett slag på hufvudet, att ena örat så när följt med. Svartkonstmästaren betänkte, att sådana olyckor kunde ske oftare och kom derföre öfverens med Sysis, att man skulle föra Forelle till konung Amundus och låta henne förblifva der några månader, för att försöka om han ej skulle kunna vänja sig vid henne och slutligen låta sig beqväma att taga henne till gemål. Den kloka Sysis klädde Forelle i guld och silfver, satte henne bakom sig i vagnen och för så till konung Amundi slott. Sysis slog honom tre gånger med sin staf, och strax blef han menniska igen, lika skön och älskelig, som han varit före sin förvandling. Men då han hörde, det han ej under annat vilkor kunde få förblifva i sin nuvarande skepnad, än om han toge Forelle till äkta, kom blotta tanken häruppå honom att skälfva och bäfva. Hans vän sökte med alla skäl, han någonsin förmådde upptänka, öfvertala honom att foga sig i sitt öde, men kunde icke beveka honom, och konungen var mera bekymrad om att kunna förlänga den utsatta tiden för sitt giftermål med Forelle, än om hela sitt rike.

Under tiden hade drottning Florinna förklädt sig till bondpiga, låtit håret hänga, så att ansigtet deraf betäcktes, tagit en halmhatt på hufvudet och en lärftspåse på ryggen, samt så utrustad begifvit sig ut på sin vandring att uppsöka Blå Fogel. En dag blef hon varse en springkälla, som utgöt sitt klara vatten öfver några småstenar. Hon fick lust att tvätta sina fötter i det friska vattnet, bandt upp sitt guldfärgade hår och steg ned i källan. Man skulle väl kunnat taga henne för

gudinnan Diana, som gått att bada efter jagtens mödor. I detsamma kom en liten krokryggig gumma, stödjande sig vid en stor staf. Hon stannade och sade till Florinna: »Hvad gör du der så ensam, min vackra jungfru?» — »Ack,» svarade Florinna, »jag är ej utan sällskap, ty harm och sorg och missöden följa mig hvar jag går,» och dervid begynte hon gråta. — »Var icke bedröfvad, min dotter,» sade gumman, »utan förtälj mig sannt och uppriktigt hvad som ligger dig på hjertat.» Drottningen förtäljde henne då från början till slut sina olyckor, och huru trollqvinnan Sysis förvandlat hennes älskade Amundus i en blå fogel, samt att hon var sinnad uppsöka denne. Den krokryggiga gumman rätade sig nu upp, såg med blida ögon på Florinna och sade: »Konungen, som du söker, är icke mer någon fogel. Min syster Sysis har återgifvit honom sin förra skapnad och han är nu i sitt rike. Derföre sörj icke längre, du skall komma dit och vinna en önskelig utgång på ditt förehafvande. Se här äro fyra ägg, hvar gång du kommer i någon nöd, så slå sönder ett af dem, så skall du finna hjälp.» Sedan hon sagt dessa ord försvann hon.

När nu Florinna hade gått i åtta dagars tid, kom hon till ett ofantligt högt berg af idel kristall, så brant och halt, att man ej kunde gå ett steg deruppför, utan att halka neder. Hon böd väl tusende gånger till, men förgäfves, ty hon halkade strax ned igen. Sluteligen påminte hon sig de ägg hon fått, hvaraf hon nu tog ett och slog det sönder samt fann fyra guldhackor, hvilka hon satte på händer och fötter och gick så upp utan ringaste möda. Men när hon nu var uppkommen på öfversta spetsen, blef hennes nöd icke mindre att komma utföre igen, ty hela den andra sidan var bara spegelglas, öfver två mil i bredden och sex i längden, och på höjden voro mer än sextiotusen qvinnor, som speglade sig med högsta förnöjelse; ty hvar och en, som betraktade sig i denna spegel, såg sig sådan hon önskade att vara. Man hade kunnat skratta sig till döds öfver de behagsjuka qvinnornas många löjlige åthäfvor och kroppsställningar, hvilket äfven hade ditlockat en stor hop manliga åskådare att förlusta sig åt dem. Ännu hade aldrig någon af qvinnorna hunnit bergets högsta topp; de blefvo der-

före högeligen förvånade, då de sågo Florinna öfverst på berget, och ropade, somliga af medlidande: »Huru skall väl den arma varelsen komma utföre!» Andra af ängslan: »Hon torde väl vara så galen att gå på vårt spegelglas och skämma bort det för oss.» Drottningen stod rådlös och visste ej hvad hon skulle taga sig för; derpå slog hon sönder det andra ägget, hvarur kommo två dufvor, spända för en vagn, som inom några ögonblick blef så stor, att hon kunde med bekvämlighet sitta deri, och knappast var det skedd, förr än dufvorna begynte flyga och föra henne så sakteligen utföre. »Mina små vänner,» sade hon till dem, »viljen J föra mig till konung Amundus, så skolen J icke hafva tjenat någon otacksam.» Dufvorna lydde; de uppehöll sig icke hvarken dag eller natt förr än de kommo till porten af den stad, der konung Amundi slott var, då Florinna steg ur vagnen, och gaf hvardera en varm kyss, den de mera aktade än många skänker.

O, huru slog icke hjertat i Florinnas bröst, när hon besinnade huru nära hennes käraste var. Hon frågade de förbigående hvar hon kunde finna konung Amundus. De skratade och sade: »Hvad vill du honom, kära trappsoperska? Gå först och tvätta dig.» Drottningen svarade ingenting häruppå, utan gick sakta sin väg och frågade andra hvar hon skulle ställa sig, att hon kunde få se konung Amundus. Man gaf henne till svar, att han dagen derpå skulle följa Forelle till kyrkan, för att der vigas med henne. Vid denna underrättelse blef hon så öfverväldigad af sorg, att hon hvarken förmådde tala eller svara. Hon satte sig ned på en sten utanför en port, drog håret ned i ansigtet, att ingen kunde känna igen henne, och sade vid sig sjelf: »Jag olyckliga har då kommit endast för att vara vittne till min oväns seger och derigenom göra den ännu större! Det är då för hennes skull, som han blifvit mig trolös, och det då jag föraktade min egen välfärd för att frälsa hans lif!»

Dagen derpå skyndade hon till kyrkan, men måste utstå många stötar af vakten, innan hon kom nog nära att få se thronen, som man uppfört åt konungen och Forelle, hvilken redan alla höllo i samma vördnad, som vore hon deras drott-

ning. Florinna satte sig invid en pelare och såg nu konungen komma, så älskelig och skön, som han någonsin varit. Efter honom följde Forelle uti dyrbara kläder, men lika vanskaplig, som hon var uppblåst och högfärdig. »Hvem är du,» sade hon, »som understår dig att komma min höga person så nära och nalkas min gyllene thron?» Florinna svarade: »Man kallar mig Trappsoperskan och jag kommer från fjerran land, att bringa eder sällsamma ting till köps.» Dermed tog hon ur sin påse de smaragdarmband, som konungen gifvit henne i tornet. »Ha ha,» sade Forelle, »se der ett par artiga glasringar; hvad vill du ha för dem?» Och dervid visade hon dem för Amundus. Vid åsynen af dessa armband kom han ihåg, att Florinna fått dem af honom; han bleknade och teg en lång stund stilla, fruktande att låta märka sig. Ändteligen svarade han: »Jag tror, att dessa armband äro mer värda än hela mitt rike, ty i hela verlden finnes icke mer än ett par ännu, som liknar dessa.» Forelle gick tillbaka till sin thron, der hon ej såg bättre ut, än bodeln på sin stege, och frågade ännu en gång hvad armbanden kostade. »Ni lär knappast kunna betala dem, min fru,» sade Florinna, »om jag skulle begära för dem så mycket, som de äro värda; derfore är det bättre jag föreslår eder ett ringa pris. Om ni vill så laga, att jag denna natt får sofva i konungens echo-kammare, så vill jag skänka eder dem.» — »Det skall du säkert få, Trappsoperska,» svarade Forelle, hvarvid hon skrattade som en fånig menniska och visade sina vackra tänder, som icke voro otika vildsvins-betar. Konungen vårdade sig icke att efterfråga hvarifrån armbanden voro komne, emedan hon, som sålde dem, föreföll honom alltför ringa och föraktelig; men man bör veta, att medan han ännu var Blå Fogel, hade han berättat för Florinna om echo-kammaren, hvilken var så gjord, att allt hvad man der talte sakta för sig sjelf, det kunde konungen höra i sitt sofrum.

Man förde alltså Florinna in i echo-kammaren, efter Forelles befallning. Hon klagade der öfver sina missöden till dess dager vardt ljus, och konungens kammartjenare, som hade hört henne sucka och tala för sig sjelf, berättade det för Fo-

relle, hvilken frågade henne hvad det var för buller hon gjort under natten. Florinna svarade, att hon visste af ingenting, emedan hon hade insomnat tungt och förmodligen talat i sömnen. Hvad konungen beträffar, så hade han, af en särdeles händelse, icke hört ett ord; ty alltsedan han begynte älska Florinna, hade han aldrig kunnat sofva roligt, utan man måste alltid gifva honom en sömndryck, när han gick till sängs.

Florinna tillbragte en del af följande dagen med obeskriflig otålighet. »Om han hört mina ord,» sade hon, »så måste han icke akta dem; men har han icke hört dem, huru skall jag ställa mig, att han må få höra dem?» Hon hade nu ingenting sällsamt i behåll, utom åtskilliga ädla stenar; men sådana hade Forelle förut, och därför måste något annat uppfinnas att väcka hennes åtrå. Florinna tog alltså sin tillflykt till de båda äggen, hon ännu hade kvar; hon slog sönder det ena, då derur framkom en liten stälvagn, dragen af sex gröna möss och med en rätta, hel röd, till körsven. Ut i vagnen suto fyra stycken gycklaredockor, som bedrefvo allehanda gycklerier, särdeles tvenne Egyptiskor^{*)}, som icke gifvo någon dansmästare efter i att dansa passe-pied och sarabander. Florinna glädde sig mycket åt detta fynd, och mot aftonen, då Forelle plägade gå ut att förlusta sig, ställde sig Florinna i en gång, der hon gick fram, och lät mössen löpa med vagnen. Forelle förundrade sig mycket öfver ett så ovanligt konststykke och ropade två, tre gånger: »Hvad kostar det? Hvad vill du hafva därför?» — »Fråga de kloke i riket, hvar till de skatta det,» svarade Florinna; men Forelle, som icke ville vara någon undergifven, sade: »Förtreta mig icke längre med din orena närvaro, utan säg mig genast hvad det kostar.» — »Att jag må ännu en natt få sofva i echo-kammaren,» svarade Florinna. Forelle vände sig till sina fruntimmer och sade: »Hafven J någonsin sett en sådan toka, som icke bättre vet taga sin tid i akt vid dylika sakers försäljande?»

Natten derpå kom alltså Florinna åter i echo-kammaren och talade der allt hvad hon någonsin kunde uppfinna att be-

^{*)} Zigenerskor.

veka konungen; men äfven nu hade han tagit in en sömndryck om aftonen och hörde icke det ringaste af alltsammans. Kammartjenaren, som hört det, sade, att denna bondepiga icke måtte vara rätt klok; kärleken måtte hafva förvillat hennes hufvud. Florinna afbadade dagen för att se hvad verkan hennes ord haft. »Ack,» sade hon, »har han då alldeles tillslutit sina öron för mig? Vill han icke mera höra sin Florinna, som förut varit honom så kär? Men hvilken dårskap att älska honom ännu! Jag är väl värd att lida detta för honom, då jag ej kan slita honom ur mitt hjerta!» Allt detta oakadt kunde hon dock icke upphöra att älska honom och beslöt att ännu göra ett försök att återvinna hans ömhet. Hon hade nu blott ett enda ägg kvar. Äfven det slog hon sönder, och derur kom en pastej med sex foglar uti, hvilka sjöngo de vackraste sånger, spådde och gäfvu råd i sjukdomar, såsom de erfarna läkare. Florinna fägnade sig mycket åt denna underbara pastej och gick dermed ut i förmaket, der kammartjenaren sade till henne: »Vet du, Trappsoperska, att om konungen icke tog in om aftnarne för att få sofva, så hade han länge sedan blifvit förryckt af ditt pladder hela nätterna igenom.» Häraf erfor nu Florinna, till sin stora glädje, orsaken till den kallsinnighet, som hon tyckte konungen hafva visat. Hon tog derföre med handen i påsen och sade till kammartjenaren: »Jag är så viss att icke störa konungen i sin sömn, äfven om han ej tog in något derför, att jag vill gifva dig dessa perlor och diamanter, om du lofvar mig, att i afton, då jag får sofva i echo-kammaren, icke gifva konungen någon sömndryck.» Kammartjenaren var icke svår att öfvertala härtill. En stund derefter kom Forelle och fick se Florinna med sin pastej, den hon låtsade vilja äta upp. »Hvad gör du der, Trappsoperska?» ropade hon. »Jag håller på att äta upp ett par sångare och spåmän,» sade hon, och i detsamma begynte alla foglarne låta höra sig: ett par sjöngo; en tredje ropade: »Gif mig ett par styfver, så säger jag hvad dig hända skall,» och en kanariefogel öfverröstade alla de öfriga, skrikande: »Tyst, tyst! jag är en läkare, som botar alla sjukdomar, utom dem kärleken förorsakar.» — »Vid min tro,» sade Forelle, »detta är en ko-

stelig pastej; hvad skall du hafva för den?» — »Det vanliga, att få ännu en natt sofva i echo-kammaren», svarade Florinna. — »Det skall du få, Trappsoperska,» sade Forelle, helt glad att få ega en sådan sällsamhet. Florinna var ej mindre glad i sitt hjerta, synnerligast som hon nu hoppades, att konungen säkert skulle komma att höra hvad hon hade att säga.

När aftonen var inne, lät hon således åter föra sig in i echo-kammaren, innerligen önskande, att kammartjenaren måtte hålla sitt löfte. Så snart hon nu trodde, att alla voro insomnade, begynte hon med sin vantiga klagan: »Ack, för hvilka faror har jag ej utsatt mig, då jag begifvit mig på vägen att uppsöka dig, som nu flyr mig och föresatt dig att taga Forelle till äktal! Hvad har jag då brutit mot dig, att du öfvergifvit mig och förgätit hvad du så dyrt besvurit? Påminner du dig då icke mera din förvandling, min ömhet och våra kärliga möten?» Detta och allt annat, som tillföre förefallit dem emellan, uppräknade hon så noga, att man väl kunde förmärka huru troget det var fästadt i hennes minne. Konungen, som icke fick någon blund i sina ögon den natten, hörde tydligen sin Florinnas ord och röst, men kunde icke begripa hvarifrån de kommo. Hans kärleksfulla hjerta förde honom dock hans älskade så lifligt till minnes, att han icke kunde afhålla sig att svara henne: »Ack, grymma Florinna, är det väl möjligt, att ni är här och att ni öfverflemnat mig i vår gemensamma oväns händer?» Florinna lät icke svar fela häruppå och sade, att om han ville tala vid Trappsoperskan, så skulle han få nöjaktig upplysning om hela hemligheten. Konungen sände då genast sin kammartjenare att kalla till honom Trappsoperskan; men kammartjenaren sade, att det var omöjligt, emedan hon sof i echo-kammaren. Nu visste konungen icke hvad han skulle tänka. Omöjligt föreföll det honom, att en så mäktig drottning, som Florinna, skulle hafva förklädt sig till en trappsoperska; men ej mindre ogörligt förekom det honom, att hennes röst skulle så helt och hållet likna Florinnas, och att någon annan än hon sjelf skulle veta så mycket om hvad de haft sig emellan. Under detta tvifvel steg han upp, klädde sig i hast och gick utför en lönntrappa ned till echo-kamma-

ren; den var väl stängd, men han öppnade den utan svårighet med en hufvudnyckel, som tog upp alla låsar i slottet.

Han träffade Florinna klädd i en tafts-nattrock, som hon dolt under sina slarfvor; hennes sköna hår låg utåt axlarne; hon hade kastat sig på en säng, och lampan, som hängde ett stycke derifrån, brann helt dunkelt. Konungen steg in i hast och öfvervåldigad af sin kärlek och sin sinnesrörelse, kunde han icke yttra ett ord, utan kastade sig för hennes fötter, fuktade hennes händer med sina tårar och hade så när förgåtts af fröjd och sorg och de många tankar, som nu på en gång strömmade till hans hjerta. Drottningen blef å sin sida icke mindre häpen; hennes hjerta klappade så, att knappast en suck kunde tränga sig fram ur hennes bröst; hon såg på honom med ofrånvända ögon, utan att kunna framföra det ringaste ord, och om hon än förmått tala honom till, så hade hon dock icke kunnat göra honom några förebråelser; ty den glädje, hon fann af hans närvaro, kom henne att alldeles förgäta hvad hon trott sig hafva att beklaga sig öfver honom. Slutligen förtäljde de hvarandra alltsammans och, hvar på sin sida, ursäktade sig för sina misstankar; deras kärlek blef upplifvad i all sin förra styrka, och det enda de numera fruktade, var den kloka Sysis.

Men i samma ögonblick infann sig svartkonstmästaren, konungens vän, och med honom den namnkunniga trollqvinnan Gentile, densamma som gifvit Florinna de fyra äggen. Dessa båda förklarade, efter en vänlig helsning, att de till konungens och drottningens bästa förenat sin magt och visdom, så att de icke längre behöfde frukta Sysis, utan bröllopet kunde utan uppskof gå i fullbordan.

Det vore svårt att beskrifva hvilken glädje denna försäkran uppväckte i de båda ungas kärliga hjertan. Så snart dagen vardt, lät man förkunna hofvet hvad som händt, hvaråt alla glädde sig och fägnade sig att få se Florinna. När dessa tidender kommo för Forelles öron, lopp hon strax till konungen och blef högeligen häpen att der träffa Florinna. Hon ville utbryta i förebråelser, men så snart hon öppnade munnen, blef hon af svartkonstmästaren och trollqvinnan förvand-

lad i en fläckig so, hvilket bäst passade hennes natur, vext och utseende. Då bidade hon ej längre qvar, utan lopp grymtande bort åt gården, der hennes gelikar voro, och ett allmänt skratt hördes öfver de artiga skumpsprång hon gjorde. Konung Amundus och drottning Florinna sågo sig således befriade från en varelse, som gjort dem så mycket förtret, och tänkte numera på intet annat än sin bröllopsfest, hvilken firades med all den prakt och ståt, som höfves sådana personer, och efter så många olyckor, som de utstått, fingo de ändtelliga nu lefva med hvarandra i ostörd glädje och förnöjelse.

Anmärkning.

1) I fransyska originalet:

»Que notre sort est déplorable,
 Et que nous souffrons de tourment!
 Pour nous aimer trop constamment!
 Mais c'est en vain qu'on nous accable;
 Malgré nos cruels ennemis
 Nos coeurs seront toujours unis.»
 (Cabinet des Fées. II, 96.)

16.

Lycksalighetens Ö.

Originalen till den svenska folkboken med denna titel igenfinnes i *Histoire d'Hypolite Comte de Douglas*. Par Madame d'AULNOY (Paris 1714. II, 143—181), öfversatt på svenska under titel: »Hypoliti Grefvens Af Douglas Historia, Öfversatt ifrån Fransösken af M:le B***. Stockholm, Tryckt uti Kongl. Tryckeriet 1746.» Sagan om Lycksalighetens Ö utgör här en episod, som under titel *L'Ile de la Felicité* finnes införd bland *Voyages imaginaires, Songes, Visions, et Romans cabalistiques*. Amsterdam 1728. XXVII, 27—30. Tvifvelsutan har Mad. d'Aulnoy här, likasom i sina öfriga sagor, bearbetat någon gängse fransysk folksaga, hvilken åter troligen är af gaeliskt ursprung. Åtminstone förekommer en liknande berättelse i en å Kongl. Bibliotheket i Stockholm befintlig Ersisk handskrift från 7:de århundradet eller ännu tidigare, der det förtäljes, huru en ersisk höfding på ett träd nära sin borg funnit en gyldene gren, betäckt med rika blommor af guld och ädelstenar. Han bröt grenen från trädet och tog den in i borgen, der, medan han och hans män som bäst beundrade densamma, en skön qvinna inträdde och yrkade sin rätt till den dyrbara grenen, sägande att hon kom från en ö, der sådane voro allmänna och der män och kvinnor aldrig åldrades. Hon rådde höfdingen att utrusta ett fartyg och följa henne till ön, det han ock gjorde, bemannande fartyget med tre gånger 9 man. De anlände till ön, der de dröjde någon tid och dagarne försvunno så lycksaligt, att de ej visste huru de flydde. Sluteligen återvände höfdingen till Irland, der ingen kände honom, ty mer än 100 år hade under tiden förflutit (STEPHENS, Förteckning öfver de förnämsta Britiska och Fransyska Handskrifterne uti Kongl. Bibliotheket i Stockholm. Stockh. 1847, s. 18, 19).

Den äldsta upplaga, Utg. sett af den svenska folkboken, saknar tryck-år, men tyckes vara från 1760—1770-talet. Öfversättningen är här en helt annan, än den som förekommer i de svenska upplagorna af Hypoliti Grefvens af Douglas Historia, samt har blifvit troget aftryckt i alla de sednare upplagorna. Den är temligen fri och föga vårdad. Flera,

till en del rätt besatta misstag vittna huru litet öfversättaren varit mågtig originalspråket. Den nämnda upplagan har följande titel: »Lycksalighetenes Ö, Förestäld Uti en skön Historisk Dikt, Som wisar deras fåfängelighet, hvilka söka at vinna den rätta Lycksaligheten här i Werlden, samt huru tiden och Afvunden alt til intet gör, ehuru stort nöje men tycker sig hafwa ärnådt. Mycket nöjsam och lustig. Tryckt nu Nyligen», 32 sid., 8:o. Öfriga Utg. bekanta upplagor, alla med lika titel som den nyss anförda, äro: »Lycksalighetenes Ö — — — Lustig. Tryckt År 1772», 24 sid., 8:o; »Lycksalighetens Ö — — — ärnådt. Mycket lustig och nöjsam at läsa. Tryckt i Gefle, 1784. Hos E. P. Sundqwist», 16 sid., 8:o; »Tryckt i Linköping 1786», 16 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1801», 16 sid., 8:o; »D:o 1802, 16 sid., 8:o; »Fahlun, 1804», 16 sid. 8:o; »Fahlun, 1810, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 16 sid., 8:o; »Wexiö, 1820, Tryckt i Kongl. Gymnasii-Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 16 sid., 8:o; »Lund, 1834, i Lundbergska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o.

Ämnet är för öfrigt poetiskt behandladt i »Saga Om Prints Adolph, Och Printsessan Lycksalighet. Ifrån Fransöskan öfversatt Af A. K. Stockholm, På Lars Salvii kästnad 1747», 86 sid. 4:o. Öfversättaren, förmodeligen ANTON KALMETER, uppgifver sitt original hafva varit en fransysk dikt, tryckt i Brüssel 1706. Hans skaldeqväde, i alexandriner, följer sagan temligen troget, utom att man här och der anträffar några hänsyftningar å dåvarande kronprinsen Adelf Fredrik och dess gemål. En sednare poetisk-dramatisk behandling af samma ämne är den bekanta Lycksalighetens Ö. Sagospel i fem Äfventyr af ATTERBOM. Första Afdelningen. Upsala 1824. Sednare Afdelningen. Upsala 1827.

Högt upp i norden ligger ett land, hvarest man sällan ser någon vacker och angenäm dag. Bergen äro der nästan alltid täckta af snö och träden öfverdragne med is, så att, när solen lyser derpå, synas de såsom glittrande kristall. Der äro dessutom ofantliga skogar, hvori hvita björnar hafva sitt tillhåll och blifva som oftast jagade af landets invånare; men som den jagten icke är utan hvarken möda eller fara, har den blifvit det ädlaste och mest omtyckta tidsfördrif för de modige inbyggarna.

Öfver detta land regerade en ung furste, vid namn Adolph, en så schön, älskvärd och klok herre, att man knappast skulle kunnat tro honom vara född under ett så bistert luftstreck. Han var ännu icke tjugu år gammal, då han redan bragt till ända ett svårt krig med sitt lands fiender och derunder ådagalagt lika mycket mod som klokhet, så att sedermera ingen vidare vågade att ofreda hans undersåter. Men ehuru han alltsedan lät dessa sitta i fred och ro, njöt han sjelf icke mycket deraf, utan for som oftast på den farliga björnjagten.

En dag, då han var sysselsatt dermed, lät han så hänföra sig af sin ifver, att han sluteligen blef helt och hållet skiljd från sitt talrika följe och befann sig ensam i en stor skog, utan att veta hvarest han var. Han blåste väl i sitt horn, för att tillkalla sitt folk, men ingen hörde honom. I detsamma uppstod ock ett förfärligt oväder, så att det lilla, som återstod af dagen, blef mörkare än sjelfva natten. Man kunde ingenting se, utom vid skenet af blixtarne; dundret brakade förfärligt, regnet nedflöt i strömmar, och stormen rasade med ständigt tilltagande styrka. Fursten sökte skydd under ett träd, men måste snart åter lemna det, emedan regnet nedföll ännu häftigare från de våta grenarne. Han beslöt då att söka uppnå öppna fältet, men blef i detsamma högt upp öfver trädtopparne varse ett ljus, hvilket han genast, ehuru med mycket besvär, närmade sig. Det syntes från ett ganska högt berg, hvars alla sidor voro omgifna med branta klippor, hvilka han måste öfverklättra, och han fann nu att ljuset lyste genom dörren till en kula i berget. Han betänkte sig något, innan han steg in, ty han trodde, att röfware der kunde hafva sitt tillhåll; men emedan furstar vanligen äro högsintare och dristigare än andra, så harmades han sjelf öfver sin betänklighet, och gick in i kulan, dock med handen på svärdfästet, för att kunna försvara sig, i händelse han blefve anfallen.

Vid ingången till kulan kände han en stark köld och blef nu varse en gumma, hvars höga ålder utvisades af hennes grå hår och skrynkliga pannå. Hon syntes högst förundrad att se honom och sade: »Herre, ni är den första människa, jag här sett; vet ni väl hvem som här har sitt hemvist?» —

»Nej,» svarade fursten. — »Då skall ni veta,» sade hon, »att det är vådrens gud, Æolus, som med alla sina barn bor här inne. Jag är deras moder, och ni finner mig nu allena derföre, att de för närvarande äro allesamman borta hvar på sin ort att göra godt eller ondt. Men ni tyckes vara genomvåt af det regn, som fallit, och jag vill derföre göra upp eld, att ni må få torka edra kläder. Det gör mig ondt, att jag endast har en ganska slät kost att bjuda eder på; ty vådren göra alltid helt lätta måltider, då menniskorna deremot gerna vilja hafva en stadigare anrättning.»

Fursten tackade henne för sitt vänliga tillbud och skyndade sig fram till elden, som i största hast uppblåstes af Östanvinden, hvilken i detsamma ankom. Straxt derefter infann sig äfven Nordvestvinden, jemte några andra från norden kommande vindar; så Nordan sjelf och efter honom Sydvestvinden och Sunnan. Alla voro de våta med uppblåsta kinder och oredigt hår. De visade föga belevfvenhet, och då de skulle tala med sin gäst, hade de så när förstelnat honom med sin andedrägt. En af dem berättade, huru han skingrat en flotta, en annan huru han frälsat några fartyg från sjöröfvare; en tredje skröt att han hvälft omkull flera skepp, andra att de kullkastat hus och träd. Hvar och en berömde sig af sina bedrifter. Den gamla gumman visade sig orolig och sade: »Hafven J icke råkat eder bror Vestanvinden? Det är ju redan helt sent och han kommer inte.» Alla svarade sig ej hafva blifvit honom varse; men i detsamma såg furst Adolph vid kulans ingång en liten gosse så täck och behaglig, som sjelfva kärleksguden afmålas. Han hade vingar, hvars hvita med blekrödt blandade fjädrar voro så fina, att de tycktes vara i ständig rörelse; hans vackra ljusa hår nedföll i långa lockar på hans axlar; hans hufvud var prydt med en liten krans af flere slags rosor och hans anlete var gladt och vänligt. »Hvarifrån kommer du, lille sjelfsvälding?» frågade gumman med hes röst. — »Min kära moder,» svarade han, »det gör mig ondt, om ni varit bekymrad för min skull; jag har varit på Lycksalighetens Ö, i dess trädgård, der jag sett prinsessan och alla hennes nymfer förlusta sig. Några dansade,

andra sjöngo; den sköna prinsessan sjelf satt i en lund af lagerträd; jag närmade mig hennes täcka mun, jag sväfvade omkring henne och rörde vid hennes lena lockar. Zephyr, sade hon till mig, du är mig mycket välkommen, och så länge du är här, går jag ej härifrån. — Så ljufva ord från en så söt mun gjorde mig så betagen, att jag försäkrar er min mor, det jag aldrig kunnat skiljas ifrån henne, om jag icke fruktat för ert missnöje. Om nu jag, som likväl är ett luftigt-väsande, kunde blifva så intagen af en dödlig, huru mycket mera skulle hon då ej förtjusa en mensklig varelse!»

Då Adolph hörde dessa ord, blef han så hänförd af åtrå att få se den undersköna prinsessan, att han önskade sig Phoebi vingar eller Fausti kapp för att hastigt som blixten kunna hinna målet för sin längtan, och han föresatte sig att våga det yttersta för att vinna det ljufva nöje, Zephyr beskrevit. Han skyndade sig derföre att fråga honom hvad land den sköna prinsessan rådde öfver. »Det heter Lycksalighetens Ö,» svarade Zephyr; »men ingen dödlig kan komma dit; ty ehuru man icke underlåter att söka denna ö, är det dock människans öde att alltid söka den förgäves. Man gläder sig icke sällan att hafva funnit den, emedan man hunnit hamnar, som man trott tillhöra denna ö; men de äro ej på tusende mil att likna vid densamma. Den flyttar sig ständigt, och ofta, när man tror sig vara densamma närmast, förlorar man den åter ur ögonsigte; ty Afunden, som icke tillåter människorna att ens se skuggan af lycksalighet, håller vakt om denna ö och drifver bort alla, som söka den, så att jag hvar dag ser många, som fikat derefter, der förgås och finna sin undergång.»

Då prinsen hörde detta, blef han högeligen bekymrad, och ju mera tjusande hans inbillning visade honom denna sällhets-ö, desto mera grämde det honom, att det skulle vara omöjligt att hinna densamma; ty likasom hoppet om en tillkommande lycka ger ett icke ringa nöje, så ger det icke mindre bekymmer, när man finner den väntade fröjden vara svår eller omöjlig att ernå.

Det var nu helt sent, och den goda modren befallte sina barn gå till sängs. Hvar i sin kammare, då Zephyr tillböd prin-

sen sin lilla säng, täckt prydd med rosor och andra välluktande blommor. I Zephyrs rum var det ock mindre kallt än i de öfriga.

Adolph lade sig till hvila, men tanken på den sköna prinsessan å Lycksalighetens Ö gjorde, att natten föreföll honom ännu svårare än den föregående dagen med allt hvad han derunder utstått af regnet och ovädret. Han sökte skingra sin oro genom samtal med den lille Zephyr, hvilken vänligt och förståndigt besvarade alla hans frågor. Prinsen ville veta, om det icke funnes någon möjlighet för honom att, medelst Zephyrs tillhjälp, komma till den omtalade ön. Zephyr svarade, att sådant vore ganska vådligt, men att, om prinsen hade nog mod att anförtro sig i Zephyrs händer, skulle han väl föra honom dit genom den vida rymden. »Jag har en kapp», tillade Zephyr, »som jag vill gifva eder. Då ni vänder dess gröna sida utåt, blir ni osynlig, hvilket är eder så mycket nödvändigare, som edert lif beror deraf, emedan grymma djur äro satte att vakta ön, och om de blifva eder varse, kan ni, så häck ni än är, icke mot dem värja edert lif.» Adolph försäkrade, att han gerna ville underkasta sig alla farligheter, de måtte vara hvilka som helst, allenast han kunde få se henne, som redan fängslat hans hjerta i de starkaste band; han antog derföre Zephyrs tillbud med största glädje.

Knappt hade Phoebus hunnit visa sig på sin perlevagn och sända sina första strålar till deras bostad, förr än Adolph väckte Zephyr som inslumrat. »Min hurtige Zephyr,» sade han, »nu är väl tiden inne att vi begifva oss på vägen.» — »Må göra,» svarade Zephyr, »jag har ingenting deremot; ty jag kan gerna tillstå för er, att jag är kär i en täck ros der på ön, som skulle visa sig ganska tyckmycken, om jag försummade att i god tid infinna mig hos henne.» Derefter gaf han prinsen kappan och sade: »Jag skall föra eder på samma sätt, som jag, på Kärleksgudens befallning, förde Psyche till det slott, han för henne låtit bygga,» hvarpå han tog prinsen i famn och utsträckte så sina snabba vingar till flygt.

Ehuru oförskräckt den unge prinsen var, kunde han ej hindra sig att känna någon fruktan, då han såg sig på detta

sätt föras genom luften i en späd ynglings famn; men, tänkte han, denne yngling bör dock vara starkare än en pilt, sådan som kärleksguden afmålās, hvars krafter och magt dock äro större än någons af de andre gudarne. Han blef derföre snart tillfreds och öfverlemnade sig helt och hållet åt sitt öde, samt började att nyfiket betrakta de orter, han flög förbi; men att kunna beskrifva alla de land, riken, städer, haf, floder, landskaper, vildmarker, skogar och slätter, han härunder såg, vore så mycket omöjligare, som Zephyrs hastiga flygt i början knappast tillät honom att ens få dem i sigte. Efterhand begynte likväl Zephyr, på Adolfs begäran, att flyga saktare och underrättade nu prinsen om allt hvad han såg. En stund hvilade han på berget Kaukasus. »Om än den vackra rosen som jag älskar,» sade Zephyr, »skulle i förtreten sticka mig med någon af sina taggar, kan jag likväl icke fara en så lång väg utan att gifva er tid att närmare betrakta alla de under, ni möter.» Adolph betygade honom sin erkänsla, men ock det bekymmer, som nu fallit honom in, att furstinnan öfver Lycksalighetens Ö ej förstod hans språk, och han icke hennes. »Var ej bekymrad häröfver,» sade Zephyr, »jag försäkrar eder, att denna ljufva herrskarinna snart skall lära er tala samma språk som hon.»

Så flögo de åter till dess ändteligen den så länge efterlängtrade ön begynte synas på långt håll, då prinsen straxt fann af de behag och ljufligheter, hvaraf den öfverflödade, att detta måtte vara den rätta. Luften var frisk, mild och ren, vattenkonster kastade sina klara strålar upp mot skyn, skogarne bestodo af de kostbaraste fruktträd och blomstren prunkade öfverallt med de skönaste färger; strömmarne gjöto med sakta sorl ett vatten klarare än solen, och foglarne sammanstämde i toner så ljufva, att prinsen ej kunde tro sig vara annorstädes än i sjelfva paradiset. Sjelfva slottet var dock tusende gånger skönare än allt det öfriga, och att beskrifva dess herrliga byggnad, dess präktfulla inredning, dess konstrika anordning, vore icke möjligt för någon mensklig förståelse; man kan i alla fall förstå, att till en gudabild höfves ett gudahus.

Zephyr lemnade prinsen i en angenäm lund, sägande; »Jag har nu uppfyllt mitt löfte; nu beror det öfriga på eder sjelf.» Derpå togo de hvarandra käriligen i famn och Adolph tackade den hulde ynglingen hjertligt för den godhet, han bevisat honom. Zephyr, som längtade att få se sin älskade ros, lemnade Adolph ensam i den ljufliga trädgården, der han gick genom flera skuggrika lunder och doftande blomsterland till dess han slutligen kom till en stod af marmor, föreställande Kärleksguden, ett mästerstycke af den mest fulländade konst. Han höll i handen ett bloss, hvarur strömmade en vattenstråle i stället för låga, och, stödd mot en klippa, tycktes han läsa följande ord, skrifna på en jaspistafla:

»Den, ännu obekant med kärleksnöjen är,
Kan aldrig sägas än ha någon sällhet njutit,
Ty endast kärlek kan förnöja vårt begär
Och göra lycklig den, i sina band han knutit.» ')

Nu gick Adolph in i en löfsal af kaprifolium och lade sig der att hvila på en mjuk mossas invid en källa. Det var nära middag, då han vaknade, och han blef helt harmsen, att han försöfvit så mycken tid, hvarföre han genast skyndade till slottet för att ersätta hvad han förlorat. På prinsens kappas var ännu alltid den gröna sidan utåt, så att han sjelf såg allt, men ingen blef honom varse. Han fann slottets portar stängda och sökte länge förgäfvos huru han der skulle komma in, till dess han slutligen märkte huru en skön qvinna öppnade ett kristalls-fönster, då i detsamma en liten trädgårdsflicka kom och emottog en korg, hvilken den andra hissade ned med befallning till flickan att deri hemta blommor för prinsessan. Flickan skyndade att fullgöra denna befallning, och när hon kom tillbaka, satte sig Adolph på blomstren i korgen och blef så upphissad i fönstret; ty likasom kappan gjorde honom osynlig, gjorde den honom äfven så lätt, att ingen märkte det något annat än blommor fanns i korgen. Så snart han på detta sätt kommit in i slottet, smög han sig in i en sal, der han fann församlade en stor mängd unga flickor, af hvilka ingen syntes öfver 18 år gammal, och alla voro så sköna, att Adolphs hjerta och sinren väl kunnat blifva tjusade af hvar och en

bland dem. Medan han osynlig betraktade dem, började de uppstämma den skönaste sång till följande ord:

»Låt stadig trofasthet din kärleks följsven blifva
Och du, var viss derpå, till slut din önskan når;
Hon, som du älskar, väl skall sig omsider gifva
Uti ditt våld, ty vet, på allt att tiden rår
Och låta skall till slut en lika låga brinna
Uti det hjerta ej du trodde dig att vinna.»²⁾

Under det denna sång utfördes, blef prinsen af en händelse stäncad bakom en af flickorna, hvars slöja nedföll och, utan att ihogkomma det han för närvarande var osynlig, böjde sig prinsen ned, tog upp slöjan och gaf den åt sin egarinna. Hennes förfäran härvid kan man väl föreställa sig. Hon gaf till ett anskri, som satte alla de öfriga flickorna i förskräckelse. De frågade om orsaken till hennes rop, och då hon svarade, att slöjan, som fallit af hennes hufvud, kommit af sig sjelf tillbaka igen, likasom om en osynlig hand hade räckt henne densamma, begynte alla att le, och flera ibland dem gingo in till prinsessan för att roa henne med denna berättelse. Adolph följde efter och kom på detta sätt, med tillhjälp af sin kappa, in i det rum, hvarest prinsessan satt på en konglig stol, sjelf så strålande af skönhet, att Adolph, som nu ändteligen fick se den han så länge efterlängtat, fann sig alldeles förvirrad af hennes åsyn. Detta hufvud, gnistrande af diamanter, hvilkas glans dock vida öfverträffades af hennes ögons; den fina, täcka munnen, de alabasterhvita händerna, den majestätiska hållningen, hela denna gudabild, som kunnat väcka kärlek hos sjelfva gudarne — huru skulle icke den, huru skulle icke dessa hvar för sig så fullkomliga egenskaper, förenade till ett så oförliknligt helt, sätta Adolphs hjerta i låga!

I det nu Adolph, fördjupad i prinsessans åskådande, glömde allt annat, föll kappan honom af axlarne, utan att han märkte det, och han blef synlig för alla närvarande. Prinsessan, som aldrig tillföre sett någon man, blef litet skrämmd; men Adolph föll vördnadsfullt ned för hennes fötter och sade: »O gudinna! jag har genomrest hela världen endast för att här

få se den oförlikneliga skönhet, hvars åskådande af alla ansetts för den största lycksalighet. Nu, då jag sett eder, nedfaller jag inför eder gudathron och beder om nåd och tillgift, för det jag, obekant, vågat framtränga ända till eder, och öfverlemnar mig utan förbehåll åt edert välbehag.»

Prinsessan, som trodde honom vara fogeln Phoenix, hvilken hon ofta hört omtalas, svarade: »Käre Phoenix, det är mig en stor fögnad att få se eder, och jag beklagar endast, att ni skall vara den enda af edert slag i världen; ty så vackra foglar, som ni är, skulle vara rätt artiga att hafva.» Adolph smålog åt dessa hennes ord, som ljödo ganska behagligt i hans öron; men ville dock ej, att den sköna prinsessan, för hvilken han redan fattat den häftigaste kärlek, skulle vara i okunnighet om hvem han var. Han skyndade derföre att underätta henne derom, och ingen lärjunge har lättare fattat mästartarens ord, än hon Adolfs, så att det icke dröjde många ögonblick förr än hon älskade honom lika högt, som han henne. Allt hvad nöjen kärleken eger, allt hvad det mest upplysta förstånd har angenämt, allt hvad hjertat har kärleksfullt och ömt, all den sällhet dygden ger, njöto nu de båda älskande, så att aldrig någon dödlig kunnat föreställa sig, långt mindre erfara den lycksalighet, de kände; ty allt ökade men ingenting rubbade deras ro, och inga årskiften minskade deras ungdom, emedan de drucko ur ungdomskällan, som fanns på samma ö, och således aldrig föråldrades.

En dag, då Adolph satt hos sin älskade, frågade han henne huru länge han väl nu njutit af hennes ljufva sällskap. »Det skall jag säga eder,» svarade hon, »om ni först säger mig huru länge ni tycker eder hafva varit här.» — »Omkring en vecka,» sade han; »men af åtskilligt som jag drager mig till minnes, förmodar jag dock, att jag måste ha varit här i tre månader.» Härvid begynte hon småle och sade honom nu, att tre hundra år förflutit sedan hans ankomst till ön. Ack, hade hon vetat hvad dessa ord skulle komma att kosta henne, så hade hon aldrig yttrat dem. »Tre hundra år!» utropade prinsen. »I hvad tillstånd är väl nu världen? Hvem regerar väl nu i mitt rike? Hvem skall känna igen mig, då jag kom-

mer dit tillbaka? Jag vet ju icke ens deras seder eller lagar, hvilka jag då måste styra.» — »Huru,» inföll prinsessan, »ni talar om att återvända till edert rike! Är detta lönen för den oändliga kärlek jag egnat eder alltsedan första dagen af eder hitkomst? Eller hvad är det som i sådan hast förändrat edert sinne?» — »Ack,» svarade Adolph, »den godhet och ömhet, ni visat mig, skola alltid vara oförgätliga i mitt hjerta och det vore en oförlätlig otacksamhet om jag icke alltid skulle erkänna det; men om jag långt för detta afsomnat, hade jag, som jag hoppas, dock lemnat efter mig ett odödligt namn, i stället att jag nu lefver såsom en, hvilken genom inga bragder eller berömliga gerningar gjort sig namnkunnig eller följt förfädrens lofvärda efterdömen. Sådan som min var ock den tappre Renauds belägenhet, då han dröjde hos sin Armida; men den åtrå, han hade att genom manliga bedrifter förskaffa sig ett odödligt namn, ryckte honom derifrån.» — »Så skall samma åtrå äfven rycka dig ifrån mig, du omensklige,» ropade prinsessan med bittra tårar; »du vill lemna mig ensam med alla de qual din frånvaro skall hos mig väcka.»

Vid dessa ord föll hon vanmäktig i hans armar, och han kände sig på det högsta upprörd så öfver sin egen som prinsessans sinnesförfattning. Han älskade henne ännu mer än mycket, men var ändå illa till mods, att han låtit en så lång tid gå förbi utan att tillvägabringa något, som kunde lända honom till beröm. Väl bjöd han till att dölja sin misslynt-het, men den hade så öfverväldigat honom, att han knappast var igenkänlig. Han, som tillsörene hade räknat hundra år för en månad, räknade nu en dag för ett år, hvilket prinsessan ej kunde undgå att till sin stora sorg förnimma. Hon ville då ej längre hålla honom qvar, utan lät honom förstå, att, då hennes öde det så beslutat, kunde han resa när honom godt syntes, ehuru hon fruktade, att någon olycka kunde hända honom. Hennes ord bedröfvade honom djupt, men åtrån efter ära och rykte behöll dock till slut hos honom öfverhanden, och han tog under många tårar afsked af henne, försäkrande, att så snart han genom några manliga bragder hade visat sig värdig hennes ynnest och uträttat något, som

kunde spörjas efter honom i kommande tider, skulle han komma tillbaka och då med ett ännu fullkomligare nöje visa henne vara hans hjertas enda herrskarinna och högsta sällhet.

Med dessa och dylika yttranden sökte han väl att mildra hennes sorg och öfverskyla hvad som kallnat i hans kärlek; men prinsessan var för klok att kunna dåras, och så mycket hon än sökte beherrska sig, erfor hon dock en ängslan och en oro, som ej låter sig beskrifvas.

Vid skiljsmessen gaf hon åt Adolph de dyrbaraste vapen och den raskaste häst, hvilken skulle föra honom hvarthan ämnade sig och med seger ur hvarje strid, men från hvilken han ej finge stiga af förr än han återvändt till sitt land.

Prinsen lofvade att troget följa hennes råd, och så skiljdes de från hvarandra under bittra tårar och de ömmaste omfamningar, hvarefter han satte sig upp på sin eldiga häst, men qvarglömde i brådskan sin kappa. Hästen sprang med sin herre öfver både vatten och land, och så kommo de mot aftonen på en trång, stenig och på alla sidor med tistel omgifven stig, der midt på vägen stod en kärra fullastad med gamla vingar gjorda på åtskilligt sätt, och under kärran låg en gammal gubbe tvärs öfver den smala stigen, så att Adolph ej kunde komma fram med sin häst. Den hjälplöse gamle, hvars skalliga hufvud utmärkte en hög ålder, hans klagande rop och fruktlösa sträfvanden att göra sig fri från kärran, bevekade prinsen att, emot prinsessans förbud, stiga af hästen och hjälpa honom. Men huru häpen vardt han icke, då han nu såg gubben ganska behändigt hjälpa sig sjelf och fatta tag i honom, innan han kunde värja sig. »Jag har nu länge nog i tre hundra år väntat på dig,» ropade gubben med hotande röst. »Jag är Tiden och har utnött alla dessa vingarne för att leta efter dig. Så har jag då nu ändteligen funnit dig, så gömd du än varit, ty mig kan ingen dödlig undgå.» Vid dessa ord satte han sin hand för prinsens mun så hårdt, att han på ögonblicket qvafde honom.

Straxt derefter for Zephyr förbi och såg med största bedröfvelse sin väns olycka. Så snart den grymme gubben lemnat honom, skyndade han att försöka, om han ej med sin ljuf-

liga anda kunde åter blåsa lif i hans kallnade lemmar; men förgäfvets. Då tog han honom i famnen och förde honom tillbaka till trädgården på Lycksalighetens Ö, der han nedlade honom på den gröna gräsmattan i en ljuflig lund, höljde honom med blommor, satte en krans på hans hufvud och hängde hans vapen i ett träd der ofvan. Sedan högg han i en jaspissten följande minnesskrift öfver den afsomnade:

»Vet, Tidens magt på allting rår.
För honom allt här vika får,
För honom skönheten försvinner;
Sitt sinne menskan ombytt finner,
Ett ostördt lugn det når ej här,
Ty lust och olust tälla der.
En evig kärlek här ej finnes,
Fullkomlig sällhet här ej vinnes.»^{*)}

I denna lund brukade prinsessan tillbringa en stor del af dagen, för att ostörd öfverlemna sig åt sin sorg öfver Adolphi's frånvaro. Huru stor blef då icke hennes fögnad, när hon oförtänt såg honom vara återkommen! Hon trodde, att han, trött af resan, lagt sig att hvila och ville först icke väcka honom; men hennes längtan att åter få tala med sin återkomne vän blef till slut alltför stark, och hon slöt honom i sin famn för att få honom att vakna. Då fann hon till sin förskräckelse, att han var stel och kall och utan rörelse. »Adolph!» ropade hon, »du svarar mig icke! Är du då död?» — Endast echo gaf till svar: »Död!» Då undföll prinsessan ett rop af den bittraste sorg och under tusen tårar klagade hon: »O du, den förste på jorden, som jag älskat! hvarföre har icke ödet heldre låtit mig vara ofödd, än att jag skulle beröfvas dig! Ett qual, som det jag nu känner, skall röra till medömkan de grymmaste vilddjur, ja sjelfva stenarne, berg, dalar och skogar! Ack, är då allting skapadt blott för att åter varda till intet? Nå väl, jag skall ock här i tiden aldrig mer ega något nöje, för att icke göra Afunden den fögnaden att åter beröfva mig detsamma.»

Så klagade prinsessan, och i hennes klagan instämde alla foglarne och alla djuren på ön; alla blomstren föllo af och

vissnade, alla träden förtorkade, så att, i stället att ön förut varit all förnöjelses och lycksalighets ö, blef den alltsedan en skådeplats endast för ängslan och bedröfvelse.

Prinsessan inneslöt sig i sitt rum, och ingen har sedermera kunna säga sig hafva sett henne. Den lefvande ungdoms-källan blef af Afunden tillsluten och sedan aldrig mera öppnad, så att man väl här med skäl kunde säga:

Att Tidens magt till slut dock öfver all ting rå
Och ingen sällhet här beständig vara får.

A n m ä r k n i n g a r.

1) I originalet lyda dessa verser sålunda:

»Quiconque de l'Amour ignore les plaisirs
N'a jamais éprouvé de douceur veritable.
Lui seul peut remplir nos desirs
Et rendre la vie agréable.
Sans lui les plus grands biens
N'ont qu'un charme impuissant
Et tout est languissant.»

I den rimmade svenska sagan:

»Thens hjerta, som kärlekens löje
Ej ännu har upfylt och tändt,
Then vet ej, hvad smickrande nöje
The älskande själarne känt.
Jag fyller Er önskan med lust och behag,
Med tusend vällust Er lefnad;
Men utom mig bortflyr all trefnad,
Och Solen skin matt å ljusaste dag.»

2) I originalet:

»Soyez tendre, soyez fidele,
Perseverez jusqu'au bout,
Amant, vous toucherez le coeur de votre belle,
Le temps vient à bout de tout.

Vous qui brulez d'une ardeur mutuelle
 Si du destin la rigueur trop cruelle
 Vous refuse d'heureux momens
 Vous devez esperer une saison plus belle
 On obtint tout du temps.»

I den rimmade sagan:

J älskare, som ären trogna,
 Om J beständigt härden ut,
 Skäl lyckan Er med tiden mogna,
 Och plågan få et önskeslut.
 Fast ödet nu Er tyckes plåga,
 Som lika ren och kärlig låga
 I ljuft och ledt ger ömma bröst,
 Er lofvas dock af Tiden tröst.»

3) I originalet:

»Le Temps est le maitre de tout,
 Il n'est rien, dont il ne vient à bout;
 La beauté passe avec les années;
 L'homme forme à la fois mille nouveaux desirs,
 Et son esprit se trouble au milieu des plaisirs;
 S'il croit ses peines couronnées,
 S'il parait content quelque jour
 D'une conquête qu'il a faite;
 Il éprouve bien-tôt par des facheux retours
 Qu'il ne trouve point d'éternelles amours,
 Ni de fidélité parfaite.»

I den rimmade sagan:

»Tiden är, som all ting fäller:
 Tiden öfver allting rår:
 Hjeltars styrka intet gäller,
 Skönhet bort med åren går.
 Mänskan gör sig tusen tankar
 Älskar thet hon ej kan få,
 Och när största glädjen vankar
 Trifs hon icke väl ändå.»

17.

Enbusken.

Den tyska folksagan »Von dem Mahandel Bohm» i BÜSCHINGS Volks-Sagen, Märchen und Legenden. Leipzig 1812, s. 245—258, samt »Von dem Machandelboom» i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1830. I, 275—286, i båda samlingarne upptecknad på folkdialekten efter muntlig berättelse, utgör originalet till den svenska folkboken med ofvanstående titel. Sagan är gängse flerstädes i Tyskland och förekommer i åtskilliga varianter (GRIMM, l. c. Berlin 1822. III, 79—81).

De **svenska** upplagor Utg. sett äro: »Enbusken. En mycket märkvärdig Historia om en Gosse, hwars Fader blef bedragen att uppåta honom, hwarefter benen förvandlades till en Fogel. Jemte en Dryckes-Wisa för Gubbar. Sjunges som: Om ett godt råd du följa kan. Stockholm, tryckt i Marquardska Tryckeriet 1824», 16 sid. (hvaraf s. 1—13 upptagas af sagan om Enbusken), 8:o; »Enbusken. En mycket märkvärdig — — — Fogel. Jemte en Historia om Röfware-Brudgummen. Lund 1834, i Lundbergsska Boktryckeriet», 16 sid. (hvaraf s. 1—12 innehålla ifrågavarande saga), 8:o; »Enbusken. En mycket märkvärdig — — — Fogel. Hwarefter följa Trenne mycket wackra och roliga Wisor, 1) Kom, sköna Maj, och blicka, etc. 2) Ljufwa westan med din fläkt etc. 3) Förgåt ej mig, — O Flicka! etc. Jönköping, 1836. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 16 sid. (hvaraf sagan om Enbusken upptager s. 1—13), 8:o; »Enbusken. En mycket märkvärdig — — — Fogel. Hwarefter följer Trenne mycket wackra och roliga Wisor, 1) Ingen sällhet jorden äger, etc. 2) Kom, sköna Maj, och blicka etc. 3) Ljufwa wästan med din fläkt etc. Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838», 16 sid. (hvaraf s. 1—10 innefatta sagan om Enbusken), 8:o; samt »Tvenne mycket märkwärdiga Historier, Den Första: Om en Gosse, hwars Fader blef bedragen att uppåta honom, hwarefter benen förvandlades till en Fogel. Den Andra: De Sex Swanorne, eller Den ädelmodiga System. Jönköping, hos N. E. Lundströms Enka, 1843», 16 sid. (hvaraf s. 1—10 innehålla sagan om Enbusken), 8:o. — Samma öfversättning förekommer äfven bland Folk-

Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843, II, 81—61: »Enbusken», och i en annan öfversättning finnes sagan införd i Barnvännen. Julgäfva åt snälla Barn 1839. Gefte 1839, s. 21—32: »Sagan om Mandelträdet.»

För mycket länge sedan, visst öfver två tusende år, var det en landtman, som hade en vacker och god hustru. De älskade hvarandra ganska mycket, men fingo inga barn, fastän de högeligen önskade det, och hustrun natt och dag bad derom.

På gården utanför deras hus vexte en stor enbuske. En gång om vintern stod hustrun bredvid den och skalade ett äple; då skar hon sig i fingret, så att blodet dröp i snön. »Ack,» sade hustrun suckande, stirrade ned på blodet och blef så underlig till mods, »om jag ändå hade ett barn, så rödt som blod och så hvitt som snö.» Och när hon sagt detta, blef hon så innerligt glad, och det föreföll henne, som om hennes önskan komme att uppfyllas. Derpå gick hon tillbaka in i huset, och nu förled en månad, då smälte snön bort, och två månader, då var det grönt, och tre månader, då sprucko blomstren ut, och fyra månader, då stodo både träd och vexter i full fägring, då sjöngo foglarne, så det genljöd genom skogen, och blommorna föllo af träden. Nu var femte månaden förbi, och hon stod åter bredvid enbusken. Den doftade så skönt, och hennes hjerta hoppade af glädje, så att hon ej kunde afhålla sig från att tacksamt knäfalla. Och när den sjette månaden var förbi, mognade frukten, och hon blef helt stilla och lugn. Den sjunde månaden gick hon till enbusken och åt af dess bär under tårar; derefter blef hon bedröfvad och sjuk. Nu gick den åttonde månaden förbi; då lät hon kalla sin man, gret och sade: »När jag dör, så begraf mig under enbusken.» Derefter kände hon sig tröstad och gladd sig; men då den nionde månaden var öfver, födde hon ett barn, så rödt som blod och så hvitt som snö, och då hon fick se det, dog hon af glädje. Hennes man sörjde mycket och begrof henne, som hon begärt, under enbusken.

Men då någon tid var förbi, började mannens sorg att minskas, och någon tid derefter upphörde, han alldeles att sörja, och efter ännu en liten tid, tog han sig en ny hustru. Med denna sin sista hustru fick han en dotter; men det barn, hans första hustru födde, var en son. Hustrun älskade sin dotter högt, men så snart hon kastade ögonen på den lille gossen, blef hon ond och tänkte alltid på huru hon skulle kunna skaffa sin dotter fadrens hela förmögenhet. Denna tanke rotade sig så i hennes hjerta, att hon riktigt hatade gossen, knuffade honom från det ena hörnet af stugan till det andra, nöp och slog honom så, att det stackars barnet var i ständig ångest.

En gång, då hustrun gått in i kökskammaren, kom den lilla flickan och begärde ett äple. Modren öppnade kistan, hvori äplena lågo, och gaf henne ett. »Mamma, får inte bror också ett?» frågade flickan. Det förtröt modren, men likväl sade hon: »Åh jo, när han kommer hem.» I detsamma fick hon se gossen komma, och då var det alldeles som om den Onde fått magt med henne. Hon tog hastigt äplet åter från flickan och sade: »Du skall ej ha förr än din bror också får.» Dermed kastade hon äplet i kistan och läste igen den. Men den hade ett stort tungt lock med ett skarpt jernlås. Då gossen kom in genom dörren, sade hon helt vänligt: »Vill du ha ett äple, min son?» Men ilskan lyste i hennes ögon. — »Mamma, du ser så ond ut,» svarade gossen; »men gif mig ändå ett äple.» — »Kom hit och välj dig sjelf ett,» sade modren och öppnade locket. Då bugade sig gossen ned i kistan, och i detsamma slog hon locket till, så att den lilles hufvud föll ned bland äplena. En rysning genomfor henne härvid, och hon tänkte: »Om ändå detta vore ogjordt!» Derpå gick hon in i ett annat rum, tog en hvit halsduk, satte gossens hufvud på halsen igen, och bandt halsduken deromkring, så att ingen kunde märka något, hvarefter hon satte honom på en stol vid dörren och stack äplet i hans hand.

En stund derefter kom den lilla Malena in i köket till modren, som stod vid spiseln och hade en gryta med kokande vatten framför sig, hvori hon rörde oupphörligt. »Mamma,«

sade Malena, »bror sitter vid dörren alldeles blek och har ett äple i handen. Jag har bedt honom, att han skulle ge det åt mig, men han svarade intet, och då blef jag förskräckt.» — »Gå in igen,» sade modren, »och om han ej svarar dig, så gif honom en örfil.» Malena gick och sade: »Bror, gif mig äplet»; men han teg. Då gaf hon honom en örfil, och i det samma föll hufvudet af. Häröfver blef hon fasligt förskräckt, började gråta och skrika, sprang till modren och sade: »Ack, mamma, jag har slagit hufvudet af min bror!» och gret och gret, och ville ej gifva sig tillfreds. »Malena,» sade modren, »hvad har du gjort? Men tig bara, att ingen själ märker det; det kan nu i alla fall icke mera hjälpas. Vi vilja i stället göra en rätt af honom.» Så tog modren den lilla gossen, hackade sönder honom, och lade honom i grytan, som stod på elden; men Malena stod bredvid och gret, och tårarne föllo i grytan, så att intet salt behöfdes.

Nu kom fadren hem, satte sig till bords och frågade hvar hans son var. »Ack,» sade hustrun, »han har gått till sin morfar och vill vara hos honom någon tid.» — »Hvad skall han göra der? Och han har inte tagit afsked af mig.» — »Åh, han ville så gerna dit och bad mig att få bli der i sex veckor. Han är ju alltid välkommen.» — »Men detta gör mig ledsen,» sade fadren; »det var ej rätt af honom, ty han hade först bort säga mig till.» Han började nu att äta och sade till Malena: »Hvarföre gråter du? Bror kommer väl igen. — Ack, min hustru,» fortfor han, vändande sig till henne, »hvad den maten smakar mig väl; gif mig mer!» Och ju mer han åt, desto mer ville han ha, och ropade oupphörligt på mer. »Du får ej något med,» sade han till sin hustru, »ty det förekommer mig, som om den här rätten hörde mig ensam till.» Och allt efter som han åt, kastade han benen under bordet, tills han slutligen förtärt alltsammans.

Men Malena gick efter sin bästa silkeshalsduk, plockade alla benen tillsammans och knöt in dem i halsduken, hvarefter hon gick ut på gården, lade dem i det gröna gräset under enbusken, och gret bittra tårar. Dock, så snart hon ditlagt benen, blef hon genast glad i sitt hjerta och gret sedan ej mera.

I detsamma böjde sig qvistarne nedåt, så att de alldeles öfvertäckte benen, en stark dimma omgaf busken och midt deri brann en eld, hvarutur flög en underskön fogel, hvilken sjöng så herrligt och flög högt i luften. Då fogeln var borta, stod enbusken återigen lika som förut, men halsduken med benen var borta. Malena blef glad i sitt hjerta, ty det föreföll henne som om hennes bror ännu lefde.

Men fogeln flög bort till en guldsmeds hus, der han satte sig och började sjunga:

»För mig min moder lade försåt;
Jag dog, och min fader mig åt.
Min syster Malena
Tog alla bena,
Knöt in dem i silkesduk; till slut
Hon lade dem under enbusken ut.
Klivit, klivit! Då blef jag en fogel så vacker!»

Guldsmeden satt i sin verkstad och arbetade på en guldked; då hörde han fogeln, som satt på taket och sjöng, och han tyckte det lät så vackert. Han steg upp, sprang ut på gatan, men tappade sin ena toffel i en rännsten; förskinnet hade han på sig, i ena handen höll han guldkeden och i den andra en tång. Solen sken klart, och han ställde sig så, att han rätt noga kunde betrakta fogeln. »Min vackra fogel,» sade han, »hvad du sjunger skönt; sjung om det der stycket en gång till.» — »Nej,» sade fogeln, »två gånger sjunger jag ej för intet; gif mig den der guldkeden, så skall jag sjunga en gång till.» — »Der,» sade guldsmeden, »har du keden, sjung nu en gång till.» Då flög fogeln ned, tog guldkeden i sin högra klo, satte sig å nyo på taket och sjöng:

»För mig min moder lade försåt,
Jag dog, och min fader mig åt,» o. s. v.

Derefter flög han till en skomakare, satte sig på taket och sjöng samma sång. När skomakaren hörde den, sprang han ut i skjortärmarne, såg uppåt taket, och måste hålla handen för ögonen mot det starka solskenet. »Kära fogel,» sade han, »hvad du sjunger vackert!» och ropade på sin hustru, att hon skulle komma ut och se den sköna fogeln, som hade

röda och gröna fjädrar, och sken om halsen som rent guld, och hade ögon strålade som stjernor. Hustrun ropade ut sin dotter och sina andra barn, sina gesäller, gossar och pigor, och alla kommo ut att betrakta fogeln. »Kära fogel,» sade skomakaren, »sjung om det der stycket en gång till.» — »Nej,» svarade fogeln, »två gånger sjunger jag ej för intet; du måste gifva mig någonting derför.» — »Min hustru,» sade skomakaren, »gå in i verkstaden, på nedra hyllan står ett par nya röda skor, tag hit dem.» Hustrun gick och kom igen med skorna. »Der,» sade hennes man, »sjung nu en gång till.» Då kom fogeln, tog skorna i venstra klon, flög upp på taket och sjöng:

»För mig min moder lade försåt,

Jag dog,» o. s. v.

Då han hade sjungit, flög han bort. Keden höll han i högra klon och skorna i den venstra, och flög så långt bort till en qvarn, som var i full gång. I qvarnen sutto 20 mjölnardrängar och höggo på en sten. Då satte sig fogeln i en lind, som stod utmed qvarnen och sjöng:

»För mig min moder lade försåt» —

Då höll en af mjölnardrängarne upp att hugga.

»Jag dog, och min fader mig åt.»

Då stannade tvenne och lyssnade.

»Min syster Malena» —

Då höllo fyra opp.

»Tog alla bena» —

Nu höggo bara åtta.

»Knöt in dem i silkesduk. — Till slut» —

Nu voro de endast sju som höggo.

»Hon lade dem under enbusken ut» —

Nu högg blott en.

»Klivit, klivit! då blef jag en fogel så vacker!»

Och nu stannade äfven den siste. »Fogel,» sade han, »hvad du sjunger väl. Låt mig också få höra dig. Sjung om det der stycket en gång till.» — »Nej,» sade fogeln, »två gånger sjunger jag ej för intet. Gif mig den der qvarnstenen, så skall jag sjunga för dig.» — »Ja,» svarade han, »om den bara hörde mig ensam till, så skulle du nog få den.» — »Sjunger

han en gång till,» sade de andra, »så skall han gerna få stenen.» Då flög fogeln ned, och alla mjölnaredrängarne hjälptes åt att välta fram stenen, men fogeln stack halsen genom hålet, tog så stenen med sig upp i trädet och sjöng sin sång ännu en gång, och då han sjungit den till slut, lyftade han vingarne, höll keden i den högra klon, och skorna i den venstra, och om halsen hade han qvarnstenen, och flög långt, långt bort tills han åter kom till sin faders hus.

Der sutto fadren, modren och Malena till bords, och fadren sade: »Hvad jag i dag är lätt om hjertat, jag känner mig så väl till mods.» — »Nej,» sade modren, »jag känner mig så tung, som om det vore åska i luften.» Men Malena sade intet, utan gret blott. I detsamma kom fogeln flygande, och när han satt sig på taket, sade fadren åter: »Ack, hvad jag är nöjd i dag; det förekommer mig alldeles, som om jag skulle få återse någon gammal vän.» — »Nej,» sade hustrun, »jag är tvärtom så orolig, att tänderna skallra i munnen på mig, och det är, som hade jag eld i ådrorna.» Malena satt i ett hörn och gret, så att tallriken, som hon höll för ögonen, blef alldeles våt af tårar. Då satte sig fogeln på taket öfver dörren och sjöng:

»För mig min moder lade försåt» —

Då höll modren för öronen, tillslöt ögonen och ville hvarken se eller höra; men det brusade för öronen på henne som den starkaste storm, och hennes ögon brände i hufvudet som eldkol.

»Jag dog, och min fader mig åt» —

»Ack, min hustru,» sade mannen, »hvad den fogeln sjunger herrligt! Solen skiner så klar, och luften doftar som de kostligaste vällukter.»

»Min syster Malena» —

Då gömde Malena hufvudet i sitt halskläde och gret. Men fadren sade: »Jag går ut, jag måste se den fogeln på närmare håll.» — »Ack nej,» ropade hans hustru, »gå ej ut; det förefaller mig som om hela huset skakade och stod i ljusån låga.» Mannen gick likväl ut och såg på fogeln.

»Tog alla bena,

»Knöt in dem i silkesduk. — Till slut

Hon lade dem under enbusken ut.

Klivit, klivit! då blef jag en fogel så vacker!»

I detsamma lät fogeln guldkeden falla, och den föll just om halsen på fadern. Då gick fadren åter in och sade: »Hvilken rar fogel! Se sådan guldked han skänkt mig, och huru vacker är han intel!» Men hustrun blef så ängslig, att hon sprang längst bort i rummet och det med sådan hast, att mössan föll af henne.

Åter började fogeln att sjunga:

»För mig min moder lade försåt» —

»Ack,» ropade hon, »att jag låge tusende famnar under jorden hellre än att höra denna sång!»

»Jag dog, och min fader mig åt» —

Då bleknade styfmodern som ett lik.

»Min syster Malena» —

»Ack,» sade Malena, »jag vill gå ut och se, om inte fogeln också ger mig något,» och så gick hon ut.

»Tog alla bena,

Knöt in dem i silkesduka» —

I detsamma kastade fogeln ned skorna.

»Till slut

Hon lade dem under enbusken ut.

Klivit, klivit! då blef jag en fogel så vacker!»

Malena blef nu så glad, tog på sig skorna och hoppade in. »Ack,» sade hon, »jag var så bedröfvad när jag gick ut, men nu är jag så lätt om hjertat. Det kan jag säga är en söt fogel, som gifvit mig ett par så vackra skor.» — »Nej,» sade modren, sprang upp, och håren reste sig på hennes hufvud, »för mig är det, som om världen skulle förgås. Jag vill också ut att hemta frisk luft.» Och så gick hon ut, men i detsamma hon kom utom dörren — brask — lät fogeln qvarnstenen falla på hennes hufvud, så att hon blef alldeles sönderkrossad. Fadren och Malena hörde det och sprungo ut. Då uppsteg en stark rök och en brinnande låga från enbusken, och när den var förbi, stod der den lilla gossen alldeles lefvande, och tog sin far och sin syster i handen. Då fick fadren veta huru allt hade tillgått och vardt innerligen glad.

att han återfått sin kära gosse, och sedan lefde de alla lyckligt till döddagar.

Anmärkning.

¹⁾ Att denna saga äfven varit GOETHE bekant, synes af hans Faust, der Margareta sjunger i fängelset:

»Meine Mutter, die Hur,
Die mich umgebracht hat,
Mein Vater, der Schelm,
Der mich gessen hat!
Mein Schwesterlein klein
Hub auf die Bein
An einen kühlen Ort;
Da ward ich ein schönes Waldvögelein,
Fliege fort, fliege fort!»

18.

De sex Swanorna eller Den ädelmodiga Systemn.

Den svenska folkboken med denna titel är en öfversättning från sagan »Die sechs Schwäne» i bröderne GRIMMS samling (Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 291—297), der den är införd efter en uppteckning från Hessen, hvori man dock utan svårighet igenkänner en sednare, af andra folksagor modifierad behandling af den gamla sagan om Svanriddaren, som förekommer i en mängd medeltids-dikter. Denna saga utgöres egentligen af tvänne särskilda, som med tiden sammansmält till en enda, ehuru man äfven, så i äldre som nyare tider, finner dem behandlade såsom utgörande hvardera ett helt för sig.

Den ena handlar om en riddare, hvars hustru födde honom sex söner och en dotter, af hvilka de förra, förföljda af hans moder, förvandlades till svanor, men sluteligen, medelst sin systers bistånd, återfingo sin menskliga gestalt. I denna form förekommer sagan redan i den **fransyska** bearbetningen af sagan om De sju vise Mästare, kallad Dolopathos från 1200-talet (se Band I, s. 98), äfvensom i en **tysk** handskrift från 15:de århundradet å Leipziger-Bibliotheket (HAUPT und HOFFMANN, Altdeutsche Blätter. Leipzig 1836. I, 128—136), efter hvilken BECHSTEIN meddelat denna saga i Deutsches Märchenbuch. Leipzig 1845, s. 206—211: »Die sieben Schwanen.»

Den andra beskriver huru en obekant riddare anlände i en båt, dragen af en svan, och erbjöd sig att kämpa för en ädel fru (eller jungfru,) som förföljdes af en mäktig frände (eller granne), men hvilken den okände svanriddaren besegrade och blef sedermera den ädla jungfruns (eller ädla fruns dotters gemål. I denna form finner man sagan i den **tyska** riddaredikten Parcival af WOLFRAM VON ESCHENBACH från början af 1200-talet (Parcival, Rittergedicht von WOLFRAM VON ESCHENBACH. Aus dem Mittelhochdeutschen zum ersten Male übersetzt von SAN-MARTE. Magdeburg 1836, s. 369—371), der skådeplatsen är förlagd till Antwerpen och den obekante riddaren är Loherangrin, son af Parcival, en bland riddarne af Runda Bordet, samt Loherangrins gemål en hertiginna af Brabant; likaså i en annan gammal tysk dikt, kallad

Lohengrin (Lohengrin, ein altteutsches Gedicht, nach der Abschrift des Vaticanischen Manuscriptes von FERD. GLOECKE. Herausgegeben von J. GÖRRES, Heidelberg 1813. — Jfr GRIMM, Deutsche Sagen. Berlin 1818. II, 306—310); i HELINANDI krönika från början af 1200-talet, der händelsen berättas föregå i Nimwegen år 711, den okände riddaren heter Helias och hans brud Beatrix, dotter till hertig Derich af Cleve (GÖRRES, Lohengrin, s. LXXI. — GRIMM, l. c., s. 305); i Speculum Historiale af VINCENTIUS BELLOVACENSIS från medlet af 1200-talet, der händelsen föregår i Juvamen, en borg vid Rhen i Köllner-landet (GÖRRES, l. c.); i Der Schwanenritter, en tysk dikt af KONRAD VON WÜRZBURG (död mellan 1280 och 1287), der händelsen tilldrager sig i Nimwegen, och svanriddaren kämpar med hertigen af Sachsen, en broder till hertig Gottfried af Brabant, hvars enka hertigen vill fördrifva ur brodrens land, men dödas af svanriddaren, som erhåller hertigens dotter till belöning (GRIMM, Altdeutsche Wälder. Frankfurt 1816. III, 52—96, och Deutsche Sagen. II, 312—314. — GENTHE, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben 1841. II, 280—309); i den **isländska** och **danska** Kejsar Karls krönika, der händelsen föregår i Reinsborg och riddaren heter Gerard Swan, som förmåles med kejsarens syster Elisa och erhåller hertigdömet Ardena i för-läning (NYERUP, Morskabslæsning, s. 91. — GRIMM, Deutsche Sagen. II, 315); i REUMONTS Rheinlands Sagen, Geschichten und Legenden. Köln und Aachen 1844, s. 9—15, m. fl.

Båda berättelserna finner man förenade i en gammal **fransysk** dikt: Ystoire du Chevalier au Cygne, begynd af en viss RENAX eller RENAUS i början af 13:de århundradet och fulländad af GANDOR DE DOUAI (ROQUEFORT, Etat de la Poesie française, aux XII:e et XIII:e siècles. Paris 1811, s. 162. — Histoire de l'Academie des Inscriptions. I, 314. — Histoire littéraire de la France. Paris 1824. XVI, 232. — MICHAUD, Bibliothèque des Croisades. I, 275. — SYBEL, Geschichte des ersten Kreuzzugs, s. 155), hvar-
 efter af PIERRE DESRAY utarbetades prosa-romanen Les faictz et gestes du preux Godeffroy de Boulion. Paris, utan tryck-år, 4:o; Paris 1511, fol., och 1523, 4:o, samt Lyon 1580, 8:o (BRUNET, Manuel du Libraire. Paris 1820. II, 104, 105. — D'Orville Mélanges tirés d'une grande Bibliothèque. Paris 1780. F, 4—62), öfversatt på **engelska** af CAXTON (Westminster 1480, fol.), på **hol-ländska** (Harlem 1480 och Amsterdam, utan tryckår, 4:o), och på **ty-ska** (Augsburg 1482 och 1502, 4:o). Den gamla fransyska dikten af Renax och Gandor de Douai har äfven blifvit öfverflyttad på **engelska** under titel Chevelere Assigne or de Cigne (Chevelere Assigne a poem printed from a ms. of the Cotton Collect. by Uttersen London 1820, 4:o), äfvensom sagan blifvit **holländsk** folkbok (Histo-

rie van den ridder van avonturen Hellas, welken genaemd word den ridder met de Zwaene. Gent, utan tryckår, 12:0, se VAN DEN BERGH, De Nederlandsche Volksromans. Amsterdam 1837, s. 23), samt blifvit öfversflyttad på **isländska** (Godfreys saga, se GRÄSSE, Literär-geschichte. II, 3, s. 222). I denna förening af båda sagorna heter fadren till de sju barnen, **sex söner och en dotter**, Oriant; modren Bietris; Oriants mor, som förföljer dem, Matabrune; den äldste af barnen Helias, hvilken af sin yngste till svan förvandlade broder, som ej kunnat återfå sin människoskapnad, föres till Nimwegen, der kejsar Otto håller sitt hof. En greve af Franquebourg anklagar enke-hertiginnan af Bouillon, att hennes dotter Clarice är oäkta och landet följaktligen hemfallet till honom. Helias kämpar för hertiginnan, segrar och får Clarice till belöning. Deras dotter Ydain, förmäld med greve Eustache af Boulogne, är mor till Gottfried af Bouillon (GÖRRES, I. c., s. LXXIII—LXXV. — GRIMM, Deutsche Sagen. II, 291—304).

På **daniska** förekommer bland WINTHERS Danske Folkeeventyr. Kjöbenh. 1823. I. 7—11, en saga, kallad »De elleve Svaner», som nära öfverensstämmer med den tyska folksagan i bröderne GRIMMs samling.

Af den **svenska** folkboken har Utg. sett följande upplagor: »De Sex Swanorne, eller Den ädelmodiga Systemen. Stockholm, tryckt i Marquardska Tryckeriet, 1824», 8 s. 8:0; »Twenne aldeles nya samt mycket märkvärdiga Historier, Den Första: De Sex Swanorne, eller Den ädelmodiga Systemen. Den Andra: Om twenne ryktbara Swenska Stortjufwars Lefnad och ymkeliga Död. (Hvars Figurer synas å 8 sidan). Till Slut: Flicko-Lifwet. Jönköping, 1836. Tryckte i N. E. Lundströms Boktryckeri», 16 sid. (hvaraf s. 2—7 innefatta sagan om De sex Svanorna), 8:0; D:o, Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841», 16 sid. (hvaraf s. 2—8 upptaga ifrågavarande saga), 8:0; samt »Twenne mycket märkvärdiga Historier, Den Första: Om en Gosse, hwars Fader blef bedragen att uppäta honom, hwarefter benen förvandlades till en Fogel. Den Andra: De Sex Swanorne, eller Den ädelmodiga Systemen. Jönköping, hos N. E. Lundströms Enka, 1843», 16 sid. (hvaraf denna saga upptager s. 11—16), 8:0. Samma öfversättning förekommer för öfrigt äfven i A. I. ARWIDSSONS Läse- och Lärobok för Ungdom. Stockholm 1830. I, 72—76, samt i Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 62—68.

En konung jagade en gång i en stor skog och förföljde ett djur med sådan ifver, att ingen af hans sällskap kunde åtfölja honom. Sluteligen förvillade han sig och hittade ej tillbaka. Då fick han se en gammal gumma komma, lutande och runkande på hufvudet, och det var en hexa. Konungen bad henne visa honom vägen genom skogen. »Gerna, min herre och konung,» svarade hon, »om ni vill gifta er med min dotter och göra henne till drottning, men eljest icke; då måste ni blifva här och dö af hunger, ty utan min hjälp kan ni aldrig komma ur denna skog.» Konungen, som ej hade lust att dö så snart, svarade i ångesten ja, och derpå förde honom hexan till sin dotter. Hon var mycket vacker, men konungen kunde ändock ej hålla af henne, och ryste hvar gång han såg på henne. Hexan förde dem båda på vägen till konungens slott, och när de hunnit dit, måste konungen hålla sitt löfte och gifta sig med hexans dotter.

Konungen hade en gång förut varit gift, och hans första gemål hade födt honom sex söner och en dotter, hvilka han älskade ganska högt. Som han fruktade, att styfmodern skulle göra dem förtret, så förde han dem till ett enstaka slott, som stod midt i en skog. Vägen dit var så svår att hitta, att konungen ej en gång sjelf kunnat det, om han icke af en klok gumma hade fått ett trådnystan, som, när han kastade det framför sig, uppvecklade sig af sig sjelft och visade honom hvart han skulle gå.

Konungen gick så ofta till sina älskade barn, att det till slut väckte drottningens uppmärksamhet, och hon blef nyfiken att få veta hvad som var orsaken till hans många ensamma vandringar i skogen. Hon letade snart ut af hans tjänare hela hemligheten, och det första, hon nu gjorde, var att genom list åtkomma nystanet, hvarefter hon sydde några små skjortor, med hvilka hon begaf sig till skogen. Nystanet visade henne vägen, och då de små prinsarne sågo någon komma, trodde de, att det var deras fader, hvarföre de sprungo fram, fulla af glädje. Då kastade hon en skjorta öfver hvar och en af dem, och i samma stund förvandlades de allesamman till

svanor och flögo bort i luften. Nu trodde hon sig hafva röjt alla styfbarnen ur vägen, emedan den lilla prinsessan ej hade kommit fram och hon dessutom ej visste af henne. Hon gick således helt nöjd tillbaka till slottet.

Dagen derpå kom konungen, men fann ingen mer än sin lilla dotter, som berättade honom, att hon från sitt fönster sett, huru hennes bröder flugit bort som svanor, och visade honom fjädrarne, hvilka de tappat på marken och hon plockat tillsammans. Konungen blef högeligen bedröfvad; dock trodde han ej, att det varit drottningen, som utfört denna onda gerning, och då han fruktade att äfven förlora sin dotter, om han lät henne blifva qvar, så ville han taga henne med sig hem. Men hon var rädd för styfmodern och bad, att hon åtminstone måtte få dröja natten öfver, hvilket konungen tillät.

När det blef mörkt, flydde hon och gick rätt fram in i skogen. Så vandrade hon hela natten och hela den följande dagen, utan att hvila, till dess hon slutligen för trötthet ej kunde komma längre. Då blef hon varse ett litet hus, der hon gick in och fann ett rum med sex små sängar; men hon tordes ej lägga sig i någondera, utan lade sig på golfvet under en deribland och tänkte på detta sätt tillbringa natten.

Kort före solens nedgång fick hon höra ett susande i luften och såg i detsamma sex svanor flyga in genom fönstret. De satte sig på golfvet och blåste på hvarandra, så att fjädrarne föllo af; derpå kröpo de ur svanhuden, som ur en skjorta, och flickan igenkände sina sex bröder och sprang nu fram med stor glädje. Då bröderna fingo se sin lilla syster, blefvo de mycket glade, men den glädjen räckte icke länge, ty de visste väl, att hon ej kunde få stanna hos dem. »Här kan du ej bli qvar,» sade de till henne, »ty det är ett röfvarherberge; när röfvarne komma hem, så mörda de dig.» Hon blef mycket förskräckt häröfver, men frågade, om de ej kunde skydda henne. »Nej,» svarade de, »ty blott en fjerdedels timma hvarje afton kunna vi aflägga vår svanhud och återfå vår människoskapnad; sedan blifva vi åter förvandlade.» — »Kan då jag icke befria er?» frågade flickan. — »Ack nej,» svarade de, »det kan du ej, ty det är för mycket svårt. I

sex år måste du hvarken tala eller svara eller skratta, och under den tiden sy oss sex skjortor af stjernblommor. Om du under hela denna tid talade ett enda ord, så vore hela arbetet förgäfvets.» Då bröderne sagt detta, var qvarnten förbi och de blefvo åter förvandlade till svanor.

Men systemen lofvade i sitt hjerta, att hon skulle befria sina bröder, om det ock kostade hennes lif. Derpå tog hon afsked af dem, gick ut i skogen och lade sig der. Följande morgonen samlade hon en stor mängd stjernblommor, satte sig i ett stort, högt träd och började sy. Der fanns ingen, som hon kunde tala med, och att skratta hade hon ingen lust, utan fortfor oafbrutet med sitt arbete, utom den korta tid hon behöfde för att med bär och vatten släcka sin hunger och törst.

Sedan hon tillbragt en lång tid på detta sätt, hände sig en gång, att konungen i det landet jagade i skogen, och hans jägare kommo till trädet, der den unga flickan satt och sydde. De ropade: »Hvem är du? Kom ned till oss.» Men hon svarade intet, utan rundade blott på hufvudet. Då de å nyo ropade henne, tänkte hon med skänker ställa dem tillfreds och nedkastade derfore sin guldked till dem; men de fortforo ändock att ropa. Då kastade hon till dem äfven sitt bälte, och då detta ej heller hjälpte, gaf hon dem sina strumpeband och så efter hand allt hvad hon kunde umbära, att hon till slut blott hade de nödvändigaste kläderna kvar. Men jägarne läto ej nöja sig härmed, utan stego upp i trädet, lysto ned flickan och förde henne till konungen. Äfven han frågade henne hvem hon var och huru hon kommit dit, tilltalande henne på alla språk han kunde, men hon svarade intet, utan förblef stum som en fisk. Men som hon var så skön att konungen tyckte sig aldrig hafva sett någon fagrare mö, så vann hon strax hans hjerta. Han svepte henne in i sin kappa, satte henne framför sig på hästen och förde henne med sig till sitt slott. Der lät han förfärdiga präktiga kläder åt henne, så att hon strålade som ljusa dagen, men ingen kunde få ett ord af hennes mun. Likafullt satte han henne bredvid sig vid bordet och blef så intagen af hennes blygsamma väsende, att han

sade: »Hon skall blifva min gemål, och ingen annan», och kort derefter förmälde han sig med henne.

Men konungen hade en elak moder, som var missnöjd med detta äktenskap, talade illa om drottningen och sade: »Hvem vet hvarifrån den der stumma flickan kommit? Hon är sannerligen ej värd en konung.» Ett år derefter, då drottningen födde sitt första barn, tog den gamla bort det och öfversmorde drottningens mun med blod. Derpå gick hon till konungen och anklagade henne, att hon uppätit sitt eget foster. Men konungen älskade henne för högt att tro sådant, och tillät ej att något ondt vederfors henne. Hon satt beständigt och sydde på skjortorna, och brydde sig ej om något annat.

Då drottningen födde sitt andra barn, en vacker gosse, förföfvade svärmodern samma bedrägeri; men konungen lät ändock ej öfvertala sig att sätta tro till hennes ord, utan sade blott: »Hon är stum och kan ej försvara sig, eljest skulle nog hennes oskuld komma i dagen.» Men då den gamla för tredje gången bortstal barnet och anklagade drottningen, som ej sade ett ord till sitt försvar, kunde konungen ej längre hindra lagens gång, utan hon blef dömd att brännas levande.

Dagen, då denna dom skulle fullbordas, var just den sista af de sex åren, under hvilka hon ej fick tala eller skratta, så vida hon ville befria sina kära bröder från trolldomens verkan. De sex skjortorna voro färdiga, blott på den sista fattades venstra ärmen. När hon utfördes till bålet tog hon skjortorna med sig, och just som bålet skulle antändas, hördes ett susande i luften och sex svanor kommo flygande. Då gladdes hennes hjerta, och hon tänkte: »Ack, nu måste väl den hårda tiden vara förbi.» I detsamma ned-sänkte sig svanorna utmed henne, så att hon kunde kasta skjortorna öfver dem, och i ögonblicket stodo hennes bröder i sin rätta skepnad framför henne; blott på den sjette fattades venstra armen, och i dess ställe hade han en svanvinge. De omfamnade och kysste hvarandra och begåfvo sig derefter till konungen, som blef högst bestört, när drottningen

tilltalade honom, bedyrade sin oskuld och berättade hvem hon var, hvarföre hon måst tiga, huru svärmodern beljugit henne och att hon höll sönerne gömde. Då framfördes dessa till konungens stora glädje, men den gamla måste sjelf undergå det straff, som hon beredt åt sin oskyldiga sonhustru. Sedermera lefde konungen och drottningen med sina barn och bröder i beständig frid och välgång.

19.

G r å k a p p a n.

Denna saga är af inhemskt ursprung. SCHRÖTER och efter honom bröderna GRIMM (Kinder- und Haus-Märchen. Berlin 1822. III, 407, 408) meddela densamma i sitt enkla, ursprungliga skick efter en muntlig berättelse från Östergöthland, i hvilken form den äfven förekommer på **danska** i MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger. Kiöbenhavn 1843, s. 84—86: »Graakappen.»

Beslägtade **tyiska** folksagor finner man i bröderna GRIMMS samling (Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 11—17, och Berlin 1822. III, 7—9: »Marienkind», samt II, 7—14: »Das singende springende Löweneckerchen») äfvensom slutet af denna saga nära liknar det i sagan om »De sex Svanorna». En **walachisk** saga, meddelad på **tyiska** i SCHORTS Walachische Mährchen, s. 90—96: »Die eingemauerte Mutter» har äfven en ögonskenlig frändskap med den svenska, så väl som med den nämnda **tyiska**.

En liknande **fransysk** saga: »La Belle et la Bête» af M:me DE VILLENEUVE (död 1755) finnes införd i Cabinet des Fées. XXVI, 33—238, samt en annan förkortad uppteckning deraf i Mad. LE PRINCE DE BEAUMONTS Magasin des Enfants. Stockholm 1786. I, 63—94, hvilken åter påminner om APULEJI bekanta Amor och Psyche (öfversatt på svenska: »Then Underskiöna Psyche utaf Apuleio Madurensen Utdragen och Förswänskad, igenom M: N: (MARTIN NYMAN) Sampt efter mångens åstundan med flit å nyo upplagd. Stockholm 1690», 8:o, efter en äldre upplaga af Upsala 1666, samt »Kärleks-Guden Cupidos Och Den Underskiöna och Prisdärda Prinsessan Psyches Historia. Öfversättning. Stockholm 1778», 8:o, en nyare upplaga af samma öfversättning, hvar emot en sednare version från originalspråket förekommer i tidningen Mnemosyne. Åbo 1820, s. 225—227, 229—232, 374—376, 381—384, 405—408).

Folkboken företer flere tillägg och utsmyckningar, lånade, som det tyckes, från den nämnda fransyska sagan. Den sirliga stilen deri röjer en påtaglig härmning af den i äldre folkböcker från medlet af

1700-talet, ehuru flere tecken utvisa, att denna är af långt sednare tillkomst. De upplagor Utg. sett äro: »Grå Kappan, eller en bedröflig och mycket angenäm Historia om den däjelige Prinsen Rosimandro, hvilken af en elak Trollqwinna blifvit på det ömkeligaste förwandlad; dock sluteligen genom ljuflig älskog igen till sin rätta gestalt återställd. Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1818», 24 sid., 8:o; »Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri 1825», 24 sid., 8:o; »Linköping, 1825; Tryckt i Petreska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Grå Kappan, eller En mycket angenäm Historia — — återställd. Carlshamn 1833, Tryckt hos Joh. Magn. Stenbeck», 15 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1833», 16 sid., 8:o; »Trenne både underbara och nöjsamma Historier, 1) Grå Kappan, eller den sköna Prinsen Rosimandro, hwilken blef af en elak Trollqwinna på det ömkeligaste förwandlad, dock omsider genom en underbar händelse till sin förra gestalt återställd. 2) Riddaren Blåskägg, 3) Den trogne Hunden. Jönköping, 1833, Tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid. (hvaraf de 10 första innehålla ifrågavarande saga), 8:o; »En högst ömklig Historia, om Prinsessan Jucunda och Prins Rosimandro, hwilken sednare af en elak Trollqwinna blef på det ömkeligaste förwandlad; dock sluteligen genom ljuflig älskog igen till sin rätta gestalt återställd. Jönköping, 1832, Tryckt hos Direct. J. P. Lundström», 15 sid., 8:o; »Jönköping, 1845, Tryckt hos J. P. Lundström», 15 sid., 8:o.

Samma bearbetning förekommer för öfrigt äfven bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 251—269: »Prinsessan Jucunda och Prins Rosimandro.»

I forna dagar var det en gång en mäktig konung, af Gud mycket välsignad med klokhets och visdom, och dessutom med stora rikedomar af guld, silfver och ädla stenar. Detta allt skattade han dock ganska ringa emot den nåden, Gud gifvit honom, att ega en förträfflig gemål, hvars väna utseende och ödmjukhet i hjertat öfvergick alla andra drottningars på den tiden. Hon hade åt sin herre och gemål födt tre prinsessor, ljufliga för hvar man att skåda, såsom de skönaste rosenknoppar. Den äldsta prinsessan var nu i sitt sextonde år och den yngsta i sitt fjortonde, då den milda glansen af deras skönhet började så utveckla sig, att ingen kunde se dem utan klappande

hjerter. Aldrarest var den yngsta, Jucunda, sin fader, konungen, kär. Om morgonen var hon hos honom bittidast af alla, om aftonen sednast. Men eftersom konungen älskade henne mer än sina andra döttrar, blef honom en svår pröfning af Gud tillsänd.

En dag for han ut att jaga med en väldig skara af ryttare, jägare och hundar. Sedan han kommit i den stora, vilda skogen, som låg några mil från hans residensstad, åkte han till sitt jagtslott, som var byggt på en svart berghäll bland åldriga furar. Här lemnade han sin vagn, satte sig till häst och jagade, åtföljd af sitt hoffolk, hela dagen. Nu var det brådtom för hjortar, hindar, vildsvin och björnar, hvaraf konungen fällde en stor mängd. När det led mot solnedgången, lät han blåsa i hornen, så att alla åter samlades i jagtslottet, der de undfrågades så rikligen, att de till slut föga visste hvad de gjorde, då hvar och en grep till sin häst och red hem till staden, utan att bida på deras herre, såsom rätt hade varit.

När sluteligen konungen satte sig i sin vagn att äfven åka hem, var det kolmörka natten, och han hade ingen med sig mer än sin kusk. Denne körde en stund raka vägen fram, såsom han tyckte; men blef dock till slut varse, att vägen var borta. Han vågade likväl ej säga till konungen, att han kört vilse, utan fortfor att styra mellan träden så godt han kunde; men på en gång tvärstod hästarne och ville ej gå längre, så mycket han än slog dem. Undrande hvad som vållade detta, såg han nogare efter och blef nu med förskräckelse varse, huru en stor grå kappan stod der midt framför hästarne. Kusken vek då af åt sidan, men hade icke kört många steg förr än Gråkappan åter stod der och hästarne stannade. Otålig frågade konungen, om vinet gjort både kusken och hästarne galna, men körsvennen pekade skälfvande och bäfvande på Gråkappan. Då blef konungen förbittrad, fattade sin lans och ropade hotande åt trollet att gifva rum och vända tillbaka dit, hvarifrån det kommet var. Men Gråkappan stod orörlig och gaf ej ett ord till svar. Förgäfves gjorde nu kusken alla möjliga svängningar med vagnen; huru han än vände, stod Gråkappan alltid i vägen. Då blef konungen ängslig till mods och fann det rådligast

att i en höfligare ton underhandla med den besynnerliga nattvandraren, hvilken han bjöd ända till tredjedelen af sitt rike, om han icke vidare ville förhindra hans hemfärd.

Gråkappan, som allt hittills tegat, svarade nu med en så underlig röst, att både konungen och hans körsven, ja sjelfva hästarne darrade dervid: »Ditt rike, herre konung, sköter jag ej om, och ditt guld vill jag icke heller hafva; men du måste svärja mig en dyr ed, att det första lefvande, som möter dig, när du nu kommer hem, det skall du skicka ut till mig här i skogen.»

Konungen tänkte: »Det första jag möter der hemma är säkert Gratiana» — så hette hans älsklingshund, som alltid, då han varit borta, brukade springa emot honom och fägna honom — »och ehuru det kan vara synd om det trogna djuret, blifver det väl ingen annan råd än att uppoffra det, för att slippa härifrån.» Han aflade derföre den fordrade eden, hvarefter trollet strax försvann, och konungen fick utan något vidare hinder fortsätta sin resa.

Emedlertid hade Jucunda sutit hela natten och väntat på sin faders återkomst, och då det nu led mot gryningen och han ännu ej syntes, kunde hon för oro ej längre stadna inne, utan skyndade ut genom staden, och just som hon hunnit genom stadsporten, mötte hon fadrens vagn. Hon befallte kusken att stadna, hoppade glad in i vagnen till konungen och föll honom om halsen med många glädjetårar och ännu flera kyssar.

Men konungen, som förr alltid visat så mycken glädje vid hennes möte, blef nu på det djupaste bedröfvad. »O min Gud,» utropade han, »skall det väl nu gå mig, som domaren Jeftha? Ack, mitt fromma, älskeliga barn, huru glad sprang du icke i mina armar och visste icke att du med detsamma sprang neder i asgrunden! O Gud, förbarma dig öfver oss båda!» Jucunda aftorkade hans tårar med sina ljusa lockar, och var lika förundrad, som bedröfvad öfver hans sorg; ty han ville ej säga henne orsaken dertill, och hade äfven förbjudit kusken att för någon yppa hvad som händt.

När de så kommit till slottet, beslöt konungen likväl försöka, om ej trollet skulle vilja åtnöja sig med någon af hans

äldre döttrar, så att han måtte få behålla sin älskling. Han skickade derföre sin äldsta dotter först till skogen, der hon också mötte Gråkappan, som denna gång var helt vänlig och gaf henne ett hårband af perlor och granater, men tillsade henne att vända om till sin fader och bedja honom bättre minnas sitt löfte. Konungen fann nu, att Gråkappan icke var så lätt att narra, men ville dock göra ett försök äfven med sin andra dotter. Detta aflopp likväl på samma sätt. Prinsessan blef artigt emottagen och erhöll i föräring ett halsband af guld och rubiner, men återsändes med samma helsning, som hennes äldre syster. Då blef konungen djupare bedröfvad än någonsin; men sin ed kunde han ej bryta, och han yppade nu för Jucunda hvad som händt honom den der natten och hvartill han måst förbinda sig. Hon visade ingen förskräckelse häröfver, utan tröstade sin far och förklarade sig gerna vilja våga sitt lif för honom.

Hon gick alltså till skogen, glad och nöjd till sinnes, som om Gud bott i hennes hjerta. Sedan hon vandrat en stund och begynte tröttna, lade hon sig ned för att hvila, och det var likasom alla vackra englar skulle ha blåst omkring henne ångor af liljor och rosor, så att hon slutligen signade ned med kinden mot en tufva och slumrade stilla, och en ljuflig dröm kom öfver henne. Hon tyckte sig vara i ett ståtligt rum, der taket var af silfver, väggarne af guld, och golvet, som hon gick på, en spegel. Hon undrade derföre ej litet, att när hon blickade nedåt, såg hon i denna spegel icke sig sjelf, utan likasom ett annat ännu grannare rum, der en ung prins gick fram och åter med sorgsen blick, men så fager och älsklig till hela sin gestalt, att prinsessan blef helt varm om hjertat. Och allt som detta begynte klappa häftigare, blef hon ock oroligare i sömnen, så att hon till slut stötte pannan mot en sten och vaknade — och straxt var den sköna synen försvunnen och den vackra ynglingen borta. Men i skogen hördes ett så gräsligt tjut, att hon förskräckt spratt upp, och se då stod der Gråkappan vid hennes sida och tycktes med många bugningar vilja ge tillkänna sin fägnad öfver hennes åsyn. Han bad henne icke vara rädd, utan trygg följa honom utåt heden, och hon,

som ännu hade hufvudet fullt af den sköna drömmen, följde honom, utan att rätt veta hvad hon gjorde.

Sedan de så vandrat en stund, kommo de till en djup dal, der ett högt, präktigt slott var beläget. Vid denna syn kom prinsessan till full besinning, och då hon nu såg Gråkappan vid sin sida, kunde hon ej återhålla ett anskri. Hennes följeslagare tog likväl detta icke illa, utan bugade sig med mycken vördnad och bad henne vara utan fruktan. Så gingo de nu tillsammans in i slottet. Gråkappan följde prinsessan genom alla rummen, af hvilka det ena var praktfullare än det andra, och ju flera hon såg, desto mera ökades hennes förvåning. Hennes följeslagare visade henne all aktning och tilltalade henne så vänligt, han med sin hesa och underliga röst förmådde. Han sade sig frukta, det tiden kunde blifva henne för lång, då i hela slottet icke fanns någon varelse af det slag, som kallas människa, till hennes sällskap; men hoppades likväl, att slottet skulle innehålla tillräckligt många föremål att skingra hennes ledsnad. Önskade hon fördrifva tiden med läsning, så var der ett helt stort rum, hvarest bakom präktiga sidenförhängen på hyllor af doftande ceder lågo otaliga böcker, fulla af de underbaraste historier. Ville hon måla, så fann hon i det hvita alabaster-rummet väggarne fulla af de vackraste taflor och på bord af silfver stodo guldsålar med färger och penslar. Älskade hon sköna utsigter, så behöfde hon blott se ut genom diamantfönstren, då hon, till sin stora förundran, icke mera fann den trånga dalen och den ödsliga heden, utan det herrligaste landskap, der forssande strömmar genomskuro blomsterhöjda ängar och lummiga pomeranslunder, och der klara springkällor hoppade i yppiga trädgårdar. Blefve sommarvärmen för stark, så stod der under välluktångande rosor och dallrande popplar och skuggande cypresser ett badkar af perlemor med breda guldband, i hvilket ur en urna af karneol rann ett vatten klart som kristall, och rundt omkring fladdrade stora granna fjärilar, som fläktade en ljuflig svalka med sina skimrande vingar. Ville hon leka bort en eller annan stund, så fanns der ett stort skåp fullt af de raraste leksaker: små gubbar med mjöl i håret och så fundersam uppsyn, som om hela världen hvilade på

deras axlar; andra, som af sig sjelfva gjorde de löjligaste bocksprång, och det med den aldra frommaste kyrkmin; ekorrar, som muntert hoppade upp och ned, och med sina långa svansar slog mjölet ur håret på de fundersamma gubbarne, björnar med den mest gravitetiska hållning, och markattor, som grinade så, att man kunde skratta sig till döds åt dem.

Sedan Gråkappan så fört prinsessan omkring i hela slottet, kommo de till slut i ett rum, som var ännu rikare än de andra på guld och siden och ädelstenar; men midt på golfvet var en stor lucka. Öfver allting i slottet fick prinsessan råda efter eget behag, men denna lucka skulle hon ej få öppna. Skedde sådant, blefve hon olycklig.

Prinsessan kunde i början icke se sig mätt på slottets alla herrligheter. Under det hon beundrade det ena efter det andra och noga betraktade hvarje sak, förgick tiden hastigt, och hon fann sig rätt väl i sin enslighet. Sjelfva Gråkappan begynte synas henne mindre vederstygglig, i synnerhet som han icke påtrugade henne sitt sällskap, utan syntes aldrig till utom vid måltiderna, då han flinkt och beställsamt passade upp. Men när en vecka så hade förgått, började hon likväl finna sitt lif nog enformigt. De underbara historierna föreföllo henne led samma, då hon icke egde någon att meddela sina tankar der öfver; att måla var ett tråkigt göra, då der fanns ingen, som beundrade hennes konst; utsigten, så vacker den än var, förblef dock alltid sig lik; leksakerna tyckte hon sig ha vuxit ifrån. Derföre, då det led mot Lördagsqvällen, och hon gått i sitt granna badkar, och det susade stilla i popplarne och cypresserna derofvan, kom ett djupt vemod öfver hennes själ. Hennes minnen vaknade allt sorgligare; hon såg sitt hem och sina systrar och sin far blek och sörjande, och hennes egna tårar runno och blandade sig med vattnet omkring henne. De vackra fjärlarne fingo nu ingen vänlig blick, de doftande rosorna ingen huld kyss. Prinsessan gick sorgsen in i sitt sofrum, nedsjönk på sängen och lutade sina tårfyllda ögon mot de mjuka kuddarne. Då spridde sig en ljuflig domning öfver hela hennes varelse, och ännu en gång hade hon samma dröm som i skogen. Hon såg åter den unge älskelige prinsen. Nu, li-

kasom förra gången, yttrade han icke ett ord; men då de blickade på hvarandra med de aldråmildaste ögon, tyckte hon sig så salig, att hon gerna ville dö, blott de finge dö tillsammans. Härvid gungade hennes barm i sömnen, och hennes kinderrodnade, utan att hon själf i sin oskuld förstod hvarföre; att hon brann af ljuf kärlek kunde blott englarne märka.

Men då prinsessan vaknade om morgonen och fann, att alltsammans endast varit en dröm, blef hon ännu svårmodigare än dagen förut. Hela slottet föreföll henne som en ödemark, och trefnad fann hon ingenstädes. Hvarje afton hoppades hon att under natten återfå sin sköna dröm; men ehuru hon på detta sätt framläpade ett helt långt år, återkom den dock aldrig, så att hon hade ingenting till sin tröst. Det enformiga lif, hon förde, blef henne sluteligen så odrägligt, att hon tyckte sig aldrig kunna blifva olyckligare än hon var och blott längtade efter en förändring, den måtte blifva hvilken som helst. Då rann henne i sinnet den förbudna luckan, hvilken hon hittills knappast tänkt uppå. Hon blef allt mera nyfiken att erfara hvad som kunde vara derunder, och hon föresatte sig att undersöka det vid första tillfälle, då hon kunde vara säker för Gråkappan

En dag, då hon stod i ett af slottsönstren, såg hon honom helt ifrigt gå öfver åkrarne och ängarne derutanför, och hoppa öfver gärdesgårdarne, likasom han haft särdeles brådtom. Hon följde honom med ögonen så långt hon kunde, men då han helt och hållet försvunnit i fjerran, skyndade hon i rummet, der luckan var, böjde sig ned till golvet och lyftade upp den. Dock, på ögonblicket lät hon den åter falla, ty till sin stora förskräckelse såg hon Gråkappan stå derunder. Knappt vetande hvad hon gjorde sprang hon tillbaka till fönstret, och se, der var åter Gråkappan långt i fjerran, men närmande sig med väldiga skutt, så att han inom få ögonblick stod vid prinsessans sida och frågade med en röst, som denna gången var ännu hesare och hemskare än vanligt: »Prinsessa, hvad såg ni under luckan?»

Bestört öfver hvad hon sett och öfver Gråkappans fråga kunde prinsessan icke svara ett ord, utan nedföll afdånad. Så

låg hon länge, och då hon vaknade och darrande reste sig upp, var hela slottet försvunnet och hon satt på en berghäll ensam i vilda skogen. Hon ville nu försöka leta sig hem till sin far, men fann snart, att hon befann sig på ett helt annat ställe, än der hon först träffat Gråkappan, och att trakten var henne alldeles obekant. Så vankade hon i flera dygn omkring i skogen, utan hvarken mat eller dryck, och blef till slut så matt af hunger och gående, att hon dignade ned mot en sten och föll i en djup sömn.

Medan hon så låg der, kom en konung, som jagade i skogen och ifrigt förföljde en dofhjort, att närma sig stället, der hon var. Förvånad vid denna syn och förtjust öfver hennes skönhet stannade han, och hjorten fick obehindradt fortsätta sitt lopp. Ju längre han betraktade den sofvande, desto mera blef han intagen af kärlek, och då hon till slut slog upp sina milda ögon, blef han så hänryckt, att han nedföll till hennes fötter och bad henne följa honom till hans rike och blifva hans gemål. Prinsessan, förvirrad af allt hvad hon den sednare tiden upplefvat och färdig att anse alltsammans för en dröm, neg ödmjukt och följde honom, utan att rätt veta hvad hon gjorde. Så kommo de hem till hans konungaborg, och här lät han anrätta ett ypperligt gästabad och vigde sig samma afton med Jucunda, som så blef hans drottning. Men ett var underligt härvid, det likväl ingen visste mer än konungen sjelf: att medan han stod i brudstolen och just som han skulle utsäga vigsel-orden, öfverkom honom i hast en dvala, så att han icke mera visste hvad han sade eller gjorde. Ingen annan hade likväl märkt detta, utan alla hade riktigt hört de ord, brudgummen borde säga.

När nu ett år var nära förlidet, födde drottningen en son. Men samma natt barnet föddes, medan alla sofvo utom drottningen, såg hon hastigt Gråkappan stå vid sin säng och hörde honom hotande fråga: »Prinsessa, hvad såg ni under luckan?» Då drottningen af häpnad ingenting svarade, tog han det nyfödda barnet samt strök blod om modrens fingrar och mun. När så drottningens hoffolk vaknade och sågo, att hon var förlöst, men funno intet barn, blott att hennes mun och händer

voro blodiga, blefvo de högligen förskräckta och trodde henne vara ett troll, som åt upp sitt eget foster. De ville likväl ingenting säga härom för konungen, utan berättade i stället, att drottningen af en olycklig tillfällighet fått ett missfödsel, och sjelf vågade drottningen, af fruktan för Gråkappan, ingenting yppa. Konungen blef väl mycket bedröfvad öfver att hafva gått miste om en arfvinge, men älskade emedlertid sin gemål icke mindre efteråt än förut.

Andra året gick det på samma sätt. Knappt hade drottningen födt ännu en son, så stod der åter Gråkappan och frågade henne: »Prinsessa, hvad såg ni under luckan?» Och då hon denna gången, lika litet som de föregående, kunde af förskräckelse någonting svara, strök han åter blod om hennes mun och händer, tog barnet och gick bort. Drottningens kammarfruar gjorde för konungen samma berättelse, som förra gången, och han blef ännu djupare bedröfvad, men hans kärlek till drottningen minskades dock icke.

Men när det tredje året tillgick på samma sätt som de föregående, ville hoffolket icke längre dölja sanna förloppet för konungen, utan omtalade, huru drottningen alia tre gångerne ätit upp sina barn och sunnits blodig om morgonen. Då blef konungen på det högsta förtörnad och trodde, likasom de öfriga, att hans gemål endast var ett skogstroll, som antagit en skön, älskelig skepnad för att förblinda honom. Förgäfves sökte hon under heta tårar och de heligaste försäkringar öfvertyga honom om sin oskuld; han trodde henne icke, och hennes fruktan för Gråkappan var ännu så stor, att hon icke vågade yppa verkliga förhållandet. Hon blef då kastad i ett mörkt fängelse och ett stort bål upprestes midt på torget, hvarpå hon skulle brännas.

När nu bålet var färdigt, och bödlarne stodo deromkring med facklor i händerna, att antända det, fördes drottningen ut. Väl var hon blek och tård af sorg, men dock ödmjuk och from till sinnes, och hon syntes icke bestört eller fruktande, utan nöjd och lugn gå döden till mötes. Men just då hon skulle bestiga bålet, stod der åter Gråkappan och ännu en gång hörde hon hans skränande stämma: »Prinsessa, hvad såg ni

under luckan?» Då blef hon så förbittrad öfver att icke ens i sina sista stunder slippa denna plågoande, att harmen öfvervåldigade hennes fruktan, och hon svarade häftigt: »Jag såg ingen annan än dig, Gråkappa, som jag hatar af hela min själ och förbannar in i döden.»

Knappt hade hon utsagt dessa ord, så föll den gråa kappan, lik en aska, till jorden, och i stället stod der samma unga, sköna prins, som Jucunda sett i drömmen, och på sina armar bar han trenne små älsklige barn. Han bad henne nu så innerligt förlåta allt det onda han gjort henne, hvartill icke han, utan hans grymma öde varit vållande. Barnen, som han förde med sig, vore hennes. Det var vid honom hon i sjelfva verket blifvit vigd, och barnen voro hans och icke konungens, som dömt henne till döden.

Då konungen hörde detta, mindes han väl hvad som händt honom under vigseln och äfven flere gånger sedermera; dock ville han icke med godo lemna ifrån sig den sköna Jucunda, som aldrig synts honom skönare än nu. Men hon tog sina barn på armen och tryckte sig hårdt i den sköna prinsens famn, och han drog sitt blanka svärd och trängde sig så genom spetsgården, utanför hvilken stodo ett par präktiga guldbetslade hästar, hvarpå Rosimandro — så hette den unge prinsen — och Jucunda hoppade upp och redo så långt, långt bort, till dess de kommo till hans rike. Här berättade han nu, huruledes, då han en gång, under ett fälttåg, trött efter en hård strid hade insomnat i en skog, han vid uppvaknandet funnit vid sin sida en qvinna af ryslig fulhet, som betraktat honom med brinnande blickar. Hon hade då sagt honom, att hon vore en mächtig trollqvinna, som fattat kärlek till honom, och lofvade honom stort välde, om han älskade henne tillbaka. Han hade icke dolt den afsky, hon ingifvit honom, utan svarat: »Kan man väl på en gång älska och hata en och samma person? Huru vill du då, att jag skall kunna älska en, som är mig så förhatlig som du?» Då hade hon blifvit på det grymmaste förbittrad och utropat: »Efter du så tror, så skall du också vara förtrollad, till dess du finner någon, som på en gång älskar och hatar dig.» I detsamma hade hon kastat öfver hans axlar

en stor grå kappa, som gjort hela hans gestalt osynlig, så att hvart han gick märktes endast den fula kappan. Denna förtrollning skulle han ej bli qvitt, förr än han träffade en ung prinsessa, som älskade honom af hela sin själ och med hvilken han blefve vigd och hade tre söner; men hvilken tillika hatade och fruktade honom öfver allt annat och förbannade honom ännu i sin sista stund.

Dessa svåra vilkor voro nu uppfyllda och förtrollningen löst, och Jucunda for nu med sin gemål hem till sin far, som knappast visste till sig af fröjd att återse henne och gaf dem båda sin välsignelse, hvarefter de lefde i många år lyckliga och nöjda.

20.

Pelle Båtsman.

Denna saga, af inhemskt ursprung, utgafs första gången, efter en muntlig berättelse från trakten kring Götheborg, i Svenska Folksagor. Samlade och Utgifne af H-d (HAMMARSKÖLD) och I-s (IMNELIUS). Stockholm 1819. I, 157—189. Sedermera har den, såsom folkbok, utkommit i flere upplagor, alla noggrannt aftryckta efter den nyssnämnda. De, Utg. sett, äro: »Pelle Båtsman. Stockholm, 1824, hos Johan Haggström», 16 sid., 8:o; »En ny, märklig Historia, om Pelle Båtsman, hwilken, sedan han från ett stort röfwareband räddat Konungens af Armenien Dotter blef med henne förmäld, samt efter Konungens död, blef en mäktig och aktad Regent öfver samma Rike. Jönköping, 1833, hos Direct. J. P. Lundström», 20 sid., 8:o; »En sällsynt märkwärdig och lustig Historia om Pelle Båtsman. Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 16 sid., 8:o; »Wexiö, 1837, tryckt hos Sven Rasks Enka», 16 sid., 8:o; »En aldeles ny och wacker Historia, om Pelle Båtsman. Norrköping, 1835, Ad. Fredr. Raams Enka», 15 sid., 8:o; »Norrköping. Adolph Fredrik Raams Enka. 1837», 16 sid., 8:o; »Norrköping, tryckt hos E. Törnequist 1840», 15 sid., 8:o, samt »En mycket märkwärdig Historia om Pelle Båtsman, hvilken, sedan han från ett stort röfwareband räddat Konungens af Armenien Dotter blef med henne förmäld, samt efter Konungens död, blef en mäktig och aktad Regent öfver samma rike. Sundswall, A. P. Landins Boktryckeri, 1841», 15 s., 8:o.

Sagan finnes dessutom aftryckt bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1839. I, 9—26.

En konung i Armenien, vid namn Elmansib, förlorade sin gemål genast efter det hon till verlden framfödt en skön prinsessa. Till henne vände konungen derföre hela sin kärlek, och hans enda tröst, i sin stora bedröfvelse, var omsorgen om hans dotters värdiga uppföstran. Så uppvexte hon till sitt femtonde år, och öfver alla länder spridde sig ryktet om hennes skönhet och dygder.

Vid denna tiden hände det sig en dag, att prinsessan tog orlof af sin far för att gå och spatsera några timmar i lundarne kring hufvudstaden; men efter denna spatsergång kom hon icke tillbaka. Konungen lät söka henne i hvarje hus, i hvarje skogsdunge, öfver hela sitt land, och då han icke återfann henne, kan man lätt tänka af hvilken hjertans sorg han blef belagen. Hans rådsherrar sökte på allt sätt att trösta honom och visa honom fåfängligheten af hans sorg, i det de föreställde honom, att prinsessan förmodligen vore död, och att han, såsom en förnuftig man, borde besinna det intet dödligt kan lefva beständigt; men konungen hade inom sig en fast öfvertygelse, att hon ännu lefde i stort betryck, så att hon väl behöfde hans hjälp och bistånd. Derföre lät han utrusta alla sina skepp och befallte sina sjömän att kring alla haf och främmande länder söka den sköna prinsessan, samt utlofvade tillika, att den, som kunde finna och hemföra henne, skulle till belöning erhålla hennes hand och genast hälften af hans konungarike.

Denna uppmaning efterkommo alla skeppskapitener i hela Armenien, och en af dessa anlände slutligen till Trapezunt, der han noga efterspanade prinsessan, men hela hans sökande var dock fåfängt. Då han en dag, helt nedslagen häröfver, vandrade omkring i staden, råkade han på gatan en stor fullväxt gosse, som af tvenne starka karlar var gripen och obarmhertigt piskades, utan att dock gossen mycket klagade öfver den smärta honom vederfors. Då gick kapitenen till dem och sporde dem till, hvi de så obarmhertigt förforo med piltén; de svarade, att han vore satt i lära hos en skomakare, men att han aldrig ville göra gagn, utan hela dagarne lopp omkring på gatorna och försummade arbetet. Då vände sig kapitenen till gossen och föreställde honom huru illa han gjorde att så förstöra sin ungdom utan att något lära. Gossen svarade, att han mot sin vilja blifvit satt till skomakaren, hvars handverk han alldeles icke ville lära, men om han blott finge följa sin egen böjelse i val af yrke, så skulle han nog vara nitig. »Hvartill har du då böjelse,» frågade kapitenen »och huru heter du?» — »Mitt namn är Pelle,» sade gossen, »och från min spädate barndom har hela min håg lekt på att få

resa till sjös, utstå äfventyr och farligheter och förvärfva mig ära och länder, som mina förfäder; ty jag är af adelig börd, fastän olyckor bragt mina föräldrar och mig efter dem i fattigdom.» — »Denna din lust för sjöresor kan du lätt få tillfredsställd,» sade kapitenen, »om du vill följa mig, emedan jag ligger här i hamnen med ett stort skepp, som tillhör konungen i Armenien.» Gossen lät icke säga sig detta tvenne gånger, utan följde honom genast på hans skepp, der han af alla kallades Pelle Båtsman.

Han förblef dock icke länge bara båtsman, emedan hans flit, raskhet och skicklighet påskyndade hans befordran, så att han, inom en kort tid, genomlopp alla grader, ända till dess han blef närmaste mannen under kapitenen och det med samtliga sjöfolkets bifall, ty han var af alla mycket afhållen. Det väckte derföre icke ringa oro, att Pelle Båtsman efter någon tid blef helt underlig till sinnes, så att ingen förstod hvarken hvad han talade eller förhade. Och ännu mera häpne blefvo alla, då en dag, medan skeppet var midt ute i sjön, Pelle inträdde till kapitenen, begärande sin aflöning för den tid han tjenat honom, emedan han ej längre ville eller kunde följa honom. Kapitenen svarade, att då han allt jemt tjent honom ärligt och väl, hade han all rätt att, när som heldst, erhålla fullt ut sin belöning, och liksom stod det alldeles i hans skön att, när han behagade, träda från skeppet, och derföre skulle han i första hamn kunna lemna dem, ehuru de alla skulle sakna honom mycket. Men Pelle förklarade, att han icke ville vänta till dess de anlände till någon hamn, utan var det för honom nödigt att genast lemna skeppet, och derföre begärde han, att de ville gifva honom skeppsluckan, på hvilken han sedan ville anförtro sig åt vågornas välbehag. Häpne föreställde honom alla, att en sådan färd alldeles icke, utan hans säkra undergång, lät sig verkställa, hvadan de åter bådo honom att gifva sig tålmod och dröja till dess skeppet fick någon landkänning, då de åtminstone med båten kunde säkert bringa honom på fast mark. Pelle deremot bedyrade, att han genast måste lemna skeppet och tillade: »Om J icke gifven mig skeppsluckan, så skolen J alla inför Gud ansvara för min död, ty om jag icke får den, så nödgas jag, att, så som jag nu här

står, störta mig i böljan, emedan en oemotståndlig kraft tvingar mig att i detta ögonblick öfvergifva er.» Då de nu hörde, att inga förnuftiga skäl på honom verkade, gåfvo de efter för hans envishet och lemnade honom skeppsluckan, efter hans begäran.

Sedan han den bekommit, hängde han den pung, i hvilken han hade sina pengar förvarade, omkring sin hals, bandt sig sedan fast vid luckan och lät den derefter varsamt nedsläppas, med flatan förut, i hafvet.

Till all lycka var det denna dagen stilla och lugnt, så att endast vågornas gungande, i sakta mak, framdref Pelle Båtsman, på hans underliga farkost, der han satt upprätt, alldeles stilla, försänkt i djupa och besynnerliga tankar. Så fördref han hela dagen; men mot aftonen squalpade vågorna honom uppå land, och så snart han det märkte, fattade han i ett närbeläget träd och höll sig fast. Derefter löste han sig från luckan, gick längre uppåt stranden, nedgräfvde sina penningar på ett säkert och för honom lätt igenkänneligt ställe och lade sig sedan under ett träd att sofva.

Efter någon stund vaknade han dock af ett ovanligt buller, och när han skådade fram i månskenet, såg han tvänne gästar, hvilka med den största bitterhet slogos med hvarandra. Då Pelle Båtsman märkte detta, sprang han upp, trädde midt ibland dem och sade: »Kunnen J, stackare, icke ligga stilla och roligt i grafven, utan med edert slagsmål störa en fattig uttröttad resande i hans sömn. Det heter ju, att döden försonar all fiendskap, är det skäl då att så här spöka omkring, för att fortsätta edra tvistigheter?» Då svarade den gästen, som synbart var sin motståndare underlägsen: »Gerna skulle jag vilja i ro sofva den långa sömnen, om ej denne min fordna granne, den jag vid min död hade den olyckan att vara skyldig sex styfver, hvarje natt jagade mig ur grafven, för att piska mig, emedan jag är oförmögen att återgifva honom denna summa. Och som jag i mitt dödstillstånd icke är i stånd att förvärfva något till betalning af min skuld, så lärer väl detta öde öfverhänga mig ända till domedag.» Då Pelle detta hörde, sade han: »Arma mask! har då ingen annan velat betala för dig de sex styfverna?» — »Nej, visst ingen,» svarade gästen. Nu vände sig Pelle Båts-

man till den andra och frågade, om, i fall han skulle betala för den olycklige gäldenären, denne då lemnades i fred, och då borgenären detta bejakade, gick Pelle till det ställe der han nedgrävt sina penningar, upptog sex styfver och gaf dem åt fordringsägaren, hvarefter denne genast försvann. Men den andra befriade gästen gick nu fram till Pelle, tackade honom förbiedligt för den tjänst han honom visat, och lofvade, att, i fall han skulle komma i någon nöd, så ville han vid första påkallande vara till hands med hjälp och bistånd. »Hvad bistånd skulle väl du, usla skuggal kunna göra mig?» frågade Pelle, — »Åh,» sade gästen, »ingen är så mäktig, att han icke någon gång behöfver den svagares hjälp, och bör du betänka,» tillade han. »att sjelfva lejonet, utan bistånd af den föraktade råttan, skulle hafva varit förloradt.» — »Härmed må nu vara huru det vill,» inföll Pelle, »men visst är, att du nu gjorde mig största tjänsten, om du gick bort och lät mig få sofva i ro.» Gästen lydde utan gensägelse befallningen och försvann genast; hvarefter Pelle åter lade sig under sitt träd och sof till dess solens strålar, andra dagen, brände honom vaken.

Sedan han uppstått, kände han sig besvärad af hunger, hvarföre han beslöt att vandra längre in åt landet, för att söka efter någon by, der människor funnos, hvilka för penningar och goda ord kunde gifva honom mat. Han tog därför något med sig ur sin pung, nedgräfvde den åter i jorden och började sin vandring. Han hade dock icke gått länge i skogen, förr än fyra vilda beväpnade karlar rusade fram emot honom, utur en tät dunge, och med häftighet frågade honom hvem han var och hvad han hade der i skogen att göra? Pelle märkte genast hvad slags folk han nu råkat i färd med och svarade derpå, att han vore en mästertjuf, som begifvit sig in i skogen, för att dölja sig undan efterspaningar. »Då är du just en kärkommen medlem af vårt samsfund,» svarade en af karlarna, »ty vi äro röfvere. Vill du förena dig med oss?» — »Visserligen,» svarade Pelle, »om Jicke hafven något deremet.» — »Ingalunda,» genmätte röfveren, »blott du talar sant i hvad du säger, men, derpå, måste vi först se ett öfvertygande prof.» — »Ganska gerna,» gaf Pelle till svar, »dock först bören. J gifva mig något till

bästa, ty jag har icke smakat Guds lön på snart tvenne dagar.» — »Så kom då till vår kula,» ropade röfrarne; och de följdes åt.

Då de dit anlände, fann Pelle ännu åtta stycken andra röfrare, hvilka, då de af sina kamrater hört hvem det var de medförde, vänligt mottogo honom och satte fram för honom så mycket mat, att han riktigt dermed kunde ställa sin, af de förra dagarnas svält och mödor, uppkomna hunger. Sedan han der- efter något hvilat sig, och det började lida mot natten, yrkade röfrarne, att han skulle visa prof på sin konst att genom tjufveri skaffa dem penningar. Dertill sade han sig villig, likväl med det förbehåll, att han finge vandra ut ensam, emedan ju större sällskap, ju lättare vore det att blifva röjd och gripen. Då de häruti läto honom råda, utgick han adlena och begaf sig dit, der han nedgrävt sina penningar, dem han medtog allesammans och vände derefter tillbaka. Först undersökte han dock trakten rundt omkring och erfor snart, att detta rikets hufvudstad var mycket närmare till röfrarnes kula, än han hade förmodat.

Då han återkom till röfrarne och lemnade dem alla de penningar han ägde, gladdes de högeligen deröfver och berömdo honom icke litet för visad skicklighet. Derefter tillsporde de honom, hvarest han, på så kort tid, kunnat förvärfva en så stor penningesumma. »Jo,» sade han, »det har lyckats mig att på östra sidan af konungens skattkammare, tu tvärhand under fönstret, få tvänne stenar lösa, genom hvilka jag ingått och hemtat dessa penningar. Men som der många egodelar förvaras, så borde flere på en gång gå dit, på det att ett större förråd deraf må kunna borttagas. Och det är alltså mitt råd, om eder så synes, att J under denna natt samtligen begifven eder dit, för att rent af utplundra skattkammaren. Derigenom skolen J ej allenast förvärfva stora rikedomar, utan äfven komma i erfarenhet af, att jag tjent eder med nit och redlighet.» — Detta råd tycktes dem alla godt, och derföre, så snart aftonen nalkades, begåfvo sig alla röfrarne ur kulan, till hvars vård Pelle Båtsman qvarlemnades.

Knappt voro de borta, förr än han, enligt det beslut han länge inom sig fattat, började genomsöka kulan och hopsamla alla de egodelar och penningar, hvilka lättast kunde medföras

Medan han så allt längre framträngde i kulan, kom han till en tillstängd dörr, den han med möda kunde uppbryta. Då framträdde utur ett mörkt och trångt rum, till Pelles stora förvåning, ett ganska skönt fruntimmer, frågande, om befrielsens dag nu vore inne, eller om hennes fängelse blifvit öppnadt, blott för att lemna henne till nya plågor? »Nej,» svarade Pelle, »om ni, nådigaste fröken, — ty så bjuder edert utseende mig att eder nämna — icke för någon Gudi misshagelig gerning här blifvit instängd, så hoppas jag att ni, genom mig, från allt betryck skall vara frälsad. Täcktes ni derföre säga mig, hvem ni är, och huru ni kommit att här blifva innesluten.» — »Mitt namn,» svarade fruntimret, »är Clelia, och är jag dotter till konungen i Armenien. Då jag en gång, med min älskade faders tillåtelse, vandrade i lundarna kring min födelsestad, blef jag af dessa skändliga menniskor bortröfvad och hitbragt, och, då jag icke velat tillfredsställa deras lustar, hafva de instängt mig i detta fängelserummet, menande att sålunda med våld af mig vinna, hvad jag ej godvilligt varit sinnad att gifva » — »Då det så är,» inföll Pelle Båtsman, »kunde händelsen för mig icke foga sig bättre, i thy jag en lång tid farit på ett skepp, som eder sörjande fader utsändt, att uppsöka eder, skönaste prinsessa! Dock nu hafva vi ingen tid att förlora, utan får jag bedja eder taga något af dessa oärligt förvärfvade skatter och genast följa mig till den närbelägna staden, innan röfrarne återkomma. Och hoppas jag att vara der ungefär vid samma tid, som de, emedan, efter hvad jag kan döma, de valt en längre väg än behöfligt varit.»

Ankomna till hufvudstaden hörde de noga efter om intet skepp vore färdigt att segla till Armenien. Och det begaf sig, att vid den tiden låg der i hamnen ett af de många skepp, dem konung Elmansib utsändt, för att eftersöka sin dotter.. Då de detta erforo, gick Pelle Båtsman om bord, berättade kapitenen huruledes han funnit prinsessan och frågade om han ville taga dem båda med sig hem till det Armeniska riket. Då kapitenen gerna bejakade detta, begaf sig prinsessan, med sin befriare och alla de i röfvarkulan tagna egodelar, på skeppet, hvilket straxt derefter gick till segels. Men under de dagarne, som de väntade på denna sin afresa, hade prinsessan af sitt

eget hår, blandadt med fin guldtråd, flätat en pung, den hon skänkte Pelle Båtsman, med anmodan, det han städse ville bevara denna, till en åminnelse af henne; ty hon älskade icke litet sin befriares vackra utseende, muntra umgänge och adeliga seder.

Då skeppet ändtligen uthunnit i öppna sjön, kunde kapitenen ej längre styra sin afund mot Pelle Båtsman, att han skulle hafva funnit prinsessan och således blifva egare af den utfästa belöningen; och som den, hvilken låter hin onde i sitt hjerta få taga ett steg, nödgas snart inrymma honom der hel och hållen, så öfvergick snart hos kapitenen denna afund till lust att, genom Pelles död, försäkra sig om den lön, hvilken denne förtjent. Derföre sammankallade han sin besättning, yppade för dem sina tankar och lofvade, att, om de ville vara honom behjplige, så skulle de sins emellan få dela alla de dyrbarheter, som han förde med sig. Och som alltid de underhafvande likna sitt öfverhufvud, bestod hela denna besättningen af dåliga karlar, hvilka gerna deltog i deras kapitens onda uppsåt. De stormade derföre, med långa knifvar beväpnade, in i Pelles hytt, med afsigt att genast mörda honom. Men då han såg deras tankar, sade han: »Mine vänner! betänken eder, att ett mord är en svår synd, som säkert öfver eder skall draga himmelens svåra straff. Jag vill alltså göra eder ett förslag, huruledes J må kunna bekomma all min egendom, utan att mitt blod faller öfver edra hufvuden. Gifven mig blott skeppsluckan, så vill jag vid den fastbinda mig och sedan sjelf störta mig i hafvet, så har jag sjelf befordrat min död, då den derefter ej behöfver tynga edra samveten.» Detta förslag tycktes dem alla vara godt, och det blef derföre genast verkställt, dock så att Pelle, af allt hvad han egde, icke kunde medföra något annat, än den pung han af prinsessan bekommit, och den han beständigt bevarade invid sitt hjerta. Sedan nu Pelle Båtsman sålunda var kastad i hafvet, inträdde kapitenen och hans hjälpare till prinsessan, och tvingade henne, med dragna svärd, att med ed förpligta sig, det hon, vid ankomsten till sin fader, skulle säga, att kapitenen befriat henne ur röfrarnes händer. Med hvad hjertans bedröfvelse hon detta gjorde, kan en hvar besinna, förnämligast den, som fäst sin oskyldiga kärlek vid ett värdigt föremål.

Emmedlertid drefs Pelle på sin skeppslucka hela dagen hit och dit af vågorna, men mot aftonen såg han land, och nu gjorde han sig lös från luckan och simmade dit. Då han uppkommit på stranden, märkte han, att han landat just på samma ställe, som förra gången, och detta var honom icke så behageligt att erfara. Inga penningar har jag nu, tänkte han, med hvilka jag, som förra gången, kan befordra min framkomst, och skulle nöftrarne, dem jag utplundrat, öfverkomma mig, så har jag intet annat än en skamlig död att förvänta. Dock, som hans samvete var rent och han aldrig varit van vid annat än att sätta på himmelen sin förtröstan, lade han sig helt lugn att sofva under samma träd, som förra gången beskuggat hans nattläger. Han hade dock icke länge sofvit, då han väcktes deraf, att en kall hand strök honom om paanan. Han spratt till, slog upp ögonen och nu märkte han bredvid sig samma gäst, hvars skuld han förra gången betalt. Denne sade: »Min befriare! förr än jag förmodat har den stund kommit, då jag mot dig kan visa min tacksamhet. Säg mig fritt hvad du för din jordiska lycka anser nödigt, och det skall genast uppfyllas.» — »Hm!» svarade Pelle, »för min lycka vore väl det angelägnaste, att jag kunde komma till Armeniens hufvudstad, innan det skeppet, som förer prinsessan, anländer.» — »Der,» inföll gästen, »skall du vara innan tuppen gal första nattväckten.» Och derpå tog gästen Pelle på ryggen, och ungefär så fort, som tanken flyger, nedsattes han midt på torget i Armeniens hufvudstad. Derefter sade gästen: »I hvad som helst du behöver någon fremmande hjälp, så tänk blott på mig och jag skall genast vara vid din sida.» Vid dessa ord försvann gästen och lemnade Pelle i glad förundran öfver hvad honom vederfarits.

Medan han stod så, begrundande hvad han skulle sig företaga, såg han nära bredvid sig en skylt, som tillkännagaf, att konungens hofskomakare derstädes bodde. Då Pelle nu erindrade sig, att han i sin barndom sysselsatt sig med detta handverk, ingick han till skomakarmästaren, angaf sig för en resande gesäll och begärde arbete. Mästaren mätte den inträdande, i sjömanskläder utstyrda gästen, noga med ögonen och svarade derpå: »Om jag kan hos mig behålla eder, det beror

egentligen på eder skicklighet att arbeta och det måste vi först försöka. Det är nu snart midnatt, jag och mina andra gesäller behöfva ro, men dessa konungens stöfletter måste tills i morgon vara färdiga. Kan ni nu förtjena eder första frukost hos mig dermed, att ni gör dessa stöfletter färdiga, så är jag nöjd med att behålla er i mitt bröd.» Och efter detta bespottande tiltal reste sig mästaren, med alla sina lärningar, upp från stolarne, önskandes Pelle, med försmädliga miner, god natt och lyckligt arbete, hvarefter de gingo ut och tilläste dörren. Knappt var Pelle ensam, förr än han påkallade gästen, hvilken genast infann sig, och så snart han erfor hvarom frågan var, bad han Pelle lägga sig i god ro att sofva, emedan arbetet i alla fall vid bestämd tid skulle vara färdigt. Också, då han om morgonen uppvaknade, såg han tvänne nygjorda stöfletter ställda på bordet, och med dem i handen helsade han godmorgon på mästaren. Helt förvånad, efter betraktandet af ett så utmärkt godt och snart förfärdigadt arbete, uppträdde denne med dem till konungen, som efter första försöket förklarade sig öfvermåttan nöjd, och frågade mästaren huru han nu på en gång kommit till färdigheten att lemna ett så ypperligt arbete, som vida öfverträffade allt hvad han dittills gjort, så godt det dock, i och för sig sjelf, kunde vara. Då bekände skomakaren, som var en redlig man, den der icke för någon ville undanhålla hvad honom tillkom, att han ej sjelf förfärdigat dessa stöfletter, utan att berömmet tillhörde en gesäll, den han helt nyligen varit så lycklig att få i sin tjänst. Glad deröfver beställde konungen ännu mera arbete, och då Pelle, på det redan beskrifna sättet, förfärdigade detsamma lika väl, växte hans rykte, inom några dagar, öfver hela staden, och skaffade hans mästare många beställningar.

Emedlertid förunnades konung Elmansib den stora glädjen att återse sin älskade och så länge saknade dotter. Den förrädiske kapitenen inlopp nemligen med sitt skepp i hamnen, och knappt hade konungen blifvit underrättad härom, förr än han utdrog till sin dotters möte och afhämtade henne, i en stor procession med alla sina herrar och drabanter. Inför dem berättade kapitenen, med stolt och fräckt sinne, huruledes han,

med osäglich möda, bekämpat en stor jätte och ur hans våld återtagit prinsessan, och denna osanning bekräftades af hela besättningen, hvarunder dock prinsessan låg högt gråtande vid sin faders bröst; men hvilket alla trodde vara af glädje. Sedan konungen låtit till hela besättningen utdela stora belöningar, slog han skepps-kapitenen till riddare och utsatte den dagen, då han med prinsessans hand skulle vinna lön för sin gerning, hvilken likväl i sig sjelf förtjenat helt annat.

Snart omtalades dock i hela staden, att prinsessans fröjd öfver att till sin fader vara hemkommen, nog hastigt försvunnit och att hon i stället beständigt var intagen af en djup bedröfvelse, som synbart förökade sig allt som bröllopsdagen närmare nalkades. Emedlertid gjordes, till denna högtid, stora beredelser, och som den äfven med dans skulle firas, beställdes åt prinsessan nya skor, hvilkas förfärdigande, efter gammal vana, af hofskomakaren uppdrogs åt Pelle Båtsman. Han lofvade äfven att till nöjes besörja detta, dock med det vilkor, att han sjelf fick uppbära skorna till prinsessan och för dem emottaga betalningen, emedan han, som han sade, hade en stor lust att se denna prinsessa, om hvars skönhet så stort rykte var utspridt i verlden. Och härtill gaf mästaren gerna sitt bifall.

Pelle Båtsman sökte derföre att i hela sin klädnad blifva fullkomligen lik en skomakaregesäll, och sitt långa hår kammade han fram djupt i pannan, att hans stora klara ögon till det mesta blefvo betäckta. Så utrustad tog han skorna i handen och trädde in för prinsessan, som låg till hälften öfver en hvilbädd, utgjutande många bittra tårar; ty hon tänkte i sitt sinne, på den ynglingens ädla gestalt, som henne befriat, och på olyckan att förmälas med en man, till hvars brottsliga hjerta hon varit vittne, då hon såg honom, henne till stor sorg, utöfva den grymmaste och orättvisaste gerning. Då hon hörde Pelle inkomma, reste hon sig från bädden, aftorkade sina tårar och trädde, med röda och förgråtna ögon, honom närmare. Vördnadsfullt öfverräckte han skorna, och då prinsessan skulle betala dem, framtog han den pung hon gifvit honom, på det hon i den måtte inlägga penningen. Men knappt hade hon sett denna pung, förr än hon igenkände den och frågade, med bäf-

vande stämman, hvar han öfverkommit densamma. »Denna pung,» svarade han, »har jag fått till skänks af den käraste jag eger, af en skön prinsessa, den jag en gång befriat från rövare och derföre bär jag den så här invid mitt hjerta.» Då hon nu hörde hans stämman, blef det i hennes sinne klart, att det var Pelle Båtsman, som stod framsför henne, men för att öfvertyga sig strök hon hastigt, med sin hvita hand, håret ur hans panna. Och då hon nu såg honom i hans klara ögon, igenkände hon honom genast och flög honom i famnen, och om ej de båda nu bevisade hvarandra, med kyssande och samtagande, all den gunst och glädje, mellan ärbara älskande öfligt är, det gifver jag en hvar att betänka, som efter en lång skiljemässa vinner den lyckan att råka en fulltrogen vän.

Under detta deras ömsesidiga glädjerus, öppnades dörren; konungen, hvilken icke långa stunder på dagen kunde skilja sig från sin dotter, inträdde, och kan man väl tänka huru förvånad han blef, då han såg sin dotter i armarne på en skomakaregesäll. Också underlät han icke att deröfver yttra sin förtrytelse; men prinsessan föll till hans fötter och sade: »Högtälskade herr fader! det är ingen skomakaregesäll, fast eder nu så synes, utan det är han som verkligen befriat mig, väl icke från en jätte, utan från ett stort band vilda och fräcka rövare.» Och derefter började hon berätta hela förloppet, huru Pelle Båtsman sunnit och räddat henne, huru han fört henue på skeppet och huru kapitenen mot honom handlat, samt slutligen huru hon nu igenkänt honom. När konungen det hörde, förundrade han sig öfver kapitenens ondska och beslöt att hårdt straffa honom derför; men att detta måtte ske, befallte han dem båda hålla allt detta hemligt. Derefter förde han sjelf Pelle Båtsman i ett sidorum på slottet, der han blef för alla andra förborgad. Men konungen lät i största hast åt Pelle sy de aldrapräktigaste riddarekläder, i hvilka han måtte kunna visa sig på den för prinsessan bestämda bröllopsdagen.

Då denna ankom och alla gäster, till högtidens firande, hade församlat sig på slottet, tillkännagaf konungen, att han väntade att blifva hedrad med besök af en främmande prins och derföre bad han alla herrar och fruar att de ville låta sig

nöja med den förändrade anordningen att först spisa, innan förmälningen kunde för sig gå, emedan den resande väl först kunde behöfva att något förfriska sig. Medan konungen så talade, underrättades han, att den främmande var anländ, och nu infördes Pelle Båtsman i full ridderlig prägt, men gjord oigenkännelig för en hvar, medelst ett långt under hakan fästadt skägg. Inkommen i salen hälsade han alla med en så behagelig höflighet och visste att föra så muntra och förståndiga tal, att alla blefvo intagne af hans utseende och hela väsende. Vid bordet sattes han mellan konungen och prinsessan, på högra sidan om henne, men brudgummen satt på den vänstra, och nu började konungen att öfver bordet samtala med Pelle Båtsman, som om denne, i sitt rike, nyligen öfvervunnit ett svårt förräderi, och sluteligen vände han sig till sjö-kapitenen och frågade honom, hvad han väl tyckte den förtjena, som kunnat vara så ond, att han velat mörda denne älskvärda man. Men kapitenen, som härunder ingen ting anade och dels ville ställa sig in hos konungen, dels visa sig artig mot fremlingen, svarade: »Jo, den som kunnat ämna en så skamlig gerning, den är intet mindre värd än att lefvande kokas i tjära.» — »Så har du sagt din egen dom,» sade konungen och reste sig ifrån bordet. Då kapitenen, helt förvånad öfver dessa ord, vände sina ögon till den förmente fremligen, som i detsamma borttryckte det långa skägget, blef han intagen af en hjertans ångest, att i honom igenkänna den, hvilken han trodde sedan flera månader vara förvandlad till mat för fiskar och hafsdjur. Och nu störtade han sig för konungens fötter, bekände sitt brott och bad om nåd och förskoning. Den ville ej konungen förkunna, men sedan Pelle Båtsman inlagt en förbön för honom, stadnade hans dom dervid, att han, med hela sin besättning, genast skulle begifva sig bort, utan att någonsin mera beträda Armeniens gränсор.

Nu förmältes Pelle Båtsman med prinsessan, och då konungen ej långt derefter dog, mottog han konungariket, det han länge styrde till sin egen ära och sina undersåters lycka. Äfven gjorde han sitt namn stort och aktadt genom flere herrliga hjeltedater, förnämligast utförda till sjös, hvilka alla i de Armeniska tideböckerna finnas beskrifne.

LEGENDER.

1.

Jesu Barndoms-Bok.

Tiden för denna legends tillkomst går tillbaka till de första århundraderna efter Christi födelse. Den har till och med varit tillskrifven evangelisten Matthæus, och bland de skrifter, som på kyrkomötet i Rom år 495 skiljdes från de äkta heliga böckerna och förklarades för apokryfiska, voro äfven Liber de infantia Salvatoris och Liber de nativitate Salvatoris, et de S. Maria, et de obstetrice Salvatoris. Muhammed har vid Korans författande begagnat detta arbete, och Martinus Polonus, som lefde omkring år 1266, anför detsamma såsom på hans tid allmänt läst. (GÖRRES, Volksbücher, s. 255, 256).

På tyska eger man ännu i behåll flere dikter öfver samma ämne af särskilda författare, men af en så påtaglig likhet sins emellan, att de tydeligen haft samma källa. Så författade WERNHER, diaconus i klostret Tegernsee (död 1197) år 1157 ett Jungfru Marias Lefverne på vers, utgifvet under titel: WERNHERS Gedicht zur Ehre die Jungfrau Maria, mit Wörtererklärungen und 6 Bildern herausgegeben von F. W. OETTER. Nürnberg und Altorf 1802 och i HOFFMANNS Fundgruben für Geschichte deutscher Sprache und Litteratur. Breslau 1837. II, 147—214. Samme Wernher öfversatte ock år 1173 en Maria-legend från Latinet (GRASSE, Literärgeschichte. Dresden und Leipzig 1842. Bd. II. Abth. 2, s. 980). Af WALTHER VON RHEINAU i början af 13:de århundradet har man ett Marien Leben i 15,000 vers, hvaraf en handskrift, som år 1369 blifvit förärad klostret Amtenhausen vid öfra Rhen, finnes å Hofbibliotheket i Karlsruhe, och en annan, skrifven år 1388, förvaras å bibliotheket i Stuttgart (MÖNKE, Anzeiger 1836, s. 322—330, der utdrag äfven meddelas). I samma århundrade författade karthusianer-munken PHILIP, efter latinska rim, Leben der Maria und Christus sammt der Heiligen Familie, hvaraf man ännu eger flere handskrifter i behåll (HAGEN, Deutsche Gedichte des Mittelalters. I, XXII, och Lit. Grundriss, s. 251 etc.) och hvaraf fragmenter finnas införda i BECKS Martyrologia Ecclesiæ Germanæ. Aug. Vindel. 1687, s. 63 etc., i TENTZELS Mo-

natl. Unterr. 1697, s. 339, 342, 343, 362, 366, i **EGGERS** Deutsche Magazin 1794 Dec., i Neue Litter. Anzeiger 1806, s. 167, i Bibl. Uffenbach Catal. IV, 40—43, i **DOCENS** Miscellaneen zur Geschichte der teutschen Litteratur. II, 66—98, i **HAGENS** Minnesinger. III, 168 etc. och Grundriss, s. 232 etc., i **JACOBS** UND **UKERT**, Beiträge zur ältern Litteratur. Leipzig 1836. II, 239—263, m. fl. I Das alte Passional från början af 13:de seklet förekommer äfven en dikt Von unsers herren kintheit (**MONK**, Anzeiger 1837, s. 150—156.—Das alte Passional Herausgegeben von K. A. **HAHN**. Frankfurt a Main 1843, s. 27 etc.) och af **KONRAD** VON **FUSSESBRUNNEN**, som lefde i samma århundrade, har man likaledes en dikt, kallad Chintheit unseres herren Jesu Christi, meddelad af **HAHN** i Geschichte des XII und XIII Jahrhunderts. Quedlinburg 1840, s. 67 etc., och hvaraf ett fragment är införd i **WACKERNAGELS** Altdeutsches Lesebuch. Basel 1859, s. 341—343. Utom i dessa poetiska behandlingar igenfinnes man samma ämne i den gamla tyska folkboken på prosa: Unsers Herren Jesu Christi Kinderbuch; oder merkwürdige, historische Beschreibung von Joachim und Anna, deren Geschlecht, aus welchem sie geboren. Item von ihrer Tochter der Jungfrau Maria, und von der Geburt und Auferziehung Christi: wie auch von der Flucht Christi, und was sich sowohl auf ihrer Reise nach Ägypten, als auch bei ihrem siebenjährigen Aufenthalt daselbst, nicht weniger bei der Rückreise und hernach zu Jerusalem für grosse Wunderwerke zu getragen haben. Ganz frisch aus dem Italiänischen ins Teutsche übersetzt, hvaraf man har upplagor af Augsburg 1474, 1476, 1481, 1491 och 1503, Köln, Altona och Nürnberg utan utsatt tryckår m. fl., samt hvilken äfven utkommit på **plattyska**: Van die gheestelike Kintscheyt Jesu. Lübeck 1482 och Antwerpen 1488 (**GAASSE**, l. c., s. 953).

Från denna tyska folkbok öfversattes sannolikt den **daniska**, som trycktes hos Gottfried af Gemen år 1808 under titel: Hær begyñnes af Joachim och aff sante Anna oc aff hwat Slægt the ære fødte oc aff theris Lefneth Oc saa aff Jomfru Marie oc aff vor Herres Jesu Barndom. (**NYERUP** (Morskabslæsning; s. 176), och hvaraf Utg. sett följande nyare upplagor: Vor Herres og Frelseres Jesu Christi Barndoms-Bog, tillfge med en liden Historisk Beskrivelse om Joachim og Anna, af hvad Slægt de ære fødte, item om deres Datter Jomfru Maria, hendes Barndom og Lefneth. Trykt Aar 1761, 62 sid. 80; 1773: 62 sid. 80 (anförd af **NYERUP**, l. c.), samt Kjøbenhavn. Faas hos P. W. Triplér, Holmensgade Nr. 112. Trykt hos S. A. Nissens Enke, 45 sid. 80.

På svenska finnes legenden om Sancta Anna tryckt i Upsala af Paul Grijs 1613, förmodligen öfversatt från danskan. Det enda exemplar, man numera känner af denna upplaga, förvaras i Skara Gymnasii-Bibliothek. Det innehåller 3 blad i 4:o och slutar med följande ord:

Thenne bogh hafwir tryckat pawel grijs
 Sancte Anne til heder loff ok prys
 Ok sa Marie ok ihesu crist
 At the ville kwndgöre os thet wist
 Hwat wi skwlle tala eller göre
 Thet himmelrike skal os til höre
 Ho som tiän sancte anne med ymykt bön
 Thet seger lak eder oppa min tro
 I hemel rike fanger han swlgodh lön
 Ok löfwe siden bade glad ok fro
 Ex upsalia Anno domini M. D. XV.
 Die martis infra octavas sanctissime anne.

(GUDAWELL, Svenska Mercurius. Aug. 1757, s. 167—LUTN, Catalog öfver Skara Kongl. Gymnasii-Bibliothek. Skara 1830, s. 565—J. H. SCHURÖDER, Incunabula artis typographicæ in Suecia. Upsala 1842, s. 21).

Denna legend behandlar till en del samma ämne, som folkboken om Jesu barndom, hvilken dock icke utgör någon förnygrad behandling af nämde legend, utan blifvit öfversatt dels från tyskan och dels från danskan, samt hvaraf följande särskilda bearbetningar äro Utg. bekanta:

1:o. »Wår Frälsares Jesu Christi Barndoms-händelser, sammantelade utur sednare funne Judiska handlingar år 1776. Öfversättning. Tryckt samma år», 48 sid., 8:o; »Wår — — handlingar år 1786. Öfversättning. Carlsted, Wallencrone, 1813, 48 sid., 8:o; »Wår — — Handlingar. Öfversättning. Stockholm, 1824. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet», 44 sid., 8:o; Do., 1829, 48 sid., 8:o; »Wår Herras och Frälsares Jesu Christi Barndoms-Bok, Tillika med en liten Historisk underrättelse Om Joakim och Anna, af hwad Släkte de äro födde; Äfwenledes Om deras Dotter Jungfru Maria, hennes Barndom och Lefwerne. Öfversättning från en ny tysk upplaga. Westerås Tryckt hos T. R. Björkborn 1817», 72 sid., 12:o (till texten ordagrant lika de föregående); »Wår — — Lefwerne. Öfversättning från den nyaste tyska upplaga. Upsala 1818. Tryckt hos Zempel och Palmblad», 48 sid., 8:o; »Wår — — Lefwerne. Öfversättning. Linköping, Petre, 1825, 71 sid. 8:o; »Wår — — Lefwerne. Öfversättning från tyska språket. Stockholm, tryckt hos Samuel Ramstedt, 1830», 64 sid., 16:o; »Wår — — Lefwerne. Öfversättning från en ny tysk upplaga. Jönköping, 1832, hos Direct. J. P. Lundström», 72 sid., 12:o; »Wår — — Lefwerne. Öfversättning från en ny dansk upplaga.

So. Folkböcker. II.

11

Westerwik, tryckt hos Carl O. Ekblad, 1834», 79 sid., 18:o (texten ord för ord lika de föregående); »Wår — — dansk upplaga. Nyköping, tryckt hos P. E. Winge 1834», 72 sid., 12:o; »Wår — — tysk upplaga. Örebro, Tryckt hos N. M. Lindh, 1835», 72 sid., 12:o; »Landskrona, hos N. P. Österberg, 1836», 72 sid., 12:o; Uddewalla, Malmgren, 1843, 60 sid., 12:o, samt »Wår — — dansk upplaga». Norrköping, Törnequist, 1843, 44 sid., 12:o.

2:o. »Wår Herras och Frälsares Jesu Christi Barndoms-Bok, tillika med en liten Historisk Beskrifning om Joachim och Anna, af hvad slägt de äro födde; Äfwenledes om deras Dotter Jungfru Maria, hennes barndom och leverne. Från danskan öfversatt af Sr R.» Wexiö, Sv. Rask, 1810, 96 sid. 8:o; »Frälsarens Jesu Christi Barndoms-Bok, samt en liten Historisk Beskrifning om Joachim och Anna, Äfwenledes Om Deras Dotters Jungfru Marie Barndom och Lefwerne. Öfversättning från Danskan. Uddewalla, tryckt hos A. M. Hallgrén, 1835», 66 sid. 12:o (öfverensstämma noga med de ofvan anförda danska upplagorna och förete åtskilliga skiljaktigheter från föregående bearbetning, som, enligt hvad i de äldre upplagorna tillkännagifves, är öfversatt från tyskan, ehuru i några af de sednare, ordagrant aftryckta efter de förra, uppgifves, för modeligen endast genom ett tryckfel, att öfversättningen är gjord från danskan).

3:o. »Wår Frälsares Jesu Christi Barndoms-Bok. Nyttig och lärorik att läsa, i synnerhet för Barn. Jönköping, 1841, Nils Eric Lundström», 24 sid. 12:o, samt »Jönköping, hos N. E. Lundströms Enka; 1843», 24 sid. 12:o (en betydligt förkortad bearbetning af de föregående).

Bland dessa 3:ne bearbetningar synes den första och mest spridda egentligen vara afsedd att utgöra en andaktsbok, hvarföre de bibliska berättelserna om Jesu föräldrar och barndom här förekomma blandade med legendens, hvilka ofta blifvit afstympade, för att passa bättre in med de förra. Den andra åter, den från danskan öfversatta, är både den fullständigaste och den som bäst återger legenden i dess ursprungliga skick. Det är derföre denna, som här nedan meddelas.

Särskilda behandlingar af detta ämne äro: »Wår Frälsares Ungdoms-Historia efter Bælter och Hess. Utgifven till läsning för Barn under Julhelgen af A. J. R. Wexiö 1838», och »Wår Frälsares Jesu Christi Barndom och heliga Lefwerne. En historisk framställning af Jesu vistande i synlig måtto på jorden. Jemte en beskrifning öfver Canaans Land, och en kort skildring af Israelitiska Folkets öden, äfvensom underrättelse om Jesu Lärjungar. Efter de Heliga skrifterna och lärda mäns forskningar — till nyttig läsning för Allmoge och Ungdom samladt och utgifvet. Westervik 1844.»

Den svenska folkboken är öfversatt på finska under titel: »Meidän Herramme Jesuksen Christuksen Lapsuuden Kirja, niin myös lyhykäinen

tielo Neitsestä Mariasta ja hänen Wanhimistansa Joakimista ja Annasta. Suomen kielelle käännetty. Kolmas Paino. Jönköpingissä, präntäty N. E. Lundströmmillä, wuonna 1840», 58 sid., 12:o; »Meidän — — käännetty. Neljäs Paino. Jönköpingissä — — 1841», 58 sid., 12:o, samt »Meidän — — käännetty. Tuckhulmissa, Berginluonna, 1843», 25 sid. 8:o.

Om Joachim och Anna.

Bland Israels folk var en man af stort anseende, som hette Joachim och var född af Juda släkt, en af de 12 patriarchen Jacobs söner, som var Abrahams son, hvilken Abraham Gud gaf det löftet, att han ville låta sin son födas af dess afkomlingar. Denne Guda-Sonen skulle med sin tillfyllestgörelse, lidande och död frälsa hela människosläktet från deras synder. Detta trodde äfven Joachim, ty han fruktade Gud och tjente honom med mildhet och många goda gerningar. Det gods, som han samlade om året, skiftade han i trenne delar: en del gaf han det fattiga folket, den andra till gudstjensten, och med den tredje försörjde han sig och sitt folk. Och för det han så fruktade Gud, blefvo hans penningar många, och hans egodelar öfverflödige, så att ingen var hans like ibland Israeliterne.

Då han var 25 år, gifte han sig och fick en hustru af sin egen släkt och konung Davids börd; de voro tillsammans uti 20 år, dock utan lifsfrugt. En gång, då han var uti templet och ville offra till Gud, kom der en man benämnd Ruben och afviste honom derifrån och sade: »Du är icke värdig att vara i Guds tempel, du hafver ingen lifsfrugt med din hustru;» ty det var skrifvet i lagen, att de skulle vara uteslutne från templet, som ej fingo barn tillsammans. Då gick Joachim gråtande utaf templet och ville ej fara hem igen till sin hustru, utan tog sina boskapshjordar och for bort uti öknen, att man ej kunde finna honom uti 8 månader; ty det grämde honom svårligen och han sade: »O allsmäktige Gud, misskunda dig öfver mig och hör min ödmjuka bön.»

Så snart hans hustru Anna sporde honom vara bortfaren, vardt hon bedröfvad och bad innerligen, sägande: »O allsmäktige Israels Gud! när du gaf mig hvarken söner eller döttrar med min man, hvarföre hafver du då tagit honom ifrån mig? och jag vet icke antingen han är lefvande eller död.» Derefter gick hon i en örtagård och då hon här blef varse en fogel, som hade sitt näste med ungar uti ett lagerträd, föll hon på knä, bad ödmjukeligen och sade: »O allsmäktige nådige Gud! du som hafver skapat alla kreatur och gjort dem frugtsamma hvar efter sin art, hvi hafver du uteslutit mig från denna nåden? du hafver gifvit mig en äkta man, men ej söner och döttrar, som skola offra i templet.» När hon yttrade dessa ord, uppenbarades Guds engel för henne och sade: »Gråt icke Anna, du Guds barn, förty Gud hafver hört din bön; och du skall föda ett foster, som varder till glädje öfver all världen.» Då han hade detta sagt, försvann han och blef borta för hennes ögon; och hon blef ganska förfärad för det hon sett denna syn och hört sådant tal, och gick in i sin kammare och lade sig på sin säng, lika som hon varit död; men var der i sina böner natt och dag, till Gud, sin käre fader.

Derefter kallade hon en af sina tjenstepigor och sade till henne: »Säg du mig icke i en sådan stor ångest och häpenhet och ville dock icke gå till mig och trösta mig!» Då svarade pigan och sade: »För det Gud tog din man ifrån dig och hafver gjort dig ofruktsam, hvad rår väl jag derföre?» Då Anna fick ett sådant svar af sin tjenstepiga, gret hon bitterligen och bad till Gud.

Uti samma stund kom en engel uti en ung mans skepelse till Joachim i öknen, och sade till honom: »Du Guds vän, hvi far du icke hem till din kära hustru?» Joachim svarade och sade: »Gode man! uti 20 år hafver min hustru och jag varit tillsammans, och hon födde icke söner eller döttrar: ty gick jag ut af templet med blygsel; och hvad skall jag göra hemma? Jag vill här blifva; dock vill jag sända fattigt folk, enkor och faderlösa barn samt till gudstjensten deras delar af mitt gods och förmögenhet, med mina tjenare.» Då han detta hade sagt, svarade den unge mannen honom och sade: »Jag är Guds en-

gel, och densamme som hugsvalade din kära hustru, då hon bad till Gud, och du skall veta, att hon blifvit fruktbar med en dotter af din säd; och detta barn varder så upphöjdt, att ej dess like är eller skall födas på jorden; ja både moder och dotter skola varda saliga prisade af alla menniskor för Guds sons, Jesu Christi skull, som skall födas hit till världen, med den Heliga Andas kraft, af din välsignade dotter, den heliga jungfru Maria, hvarmed din kära hustru är begåfvad till lifsfrugt; ty frukta icke, utan far hem till ditt hus och lofva Gud för sina stora välgärningar.»

Då bad Joachim engelen hvilka hos sig och sade: »Jag har funnit nåd för dina ögon; ty beder jag dig: blif en stund i min boing och säg mig, din tjänare, hvad du, min herre, lyster?» Engelen svarade och sade: »Jag är ej din herre, ty vi tjena båda två en Gud och en herre; min mat och dryck må ej ses af de svaga dödliga. Men tillbed och offra nu till Gud.»

Då tog Joachim ett obesmittadt lamb och sade till engelen: »Jag vågade icke offra, med mindre du hade befallt mig det.» Engelen svarade och sade: »Jag hafver ej budit dig att göra detta, utan det hafver varit min Guds vilja, som mig säpdt hafver.» Och då han offrade, for engelen till himmelein.

Och Joachim föll ned på sitt ansigte uti sex dagar; och den sjette dagen om aftonen kommo hans tjänare och förundrade sig hvarföre han så låg. Och då han förkunnade hvad som var händt, så föllo de i förundran deröfver; och de rådde honom till att fara hem, utan allt förtöfvande, och fullkomna engelens tal. Men då han tänkte på om han skulle draga hem eller ej, blef han sorgfull och föll i en djup sömn. Då kom densamme engelen till honom och sade: »Far du dristeliga hem till din kära hustru, förty Gud hafver gifvit eder lifsfrukt tillhoppa.» Då han vaknade, kallade han sina tjänare till sig och sade dem hvad han hade drömt; och de bådo honom fara hem, utan allt dröjemål, och ingalunda försmå engelens tal.

Då stod Joachim upp och reste. Och då han var nära sitt hem, kom engelen till Anna, när hon låg i sin böp till Gud, och sade till henne: »Gack ut emot din man till den gyl-dene porten, der finner du honom i dag.» Då tog hon sina

jungfrur med sig och gick till den gyldene porten och bad till Gud; och då hon hade bedit, såg hon Joachim komma med sin boskap. Då blef hon mycket glad och lopp emot honom, helsade honom vänligen, lofvade Gud och sade: »Jag var förr en enka, nu är jag det ej: förr var jag ofruktsam, men nu är jag blifven fruktsam!» Och det vardt mycken glädje bland deras släkt och vänner, öfver hela landet.

Om jungfru Maria.

Sedan 9 månader voro förbigångna, födde Anna en dotter, och kallade henne, efter engelens tal, Maria. När hon var 3 år gammal, gingo Joachim och Anna i templet och offrade till Gud. Och de satte Maria bland de andra jungfrur; och der var hon i gudsfruktan både dag och natt, så att alla förundrade sig deröfver, som voro i templet. När hon var 10 år gammal, var hon fullkomlig uti visdom, och gudeliga böner; och ju större ålder hon uppnådde, ju mer och mer blef hon begäfvad med den Heliga Andas nåd och visdom, uti gudsfruktan, till alla gudeliga och dygdiga gerningar; tillika var hon den skönaste jungfru som fanns i världen. Hennes ansigte sken, såsom nyligen från himlen nedfallen snö. Hon föresatte sig sjelf sina nödiga lefnadsreglor: från morgonen intill aftonen var hon uti sina gudeliga och goda gerningar och i sina böner hvar dag. En engel förde henne mat, att hon, dess yttermera kunde tjena Gud. Ibland alla jungfrur, som voro hos henne, fanns ingen hennes like uti dygd och goda seder; det var ingen, som utöfvade Herrans lag och befallning bättre än hon. Hon var ren både i ord och gerningar, och ingen hörde henne bannas, svärja eller vredgas. De jungfrur, som voro hos henne, tillstadde hon ej att synda hvarken med ord eller gerningar; och den mat hon fick af engelen, den lefde hon af, men den andra gaf hon fattigt folk; och man såg engelen ofta tala med henne. Alla som henne sågo och voro sjuka, blefvo friska och sunda igen.

En prest, vid namn Abiathar, ville att Maria skulle gifta sig med hans son, och gaf derföre öfverste presten stor ära och många gåfvor. Då Maria sådant förnam, sade hon: »Det må ej så vara, att jag kan gifvas någon man, ty jag hafver lofvat Gud ifrån min barndom, att jag alltid skall förblifva en ren och skär jungfru.»

När Maria var 13 år gammal, höllo Fariseerne råd och sade, att qvinnorna måtte ej bedja sina böner i templet. Då gingo Abiathar och öfverste presten på den högsta trappan och talade till folket och sade: »Hör oss Israel! detta tempel blef uppbyggt genom konung Salomo, och sedan hafver här varit så väl konungars döttrar, som flere rikas och väldigas, och hafva de alle efterföljt sina föräldrars sed; men nu hafver Maria sunnit på en sed att tjena Gud med, i det hon vill förblifva en ren jungfru, ty tyckes oss, det vi böra spörja Gud om råd, hvem henne skall äkta.» Sådant tal behagade dem alla väl, som voro i templet; och de kastade genast lott derom, ho henne skulle hafva, och lotten föll på Juda släkt. Då befallte öfverste presten att ho, som ingen hustru hade af samma släkt, skulle andra dagen komma med en staf i sin hand. Andra dagen öfverlemnade de öfverste presten sina stafrar; och han gjorde sin bön och talade med Gud. Och Gud sade till honom: »Sätt alla deras stafrar på altaret, och bed dem komma igen i morgon bittida och taga sina stafrar; från hvilkens staf det då flyger en dufva utaf ändan och upp till himmelen, honom skall du lemna åt Maria.» Och det blef allt gjort.

När de kommo andra dagen igen, och öfverste presten hade tjent Gud, fick han dem deras stafrar. Och då han flytt dem vid pass 3000 stafrar, och dufvan ännu icke var flugen af ändan, klädde Abiathar sig uti prestkläder och gick in i koret, föll på sina knä, och bad till Gud, att tecknet måtte ske. Straxt kom en engel till honom och sade: »Der är en stackars man, som J akten litet; när han kommer fram, så sker tecknet, som Gud hafver sagt.» Det var Joseph, som var föraktad, ty han var gammal och ganska ringa, och stod nederst i templet och torde icke gå fram. Abiathar kallade Joseph och sade: »Gack hit och tag din staf.» Joseph förskräcktes och ville icke gå dit; men

då han kom och tog sin staf, så flög duftan fram af ändan och för länge omkring i templet, innan hon omsider svängde sig upp till himmelen; och allt folket prisade Joseph och sade: »Salig är du i din ålderdom, förty du skall äkta Maria.» Och presten sade till honom: »Tag henne med glädje; ty Gud hafver utvalt dig dertill.» Joseph svarade och sade: »Hvad skall jag stackars gamle man med det unga barnet att göra?» Abiathar svarade: »Lät dig påmiona, att Corah, Datan och Abiram försmådde Guds vilje, derföre måste de, ewigt förbannade, sjunka i jorden; så kan det ock ske med dig, om du försmår Guds vilje.» Då sade Joseph: »Efter det är Guds vilje, så vill jag gerna göra det; men lät henne då behålla sina jungfrur hos sig.» Abiathar sade: »Hon skall få hafva de jungfrur, hon haft tillföre, att glädjas och umgås med, till er bröllopsdag kommer.

Då tog Joseph Maria med sina fem jungfrur till sig. Den ena hette Nolka, den andra Sephora, den tredje Susanna, den fjerdre Abigail och den femte Naboa. Dessa uppdrog öfverste presten att göra purpur för templet, hvilket var en helig gerning; och de kastade lott derom hvilken af dem skulle göra purpurn, och lotten föll på jungfru Maria. Hon tog alltså purpurn att göra till templet. Då sade de andre jungfrur till henne: »Men du äst ödmjukast af oss, hvi kan du då vara värdig att göra purpur?» Då de sade dessa ord uppenbarades en engel ibland dem och sade: »J kallen henna jungfru; men j borde kalla henne för drottning;» derföre, och som hon var ypperst i sina gerningar, så kallade de henne en skön drottning.

När Maria en klar dag satt vid en källa, kom en engel till henne och sade: »Maria, du hafver Guds Inneboende hos dig, och det skall komma ett Ljus af himmelen och bo uti dig.» Tre dagar derefter, då Maria gjorde ett purpurkläde, kom det en ganska skön, ung man till henne. Då hon såg honom, förfärades hon och ryste. Då sade engelen till henne: »Hell vare dig Maria, full af nåd! Herren är med dig, välsignad äst du ibland kvinnorn förfäras icke, du hafver funnit nåd för Gud, ty du är vorden hafvande och skall föda en son, och honom skall du kalla JESUS.» Då svarade Maria gråtandes: »Huru

skall detta tillgå, ty jag vet af ingen man, och hafver aldrig varit i någon mans våld?» Då svarade engelen: »Den Helige Ande skall komma öfver dig med sin dygd, och det fostret skall kallas Guds Son. Och Elisabeth, din fränka, skall också föda en son i sin ålderdom, då hon likväl var ofruktbar; ty för Gud är ingenting omöjligt.» Då svarade Maria: »Jag är herrans tjänarinna, varde mig efter ditt tal.»

Och tog Maria en af sina jungfrur med sig och for till sin fränka Elisabeth och ville pröfva om engelen hade sagt henne sant. Då Elisabeth såg jungfru Maria, gick hon straxt och tog henne i famnen och sade: »Huru kommer det sig, att min herras moder kommer till mig? Si, det är mig en stor glädje, att Gud hafver besökt mig och denna sin tjänarinna, liksom han fordom besökte vår kära fader Abraham och hans släkt.» Då blef Maria hos Elisabeth, till dess S:t Hans Baptista eller Johannes Döpare var född, och for så hem igen till Nazareth till Joseph, som bød henne vara välkommen.

En dag kom Joseph hem ifrån sitt timmerarbete, och förnam han med mycken blygsel, att jungfru Maria var hafvande. Då förfärades han och ropade: »O herre! tag min anda ifrån mig, ty det är mig nu bättre att dö än lefva.» Då sade de jungfrur, som voro hos Maria, till Joseph: »Vi vete, att hon aldrig har varit i någon mans våld, utan är en ren jungfru; ty hon är bebådad af engelen, att genom den Helige Andas kraft så skulle ske.» Men Joseph ville icke tro det, utan löpliga fly och begifva sig ifrån henne. Då kom engelen till Joseph i sömnen om natten och sade: »Frukta dig intet, Joseph, att taga Maria, din fästmö; ty det hon är hafvande med, är af den Heliga Ande, och det foster hon skall föda, är Guds Son, och han skall kallas Jesus, ty han skall frälsa all världen från deras synder och vara en regerande konung öfver himmelens och jordens rike.» När Joseph det hörde, blef han ganska glad och öfvergaf all sin tviflan och sorg samt gick ödmjukeligen till jungfru Maria och bad henne, att hon ville tillgifva honom all den förseelse, hvarmed han henne emot brutit: hvarpå hon svarade honom vänligen ja. Och de fördrefvo sin tid ihop med gudsfruktan, i lust och glädje. »

Och då 9 månader voro framgångne, så kom tiden, att hon skulle föda Jesum till världen. Samma tid kom också ett bud, att hvar man skulle fara till den stad och ort, der han var född, och gifva kejsaren af Rom en silfverdaler i skatt. Som nu Joseph var född i Bethlehem, så for han dit och tog jungfru Maria med sig och satte henne på en åsna. Bäst de redo på vägen sade hon: »Mig tyckes att tvennehanda folk äro uti mitt lif: den ene är en jude, som gråter och gifver sig svåra, den andre en hedning, som ler och gläder sig.» Joseph sporde henne då, om hon väl visste hvad det betydde? Jungfru Maria svarade: »Af mitt foster förnimmer jag, att förlossningen snart skall ske; men mer vet jag ej nu.» När de redo in i Bethlehem, var det natt och alla dörrar voro tillyckte. Då kom engelen och hade åsnan in uti ett stall, hvarest Guds Son ville låta sig föda; och Joseph bandt åsnan hos en oxe vid krubban. Då förnam jungfru Maria, att hennes tid var kommen och att hon skulle föda Jesum Guds Son; och hon redde sig dertill med stor ödmjukhet.

Om Jesu Christi barndom.

Som Joseph förnam, att stunden nu var för handen, att hon skulle föda, så gick han fort ut i staden och hemtade 2:ne qvinnor, som plägade vara behjplige då barn skulle födas. Under det Joseph var bortgången, klädde Maria af sig sin hvita kjortel och tog sitt kläde af sitt hufvud och löste sitt hår och lade det på sin rygg, föll på sina knän och bad ifrigt till Gud. Då kom der ett fagert sken fram, och hon lade sina händer tillsammans och såg upp till himmelen, vände sin rygg åt krubban och sig sjelf emot öster, uppfylld med den Helige Andas nåde; och så födde hon det välsignade barnet Jesum med stor ära och glädje, utan all vedermöda och smärta. Då jungfru Maria såg barnet, sade hon: »Välkommen, min herre och Gud! min kära son.» Barnet begynte litet att gråta och skalf af köld, som gick upp af golfvet. Då tog Maria barnet upp till sig med söta ord och vänligt tal, och lade det till sitt bröst,

och satte sig ned och tog ett linnekläde och lade om barnet samt svepte ett yllekläde deromkring; så tog hon ock ett band och lindade om hans armar och fötter, som sedvanligt var. Sedan tog hon ett annat kläde och bandt om barnets hufvud och lade det i krubban; ty det var ej rum uti herberget. Då afhöllo oxen och åsnan sig ifrån krubban och vinkade med sina hufvuden till bevis, att de kände sin herre och skapare.

Nu gick Joseph in med stor ödmjukhet och glädje, och då han såg barnet, föll han ned på sitt ansigte och tillbad det. De tvenne qvinnor, som följde med Joseph in till jungfru Maria, tillbådo äfven barnet, och sågo att hon ej behöfde hjelp som andra qvinnor, och förundrade sig storligen, att hon redan hade mjölk uti sina bröst och gaf barnet di. Förtrytsam öfver, allt detta, grep den ena qvinnan efter jungfru Maria och ville i ett elakt uppsåt skada henne; men straxt vissnade hennes hand. Häröfver gret hon bitterligen och bad både jungfru Maria och barnet, att de ville misskunda sig öfver henne och tillgifva hennes onda gerning, och i samma stund blef hennes hand kלבregda igen; den samma qvinnan hette Salma, och den andra Racheta. Och de gingo till staden, kallade allt folket tillsammans och sade: »Vi hafve sett ett stort under: en jungfru hafver födt ett barn, och ehuru det är mjölk i hennes bröst, är hon likväl den renaste jungfru, som verlden egt eller någonsin ega kan.»

Der voro också herdar uti samma nejd, (ty i det landet är ej så stark vinter som här) till hvilka kommo englar vid midnattstid, densamma natt Guds Son blef född i Bethlehem, och sade: »Vi förkunne eder, godt folk! en stor glädje: Guds Son hafver antagit mandom och är född af jungfru Maria i Bethlehem.» Och derefter hörde de en oräknelig englaskara med ljuslig stämma lofva Gud i höjdene, för hans kära enfödda son, som här ville nedstiga till oss, eländige och förtappade menniskor, och frälsa oss från satans magt och välde; treenige Gud! Dig ske evinnerlig tack, lof och pris därför. Herdarne gingo fram till Bethlehem och tillbådo barnet, och funno det i en krubba, som engelen hade sagt dem. Derefter gick Joseph bort i staden att söka sig ett annat hemvist för jungfru Maria.

Samma natt gick kejsar Augustus och såg upp till himmelen och förnam en stjärna, som var mycket klar och sken öfver många länder. Då blef han förfärad och förundrade sig storligen deröfver, och sände straxt bud till de visa mästare, som voro uti hans land, att de skulle komma och säga honom hvad stjärnan skulle bemärka; men si, ingen af alla 7 kunde säga honom hvad den betydde. Då kom der en qvinna, som hette Sibylla, hvilken sade: »Denna stjärna betyder, att Christus, som är Guds Son och tillika en sanner Gud, är född af en ren jungfru på jorden och skall här efter vara konung i Jerusalem, och all världen skall tillbedja honom.» Då kejsar Augustus sådant hörde, fick han en stor ödmjukhet uti sitt hjerta; ty han hade tillförene påbudit öfver allt sitt land, att de skulle hålla hans beläte för en Gud och tillbedja detsamma; men straxt lät han nedbryta denna bild, som de honom till ära gjort och tillbedit hade.

En lång tid tillförene hade de Romare, medan de voro fria från alla krig, också uppbyggt ett präktigt tempel i Rom, på hvilket de mangrant arbetade i tolf år. Detta tempel invigde de sedan alla sina afgudar till ära. Och sedan de frossat, dansat och offrat der ett helt år, och skulle nu skiljas åt, öfverenskommo de sig imellan, och sade: »Detta tempel skall stå evinnerligen och så länge, till dess en jungfru föder ett foster». Och som de mente detta skulle blifva omöjligt, som det väl kunde tyckas för människors ögon, så läto de med gyllene bokstäfver sätta på templets port denna påskrift: »Detta är det eviga templet». Men just densamma natten, vid midnattstiden, blef det så ljust och klart som om middagen: förthy Guds Son, det välsignade Guds Lamb, blef född; och det samma tempel föll ned i afgrunden. Och alla afgudar, så väl i Egypten som i Rom, kullkastades denna natten. Och änskönt det var midt i vintertiden, så blef det så dejligt, varmt och fröjdefullt, förnöjligt, härligt, grönt och kärligt, som det hade varit midsommarstiden. Träden i skogen florerade och blomstrade med sina blader, och andra åtskilliga träd stodo och buro full dägelig, mogen och duglig frukt samma natt; foglarue sjöngo, vatten blef vin, och på himmelen sågo många människor tre solar.

Då nu barnet var litta dagar gammalt, bad Joseph sina vänner till sig och lät omskära barnet, som Moses hade budit i lagen, och lät kalla honom Jesus, som engelen tillförene hade sagt honom.

Då Guds Son var född, uppenbarades en ny stjärna för alla människor, som aldrig varit sedd tillförene; den lyste öfver all världen och var större än alla stjernor. Den tid de helige tre konungar hade sett denna stjärnan, förnummo de af de vise mästare, att den betydde Jesum vara född af en jungfru, som propheterna hade spådt lång tid tillförene. Då gjorde de heliga tre konungar sig redo, och togo guld, rökelse och mirram och många andra kosteliga saker med sig och foro åstad. De hade också några djur med sig, som buro deras kläder och annat hvad de hade; ty de hade en lång väg att resa. De reste rätt efter stjärnan, som syntes att hon for i skyn för dem; och de hade ej hinder hvarken af vatten eller något oväder. Då de kommo mycket nära emot Jerusalem, blef det ljusa dagen, och stjärnan blef osynlig; dock blefvo de icke modfärdade, ty de trodde sig verkligen vara vid det sannskyldiga Jebus eller Salem.

Då redo de 3 kungar in uti Jerusalem med stor ära och härlighet, som sådana välbördiga kungar och personer ägnade. Och de redo upp i staden för konung Herodis slott, och sände bud till konungen och läto spörja hvar den nya judiska konungen och deras herre var född, och hvarest de skulle finna honom? När Herodes och Judarne det hörde, blefvo de så sorgfulla och bekymrade, att de snart gått från sitt förstånd. Då sände Herodes bud efter de visa, och sporde dem hvar Christus skulle födas? De svarade och sade: »Det står skrifvet, att i Bethlehem skall Guds Son födas.» Då sände han bud till de 3 konungar och tillsporde dem, när de hade sett denna stjärnan. Och då han fick veta det, bad han dem fara dit bort, och sedan de hade funnit denna konungen, skulle de komma tillbaka till honom igen, att äfven han kunde resa dit och tillbedja honom samt offra honom heder och ära. Då foro de åstad. Och när de voro komne utom staden, sågo de stjärnan och voro glade. Och den ledsagade dem in i Bethlehem, och blef ständande öfver det hus, der barnet var, sjufalt förstorad.

Då de kommo nära staden, gingo herdarne ut emot dem och sade dem hvad de hade sett och hört, den natten Christus var född, och sade vidare: »Vi vete, att j ären komne att se detta barnet, som är det skönaste barn, som i verlden kan finnas, och vi vilja visa eder dit hän, der barnet är.» Och då de helige tre konungar voro komne till staden, slogo de sina tält upp och foro straxt dit, der barnet var.

Som de nu skulle företräda en så väldig monark, så klädde de sig förut i sina högtidskläder eller konungsliga skrudar och medtogo kosteligt äkta guld, rökelse och mirrham, som de ville offra åt gudabarnet Jesum, gåendes upp till staden med stor andakt och ödmjukhet. När de kommo till det hus, der barnet var inne, stod stjernan öfver detsamma, kastande sitt sken och sina strålar både upp i himlen och in i barnets hus. Då gingo de helige tre konungar till barnet med stor ödmjukhet; och jungfru Maria lät dem se barnet, hvilket var obeskrifligt skönt och vackert. Det hade tolf synliga englar omkring sig, sex vid hufvudet, två vid hvardera sidan och två vid fötterna; rummet hade en sådan klarhet och en så söt och ljuflig lukt, att ingen dödlig människa kan hvarken beskrifva eller nog föreställa sig det; en himmelsk musik hördes der också. Förtjuste öfver allt detta, föllo de helige tre konungar på knä vid krubban och undfingo jungfru Maria samma offer de hade medtagit, hvilket hon emottog med tacksägelse och Guds lof. Sedan bjödo de jungfru Maria, barnet, Joseph och alla närvarande godnatt! Hvarefter de blefvo följde till sina tält af en väldig stor englaskara, som sjöngo och lofvade Gud under hela vägen. När de nu på detta sätt voro komne till sina tält, så höllo de med hvarandra ett gästabud om aftonen. Dessa konungar voro ifrån Saba i rika Arabien: och hette de Melchior, Caspar och Belihasar.

Då de nu den andra dagen ville återfara till Herodes, kom, om natten, en engel och bad dem fara en annan väg hem till deras land igen. Och det varade omkring 2 år innan de återhunno till sina kära hemvist.

Så snart Herodes förnam, att de helige 3 konungar voro allt hemfarne, blef han svåra vred, att de voro hemreste utan

att vilja återkomma till honom enligt deras löfte; och befälte fördenskull sitt folk att rida efter dem, för att slå dem ihjel. Men Gud, som frälsar alla sina vänner, han friade äfven dessa ur Herodes händer, och förde dem med helsa och sundhet hem till sitt.

Derefter ville Herodes sända sina tjenare till Bethlehem och andra städer uti sina länder, för att ihjelslå alla piltebarn, som voro 2 år och derunder; men nu fick han bud ifrån kejsaren, det han skulle komma till Rom. Derföre kunde han ej nu framfara i sina onda gerningar, som han ville företaga med barnen, ty han måste straxt fara till kejsaren, för de många klagomål skull, som Judarna skäligen emot honom anförde, derföre, att han gjorde dem stor orätt. Och då förblef han länge i Rom, helst en af hans egna söner hade anklagat honom hos kejsaren.

Som nu Jesus var 30 dagar gammal, sade Maria till Joseph, att han skulle gå till templet med barnet, enligt Moses lag. Då tog Joseph modren och barnet med sig och for till Jerusalem, gick till templet och offrade 3 dufvor på altaret, som Judarnas sedvänja var den tiden.

Då var der en gammal man som hette Simeon. Han bad till Gud, att han måtte få lefva så länge, till vår Herre tog mandom och låt sig föda, på det han måtte vara värdig att se Herrans Christ i sin lifstid förr än han dödde. Då stod han vid altaret och tog barnet i sina armar och sade: »Väl mig! att jag sett Guds Son vara menniska.» Derefter begynte han en fröjdefull sång och sade: »Herre, låt nu din tjenare fara i frid, lika såsom du sagt hafver; ty mina ögon hafve sett dina salighet, som du alla menniskor beredt hafver: ett ljus till hedningarnas upplysning och ditt folk Israel till pris.» Och till Maria sade han: »Bedröfvellsens svärd skall gå igenom ditt hjerta för detta barnets skull, som du nu hafver här uti templet; och han skall frälsa all verlden med sin död.» Då de nu hade fullkomnat lagen, tog Joseph modren och barnet samt for af Jerusalem med glädje hem till Nazareth, och blef der under hela tiden allt medan Herodes var frånvarande.

När nu det året, som sagdt är, var förflutet, kom Herodes hem till Jerusalem. Och som han åter kom till sitt välde igen,

sände han ut sina svenner till Bethlehem och andra städer uti sitt land och lät ihjelslå alla pittebarn, som voro 2 år gamla och derunder. Då kom Guds engel till Joseph i en dröm och sade: »Joseph! tag modren och barnet och far till Egypti land, och blif der tills jag säger, att du skall resa hem igen.

Då gjorde Joseph sig redo, som engelen sagt honom. Och Joseph tog 10 åsnor och 1 oxe till sig, och satte Maria på den ena, men på de andra lade de sina kläder samt kost till sitt underhåll på resan, och foro så åstad.

Som de nu voro på vägen och hade gjort en dagsresa, redo de öfver en stor hed och atonen kom på och ingen by var till hands, hvarest de kunde få herberge. Då sågo de ett stort träd långt borta ifrån sig; och Joseph sade, att de ville fara dit bort och blifva der öfver natten, om han der kunde finna något vatten. När han nu kom till trädet och kunde icke finna något vatten, så gaf han sig svårliga; ty vid och omkring samma träd var mycket gräs, så att hans oxe och åsnor fingo nog att äta. Då satte Maria sig ned, tog barnet i sitt sköt och stack med sitt finger i jorden; då sprang stråxt en källa upp. Och de lofvade Gud för det stora tecknet; varandes glade, att de fingo vatten till sig och sina kreatur.

Den andra dagen fyllde de sina flaskor och togó dem med sig på vägen. Som de nu redo, blef jungfru Maria varse ett dägeligt träd, som var ganska högt och bar mycken frukt, som var väl mogen. Då såg hon upp och ville gerna hafva något af dess frukt; men Joseph var gammal, så att han icke torde våga sig upp i trädet. Då stod modren och barnet under trädet; och som barnet var en sanner Gud och visste hennes åstondan, så lät han trädet böja sig ned, att Maria kunde själf taga så mycken frukt deraf hon behöfde. Då de hade ätit och fyllt sina säckar, reste trädet sig upp igen och gungade med sina grenar. Och Joseph och Maria lofvade Gud för all sin nåd, att detta lilla barnet Jesus lät all ting föga sig till deras tjänst, hvaraf de kunde förnjöjas och vederquickas i lika måtto med det härliga gräset, som växte på en kort stund, att alla Josephs ök och dragare blefvo rikeliga förörjde. Åsnorne och åsninnorne knäböjde för detta lilla barnet Jesus och erkände

honom för sin herre och skapare. Och på deras sätt och vis voro alla Josephs kreatur förnöjde och glade för det öfverflöd, som vuxit på det ställe, derest de hvilade sig.

Sedan reste de vidare framåt, och Joseph visste icke vägen, men Gud beviste sin mångfaldiga nåd, så att alla djur, som voro i skogen, gingo till barnet och beviste att detsamma var deras skapare. Träd, örter, blomster och gräs ödmjukade sig under hela den väg de skulle framfärdas. Efter någon tid kommo de till ett högt berg, hvaruti var ett stort hål. Derutur kom en grym drake, hvars anda utflammade som en brinnande låga, och han gick i vägen för dem. Och Jesus satt i sin moders sköte. Då draken såg barnet i modrens sköte, så lade han sig längs utåt vägen och förödmjukade sig. Då sågo de att drakar, ej mindre än andra djur, voro honom underdånige. Och de lofvade Gud och redo fram till Egypti land med det vänliga och välsignade barnet Jesus.

Hvar skogar voro, kommo ock de vilda lodjur och gjorde barnet stor ära och tjenst, nickandes med sina hufvuden: panterdjur, björnar, ulfvar och andra som i skogarne voro, både stora och små, lupo i vägen för jungfru Maria och lika som omfamnade henne, lekandes och springandes att göra dem tjenst och bevisa sin ödmjukhet på allt sätt; ja, tecknandes dem ut vägen, lika såsom de hade varit menniskor; alla foglar, som voro tillstädes, satte sig ned och lofvade barnet med sin sång samt betedde tillika Joseph och Maria ära. Och de fortsatte resan genom öknar, skogar och många långa hedar.

Omsider kommo de till en stor skog, hvarest voro röfvere, som plögade röfva ifrån folk hvad de medförde och slå dem ihjel. Då dessa röfvere sågo Joseph och jungfru Maria, lupo de emot dem, togo dem fast och sade, att Joseph, den gamle mannen, hade stulit den unga frun och hennes barn, och ville slå honom ihjel för omakets samt taga den unga frun med dess barn.

Då var der en gammal röfvere med dem, som hade sitt hus i skogen. Denne skulle hafva det röfvet: de fingo den dogen. Han blef mycket glad och tog dem hem med sig; men

Joseph och Maria voro i stort bekymmer om hvad det skulle blifva af dem.

Denne röfware hade en hustru, som var honom så kär som hans eget lif. Den stund hon såg mannen komma och att han hade jungfru Maria med sig, då fick hon stor kärlek till henne och barnet, och hon undfick dem väl, följde dem i sitt hus, gaf dem mat och dricka, och hvad dem gjordes behof. Hon tillredde ett bad, att tvätta barnet: likaledes tillagade hon en vacker säng med rena kläder och bad jungfru Maria lägga barnet Jesum deruti. Hustrun hade ock ett barn, som var fullt af sår och svart på hela sin kropp; det tog hon och lade uti samma vatten som Jesus tväddes uti, och det blef straxt helt igen. Der inkom äfven en annan röfware, som hade sår: han tvättade sig uti samma vatten, och blef också på stund ren och helbregdad. Då tog den gamla röfwaren detta vattnet till sig och gömde det till en läkedom; ty det var ej ett så stort sår och en så gammal skada, att de ju icke blefvo begge två botade och helade, så snart man strök aldrig så litet derpå af detta vattnet; och aldrig hade någon så svår sjukdom, att han ju icke blef botad och bättre, så snart han fick något af detta vattnet att nyttja. Och många gifvo röfwaren stora skänker derför, så att han blef snart rik och öfvergaf sitt röfveri samt blef gudfruktig.

Som de nu hade varit der i 3 dagar och hvilat sig, så ville Joseph och Maria begifva sig ut på vägen igen till Egyptiens land. Då bad röfwaren och hans hustru, att de ville blifva något längre hos dem, men de ville icke: ty foro de åstad, och röfwarens hustru gaf dem mat i deras påsar och vin i deras flaskor att hafva på resan, och bad dem helsa på när de foro tillbaka, då de skulle åtnjuta samma godhet; och befälte dem sedan i Guds våld. Röfwaren sjelf följde dem en lång väg och anviste dem på den rätta, samt bad dem sedan fara väl.

Joseph for så fram med modren och barnet, och ville till Egypti land; men då förvillades honom vägen. Då var Joseph bedröfvad och tveivelaktig och sade till jungfru Maria: »Hvad synes dig? Denna väg är icke nyligen rest. Är det din vilja, så vilja vi öfvergifva densamma; ty fara vi längre på den, så

kunna vi ju råka uti större nöd än som vi för detta varit stadde uti: ty skogarne äro långa, hedarna breda, intet hus, eld eller vatten, stor mödosamhet och liten vägakost. Är det nu din vilja, så vilje vi vända om, och resa en annan väg, der vi kunna finna folk, som visar oss den rätta vägen, och der vi också kunna få mat till köps för våra pengar; ty det är oss öndt att fara på en obekant väg: säg mig nu derföre hvad din vilja är och hvilken väg du råder och styrker?» Jungfru Maria teg stilla och svarade intet dertill; men hon satte sig ned på jorden och gret bitterlig. Det såg den gamle mannen, och be-
dröfvade sig för det han talat något, som hon skulle hafva sorg utaf, gret och bad henne, att hon icke skulle gråta, sägande: »Hvad jag kan göra för dig och barnet, det vill jag gerna göra: gråt således icke; men säg mig din vilja, och hvilken väg du råder, den vill jag gerna följa.» Jungfru Maria svarade: »Jag gråter icke för de ord ni talade till mig, och jag bär ej min stora sorg för så litet, eller för ord, som ni talade till mig med kärlek och saktmodighet, utan jag gråter för det stora bekymmer, som ni hafver haft för min skull allt sedan jag blef eder brud, och för all den nöd som ni lider för mig och mitt barns skull i främmande land. Och, sannerligen! ni hafver gjort mig och mitt barn så stor tjänst, som jag redan hade varit er gifta hustru och maka.»

Då bad Joseph jungfru Maria att hon icke skulle gråta, och sade: »Jag tror Gud så väl och är fullt försäkrad om hans nådiga hägn och beskydd, så att ingen ting i världen oss hvar-
ken när eller fjerran skadandes varder.»

Under det de så talade med hvarandra, låg barnet i modrens sköt och sof. Emedlertid runno tårarne ned af jungfru Marias kinder och droppade på det välsignade barnet Jesus, hvaraf han vaknade och räckte sin lilla hand upp och torkade tårarna af sin kära moders ögon och kinder, hållande sedan sina händer mot himmelen, liksom han ville bedja för henne; och hon blef mycket hugsvalad. Då sporde Joseph jungfru Maria kärligen och för tredje gången till, hvad hennes vilja var, och hvilken väg de nu skulle draga? Hon sade: »Käre Joseph!

vi vilja draga en annan väg framåt, och öfvergifva denna, som är så villsam, svår och farlig.»

Enär de så talade, kom engelen Gabriel af himmelen och tröstade dem, sägande: »Joseph, du helige man! Gud helsar dig och vill du skall genast draga fram till Egypti land; och har budit mig följa med dig och visa dig den väg du skall vandra. Och du hafver ännu tio dagar att resa, innan du kommer till Egypti land.»

En dag, som de färdades vägen framåt, kom ett stort och hällande regn på jorden, men barnet höll sin hand upp emot regnet, och det gaf sig straxt upp igen; och de blefvo intet våta. Sedan foro de vidare framåt och kommo omsider till Egypti land. Det första, de der sågo, var ett stort träd som var hvitt och fagert. Till detta trädet kom folk immer fort, ty de höllo detsamma för en Gud, till hvilken de offrade får och alla slags kreatur, ja, till och med menniskor, när svårt år, krig och pest inträffade. Kreaturen anammade presterne i templet till sitt behof, men menniskorne hängdes i trädet.

Då nu jungfru Maria kom med barnet till detta träd, så skedde ett stort tecken: ty trädet böjde sig ned till jorden med sina grenar, och gaf dermed tillkänna, att barnet var dess herre och skapare; och de satte sig ned att hvila sig. Då ropte alla djeflar, som voro i trädet, med hög röst och sade: »O! o du Guds Sön, hvad gör du här i detta land? Du gör oss en stor skam och vanära; ty nu måste vi med oss fly af detta trädet.» Och jungfru Maria och Joseph foro in uti Egypti land, till en stad som hette Spenonis. Dit kommo de sent om aftonen och voro obekanta, så att de icke visste af hvem de skulle få låna hus. Men i staden var ett bönehus, hvaruti voro afgudar, och vid kyrkan var en port, der foro de in. Om midnattstid hörde de mycket skrik och rop öfver staden, och upp i luften en gräselig och förskräckelig röst, som sade: »Ve oss, ty vår herre är kommen, oss alla djeflar till förtret. Ha hafver sändt bud efter honom? Han är född af en ren jungfru, ty måste vi flygta och rymma vår boning; och densamma är alla redan nedfallen och sönderslagen. Ve dig Joseph, du gamla man! hvarföre förde du detta barnet hit? Och ve dig Maria.

som födde det till världen, oss till evig plåga.» Af detta gräseliga rop, som djeflarne gjorde, blef folket ganska förfäradt. Iopp tillsammans af gator och gränder, och fruktade att staden skulle förgås. Och de voro häpne och sade: »Vi vilje gå till templet, offra och tillbedja våra afgudar.»

Då de kómmo dit, sågo de att alla deras afgudar: Jupiter, Saturnus, Minerva och Venus samt alla de andra afgudar, som voro uti templet, och alla de afgudar, som voro uti Egypti land, voro nedfallne och lågo uti åtskilliga ställningar: somlige hade mistat deras armar, somlige benen, somlige hufvudet och händerne, och andra voro slagna i tu. Då sade folket: »Våra Gudar äro alla nedfallne, som lofvade oss hjälp i vår nöd; alltså frukta vi, att det går oss, som det gick med den mäktige konungen Pharao, den tid han red i det röda hafvet efter Israels barn: då dröknade han med allt sitt folk, herrar och furstar. Och af detta tecken, som vi nu se på afgudarne, så slute vi, att det kommer plågor öfver oss.» Somlige af folket sade: »Här äro komne främmande Gudar, som hafva brutit vår fred och stridt med våra Gudar, som stupade, och vi vete ej hvarest de äro komne ifrån.»

Då hertig Caprodocius, som var en herre öfver staden, hörde det förskräckliga ropet och ynkeliga bullret ibland allmänheten, frågade han dem hvad det var å färde? Och de sade honom allt hvad de hade sett och hört. Då blef han ganska sorgfull och gick straxt in i templet, och blef mycket förfärad, då han såg sina Gudar ligga i så slem ställning och skapnad sönderslagne neder på jorden.

Förskräckt ropade han då högt och sade: »Här är skedd ett stort tecken; och huru vill det gå oss härefter? Hvar är den starkare Guden, som hafver så mycken magt, att han har kunnat drifva våra Gudar bort, och sönderslagit våra bilder? Visste jag hvar denne mäktige Gud vore, så ville jag prisa och ära honom: ty våra Gudar duga icke att försvara sig sjelfva; derföre vilje vi sätta vår tro och tillit på den sanne Guden.»

När nu hertig Caprodocius gick ifrån templet, sporde han efter om någon visste hvarest den mäktige Guden var? Då såg han jungfru Maria sittande på en sten, med sin son i sitt

sköte, och han såg Joseph stå hos henne, omgifne af ett klart sken. Då blef han sinnad att se det främmande folket. Gud ledde hans hjerta, att han gick fram till dem och sporde från hvilket land de voro komne och hvarthän de ville med det unga barnet? Joseph svarade: »Vi äro hitkomne af Judalandet.» Då kunde hertigen förstå, att det tecknet var skedt för detta barnets skull.

Då gick hertigen till templet, kallade folket tillhopa och sade: »Viljen I se hvad här är skedt och hvarföre våra Gudar äro nedfallne, då mån I gå hit och se ett skönt barn och en dägelig fru. Detta är barnet, som profeten Natan har skrivit om i sina böcker: att af Juda släkt skall uppkomma en stjeran, som skall skina öfver all världen. Nu kan jag känna på dessa tecken, att det är det barnet, om hvilket profeten Jeremias skrifver, att det skulle utdrivas ur Judalandet och komma hit till oss: Och profeten Esaias: att Gud skall verda en menniska och låta sig föda af en ren jungfru på jorden: och skall uti sin barndom komma till oss uti vårt land, och skall förderfva våra Gudar, och de skola icke bestå för honom. Och jag säger eder i sanning, att för ett år sedan foro tre konungar igenom detta land till Bethlehem, att söka det nyfödda barnet, som var mäktigt i himmelen och på jorden, och dessa medförde allehanda kostbara offer. En stjärna ledsagade dem, som var så stor och klar, att solen icke kunde genomlysa dess sken. Denna stjärna följde de nu till det land, hvarest Guds Son, himmelens och jordens skapare, var född: ni sågo äfven denna stjärna tydeligen, och dessa tecken äro skedde för detta barns skull, och min syn säger mig, att barnets moder är en ren jungfru. Vi märkte ock häraf, att när de i afton kommo hit med barnet, just då nedföllö våra Gudar.»

Hertigen sade till Joseph: »Säg mig du, gode man, huru är det med detta barnet och denna unga fru?» Joseph tillsporde Maria, om han skulle säga i sanning hvad han visste om barnet och henne? Jungfru Maria svarade: »Säger honom i all sanning hvad I veten om oss, och döljer icke något härutinnan.»

Då svarade Joseph hertigen och sade: »Nådige herre! allt hvad I halven talat är en god sanning. Denna fru är en ren

och obesmittad jungfru, och Guds engel af himmelen bebådade henne, att, genom den Heliga Andas utgjutelse, skulle hon undfå och föda Guds Son och kalla honom Jesus. Och hon har sitt foster förutan man, samt utan all synd undfick hon detta barn. Hon födde det utan all smärta, och då voro otalige englar till hennes tjänst, hvilka sjöngo barnets lof; äfven tändes öfver huset en stjärna, som gaf sitt sken långt bort i främmande land; den lyste också för de helige 3 konungar, som storligen förundrade sig öfver dess glans, och foro så efter denna stjärna, emedan de fullkomligen trodde henne vara ett tecken, att verldens frälsare var född. Och då de funno detta barnet i Bethlehem, tillbådo och offrade de dyrbara skänker. Men då Herodis, som var konung öfver landet, fick höra att der var född en så mächtig konung, fattade han så stort hat till honom, att han utsände sina tjenare att söka efter barnet, i uppsåt att slå det ihjel. Då kom Guds engel och bad mig att taga modren och barnet och fara hit, att ingen ting skulle skada oss; och nu äro vi bitkomne genom Guds underliga, visa och nådiga försyn.»

Då Joseph sagt detta, gingo allt folket till jungfru Maria, föllo på knä och tillbådo barnet. Ja de undfingo dem alla kärt och vänligen, och kyssade Joseph samt frågade hvad de behöfde till deras underhåll, gifvandes dem ett hus der de bodde i sju år.

Joseph företog sig sitt timmerarbete och jungfru Maria begynte göra purpur, silkesvaror och andra kosteliga ting. De goda qvinnor i staden gingo till henne med stor åtrå, att åskåda det sköna barnet Jesum och erbjuda sin tjänst, samt lemnade allehanda gåfvor. Jungfru Maria förtjente väl hvad hon lefde utaf, och det så, att alla de qvinnor, som hörde och sågo henne, berömde och höllo henne i stor vördning. Ja de tillbådo hennes barn och sade att det var kommet Egypti land till frälsning och glädje. När de nu funno någon sorgfull, medan de voro der vistandes, sade den ene till den andre: »Kom, gack med mig till jungfru Maria och se hennes barn, så får du straxt hugsvalelse.»

Derefter begynte jungfru Maria att göra sin välsignade son en kjortel, och virkade den med grön öfverstickning; samma

kjortel var så väl inrättad, att han alltid var sid och vid nog. Den blef aldrig oren, slets icke, och den blef oföråldrad, oaktadt all den tid han gick deruti, och var lika så vacker intill Långfredagen, då han led sin svåraste pina, som den var då han fick den af jungfru Maria. Det var samma kjortel, hvari vår herre kringvandrade, intill dess han undergick korsens död.

Då Guds Son var så gammal, att han skulle börja gå, så behöfde ingen leda honom, såsom andra barn, utan han reste sig sjelf upp och gick stadigt, och när han började tala, talade han rätt, lätt, tydligt och redigt, helt olika hvad andra barn göra, då de börja att tala.

Jungfru Maria bad sin son gå ut och leka med de andra barnen, att folket skulle få se honom. Då gick han genast, ty han var sin moder i allt hörsam och lydig. Då han kom till de andre barnen, gladdes de öfver hans lekar, ty de voro utan all skada och förargelse, i den fullkomligaste oskuld, och hade han sådane lekar, som tillförene hvarken varit sedda eller hörda. Han glömde aldrig tukt, ärbarhet och anständighet, då han var ibland de andra barnen, så att de togo honom till ett mönster och eftersyn och sade: att han var en ung Gud. Dessa barnen gjorde honom all ära och kärleksbevisning, samt utkorade honom till sin konung, togo en barnakjortel, bredde den på ett träd, och satte vår herre derpå. De tillbådo honom äfven sin tjänst, hållandes honom för deras Gud.

En dag, då Jesus var hos barnen, som voro församlade, så föll ett af dem och bröt sitt ben. Då jemrade detta barn sig högeligen. Så snart Jesus det såg, gick han till barnet, tog det vid handen, bad det stå upp sundt och friskt och sade: »Gack med mig till de andre barnen, vi vilje leka med dem.» Då stod barnet genast upp friskt och helbregda: och alle, som det sågo, sade att han var Guds Son och en herre öfver allt.

Då sju år voro förbigångne, som Joseph var med Maria i Egypti land, nedkom en engel af himmelen och sade: »Joseph, Davids Son! Jag säger dig: Herodes är död, som var emot barnet; derföre tag nu barnet och modren och far hem till eder land igen; det är Guds nådiga vilja.» Och Joseph gjorde sig redo, som engelen bad honom; men då folket i staden fingo

veta att de ville fara hem, gäfvos de sig svärligen för det de icke ville blifva när dem och sade: »Uti dessa sju år hafva vi haft god äring, vi hafve ej haft storm: vårt vin, korn, säd och boskap kunde icke lida någon skada, emedan det folket varit här.» Joseph gaf dem ett godt råd och sade: »Så tillbeder nu icke mer edra afgudar; utan i skolen tillbedja herren Gud alena, som har magt öfver himmel och jord, och hafver gifvit eder lif och anda, kropp och själ.» Derpå räckte han dem sin hand, böd dem farväl och befallte dem i Guds hand. De goda qvinnor af staden gingo ock till jungfru Maria samt barnet, och lemnade dem kost till förtäring på vägen. Sedan togo de jungfru Maria i famn och böde dem alla farväl, önskandes att Gud ville ledsäga och bevara dem.

Så for Joseph, jungfru Maria och barnet från Egypti land till Jerusalem, hafvandes på vägen mycken besvärlighet. En dag kommo de till en stor bäck, då sade jungfru Maria till Joseph: »huru skola vi komma väl öfver denna bäcken?» Joseph svarade: »här måste vi väl vada igenom; jag vill bära barnet öfver, att det intet skall skadas.» Då Maria nu upptog sina kläder och ville gå till bäcken, tog barnet Jesus henne vid handen och sade: »Käre moder, följer mig efter.» Och han gick för dem på vattnet öfver bäcken, och de gingo efter honom, och deras fötter blefvo slätt intet våta.

När de nu kommo till Galileen, så reste de till staden Nazareth, der Anna, jungfru Marias moder, bodde, som lefde ännu; men hennes fader Joachim var redan död, och hennes moder hade nu till man Cleophas, Josephs broder, som var trolöfvad med jungfru Maria. Och Anna var ganska glad, att de voro hemkomne igen, och omfamnade dem med glädje samt lofvade Gud, som hade hulpit dem på sina resor.

Till staden låg ett stycke mark, som hört Joachim till, och var jungfru Maria i arf tillfallet efter dess faders död; derpå byggde Joseph ett hus och blef sedan när jungfru Maria och barnet Jesum, fördrifvandes sin tid alla tre i gudlighet tillsammans, intill dess Jesus tog sina lärjungar till sig.

Som barnet nu uppväxte, öfvade han sig i all tukt och ära: åt och drack, lekte och log, och hade en så god umgän-

gelse i sin barndom som sedermera, att alla de, som umgätes med honom, kunde se på hans gerningar, att han hade en mänsklig natur: ty hade han ej befunnit sig som andra barn, så hade de gjort större vidunder af honom, och misstrott, om ej alldeles tviflat om hans sannskyldiga mandom och mänskliga natur, för den stora magt och gerningar, som de sågo honom göra. Och de äro oförståndige som säga, att vår herre Jesus Kristus i sin barndom ej lekte eller log och hade några barnaseder; ty eljest hade man ej vetat med säkerhet, att han var både en sann Gud och en sann människa. Ofta led han hunger och törst, ofta var han än våt än kall: väder, regn, snö och hagel gjorde honom mycket omak. Allt detta gjorde han derföre, att ock djefvulen skulle kunna tro att han var en sannskyldig människa. Då Jesus kom till de andre barnen, blefvo de alle glade, att han tog sig före att leka med dem, och de ville gerna vistas hos honom; de gjorde honom till sin konung, lekte och sprungo för honom och följde honom efter.

Der bodde en rik man i Nazareth, hvars namn äfven var Joseph; han var Josephs och Marias gode vän och gjorde dem mycket godt: han hade äfven gifvit dem respenningar till Egypten. En dag kom Jesus in och fann sin moder och Joseph gråtande; då frågade Jesus: »hvad kan skada eder, emedan J så gråten?» Joseph svarade: »Käre herrel! vi gråte för det en af våra goda vänner har blifvit död, som ofta hafver gjort oss mycket godt: han hade ockå stor kärlek till dig, som han ofta har sagt mig.» Jesus sade till dem: »Viljen J, att han skall åter blifva lefvande igen?» Joseph svarade: »Det har aldrig händt, att den som ligger död, kan få lif igen; men kan du det göra, så vänder du vår sorg i glädje.» Jesus sade: »Hör hvad jag säger eder; går dit bort, der den döde ligger, och talar dessa ord i hans öron: »Jag beder dig vid honom som hafver magt öfver lefvande och döda; den der gifver oss lif och själ, och den som är mächtig öfver all verlden; vid honom beder jag dig, att du uppstår och går med mig.» Då gick Joseph straxt dit som den döde var, och sade samma orden som Jesus bad honom: och den döde steg upp både rask och sund i samma

ögonblick. Men Jesus förbød dem att tala derom, och befallte att de skulle hålla det tyst och lönlige.

En dag gingo alla barnen tillsammans och togo Jesum med sig ut på marken, der som ler och jord låg uppgräfvat. Jesus satte sig ned på samma ställe och tog med sina händer ler och jord, och gjorde små foglar deraf, lika med dem som flyga i luften. När de andra barnen det sågo, så logo de deråt, och ville sedan i lika måtto göra andra foglar efter honom. Emedlertid kom der gåendes en gammal jude, som såg att de så lekte: han straffade dem och sade: »J hållen icke sabbaten helig, j ären djefvulens barn: ty j bryten och förtörnen Gud dermed; Jesus! du gör detta, och de andra barnen taga eftersyn af dig, och j blifven alla förtappade.» Jesus svarade: »Det vet Gud, om du håller din sabbat så helig som jag: du skall icke råda öfver mig.» Den gamle juden blef vred och ville straxt hämna sig på Jesum, gick så till honom och ville söndertrampa hans foglar. Jesus förtröt det, och slog så sina händer tillsammans, lika som han ville förfära foglarna; då blefvo de alla lefvande och flögo upp emot himmelen bland andra foglar, så att denne juden, som förut ville trampa på dem, måste då till sin förargelse låta dem fara med fred.

En af de öfverste i staden sade till Joseph: »Låt Jesus komma i skola och lära läsa och skriva; ty som jag har hört, så har han alltid gjort mycket godt, derföre må man undervisa honom i religionen, att han kan lära det som hörer till Guds ära.» Då svarade Joseph: »Jag vill höra hvad hans moder säger derom, och bedja att hon talar med skolemästaren, att han kan komma i skolan, ty han hafver henne mycket kär, och har Gud för ögonen.» Jungfru Maria bad Jesus gå till skolan med henne, och bad honom förnimma hvad skolemästaren lärde honom. Jesus var straxt redo och gick med sin kära moder till skolan, och hon bad skolemästaren att han skulle lära Jesum rätt att läsa och skriva, dock med saktmodighet och icke med hårdhet; ty han blifver väl god att lära. Jesus gick in i skolan, och skolemästaren fick honom en bok och begynte att lära honom; men allt det han sade, visste Jesus förut, och kunde det sjelf bättre än han. Skolemästaren viste honom

den första bokstafven, som är A i alla språk, och sporde honom till om den var honom bekant? Jesus sade till mästaren: »Med edert lof och tillstånd må jag bedja eder säga mig, hvad den bokstafven är och hvad densamma betyder?» Mästaren satt länge och teg stilla och kunde icke gifva honom svar derpå; men begynte att vredgas. Då sade Jesus: »Den bokstafven betecknar mycket godt, nemligen: Den der hafver varit af evighet, som är Gud af himmelen och betyder en del af mig.» Mästaren sade: »Ho äst du? säg mig antingen du är Gud af himmelriket, eller en djefvul från helfvetet, emedan du gör spott och spe af mig? jag menar du är en engel, eller ock Guds son af himmelen, Christus! Du äst bättre mästare än jag, jag kan icke lära dig; utan gack endast bort ifrån min skola, ty min lärdom göres dig icke behof; änskönt du är ung, så vet du dock mera än jag har lärt eller kan lära dig; ho du äst, det vill jag gerna veta.» Då gick Jesus tigandes hem till sin moder. Och som hon fick veta hvad skolmästaren talat och huruledes det var tillgånget, så log hon hemligt i sitt hjerta; men sedan fick hon stor sorg och bedröfvelse: ty hon pådrog sig mycket hat af Judarne, för sin välsignade sons rena lärdom. En gång ville de stena begge två.

Som profeten Zacharie hustru, Elisabeth, fick veta att hennes fränka jungfru Maria var hemkommen från Egypti land, så blef hon ganska glad och gjorde sig färdig att resa till Nazareth, och tog sin son Johannes döpare med sig, att han skulle se med egna ögon den, som han länge hade känt förr än han blef född. Då Elisabeth såg Maria, sade hon: »Var välkommen, jungfru ren, med din kära son Jesus! lofvad vare Gud som har ledsagat eder väl hem igen.» Och då Maria såg sin fränka Elisabeth, kyste hon henne och sade: »Var välkommen min kära moders syster; Gud vare lof och ära, att vi nu äro här samlade med helsa och sundhet!» och de voro glade och förglömde allt besvär de tillförene hade haft. Deras barn, Jesus, jungfru Marie son, och Johannes, Elisabeths son, gingo äfven tillsammans; de omfamnade hvarandra och voro mycket glade. Elisabeth blef tre dagar hos jungfru Maria, och den sjerde dagen for hon derifrån med sin son Johannes, och

bad Maria, att hon ville följa med och blifva när henne två eller tre månader. Johannes bad henne taga Jesum med sig, att de kunde vara tillhopa. Och de foro åstad och blefvo någon tid tillsammans hos Elisabeth. Då jungfru Maria och Jesus voro bortreste, begaf sig Johannes i öknen, och höll sig från folket, tills han började predika och döpa.

Joseph lemnade sin tjenare timmer och ett mål att hugga efter; men tjenaren förglömde målet och högg så timret för kort, och då han återfunnit märket, lade han det på det huggna trädet och såg att det var för kort; derföre blef han sorgfull och fruktade för sin herres vrede. Då kom Jesus gående och frågade tjenaren med mildhet: »Hvad har dig händt, du ser så sorgsen ut?» Tjenaren svarade: »Käre Jesus, jag skulle hugga detta timmer efter mål, och jag glömde det och högg timret för kort.» Jesus sade: »Jag vill hjälpa dig, så att det skall vara långt nog; håll hårdt deri med dina händer och drag, jag vill hålla vid denna ändan, och det skall blifva rätt och långt nog.» Tjenaren log och svarade: »Det hafver aldrig varit sedt, att man kunde utdraga ett träd, så att det blef längre, än det låg hugget på jorden.» Jesus sade: »Gör som jag säger dig, jag vill göra trädet långt nog.» Tjenaren begynte att le; och Jesus drog i ena ändan och tjenaren i den andra, och de drogo tillsammans med begge händer, till dess trädet blef långt nog. Då tackade tjenaren Jesus, och Maria kom gående och såg, att Jesus drog på trädet; då sade hon: »Hvad gör du, min kära son?» Jesus svarade: »Trädet är för kort, jag vill göra det längre.» Då log Maria och vardt glad att hon såg hans gudoms magt.

Jesus gick en dag ut att leka med de andra barnen, på en slät mark. Derstädes var en ganska stor sten, kring hvilken de började sina lekar; och Jesus satt och såg på dem. Emedlertid väktrade ett barn ned af stenen, och föll så på hufvudet att det dog. Då blefvo de andra barnen förfärade och lupo till staden och sade, att barnet var slaget till döds af den stora stenen. Barnets föräldrar blefvo förskräckte, hastade dit och gifvo Jesum skulden, sägande: »Oss är skedt en stor sorg af jungfru Mariæ son! vårt barn ligger nu ihjelslaget.» Då nu

jungfru Maria och Joseph hörde, att de så klågade öfver Jesus, visste de väl, att han var alldeles oskyldig och sade därför till honom: »Jesus, min käre son! hvad tyckes dig vi skola göra i denna sak?» Jesus sade: »Min kära moder! på det de skola veta, att jag är oskyldig, så tag barnets föräldrar och följ mig dit; så skall den döda-sjelf frikänna mig och säga huru han fick sin död.» Joseph och Maria togo barnets föräldrar med sig, och gingo dit, der det döda barnet låg. Jesus bad det döda barnet säga för folket den klara och rena sanningen, och frågade det sålunda: »Huru äst du fallen till döds, har jag slagit eller gjort dig något ondt?» Det döda barnet reste sig upp och började tala med ett rent mål, att folket det hörde som stodo deromkring: »Käre Jesus, Mariæ son! Du gjorde mig aldrig ondt, men snarare godt: du äst oskyldig i mitt fall, ty jag var sjelf orsak dertill, och det är således mig emot, att de skylla dig för min död; utan gif mig din välsignelse!» Jesus sade: »Emedan du hafver visat min oskuld, så skall jag gifva dig lif och göra dig helbregda igen: stätt upp och var sund och frisk, som du varit tillHörene.» Och så snart Jesus hade sagt dessa orden, så stod barnet upp, tackade Jesus samt prisade och lofvade Gud.

Ikke långt ifrån Nazareth låg en källa, dit gick Jesus och satte sig. Och ett barn kom gåendes utur staden och hade en kruka i sin hand; som det nu kom till källan och ville taga vatten deruti, så föll krukan sönder; och barnet blef bedröfvadt och gret bitterligen, ty det fruktade för sin moders vrede. Då gick Jesus till barnet och sade: »Håll upp att gråta, jag vill hjälpa dig: gack bort och hemta mig de sönderslagne bitarne, jag vill då göra allt helt igen.» Och barnet gick efter styckena till krukan, och lade dem för Jesus, och Jesus fick honom den hel igen, som den tillHörene varit hade. Och barnet tog krukan och bar den hem till sin moder. Derefter kommo ock några andra barn, som hade krukor med sig, att taga vatten uti; men Jesus satt vid brunnen och hade ingen kruka med sig. Då tog han sitt hjortelskört, hämtade vatten deruti, och det rann icke ut; utan han bar det, såsom det hade varit i en kruka; och deröfver förundrade de andra barnen sig högeligen.

Joseph ville en gång beså sin åker med korn, och då han nu med sin dräng gick åstad, följde Jesus med dem. Då de kommo på åkren och ville taga kornet ur säcken, tog Jesus tre fulla näfvar korn och utsådde; det betäckte hela åkren, blef tjockt och frodigt, samt gaf så ymnigt korn, att allt folk beundrade det storligen.

Vid Nazareth var en sjö, som kallades det Galileiska hafvet, dit gingo barnen att leka och togo Jesum med sig. Då de kommo till sjön, blefvo de varse några fiskar och sade till hvarandra: »Vi vilja gräfva oss små dammar, att vattnet kan rinna ur sjön i dem.» Jesu damm blef strax färdig, och de andre barnen gjorde också sina färdige. Och snart kommo fiskar löpande med vattnet ur sjön, i de uppgräfdade dammarne. En orm bet då ett barn, som af Jesus helades; och den dagen var Judarnes sabbath. Emedlertid kom der gående en gammal Jude, som blef vred öfver denna barnalek och sade till dem: »J gören ganska illa, att j icke hållen eder sabbath helig, utan bryten och ohelgen den: Gud låter det icke blifva ostraffadt. Och du Jesus är orsaken till att våra barn bryta emot Mosis lag och förtörna Gud.» Jesus svarade: »Aldrig kunna dessa barn taga något ondt efterdöme af mig, utan tvärtom skola de blifva lyckliga här på jorden och saliga i himmelen. Men jag råder dig att du själf fruktar Gud och håller din sabbath efter Mosis lag.» Då blef Juden vred och ville hämnna sig på Jesum, samt förderfva deras fiskdammar med sina fötter, att fiskarne skulle genast bortsimma; men straxt föll Juden ned på samma ställe och dödde, och det beryktades snart i Nazareth. Och allt folket förde mycken klagan öfver Jesum för denne Judens skull som var död, och sade: »Josephs son gör oss mycket ondt; skall han längre blifva hos oss, så kommer han våra barn i stor nöd med sin trolldom, som han hafver lärt uti Egypti land. Han vill oss ondt och kommer all förskräckelse öfver oss som vi nu se: ty vilja vi alla gå emot honom och slå honom ihjel. Han är icke ett rätt barn, ty sjelfva djefvulen är honom lydig.»

Då Joseph och Maria det hörde, fruktade de att Judarne skulle göra honom skada. Joseph sade till Maria: »Gif oss

råd; ty Judarne vilja hämna sig på Jesus, för den Juden som föll ned och dog.» Jungfru Maria svarade: »Vi vilja straxt gå och se efter hvarest vi finna honom, ty jag fruktar, att Judarne kunna göra honom något ondt.» De gingo straxt och funno Jesum på samma mark der Juden dödde. När Maria såg sin son, sade hon: »Kära son! hvad gjorde den mannen dig, som ligger död?» Jesus svarade: »Den döde gjorde mig mycket ondt; han talte mig illa till och ville underkufva mig: han dref mina fiskar bort, som jag ville bära hem till eder.» Jungfru Maria sade: »Min älskelige son! Du hafver för mycket hämnat dig på denna mannen; ty, beder jag, att du ville gifva honom sitt lif igen för min skull.» Då svarade Jesus: »Min kära moder! hvad j bedjen mig det vill jag gerna göra.» Och de gingo till den döde, och många Judar med dem. Jesus rörde vid honom med sina fötter, och sade: »Statt upp och var lefvande; men fäll icke obilliga domar öfver oss, oskyldiga barn, eller våra lekar.» Så snart Jesus hade sagt dessa orden, steg den döde straxt upp frisk och sund, och sade: »Detta välsignade barnet är kommet ned af himmelen till oss syndige menniskor på jorden, och han är utan tvifvel Guds son.»

Vid staden Nazareth låg en stor skog, hvaruti många vilda djur och lejon sig uppehöll. Då Jesus gick ut till denna skog, gingo de vilda lejon emot honom och gjorde honom stor ära, såsom de hade haft menniskoförstånd; de föllo på knä för deras herre och skapare, och bugade sig för honom. Jesus satte sig ned, och lejonen lade sig för hans fötter. Då han gick derifrån, gingo alla lejon och lekte för honom. Då folket det såg, sade de: »Det är ingen barnalek sådant, ej heller är Jesus ett barn; ty lejonen äro honom lydige: utan han måtte vara en Gud, som hafver magt öfver himmel och jord, och allt det som krälar på marken. Han hafver gjort många underverk; af hans ord äro menniskor befriade ifrån sjukdom, från olyckliga tillfällen, ja från sjelfva döden.» Då nu Jesus ville gå bort, så föllo lejonen på sina knä, och han bad dem fara bort till deras hemvist och lägerställen i öknen, och de voro honom straxt lydige. Och de som stodo utanför staden sade: »Jesus, säg oss huru går det till att du kan vara ibland de vilda lejon?

du är så liten och så ung; du kunde ju snart blifva dödad och uppäten af dem.» Jesus svarade och sade: »Vilda djur äro visare än j, derföre göra de mig all ära.» Judarne sporde honom: »Ho äst du, att du vill säga oss sådane ord? Joseph är ju din fader; lef såsom han, det är naturligt.» Och Jesus gick ifrån dem hem till sin moder, som satt sorgsen för hans skull.

Som Jesus nu var hemkommen, sporde hans moder: »Hvar hafver du varit, min kära son, och hvad sade folket till dig?» Jesus svarade: »De besvärja mig, och alla mina gerningar vända de till ondo, som jag gör dem till godo. De onde och arglistige Judarne äro alla förblindade och så förhärdade emot mig, att de vilja slå mig ihjel, som dock denna tiden icke låter sig göra; ty derföre är jag sänd af min himmelske fader, hvilket var beslutadt af evighet i vårt gudomsråd, att jag ville låta mig födas till verlden med kött och blod som andra menniskor, och är förmedelst den Heliga Andas verkning född af eder, min kära moder, för att frälsa det förtappade meniskosläktet, och att fullkomna löftet, som blef Adam och Eva gifvet, då de för syndens skull blefvo utdrifne ur Paradiset, och fingo tillsägelse, »att qvinnones säd skulle söndertrampa ormsens hufvud.» Derföre är jag nu kommen till verlden att förlösa alla menniskor: och de kunna icke förr än tiden är fullbordad, oaktadt alla deras lögnaktiga beskyllningar, röra ett hår på mitt hufvud: och då vill jag genom min pina, bespottelse och död, försona alla verldenes synder.» Jungfru Maria sade: »Min kära son! de klaga öfverallt i staden, att alla barn så gerna vilja följa och leka med dig.» Ibland andra barn, som voro hos honom, var Johannes, Elisabeths son; och de sågo alla de tecken, som han gjorde. De fleste af dem blefvo ock hans lärjungar.

Då Jesus var 12 år gammal, var en stor högtid i Jerusalem. Då sade Joseph till jungfru Maria: »Hvad tyckes dig, skola vi gå till Jerusalem, och taga din son med oss?» Maria kallade Jesus till sig och frågade honom, om han vore redo att gå med dem till Jerusalems tempel? Jesus svarade: »Kära moder! eder vilja skall vara min lag, och jag vill gerna gå med eder uti templet.» Då togo Joseph och Maria Jesum med sig till Jerusalems tempel och offrade Gud deras offer, efter Mosis

lag. Då högtiden var tillända, foro Joseph och Maria hem igen, men Jesus blef kvar i Jerusalem. Jungfru Maria tänkte, att han var kommen med Joseph, ty hon följde med sina tvenne systrar; och Joseph tänkte att han var med sin moder. Då de kommo på vägen, saknade de pilten, och de sökte och sporde efter honom ibland folket och hos sina vänner. Och då de icke kunde finna honom, vände de om till Jerusalem igen och voro mycket bedröfvade. Och de gingo in uti templet, hvarest de funno honom sittande bland de visa mästare och läsande i deras böcker om allt det som Profeterne hade spått; hörande och frågande samt disputerande med dem. Och alle de det hörde, förskräckte sig öfver hans förstånd och svar, och förundrade sig storligen derpå, att ett så litet barn kunde hafva så kloka ord och utlåtelse, sägandes: »Detta barn hafver stor nåd af och hos Gud.» Då jungfru Maria fann sin kära son, sade hon: »Hvi hafver du gjort oss så mycket emot? Joseph och jag hafva varit bekymrade och sorgfulle i 3 dagar för din skull.» Jesus svarade: »Jag kom därför ned af himmelen, att jag skulle fullkomna min faders vilja, och uti de stycken, som honom tillhöra, bör mig vara.» Då gick han ifrån Jerusalem och var henne sedan underdånig.

Då de nu voro på vägen att resa hem, framställde Joseph många spørsmål till vår herre, och sade: »Kära Jesus! hvar hafver du varit?» Jesus svarade: »Jag har varit uti templet hos de Jude-mästare, och hörde deras föreläsningar.» Joseph sporde åter: »Hafva de der också skrifvet, att Guds son skall komma och värda en människa?» Jesus svarade: »Hos Esaiam står det skrifvet, att Guds son skall komma och varda en människa samt förkunna all till saligheten nödvändig och oundgängelig visdom.» Joseph frågade vidare: »Kunde de ock veta hvilken den människan är?» Jesus svarade: »De kunde icke förstå densamma skriften, därför hade jag ännu mycket med dem att disputer.» Joseph sade: »Hafver du läst den skriften och hört hvem denna människan skall vara?» Jesus svarade: »Denne Guds son, Jesus Christus, känner du väl; och hvad skall jag säga dig derom? du hafver tagit på honom och gifvit honom mat och dricka och följt honom i främmande land.» Joseph sade: »Då äst du den-

samme, det hörer jag på ditt svar.» Jungfru Maria sporde: »Käre son! hvar låg du om natten, då du var från oss borta, och ho gaf dig mat?» Jesus svarade: »Det gjorde eder fränka Elisabeth, profeten Zacharie hustru.» Då kommo de hem till Nazareth, och Jesus öfvade sig uti allt hvad Gud, dygd och ära tillhörde.

Jag vill nu säga Jesu Christi vänner, att jag finner ännu rätt mycket beskrifvet om Christi lefverne förr än han var 30 år gammal, då han begynte att utsprida sin gudomliga lära, genom sin predikan och underverk, samt varna och förmana, som Johannes och de helige evangelister omförmäla. Det säges, att han något tillföre har uppehållit sig i öknen, intill dess han uppnått denna ålder. Men nu vill jag låta bero med hvad som sagdt är, och endast tillägga om hans lära, utseende och hans ömma tal med sin moder.

Jesus och Johannes voro begge ofta tillsammans i deras ungdom och kommo sällan för människors ögon; de öfvade sig flitigt uti allt hvad som hörde till Guds lof och ära. Emedlertid lärde Johannes gudeläran af Jesus, och den gamla lagen, som vår herre hade gifvit genom Profeterne och de 3 Mose-böcker. Johannes hade då tillfälle att se många underliga och ovanliga tecken, som ej här kunna beskrifvas, samt huruledes många englar kommo och tjente honom, samt uträttade hans befallningar.

Hvarje år besökte herran Jesus den vanliga högtiden i Jerusalem, som Moses hade befallt i lagen. Det folket, som Jesus omgicks med, som sågo och hörde honom och märkte hans lefverne, de blefvo omvände; ty de sågo, att han i sanning var kommen af himmelen, och att Gud hade gifvit honom en stor nåd. Han var god och mild emot allt folk, och var allom till en god och välsignad efterdömdelse uti deras vandel; han var också tuktig i sina seder, att alla de som hörde och sågo honom, till och med hans fiender, berömde och lofvade hans ord och gerningar. Han var en vacker och skön man, så att aldrig någon människa hade sett hans like i skapnad och anseende. Han var af medelmåttig växt och hade ett dägeligt ansigte; hans hår liknade en väl mogen hasselnöt, med en bena

i hufvudet på Nazarenernes vis, nästan rakt intill öronen, sedan något krusigt. Hans ögon voro öfvermåttan sköna, lika himmelens blåa färg. Hans mun var skön, hans läppar voro röda som rosor, hans kinder likaledes röda och hvita. Han hade ett vackert skägg, likt hufvudhåret, som var väl utredt och måtteligt långt. Hans hals var skön och hvit som alabaster; hans händer voro alltid rena förutan all smitta; hans fingrar långa och smala; alla hans lemmar voro öfvermåttan sköna och böjliga till alla färdigheter och öfligheter. I sitt umgänge var han vänlig och mild, så att alla, som umgingos med honom, lofvade hans seder. Sällan såg man honom skratta, oftare gråta; ja, han var af ett ypperligt utseende framför människors barn.

En gång satt Maria ensam inne hos sin son och hade några synnerliga spörsmål till honom, sägande: »Min alldräkäraste son, visste jag att det vore din vilja, då ville jag gerna spörja dig om något.» Jesus svarade: »Kära moder, säg hvad j åstunden veta af mig; jag vill gerna säga eder det.» Jungfru Maria sade då: »Kära son! tag icke till missnöje eller ovilja, att jag spör dig om något: jag vet väl att du äst skapare och herre öfver himmel och jord; men huruledes kommer det sig, att du då ville vara min son?» Han sade: »Kära moder! deröfver må j icke förundra eder; ty det var så beslutadt af evighet, då jag var hos min fader i begynnelsen, och skall jag der förblifva i alla evigheters evighet.»

Sedan berättade han för Maria om sitt lidande, pina och död; och då blef hon ganska bedröfvad och sade: »Min kära son! mitt hjerta är hårdt bedröfvadt af dessa orden, som du sade mig; skall då den bedröfvelsen gå öfver mig, att Judarne skola slå dig ihjel?» Jesus svarade: »Kära moder! gif eder tillfreds, detta bör allsammans fullbordas, som är skrifvet om mig, och Simeon sade ju till eder uti templet, att min död och pina skulle göra eder så öndt, som om ett svärd hade gått igenom edert modershjerta.» Maria gret, suckade och sade med halfqväfd röst: »Min hjertans kära son! jag kan icke vara utan sorg, sedan jag hört din smärtesamma pina och död omtalas.» Jesus sade: »All verlden blifver löst från djefvulens magt med min

pina, blod och död; gudomen och jag skola nederfara till helvetet och taga alla dem igen, som äro förtappade genom deras synder, och föra dem till himmelriket.»

Jungfru Maria sade: »Jag är ganska bedröfvad, så ofta jag tänker på din död och-pina.» Jesus svarade: »Hafven tröst; ty jag säger i sanning, att jag skall uppstå igen, sedan jag lidit och utstått döden: och j skolen således åter få se mig lefvande.» Jungfru Maria sade: »När vill du stå lefvande upp igen af jorden, att jag må se dig?» Han svarade: »Kära moder! min ande skall komma tredje dagen efter min död till grafven och resa upp min lekamen, och då skolen j åter få se mig.» Jungfru Maria sade: »Hade du icke sagt mig, att du ville stå upp af döden igen, hade mitt blödiga hjerta brustit sönder: och jag önskade icke att lefva den dag då du, mitt allt; ville dö.» Jesus svarade: »Kära moder! fån j stor sorg af min död; så skolen j ock få stor glädje, när jag åter uppstår.»

Jungfru Maria sporde honom ytterligare: »Hvar vill du vara, när du blifver lefvande igen?» Jesus svarade: »Hos mina lärjungar vill jag vara i 40 dagar, och derefter uppfara till himmelen.» Maria sade: »Säg mig, min kära son, hvilka dessa lärjungar äro.» Han svarade: »Jag vill taga tolf till mig af mine bröder, och dem vill jag lära, huruledes de skola predika för folket och säga dem vägen till det eviga lifvet, som heter bättring och tro; och huruledes de skola bevara sig ifrån djefvölens välde.» Maria sade: »O! kära son och herre, skall jag icke se dig längre, när du far upp till himmelen? och hvem vill du då sända mig i ditt ställe?» Jesus svarade: »Johannes döpare och de tolf apostlar skola vara hos eder och trösta eder, och j skolen också trösta dem.» Maria sade: »All min tröst är borta alltid, om jag ej får lefva hos dig.» Jesus svarade: »Jag och min fader skola vara hos eder till evig tid.»

2.

Förrädaren Judas.

Legenden om Judas Iskariot förekommer redan i en tysk dikt från början af 1200-talet, införd i *Das alte Passional*, (MONE, *Anzeiger* 1837, s. 144, 145, 407—418. — HAHN, *Das alte Passional*. Frankf. a. M. 1845, s. 312 etc.), äfvensom i en latinsk dikt, hvaraf en handskrift från 13:de århundradet förvaras å bibliotheket i München (MONE, *Anzeiger* 1838, s. 532—537). Man igenkänner i denna legend så väl den bibliska berättelsen om Mosis utsättande å floden och upptagande af Pharaos dotter, som den grekiska om Oedipus. Den har för öfrigt en omisskänlig likhet med den gamla tyska dikten *Gregorius auf dem Steine* af HARTMANN VON AUE, som sannolikt lefde mellan åren 1150 och 1220, och hvilken dikt, utgifven af GREITH (i *Spicilegium Vaticanum. Beiträge zur nähern Kenntniss der Vatican. Bibliothek für deutsche Poesie des Mittelalters*. Trauernfeld 1838, s. 180—303) samt af LACHMANN (*HARTMANN VON DER AUE Gregorius. Herausgeg. von K. LACHMANN*. Berlin 1838), och hvaraf GENTHE (*Deutsche Dichtungen des Mittelalters. Eisleben* 1841. I. 405—414) lemnat en öfersigt, jemte utdrag, troligen utgjort förebilden för 81 kapitlet i *Gesta Romanorum*: »De mirabili divina dispensatione et ortu beati Gregorii papæ» (*Gesta Romanorum* Herausgegeben von A. KELLER. Stuttgart und Tübingen 1842. I. 124—134. — SWANS engelska öfers. London 1824. II, 1—26. — GRÄSSÉ'S tyska öfers. Dresden u. Leipzig 1842. I, 153—172), hvarifrån åter utgått den tyska folkboken *Eine schöne merkwürdige Historie des heiligen Bischoffs Gregorii auf dem Stein genannt. Cöln am Rheine*, utan tryckår (GÖRRES, *Volksbücher*, s. 244), hvaraf en nyare bearbetning utkommit bland SIMROCK'S *Deutsche Volksbücher* (N:o II).

På danska har legenden om Judas blifvit en folkbok under titel: »En kort och mærkelig Historie om den slemme og sorgfættige Forræder Judas, hans Afkom Fødsel og Levnet og hvad Synder han haver bedrevet i denne Verden fra hans Opvæxt

indtil han blev Christi Apostel. Trykt i dette Aar» (NYERUP, Morskabslæsning, s. 178).

Den svenska folkboken är tvifvelsutan en öfversättning från den danska. De upplagor, Utg. sett, äro: »En kort och märkvärdig Historia, Om den vederstyggelige och förgiftige Förrädaren Judas, Hans Härkomst, födelse och lefverne, samt hvad för synder han hafver bedrifvit uti denna verlden, ifrån sin Ungdom, in til dess han blef Christi Apostel. Tryckt Åhr 1740,» 16 sid., 8:o; »En kort dock märkvärdig Historia — — lefverne, samt hvad synder han hafver bedrifvit uti denna verlden ifrån sin Ungdom; intil des han blef Christi Apostel. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1800,» 16 sid., 8:o; D:o 1801, 16 sid. 8:o; »Calmar, tryckt 1808,» 16 sid., 8:o; »En korrt men märkvärdig Historia — — Apostel. Borås, 1827, Tryckt hos N. E. Lundström,» 16 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833,» 16 sid., 8:o; »En märkvärdig Historia — — Apostel. Hvertill är fogad en skön andelig visa om vår Frälsare Jesus och den botfärdiga synderskan Maria Magdalena. Upsala 1827, tryckt hos Em. Bruzelius,» 16 sid., 8:o; »Westerås, 1832, T. R. Björkboms Boktryckeri,» 16 sid., 8:o; »Westerås, D. Torssell, 1833,» 16 sid., 8:o; »Westerås, 1834, T. R. Björkboms Boktryckeri,» 16 sid., 8:o; »En kort och märkvärdig Historia — — Apostel. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1836,» 8 sid., 8:o. Den finnes dessutom aftryckt bland Folksagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 238—251.

Det berättas uti de gamle kyrkofädernes skrifter, att vid den tiden, då Guds enfödde Son anammade vår menckliga natur, bodde uti Jerusalem en man af Isaskars släkte, vid namn Ruben, som hade en hustru af samma släkte, kallad Liboria. En natt, då hon lög hos sin man, hade hon en svåra underlig dröm, hvaraf hon blef öfvermåttan bedröfvad och sade, om morgonen, till sin man: »Käre man, jag har i natt haft en mycket underlig dröm, att jag skall föda en son, genom hvilken hela vår släkt och alla våra efterkommande skola hafva stor harm och förargelse.» Ruben, hennés man, svarade henne: »Du skall icke akta på drömmar, de hafva ingenting att betyda

och böra aldrig antagas för någon sanning.» Men Liboria förklarade, att om det visade sig, det hon ginge med ett piltebarn, kunde hon aldrig mera få någon glädje, emedan hon då funne, att hennes dröm vore sann.

Då nu tiden kom, att hon skulle föda, födde hon verkligen en son, hvaröfver hon vardt mycket häpen. Hennes man blef ock ganska bedröfvad och tviflade nu icke, att drömmen var sann, hvilken hans hustru hade förtäljt honom. Båda voro de alldeles rädlöse, huru de på bästa sätt skulle kunna hämma den stora synd och afböja den sorg, som genom drömmen var om detta barn förkunnad. De tänkte först på att förgöra barnet; men besinnande, att de sjelfve icke borde mörda sitt eget kött och blod, utan hellre lemna det uti främmande händer, läto de göra ett litet skrin, hvilket blef väl ombundet och förvaradt, så att intet vått kunde der intränga, och uti detta skrin lade de barnet, hvarefter de satte skrinet i sjön och läto det bortflyta, i den tanka och mening, att piltens numera icke skulle kunna bedrifva något ondt här i världen.

Sedan skrinet med barnet blifvit kastadt i hafvet, uppkom en häftig bläst, som förde skrinet under en ö, kallad Skariot, hvarutaf barnet sedermera fick sitt tillnamn, då det kallades Judas Skariot. Vid samma tid var konungen der i landet med sitt folk ute på nämde ö, och hade denne konung aldrig haft något barn med sin drottning, hvaröfver han var mycket bekymrad. Nu hände det så, att drottningen, som äfven var med på ön, gick med sina hoffruntimmer att förlusta sig vid hafsstranden, då hon blef varse, huru ett skrin kom flytande på vattnet. Hon befalldes genast sina tjenare, att de skulle skaffa skrinet till lands, hvilket ock skedde, då drottningen lät uppbräta det och fann deruti barnet ännu lefvande (ty den drunknar icke, som hänga skall). Drottningen blef vid barnets åsyn storligen glad, och då hon såg, att det var ett piltebarn, sade hon: »Ack, om jag hade ett sådant piltebarn, af mig födt! Då behöfde jag icke sörja deröfver, att någon fremmande skulle besitta riket och regementet efter min herres död, om jag skulle honom öfverlefva.» Uti sådana ord utlät sig drottningen tidt och ofta för sina jungfrur och fattade omsider det

beslut, att hon ville låtsas sig vara hafvande och, när tiden vore förlupen, föregifva sig hafva födt detta barnet till verlden, hvar-emedlertid en amma skulle i all tysthet och hemlighet föda och fostra barnet. Detta råd biföllo alla drottningens hoffruntimmer, som voro tillstädes, och försäkrade henne om sin trohet.

När nu detta var sålunda öfverenskommet, dröjde det icke länge förr än konungen fick spörja, att hans drottning blifvit fruktsam, öfver hvilka tidender icke allenast konungen sjelf, utan ock hela hans råd, innerligen gladdes, att riket nu finge en arfvinge, och när så tiden var förlupen, och man under rättade konungen, att hans drottning födt en son, hade han icke fröjdat sig förr, så fröjdade han sig nu så mycket mera, och icke endast han, utan ock hela menigheten. Konungen och drottningen läto nu gifva pilten namn och kallade honom Judas, emedan drottningen väl kunde förstå, att han var kommen från Judalandet, då hon såg skrinet komma flytande från det hållet. Häruppå höll konungen med sina herrar ett stort och präktigt barnsöl såsom i ett kongligt hof höfdes.

Men någon tid derefter hände det sig, att samma drottning verkligen blef af konungen hafvande och efter 40 veckors förlopp födde till verlden en ung och vacker prins, hvilket behagade drottningen långt mera än den förra barnsängen. Denne konungens äkta son blef nu uppfostrad tillsammans med Judas, likasom hade de varit köttslige bröder, hvilket Judas icke heller annat visste, ehuru det var stor åtskillnad emellan dem, då den ene var af kongligt blod, men den andre född af ringa och fattigt folk; dessutom var konungens son mycket skön och dejlig, samt dygdig och from, så att han af alla menniskor älskades och ärades, hvaremot Judas städse öfvade sig på skälmstycken och allt det som intet dugde, så att ingen kunde lida honom, och när han märkte, att konungens son mera älskades än han, förtröt det honom, så att han tidt och ofta slog konungasonen och gjorde honom all förtret han kunde. En gång, då han slog honom, kom drottningen just i detsamma och fick se huru Judas betedde sig mot hennes rätte och äkta son, hvilket förtröt henne storligen, så att hon slog Judas igen och

sade med vredgadt sinne till honom: »Du hittebarn! hvad inbillar du dig? Menar du dig kunna förtrycka min rätte och äkte son? Det skall jag säga dig, att du är alltför ringa att slå ett konungabarn.»

Då Judas detta hörde och sålunda förnam, att han var ett hittebarn och icke konungens äkta son, fick djefvulen sådan magt öfver honom, att han bedref mord och slog konungens son till döds.

Så snart Judas föröfvat detta skändeliga mord, rymde han ur landet och gick ombord på ett skepp, med hvilket han efter någon tid kom till Jerusalem uti judiska landet. Vid den tiden var Pilatus der landshöfding. Till honom begaf sig Judas och begärde tjenst, blef ock emottagen samt tjente honom så länge, att han hos honom kom i stor gunst, icke för sin dygd och fromhet, utan för sin ondska och sina bofstycken; ty Pilatus och han voro skälmar och mördare båda två. På slutet gjorde Pilatus honom till sin förnämste tjenare och till en styresman öfver de andra tjenarne, så att hvad han bad dem göra, det gjorde de.

Judas visste mycket väl, att Ruben var en from man, som bodde näst intill Pilati hus, så att de voro närmastegranar. Nu hände sig, att Pilatus en gång stod i sitt fönster och såg in uti Rubens trädgård, då han blef varse ett träd hänga fullt af äplen, till hvilka han fattade stor begärelse, sägande vid sig sjelf: »Ack om jag hade en listig och behändig tjenare, som med lämpa kunde förskaffa mig några af dessa äplen, så ville jag derföre gerna vara honom till återtjenst.» Under det han så talade för sig sjelf, stod Judas icke långt derifrån och hörde sin herres åstundan, trädde derföre fram till honom och sade: »Herre, bekymren eder icke för dessa äplen! Säg mig allenast, om det är edert allvar, att eder lyster derefter, så vill jag gå in i den gamle mannens trädgård och hemta så mycket frukt, att I deraf kunnen få edert lystmäte.» Med så spotskt sinne gick Judas in i sin faders trädgård, det han dock ej visste, klef upp i trädet och gjorde der stor skada, icke allenast på frukten, hvilken han stal, utan ock på sjelfva trädet, i det han nedbröt grenarne, så att hans fader hörde braket deraf in uti huset;

gick derföre ut i trädgården till honom och sade: »Min vän, huru kommer det till, att du så dristigt och utan lof är kommen i min trädgård att göra sådan skada? Frukten, den du stjal, aktar jag intet; men att du så skamfårat mina träd, dem jag i många år kunde hafva gagn och nytta utaf, det gör mig ganska ondt uti mitt hjerta och förtryter mig högeligen, emedan jag aldrig gjort dig eller någon af de dina den aldraminste skada eller förtret; fördenskull kan jag icke veta af hvad orsak du tillfogat mig sådant öfvervåld.» Men Judas stod stilla uti trädet och gaf många och fula ord igen, och när han kom ned, öfverföll han sin gamle fader med många svåra oqvädinsord, såsom slike ondskefulla sällar pläga. Hans arme fader försvarade sig med saktmodighet; men icke desto mindre tydde den slemme skälmen det till det värsta, tog upp en sten och slog dermed sin fader, så att han af samma slag dog.

När den onde förrädaren Judas hade bedrifvit detta ömkeliga mord på sin egen fader, den han dock icke kände, gick han strax till Pilatus, och då denne tillsporde honom, om han hade frukten med sig, som han lofvat hemta, eller hvad honom kommit i sinnet, efter han så sorgfull återvände, begynte Judas förtälja sin herre, att en gammal man kommit till honom i trädgården, bannat honom och gifvit honom hårda ord; de hade ordkastats så länge, att Judas till slut ej kunnat lida hans bannor, utan hade i hastighet tagit upp en sten, hvarmed han slagit honom, att han strax nedfallit död. Då Pilatus hörde detta, blef han förfärad, men icke af hjertat, och sade till Judas: »Såg någon, att du slog honom?» Judas svarade: »Nej, herre, det såg ingen.» Då sade Pilatus till honom: »Så var vid godt mod; ty för de tjenester, du hittills gjort mig, vill jag hjälpa dig, att du ej skall lida någon nöd för detta, och då ingen sett detta mordet, vill jag det dölja, så att ingen skada eller olägenhet dig skall ske.» Sedan Judas fått sådant medhåll, vardt han ju längre ju argare, så att han aldrig skötte om hvad han gjorde.

Då nu Rubens hustru kom ut i trädgården och fann sin man liggande död, gret hon bitterligen och gaf sig svåra deröfver, som hon väl ock hade orsak till; gick så in till sin granne

Pilatus och klagade för honom sin nöd samt den grymma hjer-tesorg henne blifvit tillfogad, då hon funnit sin man mördad i hans egen trädgård, och hon visste icke hvilken hade kunnat taga honom så ömkeligen af daga. Då sade Pilatus till henne: »Ja, qvinna, edert klagomål har jag väl hört och förnummit, och gör det mig rätt ondt om min granne, den fromme man-
nen; men hvad kan jag dertill göra? Känden J förvisso hvilken hans baneman varit och kunden gifva mig det vid handen, så ville jag hjälpa eder så mycket mig möjligt vore och befordra honom till rättvist straff; men förr än J fått rätt på honom, är det icke värdt J anliten mig derom.» Med så ringa hugsvalelse måste den arma bedröfvade hustrun taga afträde.

Någon tid derefter, då allt åter var tyst och stilla, så att icke mer taltes om denna sak, gick Pilatus till samma enka och tillböd sig, dock under ett falskt sken, att vilja vara hennes försvar och i framtiden förse henne med ett godt giftermål, om hon eljest i detta mål ville hafva förtroende till honom. Sedan han sålunda tidt och ofta lofvat henne, att han ville förse henne med en from man igen, samtyckte hon på sistone till hans förslag, och så snart Pilatus i detta ärendet fått hennes ja, kungjorde han sin tjenare Judas, huruledes han ville skaffa honom den rika enkan, hvaröfver denne förrädaren storligen gladd sig och tänkte: kan jag komma till en sådan egendom, så må jag väl i sanning säga, att jag i en god stund kommit till min nuvarande husbonde; då slipper jag längre vara en tjenare, utan blifver min egen herre.

Pilatus blef ock fast vid sin föresats och lät intet af förrän han bragt saken så vida, att Rubens enka tog Judas till sin äkta man. Men så snart Judas väl hade fått henne, begynte han straxt ett så oskickligt och gudlöst lefverne, att den arma qvinnan blef dag ifrån dag allt mera sorgfull deröfver. Judas frågade henne tidt och ofta hvad orsaken var, att hon så stadtigt och utan återvändo sörjde; men hon dolde det för honom en lång tid. Omsider utbrast hon dock i följande ord: »Jag må väl sörja och gråta, ty jag kan med godt samvete säga mig vara den aldra olycksaligaste qvinna, som någon tid funnits på jorden, först i anseende dertill, att jag ej födt mer än ett enda

barn till världen, och så snart det var födt, måste jag lägga det i ett skrin, kasta det i hafvet och låta det flyta för vind och våg, och det för den uppenbarelse, jag fått i drömmen, om detta barns ondska; sedan att min förste man så ömkeligen omkom, och jag ännu ej vet af hvem eller på hvad sätt han blef ihjelslagen, och sluteligen är min tredje sorg, den jag dageligen drages med och som går mig mycket mera till hjertat, än de föregående, att, ehuru jag efter min förre mans beklageliga frånfälle velat lefva och dö såsom enka, jag likväl af landshöfdingen Pilatus låtit öfvertala mig att taga dig; häröfver har jag största ängslan och ett oroligt samvete.»

Då Judas hörde henne tala om barnet, som hon utkastat, begynte han tänka på de ord drottningen honom sagt, att han var ett hittebarn, och frågade sin hustru huru det var tillgången med detta barnet, hvilket hon från början till slut förtäljde honom, så att han väl kunde förstå, att han var samma barn. Nu begynte hans samvete vakna; nu besinnade han den stora synd och ondska, han alltifrån barndomen intill närvarande stund bedrifvit: först i det han slagit konungens son ihjel, hvilken likväl låtit honom uppfostras; för det andra, att han mördat sin egen fader, och för det tredje, att han nu bedrifvit blodskam med sin köttsliga moder. När han så öfvervägat dessa vederstyggliga synder och laster, uppenbarade han sig för modren och sade, att han var samma barn, som hon tillförene utkastat. Denna nya sorg, som hon häraf rönt, gick henne ännu mera till hjertat än någon af de förra, och som det nu just var den tiden, då vår Herre Christus gick omkring i världen och förkunnade människorna, att de genom en allvarlig bättring kunde återvinna Guds nåd, kom hon honom ihåg och sade till Judas: »Emedan du är en så stor och grof syndare, som bedrifvit så mycket ondt, så gå till Jesum; han är en sannskyldig profet och förlåter dem deras synder, hvilka taga sin tillflykt till honom och söka förlåtelse. Bekänn för honom din ondska och fall honom till föta; bed om nåd och icke om rätt.» Det gjorde Judas, gick till Herran Jesum och bekände för honom alla de synder han begått. Då förlät honom Jesus af sitt faderliga hjerta allt hvad han brutit och antog honom att vara

en af sina apostlar, samt gjorde honom till en skaffare och ränthemästare för de andra apostlarne och fick honom pungen att bära.

Men ehuru Judas således fått sina synder förlåtna och kommit till sådan värdighet, kunde han ändock icke lämna sitt onda kynne, utan stal hvar tionde penning ifrån sin herre. Det var med honom, som om man ville taga ett kol och söka två det hvitt med mycket skurande; ju mera man det skurar, ju svartare blifver det. Så ock Judas: ju mera Herren Jesus lärde och underviste honom, ju slemmare blef han uti sina skälmstycken, hvarpå han dageligen studerade, och for så länge fort i sitt onda lefverne, att han sluteligen lät af den lede frestaren förföra sig att förråda sin frälsare och sälja hela världens saliggörare för 30 silfverpenningar. Så lönte han sin Herre och Mästare för sina synders förlåtelse, som han erhållit af hans nåd, samt för allt det goda, han honom bevisat i det han antog honom till sin lärjunge, och så plägar ock världen ännu i dag löna bevista välgärningar.

3.

Jerusalems Skomakare.

Den äldsta uppteckning, man känner, af legenden om Den evige Juden eller, som han heter i den svenska folkboken, Jerusalems Skomakare, förekommer i MATHÆI PARISIENSIS Historia Major (Opera Ed. WILL. WATS. Parisii 1644, s. 242 och 372) från förra hälften af 1200-talet (Författaren dog år 1259), der den evige Juden heter Cartaphilus och uppgifves hafva varit Pilati portvaktare, hvilken, när Jesus, efter erhållen dom, gått ut genom porten till Pilati palats, skall hafva slagit honom i nacken och hånande ropat: »Gå Jesus, gå fortare, hvarföre dröjer du?» då han fått till svar: »Jag går, men du skall vänta till dess jag återkommer.»

En annan författare från samma århundrade, PHILIP MOUSKES (född 1220, död 1282) berättar i sin flandriska rimkrönika (Chronique rimée. Bruxelles 1838. II, 491 etc.) samma händelse i det närmaste lika, utom att den evige Juden här uppgifves hafva yttrat, då Jesus utfördes att korsfästas: »Vänten mig här, jag går att se, huru de hänga den falske profeten på korset», då Jesus sett på honom och sagt: »De skola icke vänta dig här, men vet, att du skall vänta mig.»

Sedermåra återfinna man denna legend först efter mer än 3:ne århundraden i den nu ifrågavarande folkboken, hvaraf den äldsta **tyska** upplaga, man hittills upptäckt, har följande titel: »Wunderlicher Bericht von einem Juden aus Jerusalem bürtig und Ahasverus genant, welcher fürgiebt, er sey bei der Kreuzigung Christi gewesen, erstlich gedruckt zu Leyden. Leipzig 1602», 4:o. Andra äldre tyska upplagor äro: Augspurg 1619, 4:o; 1634, 8:o, 1645 4:o, 1661, 8:o, alla tre utan namngifven tryckort; en, utan utsatt tryckort och år, men der berättelsen är daterad »Refel den 1 Augusti, Anno 1613», 4:o (GRASSE, Die Sage vom Ewigen Juden. Dresden und Leipzig 1844, s. 32—34); en, å Kongl. Bibliotheket i Stockholm befintlig, med följande titel: »Bericht Von einem Juden aus Jerusalem, mit Namen Ahasverus, welcher vorgiebet, er sey bey der Creutzigung Christi gewesen, und bisher durch die Allmacht GOTTes beym Leben erhalten worden. Hierbey ist auch ein Bericht von

den zwölff Jüdischen Stämmen, was ein jeder Stamm dem HERN Christo zur Schmach angethan, und was sie dafür leiden müssen. Gedruckt in disem Jahr,» 46 sid., 8:o, der berättelsen om den evige Juden, författad af CHRYSOSTOMUS DUDLÆUS, WESTPHALUS, och slutande å s. 11, är daterad »Revel, den 11 Martii, Anno 1634»; en af år 1681, 4:o, utan utsatt tryckort, der berättelsen är författad af Pastor J. GEORG HADECK; en af år 1697, 8:o, utan uppgifven tryckort, med något moderniserad text; en, tryckt i »Cöln am Rhein und Neuenburg,» utan uppgifvet tryckår, 8:o; en, med titel: »Der unsterbliche Jude aus dem Lateinischen übersetzt. Dresden und Leipzig 1702,» 8:o, m. fl. (GRASSE, l. c., s. 34, 35).

På **holländska** förekommer denna folkbok under titel: »De wonderlyke Historie van den Joodschen Wandelaar; dewelke, sedert het jaar 33 tot op dezen dag toe in de wereld is omdwalende, behelzende zijn geslacht, zijn straffe en zijn wonderlijke avonturen, die hij sedert dien tijd gezien, gehoord en bijgewoond heeft. Amsterdam,» utan tryckår, 8:o (VAN DEN BERGH, De nederlandsche Volksromans. Amsterdam 1837, s. 90).

På **fransyska**: »Histoire admirable du Juif errant, lequel depuis l'an 33 jusqu'à l'heure présente ne fait que marcher. Bruges,» utan tryckår, 12:o, och »Histoire admirable du Juif errant. Rouen 1731,» 8:o (GRASSE, l. c., s. 37).

På **danska**: »Sanddru Beskrivelse om en Jøde, som var født og baaren til Jerusalem, vid Navn Ahasverus, hvilken personligen haver været nærværende tilstede, da Christus blev korsfæst, og indtil denne Dag ved Livet er bleven opholden. Nu nyligen fordansket. Kjöbenhavn 1831,» 4:o (NYERUP, Mørskabslæsning, s. 182).

De upplagor, Utg. sett af den **svenska** folkboken, äro: »Trenne trowärdige Relationer. Then förste om en Jude och Skomakare af Jerusalem, then odödilige Ahasverus benämnd. Then andre om thet straff hwar slächte ibland Judarna i synnerhet lida måste. Then tredje om Pilati Död och oroliga döda Kropp,» utan tryckort och år, 16 sid., 8:o (tyckes vara från förra hälften af 1700-talet); »Trenne trowärdige och äfven sanfärdige Berättelser, Den Första Om en Jude och Skomakare af Jerusalem, then odödilige Ahasverus benämnd. Den Andra: Om det straff hwar Slächte ibland Judarna i synnerhet lida måste. Den Tredje: Om Pilati död och oroliga döda kropp,» utan tryckort och år, 16 sid., 8:o; »Trenne Trowärdige Berättelser, Den Första — kropp,» utan tryckort och år, 16 sid., 8:o; »Berättelser Om Juden och Skomakaren Ahasverus i Jerusalem, Så ock om the 12 Judeska Slächters För Christi korsfästelses skul Straff och Plågor. Thesslikes om Pilati ändalyckt och oroliga döda Kropp. Götteborg, tryckt år 1739,» 16 sid., 8:o; »Trenne Trowärdige Relationer, Then första: Om en Jude och Skomakare af Je-

rusalem, then odödliche Ahasverus benämd. Then Andra: Om thet Straff hwart slägte ibland Judarna i synnerhet lida måste. Then Tredje: Om Pilati Död och oroliga döda kropp. Tryckt i Norrköping år 1776», 16 sid., 8:o; »Trenne Trowärdige och äfven Sanfärdige Berättelser, Den Första — — döda kropp. Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1793», 16 sid., 8:o; D:o 1798, 16 sid., 8:o; D:o 1800, 16 sid., 8:o; »Berättelser Om en Jude och Skomakare af Jerusalem, den odödliche Ahasverus benämd. Om det straff hwart Slägte ibland Judarne i synnerhet lida måste. Om Pilati död och oroliga döda kropp. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1823», 16 sid., 8:o; D:o 1829, 8 sid., 8:o; »Malmö 1832. Tryckt i Berlingska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Lund. Tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1833, hos Direct. Joh. P. Lundström», 16 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844», 16 sid., 8:o; »Trenne nya och mycket märkwärdiga Berättelser, 1) Om Juden och Skomakaren Ahasverus af Jerusalem. 2) Om de Tolf Judiska Slägters för Christi Korsfästelse skull, bekomna Straff och plågor. 3) Om Pilati ändalykt och oroliga döda kropp. Jönköping, N. E. Lundström, 1826», 16 sid., 8:o; »En trowärdig Berättelse Om en Jude och Skomakare af Jerusalem, den odödliche Ahasverus benämd. Christianstad, 1832. Tryckt uti F. F. Cedergreens Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »Trenne högst märkwärdiga Historier, Den Första: om Jerusalem Skomakare, Ahasverus kallad. Den Andra: Lille Pytt, eller Riddaren på Rättan. Den Tredje: om Riddaren Chariton. Till slut: Den Saliga Frun, som plågade sin man i nya 20 år. (Med Trenne Figurer.) Jönköping, 1833, N. E. Lundströms Boktryckeri», 16 sid. (hvaraf ifrågavarande legend upptager s. 2—6), 8:o. I alla dessa upplågor är berättelsen daterad Reval den 11 April 1604 och i den först anförda upplagan undertecknad: »Chrysostomus Dutulæus westphalus», i de flesta öfriga: »I. H. R.» Innehållet öfverensstämmer i det närmaste med den ofvan anförda å Kongl. Bibliotheket i Stockholm befintliga tyska folkboken, ehuru denna är något vidlyftigare och tydligen en sednare upplaga än den, hvarifrån den svenska öfversättningen är tagen, hvilken för öfrigt äfven finnes aftryckt bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 280—286.

Utom denna folkbok förekommer öfver samma ämne äfven en annan, under titel: »Korta och Sanfärdiga Personalier, Öfwer Den odödliche, men nu genom en naturlig och förmodeligen salig död hädanskilde Jerusalems Skomakare Ahasverus benämnd, Hwilken, Sedan han uti stor torftighet, frestelser och wedermödo genomwandrat största delen af alla Länder, Kejsardömen och Konungariket här i werlden, aflöd i staden Eitzen uti Tyskland År 1768. Äfwenledes hans Prophetia Om den Yttersta Dagens nära annalkande. Ifrån Tyskan Öfversatt. Örebro 1787. Tryckte hos J. P. Lindh», 16 sid., 8:o; »Nyköping 1787. Tryckte hos J. P. Hammarin»,
Se. Folkbücker. II.

16 sid., 8:o, samt »Götheborg, tryckt hos Sam. Norberg, 1833», 16 sid., 8:o, der berättelsen är undertecknad: »Mag. Joannes Nysgonomius. Theol. Doctor», och innehåller hvarjehanda enfaldigt snack om Satans många försök att få den evige skomakaren i sitt våld, än medelst ett tecken, bestående af två H. H., som han ritat i sanden midt på en stor och mycket befaren landsväg; der de, oaktadt all körning och ridning, alltid stodo rediga till dess den lede frestaren ändrade det ena H till ett M; än medelst åtskilliga förklädningar, och än medelst flerfaldiga förgiftningsförsök, o. s. v.

Den evige vandraren, som i dessa folkböcker heter Ahasverus och uppgifves hafva vid Jesu korsfästelse varit skomakare i Jerusalem samt år 1547 visat sig i Hamburg, 1575 i Madrid, 1599 i Wien, 1604 i Lübeck (se den tyska folkboken af år 1613), 1604 i Paris (RUD. BOROREUS, Comment. de rebus toto orbe gestis. Francof. et Parisiis 1610. L. II, s. 303), 1610 åter i Lübeck, 1612 i Tarnowitz i Öfra Schlesien, 1614 i Reval, Krakau och Moskwa (1697 års upplaga af den tyska folkboken), samt 1633 åter i Hamburg (MITTERNACHT, Diss. in Johann. XXI. 19, s. 400), förekommer i en nederländsk folksägen under namn af Isaac Laquedem och skall varit sedd i närheten af Brüssel år 1640 (WOLFF, Niederländsche Sagen. Leipzig 1843, s. 625), och i slutet af 17:de eller början af 18:de århundradet uppträdde i England en man, som sade sig hafva varit anställd vid det höga rådet i Jerusalem, då Jesus dömdes, vid hvilket tillfälle han skulle stött till honom, just som Jesus vänt sig om för att lemna Pilati palats, och dervid yttrat: »Gå, skynda dig, hvarföre dröjer du här?» dertill Jesus svarat: »Jag går, men du skall också gå till dess jag återkommer.» Denne man skall vunnit mycket förtroende hos den stora hopen, men af de bildade klasserne blifvit ansedd som en bedragare (CALMET, Dictionnaire de la Bible. II, 272). I Danmark skall han varit sedd i Aalborg och några andra jutländska städer (THIEL, Danmarks Folkesagen. Kiöbenh. 1843. II, 311—313).

Det i sig sjelf onekligen ganska poetiska ämnet för denna legend har erhållit mångfaldiga bearbetningar på de flesta europeiska språk, såsom på tyska i REICHARDS Bibliothek der Romane. VIII, 19—24, IX, 39—103, X, 111—167, XI, 99—137, XII, 83—141, och särskildt aftryckt under titel: Der ewige Jude. Geschichte oder Volksroman, wie man will. Riga 1785; Der ewige Jude, eine lyrische Rhapsodie von C. F. D. SCHUBART (Sämmtliche Gedichte. Frankfurt a Main 1787. II, 1 etc., 68 etc.); Briefe des ewigen Juden über die merkwürdigen Begebenheiten seiner Zeit, von W. F. HELLER. 3 Voll. Utopia (Offenbach) 1791 — 1801. Die Warnung. Romanze von A. W. SCHLEGEL, (Poetische Werke. Upsala 1812, s. 149—155); Der ewige Jude. Novelle von FR. LAUN (F. A. SCHULZ i Drei Erzählungen. Leipzig 1820, s. 1 etc.); Der ewige

Jude, von W. MÜLLER (Taschenbuch zum gesell. Vergnügen 1823); Ahasver. Tragödie von E. F. A. KLINGEMANN (Braunschweig 1827), efter en novell af FR. HORN (utgifven i Frauenalmanach för 1816 och Gesellschafter för 1828, Dec., äfvensom i HORNS Psyche oder Poet. Nachlass. Leipzig 1844. III.); Der ewige Jude, didaktische Tragödie von WILHELM JEMAND. (Iserlohn 1834); Der ewige Jude. Eine Legende von J. N. VOGL (Duller Phönix. Frankf. 1835. No 232); Der ewige Jude. Eine Legende von W. SMETS (Kleinere epische Gedichte. Köln 1835); Geschichte des ewigen Juden i Ein Volksbüchlein. München 1835. I, 4—27; Ahasver, episches Gedicht von JUL. MOSEN (Dresden und Leipzig 1838); Die Ahasveriade, der Kampf des Christenthums. Ein Bruchstück von FERD. HAUTHAL (J. F. FRANK. Dresden 1838. och Abendzeitung 1838. No 74); Der neue Ahasverus, episches Gedicht von LUDW. KÖHLER (Jena 1841); AHASVER, Gedicht von NIC. LENAÜ (Gedichte. Stuttgart 1843, s. 133 etc.); Der ewige Jude. Ballade von AL. SCHREIBER. (FÖRSTERS Gedichtsammlung. Dresden 1843, s. 238 etc.); Der neue Ahasverus och Baal Teschuba, dikter af CHAMISSE (Gedichte. Leipzig. 1843, s. 240 etc. och 303 etc.); Die Wanderungen des Ahasverus, von ZEDLITZ (Gedichte. Stuttgart 1843. III, 371—428); Der ewige Jude. Novelle von TH. ORLICKERS (Leipzig 1844. 2 voll.), äfvensom legenden förekommer i folkvisan Das Leiden des Herrn (Des Knaben Wunderhorn. Heidelberg 1819. I, 142—144. Erlach II, 340). På **fransyska**: ett lustspel af CRAIGNEZ, uppfördt å Théâtre de la Gaité år 1812, en novell af baron DE REIFFENBERG (i Dimanche. I, 115—206, 251 etc.), en sång af BERANGER (Le Juif errant i BÉRANGERS Oeuvres complètes. Paris 1837. III, 28—31), en dikt af EDGAR QUINET (Ahasvérus, mystère. Paris 1833), samt EUG. SUE's bekanta roman Le Juif errant. På **engelska**: The wandering Jew, telling fortunes to Englishmen, or a Jew's lottery (London 1640); The wandering Jew, or Love's Masquerade. Com. i 2 Acts by ANDREW FRANKLIN. Perform. at Drury-Lane 1797; en gammal ballad: »The wandering Jew», införd bland PERCY's Reliques of ancient english Poetry. London 1790. II, 245—251, samt en roman af GEORGE CARLY (öfversatt på **Tyska** under titel: Der ewige Jude. Aus dem Englischen von L. STORCH. Stuttgart 1829 och Salathiel oder Memoiren des ewigen Juden, v. A. KAISER. Leipzig 1829. IV). På **holländska** en folkvisa: Een echt verhaal van den Joodschen wandelaar, die in Engeland gezien is en van Christus tijden af tot op dezen dog nog wandelt. På **danska** af B. S. INGMANN i Blade af Jerusalems Skomager Lommebog. Kjöbenh. 1833.

Paulus von Eitzen, fordom den Heliga Skrifts doktor och biskop i Schleswig, har mig för sanfärdigt berättat, att han i sin ungdom, år 1547 om vintern i Hamburg en söndag sett uti en kyrka, under predikan, en man, lång till vexten, med långt, öfver axlarne hängande hår, hvilken stått barfotad gent emot predikstolen och med sådan andakt afhört predikan, att han, så ofta Jesu namn nämdes, hade med största vördnad böjt sina knän, suckat hjerteligen och slagit sig för bröstet, och hade han under dåvarande stränga vinter icke haft på sig mera än ett par gamla söndriga byxor, en lång ned på benen hängande lifrock med en gördel omkring, och en kappa deröfver, som räckt honom ända till fötterna. Efter utseendet att dömma, syntes han vara en man af vid pass 50 års ålder.

Medan då hvar man i Hamburg talat om bemälda Jude och förundrat sig öfver honom, hade doktor von Eitzen önskat få veta hans herberge, och när man sagt honom det, hade han gått till honom och frågat honom sjelf om hans tillstånd och allt hvad han tillföre om honom hört sägas, då Juden svarat honom beskedligen på alltsammans och sagt sig vara född i staden Jerusalem, der han vid Christi tid varit skomakare, och var hans namn Ahasverus. Han hade personligen bevistat Christi korsfästelse och alltsedan i så många hundra år måst gå omkring i verlden igenom otaliga riken, länder och städer; halfvandes han, till stadfästelse på hvad han sålunda berättat, upprepat många och hvarjehanda omständigheter om Christi lidande, korsfästelse och död. Han hade ock vetat att förtälja alla de förändringar, som alltsedan under så många århundraden tilldragit sig både i kyrko- och regerings-saker, särdeles uti de orientaliske länder; enkannerligen huru länge hvar och en af Christi lärjungar och apostlar lefvat, huru de hade rest omkring och predikat, och hvad ändalykt omsider hvar och en af dem hade tagit. Hvilket allt doktor von Eitzen hade med lust afhört och deraf funnit sig föranlåten att till nogare upplysning begära af honom en omständligare berättelse om hans egen person och tillstånd, hvaruppå Juden vidare berättat, att han vid Christi korsfästelses tid bott uti sjelfva judiska hufvud-

staden Jerusalem och då med den största hopen af Judarne hållit Christum för en upprorisk man och folkets förförare; han hade ofta sett Christum i egen person och med de andra mot honom rasande Judar önskat, att han till förtjent straff måtte afdagatagas och på korset fästas. När då Christus omsider var af Pontio Pilato dömd till döden, och då berättaren hade fått höra, att Christus skulle utföras att aflifvas, hade han genast lupit hem till sin hustru och sina barn och dem sådant kungjort, på det de måtte taga tiden i akt att få se Christum utföras till afrättsplatsen. Och efter hans hus, deruti han då hade bott, varit beläget vid gatan, som gick ifrån rådhuset ut till afrättsplatsen, och krigsknektarne således måste föra Christum förbi detta hus, hade han tagit sitt minsta barn på armen och burit det utom husporten, att det skulle desto bättre få se Christum. När nu Christus med den svåra korsbördan kommit intill skomakarens hus, hade han der stannat och velat något hvila sig, stödjande sig till den ändan emot husväggen, men Ahasverus hade, dels af blindhet och ifver emot Christum, dels till att vinna pris, drifvit honom ifrån sin husvägg och bortvit honom med dessa ord: »Gack hädan ifrån min husvägg till korset, dit dig bör gå,» hvaruppå Christus hade vändt sig till honom och sagt: »Jag vill nu stå här litet stilla och hvila mig, men du skall hädanefter ingen ro eller hvila hafva i denna världen, utan skall ostadig och flyktig vandra omkring i hela världen alltintill domedagen.» Då hade skomakaren straxt satt sitt barn ifrån sig, men när han velat gå in i sitt hus igen, hade han icke kunnat komma ditin, utan hade måst följa Christum ut till Hufvudskalleplatsen, hvarest han med sina egna ögon sett honom korsfästas och dödas.

Sedan korsfästelsen var förrättad, hade han velat gå hem igen in i staden Jerusalem till sin hustru och sina barn, men icke kunnat det, utan måst genast gå ifrån afrättsplatsen, der Christus blef korsfäst, bort i fremmande land och der i nu så många hundra års tid, ostadig och flyktig, i stort elände, sorgen och bedröfvad, vandra omkring i världen ifrån den ena orten till den andra. En gång hade han högeligen trängtat att komma åter till staden Jerusalem, dit han ock genom Guds

skickelse kommit, men funnit hela staden sköflad och ödelagd, samt der icke sett annat än stenhopar och icke det ringaste mera kvarstående af all den prakt och herrlighet, som der hade varit före Christi lidande och korsfästelse. Derjemte hade han sagt sig visserligen icke kunna veta hvarföre Gud lät honom så länge i elände och jemmer vandra omkring här i verlden och af så många tusende menniskor beskådas, men trodde dock, att Gud gjorde så af ingen annan orsak, än att han skulle vara alltintill domedagen ett lefvande vittne om Christi lidande och korsfästelse, emot alla otrogne Judar och obotfärdige, att påminna dem om bot och bättring; önskade eljest, att Gud ville en gång genom en salig död förlossa honom från sitt elände och jemmer.

Sådant samtal med bemälda Jude hade, jemte doktor von Eitzen, ock dåvarande rector scholæ i Hamburg, tillika med många andra lärde och i historien väl beläsne män, hvilka frågat honom om många till orientaliska kyrkohistorien hörande saker och förändringar och af honom fått oförmodade, men dock sanningsenlige och trovärdige svar på allt hvad de honom frågat, att de högeligen förundrat sig deröfver.

Hvad Judens lefverne beträffar, hade det, han då fört i Hamburg, varit stilla och ensligt. Han hade aldrig talat, om icke någon frågat honom. Om någon budit honom till måltids, hade han ätit och druckit helt litet, och alltid tagit den ringaste maten, som var på bordet. Ville någon gifva honom penningar så hade han aldrig tagit mera än två lübske skillingar, hvilka han genast plägat åter bortgifva till någon annan fattig menniska, som honom mötte, sägande alltid sig icke akta penningar, utan hafva till Gud det förtroende, att han väl skulle föda honom och allestädes, hvart han kom, beveka godhertade menniskor. att gifva honom mat och kläder, hvad han kunde behöfva. Han hade eljest aldrig lett, utan gått ständigt suckande, bedröfvad och sorgsen, i djupa tankar, likväl esomoftast sägande sig hafva till Gud den tro och tillförsigt, att Gud skulle åter till nåder honom upptaga, emedan han af hjertat ångrade sina vid Christi korsfästelse begångna synder och utan återvändo bönföll om dessa synders förlåtelse.

Allahanda orientaliska och andra fremmande språk kände han och talade så rent Tyska som hade han varit en infödd Sachsare. Då man frågade honom huru han lärt alla dessa många tungomål, hade han svarat sig hafva alltid, så snart han kommit i ett land, strax genom Guds skickelse kunnat både förstå och tala det landets språk, om han än aldrig tillföre hade hört eller talat det ringaste deraf, och förstode han sjelf icke, huru det tillginge, utan måste deruti prisa och erkänna Guds förborgade försyn.

I sitt tal hade han för öfrigt varit ganska gudelig och from. Alltid, när Jesu namn nämdes, böjde han sina knän och suckade djupt. Hörde han någon svärja och bannas, eller missbruka Jesu namn, sade han straxt till sådana: »O du eländiga och arma menniska, hvi missbrukar du Guds och din frälsares Jesu namn, samt dess bittra pina och död försmädeligen? Hade du, såsom jag, sett huru frälsaren är blefven plågad, och hvad sår och pina han för oss lidit, så skulle du förr tillfoga din egen kropp något ondt, än hans aldraheligaste namn, pina och död så obetänkt missbruka.»

Detta allt, med mycket mera, har jag år 1574 hört af herr doktor von Eitzen mig sanfärdeligen berättas om förbemälde Jude och skomakare af Jerusalem, hvilket många andra mina goda bekanta, som då för tiden ock hade sett denne Jude så i Hamburg, som andra vid Östersjön belägne sjöstäder, såsom Lübeck, Wismar, Dantzig, Königsberg och annorstädes, mig bekräftat och stadfäst.

I synnerhet har jag ock år 1575 af dåvarande hertigens af Holstein-Schlesswig sekreterare Christopher Krause, jemte en annan lärd man, Jacob von Holstein benämd, hört sägas, att då de nyss förut hade varit till Spanien försände, att å hertigens vägnar göra anfordring om betalning för de krigstjenster, som hertigens milis hade gjort konungen i Spanien i dess Nederländer, så hade de uti den spanska residensstaden Madrid sett bemälde Jude och skomakare af Jerusalem, i alldeles sådan skapnad, klädebonad, statur och åthäfvor, som han här ofvanföre finnes beskrifven, och hade han då talat god Spanska.

Eljest har jag af många hundrade menniskor hört sägas, att de sedan annorstädes på många ställen sett och talat med honom.

Så berätta ock från Pohlen och Moscau kommande resande, att de för någre år sedan sett honom der, och nu för tiden tala många hundrade menniskor här å orten derom, att de sett honom här i Liffland, och enkannerligen i detta år här i staden Reval.

Hvilket ock är orsaken, som bevekt mig dertill, att jag nu meddelat föregående berättelse, som jag för så många år sedan förnummit af herr doktor von Eitzen, åt den gunstige Läsaren, på det han, medelst dess jemförande, må kunna dömma, om den nu för tiden här vistande Jude kan hållas för densamme, hvarom jag hört i Schlesswig förtäljas, eller ej. Jag kan derom intet dömma, emedan jag hvarken sett eller talat med honom. Skulle mig hända, att jag får se honom, och får sjelf tala med honom, skall jag icke underlåta den gunstige Läsaren derom sannfärdig berättelse meddela.

Reval den 11 April Anno 1604.

Chrysostomus Dutulæus
westphalus.

4.

De sju Sofvare.

Den äldsta uppteckning af legenden om de Sju Sofvare, man känner, förekommer i ett bref från GREGORIUS AF TOURS till Sulpicius, erkebiskop i Bourges omkring år 570 (*»Epistola Sti Gregorii episcopi turonensis ad beatum Sulpicium Beturicensem archiepiscopum in vitam sanctorum septem dormientium »* GREGORII TURONENSIS Opera. - Ed. RUINART. Paris 1699, s. 1270), äfvensom Gregorius i tvenne andra af sina skrifter, (*De Miraculis*. Lib. I, cap. 95, *De gloria Martyrum*. Lib. I cap. 30) omnämner samma legend, och från Gregorii skrifter öfvergick den sannolikt till PHOTII samlingar i 9:de århundradet (Photius, patriark i Constantinopel, dog 891), samt från dem till den yngre BASILI Mänologion i slutet af 10:de seklet, äfvensom den förekommer i BARONI Martyrologium romanum, i Acta Sanctorum (för den 27 Juli) och i GOLDWURMS Calendarium romanum.

PAUL WARNEFRIED (född 740, död 790) anför i sina *Gesta Longobardorum*. Lib. 1, cap. 3, samma legend, ehuru i en från den ofvannämnda afvikande uppteckning (införd bland bröderne GRIMMS Deutsche Sagen. Berlin 1818. II, 29), enligt hvilken händelsen är förlagd till Tyskland, der i en håla vid hafsstranden sju män ännu alltid ligga sofvande, men en gång skola vakna att för hedningarne förkunna den heliga läran.

Enligt BAILLET, *Vies des Saints*. II, 407, förekommer denna legend äfven i THEOPHYLACTI skrifter, troligen hans historia om kejsar Mauritius, författad omkring 602, samt i USUARDS *Martyrologium*, som skall blifvit samladt på Karl den Stores befallning, äfven som den omtalas af JACOBUS DE VORAGINE (död 1298) i *Historia Longobardorum*. Hagenau 1540, fol. XCVI.

I **Österländska** skrifter finner man äfven spår af denna legend. En sura i Koran har en märkvärdig likhet dermed (jfr IKENS afhandling i Touti Nameh, *Sammlung persischer Märchen übersetzt und erläutert von IKEN und KOSEGARTEN*. Stuttgart 1822, s. 238, samt KOSEGARTENS *Legenden*. Berlin 1816). Enligt DALLAWAYS *Con-*

stantinople ancient and modern. London 1797, s. 222, skall en syrisk biskop, JACOB AF SARUG, född år 452, hafva skrifvit 250 homilier om de Sju Sofvares håla. Österländska bearbetningar af denna legend omtalas för öfrigt i REINAUDS Monumens musulmans. I, 184, II, 60, samt i HAMMERS Fundgruben des Orients. III, äfvensom GÖTAR behandlat dem i sin Westöstlicher Divan (Werke. Stuttgart u. Tübingen 1828. V, 263—266). Moncony, Pococke, Spon, Dallaway och andra resande hafva beskrifvit Sjusofvarnes håla vid Ephesus, och deras fest firas ännu af den Österländska kyrkan, hvaribland äfven af Abyssinierne, den 4 Augusti, likasom af den Vesterländska katolska den 27 Juli.

En fransysk dikt från 13:de århundradet öfver detta ämne omnämnes af DE LA RUE i Essais historiques sur les Bardes. les Jangleurs et les Trouvères. III, 131, och en tysk dikt från samma tid öfver samma föremål har utgifvits under titel: Von den sibem Slafaeren. Gedicht des XIII Jahrhunderts herausgegeben von TH. G. VON KARAJAN. Heidelberg 1839, äfvensom i WACKENAGELS Altd deutsches Lesebuch. Basel 1839, s. 973—982, finnes ur en å Seminarie-bibliotheket i Tübingen befintlig pappers-handskrift från år 1458 införd legenden Von den syben hailgen Mannen die man nempt die syben Slaffer, nära öfverensstämmande med den svenska folkboken.

Denna är af våra ännu bland allmogen gängse folkböcker en af de äldsta och oftast omtryckta. De upplagor Utg. sett äro: »Legenda, Eller Een liten Historia, Om the Sjusoffuare, Ganska nyttigh at läsa. Nu nyligen aff en godh Wän på Tryck ythgångit. Thessa siw vnga Män soffuo i tryhundrade siwtio och tw Åhr. Anno M DC. XXVI.» 8 sid., 8:o (bland Zetterströmska samlingen å Upsala Universitets-bibliothek); »Legenda, Eller En lijten Historia Om the Sjusoftware, Hwilka woro siu vnga Männ, som hafwa sofwit tryhundrade siuttijo och tu Åhr. Och för then stora Nyttigheet skull, som af dess Innehåld afhämtas kan. Som ock för mångens serdeles åstundan och begäran skull, Tryckt nu på nytt.» 8 sid., 8:o; »Legenda, Eller En Liten Historia — — på nytt.» 8 sid., 8:o; »Legenda, Eller En liten Historia — — på nytt.» 8 sid., 8:o; »En Liten Historia, Om de Sju-Software.» 8 sid., 8:o; »En Liten Dock Sanfärdig Historia, Om de Sju Software, Hwilka woro Sju unga Män, som hafwa sofwit tryhundrade sjuttio och tu år: Hwilken efter mångas åstundan och begäran, är til Trycket befördrad. Örebro, Tryckt hos J. P. Lindh, 1785.» 8 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqvist 1786.» 8 sid., 8:o; D:o 1798, 8 sid., 8:o; D:o 1801, 8 sid., 8:o; »En Liten Dock sann och ganska märkwärdig Historia — — befördrad. Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1802.» 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1822, Tryckt i Direktören Lundströms Tryckeri.» 8 sid., 8:o; D:o 1832, 8 sid., 8:o; »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1837.» 8 sid., 8:o;

»En ganska Märkwärdig Historia, Om de Sju Söfware Hwilka woro Sju unga Män, som hafwa söfwit Trehundrade Sjutio och Tu år. Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1795,» 8 sid., 8:o; »Kort Berättelse, Om de Sju Söfwares Dag. Stockholm, Tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1798,» 8 sid., 8:o (endast till titelbladet olika de öfriga uplagorna); »Götheborg, Tryckt och säljes hos Lars Wahlström, 1819,» 8 sid., 8:o; »Historia om de Sju Söfware, Hwilka söfwo i Trehundrade Sjutio och två År. Ganska eftertänkelig att läsa. Jönköping, tryckt hos Joh. Pehr Lundström 1812,» 8 sid., 8:o; »Sjusöfwarne. Skara C. M. Torin 1831,» 8 sid., 8:o (förändrad och moderniserad bearbetning); »Historia om De Sju Söfware, ganska nöjsam att läsa. Nu nyligen af en god vän, på Trycket utgången. Desse unge män såfwo i Trehundrade sjuttio och två år. Malmö 1832 Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; (samma bearbetning som i de äldre uplagorna); »En märkwärdig Historia om de Sju Söfware, hwilka söfwo 372 år. Ganska eftertänkelig att läsa. Med en Plansch. Kalmar, 1842. Från Aug. Westins Boktryckeri,» 8 sid., 8:o (något ehuru föga betydligt moderniserad); »En märkwärdig Historia om de Sju Söfware, hwilka söfnade år 249, under Kejsar Decii regering, och wäknade först 202 år derefter, 447, under Kejsar Theodosii II:s regering. Ganska eftertänkelig att läsa. Westervik, 1843. Tryckt hos C. O. Ekblad & Comp.,» 8 sid., 8:o (samma redaktion, som näst föregående uplaga).

Den tid kejsar Decius¹⁾ regerade, som var en grym tyran emot Christi församling, då lät han bygga tempel uti Ephesi stad, att alla med honom skulle der offra och tjena afgudarne, och böd han att de christne skulle föras bundne dit för att dyrka hans gudar; alla, som icke gjorde efter hans befallning, skulle dödas. Då blef en sådan förskräckelse uti Epheso, att den ena vännen försvor den andra, ja fadren försakade sonen, och sonen sin fader. Med ett ord, der tordes ingen säga sig känna dem, som ville vara christne.

Då voro uti samma stad sju unge drängar, som voro der födde. De ville icke tillbedja Decii afgudar, utan de ville vara christne, och voro deras namn följande: Maximianus, Malchus, Marcus, Dionysius, Johannes, Serapion och Constantinus. När

desse unge drängar hörde och sågo hvad sig i Epheso tilldrog, grämde de sig svårliga och tyckte ganska illa vara, gingo fördenskull bort och gömde sig uti ett hus uti fasta och böner. Då blefvo de allesamman hafde till Decium och anklagades, att de icke ville tillbedja afgudarna, utan heldre dö christne. Men efter kejsaren skulle färdas ur staden på någon tid, så gaf han dem lösa till dess han komme tillbaka igen, då han ville bättre förfara om de vore christne.

Medan nu Decius var borta, sålde de sju drängarne allt sitt fäderne och allt sitt goda och gäfvode de fattige; de behöllo allenast något litet sig till hjälp och gingo så på ett berg, benämndt Celeon, der de gömde sig uti en kula och höllo sig så en lång tid undan; dock gick understundom en af dem, förklädd uti tiggare-kläder, in i staden att köpa hvad de behöfde.

Men när Decius kom tillbaka i staden igen och lät fråga hvar de unge drängarne voro och bød dem hafvas fram inför honom; då blef Malchus, som nu var i staden till att köpa deras förnödenheter, ganska förfärad, gick till sina stallbröder och sade dem hvad han försport, och då de nu blefvo storliga bedröfvade, tog Malchus fram de bröd, han köpt, på det de skulle blifva frimodiga uti sin bedröfvelse. Men medan de suto och åto, talandes sig emellan med suck och bedröfvelse, då lät Gud Allsmäktig hastigt en tung sömn falla öfver dem alla.

Andra dagen om morgonen lät kejsaren med allvar söka efter dem, men förmådde icke finna dem, då han blef illa tillfreds, att han hade släppt dem. Men nu blef för honom berättadt, att de voro på berget Celeon och hade gifvit de fattige sina egodelar i Jesu namn, så ock att de icke velat lyda kejsarens bud. Då bød kejsaren, att deras föräldrar skulle gripas och hafvas fram inför honom, och när de kommo, hotade han dem med döden; om de icke underrättade honom hvar deras söner voro; men föräldrarne klagade svårligen, att de gifvit de fattiga sina egodelar.

Till slut fann kejsaren dem sofvande uti kulan. Då betänkte han sig hvad han ville göra dem, och skedde så, genom Guds försyn, att Decius bød sina tjenare med stenar igentäppa

ingången till kulan, hvilket ock skedde, och de unga drängarne sofvo ibland de stora stenar, som blefvo inkastade i kulan, der Decius mente, att de skulle förgås af hunger.

Men vid 372 år efter Decii död blef en förste regerande, benämnd Theodosius ²⁾, en gudfruktig kejsare. Uti hans 30:de regeringsår tänkte Gud på de fattige och elände sofande, och uppväckte en borgare i staden dertill, att han ville på berget Celeon uppbygga ett stall till sina hjordar, och kom så, genom Guds försyn, till kulan, der han tog bort de stenar, som Decius låtit hafva dertill. Då uppvaknade de förbemålde unge drängarne och helsade hvarandra god morgon, menande att de icke sofvit mera än en natt, och begynte tala om sin förra bedröfvelse och frågade Malchum hvad Decius begärade af dem. Han svarade: »Som jag sade i aftons, att vi skulle dyrka afgudarne, det är Decii vilja.» Då sade Maximianus: »Gud vare oss nådig! vi göra det intet,» och han tröstade sine stallbröder, och när han tröstat dem, böd han Malchus, att han skulle åter gå in i staden och köpa dem bröd, och sade till honom: »Köp flere än du köpte i går,» och hvad han hörde om Decio, det skulle han förkunna dem igen.

Då tog Malchus fem gamla orter och gick åstad, och när han kom till stadsmuren, förundrade han sig i det han såg Christi kors och beläte vara der upprest öfver portarne, och gick till första porten, och när han kom till den andra porten, såg han samma tecken, och förundrade sig än mera, när han såg alla portar vara så betecknade med kors och staden vara helt förändrad. Han trodde i förstone, att han drömde; men när han besinnade sig och gick in i staden och kom till dem, som bröd sålde, och hörde dem tala om Christum, vardt han allt mera förundrad och sade: »Huru går detta till? I går tor-des ingen nämna Christum, och nu hörer jag här öfverallt talas om honom! Jag tror icke, att jag är i Epheso, utan an-norstädes kommen.» Men när han befrågade sig derom, då var det Ephesus. Så gick han till dem, som bröd sålde, och när han tog fram sina penningar, då kändes ingen vid sådant mynt, utan sade de emellan sig: »Denne yngling hafver visser-ligen funnit någon gammal skatt i jorden.» När Malchus det

hörde, fruktade han, att de ville hafva honom till Decium, och bad dem, att de ville låta honom blifva, han ville gärna gifva dem penningarne. Men de togo fatt på honom och sade: »Hvadan är du?» Malchus kunde intet svara dem för räddhåga skull. Då bundo de honom och ledde honom genom staden på torget, och ryktet kom omkring, att det var en ung man, som hade funnit en gammal skatt. Nu församlade sig hela staden omkring honom, och ingen kände honom, och då han såg sig om ibland folket, om han ej kunde få syn på någon af sin släkt, fann han ingen, utan stod der likasom en apa midt ibland folket.

När S:t Märten fick höra detta, böd han, att den unge mannen skulle, med de penningar han funnit, hafvas för honom, och då de ledde Malchus till S:t. Märten, trodde han att de förde honom till kejsaren. Men när Martinus såg myntet, som Malchus hade, förundrade han sig och frågade hvar han funnit en sådan skatt. Malchus svarade, att han intet funnit, utan att det var hans rätta fäderne. Då sporde honom Martinus om hans föräldrar, och han svarade, att de voro här i staden Epheso. Martinus sade: »Haf dem hit, att de må känna dig.» Men hvilken Malchus än nämde, var der ingen, som kände dem; dertfore sade de, att han lög. Då sade borgmästaren till honom: »Huru likt skall detta vara, att du efter dina föräldrar ärft dessa penningar, då de äro slagne uti de första Decii år för mer än 300 år sedan, och de äro fast olika vårt mynt, och huru skulle du, som ännu är ung, kunna ega så gamla föräldrar? Är du kommen att gäcka de vise i Epheso? Men du skall säga oss bättre besked förr än du slipper.» Då föll Malchus ned för dem och bad: »Jag begäret af eder och beder för Guds skull, att J villen säga mig det jag frågar, och jag vill säga eder hvad uti mitt hjerta är: Decius, som regerade uti denna staden, hvar är han nu?» S:t. Märten svarade: »Det är ingen nu på jorden, som heter Decius; det är lång tid sedan han regerade.» Malchus sade: »Käre herre, jag ängslas deraf att ingen känner mig, ej heller tror mig någon hvad jag säger. Följer mig fördens skull, jag vill visa eder mina stallbröder, de äro på berget Celeon, då

tror dem; vi hafva flytt undan Decii ansigte, och jag såg honom sent i aftons ingå uti denna Ephesi stad.»

Då tänkte biskopen S:t. Mårten vid sig sjelf och sade till borgmästaren: »Det är någon syn, som Gud vill låta oss se genom denne ynglingen.» Och de gingo med honom och ett stort tal folk af staden, och Malchus gick först in uti kulan till sina stallbröder, och biskopen följde honom, och biskopen fann ibland stenarne bref, som voro beseglade med två insegel, och han läste dem för folket, som högeligen förundrade sig att se de unga männen sitta i kulan karske och lofvande Gud. Strax sände biskopen och borgmästaren bud efter kejsar Theodosium och begärde, att han ville komma snart och se det mirakel, som Gud uppenbarat. Och kejsaren kom strax i kulan, och när han fick se de unga män, då sken oallas deras anleten såsom solen, och kejsaren prisade Gud och tog dem i famn och gret och sade: »Jag ser eder lika som jag såge Herren uppväcka Lazarum från de döde.» Då sade Maximianus till kejsaren: »Tro det fullkommeliga, att Gud hafver uppväckt oss för dina skull, förr än den stora uppståndelse-dagen kommer, och tro stadeliga utan förtviflan, att de döda skola uppstå. Si, vi äro visserliga uppståndne och lefvom, och såsom barnet det är uti moderlifvet och tänker intet skadeligt, dock lefver det; likaså voro vi lefvandes, der vi lågo och sofvo och tänkte intet.» Och när han detta sagt för allt folket, då böjde de sju unga män sina hufvuden ned till jorden och afsomnade uti allt folkets åsyn. Då gick kejsaren och lade sig öfver dem, gret och kysste dem. Och kejsaren lät göra förgyllda bårar, dem de lades uppå och blefvo så begrafne. Sedan lät kejsaren beställa stenar utstuckne med förgyllda bokstäfver på det rum, der de lades.

Anmärkingar.

1) Decius regerade från 249 i Oct. till i slutet af Nov. eller början af Dec. 251.

2) Af de trenne romerska kejsare, som burit detta namn, regerade Theodosius den Store från 379 till 395, Theodosius II från 408 till 450, och Theodosius III år 715. Ingenderas regeringstid inträffar således på det i alla de äldre upplagorna af legenden uppgifna tidsafstånd från Decii död.

5.

Sanct Pehr och Broder Lustig.

Denna folkbok tillhör de särdeles emot slutet af medeltiden ganska vanliga komiska legenderna. Det troget öfversatta **tyska** originalet igenfinnes, efter en i Wien tagen uppteckning, i bröderne GRIMMS **Kinder- und Hausmärchen**. (Göttingen 1837. I, 477—491: »Bruder Lustig».) En annan uppteckning af samma saga finnes införd i MARRACHS **Volksbücher**. Leipzig 1838. XI, 75—82. Liknande berättelser förekomma för öfrigt i en tysk dikt från år 1550, samt i ett gammalt tyskt arbete, kalladt *Wegkürzer*; ein sehr schön lustig und aus der Massen kurzweilig Büchlein. Strassburg 1557 (GRIMM, l. c. III, 133, 134).

De **svenska** upplagor, Utg. sett, äro: »Sanct Pehr och Broder Lustig. En mycket nöjsam Historia om en Soldat, som länge vandrade omkring i världen i sällskap med Sanct Pehr, och slutligen höll på att hvarken slippa in i Himmelen eller Helvetet. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktrycket, 1824,» 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1829,» 8 sid., 8:o; D:o 1832, 8 sid., 8:o; D:o 1833, 8 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1832,» 16 sid., 8:o; »Sanct Pehr och Broder Lustig. En mycket nöjsam Historia om en Soldat, som länge vandrade omkring i världen i sällskap med Sanct Pehr. Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet 1830,» 15 sid., 8:o; »Westerås, 1832. T. R. Björkboms Boktryckeri,» 8 sid., 8:o; D:o 1834, 8 sid., 8:o; D:o 1838, 8 sid., 8:o; »Westerås, D. Torssell, 1833,» 16 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1843,» 12 sid., 8:o; »Sanct Pehr och Broder Lustig. En mycket nöjsam Historia om en Soldat, som länge vandrade omkring i världen i sällskap med Sanct Pehr. Tillika två vackra Sånger: Som en eld och som ett väder, samt Stjernarpa-Fiskaren. Upsala, Sv. P. Lefflers Boktryckeri 1836,» 16 sid., (hvaraf s. 1—12 upptaga ifrågavarande Legend) 8:o; »Sanct Pehr och Broder Lustig. En mycket nöjsam Historia om en Soldat, som länge vandrade omkring i världen i sällskap med Sanct Pehr, och slutligen höll på att hvarken slippa in i Himmelen eller Helvetet. samt Fyra alldeles nya och märkvärdiga Visor, Den Första: Stunden bortilar; etc. Den Andra:

Edwin kom der borta, etc. Den Tredje: Michaelsmässo-dag, etc. Den Fjerde: Mårten Holk af ingen känd, etc. (Sjunges under egna behagliga melodier.) Linköping, 1841. J. A. Petré & Sons Officin,» 16 sid., (hvaraf s. 1—12 tillhöra Legendan), 8:o; samt »Historia om Sanct Pehr och Broder Lustig. Gefle, A. P. Landin. 1844,» 8 sid., 8:o.

Det var en gång ett långvarigt krig, och då det vardt slut, blefvo många soldater afskedade. Broder Lustig fick också sitt afsked, och ingenting mer än litet kommissbröd och fyra skillingar i penningar: dermed drog han sina färde. Men Sanct Pehr hade, som en fattig tiggare, satt sig utmed vägen, och då Broder Lustig kom, bad han honom om en allmosa; då sade denne: »Käre vän! hvad skall jag gifva dig? Jag har varit soldat och fått mitt afsked, och för resten ingenting, utom litet kommissbröd och fyra skillingar, och när det är slut, så måste jag tiggas så väl som du. Men något skall du i alla fall få.» — Derpå delade han brödet i fyra delar, gaf Apostelen den ena delen och tillika en skilling. Sanct Pehr tackade honom, gick längre fram och satte sig åter som tiggare, men i annan skepnad, utmed vägen, som soldaten skulle gå, och då denne kom, bad han honom, liksom förrgången, om en allmosa. Broder Lustig sade som förut, och gaf honom åter en fjerdedel af brödet och en skilling. Sanct Pehr tackade, gick längre fram, satte sig i förväg som en annan tiggare och bad Broder Lustig åter om en allmosa. Denne gaf honom äfven nu tredje fjerdedelen af brödet och tredje skillingen. Sanct Pehr tackade, och Broder Lustig fortsatte sin väg, men hade nu ej mer än en fjerdedel af brödet och en skilling. Dermed gick han in i ett värdshus, åt sitt bröd och köpte dricka för skillingen. Då han slutat, gick han vidare, och då mötte han åter Sanct Pehr, men i en afskedad soldats skepnad, som sade till honom: »God dag, kamrat! kan du ge mig ett stycke bröd och en skilling till

dricka» — »Hvar skulle jag taga det ifrån?» svarade Broder Lustig; »jag har fått mitt afsked, och för öfrigt intet, utom litet kommissbröd och fyra skillingar i penningar. Tre tiggare har jag mött på landsvägen, hvar och en af dem har jag gifvit en fjerdedel af mitt bröd och en skilling i penningar; nu är jag pank, och om du inte har mer än jag, så kunna vi följas åt för att tigga.» — »Nej, det kan just icke behövas,» svarade Sanct Pehr: »jag förstår mig litet på doktoriet, och dermed kan jag nog förtjena mig så mycket som jag behöver.» — »Men jag,» sade Broder Lustig, »förstår mig allsintet på sådant, derföre får jag väl gå ensam och tigga.» — »Du kan följa med mig,» sade Sanct Pehr; »om jag förtjenar något, skall du få hälften med.» — »Det var rätt bra,» sade Broder Lustig, och så följdes de åt.

De kommo till en bondstuga, och som de hörde en ömkelig jemmer och klagan derinne, så gingo de in. Der låg mannen och drogs med döden, och hustrun gret och jemrade sig. »Håll upp med ert gråtande,» sade Sanct Pehr, »jag skall göra er man frisk,» tog så en salfva ur fickan och botade i ögonblicket den sjuke, så att han stod upp alldeles frisk. Mannen och hustrun sade nu i deras hjertans glädje: »Hur skola vi belöna er? Hvad få vi gifva er?» Men Sanct Pehr ville ej emottaga något, och ju mer de trugade honom, dess mer vägrade han. Men Broder Lustig stötte Sanct Pehr på armen och sade: »Tag emot dul tag emot dul vi behöfva det nog.» Slutligen bad bondhustrun att Sanct Pehr åtminstone måtte emottaga ett lamm, men han ville alldeles icke. Då stötte Broder Lustig honom i sidan, och sade: »Tag då emot, din dumma f-n; vi behöfva det ju.» Sanct Pehr svarade: »Ja, jag skall emottaga lammet, men jag bär det icke; vill du ha det, så får du sjelf bära det.» — »Dermed har ingen nöd,» sade Broder Lustig, och tog lammet på axlarna. De gingo nu vidare, och kommo till en skog; men då började lammet att bli tungt för Broder Lustig, och han dessutom känna sig hungrig, hvarföre han sade: »Se här är en vacker plats; här kunna vi hvila och steka vårt lamm.» — »Alltför gerna,» svarade Sanct Pehr; »men jag förstår mig ej på att laga mat, derföre får du sjelf

göra det. Jag skall emellertid gå och se mig litet omkring; men du får ej börja äta, förrän jag är tillbaka, jag skall nog infinna mig i rättan tid.» — »Gå du,» sade Broder Lustig, »jag skall nog draga försorg om steken.» — Sanct Pehr gick nu bort, och Broder Lustig gjorde eld och tillagade steken på bästa sätt sig göra lät. Då steken redan en lång stund varit färdig och Sanct Pehr ej återkom, började Broder Lustig att äta, skar ut hjertat och åt upp det helt och hållet. Strax derefter kom Sanct Pehr tillbaka, och sade: »Du kan gerna äta upp hela lammét; jag vill bara ha hjertat, gif mig det.» — Då tog Broder Lustig knif och gaffel, och låtsade som han sökte efter hjertat, men ej kunde finna det. »Hvart har det då tagit vägen?» frågade Sanct Pehr. »Det vet jag inte,» svarade Broder Lustig; »men nu kommer jag ihåg mig! ä' vi inte ett par riktiga narrar, som söka efter hjertat? ett lamm har ju icke något hjerta.» — »Det var något helt nytt,» sade Sanct Pehr, »alla andra djur ha ju hjerta; hvarföre skulle då lammet vara utan?» — »Nej, kamrat! tänk du bara efter, så skall du påminna dig, att det verkligen ej har något.» — »Nå väl!» sade Sanct Pehr, »fins der intet hjerta, så kan du spisa hela lammet ensam.» — Broder Lustig åt och gömde resten i ränslan.

De gingo längre fram och kommo till ett träsk, som de måste vada öfver. »Gå du förut,» sade Sanct Pehr. »Nej,» svarade Broder Lustig, »gå du förut;» och tänkte, om vattnet är för djupt för honom, så låter jag bli att gå dit. Då vadade Sanct Pehr öfver, och vattnet gick honom till knäna. Nu skulle Broder Lustig också gå öfver, men vattnet steg allt högre och högre, ända till halsen på honom. Han ropte då: »Broder, hjälp mig!» Sanct Pehr sade: »Vill du då tillstå, att du ätit upp lammets hjerta?» — »Nej, det har jag icke gjort.» Då steg vattnet ända till munnen. »Hjälp mig Broder.» — »Vill du då tillstå, att du ätit upp lammets hjerta?» — »Nej, det har jag icke gjort.» Sanct Pehr ville likväl ej låta honom drunkna, utan lät vattnet sjunka och hjälpte honom öfver.

De drogo nu vidare, och kommo till ett rike, der deingo höra, att prinsessan var dödssjuk. »Holla, min bror!» sade soldaten; »det är en fångst för oss; göra vi henne frisk,

så äro vi hulpna för all vår tid.» Men han tyckte att Sanct Pehr gick nog långsamt. »Nå tag benen med dig, bror lille,» sade soldaten, »att vi hinna fram medan det ännu är tid.» Men Sanct Pehr gick beständigt långsammare, ehuru mycket Broder Lustig skyndade på honom, tills de sluteligeningo höra att prinsessan var död. »Der ha vi det,» sade soldaten; »det är frukten af din sömniga gång.» — »Var du bara lugn,» sade Sanct Pehr, »jag gör långt mer än bota sjuka, jag kan äfven uppväcka döda.» — »Nå om det är sant, så vill jag gifva mig tillfreds; men då ska vi åtminstone ha halfva riket för besväret.» Derpå gingo de till slottet, der allting utmärkte den djupaste sorg; men Sanct Pehr sade till konungen, att han ville göra prinsessan lefvande igen. Han blef nu införd till den döda, lät sätta en stor kittel med vatten på elden att koka, och aflägsnade alla närvarande, utom Broder Lustig. Derpå skar han lös alla den dödas lemmar och kastade dem i vatten, lade dem i kittlen och lät dem koka. Då allt köttet var fallet från benen, tog han dem allesamman, lade dem på bordet i sin naturliga ordning och befaltte den döda stå upp. Och när han tredje gången gjort det, uppreste sig prinsessan, lefvande, frisk och skön. Konungen blef nu af hjertat glad, och sade till Sanct Pehr: »Begär din lön, och om du också fordrar mitt halfva rike, så vill jag gifva dig det.» Men Sanct Pehr svarade, att han ej fordrade någonting. — »Du dummer Jöns,» tänkte Broder Lustig, stötte Sanct Pehr i sidan och sade: »Var då intet tokig, om du ej behöfver något, så behöfver nog jag.» Sanct Pehr ville ändå ej emottaga något, men som konungen såg, att Broder Lustig gerna ville ha något, så lät han skattmästaren fylla hans ränsel med guld.

Nu vandrade de vidare, och då de kommo till en stor skog, sade Sanct Pehr: »Nu skola vi dela guldets.» — Derpå delade han guldets i trehundra delar. Då tänkte Broder Lustig: »Nu har han åter en skruf lös, som gör tre delar och vi äro blott två.» Men Sanct Pehr sade: »Nu har jag ganska noga delat det, en del för mig, en del för dig och en del för den som åt upp lammets hjerta.» — »Åh det har jag gjort!» svarade Broder Lustig och strök hurtigt guldets till sig. »Du kan

tro mig att det är sannt.» — »Huru kan detta vara sannt? Ett lamn har ju intet hjerta?» — »Å jo, kära bror! visst har lammet ett hjerta, så väl som alla andra djur; hvarföre skulle det ensamt vara utan?» — »Nå väl!» sade Sanct Pehr, »behåll du allt guld det allena, men jag blir ej längre hos dig, utan vill gå min väg, ensam.» — »Som du vill, hjertans bror,» svarade soldaten, »lef väl!»

Sanct Pehr gick en annan väg, och Broder Lustig tänkte: »Det är bra, att han går förut, ty han är likväl en nästan för allvarsam reskamrat.» — Nu hade han visserligen guld nog, men förstod ej att hushålla dermed, utan slösade och skänkte bort till höger och venster. Då kom han till ett land, der han fick höra att prinsessan var död. »Aha,» tänkte han, »det skall bli bra, jag vill göra henne lefvande igen och låta betala mig, så det förstår.» Han gick alltså till konungen och tillböd sig att uppväcka den döda. Konungen hade hört, att en afskedad soldat drog omkring och uppväckte döda, och trodde att Broder Lustig var densamme; men som han ej fullkomligt litade på honom, tillfrågade han sitt råd derom, som sade, att då hans dotter vore död, så kunde han väl våga försöket. Broder Lustig lät hemta vatten i en kittel, aflägsnade alla närvarande, skar lemmanne från hvarandra, kastade dem i vattnet och gjorde eld under kitteln, alldeles som han sett Sanct Pehr göra. Vattnet kokade och köttet föll af; då tog han upp benen och lade dem på bordet, men förstod ej i hvad ordning de skulle ligga; utan lade dem allesamman upp och nedvändt. Derpå ställde han sig framför bordet, och befallte den döda stå upp, och gjorde det tre gånger, men prinsessan rörde sig ej. Då sade han detsamma tre gånger till, men lika förgäfvets. »Du förbannade prinsessat stått upp, säger jag, eller skall den och den ta dig.» Som han sagt detta, kom Sanct Pehr in genom fönstret, i samma skepnad som för och såde: »Du ogudaktiga människa, hvad har du för dig? Har kan den döda uppstå, då du på det sättet har kastat hennes ben om hvarandra?» — »Kära bror! jag har gjort så godt jag kunnat,» svarade soldaten. — »Denna gång vill jag hjälpa dig ur nöden,» sade Sanct Pehr; »men det säger jag dig, om du en gång till företager

dig sådant, så är du olycklig; ej heller får du begära eller emottaga något af konungen.» Derpå lade han benen i deras naturliga ordning och befallte henne stå upp, och prinsessan stod upp, frisk och skön som förut. Sanct Pehr begaf sig derpå ut genom fönstret, och Broder Lustig var glad, att det lyckats så väl, men förargade sig också deröfver, att han ej tordes emottaga något. »Jag ville väl veta,» tänkte han, »hvad han har för flugor i hufvudet; hvad han ger med ena handen, det tar han igen med den andra.»

Konungen tillböd Broder Lustig allt hvad han ville hafva, men han tordes ej emottaga något; dock bragte han det, genom förblommeradt och listigt tal derhän, att konungen lät fylla hans ränsel med guld, och dermed drog han sina färde. Utanför porten stod Sanct Pehr, och sade: »Se hvad du är för en människa! har jag ej förbjudit dig att emottaga något, och likväl har du låtit fylla din ränsel med guld.» — »Hvad rå'r jag för det,» svarade Broder Lustig, »när man stoppar det dit?» — »Det säger jag dig, att om du ännu en gång befattar dig med dylikt, så går det dig aldrig väl.» — »Åh, söta bror, frukta ingenting, nu har jag guld, och då behöfver jag ej gå och tvätta benknor.» — »Ja det lär visst räcka länge; men på det du ej mer skall gå på förbudna vägar, så vill jag gifva din ränsel den förmågan, att allt, hvad du önskar dig uti densamma, skall genast vara der. Lef väl! nu ser du mig aldrig mera!» — »Gud välsigne dig!» sade Broder Lustig. — »Det var rätt väl, att han gick; jag skall visst icke följa dig, du besynnerliga människa,» tänkte han. Men den kraft Sanct Pehr meddelat hans ränsel, kom han ej ihåg.

Broder Lustig vandrade omkring med sitt guld, och förslöste alltsammans, liksom förra gången. Då han sluteligen ej hade mer än 4 skillingar kvar, kom han till ett värdshus, och tänkte: »Att hålla på dessa 4 skillingar är ej värdt!» lät så gifva sig för 3 skillingar vin och för 1 skilling bröd. Under det han satt och drack, stack lukten af gåsstek honom i näsan. Broder Lustig kikade ikring sig, och fick se att värden hade två stekta gäss stående i kakelugnen. Då föll det honom in, att hans kamrat sagt, att hvad han önskade i sin ränsel, det skulle komma dit. »Godt!» tänkte han,

»jag vill försöka med gässena.» Han gick alltså ut och utanför dörren sade han: »Jag önskar att de två stekta gässen, som stå i kakelugnen, vore i min ränsel!» Derpå öppnade han den och såg att de båda gässen lågo der. »Ack,» sade han, »det var en skön inrättning; nu är jag en behållen man,» begaf sig till en äng, och tog fram stekarne. Under det han satt och spisade, kommo tvenne gesäller gående och sågo så begärligt på den ena gåsen, som ännu var orörd. Broder Lustig tyckte sig hafva nog af en, ropade gesällerna och gaf dem den andra. De tackade honom och gingo till värdshuset, läto der gifva sig vin och bröd, togo fram gåsen, som de fått, och började spisa. Värddinnan såg detta och sade till sin man: »De sitta och äta gåsstek, se efter om det icke är en af våra, som stodo i kakelugnen.» Värden såg efter, men kakelugnen var tom. »Hvad? ni tjufpack! viljen J äta gåsstek på det sättet? Betala genast eller skall jag pryglä eder gula och gröna.» De svarade, att de ej stulit gåsen, utan erhållit den till skänks af en afskedad soldat, ute på ängen. — »Ni ska ej sätta växnäsa på mig,» sade värden, »soldaten har varit här, och han gick som en ärlig karl härifrån, ty honom passade jag på; men J ären tjufvar och skolen prompt betala.» Som de ej kunde betala, tog värden käppen och piskade ut dem.

Broder Lustig fortsatte sin väg och kom till ett präktigt slott, utmed hvilket stod ett dåligt värdshus. Han gick in och bad om nattqvarter, men värden afvisade honom sägande: »Här finns ingen plats, huset är fullt af främmande.» — »Det förundrar mig,» sade Broder Lustig, »att de komma till er, och ej till det präktiga slottet.» — »Ja,» svarade värden, »det är ej narri, att ligga der en natt. Ännu har ingen, som försökt det, kommit lefvande derifrån.» — »Om andra försökt det,» sade Broder Lustig, »vill äfven jag försöka det.» — »Låt ni bli det, det kostar er hals.» — »Åh inte skall det kosta halsen heller; gif mig bara nyckeln, samt mat och drick.» — Då gaf värden honom nyckeln, samt mat och drick, och dermed gick Broder Lustig in i slottet, gjorde sin aftonmåltid, och då han slutligen blef sömnig, lade han sig på golvet, ty der fanns ingen säng. Han somnade snart, men om natten väcktes han af ett starkt

buller. Han satte sig upp och såg nio svarta onda andar, som slutit en ring omkring honom och dansade. Broder Lustig sade: »Dansa ni så länge ni orka, men kom bara icke mig för nära.» — Men djeflarna kommo allt närmare och närmare, så att Broder Lustig slutligen blef ond, tog en stol och slog ikring med den. Nio djeflar mot en soldat var likväl för mycket, så att när han slog till en, ryckte en annan honom i håret o. s. v. »Aj, aj, satans pack!» ropade han, »nu blir det förmycket rasande: men vänta bara litet!» och derpå sade han: »Jag önskar alla nio djeflarna i min ränsel.» Ett tu tre, så voro alla der; han spände igen och kastade den på golfvet. Nu blef det alldeles tyst, hvarföre Broder Lustig ånyo lade sig, och sof till ljusa dagen. Då kommo värden och den adelsmannen, som var egare till slottet, för att se hur det gått med honom. När de sågo honom frisk och munter, blefvo de förundrade och frågade honom om andarne ej stört honom? »Åh, nej,» sade Broder Lustig, »jag har dem alla nio i min ränsel; nu kan ni åter i frid och ro bebo ert slott, ty hädanefter skall det visst aldrig spöka der.» Adelsmannen tackade honom och belönte honom rikostigt, samt erböd, att om han ville blifva kvar i hans tjänst, så skulle han blifva försörjd till dödsdagen. Han svarade: »Nej, jag äro vana att vandra omkring, och vill nu fortsätta min väg.»

Därefter gick Broder Lustig till en smedja, lade ränseln, med de nio djeflarna uti, på stället, och bad smederna att slå på. De slogo af alla krafter med sina stora hamrar, så att djeflarna höllo en ömkelig låt. När han öppnade ränseln, voro åtta döde, men en, som setat i ett veck, var ännu lefvande, smög sig ut och for åter till helfvetet.

Sedermåra vandrade Broder Lustig långt och länge omkring i verlden, men slutligen blef han gammal och tänkte på sin död. Då gick han till en eremit, som var känd för en from man, och sade till honom: »Nu är jag trött att längre vandra omkring, och önskar nu att komma i himmelriket.» — Eremiten svarade: »Här äro tvänne vägar, den ene är bred och behaglig, den förer till helfvetet; den andra är trång och besvärlig, den förer till himmelen.» »Då wore jag väl en narr,» tänkte Broder Lustig, »om jag skulle gå den trånga och besvärliga,»

begaf sig så åstad den behagliga vägen, och kom slutligen till en stor svart port, som var helfvetesporten. Broder Lustig klappade på, och portvaktaren tittade ut, för att se hvem det var; men då han fick se Broder Lustig, blef han förfärad, ty han var just den nionde djefvulen, som sluppit ur ränseln med ett blått öga. Derpå slog han hastigt igen porten, sprang till sin förman och sade: »Derute står en karl med en ränsel på ryggen, och vill in, men låt honom för all del icke slippa hit, ty då önskar han hela helfvetet i sin ränsel; han har en gång förskräckligt låtit bulta mig.» Alltså ropade de ut till Broder Lustig, att han skulle gå sin väg, emedan han der ej fick slippa in. — »Vilja de ej hafva mig här,» tänkte han, »så får jag väl se mig om att slippa in i himmelriket; på någotdera stället skola de väl taga emot mig.» Han vände nu om igen och gick tills han kom till himmelrikets port. Sanct Pehr höll just vakt vid porten; Broder Lustig kände igen honom och tänkte: »Här har jag bekanta, och då går det nog bättre.» Men Sanct Pehr sade: »Jag tror att du vill in i himlen?» — »Ja, kära bror!» svarade han, »låt upp porten för mig, på något ställe skall jag väl in. Om de velat emottaga mig i helfvetet, så hade jag ej kommit hit.» — »Nej,» svarade Sanct Pehr, »du slipper ej in.» — »Nå väl, efter du ej vill släppa mig in, så kan du återfå din ränsel, att jag ej mer må hafva något att göra med dig.» — »Gif hit,» sade Sanct Pehr, emottog ränseln genom gallret, och hängde den på sidan af sin stol. Då sade Broder Lustig: »Nu önskar jag mig sjelf i ränseln.» — Ett tu tre var han der, och satt nu i himlen, och Sanct Pehr måste låta honom bli kvar.

ÄFVENTYR.

1.

Mäster-Katten.

Den äldsta tryckta bearbetning af denna mycket spridda berättelse, Utg. har sig bekant, förekommer på **italienska** bland STRAPAROLA's Notti piacevoli, Notte XI, fav. 1 (öfversatt på **tyska** i VAL. SCHMIDTS Märchen-Saal. Berlin 1817. I, 180, och på **danska** i Straparolas Eventyr. Oversatte af J. CHR. RUSE. Kjöbenh. 1818, s. 147—153). En annan italiensk bearbetning, hvilken sannolikt utgjort förebilden för PERRAULTS fransyska, finner man i BASILE's Pentamerone. II, 4: Gagliuso.

På **fransyska** igenfinnes detta äfventyr bland PERRAULTS Contes de ma mère l'Oye. Paris 1697: »Le maître Chat, ou le Chat botté» (Contes de Mr PERRAULT. Paris 1724, s. 84—106.—Le Cabinet des Fées. I, 81—88), hvaraf den svenska folkboken utgör en öfversättning.

På **tyska** i Blaue Bibliothek aller Nationen. Nordhausen 1846. I, 135—141: »Der gestiefelte Kater,» en öfversättning från den fransyska uppteckningen; äfvensom en dramatisk bearbetning af detta ämne förekommer under titel: »Der gestiefelte Kater. Ein Kindermärchen in 3 Akten. 1797» i TIECKS Schriften. Berlin 1828. V, 161—280.

På **norrnska** finnes en liknande folksaga bland Norske Folkeeventyr samlede ved ASEBJØRNSEN och JØRGEN MOE. Christiania 1843. I, 180—187: »Herrepeer.»

Af den **svenska** folkboken har Utg. sett följande upplagor: »En ganska rolig Saga, om Mäster-Katten Eller Katten i Stöflor. Denne Katten förtjenar med all rätt namn af Mäster-Katten, ty igenom sina många listiga konster och grep, dödade han en ganska rik Rese och derigenom bringade en fattig Mjölhare-Son, til Konungens Måg, och sig sjelf til en stor Herre wid Hofwet. Fahlun, tryckt hos P. O. Axmar, 1786», 8 sid., 8:o; »En öfwer måttan ganska rolig Saga — — Hofwet. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1799», 8 sid., 8:o; Dito 1800, 8 sid., 8:o; »En öfwermåttan rolig Saga — — Hofwet. Calmar, tryckt 1808», 8 sid., 8:o; »En ganska rolig Saga — — Hofwet. Fahlun tryckt hos Pehr Ol. Axmar. 1813», 8 sid., 8:o; »En öfwer måttan ganska rolig Saga

— — — Hofwet. Tryckt i Wexiö 1822,» 8 sid., 8:o; »En öfvermåttan rolig Saga — — — Hofwet. Stockholm, 1823. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Linköping 1824. Tryckt i Petreska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1826, Tryckt hos Direktören J. P. Lundström,» 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1828,» 8 sid., 8:o; »Norrköping, 1828. Ad. Fr. Raams Enka,» 8 sid., 8:o; »Malmö, 1828. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837,» 8 sid. 8:o; »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet, 1838,» 8 sid., 8:o; »En Öfvermåttan rolig Saga, om Mäster-Katten eller Katten i Stöflar. Hernösand, Öhrling, 1843,» 8 sid., 8:o; samt »Trenne mycket wackra och sannfärdiga Berättelser, Den Första: om fornde Franske Generalen och Hof-Marskalken Hertigen af Luxemburgs föregifna förbund med Satan och förskräckliga ändalyckt. Den Andra: Samtal mellan Jungfrune Karin och Lisette. Den Tredje: Mäster-Katten eller Katten i Stöflar. Jönköping, 1843. Tryckt hos N. E. Lundströms Enka,» 16 sid., 8:o (hvaraf sagan om Mästerkatten upptager s. 12—16).

Denna saga förekommer för öfrigt, efter en sednare bearbetning, i Lekkamraten för år 1842, s. 89—96: »Mäster-Katten i Stöflarna,» samt, efter en från Tyskan öfversatt uppteckning, bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 98—105: »Katten i stöflar. Tysk Folksaga.» En öfversättning af Tircks dramatiska bearbetning utkom i Upsala 1812. I Svenska Folk-Sagor och Äfventyr. Efter muntlig öfverlemnning samlade och utgifna af G. O. HVLÉN-CAVALLIUS och G. STEPHENS. Stockholm, 1844. I, 179—194, förekomma, under den gemensamma rubriken: »Slottet, som stod på Guldstolpar,» nio sig emellan mer eller mindre skiljaktiga svenska folksagor, hvilka allesamman likna den ifrågavarande.

En mjölnare lemnade sina trenne söner intet annat arf, än sin qvarn, sin åsna och sin katt. Arfskiftet var således snart uppgjort; hvarken notarie eller advokat tillkallades: de skulle snart hafva gjort slut på den lilla qvarlätenskapen. Den äldste sonen fick qvarnen, den andre åsnan och den yngste katten. Den sistnämde sonen var otröstlig öfver att han fått sämsta lotten. »Mina bröder,» sade han, »kunna hederligen föda sig af sina arfslotter, om de lägga dem tillhoppa; men sedan jag ätit upp

min katt och gjort mig en muff af hans skinn, måste jag dö af hunger.» Katten, som hörde honom så tala med sig sjelf, sade nu till honom med en allvarsam och myndig ton: »Oroa er inte, min husbonde, utan gif mig blott en säck och lät göra mig ett par stöflar, med hvilka jag kan gå helskinnad öfver törnestigarne, så skall ni få se, att ni icke är så vanlottad, som ni tror.»

Kattens husbonde trodde sig väl ej kunna lita mycket häruppå; men efter han sett honom göra så många lustiga krumsprång för att taga råttor och möss, och dervid begagna så många listiga utvägar, såsom att gömma sig i mjölet, eller hänga upp sig vid fötterne, för att synas död, och dylikt, ville han icke helt och hållet misströsta om hans uppfinningsgälfva att skaffa honom hjälp i sin nöd.

Så snart katten fått hvad han begärt, bestöflade han sig hurtigt, satte säcken, fylld med kli och agnar, om halsen, fattade säcksnörena med framfötterne, och gick så bort till en jordkula, hvarest uppehöll sig en stor myckenhet kaniner. Der sträckte han benen ifrån sig, såsom vore han död, i förhoppning, att någon ung kanin, som ännu föga kände denna verdens ränker, skulle krypa in i hans säck och äta af hans lockmat. Också hade han knappt lagt sig, förr än han vann sin önskan. En ung näsvis kanin smög sig in i hans säck, Mästerkatten drog qvickt till snörena, grep och dödade honom utan barmhertighet. Glad gick han med detta rof genast till konungen och begärde företräde. Man förde honom till Hans Maj:ts rum; han steg in, gjorde en djup bugning för konungen och sade: »Jag har här en kanin, som min herre, markisen af Carabas» (så företog han sig att titulera sin husbonde, mjölnaresonen), »befallt mig att å hans vägnar framlemna.» — »Helsa din herre,» svarade konungen, »att jag tackar honom och att han gjort mig ett synnerligt nöje med sin gälfva.»

En annan gång gick katten och gömde sig i en sädesåker, der han hade sin säck öppen, och sedan två raphhöns krupit in, drog han till snörena och fångade dem båda. Äfven dessa bar han till konungen, såsom han gjort med kaninen. Konungen tog ock lika nådigt emot de båda raphhönsen och gaf kat-

ten drickspenningar. På detta sätt fortfor denne, två till tre månader bortåt, att tid efter annan bära till konungen vildbråd af sin herres jagt, såsom han uppgaf.

En dag, då han fått höra, att konungen ämnade spatsera vid stranden af floden med sin dotter, den vackraste prinsessa i världen, sade han till sin husbonde: »Om ni nu vill följa mitt råd, så är eder lycka snart gjord. Ni behöfver blott gå ut och bada eder i floden, på ett ställe, som jag skall visa er, och sedan låta mig sörja för resten.» Han gjorde såsom katten tillstyrkt honom, utan att fråga honom hvartill det skulle tjena. Under det han badade, kom nu konungen der förbi, och katten började genast att med full hals ropa: »Hjelp, hjälp! Markisen af Carabas håller på att drunkna!» Vid detta rop såg konungen ut genom vagnsdörren, och då han igenkände katten, som så många gånger varit till honom vildbråd, befälte han sina vakthafvande att genast skynda till att hjälpa markisen af Carabas. Medan man nu drog upp den stackars markisen ur floden, gick katten fram till vagnen och sade till konungen, att medan hans herre badat sig, hade röfware borttagit hans kläder, ehuru han af alla krafter ropat om hjälp (den skälmske katten hade sjelf gömt dem under en stor sten). Konungen befällte strax, att en af dess egna präktigaste klädningar skulle lemnas åt markisen, samt visade denne tusende höfligheter, och då den vackra dräkten, man nyss hade gifvit honom, upphöjde hans af naturen behagliga utseende, vann han snart prinsessans tycke; ja, markisen hade icke förr gifvit henne två eller tre mycket vördsamma blickar, blandade med någon ömhet, än hon redan var dödligt kär i honom.

Konungen ville nu, att han skulle göra dem sällskap äfven i vagnen. Katten, glad att se sin plan på så god väg att lyckas, gick förut, och då han mötte bönder, som slogo en äng, sade han till dem: »Godt folk, jag vill gifva eder en vänlig varning, att om J icke svaren konungen, i fall han frågar hvilken råår om ängen, att den tillhör markisen af Carabas, så blifven J alla huggne i stycken så små som hackmat.» Konungen frågade verkligen slotterkarlarne hvilken var egare till ängen, som de slogo. »Den tillhör markisen af Carabas,» svarade de med

en mun, ty kattens hotelse hade skrämt dem. »Ni har der en vacker egendom,» sade konungen till markisen. — »Ja,» svarade denne, »Eders Maj:t täckes sjelf se, att den ängen ger god afkastning.»

Sedermåra träffade mästerkatten, som gick alltjemt förut, några skördemän, till hvilka han sade: »Jag vill, som vän, underrätta eder, att om J icke sägen, att alla dessa åkrar tillhöra markisen af Carabas, så blifven J alla huggne i bitar så små som kål och gryn.» Konungen, som for der förbi en stund efteråt, ville nu äfven veta hvilken egde dessa åkrar. »De tillhöra markisen af Carabas,» svarade skördemännen, och konungen fägnade sig deråt, på markisens vägnar. På samma sätt sade katten till alla han mötte, och konungen häpnade öfver markisens stora egendomar.

Ändteligen kom mästerkatten till ett präktigt slott, som egdes af en jätte, den rikaste, man någonsin sett, ty alla de egor, som konungen öfverfarit, tillhörde detta slott. Katten hade gjort sig underrättad om denna jätte och bad nu att få tala vid honom, förhärande, att kan icke kunnat se sig så nära hans slott, utan att få betyga honom sin vördnad. Jätten mottog honom så höfligt, som en jätte kan göra, och bad honom hvilat sig. »Man har försäkrat mig,» sade nu katten, »det ni har förmåga att omskapa er till alla slags djur; att ni t. ex. kan förvandla er till ett lejon eller en elefant.» — »Det är sant,» svarade jätten vresigt, »och för att bevisa det, skall du strax få se mig blifva ett lejon.» I detsamma fick katten också verkligen se ett lejon för sig, hvaröfver han blef så förskräckt, att han genast tog sin tillflykt upp på takrännorna, det han dock ej verkställde utan stor möda och fara, emedan hans stöflar icke voro gjorda att gå med på taktegel. Jätten aflade nu denna skepnad, och katten steg ned igen, erkännande sig hafva blifvit mycket skrämmd. »Man har vidare försäkrat mig,» sade han, »ehuru jag icke kan tro det, att ni också förmår antaga de minsta djurens skapnad, t. ex. en rättas; men jag bekänner, att jag anser det alldeles omöjligt.» — »Omöjligt!» inföll jätten; »det skall du strax få se,» och i detsamma för-

vandlade han sig i en råtta, som lopp utåt golfvet. Genast rusade katten på råttan och åt upp den.

Emedlertid hade konungen hunnit fram till slottet, och då han fann det särdeles vackert, föll det honom in att bese det. När katten hörde bullret af vagnen på vindbryggan, lopp han konungen till mötes och sade: »Eders Maj:t, var välkommen i markisens af Carabas slott!» — »Hvad, herr markis,» utropade konungen, »hör detta slott också er till? Intet kan vara praktfullare än denna eder egendom. Låtom oss också bese den inuti.» Markisen gaf prinsessan handen; konungen gick främst, och de andra följde efter till ett stort rum, hvarest de funno en präktig måltid tillredd, hvilken jätten låtit anrätta för sina vänner, som samma dag skulle besöka honom, men icke vågat infinna sig, sedan de fått höra, att konungen var i slottet.

Konungen var redan lika intagen i markisens goda egenskaper, som hans dotter var förälskad i honom, och då han nu sett hans stora egendom, sade han till honom efter några glas: »Det skall bero af eder sjelf, herr markis, om ni vill blifva min måg.» Markisen gjorde en djup bugning och antog naturligtvis med största förnöjelse ett så ärofullt tillbud. Samma dag firades ock hans förlofning med prinsessan, och så hölls ett stort bröllop, hvilket varade ungefär lika länge som Sisslas barnsöl. Den listige katten blef marskalk i markisens af Carabas hof och tog sedan aldrig någon råtta, om icke för ro skull.

2.

Sjelfdukande Bordet, Gull-Åsnan
och Dansande Knölpåken.

Detta äfventyr förekommer i mer eller mindre från hvarandra afvikande uppteckningar:

På **italienska** i BASILE's Pentamerone. Giorn. I. Nov. 1. »Dell Huerço;»

på **tyska** i Linas Märchenbuch. Von ALBERT LUD. GRIMM. Frankf. 1816. I, 318; i Kinder- und Hausmärchen. Gesammelt durch die Brüder GRIMM. Göttingen 1837. I, 214—227; i Deutsches Märchenbuch. Herausgegeben von L. BECHSTEIN. Leipzig 1845, s. 140—144, m. fl.

på **polska** bland WOYCICKI's polska Folksagor (Polnische Volksagen und Märchen. Aus dem Polnischen des K. W. WOYCICKI von F. H. LEWESTAM. Berlin 1839, s. 108—110), hvarest uppgifves (s. 152), att denna saga är en af de mest spridda i Polen och Ryssland och att den blifvit dramatiskt behandlad af J. N. KAMINSKI i en opera, kallad Twardowski;

på **walachiska**, meddelad i tysk öfversättning bland SCHOTT's Walachische Märchen, s. 204—213: »Die drei Wundergaben;»

på **danska** bland Danske Folkeeventyr. Samlede af M. WINTHER. Kjöbenh. 1823, I, 26—30: »De tre Gaver;»

på **norska** bland ASBJÖRNSEN's OG MOE's Norske Folkeeventyr. Christiania 1843, I, 43—47: »Om Gutten, som gik til Nordenvinden, og krævede Melet igjen;»

på **svenska** såsom folkbok i tvenne särskilda bearbetningar, hvaraf den ena, så vidt Utg. har sig bekant, hittills utkommit i blott en enda uplaga: »Bord duka dig, Guld-Åsnan och Käppen i Säcken. Eller Historia om en Skräddare, som hade tre Söner, af hvilka den ena blef Snickare, den andra Mjölhare och den tredje Swarfware, hvilka gjorde en otrolig lycka. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824,» 15 sidor, 8:o, troget öfversatt från den tyska uppteckningen i brö-

derne Grimms samling (se Varianten). Den andra bearbetningen åter, som likaledes synes vara en öfversättning från Tyskan, har upplefvat många upplagor. De Utg. sett äro: »Sjelfdukande Bordet, Gull-Åsnan och Dansande Knölpåken. Stockholm, 1824, hos Johan Haeggström,» 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828,» 16 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelii Boktryckeri 1833,» 16 sid., 8:o; »En mycket rolig och högst märkvärdig Historia om Sjelfdukande Bordet, Gull-Åsnan och Dansande Knölpåken. Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Boktryckeri,» 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1832. Tryckt hos N. E. Lundström,» 16 sid., 8:o; »Lund tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833,» 16 sid. 8:o; »Jönköping, 1834, N. E. Lundströms Boktryckeri,» 13 sid., 8:o; »Fahlun J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1843,» 15 sid., 8:o; samt D:o 1844, 15 sid., 8:o. — Sagan förekommer dessutom i tvenne andra öfversättningar, båda tvifvelsutan från tyskan, hvaraf den ena i Nya Lekkamraten. 1843. Stockh. 1842, s. 226—244: »Sagan om påken ur fickan,» troget följer den Grimmska uppteckningen, hvaremot den andra i Barnvännen. Julgåfva åt Snälla Barn 1839. Gefte 1839, s. 62—76:» Dumbhet är ofta lyckans gunstling» i flere delar skiljer sig från alla ofvan anförda uppteckningar.

I byn Krikskraks bodde gamle fader Welten. Han var nu en duktig bonde, men hade i sin ungdom varit en käck soldat, hvilket skrämmorna och ärren i hans ansigte nogsamnt bevisade. Hans hustru var död, men hade gifvit honom trenne söner: Jöns, Toffel och Märten.

Gamle fader Welten berättade gerna om sina slagtningar och vakthållningar; huru hårdt det mångenstädes gått till, huru många han skjutit och huggit och stuckit, och huru ofta han sjelf varit i fara att bita i gräset, om han ej förhållit sig så tappert. Han berättade vidare ganska omständelig i hvar han legat i kvarter, hurudana hans värdfolk varit, huru många länder och städer, huru många prinsar och andra stora herrar han sett.

Hans fränder och grannar hörde ganska andäktigt på, när han om aftnarne på gräsbänken utanför sitt lilla hus rätt lifligt

berättade sådant för dem; men de uppmärksammas bland alla voro dock hans tre söner, hos hvilka dessa berättelser väckte en ifrig håg att sjelfva få beskåda så många herrliga och underbara ting. Byen blef dem för trång och hade icke mer för dem något behag, emedan de inbillade sig, att de skulle göra en ofanteligt stor lycka i världen.

Den äldste sonen Jöns sade derföre en dag till sin far: »Jag trifs icke längre hemma, utan vill ut i världen, hvarom ni berättat oss så mycket. Jag beder eder derföre, att ni ville gifva mig mitt modernearf, på det jag må komma ut och försöka min lycka.» Fadren svarade: »Blif hemma ännu ett eller par år och vandra sedan ut i världen; ty du är i sanning något dum, käre Jöns, och de narra och bedraga dig säkert.»

Men fadren måtte nu tala aldrig så förnuftigt, så blef Jöns ändå Jöns, och mente, att ingen skulle narra honom, ty dertill vore han för slipad, och vore han nu också litet dum, så skulle han väl bli en förståndig man genom sina resor. Så tänkte vår Jöns, och det gifves Jönsar nog, som tänka på samma sätt.

»Nå,» sade fadren sluteligen, »efter du är så envis och icke vill låta afråda dig, så gifve Gud, att det går lyckligt; men nog komma många att dra dig vid näsan! Här har du emedlertid ditt modernearf.»

»Dra mig vid näsan! Då skola de vara bra sluga,» mente Jöns och stoppade med sjelfförnöjelse hos sig sitt erf, som steg till omkring 30 eller 40 riksdaler, samt sade derefter sin fader ett vänligt farväl.

Nu gick Jöns första dagen så långt, att han trodde sig snart vara vid världens ända. Då det led mot aftonen, mötte honom i en skog en liten dverg med ett stort långt skägg. Han sade till Jöns: »God afton, Jöns, hvart ämnar du dig?» — »Ut i världen,» svarade Jöns. »Jag har fått ut mitt erf och tänker gå hela världen omkring.» — »Du tyckes mig just vara en duktig gosse,» genmålte den lille mannen, »och lär nog slå dig igenom.» — »Ja ja,» mente Jöns och skrattade dumdrygt, »det tror jag nog också.» — »Men,» sade den lille mannen vidare, »när man reser, måste man äfven äta och dricka, annars

kommer man icke långt; gif mig ditt arf, så ger jag dig i stället ett bord, hvartill du aldrig sett maken. Så snart du säger *Duk opp, bord!* så dukar det sig sjelft, och all den mat och de drycker, du önskar dig, stå genast derpå.»

Ett sådant bord behagade, som man väl kan tänka, vår Jöns öfvermåttan. Han gick utan betänkande in på bytet, ty nu kunde han äta och dricka hvad han ville, och det alla stunder på dagen, hvilket kom Jöns särdeles väl till pass, emedan han alltid hade god matlust och dessutom så fin smak, att han ganska väl förstod att skilja öl från kaffe och skinka från potäter, äfven om han blundade.

Den lilla mannen förde nu Jöns ett par hundra steg in i skogen. Der stod en liten koja, byggd af bark och mossor och af ett ganska oansenligt yttre; men när Jöns trädde in deri, kunde han af förvåning ej framsföra ett enda ord; ty aftonsolen bröt in genom ett fönster af idel ädla stenar utaf alla färgor; golvet i kojans var belagdt med sammets-mattor, utsydda med rosor af silfver och guldtråd; väggarne voro en enda stor spegel, i hvilken blott guld och ädla stenar skimrade; kojans tak tycktes så högt och blått som himlahvalfvet, och stjernor glindrade deruppå. Men i denna praktfulla koja fanns intet annat husgeråd än en stol och ett bord af simpelt träd.

»Der ser du bordet Duk opp,» sade dvergen; »tag ut och försök det, och om bytet ångrar dig, så bär det åter in, och jag ger dig arfvet tillbaka.»

Jöns bar ut bordet, sade: »Duk opp, bord!» och se bordet var dukadt, och i dess fyra hörn stodo fyra kristallflaskor med kostligt vin, och midt på bordet sågos de förträffligaste rätter, och Jöns, som hade goda tänder och rymlig strupe, åt och drack af alla krafter, och tyckte sig aldrig hafva upplefvat en så herrlig stund.

Medan han så satt och spisade, kommo några gesäller vandrande der förbi. Dem bjöd Jöns att deltaga i kalaset, och alla blefvo mätta af rätterna och muntra af vinet, och då de gingo, kunde de icke nog tacka Jöns för hans gästfrihet.

»Så sannt jag lefver,» sade nu Jöns för sig sjelf i sitt hjertas glädje; »den gamle dvergen är likväl en stor narr, som

ger mig ett sådant bord för några lumpna riksdaler. Ville jag gifva mat för betalning, så kunde jag genom detta bordet blifva en bergad man för hela min lifstid.» Han gaf derföre med gladt hjerta dvergen sitt arf och vandrade så af med bordet samma väg han kommit, ty han var otålig att för far och bröder, släkt och vänner få visa den goda handel han gjort.

»Nu skall det bli ett kalasande der hemma!» ropade Jöns, när han tog afsked af dvergen. — »Akta dig bara,» sade denne »att man ej narrar bordet af dig, innan du kommer hem.» — »Har ingen fara,» mente Jöns och bjöd så dvergen farväl.

Sedan han gått en stund och begynte känna sig trött, blef han varse ett värdshus invid vägen. Der gick han in, och fast värden tyckte det just ej vara mycket att förtjena på en gäst som gick omkring med ett gammalt bord på ryggen, tog han likväl höfligt emot Jöns och beklagade, att han hade så litet att undfäna honom med.

»Det behöfves också icke,» svarade Jöns skrattande; »jag vill i stället undfäna er.» Och i detsamma ställde han bordet på golfvat, ropade: »Duk opp, bord!» och genast var bordet betäckt med en vacker ren duk, och stekar, pastejer, vin och bakelser stodo der i den prydligaste ordning, och värden och värdinnan läto ej länge bedja sig att taga plats vid bordet.

Sedan nu Jöns ännu en gång tagit ett duktigt mål, begynte han känna sig sömnig och fördes af värden under många bugningar till sitt sofrum. Men det underbara bordet låg värden starkt i hågen. Väl hade han sjelf ett alldeles dylikt; men om han än hundra gånger ropade till detta: »Duk opp, bord!» så blef det lika tomt som förut. »Ack, min gumma,» sade han till sin hustru, »ett sådant bord skulle vi ha. Så smakliga rätter kan du icke laga, och ett sådant vin — ack! ett sådant vin har jag aldrig i min lefnad druckit.» — »Ja, min gubbe,» svarade hon; »tänk bara, veden i spisen och allt besväret och lönen åt kökspigorna, allt det der kunde vi spara in; våra gäster behöfde aldrig vänta; vi kunde gifva dem bättre köp än någon annan; alla menniskor skulle komma till oss och innan kort vore vi stenrika.» — »Ja visst,» suckade värden; »men hvad hjälper det att tala härom, vi kunna ändock

aldrig få ett sådant bord!» — »Kunna vi ej det?» inföll hustrun. »Du är minsann ej det ringaste klokare, märker jag, än den der dummer Jöns, som ej hade bordt låta förmärka någonting om sitt bord, hade han blott haft för två öre förstånd. Nå, hvad hindrar dig nu att taga hans bord och lemna ditt i stället? Tror du väl det fårhufvudet märker bytet?» — »Orättfånget gods har ingen välsignelse med sig,» mente värden. — »Icke du heller,» genmälte hans äkta hälft. »Dertill är du alltför enfaldig. Lyckan flyger dig ju riktigt på näsan och du fångar henne icke; om stekta sparfvar komme flygande direkte i munnen på dig, så gapade du väl, men toge dem icke. Hvad gör du dig samvete öfver? Begriper du icke, att i morgon eller öfvermorgon narrar någon annan bordet af den dumme pojken, och hvad har du då för din samvetsgrannhet?»

Så mycken vältalighet kunde vår man ej motstå, i synnerhet som han sjelf hade ganska god lust till bordet. Han gick derföre till Jöns' sängkammare, lyssnade vid dörren, och då han hörde honom snarka så att fönsterrutorna darrade, voro borden snart ombytta.

Jöns, som ingenting märkt, tog morgonen derpå det ombytta bordet på ryggen och vandrade hem.

»Hvad?» ropade fadren, när han såg honom komma, »är det du, Jöns? Redan andra dagen kommer du tillbaka? Har du så snart ledsnat vid att se dig om i verlden, eller kanske har du re'n gjort så mycken lycka du önskar?» — »Ja, käre far,» svarade Jöns; »just så är det. Jag har varit långt borta i en stor skog, der jag såg bara träd, men lika fullt träffade jag der min lycka, nemligen det här bordet, som jag köpt för hela mitt arf af en liten dverg med långt skägg.» — »Dumhufvud!» bannades fadren. »Nej slughufvud!» mente Jöns. »Se inte så grått på mig, kära far, ni skall snart erfara hvad mitt bord duger till. Bjud släkt och vänner, så många ni vill, hit i afton, så skall jag undfägnat eder alla med viner och rätter, som ni aldrig förr smakat, och det utan att någon tappning eller kokning behöfves.» Och härvid såg Jöns så vigtig och djupsinnig ut, att fadren väl kunde märka, att det var hans

allvar. »Besynnerligt låter det väl,» tänkte den gamle, »men de dummaste spån ha ofta mesta lyckan,» och så bjöd han utan betänkande sina vänner och grannar, och Jöns höll sig rätt dryg och förnäm, och sade för sig sjelf: »Nu skola de få spärta upp både mun, näsa och öron, att se hvad jag blifvit för en man; ty hvad jag bjuder dem, deruppå hafva de aldrig varit bjudna förr.»

Så skedde äfven, ty när Jöns med mycken högtidlighet ställt bordet midt på golfvet och ropat med väldig stämma: »Duk opp, bord!» på det alla måtte förnimma hvad för en trollkarl han var, så märktes icke den ringaste förändring på bordet, och huru han än vände det, förblef det lika omedgörligt, hvaröfver alla började rätt hjerteligen skratta, utom undergöraren, som stod der så flat, att ingen dödlig varit det mera, och gamle fader Welten, hvilken begynte dundra som en åska och slog med sin knutna näfve verkligen ned på sonens ena öra, så att det blixtrade den stackars Jöns för ögonen. Och som nu alltid inträffar vid oväder, så förfogade sig hvar och en hem till sitt, men glömdo ej att omtala den släta undfågnaden samt utskratta den stackars Jöns och fader Welten.

Men Jöns var likväl ej så dum, att han icke kunnat vara ännu dummare; ty dagen derpå tog han sitt bord på ryggen och gick att uppsöka dvergen för att säga honom, att han ville göra ombyte, emedan bordet förlorat sin undergörande egenkap. Dock nu återfann han hvarken koja eller gubbe, och alla, han frågade, gäfvos honom det besked, att en sådan liten man och en sådan koja aldrig funnits der i skogen. Jöns måste därför åter förfoga sig hem och var nu klok nog att slå alla vandringsstankar ur hågen. I stället bad han fadren rätt ödmjukt, att han måtte få tjena honom som dräng för mat och lön, hvilket fadren gerna tillstodde honom.

Men Toffel, fader Weltens andre son, tänkte: »Min käre broder Jöns är verkligen något för dum, ehuru han är den äldste ibland oss. Jag har också lust att försöka min lycka, men nog skall jag bära mig klokare åt.» Han begärde därför af fadren sitt modernearf, och då inga föreställningar hjälpte,

gaf fadren honom arvet och sin välsignelse dessutom, hvar-
 efter Toffel vandrade samma väg som Jöns och kom mot afto-
 nen till samma skog, der hans bror träffat dvergen. Den lille
 mannen, som syntes ha fattat tycke för denna släkt, var nu
 äfven Toffel till mötes. »God afton, Toffel,» sade han; »jag
 vet hvad du har i sinnet och gör dig samma tillbud, som din
 broder Jöns. Ger du mig ditt mödernearf, så får du af mig
 min guld-åsna. Om du blott ropar till henne: *Åsna, slå opp!*
 så flyga idel guldmynt fram efter hennes hofvar för hvar gång
 hon slår opp, och på det sättet kan du redan första gången få
 ditt arf tio gånger tillbaka.»

Toffel tyckte att tillbudet var godt, men som han var en
 försigtig ungdom, ville han icke ingå någon handel innan han
 först öfvertygat sig om åsnan verkligen hade den uppgifna egen-
 skapen, hvilket dvergen fann ganska förståndigt. Han bad alltså
 Toffel följa sig några hundra steg längre in i skogen och vi-
 sade honom der ett litet med halm läckt stall, hvari guld-åsnan
 låg. Det inre af detta stall var präktigare än de grannaste
 furstelige rum; ty ehuru åsnan visserligen, likasom andra åsnor,
 icke hade annat än hafra och hackelse i sin krubba, så var
 denna af idel guld och fullsatt med ädla stenar, och fastän
 inom häcken låg blott hö, så var sjelfva häcken af silfver, och
 skimrade äfven af ädelstenar.

»Nå, försök nu åsnan,» sade dvergen. Härtill var Toffel
 ej sen. »Åsna, slå opp!» ropade han, och vid det hon efter-
 kom hans tillsägelse, flögo dukater och andra guldmynt om-
 kring åt alla sidor. Toffel, som ej ville låta narra sig, lät ås-
 nan flera gånger förnya försöket, och då det alltid skedde med
 samma verkan, fann han bytet alltför förmånligt att längre be-
 tänka sig derpå, utan gaf dvergen arvet, tog åsnan och vände
 dermed genast hem.

Men öfver natten måste han hvila i samma värdshus, der
 hans broder Jöns förlorat sitt bord. Han ville likväl gå för-
 ständigare till väga och sade derföre till värden: »För min åsna
 till stallet och gif henne det bästa foder; ni skall i morgon bli
 väl betald derför, men akta er att säga: Åsna, slå opp! ty då
 går det er icke väl, det säger jag er på förhand.»

Nu trodde Toffel att värden nog skulle taga sig till vara att pröfva hans åsna och gick derföre lugnt till hvila. Men värden, som af dessa Toffels ord märkte, att det måste vara någonting särdeles med denna åsnan, skyndade att för singumma berätta hvad Toffel sagt honom, tilläggande dervid sin mening, att denna åsnan måtte vara ett farligt och grymt djur. Men gumman svarade: »Vet du, jag tror det är visst med åsnan på samma sätt som med bordet. Låt oss försöka! Om du i natt går till stallet och igenom ett qvisthål eller en springa säger till åsnan: Åsna, slå opp! så kan hon ju ej träffa dig, kan du väl förstå.» Mannen, som icke var utan hufvud och, när detta feltes honom, lånade af sin hustru, förstod nu rätt väl, och som han redan en gång med svek beröfvat en annan sin egen- dom, blef det honom nu lättare att göra det för andra gången.

Värden gick alltså till stallet och, då det var klart mån- sken, såg han genom springorna huru åsnan låg der helt stilla och sof, och såg dervid så from ut, att all fruktan förgick värden. Han ropade utanför dörren: »Åsna, slå opp!» Och genast efterkom åsnan hans tillsägelse. Hon steg upp från sitt läger, slog upp och nu flögo idel guldmynt från hennes hofvar, hvar- efter hon åter lade sig ned. Då värden märkte, att hon var så fredlig och saktmodig, fattade han mod, gick in i stallet och upplockade guldpenningarne; ja, han blef så hjeltmodig, att han lät åsnan ännu ett par gånger förnya försöket, som aflopp lika lyckligt.

»Nå, nu ser du, min gutbe, hvilken faslig olycka, som sker, när man säger till åsnan: Slå opp!» sade värdens hu- stru, då han gaf henne guldpenningarne. »Utan tvifvel höra bordet och åsnan tillhopa. Gå derföre strax till qvarnen nere i dalen och köp en annan åsna, som liknar denna, ty der fin- nes af alla slag.»

Värden gjorde så, och förde den nya åsnan till stallet samt gömde i stället guldåsnan i sin lada, der han väl höljde öfver henne med halm, så att ingen skulle kunna se henne. »Se så,» sade han sedan, då han kom in till sin hustru, »nu är allt gjordt. Nu vill jag bygga mig ett nytt värdshus, jag vill köpa mig ett säteri eller ett bruk eller något ännu bättre och blifva

en rik och förnämlig man,» och dervid kastade han i glädjen sin mössa högt upp i luften. — »Nå nu ser jag, att du verkligen börjar blifva förståndig, kära Michel,» sade hans hustru. — »Ja visst, min gumma,» svarade mannen, »nu har det ingen nöd; ty förståndet kommer alltid med penningarne, och nu vill jag visa, att jag, hvad hufvudet beträffar, är så väl utrustad som någon.» — »Åh,» inföll hustrun leende, »på hufvudet har du alltid varit ståtligt utrustad, du alldrabeskedligaste man.»

Tidigt följande morgon begaf sig Toffel på hemvägen och föreställde sig derunder rätt lifligt huru hans far skulle glädja sig, och broder Jöns bli flat. Han kom lyckligt hem, och nu måste alla släktingar, grannar och vänner åter bjudas att se ett underverk, ehuru gamle fader Welten föga tyckte om detta skryt och mente, att det kanske ej skulle aflöpa bättre än förra gången.

»Nå, gifven nu noga akt,» sade Toffel drygt och själfklokt, när alla voro församlade. »Här sen J en åsna, som ser alldeles ut som en vanlig åsna, men när jag säger till henne: Slå opp! så slår hon opp, och ur hofvarne flyga idel guldmynt, hvaraf J kunnen få plocka så många J. viljen, ty jag vill göra er allesamman rika och lyckliga.»

»Det der låter ganska godt,» tänkte de bjudna; »Gud gifve blott, att det icke går nu som med Jöns's bord!» — Men just så gick det, ty ehuru mycket än Toffel ropade åt sin åsna: »Slå opp!» så stod hon alldeles stilla, till stort bryderi för den arme Toffel, som slutligen blef så förargad öfver sin åsnas envishet, att han begynte slå och sparka henne af alla krafter, hvilket ock till slut hade den påföljden, att hon verkligen slog upp, men icke var det något guldmynt som dervid kom i dagen. Nu kunde vänner och fränder icke längre hålla sig allvarsamma, utan alla menniskor utskrattade den stackars Toffel, som, hvar han gick fram i hyen, förföljdes af ropen: »Åsna, slå opp! ha ha! Åsna, slå opp!»

Det hjälpte icke, att Toffel gick att söka dvergen, ty han fann honom icke, utan måste vända om helt nedslagen och, likasom den äldre brodern, tjena fadren såsom dräng, och så snart man talte om åsnan Toffel, visste minsta barn hvem som menades.

Nu ville också den yngsta brodern Mårten ut i världen. Han hade alltid varit den förståndigaste och eftertänksamaste, äfvensom den frommaste och lydigaste; men denna gång kunde fadrens föreställningar dock ingenting uträtta. »Låt mig också få vandra ut, käre far,» bad han; »kanske går det mig bättre än mina bröder, och om det också icke så gör, så tjänar jag er gerna som dräng, och då är det sedan ingen skillnad mellan mig och mina bröder.» — »Så vandra då af i Guds namn,» sade fadren; »men se dig försigtigt före,» och dermed gaf han honom sin arfvedel.

Äfven Mårten kom till samma skog, som hans bägge bröder, och träffade den gamle dvergen, som sade till honom: »Mårten, jag vet du är en bra gosse, from och redlig. Jag vill ge dig en gåfva, den sista jag ännu har att gifva, om du ger mig din arfvedel. Här är en duktig knölpåk; när du säger till den: *Knölpåk, var verksam!* så slår han alla, som råka ut för honom, bruna och blå ända till dess du säger: *Knölpåk var overksam!* då han åter blir stilla. Jag är samme gubbe, som gifvit Jöns bordet Duk opp och Toffel Guld-åsnan; men det är icke mitt fel, att de låtit värden på höjden här vid ändan af skogen stjäla dem ifrån sig. Dock, du tror mig visst icke?» — »Jo,» svarade Mårten, »ni ser mig alltför ärlig ut att kunna vilja bedraga mig. Här är min arfvedel, gif mig nu i stället er knölpåk.»

Så var nu bytet gjordt, och dvergen förmanade Mårten att taga sig väl till vara för den bedräglige värdshusvärden.

Mot aftonen kom Mårten, likasom hans bröder hade gjort, till värdshuset vid ändan af skogen och tog der kvarter. Hela sin arfslott hade han redligt lemnat dvergen, ty han tänkte: »Om du ock skulle vara en bedragare, så vill jag ändock vara ärlig, ty ärlighet varar längst, säger ordspråket.» Derföre begärde han nu endast litet bröd och dricka för några skillingar, som han förtjenat genom arbete hos fadren, och begaf sig der-efter till hvila, tagande sin knölpåk med sig; men sade der-förinnan till sitt värdfolk: »Akten er, gode vänner, att ingen kommer in i min kammare och säger: knölpåk, var verksam! Det kunde gå den rätt illa, derföre varnar jag er.»

»Nå, min gubbe,» sade värdinnan till sin man, så snart de blifvit ensamme, »har du icke märkt något? Här är säkert åter något att förvärfva, och alla goda ting äro ju tre.» — »Ja visst,» svarade värdens; »men hvem vet, huru det kan förhålla sig med knölpåken? Saken förefaller mig betänklig.» — »Min käre Michel,» inföll hustrun, »du är ett nöt och blir ett nöt så länge du lefver. Hvem vet om icke knölpåken tillskyndar oss mera lycka än både bordet och guldåsnan. Kanske den kan göra oss unga och friska, och vackra till och med!» — »Nå ja, min gumma, du kan ändå ha rätt, och så snart han väl somnat in, skola vi båda två gå dit upp och försöka hur det vill gå.»

Deruppå gingo de upp. Mårten, som väntat deras besök, hade väl aktat sig att insomna, men låtsade dock sofva rätt tungt och snarkade af alla krafter. Då smögo sig värdens och värdinnan utan fruktan in i rummet, och värdens ropade genast: »Knölpåk, var verksam!» Knölpåken lydde, men på ett sätt, som de visst icke väntat sig; ty den började erbarmligen mörbulta dem båda två öfver axlar och rygg, armar och ben, till stor förnöjelse för Mårten, som nu också ropade: »Knölpåk, var fullt verksam!» Och nu föllo slängarne tätt som hagel, och hvart det äkta paret flydde undan, var knölpåken efter dem, från vinden ända ned i källaren. Då måste de i sin nöd åter bege sig till Mårtens kammare och ropade till honom: »Herre, kära herre, låt den fördömda knölpåken hvila, och förbarma er öfver oss; vi blifva ju annars värre mörbultade än beefstek och kalops.» Då ropade Mårten: »Knölpåk, var overksam!» och genast lydde han; »men,» tillade Mårten, »nu edra bedragare, skolen J också i morgon gifva mig bordet Duk opp och gullåsnan, som J narrat af mina bröder.» — »Ja, ja, o Gud ja! kära nådige herre,» ropade de i sin ångest, medan svedan af slagen ännu kändes i hela kroppen. Men om morgonen sökte de undanflykter och sade, att hvad de yttrat dagen förut hade skett i ångesten; de hade icke vetat hvad de då talat; något bord Duk opp eller någon gullåsna hade de aldrig sett eller någonsin hört talas om.

Mårten gjorde sig ej mödan att vara särdeles vidlyftig och var öfver hufvud icke vän af några långa tal. Han sade blott:

»Knölpåk, var» — »Herre, käre nådige herre, för Guds skull!» skreko nu både värden och hans hustru. »Vi hafva nog af hvad vi fingo i natt; här har ni både bordet och gullåsnan!»

Mårten försökte dem och fann, att de voro de rätta. Bordet dukade sig, han fick en god frukost, och värden och värdinnan måste äta med, ehuru de förlorat all matlust. Åsnan slog opp, och guldmynt sprakade omkring som eldgnistor. »Behåll penningarne för mitt nattläger,» sade Mårten, fastband bordet sorgfälligt på åsnans rygg, tog knölpåken i handen och kom mot aftonen hem till byn med de tre undergörande tingen.

»Så sannt jag lefver,» sade fadren, »är icke Mårten också hemma inom tvenne dagar, likasom de andra och kommer väl på samma sätt, och alla i byn skola ännu en gång hålla oss för narrar!»

Gamla och unga i byn voro verkligen redan församlade, skattade, gycklade och fröjdade sig på förhand högeligen åt hvad som nu hända skulle, och en hel flock af de kära släktlingarne, fastrar och mostrar, farbröder och morbröder, kusiner af båda könen och hvad de allt voro, trängde sig in i stugan för att se och höra. »Den ene,» tänkte de, »kom med ett bord, den andre med en åsna; nu kommer denne med både bord och åsna; nu måste det bli dubbelt att skratta åt.»

Men Mårten lät sig ingenting bekomma, utan lyfte bordet af åsnan, satte det midt på golfvet och sade: »Duk opp, bord!» och genast stod bordet fullt af de herrligaste rätter och i hvarje hörn en flaska kosteligt vin; men de kära släktlingarne blefvo icke bjudne att deltaga i undfägnaden. Sedan ropade han till guldåsnan: »Åsna, slå opp!» och åsnan slog upp så att guldmynten yrade omkring. Nu blefvo släktlingarne helt allvarsamma, och när Mårten tillsade dem att uppsamla penningarne, läto de icke säga sig detta två gånger, utan tumlade om hvarandra och gåfvo hvarandra rätt duktiga stötar för att komma åt de glänsande mynten.

»Nu,» sade Mårten, »måste jag likväl gifva er en liten minnesbete för det J utskrattat och hespottat min far och mina bröder — Knölpåk, var verksam!» Och nu dansade knölpåken med stor flit på dem allesamman och förföljde dem genom hela

byn till dess ändteligen Mårten förbarmade sig öfver dem och tillsade sin knölpåk att åter vara stilla.

På detta sätt fingo de en stor aktning för Mårten, i synnerhet som han ofta bjöd dem till sitt sjelfdukande bord. Men för åsnan hade de ännu större vördnad, som man väl kan tänka; ty när en åsna har guld, så är hon alltid ett högst aktningvärdt djur. Mesta och djupaste vördnaden hade de dock för knölpåken; ty det veten J ju, att det dock i sjelfva verket är käppen, som regerar och befaller här i verlden.

Variant.

Det var en gång en skräddare, som hade tre söner, men bara en get, hvilken med sin mjölk skulle föda dem allesamman. »Derföre,» sade skräddaren, »skall den också ha godt foder och hvar dag föras ut på gräsbete.» Sönerne följde med geten hvar sin gång. Den äldste förde henne till kyrkogården, der örter och gräs vexte i myckenhet. Om aftonen, då han skulle gå hem, frågade han geten, om hon var mätt. Geten svarade: »Jag är så mätt, att jag ej orkar äta mer, mä, mä!» Så förde han henne hem, och då fadren nu frågade honom om geten fått nog att äta, svarade han, att hon var så mätt, att hon ej orkade äta mer. Men den gamle skräddaren ville sjelf se åt om det var sannt, gick derföre till geten och frågade om hon var mätt. Geten svarade:

»Hvaraf skulle jag vara mätt?

Jag sprang bara på grafvar,

Och der fanns intet att gnaga. — Mä, mä!» *)

Då trodde skräddaren, att hans son ljugit för honom och, förbittrad häröfver, tog han sin käpp och körde sonen ur huset.

På samma sätt gick det de båda följande dagarne med andra och tredje sonen. Nu skulle skräddaren sjelf föra geten i bet och ledde henne till ett ställe, der sådana vexter funnos i öfverflöd, hvilka getter helst äta. Om aftonen frågade han henne: »Är du

*)

»Wovon sollt ich satt seyn?

ich sprang nur über Gräbelein,

und fand kein einzig Blättelein. — Meh, meh!»

GRIMM.

nu mätt? Hon svarade: »Jag är så mätt, att jag ej orkar äta mer.» När de kommit hem, frågade han henne å nyo, om hon nu en gång var riktigt mätt. Men geten svarade:

»Hvraf skulle jag vara mätt?

Jag sprang bara på grafvar,

Och der fanns intet att gnaga. — Mä, mä!»

Då blef skraddaren ond, ty han fann nu, att han utan orsak kört bort sina tre söner. »Vänta litet, du otacksamma varelse,» ropade han; »du skall aldrig mer kunna visa dig bland anständigt folk.» Och derpå sprang han efter sin rakknif, tvålade in getens hufvud och rakade det alldeles skalligt, hvarestefter han tog piskan och körde bort henne.

Nu var skraddaren ganska ledsen, att han skulle lefva alldeles ensam, och hade gerna återsejt sina söner, men ingen visste hvar de hade tagit vägen.

Den äldste sonen hade kommit i lära hos en snickare, som, då han lärt ut, skänkte honom ett litet bord, hvilket hade den egenskapen, att när man satte det på golfvet och sade: »Bord, duka dig!» så dukade det sig sjelf och fylldes med alla slags rätter, så många som fingo rum, jemte ett stort glas med godt vin. Med detta bord kom den unge snickaren en afton till ett värds-hus, der han bjöd gästerne att spisa vid det underbara bordet. Värden, som härigenom lärde känna dess egenskap, bytte om natten ut det mot ett annat, hvilket skraddaresonen bar hem utan att märka bytet. Släktingar och vänner bjödos nu tillsammans, men bordet ville icke duka sig, och far och son fingo stå der med skammen.

Den andre sonen hade fått tjänst hos en mjölnare, som, då läroåren voro slut, skänkte honom en åsna, hvilken gaf guldstycken ifrån sig, så snart man ställde henne på en matta och ropade: »Briklebrit!» Han blef samme värd narrad på lika sätt, som sin äldre broder, och hans försök att vid hemkomsten mynta guld med sin åsnas tillhjälp, hade följaktligen lika liten framgång.

Den tredje sonen lärde ut hos en svarfvare, som gaf honom en säck med en käpp uti. När han ropade: »Käpp, ur säcken!» så sprang denne fram och dansade på deus rygg, hvilken han fått anvisning uppå, ända till dess egaren ropade: »Käpp, i säcken!» då han åter begaf sig in i sin gömma. Med tillhjälp af denna käpp skaffade nu ynglingen bordet och åsnan tillbaka, och från denna stund lefde skraddaren med sina söner i ständig lycka och glädje.

Men hvar tog geten vägen, som var orsaken, att alla tre sönerne blefvo bortkörde? Hon sprang in i en räskula. Då räfsven kom hem och tittade in, fick han se ett par stora och brinnande

ögon. Han blef förskräckt och sprang tillbaka. En björn mötte honom och då han såg huru skrämde räffen var, frågade han honom: »Bror räf, hvad är som oroar dig?» — »Ack,» svarade räffen, »det sitter ett hiskeligt djur i min kula, som glodde på mig med brinnande ögon.» — »Det skall jag nog köra ut,» sade björnen och begaf sig till kulan; men då han såg de brinnande ögonen, föll äfven hans mod, och han drog sig försigtigt tillbaka. Då mötte dem ett bi, som märkte, att björnen och räffen voro illa till mods, och sade: »Björn, hvarföre ser du så sur ut?» — »Jo, det sitter i bror räfs hus ett glupskt djur med brinnande ögon och vi äro för svaga att köra det ut.» Biet sade: »Jag är en liten stackars varelse, som J knappt vårdar er att se, om jag möter er; men jag vill ändå försöka att hjälpa eder.» Derpå flög biet in i räffens kula, satte sig på getens skalliga hufvud och stack det mesta det kunde. Geten sprang upp, skrek må, må! och lopp ut i vida världen, och sedan den tiden vet ingen hvart hon tagit vägen.

3.

Doktor Allwetande.

Originalen till den svenska folkboken med denna titel igenfinnes i bröderna GRIMMS samling (*Kinder- und Hausmärchen*. Göttingen 1837. II, 81—83: »Doctor Allwissend») efter en muntlig berättelse från Zwehrn. En rimmad likaledes **tysk** uppteckning deraf, efter en annan öfverlemning, finnes införd i *Abendzeitung* 1819, N:o 171, och en liknande **italiensk** berättelse förekommer i STRAPAROLAS *Notti piacevoli*. XIII, 6, öfversatt på **tyska** i VAL. SCHMIDTS *Märchen-Saal*. Berlin 1817. I, 246: »Die guten Tage» och på **danska** i STRAPAROLAS Eventyr. Overs. af RUSE. Kjöbenhavn 1818, s. 199—201: »De gode Dage.»

På **svenska** hafva trenne särskilda öfversättningar, alla från tyskan, utkommit af detta äfventyr:

a) Folkboken, hvaraf Utg. sett följande upplagor: »Doktor Allwetande, eller Tuppen i ABC-Boken. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 8 sid., 8:o; »En mycket Rolig Historia om Doktor Allwetande, eller Tuppen i ABC-Boken. Malmö 1832. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 8 sid. 8:o, samt »Trenne stycken mycket roliga och högst märkwärdiga Historier, Den Första: Cendrillon, eller Den lilla Glas-Toffeln. Den Andra: Doktor Allwetande, eller Tuppen i ABC-Boken. Den Tredje: Wäderbössan och Silfwerwärjan, eller I dag för Intet, I morgon för Pengar. Alla tre Historierne äro försedde med Porträtter. Jönköping, Tryckte hos N. E. Lundström, 1834», 16 sid. (hvaraf s. 8—12 upptagas af sagan om Doktor Allwetande), 8:o, och »Norrköping, 1844. Tryckte hos Chr. Törnequist», 16 sid., 8:o.

b) »Doctor Allwetande. Gammal Tysk Saga,» i *Folk-Sagor för Gamla och Unga*. Örebro 1839. I, 152—153, samt

c) »Doctor Allwetandes» bland *Tolf Underbara Sagor*. Stockholm 1842, s. 4—8.

De båda sednare öfversättningarna följa troget den uppteckning, som förekommer i bröderna Grimms samling, hvaremot folkboken är mera fritt öfversatt och företer åtskilliga tillägg, dock endast i stilistiskt hänseende.

Det var en gång, jag tror i Slaraffenlandet, hvartill denna tilldragelse bäst passar, en fattig bonde, som lefde i en liten dålig by och hade i arf af far och farfar fått namnet Kräfta; men då det i allt för honom gick framåt, som vi snart få se, så var han ju ingen Kräfta, utan hette blott så. Folket i byen sade, att han var ett dumhufvud, men deraf trodde han ej en bokstaf, ty han tänkte vid sig sjelf: »Du har likväl stora tankar i hufvudet, det fattas dig blott att kunna meddela dem.» Och så måtte det väl äfven hafva varit. I hufvudet lågo de stora tankarne visserligen, men lika säkert är det, att ingen enda slapp ut, så väl behöll han dem gömda i sin hjerna. Men att de voro rätt stora tankar, slöt han deraf, att de alltid gingo ut på, att han skulle blifva en stor, förnäm och rik man, för hvilken alla menniskor borde buga sig och som alltid kunde göra sig goda dagar utan att behöfva arbeta. Han blef emedlertid hvad han var: en fattig bonde, men med stora tankar.

En dag hade han med sina två magra oxar kört in till staden ett lass ved och sålt det till en stor och förnäm läkare för två riksdaler. När han fick sina penningar, satt doktorn till bords, åt och drack det bästa och raraste som fanns, och rummet, hvaruti han spisade, var så präktigt och ståtligt. Då utkläcktes den första stora tanken ur vår Kräftas hufvud: han tänkte, om jag kunde blifva en sådan doktor, så behöfde jag intet mera! Att han kunde blifva det, ansåg han icke omöjligt, men huru det skulle gå till, det visste han icke. Således blef han ännu en stund stående villrådig, men fattade slutligen mod och frågade läkaren, om han ej också kunde blifva doktor, ty han ville det så gerna. »Jo visst,» svarade denne, »om du får veta hemligheten, så kan det gå ganska lätt, och jag vill förtro dig den. Du skall sälja dina oxar och din vagn och köpa dig en abc-bok, men den måste vara inbunden i guld-papper och på sista bladet i boken bör den röda tuppen stå, som hackar olydiga barn. Just en sådan abc-bok måste det vara, annars gagnar den dig på intet vis. Sedan låter du måla dig en skylt med dessa ord: Här bor doktor Allvetande.

Derefter skaffar du dig sådana kläder, som passa för en medicus, nemligen en rhabarber-färgad rock och en blommig vest som räcker ned till knäna, hvarigenom du får ett lärdt och förnämnt utseende; ty du är visserligen ganska förståndig, men du ser icke så ut, och derpå beror det dock egentligen; men rocken skall hjälpa alltsammans. Dessa trenne ting äro hufvudsakliga. Vill du, så kan du dessutom gå på apotheket och köpa dig några medikamenter, hvilka som helst. Dem kan du blanda tillsammans huru du behagar, dermed är icke så noga, ehuru det också något litet hör till doktorerandet. När du någon gång ej rätt vet hvar du skall börja eller sluta — ty sådant händer ock understundom — så tar du ett glas friskt vatten och dryper något medikament deri, så att vattnet får färg och lukt af droppar. Deraf förordnar du 20 à 30, men, för allt i världen, icke flera, ty annars kunde den sjuke komma att taga in för sista gången. Afhjelpa de der dropparne icke sjukdomen, så underhålla de likväl läkaren.»

Bonden gjorde ganska noggrannt hvad honom blifvit föreskrifvet och började derefter genast att praktisera. Sedan han dermed fortfarit någon kort tid, hände sig, att från en rik greffe blefvo några påsar med guldmynt stulne, utan att man kunde upptäcka hvem som föröfvat stölden, ehuru man gjorde många efterspaningar och utlofvade en stor belöning derför. Sluteligen sade man: »Doktor Allvetande, som vet allt, måste väl också veta detta.» Grefven tänkte: det är sant, lät genast spanna för sin vagn och for till byen, der skylten gaf honom tillräcklig anvisning. Han stannade alltså der, steg in till vår doktor ock frågade honom, om han vore doktor Allvetande: »Ja visst,» svarade bonden, »hvem skulle väl eljest vara det?» Nu berättade grefven, att från honom blifvit stulne mycket penningar, men att man icke kunnat upptäcka hvilka tjuvarne varit. Han bad derför doktorn vara så god att komma med för att undersöka saken, ty hustruvar måste det utan tvifvel varit. Doktorn lofvade att komma, men förbehöll sig, att hans hustru Ursula måtte få följa med, hvar till han hade sina giltiga skäl, ty Ursula gaf honom alltid goda råd.

Ursula fick alltså följa med. Hon satte på sig den bästa mössa hon hade och klädde sig i sin vackraste kläddning, ty hon hade ju nu blifvit doktorinna och åkte till och med i en grefves vagn och i hans sällskap.

När de kommo till grefvens slott var middagstiden inne, och doktorn blef tillika med sin fru bjuden att spisa vid grefvens bord. Så snart de intagit sina platser, kom en betjent in med en kostelig rätt, som luktade ganska rart i bondens näsa. Då stötte han sin hustru i sidan och sade: »Se Ursula, det är *den första!*» Han mente nemligen, att det var den första rätten, men betjenten, som tillika med sina kamrater stulit penningarne och redan förut hyste en viss farhåga för doktors allvetenhet, trodde honom nu hafva sagt, att han vore den förste tjuften. Detta berättade han för sina kamrater, hvilka deraf försattes i stor fruktan.

När den andre betjenten inbar andra rätten, stötte doktorn åter sin hustru i sidan och sade: »Ser du, Ursula, det är *den andra!*» då betjenten lagade, att han snart kom ut. Den tredje betjenten gick det icke bättre. Nu kom den fjerde med ett öfvertäckt fat, och grefven, som ville pröfva sin doktors kunskap, bad honom säga hvad som var deruti, emedan han ju vore doktor Allvetande. Doktorn råkade nu i stort bekymmer och utropade i sin ångest: »Du stackars Kräfta!» Och se, händelsen gjorde, att det verkligen var kräftor på fatet. Grefven var utom sig af förvåning och sade: »När ni visste detta, så vet ni utan tvifvel också hvem som stulit penningarne.»

Nu ryckte en betjent doktorn oförmärkt i rocken och gaf honom en hemlig vink att gå ut. Der stodo de fyra betjenterne, hvilka stulit penningarne och ville gerna gifva dem tillbaka, blott han gafve sitt löfte att icke förråda dem, ty då kommo de alla i galgen. De lofvade honom alla penningar de egde, om han ville skona dem i detta fall, samt förde honom sedan till stället, der det stulna guldmyntet var gömdt. Härmed var doktorn tillfreds och gick tillbaka in till grefven.

När måltiden var slutad, sade han: »Nu vill jag se efter i min bok hvar de stulna penningarne äro.» Derpå började han bläddra i abc boken efter tuppen. Men det var ännu en femte

betjent på grefvens slott, som noga betraktade doktorn medan han så letade i boken. »Den karlen ser ju så dum ut som ett spån,» tänkte betjenten, »hvad kan väl en sådan veta?» Men han var likväl icke rätt säker, emedan han hade ett ondt samvete, och kröp derföre in i den stora spiseln för att lyssna på hvad doktorn skulle säga.

Emedlertid hade vår doktor under bläddrandet i abc-boken icke lyckats få rätt på den granna tuppen, hvarföre han började åter vända om bladen det ena efter det andra, under det han vätte på fingrarne, och sade: »Jag vet likväl, att han är der, och skall väl få fram honom.» Betjenten i spiseln trodde, att doktorn mente honom, hvarföre han sprang bestört ut bakom spisskärmen och sade till de andra: »Den fördömde karlen vet också allting!»

Nu visade doktorn grefven hvar det stulna låg, men hvilken, som tagit det, ville han icke säga, hvarföre han ock skördade belöningar från båda hållen. Grefven gaf honom en stor summa penningar för det han tillrättaskaffat det stulna, och betjenterne gäfvo honom allt hvad de egde, på det han ej skulle röja dem. Dessutom utbredde sig öfverallt ryktet om hans allvetenhet, och han blef genom sina kurer allt rikare och rikare, ehuru de aldrig hjälpte, utom när den gode Guden hjälpte; dock behöll doktorn alltid ensam hedern. Med ett ord, vår Kräfte blef en rik och ryktbar man och stod i allmänt anseende såsom den allvetande doktorn.

Några kloka hufvuden hade väl kommit hans vishetskälla på spåren och försäkrade, att det var ur en abc-bok, han hemtade hela sin allvetenhet; men hvem kunde väl tro sådant orimligt förtal? Vår doktor sjelf skrattade blott åt dem, kallade dem dumhufvuden och fick allt godt och beskedligt folk på sin sida.

4.

Storhjerta, eller Den tappre Skräddaren.

Detta folk-äfventyr förekommer redan i det förut omnämnda **tyska** arbetet, Wegkürzer, ein sehr schön lustig und aus der Massen kurzweilig Büchlein. Strassburg 1837, bl. 18—28, enligt hvilken uppteckning BECHSTEIN meddelat detsamma i Deutsches Märchenbuch. Leipzig 1843, s. 5—11: »Vom tapfern Schneiderlein.» hvarmed den **svenska** folkboken närmast öfverensstämmer. En annan uppteckning, efter muntlig öfverlemnning, med några, ehuru föga betydande, skiljaktigheter förekommer bland KUHNS Märkische Sagen und Märchen. Berlin 1843, s. 289—293: »Das tapfre Schneiderlein.» I bröderne GRIMMS samling (Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 125—136: »Das tapfere Schneiderlein.» öfversatt på **svenska** i Julläsning för barn. 1838. Utgifven af H. REUTERDAHL. Lund 1838, s. 66—75, och på **danska** i MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger. Kiöbenh. 1843, s. 59—66: »Den tappre Skrædder») har detta äfventyr blifvit ställt i sammanhang med en annan likartad berättelse, hvilken man, mer eller mindre fullständig och med större eller mindre skiljaktigheter, igenfinner i den **hinduiska** fabeln om Bocken och Lejonet, öfversatt från Pantscha-tantra i Sir JOHN MALCOLM's Sketches of Persia; i den **persiska** berättelsen om Ameen från Isfahan och Ghooln. »(Ameen of Isfahan and the Ghool)», likaledes meddelad i Sir J. MALCOLM's Sketches; i den **italienska** fabeln om Äsnan och Lejonet uti STRAPAROLAS Notti piacevoli; i den **serviska** sagan om Skägglös och Jätten »(Bartlos und der Riese)», se BÜSCHING, Wöchentliche Nachrichten für Freunde der Geschichte, Kunst und Gelehrtheit des Mittelalters. Breslau 1819. IV, 104); i den **engelska** om »Jack the Giant-Killer.» (se TABART, Collection of popular Stories for the Nursery. London 1809. III, 1—37 och Entertainment for the Nursery. London 1832, s. 1—25); den **tyska** om »Der Schneider und der Riese» (Büsching, l. c., s. 124—127); den **norriska** om »Askepot, som kapaad med TrolDET» (ASBJÖRNSSEN och MOE, Norske Folkeeventyr. Christiania 1843. I, 40—43); de **sven-**

ska om »Vallpojken och Jätten» (CAVALLIUS och STEPHENS, Svenska Folk-Sagor och Äfventyr. Stockholm 1844. I, 1—14), m. fl.

Samma äfventyr, som i den svenska folkboken, förekommer för öfrigt äfven i den

holländska folkboken: Van kleyn Kobisje alias Koningh sonder Onderzaten (GRIMM, Kinder- und Hausmärchen, Berlin 1822. III, 32—36), samt i den

danska folkboken: En meget ny selsom og meget lystig Historie om en Skomagersverd i Rysland, og hvorledes han for sin usædvanlige Tapperheds skyld er bleven til en stor Herre og Regentere der udi Landet, og hvad videre man af Historien haver at fornemme. Prentet i dette Aar (NYERUP, Morskabslæsning, s. 241.)

Af den **svenska** folkboken har Utg. sett följande upplagor: »Stor-Hjerta, eller Saga om Den Tappre Skräddaren, som med ett hugg dödade sju, och antog namnet Stor-Hjerta, samt blef sluteligen genom ofröliga hjeltebragder en mächtig Konung. Stockholm 1824; tryckt hos J. Hörberg», 8 s., 8:0; »Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1825», 8 s., 8:0; »Linköping, 1825; tryckt i Petreska Boktryckeriet», 8 s., 8:0; »Upsala, tryckt hos Em. Bruzelius, 1826», 8 sid. 8:0; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:0; »Wisby, tryckt hos Axel Cedergren, 1828», 8 sid., 8:0; »Trenne aldeles nya, mycket roliga Berättelser, Den Första: Kung Storhjerta, eller Saga om den tappre Skräddaren som — — — Konung. Den Andra: De sex Vännerna, nemligen Räkne-mästaren, Snickaren, Målaren, Läkaren, Smeden och Ingenting; eller genom dödeningo de älskande hvarandra. Den Tredje: Guldfogeln, Guldhästen och Prinssessan, samt den förtrollade Räfven. (Med en Figur till hvar Berättelse). Till slut: Ett ömt Kärleksbref från en Soldathustru, till sin älskeliga och kära man, honom tillsändt under sista kriget. Jönköping, 1834, Tryckte hos N. E. Lundström», 16 sid., (hvaraf s. 2—8 innefatta ifrågavarande äfventyr), 8:0; »En mycket lustig Historia om Kung Storhjerta, eller Den tappre Skräddaren, som — — — Konung. Eskilstuna, Tryckt hos P. E. Norman, 1838», 8 sid., 8:0; samt »En ny och mycket rolig Historia om Kung Storhjerta, eller Saga om den tappre Skräddaren, som — — — Konung. Lund 1844, Lundbergska Boktryckeriet», 8 sid., 8:0.

I en liten stad bodde en skräddare, som sydde kläder åt alla dess innevånare. Men han fann sig föga road af detta sitt handtverk, hvilket han ansåg alltför ringa och lätt samt ovärdigt en karl. Det passade, efter hans tanke, blott fattiga enklor samt fader- och moderlösa flickor, hvilka väl äfven borde hafva något att försörja sig med. Också hade han funnit, att man ofta gjorde narr af skräddarne och deras yrke, just derföre att karlar och ej qvinnor idkade detsamma.

Detta kunde vår skräddare ej smälta. Det föll honom in, att han, som hade sådan öfning att sticka med nålen, väl också utan svårighet kunde lära sig att sticka med svärdet, och att han lika lätt skulle kunna sköta sabeln som saxen, hvilken väl kunde betraktas som ett tvåhuggande svärd. Dessutom var han ej ovan att hugga till. »Kan inte jag blifva soldat så väl som någon annan,» tänkte han, »och är jag väl soldat, så kan jag ock bli general eller kanske ännu mera; men blefve jag ock blott korpral, så kan ingen hindra mig att ha lika mycken tapperhet, som någon general.»

Under så stora tankar satt en gång vår lille skräddare helt overksam med nålen i handen, och framför honom låg en siraps-smörgås, med hvars betraktande han ville fägna sina ögon, förr än han förtärde den. Men nu kommo näsvisa flugor och slog ned på sirapen. Väl jagade han bort dem med klädeslappen, som han höll i handen; men som han var alltför menskelig att genast låta striden gå på lif och död, så kommo de strax tillbaka, och då de alldeles icke tycktes vilja skona hans sirap, blef han rättvist förbittrad öfver en sådan spålhets och i sin vrede dödade han sju flugor i ett enda slag.

Denna bragd gjorde honom sjelf förvånad. »För tusan!» utropade han, »hvad jag likväl är för en stor man!» Han begrep knappast huru han kunnat utföra en sådan hjeltedat, och skulle visst ej trott det, om han icke sett det med egna ögon; men nu märkte han tydligt, att han måtte vara född till något bättre än skräddare. Han kastade ifrån sig sitt arbete och öfvergaf skrädderiet för alltid, samt band om lifvet ett bälte, hvarpå i stora gyldene bokstäfver stod att läsa: »Sju slagne

i ett hugg!» hvilka ord han sjelf insytt med guldtråd. Dessutom hade han låtit göra sig ett blankt harnesk, hvilket han nu pådrog; men att skaffa sig ett svärd glömdde han bort, eller ansåg han ett sådant öfverflödigt, ty han mente väl, att harnesket skyddade honom tillräckligt.

Så utrustad tågade han ut i världen att söka sig lycka, och som han icke borde vara mindre stor till namnet än till tankarne, kallade han sig Storhjerta.

Han begaf sig till en mäktig konungs rike och gick genast in på borggården, der han, trött af sin långa vandring, insomnade. Hofbetjenterne, som gingo fram och tillbaka, märkte det blänkande harnesket, och sedan de läst de prunkande orden på den sofvandes hälle, skyndade de att gifva konungen det tillkänna, sägande, att denne man säkert vore en tapper krigare, som en gång kunde göra konungen stor nytta, om ett krig utbröte.

Konungen lät kalla honom och frågade, om han ville gå i hans tjänst. »Ja», svarade Storhjerta; »derföre är jag hitkommen; men jag måste hafva ett svärd, emedan jag på hitvägen afbrutit mitt under en strid med en jätte.»

Nu fick han tjänst, svärd och hederlig sold, samt blef af alla högt aktad och väl bemött, emedan man bar fruktan för hans stora tapperhet.

Så snart han märkte detta, blef han högmodig och trotsig, samt sökte gräl med sina kamrater. Likväl vågade ingen mäta sig med en, som i ett hugg dödat sju; ty han skulle ju ganska snöpligt kunnat afvisa den, som ensam vågat möta honom. Alla sågo derföre ganska snedt på den nye stridsbrodern, och, efter derom träffad öfverenskommelse sig emellan, gingo de allesamman till konungen och begärde sitt afsked, om Storhjerta komme att stå kvar i tjensten.

Konungen och hans råd kommo nu i ett svårt bryderi; ty afskedade man Storhjerta, så kunde han lätt förstöra både folk och land samt göra sig sjelf till konung; och gäfvde man åter krigsfolket afsked, så vore det ännu sämre, ty då kunde Storhjerta ännu lättare göra allt hvad han ville. »Bida ännu något litet,» sade konungen till krigsfolket; »jag vill söka uttänka ett medel att på godt manér aflägsna den der Storhjerta.»

Sedan nu konungen hade betänkt sig, lät han kalla Storhjerter och sade honom, att han rätt väl visste hvad för en stor och tapper kämpe han vore; därför skulle han nu också hjälpa sin konung emot tvenne jättar, som hade sitt tillhåll i en stor skog, och tillfogade hans folk mycken skada genom röfvande och mördande. Han skulle få hundra ryttare till biträde, och om han väl uträttade detta värf, skulle han blifva konungens måg och få halfva konungariket till bröllopsgåfva. I sitt sinne tänkte konungen emedlertid, att detta värf blefve Storhjerter omöjligt att utföra, och att han på detta sätt bäst kunde blifva qvitt den farlige tjenaren.

Storhjerter svarade, utan att besinna sig, det han vore färdig att göra konungen och riket denna tjenst, men att han alldeles icke behöfde de 100 ryttarne till biträde.

Han förfogade sig nu till skogen och lät sina ryttare stanna vid skogsbrynet, hvarefter han gick ensam in i skogen, lyssnade och tittade. Det dröjde ej länge förr än han fann jättarne sofvande under ett träd och snarkande så hårdt, att grenarne på träden rundt omkring svigtade. Strax plockade vår skräddare sina fickor fulla med stenar, klättrade upp i trädet, hvarunder jättarne snarkade, och slungade sedan en hvass sten midt i pannan på den ena jätten, så att han vaknade och frågade den andre, hvarför han slagit honom. Denne svarade, att han icke rört honom, utan hela tiden sofvit ganska tryggt. När de nu åter inslumrat, kastade Storhjerter en sten i pannan på den andra jätten, hvilken vresigt frågade sin stallbroder hvarför denne slagit honom. Denne svarade på samma sätt, att han sofvit helt godt och icke ofredat honom. Sedan de å nyo insomnat, började nu skräddaren kasta stenar så häftigt han kunde i bådas ansigten. Då foro de upp båda på en gång samt började så häftigt skrika och träta, att ryttarne vid skogsbrynet tänkte: nu går det löst, och voro ej litet glade, att de sjelfva voro i säkerhet.

Emedlertid ryckte jättarne upp träd med rötterna och slo-gos så tappert dermed, att de snart båda två dignade ned och gåfvo upp andan. När skräddaren märkte, att det var kommet så långt, steg han ned ur trädet, gaf med sitt svärd de

redan döde jättarne här och der några sår, samt gick sedan till rytterne, dem han tillsade, att de nu kunde hemta jättarne, ty han hade dödat dem och lagt dem under ett träd. Rytterne trodde icke, att det vore möjligt; men då de verkligen funno jättarne döde utsträckte på marken, måste de väl tro hvad de med egna ögon sågo.

Man kan föreställa sig i hvilket bekymmer konungen råkade, då skräddaren nu utkräfd sin belöning: prinsessan och halfva riket. Säger rent ut nej vågade han icke; men ännu vore dock ett och annat att uträtta, innan löftet kunde uppfyllas. »Nå, så säg hvad det är,» sade skräddaren med trotsig ton, »och jag vill utföra det.» Konungen förskräcktes än mer vid denna dristighet och tänkte vid sig sjelf: »Här har jag råkat väl ut.» Dock fattade han mod och sade: »En enhörning gör här i landet stor förödelse på både menniskor och djur; får han ostörd så fort fara, så blir här visst intet rike att ärftva. Sök derföre att fånga detta förfärliga odjur.» — »Nå, jag vill då fånga det,» svarade skräddaren; »gif mig blott några starka tåg.»

Han fick hvad han begärde, tog åter sina ryttare med sig, men lemnade dem vid skogsbrynet och gick ensam in i skogen, der enhörningen uppehöll sig. Så snart denne fick se skräddaren, kom han rusande emot honom; men denne vek undan till dess enhörningen var honom helt nära, då han hastigt sprang bakom en ek. Enhörningen rände i sin ifver det långa hornet tvärt igenom ekens stam, och nu stod han der vackert. Skräddaren skyndade att medelst de medhafda tågen slå en ränn-snara kring hans hals och fastband den andra ändan af tåget vid ett annat träd så strängt, att när enhörningen började försöka draga upp eken med rötterna, så strypte han sig. Derpå högg och stack vår tappre skräddare rätt käckt på den döda enhörningen.

När konungen blef underrättad om denna nya seger, bad han sin tillkommande måg att äfven befria landet från ett oerhördt stort och grymt vildsvin, som likaledes gjorde svåra härjningar. »Ja, må ske,» svarade skräddaren; »men gif mig också sedan hvad ni lofvat, annars blir det alldrig väl oss emellan.»

Han gick till skogen, lemnade, som vanligt, de hundra jägare, konungen skickat med honom, vid skogsbrynet och gick ensam in i skogen. När han fick se vildsvinet, retade han det, och var ej sen att begagna sina ben, då det förföljde honom. Ändteligen kom han till ett litet kapell, hvars dörr stod öppen. Han sprang in och svinet efter; men han, lättare och vigare, hoppade ut genom ett fönster och stängde dörren, under det svinet ännu letade efter honom i kapellet. Nu var vildsvinet fångadt och det tredje storverket fullbordadt.

Konungen vågade nu icke längre uppskjuta uppfyllandet af sitt löfte, utan prinsessan måste beqväma sig att taga skräddaren till sin gemål, ehuru hon långt hellre förmält sig med en prins, om han också icke utfört så stora hjeltedater. Detta bekymrade emedlertid vår skräddare föga, och då han blef konung Storchjerta, hyste alla kejsare, konungar och furstar, som voro hans närmare eller aflägsnare grannar, en synnerlig vördnad för hans stora tapperhet och lemnade honom och hans land i ro så länge han lefde.

5.

Lunkentus.

Denna folkbok uppgifves i en af de äldre upplagorna vara en öfversättning. Originalen har Utg. icke lyckats upptäcka, ty ehuru beslägtade tyska folksagor förekomma i bröderne Gammes samling (Kinder- und Hausmärchen. II, 35—40: »Dat Erdmänneken»), efter en uppteckning från trakten kring Paderborn, samt i J. W. Wolfs Deutsche Märchen und Sagen. Leipzig 1845, s. 93—108: »Der kühne Sergeant», äro dessa likväl så olika den svenska, att denna omöjligen kan vara ett lån från dem. Behandlingen i denna, ehuru för öfrigt icke särdeles att prisa, har ock en så inhemsk färg, att den icke kan vara en trogen öfversättning, utan visar sig snarare som en fri, med omsorg lokaliserad bearbetning. Den är en af våra mest omtyckta folkböcker, hvaraf snart sagdt oräkneliga upplagor utkommit. De Utg. sett äro: »En ny och nöjsam Historia, om Konungen uti Arabien, hwilken erhöill en Prinsessa från America till Gemål, som aflade Tre Prinsessor med honom, hwilka blefwo borttagne af en sky och af densamme bortförde till ett förtrolladt Land uti Siberien. Skrifwen 1772. Hwilken som ej har Bacchus och Venus till wänner, kan under tiden roa sig med honom, hwilken lærer taga bort dess nöje och önska sig wara Lunkentus följeslagare. Örebro, Tryckt hos J. P. Lindh Tryckt MDCCLXXXV», 16 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1800», 30 sid., 8:o; D:o 1801, 30 sid., 8:o; »Tryckte i Wexiö, 1820», 24 sid., 8:o (något olika bearbetning); »Upsala, hos Palmblad och C., 1827», 24 sid., 8:o (lika med Gefle-upplagorna); »Götheborg, tryckt hos Samuel Norberg, 1828», 24 sid., 8:o (lika med Wexiö-upplagan); »Malmö 1831. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 30 sid., 8:o (lika med Wexiö-upplagan); »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 23 sid., 8:o (lika med Wexiö-upplagan); »Berättelse, Om Konungen Ut i Arabien, Hwilken erhöill en Prinsessa från Amerika til Gemål, som aflade Tre Prinsessor med honom, hwilka blefwo borttagne af en Sky och af den samma bortförde til et förtrollat land uti Siberien. Öfversättning. Stockholm, 1800. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius», 23 sid., 8:o (lika med Wexiö-upplagan); »En

Ny och Nöjsam Historia, Om Lunkentus Och Dess Följeslagare m. m. Falun, tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1793», 31 sid., 8:o (lika med Gefle-upplagorna af Sagan om Konungen uti Arabien); »En icke alldeles ny men dock sällsam och rolig Historia, om Lunkentus, hwilken uträttade mång stor och underlig ting. Mycket behagelig att läsa. Jönköping, 1818, tryckt i Direktören Lundströms Tryckeri», 24 sid., 8:o; »Stockholm, tryckt i Ecksteinska Tryckeriet, 1823», 24 sid., 8:o; »Jönköping, 1832, Tryckt i Directeuren J. P. Lundströms Tryckeri», 24 sid., 8:o; »Borås 1839, hos C. G. Rydin», 31 sid., 8:o; »Historia om Lunkentus, hwilken uträttade mång stor och underlig ting. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 16 sid., 8:o; »Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1833», 24 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844», 24 sid., 8:o; »Gefle, A. P. Landin. 1844», 16 sid., 8:o; »Sundswall, L. Blomdahls Boktryckeri 1845», 24 sid., 8:o (allesamman lika med Wexiö-upplagan af sagan om Konungen uti Arabien); »En mycket rolig, märkvärdig och förundersam Historia, om Lunkentuss, hwilken uträttade många stora och förwånande saker. Ny förbättrad upplaga. Jönköping, 1830, Tryckt i N. E. Lundströms Boktryckeri», 16 sid., 8:o (något skiljaktigt bearbetning); »Jönköping, 1832. Tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Jönköping 1833. Tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», 16 sid., 8:o; »Jönköping, hos N. E. Lundströms Enka, 1843», 16 sid., 8:o (allesamman lika med Jönköpings-upplagan af 1830); »En förwånande Historia om Lunkentus. Fahlun, C. R. Rosellis Boktryckeri, 1840», 16 sid., 8:o; »Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri 1841», 16 sid., 8:o; Do 1843, 16 sid., 8:o; Do 1844, 16 sid., 8:o (allesamman lika med Gefle-upplagorna af berättelsen om Konungen uti Arabien). Efter samma bearbetning som i den ofvan anförda Wexiö-upplagan, förekommer detta äfventyr för öfrigt äfven bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 204—228: »Historia om Lunkentus, hwilken uträttade mång stor och underlig ting,» äfvensom en särskild från folkboken i flere delar skiljaktigt bearbetning utkommit under titel: »En mycket rolig och märkvärdig Saga om Lunkentus, hwilken uträttade många stora och förwånande saker, berättad för barn af En Barnvän. Med 8 kolorerade plancher. Stockholm, Elmén & Granbergs Tryckeri, 1844», 24 sid., 12:o. Detta äfventyr är dessutom, ehuru med många förändringar, dramatiseradt af STJERNSTOLPE (Lunkentus, Dramatiserad Folksaga på vers. Af J. M. STJERNSTOLPE. Stockholm 1824). En »Saga om Lunkentus den yngre. Stockholm 1847» har för öfrigt utgifvits äfven såsom folkbok, deri hjälten är en son af den äldre Lunkentus.

Af den svenska folkboken har en dansk öfversättning utkommit under titel: En meget underholdende og munter Historie om Troldkongens Løber Lunkentuss, som udførte mange

store og kjøkke Gjerninger, eller Fændriken, Sergeanten og Soldatens vidunderlige Hændelser og Skjæbner. Kjöbenhavn 1844. Fra Svensk oversat, trykt hos og forlagt af Jacob Behrend, Aabenraa, Nr. 231.

En konung uti Arabien fick till gemål en prinsessa från Amerika, och när de hade varit tillsamman uti ett års tid, blef drottningen fruktsam, och som konungen hade stor lust att veta om han skulle blifva far åt en prins eller en prinsessa, lät han öfver hela landet kungöra, att hvilken som kunde säga honom af hvad kön drottningens lifsfrukt skulle blifva, den skulle bekomma hederlig vedergällning, så att äfven dess barn skulle få godt deraf så länge de lefde. Nu var der i landet en gammal gumma, som hade mycken kunskap i dylika saker; hon försummade icke att infinna sig på slottet, och så snart hon blifvit anmäld, lät konungen henne genast få företräde, då hon sade: »Efter den kungörelse, Eders Majt låtit utgå, är jag hitkommen att förkunna hvad Eders Majt önskat veta.» Konungen svarade: »Kan ni säga mig detta, så är ni ganska välkommen, min gumma, och eder belöning skall blifva sådan, som i kungörelsen är utfäst.» Då sade hon: »Jag vill då gifva Eders Majt tillkänna, att det nu blifver en prinsessa, och nästa år likaså, och äfven tredje året; men sedan blifver det icke flera arfvingar. Ett är dock att väl iakttaga: Eders Majt må ej låta dessa tre prinsessor gå under bar himmel förr än de allesamman fyllt sitt sjunde år, i annat fall blifva de af en sky borttagna.» — »Godt, min gumma,» svarade konungen, »jag vill lägga dina ord på hjertat, och ser jag att din spådom slår in, så var viss om rik vedergällning.»

När nu tiden var inne, födde drottningen en prinsessa; andra året likaledes, och tredje året födde hon den tredje prinsessan, alldeles såsom gumman hade förutsagt, och då konungen fann, att gumman spått sannt, var han ock mån att följa

hennes råd, och förböd vid strängaste straff, att de tre prinsessorna skulle få gå ut före den tid gumman nämnt. Men då den yngsta prinsessan var nära sju år gammal, fick konungen ofrid och drog ut i krig med hela sin här. Då satte han tolf drabanter att hålla vakt om de tre prinsessorna, att de ej skulle få komma under bar himmel förr än de alla tre fyllt sitt sjunde år. När så konungen var bortfaren, hände sig på en sommardag, då det var särdeles vackert väder, att den äldsta prinsessan låg uti fönstret och såg ned i trädgården. Hon tyckte sig aldrig hafva sett den så skön och bad drabanterne, att hon och hennes systrar måtte få gå dit endast en helt kort stund för att plocka några blommor; men de svarade, att de ej vågade det, emedan sådant var af konungen vid strängt straff förbudet. Då bjöd prinsessan dem penningar och lofvade dem sluteligen 12 dukater vardera, om de ville uppfylla hennes önskan. Penningen, som mången bedragit, bedrog äfven dessa, så att de togo prinsessorna med sig i trädgården; men knappt hade de der inträdt, så kom en sky och tog bort alla tre systrarna. Då blefvo drabanterne illa till mods; elfva af dem begåfvo sig genast på flykten, men den tolfte gick upp till drottningen, föll på knä och bad om nåd. Drottningen lofvade honom nåd, blott han genast berättade hvad som händt, och när hon nu erfor det, blef hon så öfverväldigad af sorg, att hon dånade. Genom hennes fröknars tillhjälp kom hon dock åter till sans igen och skref till konungen hvad som hade tilldragit sig. Konungen skref tillbaka och befallte, att så många fartyg, som funnos till hands, skulle genast rustas ut att höra efter öfverallt, om det fanns någon spaning hvarst prinsessorna tagit vägen; men det var allt förgäfvets.

Kort derefter kom konungen hem med hela sin här, och då han mönstrade sitt garde, var der en fändrik och en sergeant, somingo afsked, äfvensom en soldat; dock blefvo fändriken och sergeanten försäkrade om årligt underhåll, men soldaten fick intet, hvarföre han anhöll hos konungen, att efter som han tjenat i tio år och nu icke fått sig tillagdt något underhåll, han åtminstone måtte få behålla sin ränsel och sin värja, hvilket blef honom tillåtet.

När nu soldaten gick ifrån mönstringen, begaf han sig till staden, der han tog sitt kvarter hos en enka. Första natten han sof i hennes hus, drömde han, att han var ute och for omkring uti verlden, men hvad han for efter kunde han ej ge besked om, när han för sin värdinna förtäljde sin dröm. Andra natten hände honom detsamma, och äfven tredje natten hade han samma dröm, men tyckte nu, att det var prinsessorna han for efter, och att han fann igen dem der de vistades. Då han nu vaknade om morgonen, beslöt han att taga sig dristighet till och anmäla sig hos konungen att uppsöka prinsessorna; men att gå ensam, tänkte han, blefve nog svårt, jag vill derföre taga fändriken och sergeanten med mig, hvilka fingo afsked på samma gång som jag. Han gick derföre till dem, och de voro båda redebogna att följa honom. Så gingo de alla tre upp till slottet, der soldaten anmälde sig och fick genast företräde. »Hvad vill du, min gosse?» frågade honom konungen. »Jo, Eders Maj:t,» svarade soldaten, »jag har nu i trenne nätter drömt, att jag for omkring i verlden, och tredje natten fick jag den upplysning att det var efter prinsessorna jag sökte, och jag tyckte mig äfven finna dem; derföre vill jag nu, tillika med fändriken och sergeanten, gifva mig ut på sådan resa och med all flit bjuda till att igenfinna Eders Maj:ts döttrar.» — »Godt, min gosse,» svarade konungen, »är du och ditt sällskap i stånd dertill, så kan du vara viss, att din och de andra bådas belöfning skall blifva ganska rikelig.» Derpå lät konungen gifva dem hvar sina hundra dukater, tillika med häst och sadel, samt önskade dem lycklig resa.

De begåfvo sig nu åter ned till staden, och då de voro tillkomne, sade fändriken till de andra båda: »Efter vi nu hafva penningar, så låtom oss gå in på en källare och taga oss ett glas vin.» — »Det mån J göra,» sade soldaten; »men jag rider hem och lagar mig en matsäck tillreds, och i morgon, innan dager blir, skola vi alla tre fortsätta vår resa.»

Soldaten gjorde som han sagt; men de andra båda gingo in på källaren och satte sig att dricka. Sedan gåfvo de sig i spel med några andra källarekunder och spelte bort alla sina penningar. När nu dager vardt, red soldaten först till fändri-

ken och sedan till sergeanten, men fann ingendera hemma, då han kunde förstå, att de ännu sutto på källaren. Deras hästar stodo också ännu qvar derutanför, och då han kom in, fann han dem sofvande vid bordet, väckte derföre upp dem och frågade hvad de tänkte på, som ännu dröjde qvar i staden; finge konungen veta sådant, så blefve de allesamman olyckliga. De gjorde en ganska bedröflig uppsyn och svarade: »Käre bror, har du ej så mycket, att vi kunde få oss litet frukost, vi hafva spelat bort alla våra penningar.» — »Så har jag ock gjort,» svarade soldaten; »men törhända, att någon af mina dukater fallit ned i fodret på min gamla rock.» Verkligen fann han också två dukater, för hvilka de nu tågo sig frukost, hvarefter de satte sig till häst och anträdde resan.

När de hade ridit en tjugu mils väg och började känna sig nog trötta, kommo de till en stor skog, hvarest var en vacker grön äng, der de beslöto att hvila. Sedan de bundit sina hästar, lade fändriken och sergeanten sig att sofva, men soldaten tog under tiden upp sin matsäck och började äta med god smak. Då han dervid betraktade sina sofvande följeslagare, gjorde det honom ondt om dem, efter som han visste, att de ej fått mat på länge, hvarföre han tog och skar af ett stycke ost och bröd, och lade det under hvarderas hufvud, hvarefter han väckte dem, och då de nu blefvo varse osten och brödet, ropade de högt till i glädjen och sade: »Ack se, hvad Gud är oss nådig, som sändt oss mat af himmelen medan vi sofvit!» De åto sig nu mätta och förlögade sig derefter till vägs.

Sedan de nu farit omkring 40 mil, kommo de åter till en stor skog, hvarest de mötte ett troll, som var en half mil långt och en fjerdedels mil bredt. Fändriken och sergeanten blefvo vid denna syn så rädda, att de genast ville vända om igen; men soldaten ropade hurtigt till dem: »Hvilka mesar J ären! Om sjelfva hia kom, skall jag ändock rida fram!» drog så ut sin gamla värja och red fram emot trollet. Detta frågade helt höfligt: »Hvart ämnar J eder, god' herrar?» — »Jo,» svarade soldaten, »vi söka efter trenne prinsessor, hvilka af en sky blifvit borttagne från konungen uti Arabien.» — »Ja så,»

sade trollet, »då hafven J ännu 20 mil att rida; när J lagt dessa till rygga, kommen J till ett högt berg, såsom det synes för edra ögon, men det är i sjelfva verket ett helt landskap, som är förtrolladt och hvaruti råder ett troll, som är konung öfver allt hvad troll heta må. Denna trollkonung är för närvarande icke hemma, utan, tillika med tvenne af sina prinsar, borta på bröllop; derföre måsten J skynda eder dit, så att J kunnien råka prinsessorna medan de äro ensamma.»

Derpå skiljdes trollet ifrån dem, och de fortsatte sin resa. Sedan de ridit i åtta dagar och nätter, kommo de till det omtalade stora berget, hvilket de omöjligen kunde komma uppföre med hästarne. Soldaten tog då sin ränsel och värja och gaf sig uppföre. När han så kommit upp, fick han se på berget ett tåg, hvars ena ända han nedkastade till fändriken och sergeanten, som ännu stodo nedanföre berget, samt drog dem upp på detta sätt. När de alla voro uppkomna, begynte de gå framåt berget och kommo så till en jernport, uti hvilken satt en nyckel, som vägde tio pund. Då sade soldaten till fändriken: »När vi ännu tjenade vid gardet, brukade ni alltid gå framför kompaniet, derföre bör ni ock gå först härin.» — »Det må hin göra,» svarade fändriken, »utan har du varit förut hela vägen, så får du ock gå förut här, ty jag rädes att fan sjelf bor derinne.» Då tog soldaten sitt svärd och satte i hålet på nyckeln, och vred på detta sätt upp låset. Nu gingo de in alla tre, och kommo först i ett stort rum, hvilket var alldeles tomt; men i en vrå lågade en spiseld, hvarest stod en gryta med vatten och kokte högt upp i sky. Nu fick soldaten syn på en annan dörr, genom hvilken de kommo in i rummet bredvid, som var fullt af bössor och andra vapen samt krutpungar. »Hå,» sade soldaten, »blir det ej annat utaf, så kunna vi taga hvar sin bössa och gå ut i skogen att skjuta oss vildt, som vi kunna koka här i grytan.»

Följande dagen tog ock soldaten fändriken med sig och gick på jagt, men sergeanten skulle under tiden vara hemma. Medan de så voro ute, kom en af prinsarne, som åtföljt trollkonungen, hem, och då han fick se den stackars sergeanten, frågade han honom hvad han hade der att göra. »Ack herre,»

svarade denne, »jag kommer från en lång resa och har gått hitin endast för att hvila mig litet.» Genast drog trollprinsen ut sitt svärd, högg hufvudet af sergeanten och kastade den döda kroppen undan. När nu soldaten och fändriken kommo hem, hade de med sig en hare, hvilken de skjutit. Soldaten ropade då på sergeanten för att visa honom den gjorda fångsten, men sergeanten var ingenstädes till finnandes. »Det var en stackare till karl, som ej kunde svälta en eller par dagar, utan skulle rymma sin väg,» ropade soldaten och sade sedan till fändriken: »I morgon skall jag gå ut och se om jag kan skjuta oss en hare till, då fändriken omedlertid kan vara hemma och koka den, som vi hafva.»

Dagen derpå gick alltså soldaten ut på jagt, men under det han var borta, kom den andre trollprinsen hem, och då tog fändriken samma ända, som förut sergeanten. Då soldaten återvände, gick han genast och tittade i grytan, hvarest han fann sin hare ligga fastbränd i bottnen, och ingen fändrik syntes till. »Ack, jag fattiga människa,» utropade han då, »hvilket sällskap har jag råkat ut för! De stackarne voro ej i stånd att svälta i två dagars tid och hafva nu rymt sin väg båda två.» Så sprang han ur det ena rummet i det andra, för att söka sina följeslagare, men fann dem ingenstädes. Medan han så sökte dem, kom han in uti ett rum, der han ej förut varit, och der bredvid var åter ett stort och tomt rum med en lucka på golfvet. Soldaten bröt med sin värja upp luckan, och då han fann en trappa derunder, begynte han gå den utföre; men sedan han gått vid pass 30 steg, tänkte han: »Det här bär ända ned till afgrunden, det är bäst jag vänder om igen;» men då han nu skulle gå tillbaka, blef han varse, att så fort han gått neder, hade berget fallit till efter honom, så att han ej kunde gå opp, utan endast ned. »Nå väl,» ropade han till slut, »det må gå huru det vill, om jag ock komme ned i helvete, skall jag likafullt fullborda min gång.» När han så hade gått ännu några och trettio trappsteg till, kom han till en stor dörr, gjord af silfver, hvori satt en guldäyckel, och öfver dörren stod en inskrift af bokstäfver, infattade med diamanter och andra ädelstenar; men som soldaten ej förstod denna

skrift, klappade han på dörren, och då det ej kom någon och låt upp densamma, tog han sig dristigheten att själf öppna den. Vid han då kom in i rummet der innanför, fick han se att väggarne voro af spegelglas och att i taket hängde guldkronor infattade med dyrbara stenar. Soldaten stod en stund och speglade sig i väggarne, men blef nu varse en annan dörr, som var af bara guld, och när han klappade derpå, ropade det innanför: »Kom in!» — »Aj,» tänkte soldaten, »nu lär jag bli illa fast,» men han tvekade dock ej, utan steg dristeligen in. Der inne fick han nu se alla tre prinsessorna sitta vid en båge och brodera med guld och silfver. De frågade honom genast hvarifrån han kom och hvem han var, ty de sågo, att han ej var något troll, utan en kristen menniska. »Jo,» svarade soldaten, »jag är ifrån Arabien och söker trenne prinsessor, som blifvit bortförda derifrån af en sky.» — »De prinsessorna äro vi; men Gud nåde oss för er, vi vänta i dag hem konungen; hvilken här är rådande, och kommer han, så tager han visst lifvet af eder, ty han är ett grymt troll och konung öfver allt hvad troll heter.» — »Det må då blifva dervid,» svarade soldaten; »det fägnar mig ändock, att jag hunnit så långt, att jag fått se mina nådiga prinsessor och förnimma, att något ondt icke véderfarits eder.» — »Vänta,» inföll äldsta prinsessan, »jag faller på ett råd; der inne i kammaren här bredvid hänger ett svärd, som är 30 alnar långt, och vid det svärdet hänger en flaska; om ni dricker ur den, så kan ni sedermera lätt handtera svärdet.»

Soldaten gick att bese det omtalta svärdet, och då det var så tungt, att han icke ens kunde röra det från väggen, tog han flaskan och drack derur, hvarefter han lyfte ned svärdet och gick åter in till prinsessorna. »Se så,» sade han, »om nu sjelfva hin kom, skall han sätta lifvet till.» I detsamma började hela slottet att darra. »Ack,» ropade prinsessorna, »nu är han här!» Då ställde sig soldaten bakom dörren med det stora svärdet i handen, hvarmed han ämnade välkomna trollkonungen. Vid det denne stack hufvudet in, ropade han: »Hå hå, här luktar kristen!» — »Ja, det skall du bli varse,» svarade soldaten och högg med detsamma till trollets hufvud, att

det trillade under sängen, och tungen talte i munnen dessa ord: »Det skulle du ej hafva gjort.» Nu blefvo prinsessorna innerligen glada och tackade Gud, att de voro frälsta ur trollnets våld. Soldaten deltog i deras glädje, men tänkte dock på sina båda följeslagare och sade: »Det är nu blott en sak, som gör mig ondt; jag hade en fändrik och en sergeant med mig hit, men de förmådde icke svälta ett par dagar en gång, utan rymde sin väg, och jag vet ej hvart de tagit vägen.» — »Kan-hända,» svarade prinsessorna, »att de råkat ut för någon af trollprinsarne, som här voro, och att desse tagit lifvet af dem.» — »Det skola de der prinsarne dyrt få betala,» inföll soldaten. »Hvar äro de, att jag måtte få sända dem samma väg som deras konung?» — »Det behöfs icke,» svarade prinsessorna, »ty så snart konungen vardt död, blefvo de också döda, hvar de än voro; men här har ni en pipa, med hvilken ni kan blåsa lif i alla kristna, som dött här i slottet, om det ock skett för 20 år sedan.» Då tog soldaten pipan och blåste i henne, och strax infunno sig både fändriken och sergeanten. Soldaten frågade dem hvarest de varit, och de berättade då huru de satt lifvet till. Nu frågade soldaten prinsessorna huru de allesamman kunde komma ur slottet. »Jo,» svarade de, »här är en älvväg, men den är så smal, att ej mer än en i sender kan gå den.» Derpå gick soldaten först, så prinsessorna efter hvarandra och sluteligen fändriken och sergeanten. Sedan de så gått ett långt stycke, kommo de till ett hål, hvilket gick likasom en skorsten genom berget ända upp i dagen. När soldaten fick se detta, frågade han prinsessorna om der fanns några linor, och sedan de visat honom hvarest sådana förvarades, sade han: »Då har det ingen nöd, ty jag har lärt på skorstensfejeviet innan jag gaf mig in vid gardet,» tog så ändan af ett rep i munnen och gick hålet uppför. När han var uppkommen, hissade han upp fändriken och sergeanten, samt gick sedan åter ned för att varligen låta upphissa prinsessorna. Han uppsökte en korg, hvilken han band fast vid repet, och på detta sätt upphissades af fändriken och sergeanten först den äldsta prinsessan, så den medlersta och sist den yngsta. Nu skulle äfven soldaten hissas upp, men som han ej fullt litade på sina

kamrater, beslöt han att pröfva dem med att först lägga en sten i korgen. De började nu hissa, men då korgen hunnit halfva vägen, släppte de den hastigt åter ned och slog i det samma igen öppningen der ofvan, så att nu stod soldaten der vackert. Fändriken och sergeanten drogo ut sina värjor och hotade prinsessorna att genast döda dem, om de icke svuro en dyr ed att ej upptäcka hvad som händt, utan säga, att det varit fändriken och sergeanten som frälst dem. Derpå förde de dem till Arabien, och hvad glädje der blef, kan man väl tänka. Fändriken och sergeanten blefvo hållne som prinsar och skulle få de båda äldsta prinsessorna till gemåler; men dessa visste ställa så till, att något bröllop ej skulle bli af förr än de skaffat dem sådana af guld virkade kläder, som de burit i det förtrollade slottet.

Soldaten var emedlertid icke för väl till mods, då han märkte huru förrädiskt hans följeslagare handlade emot honom. Han företog sig nu att gå samma väg tillbaka, som han kommit, och blef så varse ett rum, der han förut ej varit. Pipan, hvarmed han kunde blåsa lif i folk, hade han väl hos sig, men den hjälpte honom nu intet, utan han måste se sig om efter annan hjälp. I det nämnda rummet såg han en klädning hänga, hvilken hade tillhört trollkonungen. Han letade i dess fickor och hittade der åter en pipa, hvilken han tog och blåste uti, och strax framkom en man, som var en fjerdingsväg lång och hade en lika lång staf af jern i handen. Den länge mannen frågade soldaten hvad Hans Maj:t befallde; men soldaten blef så häpen, att han ingenting hade att svara. Dock frågade han till slut den länge hvem han var. »Jag har varit salig konungens farfars löpare uti tusende år,» svarade denne, »och hoppas att jag nu får den nåden tjena Eders Maj:t.» Då frågade honom soldaten hvad han hette, och han svarade Lunkentus. — »Ja så,» inföll soldaten, »kan du lunka bra då också?» — »Ja visst,» svarade Lunkentus, »jag tar hundra mil i hvart språng.» Då, tänkte soldaten vid sig sjelf, har jag ingen nöd att komma till Arabien och se hur prinsessorna må. Han frågade sedan Lunkentus om der fanns något till mats, ty han kände sig bra hungrig. »Ja, Ers Maj:t,» svarade Lun-

kentus, »hvad som behagas.» Soldaten begärte blott litet smör och bröd, och strax kom Lunkentus in med en stor limpa, tillika med smör, hvaraf soldaten åt och frågade derefter Lunkentus om der fanns bränvin också. »Ja visst,» svarade denne, och gick så ut efter en hel remmare, som väl rymde en kanna. Då tog sig soldaten en så duktig sup, att, efter som bränvinet var oförfalskadt, det började stiga honom i hufvudet och han fann rådligast att gå till sängs, då Lunkentus frågade honom, om han ej först ville mönstra sin krigshär, emedan sådant vore vanligt hvar gång det blef en ny konung der i landet. »Hvad,» ropade soldaten, »är här också en krigshär? Låt den komma hit till mig i morgon, så skall jag bese den.» Då fick Lunkentus att göra; men som han var en flink karl, så hade han innan dagningen samlat ihop hela hären, och gick nu in till soldaten, hvilken han förkunnade, att alla generalerne stodo derutanföre och väntade Hans Maj:ts befallningar. »Hvad,» sade soldaten, »äro de redan här? Huru skall jag då få mig någon passande klädning att taga emot dem uti?» — »Det har ingen nöd, Ers Maj:t,» svarade Lunkentus och gick ut efter en klädning, som var så stor, att soldaten godt kunde springa gatlopp i hvardera ärmen. Då frågade han Lunkentus, om der ej fanns någon skräddare, som kunde ändra klädningen. »Åh jo,» svarade Lunkentus. — »Nå, så låt den fan komma in,» utropade soldaten. Lunkentus gick genast ut och tillsade skräddaren, att Hans Maj:t befallt den fan komma in. »Ack, Gud nåde mig,» utbrast skräddaren, »jag lärer ha råkat i onåd, efter han ger mig ett sådant namn.» När han kom in, bad han derföre ödmjukeligen om nåd. — »Du har min nåd,» sade soldaten, »endast du kan ändra denna klädning.» Det var en ringa sak för skräddaren; han tog klädningen på armen och gick ut, och inom en handvändning var han åter tillbaka med klädningen ändrad, då soldaten strax tog den på sig och hade nu en skrud, som det anstod en konung.

När han kom ut, togo alla generalerne emot honom med stor musik, hvarefter han mönstrade regementerna; men när han kom till det sista, var det bara vilddjur, ormar, drakar och björnar. »Käre Lunkentus,» sade soldaten, »detta var ett fullt

regemente.» — »Ja, Ers Maj:t,» svarade Lunkentus, »men det är dock det bästa folket när någon nöd är på färde,» hvarpå soldaten befallte, att de skulle gå hvar och en hem till sitt, hvilket de ock gjorde.

Då soldaten åter kom in i sitt slott, som nu syntes honom mycket pråktigt, frågade han Lunkentus om der ej fanns hästar eller vagnar. »Jo,» svarade Lunkentus, »här äro trenne par hästar och en vagn till hvartdera paret; ett par går 300 mil i timman, det andra 600, och det tredje 900.» — »Nå,» sade soldaten, »tag då det, som går 900 mil i timmen, ty jag vill resa och har brådtom.» Soldaten tänkte nemligen på prinsessorna. När nu allt var färdigt, befallte han, att hans gamla kläder skulle läggas i vagnen, hvilket ock skedde, och sedan satte han sig sjelf uti; men som han ej såg till någon kusk, frågade han Lunkentus hvem som skulle köra. »Ers Maj:t sjelf,» svarade denne, »jag löper emedlertid framför hästarne, såsom min tjänst fordrar;» och så bar det af öfver berg och dalar, så att soldaten blef helt häpen och begynte ropa håll, håll; men innan han fick hästarne att stadna, hade de redan hunnit så långt, att de voro blott en fjerdingväg från Arabien. De stavnade nu vid en gästgifvaregård, der soldaten steg ur och tog på sig sina gamla kläder samt stack sina båda pipor i fickan, hvarefter han befallte Lunkentus fara hem, men så snart han påkallade bonom, skulle han infinna sig.

Soldaten gick nu in på gästgifvaregården, hvarest han fann gästgifvaren med dess husfolk sitta till bords. Han begärde ett stop bränvin; men gästgifvaren, som af hans slarfviga kläder dömde honom vara en landstrykare, svarade: »Du begär ett stop, du; det vore väl om du hade att taga dig en sup för.» — »Hvad säger ni?» utropade soldaten, drog sin värja och stack ihjel gästgifvaren med dess hustru och allt husfolket, så när som på en liten gosse, hvilken sprang till staden och angaf för vakten hvad som händt. Vakten bröt genast opp, men så snart soldaten på långt håll fick se den komma, blåste han i sin ena pipa, och strax fingo de mördade lif igen. Soldaten skyndade sig hastigt undan, och när nu korporalen kom med vakten och frågade hvem som var ihjelstucken, svarade gästgifvaren: »Jag

är en ibland dem, men huru jag fått lif igen vet jag icke.» — »Hvad,» ropade korporalen, »gör ni narr af vakten! Då skall ni ock få betala för det omak ni gjort oss.» Gästgifvaren måste alltså lossa på pungen.

Emedlertid hade soldaten sökt upp samma enka, hos hvilken han förut haft sitt qvarter. Hon tog vänligt emot honom och frågade hvarest han varit under dessa sju åren. Han sade, att han gått kring landet och gjort skor. »Jag tyckte,» inföll hon, »att ni ämnade er ut att uppsöka prinsessorna.» — »Åh, den resan slog jag snart ur hågen,» svarade soldaten. — »Nå,» sade gumman vidare, »ni må tro, att edra fordna bekanta, fändriken och sergeanten, ha nu blifvit stora karlar. De ha kommit hem och haft prinsessorna med sig, hvilka de frälsat.» — »Det är bra,» genmålte soldaten; »vill ni, kära mor, vara mig trogen, så skall ni få så mycket, att edra barn och barnabarn kunna ha godt deraf.» Gumman lofvade att i allt vara honom till nöjes, och han skickade henne ut att skaffa honom en fullständig klädning, hvilket hon ock gjorde. Denna påtog han, och efter som han fått höra, att den förra fändriken och sergeanten ej skulle kunna få någon af prinsessorna tillgemål, förr än de vore i stånd att skaffa dem sådana kläder, som de burit i det förtrollade slottet, gick han till prinsessornas hofskräddare, uppgaf sig vara en skräddaregesäll, som reste på sin profession, och bad att få arbeta hos honom. »Gerna,» sade mästaren; »men kan ni också göra sådant arbete, som denna ritning utvisar?» — »Hå,» svarade soldaten, »det kunde jag redan innan jag kom i lära.» — »Nå väl,» sade skräddaren, »kan ni det, så ville jag gifva er min enda dotter till hustru.» — »Låt mig bara få en kammare för mig sjelf, så skall ni i morgon få alla tre klädningarne färdige.» — »Det vore nog,» mente mästaren; »jag har hållit på med dem i fem år och har ännu ej kunnat komma till rätta dermed.»

Soldaten fick nu tyget, som kläderna skulle göras utaf, med allt tillbehör af guld och silfver, samt en kammare för sig sjelf, jemte en flaska vin och tobak. När det led fram på natten, tog han sin pipa och blåste, och en timma efteråt kom Lunkentus sättande, så att mästaren och hans gesäller foro

under bordet, och så snart Lunkentus kommit in till soldaten, frågade han hvad Hans Maj:t befallte. »Jag befaller,» sade soldaten, »att du skall komma hit åter klockan fyra och då hafva med dig samma kläder, som prinsessorna buro i slottet.» — »Efter befallning,» sade Lunkentus. På den utsatta tiden kom han också tillbaka och gaf soldaten kläderna. Men när det led mot åtta på morgonen, gick mästaren in till sin nya gesäll och frågade, om klädningarne ännu voro påbegynta. »Jo, och färdiga med,» sade soldaten; »de hänga der alla tre på väggen.» Häröfver blef skräddaren öfvermåttan glad och icke mindre förundrad huru han inom så kort tid hunnit få dem färdiga. Han tog dem nu och skyndade till slottet med dem, och då han kom dit, gick han direkte till konungen att visa dem. Konungen frågade, om han sjelf hade gjort detta arbete, och då skräddaren sade, att det var en gesäll, som nyss kommit till honom, bad konungen honom komma igen om två dagar och då taga gesällen med sig, så skulle denne få sig drickspenningar och mästaren sin betalning. Detta berättade skräddaren vid hemkomsten för soldaten, som sade: »Då bryr jag mig ej om att arbeta i dag, utan går ut och tar mig ett glas.» — »Gerna för mig,» svarade mästaren, »och behöfver ni några penningar, så skall ni få;» men dertill sade soldaten nej.

Derpå tog han allt guld och silfver, han hade kvar, lade det i sin ränsel och gick tillbaka till sitt gamla kvarter, der han skänkte sin värdinna alltsammans och bad henne gå att skaffa honom ännu en fullständig klädning. Då han fick den, tog han den på sig och gick till en juvelerare, som skulle förfärdiga prinsessornas kronor, och gjorde hos honom alldeles som han gjort hos skräddaren. När Lunkentus hade skaffat soldaten kronorna, och han hade lemnat dem åt juveleraren, gick denne upp till konungen med dem, då konungen frågade, om han sjelf hade gjort det arbetet. Juveleraren svarade ja, men att han haft en gesäll, som hulpit honom här och der på dem. Konungen bad honom taga denne med sig dagen derpå, så skulle han få sin betalning och gesällen drikspenningar. Derpå gick juveleraren sin väg, och när han kom hem, berättade han för soldaten hvad konungen sagt. »Det är bra,»

sade soldaten, »då behöfver jag ej arbeta i dag, utan går ut och muntrar mig litet,» och så tog han allt hvad han skulle gjort kronorna af i sin ränsel och gaf det åt sin värdinna.

Andra dagen gick han till sin skräddare, hvilken blef synnerligen glad när han fick se honom, att han ej blef ljugare för konungen. De gingo nu strax upp till det kongliga slottet, och när de voro uppkomna till konungen, kommo alla de stora herrarne ditin, och deribland fändriken och sergeanten, hvilka nu voro hållne som prinsar. När så alla voro samlade, tog soldaten fram kläderna för att passa dem på prinsessorna, efter som han var den skräddaregesällen, som gjort dem, och ingen kände, att han var samma soldat, som hade frälst prinsessorerna. Sedan kläderne voro framtagne, passade han först den äldsta prinsessans, så den medlerstas och sist den yngstas, men vid han stod och passade på henne, gaf han henne en kyss. Häröfver blef konungen så förbittrad, att han befällte, det den oförskämde skräddaregesällen skulle genast fasttagas och sättas i det värsta fängelse, som i staden fanns, och så lade de honom inom tio dörrar och lås.

Men vid det soldaten nu låg bunden till händer och fötter, kom han ihåg, att han hade sina pipor hos sig, drog så helt varligt den ena handen ur handklofvan och blåste genast i sin ena pipa. En timma derefter kom Lunkentus sättandes, så att allt manskapet, som stod på borggården, med trummor och gevär rykte ur vägen, låsen slogos ifrån och alla dörrar upp, och Lunkentus frågade hvad Hans Maj:t befällte. »Jo,» sade soldaten, »jag befäller dig att innan kl. 4 i morgon bittida skall ett slott stå här på skeppsbron för min räkning, uppbygdt af bara guld, och så många skepp, som kunna få rum i sjön, alla väl bemannade. När klockan är fem, kommer du och tager mig här ut.» — »Efter befallning,» svarade Lunkentus.

När nu klockan var fyra, stod allting i full ordning, som soldaten hade befällt, och då hon blef fem, var han ur sitt fängelse och gick till sitt slott, der han påtog sin kongliga dräkt. Men efter någon stund, då solen gick upp, blef ifrån detta slott ett sken öfver hela staden, att alla förundrade sig deråt.

Konungen, som äfven blef detta sken varse, skulle gå till fönstret för att se efter hvad det var, men i detsamma kom en kanonkula och tog bort hela taket på den ena flygeln af hans slott. Han blef häröfver mycket förskräckt och undrade stordligen hvilken fiende hade så oförväntadt fallit in i sjelfva hufvudstaden. »Fort, fort,» ropade han, ty kulorna blefvo honom för många, »låt en kurir rida ned till staden och höra efter hvad som är på färde.» Då kuriren kom till skeppsbron och blifvit förd till soldaten, sade han: »Hans Maj:t har skickat mig hit och låter fråga hvilken fiende har så oförväntadt brutit in i hans hufvudstad.» — »Helsa honom,» svarade soldaten, »och säg, att jag är kejsare och att, om han icke genast släpper ut den skräddaregesällen, som han i går lät kasta i fängelse, så skall jag skjuta ned hans hela residens och taga honom sjelf till fånga.»

Kuriren for tillbaka och förkunnade detta för konungen, hvilken ej visste hvad beslut han skulle taga; men då soldaten alltjemt lät friskt ge på med skott, fann konungen rådligast att skynda sig till fängelset det fortaste han kunde för att släppa ut skräddaregesällen, och ropade till vaktmästaren att gifva honom nycklarne, på det han sjelf måtte förkunna fången sin frihet. Men sedan han gått genom alla rummen och sluteligen kom till det, der fången blifvit insatt, fanns ingen der. Då befallte konungen, att en häst genast skulle sadlas, och begaf sig derpå till skeppsbron, der han fann soldaten klädd i sin kongliga skrud utanför det nya präktiga slottet. Konungen anhöll om stillestånd till dess han kunde skaffa reda på den begärde, men förkomne skräddaregesällen, hvilken han ville genast låta lysa efter; kejsaren behagade emedlertid spisa middag hos honom på slottet. Härtill samtyckte soldaten, och konungen skyndade sig förut för att låta anrätta måltiden på det präktigaste; men soldaten blåste i sin pipa, och så snart Lunkentus infunnit sig, befallte han honom att genast taga bort det nya slottet och alla fartygen, hvilket ock skedde, hvarefter soldaten åter pådrog sina gamla kläder samt tog sin ränsel och sin gamla värja, och då klockan var tolf, stod han på konungens borggård och lät anmäla sig, att han önskade tala vid konungen, som ock lät honom få företräde och frågade hvad

hans ärende vore. »Jo, Ers Maj:t,» svarade soldaten, »jag är bjuden hit till att spisa middag i dag.» — »Nej, min gosse,» svarade konungen, »det är en helt annan jag bjudit.» — »Jo,» återtog soldaten, »så vida Ers Maj:t står vid sina ord, så är det jag, som blifvit bjuden.»

Vid det soldaten så stod och retades med konungen, kom den yngsta prinsessan och tittade i nyckelhålet, och då hon fick se soldaten, kände hon genast igen honom, och sprang full af glädje in till sina systrar att underrätta dem, det soldaten, som frälst dem från det förtrollade slottet, nu voro inne hos konungen, hvarpå de andra äfven skyndade att förvissa sig härom, och sade sedan till hvarandra: »Låtom oss ej nämna detta för någon, här lärers blifva en artig lek.»

Då konungen stått en stund och språkat vid soldaten, tog han upp sitt ur, och när han nu märkte, att klockan var ett, då kejsaren likväl lofvat att komma klockan 12, tänkte han, att soldaten kunde vara skickad som spejare och sade därför: »Nå väl, min gosse, du skall få spisa vid mitt bord,» hvarpå han befallte, att det skulle blåsas till taffel, då han satte soldaten bredvid sig. Sedan kommo alla riksråden och kammarherrarne, äfvensom fändriken och sergeanten, tillika med prinsessorna; men ingen gaf akt på soldaten, förr än konungen under måltiden tilltalade honom och sade: »Nå, min gosse, har du ingenting att berätta oss under måltiden? Jag vet, att soldater alltid pläga hafva något roligt att tala om.» Då sågo fändriken och sergeanten på den tilltalade, och då de i honom igenkände sin fornda kamrat, blefvo de högeligen förskräckte. — »Gud nåde oss,» sade de till hvarandra, »är icke soldaten här, som frälste prinsessorna!» Men hvad ville de göra? Hoppa ut genom fönstret eller springa på dörren vågade de ej, och måste alltså beqväma sig att sitta stilla.

Emedlertid höjde soldaten sin röst och besvarade konungens tilltal sålunda: »Ers Maj:t, om två eller tre gå ut att söka efter en skatt, som ej kan betalas med hela världen, och en af dem, hvilken flere gånger vågat lifvet för att vinna denna skatt, blifver af sina följeslagare förrädiskt behandlad och kastad der, snart sagdt, hvarken Gud eller menniskor veta af

honom, under det de andra skryta med hvad han uträttat och derigenom blifva stora herrar; kan väl detta annat än göra den förolämpade ondt?» — »Ja visst, min gosse,» svarade konungen; »om sådant hände mig, visste jag ej huru jag skulle nog strängt kunna löna ett dylikt förräderi.»

När konungen yttrat detta, sprang yngsta prinsessan från bordet, fick fatt i soldaten, kysste, klappade och välsignade honom. »Hvad kommer åt dig, flicka?» frågade konungen. — »Jo,» svarade hon, »min nådige fader och konung, det är denne man, som frälsat både mig och mina systrar från det förtrollade slottet i Siberien.» — »Huru,» utropade konungen, »är det så i sanning?» — »Ja,» svarade soldaten, »det är sannt, Ers Maj:t, och jag är ock den kejsaren, som blef bjuden hit till middagen, och äfven samme skräddaregesäll, som blef kastad i fängelse.» — »Ja så,» återtog konungen, »då är du sannerligen värd att få min äldsta dotter och att taga emot riket efter min död, och hvad dom du nu vill pålägga fändriken och sergeanten, hvilka varit så falska emot dig och hotat mina döttrar med döden, om de ej ljögo för mig, den domen skola de ock undergå.» — »Då» svarade soldaten, »skola de ock genast få sin dom,» och derpå bläste han i sin pipa, hvar efter Lunkentus strax kom sättande med sådan fart, att konungen helt häpen frågade hvad detta var för en. »Ack,» utropade prinsessorna, »se Lunkentus lefver ännu;» ty de kände honom väl sedan de voro i trollslottet. Lunkentus frågade hvad som befalldes, och då tillsade soldaten fändriken och sergeanten att lägga af sin prinsliga dräkt, hvilket de ock gjorde, hvarefter han befalle Lunkentus att binda tillhopa deras fötter och hänga dem på sin staf, som var 15 fjerdingväg lång, hvilket ock skedde, och sedan slängde han dem bort, att ingen kunde se hvart de togo vägen.

Sedan klädde sig soldaten i furstelig skrud, och der blef genast bröllop hållet för honom och äldsta prinsessan. Efter ett års förlopp blef konungen död, då soldaten tog emot hela riket, och gaf då till Lunkentus det förtrollade landet, der han nu lärer vara, om han ännu är i lifvet, såsom en herre och konung deröfver.

6.

Hobergs-Gubben.

Denna folkbok, en af de mest omtyckta och omtryckta, är ursprungligen en folksägen, hvilken, här fästad vid Hoberget på Gottland, förekommer med åtskilliga varianter i flere af våra landskaper. Dess höga ålder antydes af den der förekommande fornnordiska mythen om Thors strider mot trollen. Äfven såsom folkbok är den gammal. De äldsta upplagor, Utg. sett, deri tryck-året ej är utsatt, tyckas vara från början af 1700-talet. De äro: »En lustig och sannfärdig Historia, Om Den rika och gismilda Hobärgs-Gubben, Hvilken af en fattig Torpare blef budin til Fadder, och af en lustig Biudare fixerad, Torparen härligen begåfwade. I Ljuset frambracht af en Curieus Ägare,» 8 sid., 8:o; »En lustig och sanfärdig Historia, Om Den Rika och Gismilda Hobergs-Gubben; Hvilken af en fattig Torpare blef budin til Fadder, och af en lustig Biudare fixerad, Torparen härligen begåfwade. I Ljuset frambracht af en Curieus Ägare,» 8 sid., 8:o (redaktionen i denna upplaga, något olika mot den i den första, har blifvit följd i alla de sednare upplagorna; i båda dessa upplagor äro faddrarne Sanct Päder, Vår Herre och Jungfru Maria, hvilka båda sistnämde äro i alla de sednare upplagorna, äfven den nästföljande, som tyckes vara från medlet af 1700-talet, utbytta mot Sanct Michel och Sanct Gertrud); »En Lustig och sanfärdig Historia, Om Den Rika och Gismilda Hobergs-Gubben; Hvilken af en fattig Torpare blef budin til Fadder, och af en lustig Biudare fixerad samt Torparen ändteligen härligen begåfwad. I Ljuset frambracht af en Curieus Ägare,» 8 sid., 8:o; »En Lustig och Sannfärdig Historia, Om Den Rika och Gismilda Hobergs-Gubben, Hvilken af en fattig Torpare blef buden til Fadder, och af en lustig Bjudare fixerad samt Torparen ändteligen härigenom begåfwad. Samt en Besynnerlig Händelse Med En Dräng och Piga, som voro mycket kära i hvarandra, hvilkas kärlek fick et kort och hastigt slut igenom en sig tildragen artig Händelse. Tryckt i Örebro 1786,» 8 sid. (hvaraf sagan om Hobergs-Gubben upptager s. 3—7), 8:o; »Fahlun, 1808. Tryckt hos Pehr Ol. Axmar,» 8 sid. (hvaraf s. 2—7 om Hobergs-Gubben), 8:o; »Tryckt i Wexiö, år 1808,» 8 sid. (hvaraf s.

2—7 om Hobergs-Gubben), 8:o; D:o 1822, 8 sid., 8:o; »Historia, Om den Mycket namnkunniga Rika och Gifmilda Hobergs-Gubben. Stockholm, Tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1800,» 8 sid., 8:o; »En Lustig och sannfärdig Historia, Om den Rika och Gifmilda Hobergs-Gubben: Hwilken af en fattig Torpare blef buden til Fadder, och af en lustig Bjudare fixerad samt Torparen ändteligen härligen begåfvad. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1800,» 8 sid., 8:o; »En mycket lustig och sanfärdig Historia — — Bjudare fixerad och narrad samt Torparen änteligen härigenom begåfvad med en half Säck hwitpenningar. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1801,» 8 sid., 8:o; »En Lustig och Sanfärdig Historia om Den rika och Gifmilda Hobergs-Gubben. Stockholm, E. A. Ortman, 1825,» 8 sid., 8:o; »Linköping, 1825; Tryckt i Petreska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Upsala 1826, tryckt hos Em. Bruzelius,» 7 sid., 8:o; »Jönköping, i Lundströmska Tryckeriet, 1827,» 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828,» 8 sid., 8:o; »Malmö 1831. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelii Enka, 1832,» 8 sid., 8:o; »Jönköping, J. P. Lundströms Tryckeri, 1832,» 8 sid., 8:o; »Westerås, 1832. T. R. Björkboms Boktryckeri,» 8 sid., 8:o; D:o, 1834, 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838,» 8 sid., 8:o; »En Lustig och Sannfärdig Historia — — Bjudare fixerad, samt Torparen ändteligen härigenom begåfvad. Lund tryckt hos Lundberg & Lönnegren 1833,» 8 sid., 8:o; »Twenne mycket wackra och sannfärdiga Historier, Den Första: Wedhuggaren Ali och Massurs Rofwareband, eller Den Stora Skatten. Sann händelse hwarifrån ämnet för Skådespelet Lilla Slafvinnan är taget. Den Andra: Om den rika och gifmilda Hobergs-Gubben. Jönköping, 1834. Tryckt hos N. E. Lundström,» 16 sid. (hvaraf s. 13—16 innehåller berättelsen om Hobergs-Gubben), 8:o; »En Lustig och Sannfärdig Historia — — fixerad samt Torparen änteligen härigen begåfvad. I ljustet frambagt af en Curieus Ägare. Nyköping: Tryckt hos C. H. Des Réaux, 1837,» 8 sid., 8:o; »En Lustig — — Ägare; Samt en Auktions-Kungörelse öfwer Ragata Eternäbbs Sterbhuss på Stora Dunderhyttan. Hernösand Tryckt hos G. Öhrling, 1842,» 8 sid., 8:o; »En lustig — — kuriös egare. Derefter följer: En Klockares Titel. Norrköping, Chr. Törneqvist, 1845,» 8 sid., 8:o; »En nöjsam Historia om Hobergs-Gubben, eller om den rika Fadder-Gåfvan: huruledes en fattig Torpare blef rik och välmående genom sin Drängs klokhet. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1844,» 8 sid., 8:o; samt »Trenne Folk-Sagor. 1) Hobergs-Gubben. 2) Stjern-Riksdalrarne. 3) Tre Wänner. Skara, Tryckt hos Peter Hedenius 1846,» 8 sid., 8:o.

Detta äfventyr förekommer för öfrigt äfven bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1839. I, 63—68, samt har blifvit dramatiskt behandladt i Hobergsgubben. Vaudeville i två akter. Svenskt Original af W.-r. Uppförd på Kongl. Teatern år 1836. Stockholm 1836.

Det har blifvit öfversatt på **danska** under titel: »En meget lystig Historie om den gavmilde Højbergs Gubbe eller Troid paa Gulland, som en Bonde ved sin Dreng lod byde til sit Barselgilde, men blev paa en artig Maade af samme Dreng fixeret, saa han ej torde vove sig ved at komme der, gav dog Bonden en meget anselig Faddergave. Nyligen paa Dansk oversat. Trykt i dette Aar» (NYERUP, Morskabslæsning, s. 243), samt på **finska**: »Yxi Lystillinen, Totinen Suloinen Ja myöskin totuden halkaisewainen Historia, Siitä Rikkast ja Andeljust Hobergin Äijäst; Joka yhdeldä köyhäldä Torparilda, kutzuttin Lapsen Kummaxi, waan yhdeldä lystilliseldä kutzujalda petettin, Torpari sitä wastian kaunist lahjoitettin. Prändätty Wuonna 1821.»

Det är på Gottland ett högt berg, vid namn Hoberget, uti hvilket bodde en tid ett stort bergtroll, som af detta sitt hemvist och hoställe kallades Hobergsgubben. Icke långt derifrån bodde en fattig torpare, hvilken plägade umgänge med samma bergtroll, deraf han förmente sig hafva nytta, såsom man ock hörer sägas, att många, som söka lycka i att fiska eller skjuta, skola dertill bruka sådana olofliga medel, och hafva umgänge med skogs- och sjö-råen.

Nu hände sig, att denne torparens hustru födde barn, och då barnet skulle kristnas, blef torparen helt bekymrad hvilka faddrar han härtill skulle bjuda. Torparens dräng märkte, att något låg husbonden tungt på sinnet, och då han gerna ville veta hvad honom fattades, uppstod dem emellan följande samtal.

Drängen. Mig tyckes, att J nu hafven större orsak att glädjas, än vara bedröfvad, emedan J blifvit välsignad med en lifsarfvinge, och likväl gån J så sorgsen och bekymrad.

Torparen. Det är väl sannt, som du säger, men icke desto mindre hafver jag likväl något, som mig ängslar och bekymrar, och sådant icke utan skäl och orsak. Jag måste nu, såsom sedvanligt är, vid barnets kristning bjuda några faddrar. Går jag dervid Hobergsgubben förbi, hvilken gjort mig så myc-

ket godt, som du väl vet, lärer han sådant så högt förtryta, att jag härefter aldrig hafver något godt att af honom förvänta, om än så stor nöd ginge mig uppå. Bjuder jag honom åter, så lärer han allena äta upp allt mitt tillrede, så att jag för de andra gästerne måste stå med skam och blygd, efter du väl vet och ofta sett hvad för en stor frossare och bottenlös man han är, så att han nästan icke står till att mätta eller fylla, helst af en fattig, som jag är.

Drängen. Jag vet, att det så är; men gifven eder dock tillfreds, jag vill lämpeligen afböja och förekomma hvad J så högt frukten, så att det å ingendera sidan skall hafva någon nöd. Ty jag vill gå åstad och bjuda honom, men dervid med lämpa och godt maner så laga, att han icke skall komma hit.

Torparen. Kan du det uträtta, så gör du mig en sådan god tjänst, som du med rätta skall prisas för och derjemte ock hafva annan belöning att förvänta.

Drängen begärde nu en säck, och gaf sig sedan till vägs till Hobergsgubben. När han var framkommen, helsade han honom från sin husbonde, sägande: »Min husbonde helsar eder god dag, och beder, att J villen vara så god och hjälpa honom med några fiskar, såsom J tillförene vid anlitande plägat göra» (ty han var alltid van att få hvad han anlitade Hobergsgubben om); »men han vill denna gången icke hafva några små, utan blott stora fiskar.»

Hobergsgubben. Huru kommer det till, att han denna gången vill hafva allt stora och inga små fiskar, då han likväl tillförene alltid plägat låta sig nöja med hvad han fått, stort och smått tillsammans?

Drängen. Jo, han skall göra barnsöl; ty han har blifvit välsignad med en arfvinge, och fördenskull är jag, jemte det förra ärendet, ock hitskickad att bjuda eder till fadder.

Detta talet behagade Hobergsgubben öfvermåttan väl. »Så gammal och grå, som jag är,» sade han, »så har aldrig ännu någon gjort mig den äran; derföre helsa honom tillbaka, tacka på mina vägnar för bjudningen och säg, att jag skall komma. Men hör, hvem skall mer blifva fadder?»

Drängen. Sanct Peder.

Hobergsgubben. Då vet jag icke rätt, om jag lärer kunna komma; ty jag har hört, att Sanct Peder är en tvärviggar, och fördenskull torde vi icke väl kunna förlikas med hvarandra under ett tak. Dock likväl, efter din husbonde hafver gjort mig den äran och bjudit mig, så skall jag komma och se till huru vi kunna åsämjas. Men skall det icke blifva ännu några flera faddrar?

Drängen. Jo, Vår Herre med.

Hobergsgubben. Då lärer jag näppeligen komma dit; ty Sanct Peder och jag hade fuller, kanske, någorlunda kunnat förlikas i ett hus, men Vår Herre och jag knappt. Dock likväl, efter min granne hafver gjort mig den äran, skall jag komma, emedan ingen härintill visat mig sådan heder, ehuru gammal och grå jag är, fastän jag allenast skall sätta mig i en vrå och se uppå huru det tillgår. Skall der ännu blifva några flera man-faddrar?

Drängen. Nej.

Hobergsgubben. Hvem skall då bland qvinnfolks-faddrarne bära barnet?

Drängen. Jungfru Maria.

Hobergsgubben. Han slår fanders stort på med faddrar. Han har väl betingat några spelmän ock, efter han slår så stort på uti det andra?

Drängen. Ja, Trumslagaren skall blifva spelman.

Hobergsgubben. Jag hade fuller tänkt att komma dit, fastän både Sanct Pehr och Vår Herre komme, efter han hafver gjort mig den äran och kallat mig; men efter Trumslagaren kommer dit (menandes och förståendes dermed Tore Åket eller Åskedundret) så kommer jag alldeles intet, det säger jag rent ut; ty jag var för fjorton dagar sedan uti ett samqväm, och under det jag gick hem derifrån, uppvexte ett moln uppå himmelen och Trumslagaren begynte slå på sin trumma så hårdt, att jag blef förfärad och tog till att löpa hemåt det mesta jag förmådde; men rätt som jag kom i min förstugudörr, kastade han efter mig en trummesticka (förståendes dermed torviggen, som somliga tala om) och slog dermed ett lårben af mig, hvaraf jag ännu hafver mehn. Derföre törs jag

ingalunda gifva mig i sällskap med honom mera; ty komme jag nu dit, så torde han denna gången slå af mig det andra lårbenet med. Helsa derföre din husbonde, tacka för bjudningen och säg honom, att jag denna gången icke kan komma. — Men hör, pläga de vid sådana tillfällen också gifva faddergåfvor?

Drängen. Ja visst pläga de gifva, som något hederliga vilja vara.

Hobergsgubben. Kom hit då, så skall jag ock skicka några faddergåfvor, fastän jag icke kommer, ty intet vill jag vara den sämste.

Så tog han drängen med sig uti en bod, der han hade lårar fulla med riksdalrar och annat silfvermynt, bad drängen hålla säcken öppen, samt tog så en skofvel full med riksdalrar och slog i säcken. Sedan han detta gjort, frågade han drängen, om de plägade gifva mer än så mycket.

Drängen. Fuller hafver jag sett gifvas mer än detta är.

Hobergsgubben. »Intet skall jag vara den sämste.» — Tog så en skofvel till och slog i säcken, frågandes, likasom tillföre, om de plägade gifva ännu mer.

Drängen. Ja, än hafver jag sett en, som gifvit mera.

Hobergsgubben. »Ingalunda skall jag vara den sämste;» hvarpå han åter tog en skofvel och slog uti säcken, och frågade ännu en gång, om de plägade gifva mer.

Drängen. Nej, ingen hafver jag sett gifva mera än detta.

Ty han orkade intet mera bära, eljest hade han väl ännu en eller annan gång uppå Hobergsgubbens tillfrågan sagt ja, och så lurat honom att ösa än flere skoflar med riksdalrar uti säcken.

Hobergsgubben. Gack nu hem med detta och kom sedan tillbaka, så skall du få fiskarne med.

Drängen gjorde så, och sålunda hade han gjort sin husbonde en god tjänst, att han med lämpor och godt maner icke allenast afhindrade Hobergsgubben från barnsölet, utan ock bragte en ansenlig faddergåfva med sig från honom.

ÖFVERSIGT

AF

SVENSKA FOLK-LITTERATUREN.

Svenska folk-litteraturen är en bland de rikaste, som något land eger. Hågen för läsning, likasom kunskapen deri, är hos vår allmoge måhända mera allmänt spridd än hos någon annan, och man har icke låtit denna håg sakna näring. Man har likväl härvid alltför litet begagnat det rika förråd, vi hafva af inhemska sagor och sägner, som så väl egna sig till folkläsnings, men hvilka man först nyligen börjat samla och allmängöra. Vår folk-litteratur består således för det mesta af lån utifrån.

I början öfversatte man hufvudsakligast från *danskan*. Hit höra våra äldsta, mest spridda och i litterärhistoriskt hänseende intressantaste folkböcker — sagor, noveller, legender, äfventyr, hvilka återfinnas såsom folkläsnings hos nästan alla europeiska nationer och till större delen ursprungligen äro skaldedikter från medeltiden, de der, efter att hafva utgjort de bildades lust och glädje, småningom, förvandlade till prosa, nedgått till de obildade. Äfven hos oss hafva de icke från början varit folkskrifter eller ämnade dertill, utan först efter hand blifvit det, sedan de hos sina förra läsare undanträngts af mera konstlade diktens skapelser.

Sedermera, från medlet af 1700-talet till och med de båda första årtiondena af vårt århundrade, äro våra flesta folkböcker öfversättningar från *fransyskan*. På detta sätt har större delen af Perraults och Mme d'Aulnoys sagor, äfvensom åtskilliga österländska berättelser, blifvit svensk folkläsnings. Äfven bland dessa hafva flera likaledes öfvergått från de högre stånden till de mindre bildade. Å andra åter synes tydligen, att de blifvit öfversatte enkom för folk-litteraturen. Denna hade dittills hufvudsakligen bildat sig likasom af sig sjelf; men nu röjas åtskilliga bemödanden derför. Jemte sagor, noveller, legender, äfventyr och smärre skämtsamma skrifter, hvaraf den dittills nästan uteslutande utgjorts, förekomma nu historiska uppsatser, bearbetade för folket, ett slags moderna legender om barn och bondpigor, af Gud utrustade med underbara gåfvor, samt hvarjehanda trolldomshistorier, syner, uppenbarelser, drömmar och profetior. Dessa, i förening med några småskrifter, beräknade att anslå sine läsare egentligen genom det osedliga i innehållet och det råa i framställningssättet, bragte hela denna litteratur i vanrykte, då på 1820-talet flera förtjenstfulla försök började göras till dess förbättrande.

Nu öfversattes förnämligast från *tyskan*. I synnerhet anlätades bröderna Grimms sago-samling, hvilken också onekligen är både den rikhaltigaste och med hänseende till framställningssättets naturlighet och

behag den mest lyckade, som hittills i något land utgifvits, och från hvilken hvarje lån således blef en verklig vinst för vår folk-litteratur. Äfven inkommo deri flere religiösa, historiska och ekonomiska uppsatser af värde; men, å andra sidan, också en mängd småskrifter, för det mesta svenska originaler, hvaraf densamma hade föga heder.

I nyaste tider åter hafva inhemska skriftställare af större förmåga börjat egna sig deråt och derigenom folkskrifter uppstått af erkänd förtjenst. Man har likväl i allmänhet för mycket lagt an på förståndet och för litet offrat åt inbillningen, och derigenom icke sällan förfelat de läsares smak, för hvilka man arbetat. Det är icke genom teckningar ur hvardagslifvet, genom skildringar af dess egna sysselsättningar, omsorger och nöjen man lyckas fångsla vår allmoges tycke, i synnerhet om dessa skildringar hålla sig uteslutande inom det allvarsamma. Den älskar tvärtom företädesvis det underbara, äfventyrliga, humoristiska, och den som vill söka förädla folk-litteraturen, måste rätta sig efter detta tycke, men tillse, att det äfventyrliga icke blir smaklöst eller det lustiga ur-artar till råhet.

Hvad beträffar de särskilda *slagen* af våra folkböcker, torde, med fränskiljande af Visor och egenteliga andaktsböcker, hvilka ligga utom planen för närvarande arbete, dessa lämpligast kunna indelas i

Sagor,

Noveller,

Historiska Berättelser,

Legender,

Troldoms-historier,

Syner, Uppenbarelser och Spök-historier,

Spådomar, och Drömm-böcker,

Äfventyr,

Smärre skämtsamma Skrifter, samt

Skrifter i blandade Ämnen.

Vid denna uppställning har Utg. tänkt sig *Sagan* och *Novellen* såsom båda liggande helt och hållet inom diktens område, men åtskiljda genom tillvaron i den förra af någonting underbart, öfvernaturligt, som saknas i den sednare; *Legenden* såsom en kristelig saga, åsyftande kristendomens förherrligande, eller der någon af dess heroer uppträder såsom hufvudperson; *Äfventyret* såsom en komisk saga, der det underbara är karrikeradt eller behandlingen i öfrigt har en komisk karakter.

Vid den redogörelse för de särskilda skrifterna inom de ofvannämnda *slagen*, hvartill vi nu öfvergå, bör, såsom den ursprungligen äldsta och i litterärhistoriskt hänseende vigtigaste, först nämnas berättelse-cykeln *De sju vise Mästare*, hvilken icke egenteligen kan hänföras till någondera af de uppräknade *slagen*, utan snarare utgör en sammanfattning af de flesta deribland och hvilken vi vilja kalla ett

SAGOVERK.

De sju wise Mästare.

Se Svenska Folkböcker. Utgifne af P. O. Bäckström, I, 1—139. Följande derstädes s. 7, 8 icke omnämde svenska upplagor hafva sedermera blifvit Utg. bekanta: »The siu Wijse Mästare, huruledes Pontianus, en Keijsare uthi Rom, befaler sin Son the siu Wijse Mästarne i händer, at lära the siu frija bookliga konster, och huruledes han wardt igenom sin Stiuffmoders otrohet, siu resor fördt til galgan, men hwar resa uthaff Mästarne frelst ifrån döden medh sköne lijknelser, och wardt sedan en berömbd Keijsare i Rom, Swåra nyttigh och lustigh ath läsa. Nyligen förswenskat (aff J. H. B. 1642) och tryckt: Stockholm, åhr 1668,» 8:o (T. XXXVII Bibliographica bland Palm-sköldska Samlingarne å Upsala Universitets-Bibliothek, s. 661); Stockholm 1700, 96 sid., 8:o; »Pontianus.» Stockholm 1700, 65 sid., 8:o; (APELBLAD, Om svenska Anonymer och Psevdonymer, i handskrift å nämde Bibliothek). Utg. har dessutom sett tvenne defekta upplagor, å hvilka båda titelbladet saknas, men som tyckas vara från slutet af 1600- eller början af 1700-talet.

SAGOR.

1. Helena Antonia af Constantinopel.

Se Svenska Folkböcker, I, 184—234.

Svenska upplagor. En af år 1667 (NYERUP, Morskabs-læsning, s. 139); En af Götheborg 1683 (NYERUP, l. c.); »En sköön och sannfärdigh historia om den tolamodiga Helena Antonia aff Constantinopel. ganska ljuflig til ath läsa. tryckt åhr 1687,» 8:o (T. XXXVII. Bibliographica bland Palmsköldska Samlingarne, s. 701); »En underlig och mycket sällsam historia om then tolamodiga Helena Antonia aff Constantinopel, hwarutinnan Man kan beskåda lyckones obeständiga lopp mycket behagelig til ath läsa. heriempte är ock infört wid ändan en skiön och ny wijsa om Paris och sköna Helena aff Grekeland, samt hela trojaniske ynckelige undergång och förstöring sammanfattat af the tro-werdigaste scribenter, tryckt år 1699,» 8:o (l. c., s. 707); En af 1743 (APELBLAD, l. c.); »En underlig och mycket sällsam Historia, Om den Tolmodiga Helena Antonia Af Constantinopel, Hwarutinnan man kan beskåda Lyckones obeständiga lopp; mycket behagelig at läsa. Här jämte är wid ändan infördt En kort Beskrifning och Wisa, Om Paris och sköna

Helena Af Grekland, Samt hela Trojas ynkliga undergång och förstöring igenom den stora Trä-Hästen; Sammanfattad af de trovärdigste Skribenter. Tryckt År 1772,» 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist, 1784, 48 sid., 8:o; D:o 1802, 63 sid., 8:o; »En underlig — — behagelig att läsa. Tryckt i Örebro, år 1785,» 40 sid., 8:o; Gefle 1799 (NYERUP, I. C., s. 140); Götheborg, Samuel Norberg, 1810, 44 sid., 8:o; Wexiö, K. Gymn. Boktryckeriet, 1817, 39 sid., 8:o; »Den Sköna och Tålmodiga Helena Antonia af Constantinopel, eller Lyckans Obeständighet. Stockholm, Tryckt hos Johan Hörberg, 1824,» 32 sid., 8:o (Denna upplaga företer några, ehuru obetydliga förändringar af de äldre; kapitlen, 29 till antalet, likasom i de äldre upplagorna, sakna de i dessa förekommande rubriker); Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828, 26 sid., 8:o (aftryck af nästföregående upplaga); Götheborg, Sam. Norberg, 1828, 48 sid., 8:o (aftryck af de äldre upplagorna); Jönköping, J. P. Lundström, 1832, 31 sid., 8:o (aftryck af 1824 års upplaga); »En förunderlig och mycket behagelig Historia, Om Den Sköna och Tålmodiga Helena Antonia af Constantinopel. Hvaruti man kan beskåda Lyckans obeständighet. Jönköping, 1832, Tryckt hos N. E. Lundström,» 20 sid., 8:o (en förkortad bearbetning i 10 kapitel med öfverskrifter, hvilka dock äro andra än i de äldre upplagorna); D:o 1834, 20 sid., 8:o (aftryck af nästföregående upplaga); Westervik, Carl O. Ekblad, 1834, 24 sid., 8:o (aftryck af nyssnämde upplagor); Lund, Lundbergska Boktryckeriet 1835, 40 sid., 8:o (aftryck af de äldre upplagorna); Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837, 20 sid., 8:o (aftryck af 1832 års förkortade upplaga); Jönköping, J. P. Lundström, 1841, 32 sid., 8:o (aftryck af 1824 års upplaga); Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1843, 20 sid., 8:o (aftryck af 1832 års förkortade upplaga); Jönköping, J. P. Lundström, 1844, 32 sid., 8:o (aftryck af 1824 års upplaga); Norrköping, Chr. Törneqvist, 1844, 20 sid., 8:o (aftryck af 1832 års upplaga); Sundswall, L. Blomdahl, 1844, 31 sid., 8:o (aftryck af 1832 års upplaga), samt »Den Sköna och Dygdiga Prinsessan Helena Antonia af Constantinopel. En Historia; som wisar lyckans omwexlingar i denna verlden; efter den fullständigaste äldre upplagan i 19 kapitel å nyo utgifwen. Till nöjsam läsning wid lediga stunder. Westerwik, tryckt hos Ekblad et Comp. 1845,» 36 sid., 12:o (moderniserad bearbetning i 29 (icke 19) kapitel, olik alla de föregående).

2. Hildegardis och Talandus.

Se Svenska Folkböcker. I, 264—274. J APELBLADS afhandling om Svenska Anonymer och Pseudonymer omtalas en upplaga af år 1699, hvarå titeln är alldeles lika med den s. 263 anförda upplagan af år 1689, utom att efter ordet »Talandus» är tillagdt, »och wid ändan om Herculis lef-

verne och stora bedrifter, såsom och om then lärde Uffspegel Diogenes finnes här införde.» Stockholm 1699, 32 sid., 8:o. I en upplaga af folkboken om Fyra Köpmän, tryckt i Carlskrona 1809, förekommer äfven sagan om Hildegardis och Talandus.

3. *Kæjser Octavianus.*

Se Svenska Folkböcker. I, 235—263. En upplaga af »Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1830,» 24 sid., 8:o, för öfrigt så till titel som innehåll ordagrannat lika de s. 238 anförda upplagor, har sedermera blifvit Utg. bekant.

4. *Melusina.*

Se l. c., s. 325—337. Följande äldre upplagor, hvilka icke finnas anförda s. 327, hafva sedermera kommit Utg. tillhanda: »En Wacker och Behagelig, Men därjämte Mycket Ynkelig Historia Om Prinsessan Melusina Och Gref Reijmundt, Huruledes de på et underligt sätt kommit tilsammans, och åter af et särdeles tilfälle åtskilde blifwit. Örebro, Tryckt hos J. P. Lindh, MDCCLXXXVIII,» 32 sid., 8:o; »En ganska wacker och märkwärdig Historia — — åtskiljde blifwit, helt ömkansvärdt at läsa, från Danska språket öfversatt. Fahlun, 1801, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar,» 28 sid., 8:o; jemte åtskilliga nyare, såsom: Jönköping, Direktör Lundströms Tryckeri, 1818, 24 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1844, 24 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1844, 16 sid., 8:o; Norrköping, Chr. Törneqvist, 1844, 16 sid., 8:o; samt Fahlun, J. F. Åkerblom, 1845, 16 sid., 8:o. Den s. 327 omnämnda upplagan, tryckt i Stockholm hos Nestius 1824, är icke den vanliga bearbetningen, som förekommer i alla de öfriga upplagorna af folkboken, utan ett astryck af den i Svenska Folksagor. En dansk upplaga: »Historien om Ridder Reymund og Prindsesse Melusine, en Kongedatter af Albanien, tilligemed en kort Beskrivelse over deres 10 Sønner, hvoraf de fleste vare Vandskapninger. Kjöbenhavn, 1842,» 22 sid., 8:o, anføres såsom tillägg till de s. 327 uppräknade.

5. *Fortunatus.*

Se Svenska Folkböcker. II, 1—30.

6. *En Konung i England och hans Söner.*

Man finner denna saga på Isländska i en handskrift å Kongl. Bibliotheket i Stockholm, med följande öfverskrift: Sagann af Artus

Syne Kōngzins in Einglande, og Carle og Wilhiälame Brædrum hans, samt i en fr̃n **holländskan** öfversatt rimad **dansk** folkbok under titel: En herlig ny Historie om Konning Edvarde af Engeland, som var udi en ulægelig Sygdom geraaden, men dog af en viis Qvindes Raad blev cureret og det formedelst Kongens yngste Son Prints Arti Friemodighed, som havde sin syge Fader saa kjær, at han rejste til den rige Dronning af Arabia, hvor han med Liste bekom hendes Kle-nodier, og förde Dronningens dyrebare Fugl Phoenix hjem med sig, dog paa det sidste efter megen Gjenvordighed, som Prints Artus havde udstanden, bekom han Dronningen til ægte. Lystig at læse. Af hollandsk paa danske Rim udsat af P. J. H. Kjöbenhavn 1696 (NYERUP, Morskabslæsning, s. 227), hvarmed den svenska folkboken, ehuru något förkortad, noga öfverens-stämmer. Liknande **tyiska** folksagor äro »Der treue Fuchs» och »Königinn Wilowitte mit ihren zwey Töchtern» bland Kindermährchen aus mündlichen Erzählungen gesammelt. Erfurt 1787, s. 94—126, en berättelse bland VULPII Ammenmährchen. Weimar 1791, samt »Der goldene Vogel,» hvilken äfven blifvit svensk folkbok, och »Das Wasser des Lebens» bland bröderne GAIMS Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 343—353, II, 73—80 och III, 101—103. En be-slägtad **rysk** folksaga förekommer bland VOGLS Die ältesten Volks-mährchen der Russen. Wien 1841, s. 119—133: »Das Märchen von Ljubin Czarewitsch, der schönen Czarewna, seiner Gemahlinn, und dem beflügelten Wolf.»

Den **svenska** folkboken, rimad likasom den danska, är tvifvels-utan en öfversättning fr̃n denna. En konung i England hade fått en sjukdom, som endast kunde botas derigenom, att någon förde till honom fogeln Phoenix fr̃n »Arabie land.» Hans äldste son Carl beger sig först på vägen för att hemta den underbara fogeln, men stannar i Paris, der han under nöjen och vällust glömmar sitt uppdrag. Likaså den andra sonen, Willhelm. Den tredje, Attus, anländer lyckligen till Arabien, der ett åldrigt par ger honom anvisning på en åsna, som skulle visa ho-nom vägen till fogel Phoenix. Åsnan för honom också ganska riktigt till ett slott, der alla ligga försänkta i sömn, under det fogel Phoenix sjunger. Prinsen går in i slottet och finner der åtskilliga dyrbarheter, dem han bemäktigar sig: ett bröd, som aldrig tog slut; en flaska vin, som aldrig blef tom; ett svärd, som kunde betvinga hundratusen man, samt fogel Phoenix. Nu upptäcker han äfven en fager drottning, slum-rande i sin sofkammare, och sedan han tagit hennes ära, beger han sig bort med sitt öfriga byte. Så snart fogel Phoenix är borta, vakna drott-ningen och hennes kämpar. Då hon saknar sina skatter, svär hon att hämnas; men åsnan räddar prinsen fr̃n alla förföljelser. Han kommer

först till Marocco, der han, för att rädda landet från hungersnöd, utlånar sitt bröd emot löfte om tio tusen man, då det återfordras. På samma sätt får han af konungen i Spanien löfte om 20,000 och af konungen i Frankrike om 30,000 man, vid återfordrandet af sin vinflaska och sitt svärd, hvilka han lånat dem. I Orleans träffar han sina bröder, som främtaga honom både fogeln och åsnan, samt begifva sig till fadren, för hvilken de föregifva, att de sjelfve hemtat fogeln från Arabien. Attus kommer, förklädd, till England och tar tjenst som stalldräng hos sin far. Emedlertid har drottningen i Arabien födt en son, och när piltten vuxit till, tar hon honom med sig att uppsöka hans fader. I Marocco, Spanien och Frankrike återfordrar hon sina klenoder och får det utlofvade manskapet, hvarmed hon beger sig till England och belägrar London. Konungen sänder sina äldste söner till henne att bedja om nåd. Hennes son frågar, om någon af dem är hans fader; men hon svarar nej. Nu upptäcker sig Attus, som går ut till drottningen, af hvilken han blir med all ära emottagen samt helsad såsom herre och gemål. Brödernes svek uppdragas och sagan slutar med följande ord:

»Kongen lät dräpa de Söner så snart
För de hade ljugit på Atti så hårdt,
Här wid sig Drottningen glädde.
Så bød hon Kongen hans Fader god natt,
Länge at lefwa, ty jag hafwer fått
Min Käraste som mig skal leda.»

De enda upplagor Utg. sett äro: »Lyckans flygande Fana, Eller en Historia Om Tre fattige Skräddare, Som genom Pelégrims-Resa kommo omsider till wärdighet och stort wälstånd, hwars utgång är lustig at läsa. Hwarjemte ock en annan Historia, En Konung i Engeland och hans tre Söner. Tryckt i År», 36 sid. (hvaraf de 23 sista innehålla denna saga), 8:o; Götheborg, Sam. Norberg, 1800, 36 sid., 8:o, samt »Fågel Phönix, En märkwärdig och besynnerlig händelse, förestäld uti en Historia, Om En Konung i England och hans tre Söner. Lund 1833, i Lundbergiska Tryckeriet», 16 sid., 8:o. — Liknande svenska folksagor förekomma i åtskilliga landsorter, se HYLÉN-CAVALLIUS och STEPHENS, Svenska Folk-Sagor och Äfventyr. Stockholm 1844. I, 151—166: »Ungdoms-Landet».

7. Carfus och Moderus.

Denna saga är en af våra äldre och oftast omtryckta folkböcker. APELBLAD (Om svenska Anonymer och Pseudonymer) anför upplagor af år 1699 och af Stockholm 1703, 8:o, samt tillägger: »in igno-

minimam officinarum typographicarum quotannis recusat. Utan att just böra instämma i ett så strängt omdöme, måste man likväl medgifva, att denna saga hvarken i afseende å uppfinning eller stil eger sådana förtjenster, som kunna rättfärdiga de många upplagor den erhållit. Den är förmodligen en öfversättning, ehuru man icke här, såsom i de flesta andra från samma tid, kan af lemningar från originalspråket utfinna detta, så vida man icke af åtskilliga namn med latinska ändelser, såsom Carsus, Moderus, Tolomannus, Eremus Skadalcus o. d., eller af uppgiften, att staden, der Moderus blifvit begravnen, hetat Qvieto, hvilket möjligen skulle kunna vara ett till nomen proprium förvandladt adjektiv, kunde sluta till ett latinskt original. Den bekanta berättelsen om Androclus och lejonet i AULI GELLII Noctes Atticæ. V. 14, hvilken man igenfinner i denna saga, är, ehuru visserligen endast en episod, likväl der af sådan vikt, att hela sagan möjligen endast är en utläggning deraf.

Innehållet är i korthet följande. Uti Indien i en stor skog, kallad »Eremus Skadalcus, eller then skadelige ökn», låg ett litet torp, hvars egare hade tvenne söner Carsus och Moderus, den förre en ogudaktig sälle, den sednare from och lydig, och derföre mera afhållen af sina föräldrar. Afundsjuk häröfver uppsöker honom Carsus, medan han vallar sin faders får, och störter honom utför ett högt berg ned i en stor rishög. Föräldrarne leta efter Moderus öfverallt i skogen, och Carsus låtsar ifrigt biträda dem; men då de mot aftonen komma till berget, utför hvilket Moderus blifvit kastad, synes hans vålnad deruppe, hvaröfver Carsus blir så förskräckt, att han icke vågar återvända till sina föräldrars hus. Emedlertid hade ett lejon funnit Moderus i rishögen och burit honom till sin kula, der han åter kommer till lifs och förses sedermera af lejonet med föda och kläder. Sedan de på detta sätt lefvat tillsammans i 6 år, fångas lejonet, hvarefter Moderus lemnar dess kula och ledsagas af en stor orm genom skogen till en herrgård, der en piga ger honom herberge öfver natten. Samma natt drömmer gårdens egare, att han fått en tjenare, hvars like i dejlighet och trohet icke fanns i hela världen, och då han om morgonen berättar denna dröm för pigan, omtalar hon, huru Moderus aftonen förut infunnit sig vid gården och der blifvit herbergerad. Moderus berättar nu sina öden och blir tagen i adelsmannens tjänst samt kommer hos honom i stor gunst, så att, då Moderus, efter fyra års förlopp, begär sitt orlof för att se sig vidare om i världen, tillbjuder adelsmannen honom sin äldsta dotter till hustru, hvilket anbud Moderus med tacksamhet emottager, men står likväl fast vid sin föresats att genom resor i andra trakter söka skaffa sig större erfarenhet innan han för alltid sätter sig till ro. Under sin resa tar han nattqvarter på en krog, der han är nära att mördas af värden, men räddar sig, efter erhållen varning af dennes dotter, på det sätt, att han i sin säng lägger liket efter en nyss mördad resande och gömmer sig själf

bakom dörren, samt smyger sig ut, i detsamma krögaren kommer för att döda honom. Han döljer sig öfver natten på kyrkogården i en nygräfd graf och flyr i dagningen derifrån, samt anländer mot aftonen till en grefves gård, der han åter berättar sina olyckor och får af greffen skydd samt löfte om hämd på krögaren. Denne, jemte åtskillige af grannarne, bjudes af greffen på ett gästabud, då värden ber att få på sin tjenare öfverlåta den pligt, som enligt ortens sed ålåg honom, att hålla ett tal för sina gäster. Moderus framträder nu och förtäljer hvad som händt honom på krogen. Krögarens ångest röjer honom, han fångslas och dödas, jemte hela röfwarebandet, och Moderus tjänar sedan greffen en lång tid med mycket beröm. Ryktet om hans goda egenskaper kommer för sjelfve konungens öron, som kallar honom till sig och låter honom ännu en gång berättat sin historia, hvarest han tager honom i sin tjänst, slår honom till riddare och visar honom mycken bevägenhet. Sedan denne konung, hvars namn var Tolomannus, dött, kommer Moderus i icke mindre ynnest hos hans efterträdare; men härigenom väckes de öfriga hofmännens afund, och genom deras förtal dömmes Moderus att kastas i lejonkulan. Här igenfinner han sitt gamla lejon, som, i stället att sönderslita honom, möter honom med smekningar och ger på allt sätt tillkänna sin fägnad att återse honom. Moderi oskuld blir nu upptäckt, och han kommer i ännu större gunst hos konungen än förut; men efter två års förlopp ber han att få återvända till sin trolofvade, och konungen måste, ehuru ogerna, släppa honom. Med ett talrikt följebeger han sig på väg, och träffar under resan sin bror Carsus, hvilken nu måste tiggas sitt uppehälle, emedan han straxt efter sin flykt ur fadrens hus blifvit tillfångatagen, hållen för en röfware och stympad till högra handen och foten. Moderus visar honom all godhet, försörjer honom med alla förnödenheter och ber honom åtfölja sig. De komma till en krog, der under natten tvenne bofvar, som gömt sig under Moderi säng, öfverfalla honom, släpa honom ut genom fönstret och binda honom vid ett träd i skogen, der han anträffas af en jagande adelsman, hvilken vårdar och återkallar honom till lifvet. Emedlertid hade Carsus, efter brodrens försvinnande, fångslat krögaren, hvilken han trodde hafva dertill varit skyldig, och denne är nära att därför få gå till döden, då Moderus infinner sig och räddar honom. Nu beger sig Moderus med Carsus och hela sitt följ, jemte lejonet, hvilket åter uppsökt honom, till sin trolofvade, med hvilken han firar sitt bröllop. Sedermera gör han ett besök hos sin gamle fader, hvilken han ännu finner i lifvet — modren hade under tiden dött — och då han icke vill öfvergifva sitt torp, ger honom Moderus rikeligen att lefva utaf för sina återstående dagar, och beger sig så tillbaka till sin hustru och svärfader. När Moderus hunnit en ålder af 80 år, afsomnar han och begravnes i staden Qvieta. Öfver hans graf sättes en elfenbenstafva med följande rim i förgyllda bokstäfver:

»Then lyckan förde hit och thit, som vinden,
 Röen, och som skytten drifwer häftigt Hinden
 Nu ligger här, at Mullen Benen hwita,
 Til sideta Timma skyla skal och lita:
 Nu ej längre på then hala Lycka,
 Som honom i digra sorgen wicka.
 Nu hwilar sig den stolta Lyckans Frände,
 Den hennes skott motstod, som hon utsände,
 I thenna swarta jord med Marmor-Stenar,
 Ombygd och beprydd med Guld och Palme-Grenar,
 Hwar här och fins igen i Himmels höga,
 Bland Lust och Frögd, som sedt har intet öga.»

De upplagor, Utg. sett, äro: »En ganska ynnelig och tankvärdig Historia, Om twenne Bröder Carso och Modero, Huruledes then ena then andra döda wille, och han på et underligt sätt undankom. Hwilken Historia är författad uti 14 Capitel, dock ganska lustig at läsa. Härjämte och en annan thesslikes Historia Om Chariton, Hvilken på resan åt Jerusalem af Röfware fången och fångslader blef, och dock genom Guds underbara Skickelse omsider lyckeligen befriad wardt. Tryckt i Åhr», 48 sid. (hvaraf de 44 första innehålla sagan om Carsus och Moderus), 8:o (tyckes vara från början af 1700-talet); »Tryckt i År», 20 sid., 8:o (yngre än den förra och troligen från medlet af 1700-talet); »Tryckt på nytt 1780», 48 sid., 8:o; »Trykte i Örebro 1786», 32 sid., 8:o; Örebro, J. P. Lind, 1790, 32 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist, 1799, 48 sid., 8:o; D:o 1801, 48 sid., 8:o, »En ganska ynnelig och tankvärdig Historia, Om twenne Bröder Carso och Modero, Huruledes den ena then andra döda wille, och han på ett underligt sätt undankom; hwilken Historia är författad uti Fjorton Capitel. Jönköping, 1818, tryckt i Direktören Lundströms Tryckeri,» 30 sid., 8:o; »Tryckt i Wexiö år 1822», 30 sid., 8:o; Stockholm, Marqvardska Boktryckeriet, 1824, 31 sid., 8:o; »En ömkelig Men dock tankvärdig Historia, Om Twenne Bröder vid namn Carsus och Moderus, Uti Hvilken berättas, huru som den äldre, som war en wanartig och ogudaktig sälle, wille döda den yngre, som war wälartad och from, och derföre sinom Föräldrom kär och behagelig. Berättelsen är författad uti 14 Capitel och nöjsam att läsa vid lediga stunder. Malmö, 1827. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 48 sid., 8:o (något, ehuru föga betydligt, förändrad upplaga); Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828, 24 sid., 8:o (aftryck af de äldre upplagorna); Jönköping, N. E. Lundström, 1832, 16 sid., 8:o (aftryck af 1827 års upplaga); D:o 1833; D:o 1835; Götheborg, Sam. Norberg, 1836, 40 sid., 8:o (aftryck af de äldre upplagorna); Jönköping, J. P. Lundström, 1841, 31 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1844, 16 sid., 8:o, samt »En ganska ömkelig och tankvärdig Historia, Om twenne Brö-

der Carsus och Moderus, Huruledes den ena ville döda den andra, men han på ett underligt sätt undankom. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1844», 16 sid. 8:o (förkortad bearbetning).

8. Floridor och Casta.

Denna folkbok är efter all anledning en öfversättning från Fransyskan. Originalen har Utg. emedertid icke lyckats upptäcka. Det är en helt kort berättelse, huruledes i Cairo en förnäm och mycket rik enka förordnat i sitt testamente, att alla hennes rikedomar skulle tillfalla den unga flickan, som kunde nedtaga en krans, hvilken hängde vid ett silkesnöre från taket i den aflidnas gemak. Flera försökte, men ingen lyckades. Kransen hade nemligen den egenskapen, att så snart en flicka, som icke var en ren jungfru, sökte nedtaga den, drog den sig af sig sjelf upp åt taket, att den ej kunde räddas. Ryktet om detta testamente och de många fruktlösa försöken att komma i besittning deraf kom äfven till en fattig vallflickas öron. Hon älskade en ung herde, vid namn Floridor, och var äfven älskad tillbaka; men hans rika föräldrar förbjödo deras förening. Då beslutar Casta att söka vinna det rika arvet. Hon anmäler sig hos magistraten och, sedan hon blifvit införd i den aflidnas kammare, sänker sig kransen af sig sjelf ned på hennes hufvud och hon förklaras för rättmätig arftagerska till allegendomen. Nu ångra Floridors föräldrar sin hårdhet och äfven han sjelf vågar icke längre fria till den rika arftagerskan; men hon uppmuntrar honom och så blifva de ett lyckligt par.

Den äldsta upplaga, Utg. sett af denna saga, förekommer i en »Älmanach På Åhret efter Christi Födelse, 1745. Beräknad och stäld til Jönkiöpings Meridian Af Jonas Hielm. Jemte en Historia om Kyskhet och thess Belöning. Jönköping, Tryckt hos Sal. Falcks Enckia», 48 sid (hvaraf ifrågavarande »Historia om Kyskhet och thess Belöning» upptager de sista 7), 32:o. Andra Utg. bekanta upplagor äro: »En mycket nöjsam och wacker Historia, Om Floridor Och Den dygdiga och sköna Casta. Tryckt i Upsala, 1794», 8 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist 1799, 8 sid., 8:o; D:o 1801; »Omtryckt i Gefle år 1809», 8 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1814, 8 sid., 8:o, samt Fahlun, J. F. Åkerblom, 1845, 8 sid., 8:o.

9. Askungen.

Se Svenska Folkböcker. II, 45—56. En upplaga, tryckt i Norrköping hos Chr. Törnequist 1844, 16 sid., 8:o, och en i Eskilstuna hos P. Larsson 1845, 8 sid., 8:o, hafva sedermera blifvit Utg. bekanta.

10. *Omme-Listen.*

Se Svenska Folkböcker. II, 57—67.

11. *Blå-Skägget.*

Se I. c., s. 68—73. Den sednaste upplaga Utg. sett af denna saga är tryckt i Götheborg i Norbergiska tryckeriet 1844, 8 sid., 8:o. En moderniserad bearbetning, sannolikt öfversatt ifrån tyskan samt endast till hufvuddragen lik den fransyska sagan, har utkommit under titel: »Riddar Blåskäggs Sju Hustrur. Stockholm, Elmén & Granbergs Tryckeri, 1847», 16 sid., 8:o.

12. *Blå Fågel.*

Se I. c., s. 74—99.

13. *Fucksalighetens Ö.*

Se I. c., s. 100—114. En annan bearbetning af denna saga, än den i folkboken, förekommer i veckoskriften *Artiga och Nöjsamma Tidsfördrif*. Stockholm 1767, s. 6—36.

14. *Prinsessan Fortunée.*

Originalen till denna folkbok igenfinnes bland Madame d'AULNOY's *Contes des Fées* under titel »Fortunée» (införd i *Cabinet des Fées*. III, 8—23).

En torpare hade en son och en dotter. På sin sotsäng lemnade han sin dotter, Fortunée, ett neglikestånd och en silfverring, som han erhållit af ett fremmande fruntimmer, och gaf sin son, Bedou, hela den öfriga qvarlåtenskapen, bestående af en höna, ett halmbolster och ett par karmstolar. Sedan fadren dött, bemöter Bedou sin syster med hårdhet; han nekar henne att sätta sig på hans stolar, och af de ägg, hönan värper åt honom, ger han henne endast skalen. För att trösta sig, går hon till källan att hemta vatten till att dermed vattna sina neglikor. Här träffar hon skogarnes drottning, som visar henne mycken välvilja och förvandlar hennes lerkruka i en af guld, besatt med diamanter. För att på något sätt visa henne sin erkänsla, ger Fortunée henne i stället silfverringen. Vid hemkomsten finner hon, att hennes bror stulit neglikorna och i stället ditlagt ett kålhufvud. Detta börjar tala och undermåttat henne, att neglikorna voro gömda i brodrens halmbolster, samt ber att blifva flyttadt tillbaka till kål-landet. Fortunée uppfyller denna önskan och möter nu hönan, som likaledes börjar orera och af hvilken

hon erfar, att hon ej är dotter af torparen, utan af en mäktig konung, som, då hans drottning födt honom sex flickor efter hvarandra, hotat att döda henne, om hon ej nästa gång födde en son. Då nu äfven det sjunde barnet blir en flicka, skyndar modrens syster, skogsdrottningen, som i detsamma nedkommit med en son, att sända sina andar med denne för att utbyta barnen; men en fiendtlig fée förvandlar barnet i ett neglikestånd. Drottningen måste nu fly med sitt späda barn och finner en tillflykt i torparens koja, der hon dör, sedan hon qvarlemnadt sitt barn, Fortunée, att uppfostras såsom torparens dotter. Hennes syster, skogsdrottningen, förvandlar torparens hustru i en höna, på det hon ej måtte yppa hemligheten, och konungens drabanter, som kommit att med våld återföra modren och barnet, i kålhufvuden. Fortunée skyndar, sedan hon erhållit dessa upplysningar, att ur brodrens bolster hemta sina neglikor, men finner dem försvarade af en otalig mängd råttor. Dessa fly likväl, så snart hon slår vatten på dem ur den gyllne krukan, och då hon nu återfår sitt neglikestånd, börjar äfven detta tilltala henne och det med en kärleksförklaring. Nu uppenbarar sig skogsdrottningen och föreställer för Fortunée sin son, från neglikestånd förvandlad till en ung skön prins. Numera är nemligen förtrollningen löst, hönan och kålhufvudena återfå sin naturliga skepnad, de båda unga förlofvas medelst silfverringen, och Fortunée hämnas endast genom välgärningar den hårdhet Bedou visat henne.

De svenska upplagor, Utg. sett, äro: »Afton Tidsfördrif I Pig-Kammaren. Sagan om Prinsessan Fortunée. Stockholm, Tryckt hos Joh. C. Holmberg, 1796», 15 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqwist, 1802, 16 sid., 8:o, samt »Prinsessan Fortunée eller Lyckans Barn, i hwilken hjertrörande Historia förekomma en Höna, ett Nejlike-blomster och ett Kålhufvud, alla talande. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1826», 16 sid., 8:o (en sednare, moderniserad fri bearbetning, efter hvilken sagan jemväl finnes införd bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1845. II, 141—185: »Prinsessan Fortunée»).

15. Prinsessan i sofwande skogen.

Man finner denna saga, som påminner om Brynhildas sömn och uppvaknande i den gamla nordiska sagan om Sigurd och Brynhilda, på **italienska** i BASILE's Pentamerone. V, 8. »Sole, Luna e Talia»; på **fransyska** bland PERRAULTS Contes de ma mere l'Oye (aftryckt i Cabinet des Fées. I, 38—80: »La belle au bois dormant»), och på **tyska** bland bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 298—302: »Dornröschen» (aftryckt i Die blaue Bibliothek aller Nationen. Nordhausen 1846, s. 111—119).

I den svenska folkboken, öfversatt från den fransyska, förtäljes hurusom en konung och en drottning, länge barnlösa, ändteligen fått sin ifrigaste önskan uppfylld genom en dotters födelse. Alla feer i landet bjudas till fadder, utom en, som var så gammal, att hon aldrig brukade lemna sitt slott. Icke desto mindre infinner sig äfven hon, och då konungen icke har att framsätta för henne en lika prätlig kuvert, som för de öfriga, förklarar hon i harmen, då de andra feerna framkomma med sina faddergåfvor, att den unga prinsessan skall såra sig på en slända och deraf dö. En af feerna, som med flit dröjt till sist, mildrar dock denna olycksspådom så, att prinsessan endast skall falla i en hundraårig sömn, hvarur en ung konungason skall väcka henne. Konungen förbjuder vid lifsstraff bruket af sländor i hela sitt land; men en gång, då han är frånvarande, träffar prinsessan i ett afläget tornrum i slottet en gammal gumma, spinnande på en slända. Prinsessan vill försöka att äfven begagna den, men sårar sig och faller i den förutspådda sömnen, och, på det hon icke måtte finna sig ensam vid uppvaknandet, sänker feen alla i slottet i en dylik sömn samt låter stora träd och hvassa törnen vaxa upp deromkring såsom ett värn. Efter hundra år jagar en ung prins i samma skog, upptäcker det hemlighetsfulla slottet samt väcker prinsessan och med detsamma alla de öfriga. Han firar samma afton med henne sitt bröllop, besöker henne ofta i hemlighet och får med henne två söner Blondin och Brunet. Efter någon tid dör hans fader, och nu, sjelf konung, tar han sin gemål och sina barn hem till sitt slott. Men här fattar hans mor, af jättesläkt, hat till den unga drottningen och hennes söner. Medan konungen är ute i krig, befaller hon sin köksmästare att slagta både sönerne och modren samt anrätta dem åt henne. Han låtsar efterkomma denna befallning, men anrättar i stället ett får, ett lamm och en qviga. Den gamla upptäcker likväl detta bedrägeri och låter nu gräfva en djup grop, som fylles till hälften med glödande kol, samt befaller, att drottningen och de båda prinsarne skola kastas deri, men i detsamma återkommer konungen, och den gamla störtar sig nu sjelf i gropen, hvarefter köksmästaren blir rikeligen belönad för sin trohet, och konungen lefver länge lyckligt med sin gemål och sina barn.

Den enda upplaga Utg. sett är: »Afton-Tidsfördrif I Pig-Kammaren. Saga om den sköna Prinsessan i sofwande Skogen. Stockholm, Tryckt hos J. C. Holmberg, År 1788», 12 sid., 8:o. — En öfversättning af den tyska sagan i bröderne Grimms samling förekommer för öfrigt i Julläsning för barn. 1838. Utgifwen af H. REUTERDAHL. Lund 1838, s. 83—86: »Törn-Rosa».

16. Twenne olika Systrar.

Denna saga är mycket spridd. Den förekommer, i mer eller mindre skiljaktiga uppteckningar, på italienska i Basile's Pentamerone.

III, 10: »Le tre Fate» och IV, 7: »Le doje Pizzelle»; på **fransyska** bland PERRAULTS Contes de ma mère l'Oye: »Les Fées» (Cabinet des Fées. I, 21—25); på **tyska** bland Féen-Märchen. Braunschweig 1801, s. 1 etc.: »Die belohnte Freigebigkeit» och i Fabeln, Märchen und Erzählungen für Kinder. Von CAROLINE STAHL. Nürnberg 1818, s. 164 etc.: »Die gute und böse Schwester», äfvensom »Die drei Männlein im Walde» samt början af sagan om »Frau Holle» bland bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 81—88 och 154—158, hafva en påtaglig likhet med ifrågavarande saga; samt på **danska** bland WINTHERS Danske Folkeeventyr. Kiöbenh. 1823, s. 36—39: »Den onde Stedmoder».

Den **svenska** folkboken är sannolikt öfversatt från fransyskan, och öfverensstämmer nära med Perraults uppteckning. De enda upplagor Utg. sett äro: »Trenne stycken nya och alt för artiga Historier, Eller Sagor, Den Första: Om en upbränd bakdantare eller förtalare. Den Andra: Om den lyckliga Spinnerskan Berta. Den tredje: Om hjälpsamhetens belöning, Eller Twenne olika Systrar. Öfversatt på Swenska. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqwist 1798» 8 sid., 8:o, och 1802, 8 sid., 8:o. I annan öfver-sättning (efter JÜNGER) finnes den införd i Morfar i sin Ländstol vid Julbrasan. Lärorika och roande Sagor och Berättelser för små Åhörare. Stockh. 1840, s. 82—88: »De begge Systrarne», samt är för öfrigt en bland de vanligaste ammsagor.

En enka har tvenne döttrar: den äldsta ful och högfärdig, men det oaktadt modrens älskling, den yngre vacker och vänlig. Den sednare måste uträtta alla gröfre arbeten och, bland annat, två gånger om dagen hemta vatten ur en brunn väl en half mil från hemmet. En dag finner hon vid brunnen en fattig gumma, som ber henne om litet vatten, och hon uppfyller vänligt och gerna hennes bön. Till belöning förlänar henne gumman, som var en fée, att vid hvart ord hon talade, skulle en vacker blomma eller en dyrbar sten falla ur hennes mun. Då modren vid flickans hemkomst upptäcker denna hennes egenskap, skickar hon sin äldsta dotter till brunnen för att förvärfva en dylik; men hon är snäsig emot féen och får till straff, att en orm eller en groda skall falla ur hennes mun för hvarje ord hon yttrar. När modren erfar detta, blir hon ännu mer förbittrad på den yngre dottren och jagar henne ur huset. Flickan flyr undan till närmaste skog, der hon upptäcket af landets kronprins, som der jagade. Han förälskar sig i den sköna flickan och när han finner hvilka skatter hvarje ord ur hennes mun förlänade, tar han henne till sin gemål. Den äldre system blir deremot hatad och afskydd af alla samt slutar sitt lif i en ödemark.

17. Ronung God och Prins Älskad.

Originalet till denna folkbok är den **fransyska** sagan »Le Prince Chéri» af Madame LE PRINCE DE BEAUMONT (Magasin des

Enfans. Stockholm 1786. I, 15—40. — Cabinet des Fées. XXXV, 129—150).

De enda Utg. bekanta **svenska** upplagor äro: »Saga om Konung God och Prins Älskad, Innehållande: 1) Konung Gods mildhet mot sina Undersåtare; huru han frälste en kanin, då han war på jagt, som sedan dess hemkomst till Slottet följande natten, blef förwandlad till en wacker Jungfru, under namn af Candida, hwilken annars war ett mäktigt Rå; och sluteligen hans död. 2) Candidas många underverk med den i början högmodige och elake Prins Alskad: Huru hon gaf honom en Ring, som hwar gång han gjorde någon elak gerning, eller war ond, stack honom mer och mindre i fingren; och då det ej wille verka något till Prins Alskads förbättring, förwandlade honom till ett grymt djur. 3) Prins Alskads elaka och goda gerningar; hans tillstånd efter dess Fader Konung Gods död; hans öde i det grymma djurets gestalt; hans förvandling i andra djurs liknelse; hans åter Menniskoblivfande; hans ingångna ägtenskap med den sköna Zelea; och sluteligen hans återkommande på den Thron, han förut innehaft. Carlskrona, tryckt år 1809», 20 sid., 8:o, samt Upsala, Em. Bruzelius, 1827, 16 sid., 8:o. Sagan, i annan öfversättning, förekommer dessutom i Morfar i sin Ländstol vid Julbrasan, s. 3—12: »Prins Älskwär».

Den anförda vidlyftiga titeln torde göra en närmare redogörelse för innehållet öfverflödigt.

18. Prins Olycklig och Prins Lycklig.

Afven denna saga igenfinnes i **Mad. LE PRINCE DE BEAUMONTS** *Magasin des Enfants*. (Stockholm 1786. I, 109—126 — aftryckt i *Cabinet des Fées*. XXXV, 150—164: »Le Prince Fatal et le Prince Fortuné»).

Den enda **svenska** upplaga Utg. sett är: »Twänne Märkwärda Sagor, Den Första: Om Prins Olycklig och Prins Lycklig. Den Andra: Om Enkan och hennes bägge Döttrar. Carlskrona, tryckt år 1809», 20 sid. (hvaraf igrågavarande saga upptager de 14 första), 8:o. Dessutom finnes denna saga införd i ofvannämde samling: »Morfar i sin Ländstol vid Julbrasan, s. 12—27: »Prinsarne Missöde och Lycklig.»

En drottning föder åt sin gemål tvillingsöner och bjuder ett rå (fée) till fadder. Rået förklarar, att den ene af dem skall blifva olycklig ända till sitt 25:te år och den andre lika lång tid lycklig. Prins Olycklig erfar också alla möjliga olyckor. Redan i vaggan blir han bortbytt och utsatt i en skog till ett rof för vilddjuren, men räddas af en björninna, som ger honom di. En hofbetjent finner honom, då han var två år gammal, i skogen och tar honom med till slottet, der han uppfostras såsom

lek- och läse-kamrat åt Prins Lycklig, hvilken fattar agg till honom och gör honom all nöjlig förtret. Slutligen blir han bortkörd och kommer i tjänst hos en bonde, men blir äfven der förtalad och förföljd. Derefter blir han soldat och tjenar, ehuru under många motgångar, genom sin öfverlägsna förtjenst sig upp till general hos en fremmande konung, i hvars dotter, prinsessan Behaglig (*Gracieuse*), han förälskar sig. Men prins Lycklig begär hennes hand och, då hon af tillgifvenhet för Olycklig vägrar, anfaller han hennes far med krig och, lycklig i allt, framtränger segrande ända till hans hufvudstad, sedan Olycklig förklarar att han ej kan strida emot sina landsmän och derföre blifvit kastad i fängelse. Men just som Lycklig rustar sig att med storm intaga sin tillämnade svärfars hufvudstadd, fylla båda bröderna sitt 25:te år. Nu förändras i hast deras öden: Olyckligs soldater befria sin älskade härförare och döda Lycklig, och Rået underrättar Olyckligs föräldrar om hans härkomst, hvarefter han förklaras för thronarfvinge och förmåles med sin älskarinna.

19. Enkan och hennes begge Döttrar.

Denna saga förekommer, likasom de båda föregående, i *Madame Le PRINCE DE BEAUMONTS Magasin des Enfans* (Stockholm 1786. I, 183—191—aftryckt i *Cabinet des Fées*. XXXV, 178—185: »*La Veuve et ses deux Filles*») samt har blifvit dramatiskt bearbetad af FLORIAN i *Blanche et Vermeille*, som i Mars 1781 uppsattes å Théâtre Italien i Paris.

På svenska har Utg. ej funnit någon annan upplaga än den vid näst föregående saga anförda, deruti den nu ifrågavarande upptager s. 13—20. LEOPOLDS Eglé och Annette är för öfrigt en bekant behandling af ungefär samma ämne.

En enka hade tvenne döttrar, båda utmärkt sköna, men af olika sinnelag. Den äldsta, kallad den Hvita (*B'anche*), är stolt och högdragen; den yngre, den Rosenröda (*Vermeille*), vänlig och förnöjsam. En gammal gumma besöker enkan, och på modrens uppmaning skyndar den yngsta dottern att genast bjuda den gamla det enda hon eger att undfägnas henne med, hvaremot den äldre gör det motvilligt och ovänligt. Gumman är ett rå, som till tack för de erhållna gåfvorna gör den äldsta till drottning och den yngre till en välmående bondhustru. Båda finna sig synnerligen belåtna, men för den äldre räcker ej denna belåtenhet länge. Hon finner sig snart tillbakasatt af sin gemål och utsatt för sitt hoffolks speord, samt tager slutligen sin tillflykt till sin syster, som under tiden gift sig efter sitt hjertas val och dageligen funnit nya skäl till tacksamhet för den lott råets godhet beskärt henne.

20. Skön Blanka.

Denna folkbok, hvaraf, så vidt Utg. känner, blott en svensk upplaga utkommit (*»Skön Blanka. Stockholm, C. M. Carlson 1828», 12 sid. 8:o*), är en trogen öfversättning från den främsyska sagan *»Blanche Belle»* bland *Les Illustres Féés*, en sago-samling, som utkom först 1608 och finnes aftryckt i *Le Cabinet des Féés. V, 8—18*. Ursprungligen igenfinnes denna saga bland *STRAPAROLA's Notti piacevoli. III, 3*.

Lamberius, markis af Montferrat, ledde länge i barnblot äktenskap med sin gemål, hvars ifriga längtan att blifva mor slutligen uppfylldes genom en sylf, och Skön Blanka föddes. Hon hade af sylfen blifvit begåfvad med den underbara egenskap att, då hon om morgonen vaknade, föll en perla ur hvarterda ögat, och de första ord, hon hvarje dag yttrade, åtföljdes af en rubin. Så rikt begåfvad och tillika af en bländande skönhet, fick hon snart många friare, bland hvilka konung Ferdinand af Neapel slutligen erhöill hennes hjerta och hand. Han fick likväl ej länge njuta af sin unga gemåls sällskap, emedan han anfölls med krig af fursten utaf Tunis, som ville fränröfva honom hans sköna drottning. Ferdinand lemnade henne i ett fast slott i sällskap med förre konungens enkedrottning och dennes dotter, samt gick sjelf att möta fienden. Men den gamla drottningen, som hoppats att se konungen förnäld med hennes egen dotter, hatade Blanka och lyckades, med tillhjälp af en mächtig féé, att få henne fängslad i ett fééslott långt in i en stor skog, samt att få sin egen dotters utseende, förändradt till fullkomlig likhet med Blankas. Konungen, som återkom efter att hafva besegrat sin fiende, blef bedragen af denna likhet, men kände ej längre samma ömhet som förr för sin sköna gemål, utan tvärtom en afsmak, som med hvarje dag tilltog. För att skingra sitt svärmod begaf han sig ut på jagt och kom till det slott, der Blanka satt fången. Här igenkände han henne, och hennes fader sylfen förde henne åter i hans armar, hvarest fééslottet nedrefs, den gamla drottningen och hennes dotter förvistes samt Ferdinand och Skön Blanka blefvo för alltid förenade och lyckliga.

21. Kung Håkan Trollkarl.

Äfven denna folkbok, hvaraf likaledes blott en upplaga utkommit (*»Kung Håkan Trollkarl. Stockholm, C. M. Carlson 1828», 18 sid., 8:o*) är öfversatt ur ofvananförde främsyska sagosamling (*Cabinet des Féés. V, 18—35: »Le Roi Magicien»*).

Kung Håkan var en mächtig trollkarl, som förmådde antaga hvilken skepnad som helst. En gång, då han flög omkring i örnehamn, upptäckte han en underskön prinsessa, hvilken han bortröfvade, men hvars kärlek han, oakadt alla sina konster, ej kunde vinna. För att likväl få

behålla henne för egen räkning, satte han henne i ett slott, det han omgaf med ett ogenomträngligt moln, och afslägnade sin son, emedan han fruktade, att ryktet om den unge prinsens skönhet och älskvärdhet kunde komma för prinsessans öron. Prinsen reste vida omkring och kom slutligen till det land, hvarifrån prinsessan blifvit bortröfvad. Här fick han se hennes porträtt och blef deraf så betagen, att han ej gaf sig någon ro, innan han upptäckt hennes vistelse-ort. En mäktig fée, som beskyddat honom alltifrån barndomen, förvandlade honom i en papegoja och gaf honom härigenom utväg att intränga i prinsessans slott och vinna hennes ömhet. Båda fördes sedermera af féen på en vagn, förspänd med två starka örnar, till prinsessans föräldrar, der bröllop genast firades. Kung Håkan förföljde de flyende, men hann dem ej förr än de redan voro förenade. I harmen häröfver ville han kasta på dem ett dödande gift; men féen uppväckte en storm, som förde det tillbaka till honom sjelf, och på detta sätt undslupp de unga makarne sin förföljare.

22. Prinsessan Ingeborg.

Likasom de båda föregående, är äfven denna folkbok hemtad ur den fransyska sagosamlingen *Les Illustres Fées* (*Cabinet des Fées*. V, 155—166: »La Princesse couronnée par les Fées»). Blott en upplaga deraf är Utg. bekant: »Prinsessan Ingeborg. Stockholm, C. M. Carlsson 1828», 8 sid., 8 o

En vis och skön prinsessa förmälde sig med en ung man af kunglig börd; men hvilken numera lefde såsom enskild person i det land, hans förfäder beherrskat. Hans gemål uppmanade honom att söka återvinna sina fäders thron, och för att lyckas häri bemödade hon sig att förvärfva några feers ynnest, som bodde nära hennes slott. Hennes afsigt vanns, och hon erhöll af feerne dyrbara skänker samt flere papegojor, som skulle underrätta henne om allt hvad som tilldrog sig i det land, hvars drottning hon så ifrigt längtade att blifva. Genom de underrättelser, hon derigenom erhöll om folkets sinnesstämmning, och genom frikostigt utdelande af féernas rika gåfvor lyckades prinsen snart att stöta den regerande konungen från thronen och sjelf, jemte sin ärelystna gemål, intaga hans plats.

23. Den otillgängliga Ön.

Originalen till denna folkbok, hvaraf den enda Utg. bekanta upplaga har följande titel: »Den otillgängliga Ön. Stockholm, C. M. Carlsson 1828», 11 sid., 8 o, igenfinnes likaledes bland *Les illustres Fées* (*Cabinet des Fées*. V, 186—199: »L'Île inaccessible»).

En ung skön prinsessa herrskade på en ö, den herrligaste i verlden. Mäktiga feer hade, på prinsessans begäran, gjort hennes ö otillgänglig

för alla fremlingar; men vingade spejare underrättade henne som oftast om hvad som tilldrog sig i den öfriga världen. Så hade ryktet om en stor och ädel konung i ett rike ej långt från prinsessans ö kommit till hennes kunskap och väckt hennes håg att med honom göra personlig bekantskap. En af prinsessans spejare besöker konungens hof, och visar honom hennes porträtt, som hos honom väcker den lifligaste kärlek för originalet. Han utrustar en stark flotta, men en grannfurste, som genom en mot prinsessans skyddarinnor, fiendtlig fée likaledes blifvit underrättad om hennes och hennes ös behag, rustar sig på samma gång till ett anfall. Hans flotta blir dock förstörd af de féer, som skydda ön, hvaremot konungens föres lyckligen in i öns hamn och han sjelf i den äktenskapliga.

24. Drottningen och Bondflickan.

Denna folkbok är en fri öfversättning af den fransyska sagan: »Histoire d'une vieille Reine et d'une jeune Paysanne» bland Fables et Contes, composées pour l'éducation de feu Monseigneur le Duc de Bourgogne, par FÉNELON (Cabinet des Fées. XVIII, 269—274).

De upplagor Utg. sett äro: »Drottningen och Bondflickan, eller Ombytet är icke alltid förnöjande. Stockholm, Tryckt hos J. Hörberg, 1824,» 8 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1826, 8 sid., 8:o; Uppsala, Em. Bruzelius, 1827,» 7 sid., 8:o; Norrköping, Ad. Fr. Raams Enka, 1827. 8 sid., 8:o; Malmö, Berlingska Boktryckeriet, 1827, 8 sid. 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1829, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 8 sid., 8:o; Calmar, Stifts-Boktryckeriet, 1833, 8 sid., 8:o; Norrköping, Ad. Fr. Raams Enka, 1833, 8 sid., 8:o; Westervik, C. O. Ekblad, 1834, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1838, 8 sid., 8:o; Borås, C. G. Rydin, 1839, 7 sid., 8:o, samt Ekesjö, A. Nilsson, 1844, 8 sid., 8:o.

En 90-årig uteslavad och skröplig drottning anropar en fée, af hvilken hon länge varit beskyddad, att åter göra henne ung och skön. Féen lofvar det, med villkor, att någon ung flicka funnes hågad att i allt byta med drottningen. Efter flera såfänga försök anträffas sluteligen en fattig bondflicka, som är villig att ingå på bytet, hvilket också genast går för sig, men hvarmed innan kort ingendera finner sig belåten. Bondflickan, som blifvit drottning och omgifves af all kunglig prakt, är alltför skröplig att känna nöje af denna herrlighet, och drottningen, som blifvit ung och skön, njuter föga af denna lycka, då hon måste framsläpa sitt lif i armod och tunga arbeten, hvarvid hon är så litet van. Enligt bådas önskan sker derföre åter byte, men straxt ångrar sig drottningen ännu en gång. Nu kan likväl bondflickan på intet vis förmås att

åter byta. Hon har blifvit mätt på att vara drottning och finner snart en stilla lycka med en ung bonde, som hon länge älskat. Den gamla drottningen åter är knarrig och missnöjd, ända till dess döden med en gör slut på hennes önskningar.

25. Bozaldab eller Nyttan af motgångar.

Denna saga, hållen i österländsk stil, är dock sannolikt af fransyskt ursprung. Den förekommer i Cabinet des Fées. XXXV, 357—363, under titel: »Bozaldab, Conte Oriental.»

De svenska upplagor Utg. sett äro: »Nyttan af Motgångar. Moralisk Historia Nyköping, tryckt hos P. Winge, 1800,» 8 sid., 8:o, påtagligen öfversatt från fransyskan, samt »Fyra Berättelser: 1) Bossaldab. 2) Om Karaiberne eller menniskoätarne. 3) Det goda rådet. 4) Den botade sjuke. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1841,» 22 sid., (hvaraf sagan om Bossaldab upptager de sex första), 8:o; en annan öfversättning, troligen från tyskan. Denna företer flera stilistiska förändringar, hvaremot den förra troget öfverensstämmer med det fransyska originalet.

Bozaldab, sultan i Egypten, har under en jagt förlorat sin ende son. Förtviflad flyr han till en grotta i skogen och knotar öfverljudt öfver Försynens obillighet. Nu uppenbarar sig Caloe, fridens engel, och befäller honom att blicka ned i dalen. Här ser Bozaldab en skeppsbruten köpman, hvilken vågorna drifvit i land på en obebodd ö och som ej räddat något annat än en ask med juveler, hvilka nu äro honom till ingen nytta. Ett skepp lägger till ön, och köpmannen bjuder skepparen hälften af de räddade juvelerne, om han vill föra honom derifrån; men skepparen frånrofvar honom alla och lemnar honom qvar. Bozaldab frågar engeln huru himlen kan tillåta en sådan orättvisa. Engelen ber honom blott se vidare, och han finner huru skeppet af en storm sönderslås mot klipporna, hvaremot köpmannen blir af ett annat fartyg räddad. Nu tillsäger engelen Bozaldab att vända sina ögon åt ett annat håll, och han ser ett praktfullt palats och deruti en thron strålande af diamanter, hvarupå sitter hans förlorade son och vid dess sida den skönaste qvinna Bozaldab någonsin sett, och kring thronen stå sändebud från femtio besegrade folkslag. »Sådan,» säger engelen, »skulle din sons öde blifvit, om han fått lefva.» Bozaldab utbrister i ännu häftigare klagan; men engelen ber honom betrakta vidare, innan han dömer öfver Försynens vägar, och nu ser Bozaldab, huru den älskade sonens rena, oskuldsfulla drag antagit ett uttryck ömsom af qväfdt raseri, eller af hånande förakt eller af slapphet, väckt utaf dryckenskap. Det af guld glänsande gemaket förvandlas i ett fängelse, der den unge fursten ligger bunden och hans sköna, men nu trolösa gemål tvingar honom att töma giftbägaren. Bozaldab

inser nu sin förblindelse och prisar Gud, som bortryckt hans son undan sådana öden. Engelen ger honom en vänlig varning att hädanefter aldrig betvifla Försynens allgodhet, breder så ut sina vingar och försvinner.

26. Prins Zeyn Alasnan och Andarnes Konung.

Denna saga förekommer i alla öfversättningar af Tusen och en Natt, ehuru den, enligt hyad detta sagoverks förste öfversättare, GALLAND, anmärkt, icke egenteligen tillhör detsamma (Tausend und eine Nacht. Breslau 1836. VI, III; XIII, XIII). Att den är af österländskt ursprung är i alla fall otvifvelaktigt.

Den svenska folkboken är sannolikt öfversatt från Fransyskan. De upplagor Utg. sett äro: »Prins Zeyn Alasnan och Andarnes Konung. Götheborg 1780,» 32 sid., 8:o; Stockholm, J. C. Holmberg, 1792, 31 sid., 8:o; »Tryckt i Hernösand 1802,» 32 sid., 8:o; »Carlskrona, tryckt år 1809,» 32 sid., 8:o, samt »Prins Zeynelasnam och Andarnes Konung. Österländsk Saga. Öfversättning. Lund, i Lundbergska Boktryckeriet, 1836,» 16 sid., 8:o (en annan öfversättning än den i de äldre upplagorna, förmodeligen från tyskan).

En konung i Balsora hade en son, prins Zeyn Alasnan, åt hvilken han lemnade i arf ett mäktigt rike och stora rikedomar. Dessa smälte dock snart ihop i den unge konungens händer; undersåtarne började knota, och hans moder, hvilken han ömt älskade, gjorde honom allvarsamma föreställningar. Han ångrar nu hittert, att han icke bättre använt sina rikedomar, och faller i ett djupt svårmod vid tanken häruppå. En natt erhåller han i drömmen en uppenbarelse, att under golfvat i hans fars kabinett vore stora skatter förvarade. Han följer anvisningen och träffar snart på en stor hvit sten, hvilken han upplyfter och upptäcker så en marmortrappa, som för ned i ett underjordiskt hvalf, der han finner en mängd stora porfyurnor, alla fyllda med guldmynt. I en särskild urna anträffas en guldnyckel, som öppnar ingången till ett inre rum, innehållande nio fotställningar af massigt guld och, på åtta af dessa, stoder hvardera af en enda diamant. På den nionde fotställningen låg ett bref, skrifvet af den afidne konungen, hvari Zeyn underrättas, att om han ville blifva egare af den nionde stoden, hvilken i skönhet och värde vida öfverginge alla de öfriga, skulle han begifva sig till Cairo och der erhålla anvisning af Mobarek, hans faders trognaste tjenare. Zeyn uppsöker Mobarek, hvilken berättar, att det varit af Andarnes konung, som Zeyns fader erhållit alla de dolda skatterne, och att den nionde bilden således endast kunde vinnas genom ett besök hos honom, hvilket dock vore med stora faror förenadt. Zeyn låter icke afskräcka sig häraf, utan beger sig med Mobarek på väg att uppsöka Andarnes konung. De komma till en sjö, öfver hvil-

kan de ros af en besynnerlig roddare med elefanhufvad och tigerkropp. Sedan de landstigit på Andarnes konungs ö, utbreder Mobarek tvenne dukar på hvilkas kanter han strör ädla stenar och dyrbara vällukter, hvarest han sätter sig på den ena samt beder Zeyn taga plats på den andra och icke lemna den, så länge han vore i Andarnes konungs närvaro, eljest blefve det hans död. Under ett starkt åkslag infinner sig Andarnes konung i skepnad af en skön man, men med något vildt i blicken. Zeyn framför till honom sitt ärende, och konungen lofvar honom den nionde bilden så snart han till konungen öfverlemnar en femtonårig mö af fullkomlig skönhet och hvars oskuld aldrig varit fläckad ens genom en tanke. Zeyn ger härupå sitt kungliga ord, men frågar huru han ock skulle vara förvissad att hafva funnit en sådan skatt, och erhåller nu af Andarnes konung en spegel, i hvilken han skulle skåda, så snart han funne någon fullkomligt skön flicka; förblefve spegelglasets rent och klart, så hade han för sig hvad han sökt. Zeyn beger sig samma väg han kommit, åter till Cairo, pröfvar der på flere sköna flickor sin spegel, men finner glasets alltid fördunkladt, och reser så till Bagdad att der försöka sin lycka. Här erhåller han anvisning på en afskedad visirs dotter, hvars ovanliga fågtring genast hänrycker honom, och vid en blick i sin trolldögel märker han, att han nu funnit den rätta. Han anholder om hennes hand hos fadren, och hon blir med hans samtycke Zeyns gemål; men nu uppstår hos Zeyn en svår strid mellan pligten att hålla sitt löfte och den häftiga kärlek, den sköna flickan hos honom väckt. Känslan af edens helgd segrar dock sluteligen, och han beger sig med sitt sköna byte till Andarnes konung, som tager vänligt emot honom och lofvar, att vid hemkomsten till sitt palats skulle han finna den nionde bilden. Zeyn vänder sorgen hem och skyndar att så fort han kan besöka det hemlighetsfulla hvalfvet, der han på den nionde fotställningen återfinner den älskade. Andarnes konung uppenbarar sig och förklarar, att han endast velat pröfva Zeyns ordhållighet och värde öfver sig sjelf. Den nionde bilden, som i värde så väl som i fågtring vida öfverträffade alla de öfriga vore nu för alltid hans.

27. Galande fågeln, spelande trädet och rinnande vattnakällan.

Se Svenska Folkböcker. II, 31—44. De sednaste upplagor, Utg. sett, äro tryckta i Gefle, hos A. P. Landin, 1846, 13 sid., 8:o, samt i Jönköping hos J. P. Lundström, 1847, 16 sid., 8:o.

28. Wedhuggaren Ali.

Denna **österländska** saga igenfinnes i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. IX, 3—36). En liknande **tysk** folksaga Se. Folkböcker. II.

finnes införd i bröderne Grimms samling (Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. II, 281—283: »Simeliberg»), äfvensom en dylik **polak** förekommer bland Woycickis Polnische Volkssagen und Märchen. Berlin 1839, s. 52—53: »Die Grotten im schwarzen Berge.» På **franska** har detta ämne blifvit dramatiskt bearbetadt af GUILBERT PIRÉCOURT år 1823. På **engelska** finner man denna saga, utom i öfersättningarna från Tusen och en Natt, i Entertainment for the Nursery. London 1832, s. 166—190.

De **svenska** upplagor Utg. sett äro: »Vedhuggaren Ali och Massurs Rövareband, eller Den Stora Skatten. Sann händelse hvarifrån ämnet för skådespelet Lilla Slafvinnan är taget. Stockholm, Tryckt hos J. Hörberg, 1824,» 24 sid., 8:o, samt Jönköping, N. E. Lundström, 1834, 16 sid., 8:o. Den svenska folkboken företer åtskilliga afvikelser från sagan i Tusen och en Natt, som visa, att den icke omedelbart utgått från någon öfersättning af detta sagoverk, utan från någon, troligen fransysk, bearbetning deraf. En annan öfersättning af denna saga, troget efter berättelsen i Tusen och en Natt, förekommer i H. REBAU, De vackraste och lärorikaste Sagor och Berättelser ur Tusen och en Natt. Öfvers. Stockh. 1844, s. 136—183: »Ali Baba och de fyratio Rövare.» Ämnet är dramatiskt behandadt i den år 1824 uppsatta operan Lilla Slafvinnan efter Guilbert Pixérécourt, med musik af CRUSILL.

I grannskapet af Bagdad lefde tvenne bröder: den ene, Kassim, en rik köpman; den andre, Ali, en fattig vedhuggare. Denne upptäcker en gång, då han i skogen skulle hemta ris, nedgången till ett underjordiskt hvalf, hvari han finner omätliga skatter, dem ett mäktigt rövareband der samlat. Han lastar sin åsna med så mycket guld och ädla stenar han orkar bära, och beger sig hem, der han visar fyndet för sin slafviana, Zetulbé. Hon vill gerna veta huru mycket det kan vara, som hennes husbonde funnit, och skyndar till Kassims hustru, Morgiana, att låna ett kappemått för att dermed mäta den funna skatten. Morgiana, nyfiken att erfara hvad det väl kunde vara, som hennes fattige svåger hade att mäta, bestryker måttets inre hörn med vax, och sedan Zetulbé återlemnat måttet finner hon till sin stora förvåning ett guldmynt och ett par smärre diamanter, som fastnat i vaxet. Hon underrättar genast sin man, att hans bror måtte funnit någon stor skatt, efter han mäter guld och diamanter kapptals, och Kassim skyndar till Ali, hvilken han, under hotelse att eljest bringa honom i galgen, tvingar att yppa sin gjorda upptäckt. Kassim tar nu 20 mulåsnor med sig till det rika hvalfvet och nedstiger deri; men innan han, i valet mellan alla de många dyrbarheterna, hunnit lasta hälften af sina dragare, ankomma röfvarne och döda honom. De inse likväl snart, att de förhastat sig, som beröfvat honom lifvet utan att förut hafva aftvingat honom en be-

kännet huru han upptäckt deras förvaringsrum, samt om flere än han gjort denna upptäckt. För att utröna detta, styckade de hans kropp i fyra delar och lägga dessa inne i hvalfvet. Emedelertid har Morgiana, orolig öfver sin mans uteblifvande, skyndat till Ali att af honom söka upplysning derom, och då Ali förmodar att broderns snålhet kunnat bringa honom i förderfvet, beger han sig till hvalfvet, för att der söka honom. Han finner hans styckade döda kropp och för den hem, men är nu i stor förlägenhet huru han skall kunna begravna den, emedan likets tillstånd nödvändigt måste föranleda en undersökning, hvarigenom man icke blott skulle komma hans hemlighet på spåren, utan äfven han sjelf blifva utsatt för röfrarnes hämd. Zetulbé vet dock råd för allt. Kassims död måste hållas hemlig och i stället utspridas, att han fallit i en svår sjukdom, som efter några dagar slutar med hans bortgång. Nu beger sig Zetulbé tidigt en morgon till en skoflickare, som hade sitt tillhåll på torget och förstår honom medelst ett guldmynt att med förbundna ögon låta föra sig till Kassims hus och der hopsa det styckade liket, samt sedermera på samma sätt ledas tillbaka, hvarefter begrafningen försiggår med vanlig högtidlighet, och en vecka derefter gifter sig Ali efter muslimansk sed med sin broders enka. Under tiden hafva röfrarne ännu en gång besökt sin håla och funnit liket borttaget, hvaraf de märka, att det ännu måste vara någon, som känner deras gömställe, och att upptäcka denue blir nu deras angelägnaste göra. Massur, deras anförare, går in i staden, träffar skoflickaren och ger sig i tal med honom, och som denne är särdeles pratsjuk, meddelar han snart sin nye bekante hvilken besynnerlig förrättning, han några dagar förut haft. Massur lofvar honom frikostig vedergällning, om han kunde ge honom anvisning på huset, der denna förrättning försiggått, och nu låter skoflickaren ännu en gång förbinda sina ögon samt går så, som han tyckt Zetulbé hafva fört honom, och stannar verkligen framför Kassims hus, i hvilket Ali nu inflyttat. Massur ritar ett rödt kors derpå för att nästa natt, då han med sitt band der ämnar göra ett besök, kunna igenkänna det; men då Zetulbé längre fram på morgonen går derur för att göra sina upphandlingar, ser hon korset och, anande oråd, ritar dylikt på alla hus i grannskapet. Detta försök slog alltså Massur felt; men följande morgon låter han skoflickaren företaga ännu en dylik vandring och tar nu så noga märke på husets utseende, att han ej behöfver några särskilda igenkänningstecken. Förklädd till köpman infinner han sig hos Ali och anhåller att i hans vård öfver natten få, emot hederlig vädergällning, lemna 30 oljefat, hvilka han nästa morgon skulle försälja, Ali beviljar gern hans önskan och bjuder honom att för aftonen blifva hans gäst, hvarefter oljefaten ställas under ett stort skjul på gården. Endast ett af dessa fat innehöll olja, i de öfriga voro Massurs kamrater gömda. Under matlagningen till den fremmande gästens undfägnad märker Zetulbé, att olja började tryta i

hennes lampa och för att ej förspilla tiden med att i någon bod förse sig med nytt förråd deraf, går hon till skjulet för att ur fremlingens oljekärl förse sig; men till sin stora förskräckelse hör hon ur det första fatet, hvars sprund hon öppnar, en röst som frågar, om tiden reden vore inne. Hon är likväl rådig nog att svara, att det ännu dröjde en stund. Ur flere af de andra faten hör hon samma fråga och ger alltid samma svar. Ändteligen träffar hon på det, som verkligen innehöll olja, och med husträngens tillhjälp tappar hon deraf en stor kittel full, den hon sätter på elden, och sedan oljan blifvit kokhet, slår hon deraf i sprunden på alla de öfriga faten och beröfvar så Massur med ens alla sina följeslagare. När han nu skall sednare på natten uppsöka dem och finner dem alla döda, anser han rådligast att äfven sätta sig sjelf i säkerhet, men beslutar att snart hämnas. Under en ny förklädnad gör han bekanskap med Alis son, som medelst fadrens penningar nyligen öppnat en lönande handel, och ställer sig så väl in hos honom, att han för honom in i fadrens hus, der en rikelig måltid anrättas till hans undfägnad. Men Zetulbé igenkänner röfvaren oaktadt hans förklädnad och då hon, osäker om hvilka medhjelpare han kunde ega i grannskapet, icke vågar meddela sin upptäckt åt Ali, som lätt kunde begå någon oförsigtighet, beslutar hon att med egen hand straffa röfvaren. Hon ikläder sig sin vackraste dräkt och med en dolk i handen, den hon svänger i en mängd behagfulla vändningar, utför hon en dans, som väcker allas förtjusning; men under dansen närmar hon sig småningom den fremmande och stöter hastigt dolken i hans bröst, samt sliter lösskägget från hans haka, då Ali igenkänner den förra köpmannen, som så nära bragt honom i förderfvet. Både Ali och hans son prisa nu den modiga slafvinnans beslutsamhet och till belöning ger Ali henne sonen till make.

29. Ö r ä d h ä f t e n.

Äfven denna saga finner man i Tusen och en Natt (1001 Nacht. IX, 76—128: »Das Zauberpferd»). Den är således af **österländskt** ursprung — sannolikt **fornpersiskt**, från Sassanidernes tid (225—637 e. Chr. f.), emedan alla deri förekommande namn äro persiska och lokalen inskränkt till Persien och dess närmaste grannländer, samt, framför allt, emedan der intet spår förekommer af Islam, såsom i nästan alla öfriga berättelser i nämde sagosamling, äfven dem, der händelserna föregå i Persien (KEIGHTLEY, Tales and popular fictions. London 1834, s. 71). Samma berättelse förekommer för öfrigt i en **fransysk** roman på vers, kallad Cleomades, författad af ADAMS eller ADENÈS LE ROI mellan 1273 och 1283 och tillägnad Maria af Brabant, som år 1274 för-

mäldes med K. Philip den djerfve i Frankrike, hvars syster Blanche år 1299 blifvit förmäld med Fernando de la Cerda, infant af Castilien, men efter dennes död år 1278 återvändt till sin broder och sannolikt från Spanien medfört ämnet för den af Adans versifierade romanen, deri man, med fränskiljande af de många deri inflätade episoder, återfinner alldeles samma händelser, som i nu ifrågavarande saga. En förtrollad häst med samma egenskaper som den, hvilken här förekommer, igenfinner man för öfrigt äfven i The Squieres Tale bland CHAUCERS omkring 1390 författade Canterbury Tales (CHAUCER, Poetical Works. London 1843, s. 80, 81), i romanen om Valentin och Urson från 18:de århundradet, samt i CERVANTES' Don Quixote. L. VI, c. 8 (KEIGHTLEY, l. c., s. 40—69, 78).

Att den svenska folkboken haft ett tyskt original röjer sig tydligt af dylika öfversättningar, som »i det blåa afståndet» (in blauer Ferne), »hvirvel» (Wirbel-skruf) o. s. v. De enda upplagor Utg. sett, äro: »Träd-Hästen, eller Så blefwo de fasligt lyckliga. Stockholm, Elméns och Gränbergs Tryckeri, 1824.» 16 sid., 8:o, samt »En mycket märkvärdig Historia om den flygande Träd-Hästen eller Så blefwo de mycket lyckliga. Lund 1834, i Lundbergiska Boktryckeriet.» 16 sid., 8:o. — En annan öfversättning af denna saga förekommer i H. REBAU, Sagor och Berättelser ur Tusen och en Natt, s. 98—135: »Trollhästen.»

Då man en gång uti Schiras, Persiens hufvudstad, firade det nya årets fest, framträdde inför konungen en Indian, medförande en häst utaf träd, hvilken hade den egenskapen att, blott man rörde på en i dess mahn befintlig skruf, kunna flyga hvar man behagade. Konungen önskade högeligen blifva egare af detta märkvärdiga konstverk, men Indianen ville ej afyttra det med mindre än att han i utbyte erhöle konungens dotter till gemål. Då konungen syntes tveka, ropade hans son, prins Firuz, att man närmare borde pröfva hästens egenskaper innan man biföll en så förmåten fordran, hvarpå han kastade sig upp på trädhästen och rörde på skrufven såsom han nyss sett Indianen göra. Genast höjde sig hästen i luften och det så högt, att han snart med prinsen försvann ur åskådarnes åsyn. Indianen knäföll för konungen och bad, att man ej måtte tillräkna honom den olycka, som kunde hända; ty prinsen hade väl sett huru man borde göra för att få hästen att stiga, men ej huru det tillginge att få honom ned igen. Konungen, bestört öfver sin sons försvinnande, befallte att Indianen skulle kastas i fängelse, och vore ej prinsen inom trenne månader tillbaka, skulle konstmakaren föras till döden. Prinsen hade emedlertid stigit så högt upp, att han innerligen önskade återvända till jorden; men ju mer han vred på skrufven, desto mera höjde sig hästen. Lyckligtvis varseblef han dock till slut, efter närmare undersökning, en annan skruf i hästens ena öra, och knappt hade han börjat vrida derpå, innan det åter bar utföre. Så stannade han

skuteligen mot midnatten på det platta taket af ett lustslott, tillhörigt prinsessan af Bengalen, som gått upp på taket att njuta af nattens svalka. Hennes bestörtning öfver det oväntade besöket föranledde en förklaring å prinsens sida, och de båda unga blefvo snart så belåtna med hvarandra, att de beslöto att aldrig skiljas åt. Prinsen öfvertalade sin älskarinna att på den underbara hästen följa honom till hans fader, om hvars samtycke de skulle anhålla och sedan fira sitt bröllopp. Då emedertid ingendera fann det rätt passande att midt på ljusa dagen flyga direkte ned i hufvudstaden, lemnade Firuz prinsessan jemte hästen å ett lustslott nära Schiras och bogaf sig sjelf på en ståtlig ridhäst till staden, der han med stort jubel emottogs. Indianen blef genast lösläppt ur sitt fängelse och tillsagd att begifva sig till lustslottet för att der afhemta sin häst samt med den genast förfoga sig ur riket. Harmsen öfver det bemötande han erfarit, föregaf han för uppsyningsmannen öfver lustslottet, att konungen af glädje att återse sin son blifvit dödsjuk, så att prinsen ej finge lemna honom, utan hade afsändt Indianen, såsom den ende, hvilken förstod att handtera den underbara hästen, att på denna afhemta prinsessan, för att så mycket hastigare föra henne till sin svärfaders dödsbädd. Prinsessan steg alltså upp på hästen jemte Indianen, hvilken med sitt sköna byte flog hånande öfver konungens och prinsens hufvuden, då de med ett lysande följte kommo att hemta prinsessan. Indianen lät ej hästen stanna förr än i Kaschmir, der han tillät prinsessan att läska sig med några frukter; men då han nu ville förmå henne att fortsätta resan, kunde han hvarken med böner eller hotelser förmå henne dertill, och då han ville bruka våld, infann sig i detsamma sultanen af Kaschmir, som dödade Indianen och förde prinsessan jemte trädhästen till sitt slott. Hennes skönhet gjorde ett så djupt intryck på hans hjerta, att han fullt och fast beslutade göra henne till sin gemål. Hon fann ingen annan utväg att undgå denna ära, än att ställa sig vansinnig, och sultans alla försök att bringa henne åter till förnuft misslyckades. Han lät då vidt och bredt kungöra, att den som kunde bota prinsessan, skulle erhålla en rik belöning. Detta kom äfven för Firuz' öron, som, förklädd till derwisch, gått att uppsöka sin bortröfvade älskarinna och nu skyndade till Kaschmir, der han gaf sig ut för en fremmande läkare och i denna egenskap lyekades att få aftala med prinsessan rörande deras flykt. För sultan förklarade han, det prinsessan blifvit förtrollad och att förtrollningen låge i den besynnerliga hästen samt endast medelst starka rökelse kunde drifvas derur. Hästen fördes alltså ut på slottets borggård och vid dess sida ställdes prinsessan, hvarefter Firuz omgaf båda i en vid krets med så starka rökelse, att ingen af de kringstående kunde se hvad som föregick inom kretsen. Derpå skyndade han sjelf derinom, svängde sig jemte prinsessan upp på hästen, rörde på skruften och flog så lyckligen hem till sin far.

30. *Prins Beder eller Hafwets Solblomma.*

Likasom de föregående förekommer denna saga i Tusen och en Natt (1001 Nacht. VI, 39—144: »Geschichte des Prinzen Beder von Persien und der Prinzessin Glühare von Samandal»). Den svenska folkboken är emedertid icke någon trogen öfversättning af den österländska sagan, utan en fri bearbetning deraf, sannolikt öfversatt från tyskan.

De svenska upplagor Utg. sett äro: »Prins Beder eller Hafwets Solblomma. Stockholm Tryckt hos Johan Hörberg 1823», 24 sid., 8:o; Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1829, 16 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1833, 12 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841, 16 sid., 8:o, samt Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1843, 12 sid., 8:o.

En sultan i Persien köpte en gång af en slafhandlare en slafvinna, hvars skönhet så förtjuste honom, att han genast tog henne till sin gemål. Den sköna sultaninnan hade blott ett lyte — hon var stum. Men sedan hon födt sultan en son, upphör hennes stumhet, och hon berättar nu, att hon var Gylfarn, en mäktig hafsturstes dotter, hvilken, sedan hennes far dött och hennes broder, Saleh, blifvit af en fiende öfvervunnen, flytt till den öfre verlden, der hon blifvit tagen af en slafhandlare och dervid fattat det beslut att låtsas sig vara stum för att ej förråda sin hemlighet, innan hon träffade någon, om hvars trohet och tillgifvenhet hon blifvit fullt förvissad. Hon frågar, om honinge göra sina släktingar bekanta med sultan, hennes gemål, och sedan han dertill samtyckt, kastar hon några stycken aloe på elden och yttrar några besvärjelseord, hvarefter hafvet börjar häftigt brusa och derur höja sig konung Saleh och Gyfares mor, som blifva med mycken vänlighet emottagne af sultan. Saleh, som besegrat sin ovän och återvunnit sitt rike, tar sin lille systerson med sig till hafsbotten, der han ger honom namnet Beder och i faddergåfva en ask med diamanter, hvardera af ett dufäggs storlek. Beder vexer sedermera så hastigt till i förstånd och kunskaper, att han redan vid femton års ålder anses för ett under af visdom, och då han kort derefter ärfver thronen efter sin fader, blir han snart berömd såsom en af jordens visaste regenter. En dag hör han omtalas den stolte och mäktige hafskonungen Samandals dotter Gjahaure såsom den skönaste qvinna i hafvet och på jorden, och på blotta beskrifningen blir han ursinnigt kär i den sköna prinsessan. Konung Saleh insinner sig hos Samandal att fria för sin systerson, men blir med föräckt afvisad, hvaraf en strid uppstår mellan båda, då Samandal blir fången och insperrad i ett torn, men under tiden flyr hans dotter till en obobodd ö, der hon uppsökes af Beder, hvilken hon i början visar mycken vänlighet men snart förvandlar i en fogel. Såsom sådan fastnar han i en fogelfångares garn och blir såld till en drottning, hvilken dock snart upptäcker och löser hans förtrollning. Han

beger sig nu till sjös för att återvända till Persien, men hans fartyg strandar och han ensam räddar sig på en ö, hvarest herrskar en mächtig trolldrottning, som mottager vänligt alla till ön ankommande unge män, men sedan hon en tid lefvat med dem i alla slags nöjen, förvandlar hon dem i hvarjehanda djur. Detsamma vill hon äfven försöka med Beder, men denne har af en åldrig frukthandlare, hos hvilken han tagit sin tillflykt vid sin ankomst till ön, erhållit tvenne bakelser, hvaraf han utbyter den ena mot en, som drottningen bjuder honom och genom hvars förtärande förtrollningen skulle verkas, samt ger henne den andra, hvilket har den följd, att icke blott han själf blir räddad, utan den elaka drottningen förvandlad i ett sto, som Beder straxt begagnar för att komma från den farliga ön. Den gamla frukthandlaren ger honom härvid det råd att, om han någonsin komme att göra sig af med stoet, icke förgäta att behålla betslet. Efter några dagar kommer Beder till en stor stad, der en gammal gumma enträget ber att få köpa hans sto, och för stt bli af med henne svarar han, att han icke ville sälja det för mindre än 10,000 dukater. Gumman uppräknar genast denna summa, men Beder förklarar nu, att han endast skämtat och att han för intet pris ville afyttra stoet. Han erfar likväl, att man der i staden icke tålte något skämt i handel ochandel; stode han ej vid sitt uppgifna pris, kostade det honom lifvet. Han har alltså intet annat parti att taga än att lemna gumman stoet och i häpenheten glömmmer han att aftaga betslet, hvilket har till följd, att gumman som var trolldrottningens mor, så snart hon fått detta i sin hand, genast återger stoet sin rätta gestalt och båda återföra Beder till trolldrottningens palats, der han förvandlas till en flädermus och lemnas till en slafvinna med befallning att svälta honom till döds. Men slafvinnan tycker synd om den olycklige och underrättar om hans öde den gamle frukthandlaren, hvilken genast sänder en tjensteande att meddela denna underrättelse åt Saleh och Gylmare. Nu uppstiger en väldig här ur hafvets djup, trolldrottningen och hennes mor dödas, hela hennes ö cröftras och Beder befrias, återföres till Persien samt blir genom sina hafs-slägtingars bemedling äfven till slut lyckligen förenad med sin Gjahauve, som för länge sedan ångrat sin hårdhet.

31. De fyra Guldkulorna.

Den enda upplaga Utg. sett af denna folkbok är: »De fyra Guldkulorna. Österländsk Berättelse. Jönköping, hos J. P. Lundström 1844», 19 sid., 8:o.

Kung Sarbas i Persien var vida berömd för sin vishet och rättvisa. En dag framträdde inför hans thron en åldrig man, jemte en yngling, hvilken han förklarade vara sin son, som i barndomen blifvit honom

från döfvad, men hvilken föreståndaren för den kungliga skattkammaren, dit fadren, vid sonens förlust testamenterat alla sina rikedomar; vägrat erkänna såsom sådan, emedan den qvinna, som varit hans amma och ännu lefde, påstod ynglingen sakna vissa födelsemärken, dem barnet haft; Konungen förklarade, att man här borde rätta sig efter ammans utsaga; men ynglingen bad honom ej förhastad sig i sin dom: en vis Mager, hos hvilken han (ynglingen) blifvit uppfostrad, skulle bäst kunna öfvertyga konungen om rätta förhållandet. Ynglingens berättelser om denne Mager väckte konungens nyfikenhet och, åtföljd af några bland sina förtrognaste samt ledsagd af Miraga — så hette den unge mannen — beslöt Sarbas att göra den vise ett besök. Han fann honom omgifven af en mängd barn, hvilka han undervisade, och ingen tyckte sig någonsin hafva sett en så vördnadsbjudande gubbe. Fyra underbara guldkulor underrättade honom om hvad som tilldrog sig i världen, och han tillät äfven konungen att rådfråga dessa, under förbehåll att ej låta öfvervældiga sig af någon sinnesförelse. Sarbas erfar nu, att Zalaspas, en gunstling, som han förvisat, och en gemål, som han förskjutit, varit båda oskyldiga; men att deremot slafven Kongo, åt hvilken han nu skänkte sin ynnest, bedrog honom. Vid denna sista underrättelse bryter konungens vrede ut emot den närvarande gunstlingen; men i samma ögonblick försvinna de underbara kulorna. Magern försäkrar konungen, att Miraga verkligen är den gamle mannens son och att hans forna amma blifvit af konungens skattmästare mutad att förneka honom. Sarbas återförenar sig med sin förskjutna gemål och vill äfven återkalla till hofvet sin forne gunstling; men denne finner sig så väl i sitt lugna privatlif, att han undanber sig den erbjudna nåden, hvilken nu i stället tillfaller Miraga.

32. Lille pytt.

Den svenska folkboken med denna titel utgör en öfversättning från den engelska sagan om »Tom Thumb», som förekommer i TABAKTS Collection of popular stories for the Nursery. London 1809. III, 37—82, i Entertainment for the Nursery. London 1832, s. 295—314, i Juvenile Library. Vol. 30: Tales for Children. Paris 1837, s. 95—106, m. fl. engelska sagosamlingar. Beslägtade tyska sagor äro: »Der daumenlange Hansel mit dem ellenlangen Barte» (Linz 1815); »Der Däumling» bland Fabeln, Märchen und Erzählungen für Kinder. Von CAROLINE STAHL. Nürnberg 1818, s. 13 etc., samt »Daumesdick» och »Des Schneiders Daumerling Wanderschaft» bland bröderna Grimms Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 228—238 och 264—269. En liknande dansk saga: »Svend Tomling; et Menneske ikke større end en Tommelfinger, som vil giftes med en

Kone 3 Alen og 3 Qvarter lang; kommer til Verden med Hat paa og Kaarde ved Siden; driver Plov; sælges til en Herremand, som förvarer ham i sin Snusdaase, hopper af den og sælger paa en Gris, som bliver dens Ridehest», o. s. v. omnämnes af NYERUP (Morskabslæsning, s. 238), och en beslägtad **morsk** saga. »Tommeliden» finnes införd bland ÅSBJÖRNSSENS og MOES Norske Folkeeventyr. Christiania 1844. II, 22—24.

De upplagor Utg. sett af den **svenska** folkboken äro: Lille Pytt. Riddaren på Råttan. Stockholm, tryckt i Ecksteinska Tryckeriet, 1823, 16 sid., 8:o; Stockholm, Elms och Granbergs Tryckeri, 1829, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1832, 8 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1832, 14 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1833, 16 sid., 8:o; Norrköping, Ad. Fr. Reams Enka, 1833, 8 sid., 8:o; Borås, C. G. Rydin, 1839, 16 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841, 8 sid., 8:o; Lund, Lundbergska Boktryckeriet, 1844, 8 sid., 8:o, samt Gefle, A. P. Landin, 1846, 8 sid., 8:o. Samma öfversättning förekommer för öfrigt äfven bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 38—39, äfvensom samma saga blifvit i annan öfversättning utgifven under följande titel: »Historia om Tumme-Liten. En gosse icke större än en mans tumme. Från Engelskan. Med 8 plancher. Stockholm, 1829», 95 sid., 24:o.

Under Konung Arthurs regering lefde i England trollkarlen Merlin *) Han besökte en gång ett förmöget bondfolk, af hvilket han blef gästfritt emottagen och ville derföre gern visa sin tacksamhet. Bondgumman beklagade sig, att hon aldrig egt några barn och yttrade, att blott hon egde en son, vore han ock ej längre än hennes mans tumme, så vore hon nöjd. Föreställningen om en menniska ej större än en tumme roade Merlin, och han utverkade af féernas drottning, att gummans önskan uppfylldes, och Lille Pytt kom till verlden, der han i följd af sin litenhet hade många äfventyr att bestå. Först var han nära att finna sin graf i en pudding; så drog honom en ko in i munnen; en örn flög bort med honom och släppte honom på altanen till en jättes slott; denne slukade honom, men han gjorde så mycket väsen i jättens mage, att jätten gaf honom upp igen. Så blef han sväljd af en stor fisk, som föräredes såsom en skänk till kung Artbur, och då, vid fiskens styckning, Lillepytt igenfanns ännu vid lif, kom han på detta sätt till konungens hof och blef hans gunstling; men då han en dag råkade falla ned i kungens älsklings-soppa, föll han i onåd och blef dömd till döden, hvarifrån han dock räddade sig derigenom, att han hoppade in i en gapande mjölnares mun. Denne kastade honom i qvarnålsman, der han sväljdes af en lax, hvilken fångades och framsattes på konungens bord, och så kom Lillepytt för an-

*) Se om honom Svenska Folkböcker. I, s. 122.

dra gången till hofvet, der Arthur, som länge sedan ångrat sin hårdhet, nu visade honom synnerlig nåd. Han blef slagen till riddare, erhöll en rustning af bladguld, en lens af ett klufvet halmstrå och en rätta till häst. Slutligen under en lustfärd i konungens trädgård på en fjärril, föll han i en spindelväf och dödades af spindeln.

53. Riddar Rödhandske.

Originalen till denna folkbok igenfinnes i WALTER SCOTTS roman Redgauntlet, der berättelsen tvifvelsutan blifvit upptecknad efter någon gångse engelsk eller skottsk folksaga.

De svenska upplagor Utg. sett äro: »Riddar Rödhandske. Saga. Fritt efter WALTER SCOTT. Upsala, tryckt hos Em. Bruzelius, 1827», 16 sid. 8o; »En alldeles ny Historia, innefattande Riddar Rödhandskes och hans Bondes, Svens, märkeliga och tänkvärda händelser. Sammanfattad från Engelskan, efter den widtberömda Författaren WALTER SCOTT. Göteborg, tryckt hos Sam. Norberg, 1837», 24 sid., 8o, samt Jönköping, J. P. Lundström, 1841, 20 sid., 8o. — En annan version af sagan förekommer i den svenska öfversättningen af WALTER SCOTTS ofvannämnde roman (Redgauntlet. Af WALTER SCOTT. Öfversättning. Göteborg 1826. I, 184—216: »Den vandrande Willies historia»).

En riddare, vid namn Robert, kallades allmänt Riddar Rödhandske för sina många blodiga gerningar. En af hans arrendatorer, Sven, som för sin skicklighet på säckpipa vunnit riddarens ynnest, infann sig hos honom en dag för att betala sitt arrende och erlade också penningarne, men innan han kunde få riddarens qvitto derpå, fick denne ett häftigt sjukdomsanfall och dog, och hans munskänk, Henning, den ende, som åsett, att Sven betalt sin skuld, följde innan kort sin herre i grafven. Då Sven alltså blef kallad inför riddar Hans, Rödhandskes son och arftagare, för att betala arrendesumman, hade han intet bevis för sin försäkran, att han redan erlagt den, och då hans nya hushonde förklarade, att han utan sådant bevis icke satte tro till hans uttöga eller ville efterskänka sin fordran, beslöt Sven i sin förtviflan att hemta qvittot i helfvetet, dit han förmodade den afidne riddaren hafva blifvit förpassad. En hemlighetsfull ryttare, som under mörka natten, då Sven på hemvägen red igenom en dyster skog, sällade sig till honom, gaf honom anvisning hvar han skulle finna det han sökte, och efter någon stund tyckte han sig stå framför riddarens slott, der samma vilda lefverne råder, som i riddarens lifstid. Henning möter honom vid ingången och varnar honom att icke göra något, som man här befäller honom, eller förtära hvad man än må bjuda honom, utan endast begära sitt qvitto. Sven gör så och erhåller af riddaren det fordrade qvittot, och då riddaren uppmanar

honom att af tacksambhet för denna tjänst om ett år åter besöka honom, svarar han allenast, att det skulle ske som det behagade Gud, vid hvilket sista ord allt försvinner och han finner sig ligga på kyrkogården vid ingången till den afidne riddarens graf, men med qvittot ännu i handen. Han beger sig nu till riddar Hans och företer det erhållna qvittot, berättar hvad som händt honom under den förflutna natten, samt att riddar Robert förkunnat, det hans betalda arrendesumma skulle finnas i Katstens vagga — så benämndes ett af tornen i slottet — der man också verkligen igenfinner den, jemte flera andra dyrbarheter, som riddarens favorit-apa dragit dit.

34. Troll-Sagan.

En tysk berättelse af ELISE VON HOHENHAUSEN utgör originalet till denna svenska folkbok, hvaraf Utg. sett följande upplagor: »Troll-Sagan eller Edvard och Amalia af Elise von Hohenhausen. Öfversättning af A. P. Götheborg, tryckt hos L. Torbjörnsson, 1823», 15 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1836, 16 sid., 8:o, och Westerås, D. Torssell, 1839, 15 sid., 8:o.

Edvard och Amalia, som före bröllopet hyst för hvarandra den varmaste kärlek, hafva sedermera småningom blifvit söndrade. Edvard har fattat smak för spel och derpå förstört största delen af sin förmögenhet. Amalia bemöter honom med köld eller häftiga förebräelser, dem han lika häftigt besvarar. Det går sluteligen så långt, att hon, under en natt, hvilken han som vanligt tillbringar på spelhuset, besluter att begära skilsmässa; men just som hon skall uppsätta ansöknungen härom, inkommer en gammal tvätterska, som bor i samma hus, och ber att få tända sin lampa som slocknat. Amalia ger sig i samtal med henne, och den gamla berättar en saga om en skön riddaredotter, som för att slippa sina många friare tagit sin tillflykt till ett landtslott midt i en stor skog. En dag ser hon en så skön yngling, att han genast väcker hennes kärlek, likasom hon ej mindre hans. Han förtror henne, att han vore elfdrottningens undersåte. Hon måste hvart århundrade betala till helfvetesfursten en skatt af 12 bländ sina skönaste ynglingar. En af dessa vore nu han; skatten skulle betalas följande natt, och blott den sköna fröken kunde rädda honom, om hon neddroge honom från den hvita häst, hvarpå han skulle rida och hölle honom fast i sina armar hvad än måtte hända. Den unga fröken fullgör hans önskan, och ehuru elfdrottningen förvandlar ynglingen i hennes armar först till ett lejon, så till en gräslig orm och sluteligen till en tiger, så håller hon honom dock lika trofast sluten till sitt hjerta och lyckas på detta sätt rädda honom undan elfdrottningens magt. Denna saga gör ett djupt intryck på Amalia. Hon beslutar att lika troget fast-

hålla Edvard, och genom trogen kärlek och öfverseende mildhet lyckas hon slutligen att återställa deras husliga lycka.

35. *De sex Svansorna.*

Se Svenska Folkböcker. II, s. 124—131. Den sednaste upplaga Utg. sett af denna folkbok, är tryckt uti Lund, i Lundbergska tryckeriet, 1843, 8 sid., 8:o.

36. *De tre små Männerna i skogen.*

Originalen till den svenska folkboken med denna titel är den tyska sagan »Die drei Männlein im Walde,» införd efter tvenne muntliga berättelser från Hessen, i bröderna GRIMMS Kinder- und Hausmärchen (Göttingen 1837. I, 81—88). Den har för öfrigt en ögon-skenlig likhet med den ofvan anförda sagan om »Tvenne olika Systrar» samt der nämde italienska, fransyska, tyska och danska sagor.

Den svenska folkboken utgör en trogen öfversättning af den tyska sagan. De upplagor Utg. sett äro: »De tre små Männerna i skogen, eller Den elaka Styfmodern. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824, 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o, samt »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841,» 8 sid., 8:o. — Sagan förekommer dessutom, efter en annan öfversättning, i REUTERDAHL'S Julläsning för barn 1838. Lund 1838, s. 96—103.

En enkling och en enka hade hvar sin dotter. Enkan sade en dag till enklingens dotter, att om dennas far ville gifta sig med henne, skulle flickan hvar dag få tvätta sig i mjölk och dricka vin, men enkans egen dotter skulle endast få vatten till båda delarne. Flickan framsförde dessa ord till sin far; men då han var tvehogsen, tog han sin ena stöfvel, hvars sula hade ett hål, och lät slå vatten deri. Hölle stöfveln vattnet kvar, så skulle han gifta sig, men runne vattnet ut, så ville han förblifva enkling. När nu vattnet slogs i stöfveln, svällde lädret och stöfveln blef full. Enklingen gifte sig alltså med enkan. Första dagen lät denna, efter sitt löfte, framsätta mjölk och vin åt mannens dotter, men endast vatten åt sin egen. Andra dagen flugo båda flickorna mjölk och vin; tredje dagen fick hennes egen dotter mjölk och vin, men styfdottern vatten, och dervid förblef det allt framgent. När vintern inföll befälde modren en dag sin styfdotter att påtaga en kjortel af papper och gå ut i skogen att plocka henne en korg full af mogna smultron. Flickan vågade ej annat än lyda. När hon kom i skogen träffade hon i en liten stuga tre små män, som bådo henne om hälften af hennes bröd, det hon genast gaf dem, hvarefter hon lika villigt, på deras begäran,

sopade bort snön kring deras stuga. Till belöning förlänade de henne att för hvar dag blifva vackrare; att hvar gång hon talade, skulle en dukat falla ur hennes mun, och att hon skulle få en konung till gemål. När vid flickans hemkomst styfsystern upptäckte, att hon talade dukater, ville hon gerna få samma egenskap och begaf sig derföre likaledes till skogen; men då hon bemötte de tre små vännerna snäsigt och ovänligt, fick hon till straff att för hvar dag bli fulare; att för hvar ord hon talade, heppade en groda ur hennes mun, och att hon skulle dö en våldsam död. Kort efteråt, då styfsystern en dag skulle gå till sjön att skölja garn, kom landets konung åkande och blef så intagen af hennes skönhet, att han tog henne upp i sin vagn och snart derefter förmålde sig med henne. Ett år sednare födde hon honom en son. Nu insunno sig styfmodren och styfsystern, och en dag, då konungen var borta, togo de den unga drottningen ur sängen och kastade henne i den förbiflytande strömmen. Hennes styfsyster lade sig i stället i hennes säng, och vid konungens hemkomst föregaf modren, att drottningen vore så sjuk, att hon ej kunde taga emot honom. Men om natten såg en kökspojke, att en and simmade genom vassen till slottet, hvarefter den antog drottningens gestalt, gick in i den späda prinsens rum, gaf honom di, bäddade hans vagg och vårdade honom, samt förvandlades sedan åter till and och simmade ut i strömmen igen. Så gick det äfven den följande natten; men den tredje sade drottningen till kökspojken, att han skulle underrätta konungen om hennes dervaro och tillsäga honom att tre gånger svänga sitt svärd äfver henne, då hon komme till dörrtröskeln. Konungen gjorde så, och nu var förtrollningen löst och drottningen återskänkt åt sin gemål. Styfmodern och styfsystern fingo till straff att i en spiketunna rullas ned i strömmen.

37. Sewe eller Den talande Hunden.

Denna folkbok, påtageligen af samma ursprung som den föregående, är förmodeligen en öfversättning från Tyskan. Den ende upplaga Utg. sett är: »En mycket wacker Historia om Sewe eller Den Talande Hunden. Stockholm, Elméns och Granberg's Tryckeri, 1828», 12 sid., 8:o.

En konung, vid namn Amadeus, hade tvenne barn, Mamertus och Albertina. En dag, då den unge prinsen jagade i en stor skog och, förföljd af en hind, blef skiljd från sitt följe, erhöill han af en gammal gumma en vacker hund, som hette Sewe och hade förmågan att tala. Prinsens moder dog, och konungen gifte om sig med drottningen öfver ett grandrike, men hvilken var en hexa och hade en dotter lika elak som hon själf. Efter någon tid utbröt ett krig, hvori konungen stupade, och Mamertus, som nu bordt ärfva riket, blef så illa behandlad af sin

styfmoder, som förstått att af rikets råd tillvålla sig styrelsen, att han nödgades begifva sig ut i fremmande land, utan annat sällskap än sin hund och sin systers porträtt. Efter en lång vandring blef han anställd som kökspojke hos en fremmande konung. Köksmästaren märkte, att han hvar afton kysste ett porträtt och berättade detta för den unge konungen, som blef nyfiken att se porträttet, och då Mamertus visat honom det samt underrättat honom om hvem det föreställde, blef konungen förälskad i hans sköna syster och förklarade, att han genast ville skicka sändebud att fria till henne, men vore hon ej så skön som porträttet, skulle Mamertus med lifstidsfängelse få umgälla, att han bedragit konungen. Styfmodern emottog konungens budskap, gaf straxt sitt samtycke och reste till hans hof, åtföljd af både sin dotter och styfdotter; men under vägen knuffade hon denna i sjön och utgaf sin egen dotter för prinsessan Albertina. Då den anlända prinsessan på intet sätt liknade porträttet, blef Mamertus kastad i fängelse, der endast Sewe underhöll någon gemenskap mellan honom och den öfriga världen. Hans syster hade erhållit tillstånd att trenne thorsdagskvällar lemna sjöbotten; kunde under dessa ingen frälsa henne, så måste hon der qvarstanna för alltid. Här om underrättade hon den första och andra thorsdagskvällen Sewe, och det samtal, hon hade med honom, kom för konungens öron, som tredje thorsdagskvällen infann sig med en kedja af stål, den han kastade öfver prinsessan och höll henne qvar dermed, oaktadt flere grymma trolldjur sökte rycka henne ifrån honom. Nu igenkände han originalet till det sköna porträttet och insåg bedrägeriet. För den gamla drottningen berättade han hvad som tilldragit sig, föregifvande att han drömt det, och frågade hvad en så elak styfmoder förtjente. Hon låtsade dela hans afsky och ropade, att så grym qvinna borde kokas i smält bly. Denna dom gick nu i fullbordan på henne sjelf. Mamertus återinsattes på sin faders thron, och Albertina blef den unge konungens gemål, som räddat henne.

58. Enbusken.

Se Svenska Folkböcker. II, s. 115—123.

59. Den Ondes tre Guldhår.

Den tyska sagan »Der Teufel mit den drei goldenen Haaren, meddelad efter en berättelse från Zwehrn i Hessen uti bröderne Grimms Kinder- und Hausmärchen (Göttingen 1837. I, 174—185) utgör originalet till denna svenska folkbok. En annan uppteckning af denna saga förekommer i Büschings Volks-Sagen, Märchen und Legenden.

Leipzig 1812: »Der Popanz». Ämnet är troligen lånadt från en gammal tysk folksägen om kejsarne Conrad II (reg. 1024—1039) och Henrik III (1039—1056), meddelad, efter GOTTFRIEDS från Viterbo (död 1190) krönika (*Germanicorum Scriptorum ex bibliotheca Jo. Pistorii Tomus II:s. Francof. 1584, s. 333—336*), i bröderna GRIMMS *Deutsche Sagen*, Berlin 1818. II, 177—180, och hvilken äfven förekommer i *Gesta Romanorum* (GRÄSSE'S Öfvers. Dresden und Leipzig 1842. I, 44—47, II, 198—206), samt i CAXTONS *Golden Legend* och JAC. DE VORAGINE *Legenda Aurea* berättas om påfven Pelagius (WARTON, *History of english poetry*. I, CL). Sagan förekommer för öfrigt äfven, med några förändringar, på norska i ASBJÖRNSSENS och MOE'S *Norske Folkeeventyr*. Christiania 1845. I, 25—40: »Rige Peer Krømmer».

Af den svenska folkboken, hvaruti uppteckningen i bröderna Grimms samling blifvit troget följd, har Utg. sett följande upplagor: »Hin Ondes tre Guldhår, eller Historia om en Gosse, som föddes med Segerhufva och genomgick många öden både här i werlden och i underjorden. Jemte en lustig Berättelse om Den kloka Greta, som hushållade för en Ungkarl. Stockholm, tryckte i Marqvardska Boktryckeriet, 1824», 16 sid. (hvaraf nu ifrågavarande saga upptager de 12 första), 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1835», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838», 16 sid., 8:o; »Hin Ondes — — underjorden. Lund, från Lundbergiska Boktryckeriet 1834», 6 sid., 8:o, samt Borås, C. G. Rydin, 1845, 8 sid., 8:o.

En fattig hustru födde en son, som kom till verlden med segerhufva, och man spådde, att han skulle blifva gift med konungens dotter. Denna spådom omtalte man för konungen, då han kort efteråt kom till samma ort. Spådomen behagade honom illa, och han satte sig i sinnet, att den ej skulle gå i fullbordan. Medelst löfte att rikeligen sörja för barnets framtid öfvertalade han föräldrarne att lemna det till honom. Han tog piltten, lade honom i en ask och kastade denna i strömmen, men asken sjönk ej, utan dref med strömmen och stannade slutligen mot damluckan till en qvarn. Så räddades piltten och uppfostrades af mjölnaren och dennes hustru, såsom hade han varit deras eget barn. Tretton år sednare kom konungen af en händelse till qvarnen och när han der såg den hurtige gossen, frågade han, om denne var mjölnarens egen son. Mjölnaren berättade huru ynglingen blifvit funnen, och konungen insåg då strax hvilken gossen hvar. Han bad denne föra ett bref till drottningen och lofvade att rikeligen löna hans besvär. I brefvet stod en sträng befallning att genast efter inhändigandet deraf låta döda budet. Gossen gick vilse och kom mot aftenon till en stor skog, der ett ljus vägledde honom till en enstaka byggnad, hvari en gammal gumma vänligt emottog honom. Det var ett röfvarenäste, men röfvarne voro för närvarande borta. Då de kommo hem, funno de gossen sofvande. De undersökte hans fickor,

öppnade brefvet och, sedan de tagit kännedom om innehållet, utbytte de det emot ett annat bref, hvari drottningen ålades att genast förmåla budet med konungens dotter. Den på befallning blef ock af drottningen åtlydd, och vid sin hemkomst fann konungen, att spådomen, oakadt alla hans försigtighetsmått, ändock gått i fullbordan. Han förklarade emedlertid, att så framt ynglingen ej kunde skaffa honom tre guldhår af hin Ondes hufvud, skulle han ej få behålla hans dotter. Ynglingen begaf sig åstad att fullgöra detta svåra uppdrag och under vägen kom han till en stor stad, der väktarne vid tullen frågade honom, huru det kom till att deras brunn, som förut gifvit vin, nu ej en gång gaf vatten. Han lofvade gifva besked härom vid sin återkomst. På samma sätt förband han sig att skaffa invånarne i en annan stad upplysning, hvarföre ett träd der i staden, som förr burit guldäplen, nu ej ens sköt blad, samt en färjeman, hvarföre han aldrig blefve aflöst. Ankommen till hin Ondes boning träffade han dennes hushållerska, för hvilken han berättade sitt ärende. Hon lofvade att söka vara honom behjelpig, och för att gömma honom för hennes husbonde, förvandlade hon honom i en myra och tilllade honom att krypa in i hennes klädningsfäll och noga lyssna till hvad hin Onde yttrade. Då denne hemkom, sade han sig lukta människokött, men den gamla ställde honom tillfreds, hvarefter han lade hufvudet i hennes knä och lät henne löska sig. Så snart han somnat, räck hon nu ett guldhår ur hans hufvud. Han vaknade förargad och frågade hvad hon gjorde. Hon svarade att hon somnat och haft en underlig dröm, hvarunder hon förmodligen råkat fatta honom i håret. På hans tillfrågan hvad hon drömt, svarade hon, att det var om en brunn, som förr gifvit vin, men nu ej ens gaf vatten. Hon ville gerna veta orsaken dertill. Hin Onde sade, att det var en groda, som sate under en sten i brunnen; slog man grodan ihjel, så gäfvu brunnen åter vin. På samma sätt räck gumman ännu tyenne guldhår ur hin Ondes hufvud och fick veta, att en råtta, som gnagde på guldträdets rot, vore orsaken till dess ofruktksamhet, och att färjkarlen blefve aflöst, blott han lemnade ifrån sig årorna till någon som han färjat, och sjelf sprang i land. Hin Onde gick sedermera åter bort, ynglingen återfick sin råtta skapnad, erhöill af gumman de tre guldhåren och begaf sig så på återvägen. Han fullgjorde nu alla de uppdrag, han åtagit sig, och erhöill flere åsnor lastade med guld, till tack för det han gjort brunnen åter vingifvande och guldträdet fruktbart. Hans snåle svärfader ville gerna veta huru han förvärfvat dessa skatter, och han föregaf att han fått dem vid stranden af en flod, hvaröfver en färjkarl rott honom. Konungen skyndade dit att söka vinna lika stora rikedomar, men just då färjemannen skulle sätta honom i land, räckte han konungen årorna och sprang sjelf upp på stranden, och så sitter den elake konungen der än i dag och ror färjan.

40. Guldfogeln.

Urskriften till denna folkbok är den **tyska** sagan »Der goldene Vogel», införd, efter muntlig berättelse från Hessen, bland bröderna GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 343—353, och hvaraf en äldre uppteckning förekommer i Kindermärchen aus mündlichen Erzählungen gesammelt. Erfurt 1787, s. 94—150: »Der treue Fuchs.» Beslägtade folksagor äro: den **fransyska** »La petite grenouille verte» bland Nouveaux Contes des Fées. Paris 1718 och 1731, samt i Cabinet des Fées. XXXI, 173—198; den **polska** »Die drei Brüder» i Polnische Volkssagen und Märchen aus dem Polnischen des K. W. WOYCICKI von F. H. LEWESTAM. Berlin 1839, s. 119—123, samt de ofvan vid sagan om »En konung i England och hans söner» anförda, med hvilken denna har en påtaglig likhet.

På **svenska** förekommer sagan om Guldfogeln i tvenne särskilda bearbetningar, båda öfversatta från den Grimmska uppteckningen, den ena, »Guldfogeln, eller Riddaren på Räfven, samt en ny och mycket lustig Historia om Räfvens Enka. Stockholm, tryckte i Marquardska Boktryckeriet, 1824,» 16 sid. (hvaraf sagan om Guldfogeln upptager de 13 första), 8:o; den andra, som mindre troget än den förra följer den Grimmska uppteckningen och företer åtskilliga, ehuru mindre betydande, tillägg: »Gull-fogeln, Gull-hästen och Prinsessan samt den Förtrollade Räfven. Jönköping, 1826, Tryckt i Direktören J. P. Lundströms Tryckeri,» 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1834, 16 sid., 8:o, samt Götheborg, Norbergsska tryckeriet, 1844, 16 sid., 8:o.

En konung hade i sin trädgård ett träd, som bar guldäpplen. Då dessa vext till sin fulla storlek, räknades de, men genast följande natten saknades ett äpple, och trädgårdsmästaren lät nu natten derpå sin äldste son hålla vakt vid trädet, hvilket dock ej lyckades bättre, än att han mot midnatten insomnade, och om morgonen saknades åter ett äpple. Andra natten skulle andra sonen vaka; men det gick på samma sätt. Tredje natten vaktades trädet af yngste sonen, som noga aktade sig att insomna. Mot midnatten hörde han ett susande i luften och såg en fogel komma flygande, hvars fjädrar voro af renaste guld. Fogeln sänkte sig mot trädet; men just då han skulle taga ett äpple, sköt ynglingen en pil på honom, hvaraf fogeln, som förlorade en af sina fjädrar, blef skrämmd och flög bort. Om morgonen lemnades guldfjädern till konungen, som nu blef särdeles ifrig att komma i besittning af hela fogeln. Trädgårdsmästarens äldste son gaf sig först åstad att uppsöka denna. Under vägen träffade han en räf, som rådde honom, att, när han mot aftonen komme till en stad, der han funne tvenne värdshus gent emot hvarandra, icke taga in i det, der det ginge lustigast till, utan i det andra; men trädgårdsmästarens sonen försmådde detta råd, tog in på det muntra värdshu-

set och glömde snart i sus, och dus sitt ärende. På samma sätt gick det den andre brodern; men den tredje följde räfvens råd och fördes af honom till ett slott, der guldfogeln satt, omgifven af många kämpar, men alla sofvande. Ynglingen tog fogeln, men då han, tvärt emot räfvens råd, flyttade den ur sin trädbur i en gyllene, började fogeln skrika så högt, att de sofvande väktarne vaknade, togo ynglingen fast och förde honom till deras konung, som dömde honom till döden, men lofvade honom nåd och guldfogeln till belöning med villkor, att han skulle skaffa konungen guldhästen, som sprang fortare än vinden. Räfven visade ynglingen hvar denne vore att finna, men varnade honom att ej lägga guldsadel, utan en simpel af läder och träd, på hästen. Ynglingen försummade dock äfven detta råd, blef åter fasttagen och dömd till döden, men benådad med löfte om både fogeln och hästen, i fall han kunde skaffa rätt på den undersköna prinsessan i guldslottet. Räfven gaf honom nu anvisning hvar prinsessan vore till finnandes och huru han skulle kunna bortföra henne, men rådde honom att ej tillåta henne taga afsked af sina föräldrar. Hennes böner och tårar bevekte honom dock att äfven försumma detta råd; ynglingen blef åter fasttagen och ålagd att inom åtta dagar skaffa bort ett högt berg, som skymde utsigten från konungens fönster, så skulle han få prinsessan. Med räfvens tillhjälp lyckades detta och prinsessan blef nu hans. När han nu skulle öfverlemnna henne till den andre konungen för att återfå guldhästen, lyftade han, enligt räfvens råd, prinsessan hastigt upp på hästen och red så undan fortare än vinden. På samma sätt återfick han äfven guldfogeln; men då han, emot räfvens varning, under hemresan friköpte sina bröder från galgen, passade de på tillfället, då de en gång hvilade vid en brunn, att störta honom i brunnen och föra hem både prinsessan, guldfogeln och guldhästen; men fogeln ville aldrig sjunga, hästen åt icke och prinsessan gret beständigt. Emedertid hade ynglingen med räfvens bistånd blifvit räddad ur brunnen och infann sig nu hos sin konung, förklädd till tiggare. Straxt kände prinsessan igen honom, fogeln började att sjunga och hästen att äta, och prinsessan, som af fruktan för de båda brödernes hotelser hittills icke vågat upptäcka rätta förhållandet, berättade nu allt, då bröderna straffades och den hurtige ynglingen blef förenad med sin älskarinna. Räfven begärde till belöning endast att ynglingen måtte skjuta honom samt afhugga hans hufvud och svans, hvilket skedde, då han fick menniskoskepnad och befanns vara prinsessans bror, som sålunda befriades från sin förtrollning.

41. *Den hvita Fru, eller Den förtrollade Älskarinnan.*

Denna folkbok är en trogen översättning från den ur HEINRICH STILINGS *Leben*. I, 104—108, lånade *tyska* sagan om »Jorinde und Jo-

ingarna bland bröderna *Gammle Kinder- und Hausmärchen*. I, 454—457.

De *svenska* upplagor Utg. sett, äro: »Den hvita Frua, eller: Den förtrollade Älskarinnan. Stockholm, 1826. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet,» 4 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1834, 16 sid., 8:o, samt Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841, 16 sid., 8:o.

I en ädlig skog på ett gammalt slott bodde en hexa, som om dagen visade sig i en katts eller nattugglas skepnad, men mot aftonen återfick sin naturliga gestalt. Så snart någon ärbär och oskyldig jungfru kom på 100 steg nära slottet, förvandlade henne hexan till en fogel och stängde henne i bur. Ett förlöfvadt par, Joringel och Jorinde, hade en afton gått vilas i skogen och utan att ana det kommit slottet för nära, då Jorinde i en hast förvandlades till näktergal. Joringel sökte förgäfvat närma sig slottet för att rädda sin trolofvade; hexans magt höll honom alltid tillbaka. En natt drömde han att han fann en blodröd blomma, i hvars midt var en perla, och medelst denna blomma skulle förtrollningen lösas. På nionde dagen efter denna dröm fann han verkligt den blodröda blomman med en stor daggerperla i sin kalk, och nu förmodade hexan ingenting vidare öfver honom. Han inträdde i hennes slott, och alla foglar, han vidrörde med blomman, återtogo genast sin naturliga skepnad. Så befriade han icke blott sin Jorinde utan äfven de öfriga jungfrurna.

42. Den stekta Trollpackan.

Den svenska folkboken med denna titel utgör en förkortad bearbetning af den *tyyska* sagan: »Hänsel und Grethel», hvilkens bröderna Gammle, efter muntliga öfvertellningar från Hessen, meddelat i *Kinder- und Hausmärchen*. I, 93—101, och hvilkens äfven förekommer i *Fabeln, Märchen und Erzählungen für Kinder*. Von CAROLINE STANL. Nürnberg 1818, s. 92 etc., under titel: »Das Häuschen von Zuckerwerk,» i *Ströms Elsässisches Volksbüchlein*. Strassburg 1842, s. 102—109: »Das Eierkuchen Häuslein,» i *BRUCHSTEINS Deutsches Märchenbuch*. Leipzig 1843, s. 55—60: »Hänsel und Grethel,» m. fl., äfvensom man finner samma saga på *danska* bland *WINTHERS Danske Folkeeventyr*. Kjöbenh. 1825. I, 4—6: »Pandekagehuset,» samt i *MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger*. Kjöbenh. 1843, s. 97—103: »Hansemand og Grethe.»

De upplagor Utg. sett af den *svenska* folkboken äro: »Den stekta Trollpackan. Saga. Stockholm 1826. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; Malmö, Berlingska Boktryckeriet, 1832, 8 sid., 8:o, samt Upsala, Ben. Brunelli Boktryckeri, 1835, 8 sid., 8:o. — Dessutom finnes denna saga, öfversatt från den *Grimmska* uppteckningen, i *Lek-*

hamraten. Upsala 1838, s. 79—89: »Hans och Greta,» samt i RUDOLPH DAHLS Julläsning för barn. 1837. Lund, 1837, s. 79—76: »Hans och Greta,» hvarförutän särskilda bearbetningar deraf äro införda i Barn-Vännen, Jul-gåfva för snälla Barn. Gefte 1839, s. 39—41: »Popparkakshuset» samt i Svea. Folk-kalender för 1848. Stockh. 1848, s. 114—120: »Barnen i Skogen.» Liknande svenska folksagor, gåfva i Småland, Uppland och Östergötland, förekomma i Svenska Folk-Sagor och Äfventyr. Utgifna af HYLÉN-CAVALLIUS och STRÄKNA. Stockh. 1844. I, 11—19: »Kärigen, som vardt stekt i ugnen.»

Tvenne barn, Lars och Stina, hade så fattiga föräldrar, att de måste lifnära sig med att plocka bär i skogen. En dag gingo de vilse och kommo slutligen till ett hus, hvars väggar voro af hvetebroödsdeg, taket af äggpankakor, fönsterrutorna af hvitt kandissocker och fönsterkarmarne af smålandsost. För att stilla sin hunger togo barnen lös en ruta och begynte knapra derpå. Då kom en gammal, skrynklig gumma ut ur huset, tog vänligt emot barnen, trakterade dem rikeligen och lät dem lägga sig i hvar sin mjuka säng. Men dagen derpå stängde hon gossen i en jernbur och befallte flickan att väl göda honom, emedan hon ämnade slagta och äta upp honom. Gumman var nemligen en trollpacka, som åt upp barn för att förlänga sitt lif, ty för hvarje barn, hon förtärde, blef hon tre år yngre; men hon hade ingen magt öfver andra barn än dem hon kunde förläda till något ondt, derföre hade hon uppfört det apettitliga huset för att väcka barnens lystnad. När nu dagen var inne, att gossen skulle slaktas, ställde gumman till bak, för att hafva färskt bröd till steken, och eldade ugnen starkt för att grädda brödet och med detsamma göra sig af med Lisa, som genom sin raskhet och beslutsamhet gifvit gumman farhågor. Hon sade derföre till Lisa, att hon skulle sätta sig på ugnsspaden, så ville gumman föra henne in i ugnen, att hon kunde se efter om brödet var nog gräddadt; men flickan, som förstod hennes onda uppsåt, låtsade sig ej veta huru hon skulle kunna sitta på ugnsspaden, och då gumman satte sig sjelf derpå för att visa henne, förde hon trollpackan hastigt in i ugnen, satte luckan för och befriade på detta sätt både sig och sin broder.

43. Högware-Brudgummen.

Urskriften till denna folkbok är den tyska sagan »Der Räuberbräutigam», införd, efter tvenne berättelser från Neder-Hessen, i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 246—251, äfvensom en annan bearbetning af samma saga förekommer i CAROLINE STAHLs Fabeln, Märchen und Erzählungen für Kinder. Nürnberg 1818, s. 41 etc.: »Die Müllerstochter.» På danska finnes densamma dels i en från de tyska något skiljaktigt uppteckning bland WINTERS Danske Folkeeventyr. Köbenh. 1825, I, 34—38: »Røverhovedmanden,» och dels i

en öfversättning från den Grimmska, införd i *MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger*. Kiöbenh. 1843, s. 85—88: »Röverren.»

Af den *svenska* folkboken, troget öfversatt från bröderne Grimms uppteckning, har Utg. sett följande upplagor: »Röfware-Brudgummen. Stockholm, 1824. Tryckt i Marquardska Tryckeriet,» 7 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1833, 16 sid., 8:o; Lund, i Lundbergska Boktryckeriet, 1834, 16 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1835, 16 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837, 16 sid., 8:o; »Norrköping, Törnequists boktryckeri, 1842,» 16 sid., 8:o, samt Jönköping, J. P. Lundström, 1847, 16 sid., 8:o. — Samma öfversättning finner man för öfrigt äfven i *Folk-Sagor för Gamla och Unga*. Örebro 1843. II, 53—57: »Röfwarebrudgummen.»

En mjölnare hade en dotter, hos hvilken anmälde sig en friare, som fick fadrens samtycke, emedan han tycktes vara en rik man, men dottren älskade honom icke. Sedan han flere gånger förgäfvets sökt förmå henne att besöka honom i hans hem, lofvade hon sluteligen att göra det nästa söndag, och på det hon måtte hitta vägen till hans boning, som låg in i skogen, skulle han strö vägen med aska. Den utsatta dagen begaf hon sig på vägen och följde den askströdda stigen, som ledde till ett ensamt hus. En fogel varnade henne att der inträda, emedan det vore ett mördarehus; men då det tycktes vara tomt, gick hon ändock ditin och fann der endast en gammal gumma, som underrättade henne, att det var i en röfwarekula hon kommit, samt gömde henne bakom ett stort fat, emedan röfrarne snart vore att vänta. Dessa anlände ock straxt efteråt och förde med sig en annan flicka, hvilken de gäfvos att dricka tre glas vin: ett hvitt, ett rött och ett gult. Vid det tredje brast hennes hjerta. De högo nu den döda kroppen i stycken och strödde salt derpå. En af röfrarne blef varse en guldring på den dödas finger och då han ej kunde draga den af, tog han en yxa och afhög fingret, som dervid hoppade bakom fatet der flickan satt gömd. Röfvaren ville der söka efter ringen, men den gamla bad honom skynda sig att äta, fingret sprunge ej bort. Sedan nu röfrarne ätit och druckit, somnade de, och flickan jemte den gamla smögo sig bort öfver de sofvande. Då på den utsatta bröllopsdagen brudgummen infann sig och hvar en skulle vid bordet berätta något, förtäljde bruden allt hvad som hände henne i röfwarekulan, såsom hade hon drömt det, men uppvisade vid slutet det afhuggna fingret såsom bevis på verkligheten af hvad hon berättat. Röfvaren blef nu fängslad och straffad.

44. Prinsessan Snöhwit eller De sju Dwergarne och den talande Spegeln.

Den svenska folkboken med denna titel utgör en trogen öfversättning af den *tyska* sagan »Sneewittchen» i bröderne GRIMMS *Kinder- und*

Hausmärchen (Göttingen 1837. I, 313—324), efter flere muntliga öfverlemningar från Hessen. Den är för öfrigt en af de mest gängse i Tyskland och förekommer der i en mängd varianter (l. c. III, 90—93). I **MUSÄI Volksmärchen der Deutschen** (Halle 1839. I, 64—116: »Richilde») igenfinnes samma saga, ehuru mera utarbetad och med åtskilliga förändringar; i **MARBACHS Volksbücher** (Leipzig 1838. XI, 65—74: »Schneeweisschen») och i **BECHSTEINS Deutsches Märchenbuch** (Leipzig 1845, s. 197—204: »Schneeweisschen») förekommer en uppteckning deraf i det närmaste lik den Grimmska, hvilken sednare man finner aftryckt i *Die blaue Bibliothek aller Nationen*. Nordhausen 1846. I, 120—134, och i **A. B. LUDV. GRIMMS Kindermärchen**. Heidelberg 1809, meddelas en dramatisk bearbetning deraf. En beslägtad **italiensk** saga »La Schiavottella» är införd i **BASILES Pentamerone**. II, 8; en liknande **walachisk** bland **SCHROTTS Walachische Märchen**, s. 105—113: »Der Zauberspiegel» och en med den tyska nära öfverensstämmande **dansk** saga »Snehvide» bland **WINTHERS Danske Folkeeventyr**. Kiöbenh. 1823. I, 40—47.

De **svenska** upplagor Utg. sett äro: »De siu Dwergarne och den talande Spegeln, eller Historia om Prinsessan Snöhvit, som fyra gånger undkom döden, och sluteligen blef förmäld med en Konungs-Son. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824,» 16 sid., 8:o, samt Lund, Lundbergska Boktryckeriet, 1834, 16 sid., 8:o. — En annan från både de ofvannämnda tyska och danska i flera delar afvikande uppteckning förekommer i tvenne särskilda öfversättningar, troligen från Tyskan, uti *Barnvännen*. Julgåfva åt Snälla Barn 1839. Gefle 1839, s. 3—20: »Prinsessan Snöhvit» samt uti *Folk-Sagor för Gamla och Unga*. Örebro 1843. II, 3—15: »Snöhvit.»

En gång midt i vintern, då snö föll, satt en drottning och sydde vid ett fönster, hvars karm var af ebenholts. Hon stack sig i fingret, och då bloddroppar nedföllu på snön, såg det så vackert ut, att hon tänkte: »Ack om jag hade ett barn, hvitt som snö, rött som blod och svart som denna fönsterkarm!» Efter en tid gick denna önskan i fullbordan och drottningen födde en flicka med hy, hvit som snö och röd som blod, och med lockar svarta som ebenholts; men då barnet var födt, dog drottningen. Året derpå tog konungen en annan gemål af ovanlig fågning, men ock så stolt deröfver, att hon ej tålte någon kallas skön mer än hon. Hon hade en trollspegel, hvilken hon flitigt rådfrågade och som allt dittills sagt henne, att hon var den skönaste; men då hennes styfdotter, prinsessan Snöhvit, fyllt sitt sjunde år, och drottningen en dag, som vanligt, frågat sin spegel:

»Lilla spegel på väggen, du!

Hvem är skönast i riket nu?»

fick hon det lika oväntade som ovälkomna svaret:

»Ni, drottning är den skönsta här;
Men Snöhvit tusenfallt skönare är.»

Sådan kunde den stolta drottningen ej lida. Hon befälte en af sina jägare föra den lilla prinsessan till skogen och der döda henne samt, till bevis att så skett, föra till drottningen hennes lever och lunga. Jägaren hade dock ej hjerta att döda det vackra barnet, utan lät henne springa in i skogen och dödade i stället ett ungt vildsvin, hvars lever och lunga han lemnade drottningen. Snöhvit sprang emedlertid allt längre in i skogen tills hon slutligen kom till ett helt litet hus, der hon fann ett bord dukadt för sju personer och sju små sängar kring väggarne. Som hon var hungrig och törstig, åt och drack hon något af den framsatta maten och drycken och lade sig derefter i en af sängarne att sova. En stund derefter kommo husets egare, sju små dvergar, hem och då de funno den sovande flickan, blefvo de så intagna af hennes skönhet, att de gerna läto henne blifva qvar och sköta deras hushåll. De varnade henne för sin styfmoders stämplingar och rådde henne att under deras frånvaro aldrig insläppa någon fremling. Drottningen gjorde sig nu säker att vara den skönaste i landet; men en gång, då hon åter frågade sin trolldöda, sade henne denna, att Snöhvit hos de sju dvergarne var långt skönare än hon. Drottningen fann nu, att jägaren bedragit henne, och beslöt att sjelf utföra sitt illråd. Hon färgade sitt ansigte, förklädde sig till krämerska och lockade Snöhvit att af henne köpa ett snörband samt hjälpte henne att snöra sig, men tilldrog snörbanden så hårdt, att flickan nedföll sanslös. Lyckligtvis kommo dvergarne snart hem, afskurod snörbandet och räddade så sin skyddlings lif, hvarom spegeln snart underrättade drottningen. I en annan förklädnad lockade hon nu Snöhvit att af henne köpa en förgiftad kamm, hvilken hon knappt satt i håret innan hon åter nedföll utan sansning; men äfven nu räddade henne dvergarne och drottningen blef åter af spegeln underrättad derom. Hon tillagade nu ett äpple, som var starkt förgiftadt, men blott till ena halfvan, och åt sjelf den andra lif för Snöhvits ögon för att skingra hennes misstroende. Snöhvit hade icke väl smakat på den andra, innan hon föll liflös på golfvet, och då nu drottningen kom hem, fick hon ändteligen af spegeln den länge efterlängtrade försäkran, att hon sjelf nu voro den skönaste i landet. Alla dvergarnes försök att återkalla Snöhvit till lifvet voro förgäfvade; men då hennes utseende äfven i döden bibehöll sig lika skönt, så att hon endast tycktes sova, lade de henne i en glaskista, för att ändock få fäga sig af hennes åsyn. Så fick en konungason se henne och blef så hänryckt af hennes skönhet, att han öfvertalade dvergarne att skänka honom kistan; men då denna skulle bäras till slottet, snälvade bärarne och af stöten hoppade den giftiga äppelbiten ur Snöhvits hals, och hon kom åter till lif. Prinsen, som nu erfor hennes öden, friade och fick ja samt bød hennes styfmoder att bevista brölloppet. Då denna

ankom och igenkände sin styfdotter, blef hon högeligen förfärad; men, på prinsens befallning, fästades nu på den elaka drottningens fötter ett par glödande jernskor, med hvilka hon måste dansa till dess hon nedföll död.

45. Prins Flundra.

I BÜSCHINGS Volks-Sagen, Märchen und Legenden. Leipzig 1812, s. 258—266, och i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 117—124, förekommer en uppteckning på pommerska folkdialekten af sagan »Van den Fischer un siine Fru,» hvaraf den svenska folkboken: »Prins Flundra eller Fiskaren med oförnöjda Hustrun» utgör en fri öfversättning. Samma tyska saga finnes äfven meddelad på vers i JUST. KERNERS Poetischer Almanach für 1812, s. 50—54, samt på prosa, efter en annan uppteckning än den Büschingska och bröderne Grimms, i ALB. LUDV. GRIMMS Kindermärchen. 2:te Aufl. Heidelberg 1817: »Hans Dudeldee.» En dansk öfversättning af bröderne Grimms uppteckning förekommer bland MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger, s. 340—346: »Fiskeren og hans Hustru.» Sagans början har mycken likhet med den om »Fiskaren och Anden» i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. I, 36), men utvecklingen är helt olika.

Af den svenska folkboken har Utg. sett följande upplagor: »Prins Flundra, eller Fiskaren med oförnöjda Hustrun. Stockholm, Tryckt hos J. Hörberg, 1824,» 8 sid., 8:o; Linköping, Petreska Boktryckeriet, 1825, 8 sid., 8:o; Malmö, Berlingska Boktryckeriet, 1828, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1832, 8 sid., 8:o; Westerås, D. Terssell, 1833, 8 sid., 8:o; Calmar, Stifts-Boktryckeriet, 1833, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1843, 8 sid., 8:o; Fahlun, J. F. Åkerblom, 1844, 15 sid., 8:o, samt Sundsvall, L. Blomdahl, 1845, 8 sid., 8:o. — En annan öfversättning, troget efter den Grimmska uppteckningen, förekommer i Saga. Barnkalender För År 1844. Stockh. 1843, s. 27—38: »Fiskaren och hans hustru,» och'en poetisk bearbetning af denna saga är: Den Oförnöjde eller Fiskaren och hans Hustru. Saga på vers af J. M. STJERNSTOLPE. Stockh. 1825.

En fattig fiskare bodde med sin hustru i en usel koja invid sjöstranden. En gång fångade han en stor flundra, som lofvade att uppfylla hvarje hans önskan, om han blott släppte flundran åter i sjön. Fiskaren gjorde så, men hade för egen del icke mycket att önska. Så många flere önskningar hade hans hustru. Först ville hon se deras usla hyble förvandladt i en skön landtegendom, så i ett präktigt slott; der-efter ville hon bli drottning, så kejsarinna och slutligen påfve, och när mannen genom flundrans tillhjelp fått alla dessa hennes önskningar full-

bordade, ville hon blifva lika mächtig som Gud sjelf, till straff för hvilken förmåtenhet all den vunna storheten försvann, och fiskaren med sin hustru fann sig åter försatt i sin gamla koja vid sjön, der de fingo för sent ångra sin oförnöjdhet.

46. Prins Åsna.

Den svenska folkboken med denna titel utgör en fri och något förkortad öfversättning af den **tyiska** sagan »Das Eselein» i bröderne **GRIMMS** Kinder- und Hausmärchen. II, 286—290, der den är införd efter en **latinsk** dikt i elegisk vers, kallad Asinarius, från sednare hälften af 15:de århundradet och hvaraf en handskrift finnes å biblioteket i Strassburg. En liknande **indisk** berättelse förekommer i Sinhasana Dwatrinsati (**GRIMM**, Altdeutsche Wälder. Cassel 1813. I, 165—167), och att en dylik äfven finnes på **persiska**, synes af GÖRRES, Das Heldenbuch von Iran aus dem Schah Nameh des Firdussi. Berlin 1820. II, 441, 442).

Af den **svenska** folkboken har Utg. endast sett följande upplaga: »Prins Åsna, eller Saga om en Drottning, som födde en Åsna, och huruledes samma Åsna lärde sig spela på Luta, hwarigenom han slutligen blef gift med en rik och underskön Prinsessa. Stockholm, E. A. Ortman, 1823,» 8 sid., 8:o.

En drottning, länge barnlös, nedkom slutligen med en prins, som till det yttre helt och hållet liknade en åsna, men var för öfrigt talför, qvick och förståndig, så godt som något annat barn. När han blifvit fullvuxen, lärde han sig spela luta, och väl i besittning af denna färdighet beslöt han se sig omkring i världen. Han begaf sig till en fremmande konungs hof, der det ovanliga att finna en åsna, som spelade luta och visste att artigt skicka sig, gjorde honom omtyckt och hans egenskap af konungason försäkrade honom om ett akttningsfullt bemötande. Det dröjde ock ej länge, innan han förälskade sig i konungens undersköna dotter, och som han sjelf stigit särdeles högt i hennes fars ynnest, blef det snart bröllopp af. Nyfiken att erfara huru prins Åsna skulle förhålla sig i brudkammaren, lät konungen en trogen tjänare bespeja de nygifta, och denne berättade följande morgon, att så snart brudgummen inkommit till sin brud, hade han genast aflagt åsnehuden och blifvit en ståtelig prins. Nästa natt passade nu konungen på, och så snart hans måg bortlagt sin åsnahud, tog han den genast och brände upp densamma, hvar efter prinsen för alltid bibehöll mensklig gestalt.

47. Den lilla Gullfogeln eller Qwastbindar-Lychan.

Äfven denna folkbok är ett lån från **tyiskan**. I en berättelse från Hessen, anförd i bröderne **GRIMMS** Kinder- und Hausmärchen. III.

106, igenfinner man urskriften dertill, och andra beslägtade tyska sagor förekomma i samma samlings I, 368—396: »Die zwey Brüder» (öfversatt på svenska i REUTERDAHL'S Julläsning för Barn. 1838, s. 120—153: »De två bröderna»); i *Kindermärchen aus mündlichen Erzählungen*. Erfurt 1787, s. 1—57: »Das Vögelchen mit dem goldenen Ei»; i A. L. GRIMM, *Linns Märchenbuch*. Frankfurt 1816. I, 191—211: »Brunnenhold och Brunnenstark.» m. fl. Den fransyska sagan »L'Oiseau jaune» afgrefve CAYLUS (*Féeries nouvelles* i *Cabinet des Fées*. XXIV, 267—274) har äfven mycken likhet med den ifrågasvarande.

De svenska upplagor, Utg. sett, äro: »Den Lilla Gullfogeln eller Qwastbindar-Lyckan. Stockholm, Tryckt hos J. Hörberg, 1824», 8 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1829, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1829, 8 sid., 8:o; D:o 1831, 8 sid., 8:o; D:o 1832, 8 sid., 8:o, samt Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837, 8 sid., 8:o.

Två fattiga gossar födde sig och sin syster med att binda qvastar. En dag fann den yngre af bröderna i ett träd en fogel i sitt bo, med ett guldägg under ena vingen. Gossen tog guldägget och sålde det till en guldsmed i staden, men lät fogeln vara. Andra och tredje dagen hade han åter dylika ägg att sälja, och nu ville guldsmeden gerna hafva sjelfva fogeln, samt lofvade att gifta sig med gossens syster och gifva båda bröderna rikligt underhåll, om fogeln blefve hans. På dessa villkor fick han också fogeln, och då denne förkunnade, att den, som uppåte hans hjerta, skulle blifva konung, och den, som spisade hans lefver, en rik man, lät guldsmeden slagta fogeln och ställde båda bröderna att vakta derpå. Under stekningen föll en bit af honom, hvilken äldsta brodern uppåt — det var hjertat, sedermera utföll åter en bit, som var lefvern, hvilken yngre brodern förtärde. När guldsmeden fick veta detta, blef han högeligen förtörnad och förklarade, att han nu hvarken ville hafva deras syster eller fogeln, utan körde dem ifrån sig. Då åt äldste brodern upp fogeln, och knappt var detta skedt, innan en skön prinsessa stod framför honom och tackade honom för det han nu befriat henne från sin förtrollning samt tog honom till gemål, hvarigenom han blef konung och således fogelns spådom i afseende på honom uppfylld. Lika sannspådd visade han sig äfven hvad den andra beträffade; ty denne fann hvarje morgon en pung med guldmynt vid sin sida och hade på detta sätt icke svårt att äfven få sig en prinsessa till gemål, hvars broder förmålde sig med hans syster, och således hade alla tre qvastbindare-barnen gjort en lysande lycka.

48. Reinald Underbarnet.

Urskriften för denna folkbok, hvaraf den enda upplaga Utg. känner är: »Saga om Reinald Underbarnet, som befriade sina trenne Systrar och

Swägrar från en svår och långvarig förtrollning. Öfversättning. Wetzio, 1838. Tryckt hos Swen Rasks Enka, 28 sid., 8:o, är den tyska sagan »Die Bücher der Chronik der drei Schwestern» bland Musäus Volksmärchen der Deutschen. Halle 1839. I, 1—65. En beslägtad italiensk saga: »Li tre 'rrie» (De tre konungarne) förekommer i BASTILE's Pentamerone. IV, 75.

En greve hade tre döttrar, hvilka han, för att rädda sitt eget lif, nödgats gifva bort med tre män, som voro förtrollade, den ene till en björn, den andre till en örn och den tredje till en delfin, och från hvilken förtrollning den förste var fri endast hvar sjunde dag, den andre hvar sjunde vecka och den tredje hvar sjunde månad. Det lyckas likväl slutligen grefvens son Reinald, sedan denne, flere år yngre än sina systrar, vuxit upp till en stark och modig yngling, att, efter många äfventyr, heft och hållet häfva förtrollningen.

49. Skuldsedeln.

Äfven denna folkbok är lånad ur ofvan anförde samling (Musäus, Volksmärchen der Deutschen. II, 62—76).

De enda **svenska** upplagor Utg. sett äro: »Skuldsedeln, eller Bonden och Bergtrollet. En sannfärdig historia om en fattig och betryckt Bonde, som genom ärlighet kom sig opp till stor rikedom. Upsala, Sw. P. Lefflers Boktryckeri 1835», 8 sid., 8:o, samt »Eskilstuna. Tryckt hos P. Larsson, 1845» 8 sid., 8:o.

En bonde, som råkat i svårt penningebetryck, hade begifvit sig till sin hustrus rika släktingar för att söka hjälp, men afvisad med hårdhet besluter han under hemvägen vända sig till Bergtrollet, som för honom till sin håla och låter honom der räkna upp åt sig 100 rdr samt deruppå lemna sin förbindelse. Dessa penningar hade sådan välsignelse med sig, att bonden innan kort blir en välmående man; men då nu förfallotiden infaller och bonden går att uppsöka sin borgenär, kan Bergtrollet ej anträffas, utan i en väderil återfår bonden sin skuldsedel öfverkorsad och qvitterad.

50. Stjern-Riksdalrarne.

I bröderne GAIMMS Kinder- und Hausmärchen. II, 306, 307, »Die Sternthalen» igenfinnes originalet till denna folkbok.

En fattig fader- och moderlös flicka, som egde ingenting mer än ett stycke bröd och kläderna på kroppen, gick, öfvergifven af alla, ut i vida världen. Då mötte henne en hungrig tiggare, åt hvilken hon gaf sitt brödstycke, och åt frysannde barn gaf hon alla sina kläder, så att hon till

slut stod der ensam i mörka natten, utan det ringaste att äta eller skyla sig med. Då föllo på en gång stjernorna af himlen och voro idel blanka riksdalrar, och ehuru hon bortgifvit sitt linne, hade hon dock ett nytt af aldrefinaste tyg, och de många blanka riksdalrarne plockade hon upp och blef så rik för all sin lifstid.

I den svenska folkboken, hvaraf Utg. blott sett en upplaga: »Trene Folk-Sagor. 1) Hobergs-Gabben. 2) Stjern-Riksdalrarne. 3) Tre Wänner-Stora. Tryckt hos Peter Hedenius. 1846». 8 sid., 8:o, har man, föga lyckligt, velat göra det hela naturligare genom att låta flickan drömma, att stjernorna föllo ned som riksdalrar och om morgonen hitta under trädets, hvarvid hon hvilat, ett juvelsmycke, jemte en mängd guld- och silfvermynt. Deremot är den tyska sagan troget öfversatt i REUTERDAHL'S Julläsning för barn. 1837, s. 45, 46; i Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1850. I, 148, 149, samt i Tolf underbara Sagor. Stockholm 1842, s. 1, 2.

51. Ödla n.

Under titel: »Märchen von der Unke» förekomma i GAIMERS Kinder- und Hausmärchen. II, 110, 111, några sägner om tomtormen, hvaraf tvänne blifvit öfversatte i Folk-Sagor för Gamla och Unga. I, 69, 70, samt sedermera aftryckta i Sundsvalls-upplagan år 1844 af folkboken om Helena Antonia af Constantinopel.

Enligt den ena säggen, upptecknad i Hessen, satt ett barn utanför husets dörr och åt mjölk och bröd ur ett fat. Då kom en ödla krypande, böjde sitt hufvud ned i fatet och åt med. Så tillgick det i flera dagar, men då barnet såg att ödla alltid åt bara mjölk, slog det henne på hufvudet och sade: »Kräk, åt brödbitarne också!» Barnets moder, som hörde, att det talade med någon, kom nu ut och slog ihjel ödla, hvarefter barnet, som blifvit starkt och frodigt, sedan ödla ätit med detsamma, började afmagra och dog innan kort. — Härmed öfverensstämmer en berättelse i Gesta Romanorum, Cap. 68, och Utg. har i sin barndom hört en dylik sägen om tomtormen (ödla är en oriktig öfversättning) anföras såsom gånge i Småland.

Enligt den andra, likaledes upptecknad i Hessen, satt ett barn vid stadsmuren och spann, när det såg en ödla komma. Då utbredde det en blå silkesduk, som ödlorna tycka mycket om. Så snart ödla såg den, vände hon om och kom straxt derefter tillbaka med en guldkrona, den hon lade på näsduken och gick åter bort. Barnet tog guldkronan, och när nu ödla ännu en gång kom igen och saknade denna, stötte hon af sorg sitt hufvud emot muren så länge till dess hon dog. Hade barnet likit kronan ligga, så hade ödla säkert disset flera skatter.

52. *Frithiofs Saga.*

Denna saga, af **isländskt** ursprung och genom Tegnér's mästertliga behandling allmänt känd, upptecknades troligen i slutet af 13:de eller början af 14:de århundradet (se Bihang till Frithiofs Saga. Stockholm 1839, s. 37). Såsom folkbok har följande från **danskan** öfversatta bearbetning deraf utkommit: »Frithiofs Saga. Bearbetad efter urtexten af O. D. Samsoe. Öfversättning från Danskan. Jönköping, 1842, Tryckt hos Johan Pehr Lundström», 18 sid., 8:ö.

53. *Öråkappan.*

Se Svenska Folkböcker. II, 132—143. En s. 133 icke omnämnd upplaga af Lund, Lundberg'ska Boktryckeriet, 1844, 16 sid., 8:o har sedermera blifvit Utg. bekant.

54. *Pelle Båtsman.*

Se l. c., s. 144—156. Den nyaste upplaga, Utg. sett, är tryckt i Götheborg, Norberg'ska Tryckeriet, 1844, 16 sid., 8:o.

55. *Harpspelaren.*

Denna saga, **svenskt** original, likasom de båda näst föregående, bekantgjordes först i Poetisk Kalender för år 1816, s. 131—144, med signaturen S** (P. A. SONDÉN). Såsom folkbok har densamma, så vidt Utg. känner, endast erhållit en upplaga: »Harp-Spelaren. Strengnäs, tryckt hos Carl Erik Ekmarck, 1820», 16 sid., 8:o.

En konung i Gøthaland hade en dotter, vid namn Hildur, den vänaste mö i nordlanden. Många rika och mäktiga konungasöner friade till den fagra jungfrun, men hon afvisade dem alla. Då kom till hennes faders hof skalden Thormoder, son af en rik bonde i Linghem. Han hade af Necken lärt sig slå harpan ljufligare än någon dödlig, och med tonernas magt vann han Hildurs hjerta. Häröfver förgrymmad manade den tappraste bland Hildurs friare, den stolte Wanfrid, Wendernes konung, Thormoder till Svårdskamp; men nu visade sig, att skalden var ej mindre kunnig i svårds- än i harpolek, och då Hildur, med harpan i hand, än ytterligare lifvade sin älsklings mod, föll Wanfrid för hans hugg, och Hildurs hand blef segrarens lön.

56. *Sjöflickan.*

Äfven denna saga är af inhemskt ursprung. Den utkom först i Psyche. Poetisk Kalender År 1830, s. 263—276, med signaturen M—n (G.

H. MELLIN) och har såsom folkbok utgifvits under följande titel: »Sjöflickan, eller Slaget wid Ölands Udde och Calmare Sund. Saga. Westervik. Tryckt hos Carl Olof Ekblad. 1835», 15 sid., 8:o.

Den utgör en skildring af de båda sjöslagen vid Öland den 30 och 31 Maj 1564, samt i Calmare Sund längre fram på sommaren samma år. Under det förra slaget visar sig vid sidan af det svenska amiralskeppet Mars Jutehataren en hafsfru, åt hvilken en modig svensk yngling, som kämpade vid Jakob Bagges sida, kastade en ring, hvarmed sjöflickan försvann under hafsytan. Då skeppet springer i luften mottager hon ynglingen i sin grotta, men tillåter honom att återvända till sina landsmän, då ett nytt slag förestår vid hennes klippa, Blå Jungfrun vid Ölands norra udde. Här lifvar han sina stridsbröders mod, men stupar just som slaget är vunnet, och hans döda kropp föres af sjöflickan till högsätet i hennes grotta.

57. Jätten Gudmundröd.

Den enda upplaga af denna folkbok, Utg. sett, är: »En sannfärdig berättelse om den mäktige Jätten Gudmundröd och hans efterkommande. Norrköping, Chr. Törnequist, 1842», 8 sid., 8:o.

Berättelsen handlar endast obetydligt om Jätten Gudmundröd, som uppgifves hafva omkring år 700 bott på Urberget i Ydre härad af Östergötland, utan hufvudsakligen om hans dotterson Orward och dennes vikingafärder, samt de trollerier han lärt af Kullagubben och Mussla på Kolmården. Det hela är ett blott uppräknande af äfventyr, utan någon egentelig plan.

58. Jätten Periferigerilerimini.

Denna folkbok är egenteligen en barnsaga; som det tyckes lånad ur någon barnabok. Två små flickor och deras bror bedja en dag sin mor att få gå utom staden att spatsera. Modren tillåter det, men ber dem noga akta sig att gå in i skogen, der en grym jätte bodde. De öfverskrida förbudet och jätten Periferigerilerimini, tjugu alnar lång och förande i handen en stor klubba, dröjer ej att infinna sig. Han uppäter två af barnen, men den lilla åttaåriga Susanna lyckas att genom sitt förståndiga tal och sitt vänliga sätt beveka honom, så att han låter henne återvända till modren.

De upplagor Utg. sett äro: »Jätten Periferigerilerimini i swarta Skogen. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1824», 8 sid., 8:o; D:o 1828, 8 sid., 8:o; Upsala, Em. Bruzelius, 1827, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1832, 8 sid., 8:o; Lund, Lundbergska Boktryc-

keriet, 1234, 8 sid., 8:o; Upsala, S. P. Letter, 1237, 3 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1241, 3 sid., 8:o, samt Linköping, Palmaer & Ridderstad, 1242, 3 sid., 8:o.

59. Byggnaden af Lunds Domkyrka.

I slutet af folkboken om De sex Svanorna. Lund 1243, finnes, under titel: »Beskrifning om Byggnaden af Lunds Domkyrka,» införd den bekanta sägnen, huru S:t Lars vid byggandet af denna kyrka fick hjelp af ett troll (jätte), som bodde i Helgonabacken och skulde i lön få sol och måne eller S:t Lars' ögon, så framt denne ej lyckades upptäcka trollets namn innan byggnaden blef färdig, samt huru S:t Lars, när blott slutstenen fattades, fick höra trollqvinnan i högen sjunga för sitt barn:

»Tig stille, sönen min,
Finn kommer, fadren din,
Sol, måne, S:t Lars' öjen
Han bringar dig i höjen.»

hvar efter S:t Lars ropade åt trollet dess namn, då Finn med sin hustru lopp ned i kraftkyrkan, der de omfattade hvar sin pelare för att störta hela byggnaden, men i detsamma förvandlades i sten.

60. Gällas Döss.

Den enda upplaga Utg. sett af denna folkbok är: »En artig och ryktbar Historia om Gällas Döss vid Gislöf i Södra Skåne. Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1241», 3 sid., 8:o.

Mellan Gislöf och Dahlköpinge i södra Skåne ligga i en hop 13 stora stenar, som kallas Gällas Döss, emedan de skola blifvit ditburna af en jätte, som hetat Gälla, hvilken haft sin skattkammare i ena stenen, hvar på ännu finnes ett slags tecken till nyckelhål. Då Gislöfs byamän en gång försökte att horra dessa stenar, syntes det dem, som hela deras by stode i ljusan låga. De skyndade då hemåt, men mötte under vägen en liten man med röd pickelmössa och långa sporrar, som red på en gåse. Han skrattade åt bönderne och de åt honom, men när de hunno fram till byn, var der hvarken eld eller annan fara å färde. En gång hade ett skepp från södra Skåne afgått till Ostindien. På hemvägen hade fartyget blifvit väderdrifvet och strandade vid en obekant ö, der en af invånarne kommit till dem och sport dem på deras eget språk hvarifrån de voro och hvar de ämnade sig, och då de nämnt sin hembygd, hade mannen bedt en af dem följa sig till sin husbonde, som länge önskat träffa någon från detta land. En af båtsmännen hade då gifvit sig å väg med den utskickade och kommit till en jättestor, men gammal och utlefvad man, som sagt

sig vara jätten Gälla och frågat mycket om tillståndet i Skåne då för tiden, samt bedt båtsmannen taga honom i handen, på det han måtte känna om någon kraft ännu fanns i Gislöf. Båtsmannen hade då räckt fram en jerngrep, hvilken jätten kramat tillhoppa och dervid yttrat, att Gislöfsboarne voro svaga nu emot i hans tid. Han hade äfven gifvit båtsmannen i uppdrag att till Sven Jörans dotter Märtha aflemna en ask, den han ej finge öppna. För sitt besvär skulle han få bland jättens skatter i Gällas Döss taga så mycket han behöfde för sin lifstid. Nyckelen låge under en stor sten i ån vester från Gislöf. Satte han den i nyckelhålet å jättens sten och ropade: »Mak upp dig, Gällas Döss!» så skulle stenen öppna sig af sig sjelf, blott mannen dervid ej sågo sig tillbaka hvad han än måtte förnimma. Båtsmannen vände, derefter åter till sina kamrater, och jätten sände dem en så god vind, att de innan kort voro i Skåne, der båtsmannen skyndade att utföra jättens uppdrag; men nyfikenheten dref honom att öppna asken, och då han der fann ett gyldne bälte, glindrande af perlor och ädla stenar, spände han det om ett träd, för att bättre kunna betrakta det; men i detsamma flögo både trädet och bältet bort ur hans åsyn. Sedan uppletade han nyckeln, och då han uttalat de ord jätten sagt honom, öppnade sig Gällas Döss, och han såg derinne en oändlig hop af guld- och silfverpenningar; men då han nu tyckte det prassla bakom sig glömde han jättens varning, såg sig om och fick se den lilla dvergen på gåskarlen, då han brast ut i högt skratt, hvarvid stenen med klang slog tillhoppa och har alltsedan ej stått att öppna. Men Sven Jörans dotter Märtha blef vid underrättelsen om allt detta liksom underlig till sinnes, och detta har alltid öfvergått till någon af hennes efterkommande allt intill denna dag.

61. Ljungby Hörn och Pipa.

Den bekanta sängen om dessa båda troll-klenoder förekommer redan i en af PETRUS MUNCK ÅR 1751 utgifven disputation *De Willandia*, i LINNÉ'S Skånska Resa. Stockholm 1751, s. 402—404, samt i JOH. LÖR. GILBERGS *Beskrifning öfver Christianstads Län*. Lund 1767, s. 25, 26. En utförligare berättelse härom, daterad d. 11 Febr. 1692 och författad af Hofkansleren WILH. JULIUS COYET, hvilken åter åberopar en uppsats af HANS HOLST, »Konungens Fogde öfver Blekinge», 1620, har utgivits under titel »Berättelser Om Troll-Hornet och Troll-Pipan, Samt Bergs-Rån, Troll och Elfvar, På Ljungby Gård i Skåne. Stockholm, Tryckt hos And. Jac. Nordström, 1775,» 32 sid., 8:o, samt under titel »Relation Om Ljungby Gård, Dess Horn och Pipa. Författad af WILH. JUL. COYET, Hof-Canzler» blifvit, med några förändringar och tillägg, omtryckt i Carlskrona, hos Directeur Bøgge, 1813, 26 sid., 8:o, samt i Calmar, *Sv. Folkböcker*, II.

hos F. G. Dagge, 1815, 24 sid, 3:o, af hvilka sednare upplagor åter blifvit aftryckt folkboken »En korrt Berättelse om Ljungby Gårds Troll-Horn och Pipa. Lund, 1836, från Lundbergiska Boktryckeriet,» 16 sid., 3:o. En förkortad bearbetning af samma berättelse har äfven utgifvits såsom folkbok under titel: »Några Underrättelser om Trollhornet och Pipan som förvaras på Ljungby Gård i Skåne, samt Berättelse om Berg-pusslingar, Troll och Bytingar derstädes. Öfversatt från Danskän. Christianstad, F. F. Cedergréen 1812», 16 sid., 3:o. Dessutom har en beskrifning om »Ljungby Troll-Horn och Pipa», utdragen ur Linnés Skånska Resa, jemte ritning öfver båda, blifvit utgifven i Stockholm 1777, »Tryckt hos Lars Wennberge», ett halfark patent, och af N. LUNDSTRÖM samt SVEN THORÉN utgafs 1792 en »Dissertatio de Cornu Liungbyano», 22 sid., 4:o. Säggen anföres äfven i AFZELIUS, Svenska Folkets Sago-Häfder. Stockholm, 1840. II, 159.

Julaftenen år 1490, då Ljungby gård i Willands härad af Christianstads Län egdes af fru Cidse Ulfstand, hade för henne blifvit berättadt, att vid Maglestenen, som ligger 2 å 3 bösshäll från gården, hördes stor fröjd och ljud likasom af många personer som voro der samlade. Frun hade då lofvat en ny klädning och bästa hästen i stallen åt den af sitt folk, som vågade rida till stenen och skaffa henne underrättelse om hvad der föreföll, hvaruppå en af stalldrängarne begifvit sig dit och funnit den stora stenen lyftad likasom på pålar, en myckenhet ljus tända samt en stor hop elfvor dansa och springa deromkring. Tvenne af dem hade kommit till honom, den ena med ett horn, den andra med en pipa, och bedt honom göra besked, ty det vore bergkungens skål; men en piga, som förmentes vara kristen och blifvit bergtagen, hade hviskat till honom, att han ej skulle dricka ur hornet, utan rida undan öfver åkrarna och ej på vägen. Karlen hade då svängt om hornet för att utslå vätskan deri, hvarvid något fallit på hästens länd, och strax hade håret fallit af. Derefter hade han gifvit hästen sporrarne och satt af öfver åkrarne, förföljd af elfvorna, hvilka dock ej kunnat hinna honom, emedan de måst gå vägen framåt. Han hade nu lemnat både horn och pipa till frun, hvilken vägrat elfvorna att återfå dem, då de spått henne, att hennes ätt ej skulle lefva till nionde led utan alldeles dö ut, samt Ljungby gård komma i fremmande händer och tre gånger afbrännas. Då en gång år 1655 hornet och pipan blifvit hemtade till prestgården i Ljungby församling, hade en natt ett tråg med fem små barn uti blifvit ställt i sängen, der prestens svärmoder låg. Barnen hade bedt henne att återfå hornet och pipan, och då hon ingenting svarat, hade de kort derefter, en thorsdagsnatt, åter infunnit sig, jemte en mängd små pysslingar, hvaraf fyra burit en himmel af silfvertyg öfver sin konung. En liten svartbrun man hade ifrigt bedt gumman om de båda klenodernas återfående samt bjudit henne ett annat långt grannare born i utbyte; men hon hade tillsagt

dem att, om de vore af Gudi, 'gå sin väg', och vore de från helfvetet, att fara dit tillbaka, hvarpå de allesamman försvunnit. År 1665 hände sig, att en hustru, som följt sin man på slotter-arbete invid Maglesten, hade lagt sitt åtta dagar gamla barn invid stenen, och då hon, efter slutadt arbete, skulle återtaga det, var det ovanligt tungt, och sedan visade det ett sådant begär efter mat, att det af ingenting kunde mätas. Det kunde hvarken läras att gå eller tala och skrek jemt, så ofta det ej fick mat. Slutligen hade en gammal barnmorska i Silfberg, vid namn Ella Blind Olle, sagt modren, att barnet var en bortbyting, och undervisat henne, huru hon skulle få sitt eget tillbaka från trollen. Tre söndags-morgnar, förr än solen gick upp, skulle hon sätta en jerngryta med vatten på elden och lägga bytingen i botten på grytan; men när vattnet blifvit lagom varmt, skulle en annan hustru, med hvilken hon härom öfverenskommit, stå utanför dörren och ropa: »Anna, hvad gör du?» då hon skulle svara: »Jag kokar mitt barn.» Hustrun gjorde så, och vid tredje kokningen hördes ett så starkt skrik i skorstenen, att fönstren darrade dervid och barnet begynte ropa, hvarvid hustrun tog det upp ur grytan, då det var helt förändradt och kunde gå och tala, som andra barn, samt berättade mycket märkeligt om trollen under stenen.

62. Tomtgubbarne.

I denna folkbok, hvaraf den enda upplaga Utg. känner, är: »Tomtgubbarne, eller Trenne lustiga Historier Den första om en Skomakare, hvars Arbete Tomtarne gjorde. Den andra om en Piga, som stod fadder hos dem. Den tredje om en Hustru, hvars barn blifvit bortbytt. Stockholm, tryckte i Marquardska Boktryckeriet 1824», 7 sid., 8:o, finnas anförda några af de otaliga sägner, som i alla våra landskaper förekomma om tomtarne.

En skomakare hade, utan eget förvållande, blifvit så fattig, att han ej hade läder qvar till mer än ett par skor. Dessa skar han till en afton för att tidigt följande morgon börja arbeta derpå; men vid sitt uppvaknande fann han dem redan färdiga och så väl gjorda, att han för dem fick högre betalning än vanligt och derigenom blef satt i stånd att köpa sig läder till två par nya, hvarmed tillgick på samma sätt, och härigenom blef skomakaren innan kort en välmående man. En natt, kort före Jul, då han åter hade tillskurit flera par skor, gömde han sig med sin hustru i ett hörn af rummet, för att få se hvem det var, som hjälpte honom i sitt arbete. Vid midnattstid insunno sig två små vackra män, som satte sig ned vid skomakarens bord och började arbeta så flinkt, att alla skorna voro färdiga innan morgonen, då de små männen hastigt aflägsnade sig. Då deras små välgörare voro alldeles nakna, föreslog hu-

strun sin man att af tacksamhet göra dem hvar sitt par skor; sjelf ville hon sy kläder och sticka strumpor åt dem. När alltsammans var färdigt, lade de det en afton på bordet i stället för det tillskurna lädret, och gömde sig för att se huru de små nu skulle skicka sig. De kommo äfven nu vid midnattsiden och blefvo vid åsynen af kläderna mycket glada. I största hast klädde de dem på sig, sprungo dansande ut genom dörren och läto aldrig mera se sig; men för skomakaren gick det väl i hela hans lifstid.

En fattig piga hade af tomtarne blifvit bjuden till fadder. Tre af dem förde henne in i ett ihåligt berg, der hon fann allt oändligt smått, men så prägtigt, att det ej låter sig beskrifvas. Barnsängshustrun låg i en säng af ebenholtz med knappar af perlor och omhänge af guldtyg; vaggan var af elfenben och fatet af guld. Pigan stod nu fadder och ville sedan gå hem, men tomtarne bådo henne stanna qvar i tre dagar, och när hon nu gick ifrån dem, fyllde de hennes kjortelsäckar med guld; men när hon kom hem, hade hon varit borta ett helt år.

Tomtarne hade en gång tagit ett barn ur vaggan från modren och lagt en bortbyting i stället, med stort hufvud och stela ögon, och som ej ville göra annat än äta och dricka. En grannhustru rådde henne att sätta bortbytingen i spiseln, göra eld och koka vatten i två äggskal, så skulle bortbytingen skratta, och då vore det förbi med honom. Så skedde äfven, och när bortbytingen skrattade, kom en stor mängd tomtar, som förde med sig det rätta barnet, satte det i spiseln och togo bytingen med sig tillbaka.

63. Om en i ett berg intagen bondedräng.

Af folkboken härom har Utg. sett tvenne upplagor. Den ena: »En sanferdig Berättelse Om En i et Berg intagen Bonde-Dräng, Som efter några års wistande derstädes lyckeligen undankom och förde med sig en ung wacker Fäste-Piga med ansenliga äodelar; Så ock En trowärdig Historia Om Twenne Kiöpmänner i Amsterdam; Hwad sig med deras Hustrur och Barn tildragit hafwer, Som skedde i ofwannemde stad, 1711. Och til Trycket befordrad. Tryckt i År,» 16 sid. (hvaraf de första 8 innehålla ifrågavarande berättelse), 8:o; den andra med samma titel och likaledes »Tryckt i År», ehuru något sednare än den förra. Båda tryckas vara från medlet af 1700-talet.

En bondedräng från en by vid Flensburg i Holstein hade en afton lagt sig i gräset att sofva, då han stördes af en gräshoppa, hvilken han grep fatt uti och kramade sönder; men i detsamma förvandlades hon i en gammal gubbe af grymt utseende, som fattade bondedrängen i nacken och släpade honom till ett högt berg, der han instängde honom och

hvaräst han fann en gumma af lika grymt utseende och sinnelag, som gubben, samt en ung vacker flicka, som redan i tre år varit fången i berget. Både flickan och gossen ålades en mängd svåra och plågsamma förrättningar; men flickan, som under den tid hon varit i berget lärt sig en del af de gamles trollkonster, lyckades sluteligen att tillreda en »spiritus», hvarmed hon framkallade andar, hvilka blefvo de gamles öfvermägtiga, så att både gubben och gumman dödades och deras rikedomar tillföll de unga tu, som nu blefvo ett äkta par och sedermera länge lefde med hvarandra lyckliga och förnöjda.

64. Den bergtagna Flickan.

Julaftonen år 1840 hade en 18-årig flicka, vid namn Johanna, fosterdotter till en åbo inom Drotthems socken nära Söderköping, gått ut i skogen att hugga granris. Då riset icke ville lossna från qvistarne, hade hon kommit att yttra en ed och i detsamma hade en ung man af ovanligt skönt utseende visat sig vid hennes sida, med en guldkrona i handen, hvilken han bjudit henne, om hon ville följa honom. Då hon samtyckt, hade han fört henne in i Ramunderhäll, der hon tillbragt 18 dagar under dans och allahanda förlustelser, hvarefter han återfört henne till samma ställe, der de först råkats. Hennes fötter hade då af det myckna dansandet varit svullna och ledvridna, och hon hade alltsedan varit sjuklig och modstulen.

De upplagor, Utg. sett af folkboken härom, äro: »Historia om Den Bergtagna Flickan. Derefter twenne nya och mycket wackra Wisor, Den Första: Der gick en Jungfru uti en hage, etc. Den Andra: Ack, högaste himmel och fallande jord, etc. Jönköping 1841. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 8 sid., 8:o; Linköping, J. A. Petré & Son, 1841, 8 sid., 8:o; Norrköping, Chr. Törnquist, 1841, 8 sid., 8:o; Fahlun, J. F. Åkerblom, 1841, 8 sid., 8:o, samt Jönköping, N. E. Lundströms Enka 1842, 8 sid., 8:o.

65. En Vallpigas fynd.

En vallpiga, som vallade boskap omkring Skulberget i Norrland, såg en dag en kopparkittel full med fräsande guld stå och koka i solskenet. Hon doppade sitt vallspö i kittelen och fick så upp en guldklimp af ett äggs storlek; men då hon visade sitt fynd för de andra vallhjonerna, minskades det, så att ej större bit än ett knappnålshufvud satt kvar. Hennes matmoder sade henne sedan, att om hon blott genast kastat stål öfver kitteln, så hade hon fått behålla alltsammans.

Den enda upplaga, Utg. kanner, har följande titel: »Trenne sannfärdiga Berättelser, Den Första: Förestäld om en ogudaktig Man wid namn Måns i Skyllensmåla, Hwilken tilförene hafwer fört ett ogudaktigt lefwerne, men är nu kommen til en god omvändelse och bättring. Den Andra: Om Twenne i Lifstiden Trogna Kammerater. Den Tredje: Om en Wall-Piga, Som fick et litet Gull-Stycke så stort, som en K----- uti en kokande Gull-Kittel. Tryckt i År.» 8 sid. (hvaraf de 3 sista innehålla berättelsen om Wallpigan), 8:o. Tyckes vara från slutet af 1700-talet.

66. Den till Warg förvandlade Skräddaren.

Denna folkbok, hvaraf Utg. blott sett en upplaga: »En mycket märkvärdig Historia om en Wandringsman, som i sjuttonde seklet blef, i tio års tid, förvandlad till en Warg. Mycket förunderlig till att läsa. Lund, 1846, från Lundbergiska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o, är tvifvelsutan svenskt original. Den handlar om en skräddare i Westmanland, wid namn Johan Westelin, som blifvit af en ziguenerska, hvilken han afvisat, förvandlad till warg, och när han efter tio års förlopp blifvit åter befriad från denna förvandling, hade han funnit hustru och barn döda och sin boning förvandlad i en stenhop, då han af förtviflan velat döda sig, men blifvit återhållen af en fogels sång.

Sägnerna om *Warulvar* eller till vargar förvandlade menniskor (Loup garou — Warou — Werwolf — Vaerulven) äro ganska gamla. De förekomma redan hos HERODOT (IV. 105), VIRGILIUS (Ecl. VIII, v. 97), PLINIUS (Hist. Nat. VIII, 22) m. fl. och hafva således från de antika folken öfvergått till de moderna. Närmare härom se DOBENECK, Des deutschen Mittelalters Volksglauben. Berlin 1815. II, 162—179; GRIMM, Deutsche Mythologie, s. 620 och Deutsche Sagen. I, 293; WOYCICKI, Polnische Volkssagen. Berlin 1839, s. 48, 65; TEMME, Volkssagen der Altmark. Berlin 1839, s. 56, och Volkssagen von Pommern und Rügen. Berlin 1840, s. 308; GRASSE, Literärgeschichte. II. 3, s. 383; WOLF, Niederländische Sagen. Leipzig 1843, s. 337, 599—603; THIELE, Danmarks Folkesagn. Kiöbenh. 1843. II, 279; AFZELIUS, Svenska Folkets Sago-Häfder. II, 170.

67. Carl XI och Skober.

»En mycket besynnerlig Historia om Konung Carl XI och en märkvärdig Man, som egde den besynnerliga konsten att utan nyckel, endast med en liten blåsning i nyckelhålet kunna inkomma i hwilket rum som

helst, fastän dörrarne voro fastreglade. Lund 1847, Tryckt i Lundberg-ska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Carl XI hade fått höra talas om en man vid namn Skober, som hade den egenskapen att kunna, endast med en blåsning i nyckelhålet, öppna hvilken dörr som helst, den måtte vara aldrig så väl tillreglad. Han begaf sig förklädd till ett värdshus för att göra denna mans bekantskap och följde honom till hans boning, der han fick förtroende om hans konst samt öfvertalade honom att följa sig i kungens skattkammare, hvars dörr också öppnades vid en blåsning af Skober; men då den förklädde kungen nu ville taga en hel bundt sedlar, höll honom Skober tillbaka och tillsade honom strängeligen att ej taga mer än 8 öre; sjelf toge han aldrig mera, och det blott i yttersta nöd. Konungen kallade honom följande dagen till slottet, gaf sig der tillkänna och förunnade mannen ett årligt underhåll af 300 daler för att få behålla sin skattkammare i fred.

68. Flickan med Svafvelstickorna.

»Tvenne mycket ynkliga Historier. Den Första: Om den lilla flickan med svafvelstickorna. Den Andra: Om den hårdhertade Modren. Lund 1847, tryckt i Lundberg-ska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

En liten flicka, som sålde svafvelstickor, hade hela nyårsaftonen ej fått en enda köpare. Darrande af köld och hunger satte hon sig mot natten i hörnet af tvenne hus och började, för att få någon värma, stryka sina stickor mot muren, och för hvarje sticka, hon så tände, såg hon allt skönare syner. Följande morgon fann man henne ihjelfrusen, men med ett leende ännu kvar på läpparne öfver de herrliga saker hon skådat.

Öfversättning från **danskan**. En annan öfversättning af samma saga förekommer i Sagor af H. C. ANDERSEN. Andra Samlingen. Första Häftet. Öfversättning från **Danskan**. Göteborg 1847. s. 67—71.

NOVELLER.

1. Konung Apollonius af Tyrus.

Se Svenska Folkböcker. I, 140—183.

2. Salomo och Marcolphus.

»Marcolphus, thet är: En underlig och sälsam Historia om konung Salomon och en benembd Marcolphus, medh allehanda Spörsmål, ord-

språk och lustige historier, ganska ljufligh till att läsa. Tryckt år 1646, 8:o; 1661, 8:o; 1684 8:o (T. XXXVII Bibliographica i Palmsköldska Samlingarne, s. 651): »Trykt MDCCLXXXVI», (Örebro), 32 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, 1799», 32 sid., 8:o; »Historia om Konung Salomo och hans Narr Marcolphus. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1824», 16 sid., 8:o (moderniserad bearbetning, dock endast i stilistiskt hänseende olika de äldre upplagorna, hvilkas påtagligaste grofheter här äro undanröjda); »Lund 1834, i Lundbergsska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o (aftryck af 1824 års upplaga). Ämnet har dessutom blifvit poetiskt behandladt af DAHLGREN (Samlade Ungdomsskrifter. Stockholm 1823, s. 94—98. — Samlade Arbeten. Stockholm 1847. I, 149—153), hvilken behandling: »Saga om Konung Salomo och hans hofnarr Marcolphus», jemte ett likaledes rimmadt »Tillägg till Sagan om Konung Salomo och hans hofnarr Marcolphus», äfven utgifvits såsom folkbok» Westerås, D. Torssell 1834, 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1839», 8 sid., 8:o, samt »Umeå, C. Hay, 1846,» 8 sid., 8:o.

Till konung Salomo kommer en dag en man af särdeles vanskapligt utseende, åtföljd af sin icke mindre vanskapliga hustru. Konungen frågar dem hvilka de voro, men mannen ber konungen först säga dem sin släkt, hvilket han ock gör, hvarest mannen säger sig heta Marcolphus och anför sin och sin hustrus ättledning. Man har anmärkt denna såsom den äldsta parodi af den bibliska stilen, man känner. Sedermera utgöres det öfriga af berättelsen endast af samtal mellan konungen och Marcolphus, samt af dennes upptåg för att bevisa sanningen af sina yttranden. Ett och annat af dessa är icke utan humor, men i allmänhet äro både de och upptågen, synnerligast i de äldre upplagorna, alltför grofkorniga att kunna roa andra läsare, än af lägsta bildningsgrad.

Denna komiska novell är af ganska hög ålder. Man har till och med trott sig deruti igenfinna den Contradictio Salomonis, hvilken påfven Gelasius år 494 förklarade för apokryfisk. Säkert är, att den redan på 1100-talet var allmänt bekant, hvilket synes af ett ställe i WILHELMS AF TYRUS omkring år 1183 författade Historia rerum in partibus transmarinis gestarum. Den finnes tryckt på latin redan 1482, på tyska 1487, på fransyska i åtskilliga upplagor från 1400-talet utan uppgifvet tryckår, på danska 1540, på italienska omkring år 1600, på polska 1602. Den har blifvit dramatiskt bearbetad af HANS FOLZ (Nürnberg 1521) och HANS SACHS, samt poetiskt af flere medeltidens skaldar, äfvensom på 1700-talet af 23 italienska, hvilkas arbete: Bertoldo con Bertoldino e Cacasenno (i de italienska bearbetningarne heter nemligen Marcolphus Bertoldo, samt är försedd med en son Bertoldino och sonson Cacasenno), in ottava rime. Bologna 1736, blifvit öfversatt på fransyska 1750, på tyska 1751 och på spanska 1797. En

persisk bearbetning skall förvaras å bibliotheket i Oxford (DOCEN i Neue Litt. Anzeiger. 1807, s. 757) och man har anmärkt, att ett liknande samtal, som här mellan Salomö och Marcolphus, förekommer i det **indiska** verket Kalila va Dimna mellan kung Sedras och Billero. (Mera om denna folkbok se Allgem. Deutsche Bibliothek. XXXIX, 322; Allg. Litt. Zeitung. 1797, s. 740; Bragur. III, 357—396; Neue Litt. Anzeiger. 1809, s. 750, 797; HAGEN, Deutsche Gedichte des Mittelalters. Berlin 1808. Salomon und Marcolf. Einleitung. I, 1—XXIV, och Narrenbuch. Halle 1811, s. 498—513; GÖRRES, Volksbücher, s. 188—195; NYERUP, Morskabslæsning, s. 264—267; GENTHE, Deutsche Dichtungen des Mittelalters. II, 1—91; GRÄSSE, Literärgeschichte. II, 3, s. 466—471.)

3. M i s p e g e l.

»Ett Hundrade Twå vnderlige, sällsamme, och mycket lustige Historier, Om Thil Ulspegel, en Bonde Son, bördigh vthaff thet Landet Brunswigh, sammandragne och beskrefne. Hwilka vthaf thet Tyska Språket in vppå thet Swenska transfererade äre. Tryckte hoos Amund Grefwe, Åhr 1661», 216 sid., 8:o (å Kongl. Bibliotheket i Stockholm); »tryckt åhr 1669, 8:o (T. XXXVII Bibliographica i Palmsköldska Samlingarne, s. 689); »En underlig och sällsam Historia Om Thil Ulspegel, Mycket lustig at läsa,» 64 sid., 8:o (innehåller 76 historier och tyckes vara från sednare hälften af 1700-talet); »En aldeles ny, högst rolig och underbar Historia, om den i flere Länder så widt beryktade och namnkunnige Ulspegels märkwärdiga lefnadsöden. Öfwersättning. Jönköping, 1836. N. E. Lundströms Boktryckeri», 28 sid., 12:o (förkortad och förändrad bearbetning, deruti Historierne icke äro numererade, aftryckt i alla de följande upplagorna); Götheborg, Sam. Norberg, 1838, 24 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1838, 30 sid., 8:o; Westervik, Ekblad & Comp., 1839, 32 sid., 12:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1842, 31 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1843, 28 sid., 12:o; Norrköping, Chr. Törnequist, 1844, 22 sid., 12:o; Sundswall, L. Blomdahls Boktryckeri, 1845, 39 sid., 8:o. Efter dessa upplagor är berättelsen äfven aftryckt bland Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 319—359.

Bokens hjelte, Thil Ulspegel, uppgifves der vara född i byn Knetlingen i Sachsen af Claus Ulspegel och Anna Weibekind, samt hafva dött år 1350. För öfrigt utgöres hela innehållet af en skildring utaf hans mångfaldiga upptåg, deraf flere, särdeles i de nyare upplagorna, der åtminstone de värsta grofheterne äro borttagne, läsas icke utan nöje.

Novellen är af **tyskt** ursprung. Den finnes tryckt på plattyska redan omkring 1483 och skall af Franciskaner-munken THOMAS MURNER,

som lefde vid reformationstiden, blifvit öfversatt på högtyska, hvarå man har upplagor af Strassburg 1519, 4:o, och 1543, 4:o, Cöln, 1539, 4:o, Augsburg 1540, 4:o, m. fl., äfvensom den blifvit öfverflyttad på **fransyska** 1532, på **latin** 1558, på **holländska** 1613 och på **danska** före 1571, samt på **polska**. På författandet har berättelsen om Salomo och Marcolphus haft ett märkbart inflytande. (Närmare se FLÖGEL, Geschichte der Hofnarren, s. 459—477, GÖRRES, Volksbücher, s. 193—200, NYERUP, Morskabsläsning, s. 267—271, GRÄSSE, Literärgeschichte. II. 2, s. 967—969, 1020.)

4. Ulspegel och Skräddarne.

»Ulspegel och Skräddarne. Stockholm, tryckt i Ecksteinska Tryckeriet, 1824», 3 sid., 8:o.

En rimmad bearbetning af ett i novellen om Ulspegel förekommande upptåg (den 49:de Historien i de äldre upplagorna), huruledes han sammankallade alla skräddare i flere länder till staden Rostock för att lära dem en stor konst, som bestod i att alltid slå knut på ena ändan af tråden.

5. Grisilla.

Se Svenska Folkböcker. I, 275—292. En upplaga af Stockholm 1705, 29 sid., 8:o, anföres i APELBLADS Svenska Anonymer och Pseudonymer, och en »Carlskrona 1815. Tryckt i Kongl. Amiralitets-Boktryckeriet», 31 sid., 8:o, har sedermera blifvit Utg. bekant.

6. Grefvinnan af Rosilien.

Se l. c., s. 293—301. Nyssnämde upplagor af berättelsen om Grisilla innehålla äfven denna, som i Carlskrona-upplagan upptager s. 22—31.

7. Om fyra Röpmän.

Se l. c., s. 302—322. En upplaga af Stockholm 1699, 38 sid., 8:o, för öfrigt till titeln alldeles lika den i Band. I, s. 265, anförda af år 1689, utom att efter orden: »Styfbroder Talando» är tillagdt, »och wid ändan om Herculis lefverne och stora bedrifter, såsom och om then lärde Ulspegel Diogenes finnes här införde,» omnämnes i APELBLADS ofvannämde arbete, och en, tryckt i Carlskrona 1809, 40 sid., 8:o, med samma titel, som denna af år 1699, men innehållande dessutom en berättelse »Om Nero den grufwelige Tyrannens lefverne och död,» har sedermera kommit Utg. till handa.

8. Den narrade Munken.

»En mycket nöjsam Historia, om Den narrade Munken, eller Qwinans finlighet. Jönköping, N. E. Lundström, 1838,» 8 sid. 8:o.

En gammal rik artist i Rom hade en vacker hustru, som förälskat sig i en ung Tysk, hvilken hon ofta sett gå förbi hennes fönster. För att underrätta honom om sin böjelse vänder hon sig till en munk, hvilken hon visste vara hans bikt-fader, beklagar sig för denne öfver den unge mannens efterhängsenhet och lyckas på detta sätt gifva sin föregifne älskare anvisning huru han skall kunna blifva det i verkligheten.

Äfven denna novell är, likasom de trenne näst föregående, lånad från BOCCACCIO'S Decamerone (Glorn. III, Nov. 3), ehuru den förete åtskilliga förändringar, som visa, att den icke är öfversatt omedelbart från den italienska novellen, utan sannolikt från en fransysk bearbetning deraf. Ämnet är dramatiskt behandadt af MOLIÈRE i L'Ecole des Maris och af ORWAY i The Soldiers Fortune.

9. Om en uppränd Bakdantare.

»Trenne sannfärdiga Berättelser, Den Första: Förestäld om en ogudaktig Man vid namn Måns i Skyllsmåla, Hvilken tillförene hafwer fördt et ogudaktigt lefwerne, men är sedan kommen til en god omvändelse och bättring. Den Andra: Om Twänne i Lifstiden Trogna Cammerater. Den Tredje: Om en uppränd Bakdantare och en genom Kyrkogång frälssad Bakdantad. Trykte MDCCLXXXV,» 8 sid. (hvaraf ifrågavarande berättelse upptager s. 7, 8), 8:o; »Trenne Stycken nya och alt för artiga Historier, Eller Sagor, Den Första: Om en uppränd bakdantare eller förtalare. Den Andra: Om den lyckliga Spinnerskan Berta. Den Tredje: Om hjälpsamhetens belöning, Eller Twenne olika Systrar. Öfversatt på Swenska. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqwisst 1798», 8 sid., 8:o; Do 1802, 8 sid., 8:o. Dessutom förekommer denna novell i Åtta Artige och Nöjsamma Historier, til Nöje och Tidsfördrif. Norrköping, Tryckt hos Joh. Benj. Blume, s. 3—5.

Konung Dionysius VI i Portugal hade en tjenare, som beskyllt hans gemål för olofligt umgänge med en af de andre tjenarne. Dennes död blef nu af konungen beslutad, och han befallte dertföre sin kalkbrännare, att den förste bland konungens hofbetjenter, som följande dagen frågade honom, å konungens vägnar, om allt var fullbordadt, skulle kastas i den brinnande ugnen. Den förtalade sändes med detta budskap, men då han under vägen hörde ringas till hönestunden, gick han i kyrkan och bevistade gudstjensten. Emedlertid skickade konungen den andre tjenaren till kalkugnen för att efterhöra, om hans befallning i afseende å den förre blifvit fullgjord, och på detta sätt blef baktalaren själf bränd i den förtalades ställe samt dennes och drottningens oskuld upptäckt.

Detta ämne finnes redan behandladt i det **arabiska sagoverket De sju Vizirerne** (Svenska Folkböcker. I, 82), och återkommer i många af medeltidens novellsamlingar (l. c., s. 127).

10. Den välsignade Kyrkogångaren.

»Den Välsignade Kyrkogångaren, Eller Berättelse Om En Gudfruktig Yngling, som underligen blef frälst til sitt lif, derigenom, at han gick in i Kyrkan til at bedja. Öfversättning. Stockholm, Tryckt hos Nyström och Stolpe 1762», 19 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundquist, 1799, 15 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1805, 15 sid., 8:o.

Samma ämne, som i nästföregående berättelse, ehuru här mera utlagdt. Skådeplatsen är förflyttad till Constantinopel kort efter dess eröf-ring af Turkarne.

11. Den lyckliga spinnerskan Berta.

Se ofvan anförde upplagor af berättelsen Om en uppbränd Bakdantare, Gefle 1798 och 1802, samt Åtta Artige och Nöjsamma Historier, s. 2, 3.

Berta, en fattig bondflicka från Montagnana, gick en dag till Padua, der kejsar Henrik IV:s gemål då vistades, och anhöll att få förära henne garn, hvilket hon spunnit och som var af ovanlig finhet. Kejsarinnan tyckte så mycket både om gåfvan och gifverskan, att hon utverkade af kejsaren, det Berta fick binda garnet vid sin stuga och erhålla i åter-skänk så mycket åker och äng, hon kunde med garnet kringmäta. På detta sätt blef Berta en rik flicka, som snart erhöi en ansedd friare, hvarigenom hon upphöjdes i adeligt stånd. Andra bondflickor ville nu göra samma försök, men fingo af kejsarinnan intet annat svar än: »Det är intet mera den tiden, då Berta spann,» hvilket sedan blifvit ett ordspråk.

Folkboken tyckes vara öfversatt från fransyskan, men sjelfva berättelsen är sannolikt af **tyskt** ursprung och förekommer i **LYSERS Abend-ländische 1001 Nacht**. I, 14 etc.: »Bertha die Spinnerin.» **GAMM**, (Kinder- und Hausmärchen. III, 162) har sökt visa dess frändskap med den till karolingiska sagokretsen hörande **fransyska** riddarero-manen **Le Roman de Berte au grand pié** af **ADENEZ LE ROI** (född 1240. Jfr **GRÄSSE, Literärgeschichte**. II, 3, s. 289).

12. Den genom list förwärfwade Brudgäfwan.

»Trenne stycken helt nya och therhos ganska Lärorika, samt besynnerliga och artiga Historier, Den Första: Om en uti en Dröm uppenba-

rad fördold stor skatt. Den Andra: Om en Piga: som genom en qwick och artig list, förwärfwade sig en wacker Brudegåfwa. Den Tredje: Om den genom et dödligt stick, frälsade och wälbälönte kyskheten. Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundquist, 1798,» 8 sid. (s. 2—5), 8:o. Samma berättelse förekommer äfven i *Åtta Artige och Nöjsamma Historier*, s. 3—7: »En genom list förwärfwad Brud-Gåfwa,» äfvensom en annan bearbetning deraf i *Juleklapp Och Nyårs-Gåfwa, För alla Dygdiga Jungfrur Och Ärliga Pigor*. Fahlun, P. O. Axmar, 1803 och 1808, s. 12—16: »Den Ärliga Pigan,» samt i *Twenne nöjsamma och lärorika Berättelser för alla Dygdiga Jungfrur och Ärliga Pigor*. Upsala, Em. Bruzelius, 1826, s. 11—14: »Den ärliga Pigan».

En ung furste reste en gång genom Burgundien. På ett värdshus såg han en tjensteflicka, som särdeles föll honom i tycket och som icke visade sig obevklig; men då hon följt honom i hans rum och bedt att få afdraga hans stöflar, drog hon dem af endast till hälften och sprang sin väg, då fursten med sina släpande stöflar ej kunde hinna upp henne. Detta puts behagade honom så mycket, att han gaf flickan en rik brudgåfwa.

Denna berättelse förekommer i den **fransyska** novell-samlingen *Cent Nouvelles nouvelles*, som författades i Genappe i Brabant under dauphins, sedermera konung Ludvig XI:s förvisning dit mellan åren 1456 och 1461, och hvaraf första upplagan utkom i Paris 1486 (Le Roux de Lincy, *Les cent Nouvelles nouvelles*. Paris 1841, I, 183—188: »La Botte à demi»). Från denna samling har den sedermera öfvergått till MALESPINES *Ducento novelle*, författade omkring år 1530 och utgifna i Venedig 1609 (nov. 36), samt till *Les joyeuses Adventures et nouvelles Récréations*. Paris 1682, s. 70, äfvensom man igen finner samma händelse i en **engelsk** ballad »*The Baffled Knight, or Lady's Policy*» bland *Percy's Relics of ancient engl. poetry*.

13. Den frälsade och wälbälönte Kyskheten.

I den vid näst föregående novell anförda Gefle-upplagan af år 1798 förekommer en berättelse »Om den genom et dödligt stick frälsade och wälbälönte kyskheten» (s. 6—8), hvilken särskilt utkommit under titel »Historisk Berättelse, Om Kyskhetens Belöning. Stockholm 1801. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius,» 4 sid., 8:o, och finnes aftryckt i *Åtta Artige och Nöjsamma Historier*, s. 8, 9: »Den medelst et dödligt Stick frälsade och wälbälönte Kyskheten,» äfvensom en annan mera utförlig bearbetning af samma ämne är införd i *Juleklapp Och Nyårs-Gåfwa, För alla Dygdiga Jungfrur Och Ärliga Pigor*. Fahlun

1803 och 1808, s. 3—12: »Den Kyska och Dygdiga Jungfrun,» samt i Twenne nöjsamma och lärorika Berättelser för alla Dygdiga Jungfrur och Ärliga Pigor. Upsala 1826, s. 3—6.

En spansk kapten blef under nederländska kriget år 1578 inkvarterad hos en advokat, i hvars dotter han förälskade sig, och då hon ej kunde förmås att godvilligt gå hans önskingar till mötes. sökte han våldföra henne, men blef af henne dödligt sårad med sin egen dolk. Härigenom bragt till besinning ångrade han sitt förra förfarande och lät på sin sotsäng viga sig med henne samt lemnade henne i arf hela sin förmögenhet.

14. Om en uti en dröm uppenbarad skatt.

Se ofvan anförda upplaga af Gessle 1798, deri berättelsen »Om en uti en Dröm uppenbarad fördold stor skatt» upptager s. 2, 3. Den finnes aftryckt i Åtta Ärtige och Nöjsamma Historier, s. 12—14.

En ung man i Dordrecht, som förslöst all sin egendom, drömde en natt, att, om han reste till Kempen, skulle han på bron derstädes finna en man, af hvilken han skulle få en underrättelse, hvarigenom han blefve befriad från all sin skuld. Han begaf sig verkligen till Kempen och väntade der en hel dag förgäfves, men erfor sluteligen af en tiggare, att denne hade drömt om en stor skatt, som vore nedgräfd i en trädgård uti Dordrecht, den han så noga beskref, att den unge mannen genast igenkände sin egen trädgård, hvari han nu efterletade den dolda skatten, hvilken han ock upptäckte.

Samma ämne är, ehuru mera utarbetadt och med många tillägg, behandladt af Musäus i sagan »Stumme Liebe» (Volksmärchen der Deutschen. Halle 1839. III, 80—159).

15. Den trogne Rådsherren Selim.

»Den Trogna Råds-Herren, Eller Berättelse Om Selim, som ifrån en fattig Wall-Gåsse omsider blef den förnämsta Råds- och Fält-Herren i Persiska Riket. Öfversättning. Stockholm, Tryckt hos Nyström och Stolpe. 1762,» 24 sid., 8:o; Örebro, J. P. Lindh, 1786. 24 sid., 8:o; Gessle, E. P. Sundqwist, 1788, 16 sid., 8:o; D:o 1802, 16 sid., 8:o; Upsala, Em. Bruzelius, 1827, 14 sid., 8:o.

En vallgosse, Selim, väcker genom sitt öppna, frimodiga wäsande Schah Sebas uppmärksamhet, och genom sin redlighet och skicklighet stiger han allt högre i hans ynnest, så att Schahen slutligen upphöjer den fordne vallgossen till storvizir. Sedan Schah Seba dött, söka Selims af-

undsmän göra honom misstänkt hos hans nya herre, hvilken de berättat, att Selim hade stora skatter gömda i sitt hus. Schahen vill öfvertyga sig härom och befäller Selim öppna för honom alla rummen, då i det innersta, väl förvaradt med jerndörrar och bommar, man icke upptäcker annat än den herdedrägt, staf och pipa, Selim som vallgosse begagnat för att deri alltid ega en påminnelse om sin forna ringhet. Selims förtalare bringas härigenom på skam, och han stiger i Schahens gunst högre än någonsin.

Den svenska folkboken tyckes vara en öfversättning från fransyskan.

16. Den sin Gud trogne Ynglingen.

»Den Sinom Gud Trogna Ynglingen, Eller Berättelse Om En Unger Man, som genom de swåraste hotelser icke stod at öfwertala til affall ifrån Christna Lärän och huru han omsider af Gud underligen blef hulpen. Öfversättning. Stockholm, Tryckt hos Nyström och Stolpe. 1762,» 20 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqwist, 1802, 16 sid., 8:o.

Joseph Loyeux, son af en irländsk sjöfarande, följde sin far på en resa till Japan, der han gick i land för att tala med infödingarne. Här röjdes af en tillfällighet, att han var kristen, hvarföre han blef fängslad och dömd till döden, så framt han ej ville afsvärja sin tro, hvilket han ståndaktigt vägrade. Genom sitt fasta, frimodiga och dock ödmjuka väsende vann han en infödings, vid namn Ibrahim, tillgifvenhet och denne lyckades medelst en sömndryck, som han gaf Josephs väktare, befria honom ur fängelset och återföra honom till sin far, samt gick sjelf öfver till kristna läran.

Folkboken är sannolikt öfversatt från fransyskan, och en verklig händelse tyckes ligga till grund derför.

17. Den nödtwungne Nattröfwaren.

»Den Nödtwungna Nattröfwaren; Eller: Berättelse, Om en Skomakare, som drifwen af hunger och förtwilan, i anseende til sit och sina Barns lifs uppehälle, beslöt at gifwa sig til Röfware. Öfversättning. Norrköping, Tryckt på egen Bekostnad, af Johan Edman, År 1763,» 23 sid., 8:o, »Trykt i Örebro 1785,» 15 sid., 8:o; »Fahlun, Tryckt hos P. O. Axmar 1810,» 8 sid., 8:o.

En fattig skomakare i Paris, vid namn Farfardet, bragt till förtwilan öfver sin egen och sina åtta barns nöd, öfverföll en natt en »Konglig Öfver-Inköpare,» Pardet, och röfvade från honom hans börs. Pardet utforskade hans hemvist, besökte honom der och blef så rörd vid åsynen

af den olyckliga familjens elände, att han icke allenast förlät Farfardet hans brott, utan äfven beredde honom utväg att på ett hederligt sätt förtjena sin utkomst.

Folkboken är påtagligen öfversatt från *fransyskan* och är sannolikt endast en utläggning af en verklig tilldragelse, hvilken finnes på *tyska* anförd i STRIDSBERGS Lärbok för Begynnare i Tyska Språket. Stockholm 1794. II, 10—12.

18. Om twenne Köpmän i Amsterdam.

»En ganska märkwardig Och äfwen Trowärdig Historia, Om Twenne Köpmänner, I Amsterdam, Och Hwad sig med deras Hustrur och Barn tildragit hafwer. Som skedde i ofvannämde Stad, 1711. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqwis 1786.» 8 sid., 8:o; Nyköping, P. Winge, 1800, 3 sid., 8:o; »En — — 1711. Öfversatt från Holländska Språket. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwis 1802.» 8 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1810, 8 sid., 8:o. Berättelsen förekommer dessutom i den ofvan, s. 60, omnämnda upplagan af sagan Om en i ett berg intagen Bonddräng.

Tvenne köpmän i Amsterdam voro särdeles förtrogna vänner. Deras hustrur befunno sig på samma gång hafvande, och männen beslöto, att om barnen blefvo af olika kön, skulle de framdeles blifva ett par. När nu den ena köpmannens hustru födde en son, hvilken fick namnet Manasse, och den andras en dotter, som benämndes Cecilia, blefvo båda barnen uppfostrade tillsammans och vande sig att betrakta sin framtida förening såsom en afgjord sak, hvarigenom en varm tillgifvenhet uppstod dem emellan. Men när de voro tio år gamla, dog gossens far och efterlemnade endast skulder, hvaremot Cecilias föräldrar dagligen tillvexte i rikedom. De ryggade nu sitt löfte, och Manasse måste såsom skeppsgosse förvärfva sitt uppehälle. Småningom tjente han sig upp till styrman, och nu försåg honom Cecilia med medel att köpa eget fartyg. Detta förliste, men Cecilia skaffade honom ett nytt, hvilket hade samma missöde, hvaraf hon dock ej lät afskräcka sig, och med det tredje var han så mycket lyckligare. Med en rik laddning och fyra tagna turkiska fartyg inlopp han i Amsterdams hamn och sedan han under en förklädnad lyckats föra Cecilia om bord, hade han numera ingen svårighet att utverka hennes föräldrars samtycke till deras giftermål.

19. Bonden och dess twenne Grannar.

»Saga Om Bonden och dess twenne Grannar. Som lärar huru oförsigtigt det är at icke antaga förnuftiga råd, och huru man genom en

sjelfskök hustrus förförande kan råka i armod och förakt. Fahlun, tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1786,» 8 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist, 1799, 8 sid., 8:o; D:o 1802, 8 sid., 8:o.

En bonde, Sven Thorsson i Nordgården, låter af sin fåfång hustru förleda sig att lefva på stadsmanér och som herreman. Den ene af hans båda grannar varnar honom för ett dylikt lefnadssätt, men den andra uppmuntrar honom dertill. Han följer dennes råd och blir härigenom slutefigen bragt till tiggartafven.

Berättelsen tyckes vara **svenskt** original.

20. Om en Biskop och en ostadd Tjenare.

»Historia Om en Biskop och en ostadd tjenare, som fordrade sin lön,» 2 sid., 8:o (i de ofvan, s. 64, anförda 1786 och 1799 års upplagor af berättelsen om Salomo och Marcolphus); »Samtal Emellan Iris och Ebenora. Samt Historia, Om en Biskop Och en ostadd Tjenare, Som fordrade sin Lön. Stockholm, Tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1800,» 8 sid. 8:o.

Bland de många tjenarne hos en biskop i Polen hade insmygt sig en, som icke var antagen i hans tjenst, men som dock, lika med de andre, anmälde sig att utbekomma sin lön. Då biskopen frågade honom, huru han vågade framkomma med en så oförsämrad begäran, svarade han, att han gjort lika mycket som de andre tjenarne, nemligen ätit och druckit, hvilken beaktelse biskopen fann så uppriktig, att han gaf honom samma lön som de öfrige.

Troligen öfversatt från **danskan**.

21. Händelse med en Piga och en Dräng.

»En Besynnerlig Händelse med En Dräng och Piga, som voro mycket kära i hvarandra, hwilkas kärlek fick et kort och hastigt Slut igenom en sig tilldragen artig Händelse,» 1 sid., 8:o, (i de uti Svenska Folkböcker. II, 290, 291, anförda upplagor af berättelsen om Hobergs-Gabben. Örebro 1786, Fahlun 1808, samt Wexjö 1808 och 1822); »En mycket nyttig och behaglig Wisa, för alla gifta Fruntimmer. Författad af J. Räsberg i Öringe, Ekeby Socken. (Sjunges under en behaglig melodi.) Samt en öfvermåttan nöjsam Historia, om en besynnerlig händelse emellan en pigå och en dräng, som hade stark älskog till hvarandra. Linköping, 1840. J. A. Petré & Sons Officin,» 8 sid., 8:o; »Tre nya och wackra Kärleks-Wisor. Den Första: Från hem, med korsets fana, etc. Den Andra: Den döende flickans afsked till sin älskaré: Kom, sista gången, kom till mig! etc. Den Tredje: Bondflickan och Ba-
So. Folkböcker. II.

ron. En ung Baron på gångarn grå, etc. Samt en öfvermåttan — — hwarandra. Norrköping, Törnequists boktryckeri, 1842,» 8 sid., 8:o.

En kringvandrande gubbe hade en afton gått in i en loge och lagt sig på ränderna ofvanför loggolfvet för att hvila öfver natten. Kort efteråt infunno sig en piga och en dräng, som togo plats under honom och började språka om kärlek och giftas. Flickan klagade öfver deras fattigdom, men drängen bad henne vara vid godt mod, »ty,» tillade han, »vi hafva en öfver oss, som hjälpa kan» — »Hvem som det vill,» ropade nu gubben derofvanifrån, »men jag gör det aldrig,» hvilket öväntade afbrott så förskräckte de unga tu, att de strax sprungo sin väg, och drängen slog alla giftastankar ur hägen.

22. Det lyckliga Giftermålet med den elaka Änkan.

»Det Lyckliga Giftermålet Med den Elaka Änkan. Stockholm, tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1800,» 4 sid., 8:o.

En hustru, som genom sin nyckfullhet och sitt häftiga lynne förbittrat sin första mans lefnad, gifter efter dennes död om sig, och hennes andra man lyckas att småningon helt och hållet förändra hennes sinnelag i det han låtsar sig vara ännu häftigare än hon och aldrig af henne tål den ringaste motsägelse.

Det är den bekanta **fransyska** berättelsen om Den ondsinta hustrun, som Mme GENLIS behandlat i en novell och ETIENNE i en operett.

23. Jul-Gröten.

»Det blef ingen Julgröt Men ändå en Glad Julafton 1799. Härjemte följer också en ganska wacker tolamods Wisa, Wara tolig och sig nöja, fordrar Gud i motgång mäst. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1800,» 8 sid., 8:o; D:o 1802, 8 sid., 8:o; Nyköping, P. E. Winge, 1821, 8 sid., 8:o; »Jul-Gröten, eller Berättelse om Den fattiga Clara. Werklig händelse, som föreföll Jul-Afton 1799. Carlskrona 1822. Tryckt i Kongl. Amiralitets-Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; Stockholm, J. Hörberg, 1826, 4 sid., 8:o; Wisby, A. Cedergren, 1827, 8 sid., 8:o; Westervik, C. O. Ekblad, 1834, 8 sid., 8:o.

En mor, bragt till yttersta grad af torftighet, illa betald för sitt arbete och af en obarmhertig borgenär beröfvad den ringa lönen derför, hvilken hon afsatt till sina barns uppehälle under julhelgen, räddas slutligen ur sitt betryck af en rik sväger, som om sjelfva julaftonen ankommer från Ostindien.

Berättelsen, **svenskt** original, meddelades först i Stockholms-Posten för den 13 Januari 1800.

24. Korgmakaren.

»Korgmakaren eller det förbättrade högmodet. En Österländsk Saga,» 4 sid., 8:o (i den ofvan, s. 7, anförda upplagan afsagan om Melusina, Fahlun 1801).

På en af de Salomoniska Öarne i Söderhafvet hade en fattig korgmakare ett litet jordstycke nära en mächtig adelsmans slott. Denne sökte flere gånger förmå sin granne att för en ringa penning afstå till honom sin arfvedel, men korgmakaren vägrade ståndaktigt. Förbittrad häröfver lät adelsmannen uppbränna hans koja och öfver detta våld besvärade sig korgmakaren i häftiga uttryck hos konungen, som genast lät kalla inför sig båda parterne. Adelsmannen återopade sina förfäders förtjenster och klagade öfver den sidvördnad, korgmakaren alltid visat honom, och konungen dömde båda att landsättas nakna på en af vildar bebodd ö. Adelsmannen hade svårt att finna sig i detta öde och hade blifvit uppförd af vildarne, om han ej räddats af korgmakaren, som deremot utan svårighet fann sig i sin nya belägenhet och snart lyckades tillvinna sig vildarnes välvilja. Då nu konungen efter någon tid lät hemta jem båda tillbaka, skyndade adelsmannen att dela sin egendom med sin ädelmodige befriare.

Berättelsen är sannolikt en öfversättning från **fransyskan**.

25. Mårten Christensson och Maria Jönsdotter.

»En kort och sanfärdig Historia, om Bonden Mårten Christensson och Hans Hustru Maria Jöns Dotter, som genom sin Ärlighet blefwo Rike och Wälmående. Till Trycket befordrad af Jöns Lundström. Tryckt i Carlskrona, 1808,» 13 sid., 8:o; »Lund 1816. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 16 sid., 8:o; »Lund, 1836, från Lundbergiska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Mårten och Maria hade länge älskat hvarandra, men hindrades af sin fattigdom att blifva förenade. En afton funno de på landsvägen ett skrin, innehållande en betydlig penningssumma. De skyndade att anmäla sitt fynd hos pastorn i församlingen, som lät kungöra det i tidningarne, och då ingen egare gaf sig tillkänna, inköptes för de funna penningarne ett hemman, hvars förvaltare blef Mårten, som nu gifte sig med sin Maria. Efter flere års förlopp infann sig ändteligen penningeskrinets egare, till hvilken Mårten och hans hustru nu ville öfverlemna hemmanet, men erhöilo det i föräring till belöning för sin redlighet.

Samma berättelse förekommer på **tyska** i STRIDSBERGS Lärobok för begynnare i Tyska Språket. Stockholm 1794. II, 28—35: »Die belohnte Rechtschaffenheit,» hvarifrån folkboken troligen är öfversatt.

26. En dygdig Dotter.

»En aldeles Ny, Sannfärdig och Lärorik Historia, om en Dygdig Dotter, hvilken, för att rädda sin olycklige Fader, beslöt uppföra sin egen och sin Älskares Lycka, och hvarigenom sluteligen allas deras sällhet och välgång befrämjades. Jönköping, Tryckt hos J. P. Lundström, 1814,» 16 sid., 8:o.

Innehållet antydes tillräckligt af den anförda titeln. Den dygdiga dottern heter Bertha Hollman, hennes älskare, hvilken hon uppför för att rädda sin fars heder, Carl Gutberg, och dennes medtäflare, som endast under förbehåll att erhålla Berthas hand förbundit sig att befria köpmannen Hollman ur sitt betryck, men ädelmodigt afstår från detta förbehåll vid åsynen af de älskandes sorg, Gustaf Mahlfeldt.

Titeln tyckes antyda, att denna från **tyskan** öfversatta novell är afsedd till folkläsnings, hvartill den emedertid hvarken genom innehåll eller stil är lämplig.

27. Sotaren och Köpmansdottern.

»Sotaren och Köpmansdottern, i Stockholm. Sann händelse. Stockholm, 1824, hos Johan Haggström,» 16 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1833, 18 sid., 8:o.

Grosshandlaren Gullbergs dotter Marianne hade afslagit revisor Händströms frieri, och för att hämnas uppsökte denne en ung sotare af ett behagligt yttre, hvilken han lät undervisa i fransyska språket och förse med en elegant ganderob, hvarefter denne infördes i Gullbergs hus såsom fransysk marquis och i denna egenskap vann Mariannes hjerta och hennes fars samtycke till deras förening; men nu ångrade den unge sotaren sitt bedrägeri och yppade verkliga förhållandet för Marianne, som dock hade fattat så varm tillgifvenhet för honom, att hon förlät honom, och utverkade äfven fadrens bifall, sedan hon skaffat sin älskare plats vid ett regemente.

Berättelsen är, efter all anledning, **avemskt original**.

28. Konung Hackspik.

»Konung Hackspik, eller Smekmånaden. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824,» 8 sid., 8:o.

En konung hade en dotter, som för sin sköhet fick många friare, men föraktligt afvisade dem alla. Den rikaste och mäktigaste bland dem var konungen i ett grannrike, och denne önskade prinsessans fader hon måtte taga till gemål; men då han hade en något lång och nedbjud haka, påstod hon, att han liknade en hackspik, och kung Hackspik ville hon visst ej hafva. Häröfver blef hennes far så förtörnad, att han svor hon skulle gifta sig med den förste, som infunne sig vid slottet, vore han ock en tiggare. Den förste, som anlände, var en kringvandrande spelman, hvilken prinsessan, så mycket hon än sträfvade deremot, måste taga till gemål. Nu började för henne en tid af mångfaldiga försakelser; hon måste dela sin nya mans fattigdom och ringhet och sjelf bidraga till deras utkomst. Slutligen fann hon sig tvungen att taga tjänst som kökspiga i kung Hackspiks kök och ansåg sig lycklig att få stå i dörren och se på balen, som konungen gaf. Men nu kom kungen sjelf, fattade henne i handen och började svänga om med henne, och till sin stora blygsel såg hon sig i sin ringa dräkt ett föremål för alla de närvarandes åtlöje, samt ångrade nu bittrare än någonsin att hon försmått kung Hackspiks anbud. Dock knappt hade hon yttrat detta, då kungen underrättade henne, att han sjelf vore den förklädde spelmannen och att alltsammans varit ett med hennes fader afsladt prof för att kufva hennes stolthet.

Den svenska folkboken är en trogen öfversättning af den tyska berättelsen »König Drosselbart» i bröderna GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 307—312, hvilken äfven finnes öfversatt i REUTERDAHLS Julläsning för barn. 1838, s. 76—82: »Konung Trastnåbb». En nära liknande förekommer på italienska i BASILE's Pentamerone. IV, 10: »La superbia castecata.»

29. Den kloka Greta.

»Den kloka Greta, som hushållade för en Ungkarl,» 4 sid., 8:o (i de ofvan, s. 40, anförda upplagorna af sagan om Hin Ondes tre Guldhår. Stockholm 1824, 1835 och 1858, samt Lund 1854).

Greta var en vacker och munter flicka, som hushållade för en ungkarl. Då hon en gång åt sin husbonde, som väntade en gäst, skulle steka ett par höns, luktade de så aptitligt, att hon ej kunde afhålla sig från att smaka litet på dem, och smakade så länge, att det slutligen fanns ingenting kvar. När nu gästen kom, föregaf hon, att hennes husbonde blifvit tokig och enkom budit den fremmande för att skära örnen af honom, och då denne verkligen hörde sin värd bryna en knif, blef han skrämnd och tog till fötterna. Till sin husbonde åter sade Greta, att den fremmande hade tagit båda hönsen, och då värden skyndade ut

och bad att åtminstone få det ena, sprang den andre, som trodde det vara fråga om hans öron, ännu fortare.

Äfven denna folkbok är en trogen öfversättning från en berättelse i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 466—469: »Das kluge Grethel,» der den är lånad från ett gammalt **tyskt** arbete Ovum paschale oder neugefärbte Oster-Ayr. Salzburg 1700, s. 23—26, och från en i handskrift å Berliner-bibliotheket befintlig visa af en Mästersångare: »Die vernascht Maid». Ämnet är dramatiskt behandladt af HANS SACHS under titel »Die vernascht Köchin» och förekommer äfven i PAULI's Schimpf und Ernst.

50. Oxhandeln.

»Oxhandeln, eller: Den narrade Juden. Stockholm, 1826. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o; »Stockholm. Elméns och Granbergs Tryckeri, 1830,» 8 sid., 8:o.

En bonde, som fört köttet af en ox till staden, lemnade det till en stor hund, som mötte honom och hvilken han inbillade sig vara skickad af slagtaren att hemta det. Då han nu infann sig hos denne för att få sin betalning, fick han stryk i stället för penningar. Han gick då till kungen och klagade, och kungens dotter, som var närvarande, fann bondens dumhet så löjlig, att hon brast ut i ett hjertligt skratt, hvilket åter så fagnade konungen, som aldrig förut sett henne skratta, att han tilbjud bonden att få henne till hustru; men denne svarade, att han redan hade en förut och mente, att dermed var mer än nog, då konungen, förtörnad, befallte honom komma igen om tre dagar, så skulle han få fem hundra och det i fullt mynt. Soldaten, som postade utanför dörren, hörde detta och aflockade bonden löfte om tvåhundra, äfvensom han lofvade en jude trehundra, och när nu dessa på tredje dagen å bondens vägnar infunno sig för att få den honom lofvade betalningen, bekom soldaten 200 och juden 300 prygel, hvilket icke litet roade konungen, när han blef underrättad om förhållandet.

Förekommer likaledes i bröderne GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. I, 46—51: »Der gute Handel.»

51. Bailun.

»Zailun, som genom sin dumhet, sitt guld, sin heders-pälls och sitt goda bord, efter flere otroliga äfwentyr, blef en helt annan menniska. Stockholm, 1824, hos Johan Hæggström,» 28 sid., 8:o; »Malmö 1826, Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet,» 31 sid., 8:o.

Denna berättelse, som förekommer i den af DOM CHAVIS, en infödd Arab, och den fransyske litteratören CAZOTTE utgifna fortsättning af Tu-

sen och en Natt (Svite des Mille et une Nuits, Contes Arabes traduits par Dom CHAVIS et M. CAZOTTE i Cabinet d Fées. XXXVIII, 337—437: »L'Imbecille ou Histoire de Xailoun») skildrar de många äfventyr, hvilka Zailun i Bagdad ådrog sig genom sin dumhet, samt huru hans kloka hustru Oithba likväl alltid förstod att bringa dem till ett lyckligt slut.

Den svenska folkboken är troligen öfversatt från fransyskan.

32. *Abou-Casems olyckliga Tofflor.*

»Abou-Casem Tambouriforts Olyckliga Tofflor. Sannolik Berättelse från Bagdad). Öfversättning af F. L. Fågelberg. Wisby, tryckt hos Axel Cedergren, 1827,» 7 sid., 8:o; »En Lustig Berättelse om Abu-Kasems Tofflor. Samt en aldeles ny och väcker Wisa Om Salig Dumboms Son. Jag Salig Dumboms Son har känt: etc. Wadstena, Tryckt hos J. P. Tollstorp, 1831,» 8 sid., 8:o.

Abu-Casem Tambourifort var en rik köpman i Bagdad, men så snål, att han icke ens nändes bestå sig en snygg dräkt. I synnerhet voro hans tofflor så ofta lappade, att de voro kända öfver hela staden, och genom en kedja af olycksfall, hvartill dessa tofflor alltid voro i viss mån vållande, var deras egare sluteligen nära att blifva ruinerad och lärde sig inse huru nödvändigt det är att i behörig tid ombyta skodon.

Berättelsen förekommer på fransyska i GEDIKE's Fransyska Läsobok. Bearbetad af C. U. BROOCMAN. Upsala, 1802, s. 88—92 hvarifrån folkboken sannolikt är öfversatt.

33. *Den lille Puckelryggen.*

»Historia om den lilla Puckelryggen. Sultans i Casgar Hofnarr. Wadstena, Tryckt hos J. P. Tollstorp, 1831,» 16 sid., 8:o.

En liten puckelrygig man, som var hofnarr hos sultan i Casgar, åt en gång qvällsvard hos en skräddare der i staden. Dervid fastnade ett stort fiskben honom i halsen, hvaraf han nedföll död, och försöken att undanskaffa den döda kroppen voro nära att bringa skräddaren, en judisk doktor, sultans uppköpare och en kristen i galgen, hvilka alla misstänktes att hafva mördat den lille mannen. Sluteligen bragtes denne åter till lifs af en barberare, som upptäckte och utdrog benet ur hans hals.

Förekommer i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. III, 120—131: »Geschichte des kleinen Buckligens») och är troligen öfversatt från tyskan.

34. De trenne Puckelryggarne.

»En lustig men sann Historia om De trenne Puckel-Ryggarne. Borås 1839, Tryckt hos C. G. Rydin,» 14 sid., 8:o; »En ny och rolig Historia om De tre Puckelryggige i Damas. Götheborg, Norbergskas Tryckeriet, 1843,» 24 sid., 8:o (annan bearbetning).

Tre bröder voro allesamman puckelryggige och äfven i öfrigt så lika, att man ej kunde skilja dem åt. Den yngste, Babekan, måste för ett dråp fly från sin fädernestad Damascus till Bagdad, der han gifte sig med en förmögen knifsmedsenka och härigenom kom i välstånd. Hans båda bröder gjorde honom här ett besök, men blefvo så illa emottagna, att de strax åter gifvo sig på väg. De hade likväl ej hunnit långt, innan de af brist på penningar måste återvända, då Babekan var frånvarande. Hans hustru emottog dem vänligt, men gömde dem, af frukan för sin mans häftighet och svartsjuka, i källaren, der hon följande morgon fann dem döda. Hon vidtalade då en arbetskarl att bära bort först den ena, och när han kom tillbaka för att få sin betalning, visade hon honom den andra och påstod, att det var densamme, som kommit igen. Arbetskarlen kastade då äfven denne i strömmen, men mötte under återvägen Babekan, hvilken han nu, i tanke att det alltid var samme puckelrygg, störtade i vattnet likasom de förra. Ingendera hade emedlertid verkligen aflidit, ty det kalla vattnet bragte de båda förre till sans, och Babekan blef upptagen innan han hunnit drunkna. De fördes så alla tre in för ståthållaren, hvilken, då Babekans hustru ej kunde urskilja hvem af de tre var hennes man och allesamman påstodo sig vara det, dömdo att hennes egendom skulle i tre lika delar skiftas mellan de tre bröderna och hon lefva en tredjedel af året hos hvardera.

. Originalen till denna, sannolikt från fransyskan öfversatta, folkbok igenfinnes bland GURULETTE's Les Mille et Un quart d'Heure. Contes Tartares (Cabinet des Fées. XXI, 143—175: »Histoire des trois Bossus de Damas.») Ursprungligen förekommer denna berättelse i den hebreiska bearbetningen af sagoverket om De sju vise Mästare (se Svenska Folkböcker. I, 140, 146).

35. Den farliga Dansen.

»Den Farliga Dansen. Carlshamn 1825. Tryckt uti J. Söderströms Boktryckeri,» 13 sid., 8:o; Carlshamn, Stenbeck, 1839, 16 sid., 8:o.

Öfverste Rockland hade gift sig med en ung flicka på landet, hvilken han skyndade att föra till hufvudstaden, för att låta henne njuta af dess nöjd. På en maskerad-bal, der öfverstens vän, major Willmer, är hans hustrus kavaljer, blifva under en vals bådas sinnep berusade, och Milda

sin man otrogen. I en duell mellan öfversten och majoren stupar den förre; Hilda blir vansinnig och Willmer går i landsflykt.

Förmodligen en öfversättning från fransyskan.

36. Jungfrun af Neidpath.

»Jungfrun af Neidpath: af WALTER SCOTT. Öfversättning från Engelskan. Stockholm, Elmnäs och Granbergs Tryckeri, 1826,» 4 sid., 8:o.

På den tiden, då slottet Neidpath, nära intill staden Peebles i Skottland, beboddes af grefvarne af March, uppstod en ömsesidig kärlek mellan en dotter af denna släkt och en son till Lairden af Tushiolaw. Då flickans föräldrar voro emot deras förening, begaf sig ynglingen utomlands; men härvid föll den unga fröken i sådan trånsjuka, att fadren slutligen samtyckte till hennes älskares återkallande. Den dagen, då han väntades skola passera genom Peebles, begaf sig den älskande flickan dit och afvaktade hans ankomst från balkongen till ett högt beläget hus i staden; men då han, som ej väntade att der få se henne, red förbi utan att märka henne eller sakta sin fart, gjorde detta ett sådant intryck på hennes af sjukdomen försvagade sinne, att hon nedföll död i sina tärnors armar.

37. Brudsången.

»Brudsången. En Berättelse. Uddewalla, Tryckt hos And. Johnson 1828,» 14 sid., 8:o.

Tvenne älskandes förening hindras af flickans förmyndare, som själf fattat kärlek för sin sköna myndling och tvingar henne att blifva hans brud; men under bröllopståget mördas han af älskaren, som nu fårgå till döden för sitt brott. Bruden blir vansinnig och sjunger derunder den sång, som föranledt novellens titel.

Tyckes vara **svenskt** original.

38. En fransysk Köpman och dess Familj.

»En mycket märkvärdig Historia, Om en Köpman ifrån Frankrike, som reste till Indien med sin Hustru och sina Barn, för att der samla Rikedom; men under afresan derifrån led Skeppsbrott, och blef af Wildar tillfångatagen, hvilka först brukade göda sina fångar och sedan äta upp dem. Wisby, 1828. Tryckt hos Axel Cedergren,» 12 sid., 8:o; »En aldeles ny och Sannfärdig Historia om En Fransysk Köpman och dess Familj. Köpmannen hade nedsatt sig i Indien, och förtjente der på några år stora rikedomar, men som han ej tyckte om lefnadssättet derstädes, beslöt han att flytta tillbaka åt Frankrike. På denna sin resa fick han

undergå stora olyckor, råkade med de sina i sjönöd, blef fången af wilda swarta menniskor; war på väg att af dem blifva uppäten, och hans Barn råkade i slafweri. Som han och hans Familj alltid hade stor förtröstan till Gud, befriade Försynen dem slutligen på ett underligt sätt från de stora olyckor, som hotade dem; och hwilket allt Historien vidare omsöfmar. Jönköping, 1830, Tryckt hos N. E. Lundström, » 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1839. Tryckt i N. E. Lundströms Boktryckeri, » 14 sid., 8:o.

Berättelsen, hvars innehåll tillräckligen antydes af den långa titeln, förekommer på **fransyska** i MEIDINGER, Praktisk Fransysk Grammatika. Öfvers. af C. DELEEN. Örebro 1825, s. 382—388, hvarifrån folkboken sannolikt är öfversatt.

39. Nattpromenaden på Carl XIII:s Torg.

»Nattpromenaden på Carl 13:s Torg, eller Spöket med Glasögonen. Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1828, » 8 sid., 8:o.

Tvenne jungfrurs äfventyr en natt på Carl XIII:s Torg.

40. Kungen, Presten och Klockaren.

»Kungen, Presten och Klockaren. Imitation efter Tyskan. Malmö 1829. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, » 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1834, 8 sid., 8:o; Ekesjö, A. Nilsson, 1844, 8 sid., 8:o.

En berättelse på vers om en k~~ön~~g, som ålade en prest att inom tre månader säga honom huru mycket han (kungen) var värd, huru snart han kunde till häst rida jorden omkring, samt hvad han tänkte på. Klockaren tar på sig prestens dräkt och besvarar frågorna.

Förekommer på **tyska** i SOMMELIUS, Lärobok i Tyska Språket. Stockholm, 1816, s. 408—416: »Der Kaiser und der Abt,» hvarifrån folkboken troligen är öfversatt.

41. Sigurd och Thilda.

»Sigurd och Thilda, eller Wälmätearningar till Vår tids Ungdom. Jönköping, 1831, N. E. Lundströms Boktryckeri, » 8 sid., 8:o; Ekesjö, A. Nilsson, 1844, 8 sid., 8:o.

Sigurd har förfört Thilda och utbrister i en klagan deröfver som är alltför pathetisk att egna sig till folkläsnung.

42. Thorkild och Anna.

»Wisor och Berättelser jemte andra småstycken, äldre och nyare. Nummer I. 1. Wårwisa. 2. Berättelse om Thorkild och Anna, eller Kärlek som lemnades obelönt, och likväl förblef trogen intill döden. 3.

Den unga Krigaren. 4. Den moderna Krigaren. 8. Ungerswen på wakt. Upsala 1834, Sw. P. Leffers Boktryckeri,» 8 sid., 8:o.

Vid Kongsbergs silfvergrufva bodde en gammal bergsman, vid namn Halbjörn, hvars dotter Anna älskades af en grufarbetare, Thorkild; men äfven en annan arbetare, Anders, begärde hennes hand, och fadren lofvade densamma åt den bland de båda medtäflarne, som hemtade upp det största malmstycket ur grufvan. Anders blir den lycklige, och Thorkild krossar i harmen hans fot med sitt malmstycke. Anna gifter sig med krymplingen, och då denne efter några månader dör, blir Thorkild enkans beskyddare, henne ovetande, och får sluteligen en graf vid hennes sida.

43. Wäktaren i Marie Kyrkotorn.

»Wäktaren i Marie Kyrkotorn. eller den Fattiges Lif. Sann Berättelse. Stockholm, Tryckt hos Ludv. Westerberg, 1833,» 16 sid., 8:o; »Förderfwets breda wäg. Sannfärdig Historia om en händelse passerad i Stockholm år 1833. Jönköping, 1833, hos Direct. J. P. Lundström,» 16 sid., 8:o (aftryck af föregående upplaga); Götheborg, S. Norberg, 1837, 24 sid., 8:o.

En ung flicka, som födde sig med att bära omkring mjölk i husen å ladugårdslandet, blir först gift med en gammal stockmakare och sedermera med en ung betjent, som omsider upphöjes till tornväktare, men hvars böjelse för fylleri småningom äfven meddelar sig åt hustrun, hvarigenom deras äktenskap blir högst olyckligt och slutar med, att hustrun mördar sin man.

44. Elfwa Historier om Bränwinet.

»Elfwa tankvärda Historier om Bränwinet. Nyköping, tryckta hos P. E. Winge 1833,» 16 sid., 8:o.

45. Storsuparen Fyll-Bartel.

»Storsuparen Fyll-Bartel samt En Ypperlig Supwisa, Frisk låg hjeran inom hård förbening etc. Skara, Peter Hedenius 1836, 8 sid., 8:o.

46. Hyddan på Heden.

»Hyddan på Heden. Sann händelse. Borås 1842. Tryckt hos C. G. Rydin,» 8 sid., 8:o; Skara, P. Hedenius, 1846, 8 sid., 8:o.

Nykterhets-skrifter i novell-form.

47. Mäster Dryger och hans Gesäller.

»Mäster Dryger och hans Gesäller, eller arbetsamhet och godt förstånd är bättre än ett Mäster-bref. Stockholm, Elméns & Granbergs

Tryckeri, 1833,» 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838,» 16 sid., 8:o.

Tvenne gesäller, Jösse och Erik, voro i lära hos samme mästare. Den ene var dum och lat, den andre händig och flitig; men mästaren gynnade dock mest den förre, som mera liknade honom sjelf. Erik öfvergaf då skomakareyrket och tog tjenst hos en urmakare samt vann rykte och rikedom genom de konstverk han förfärdigade, hvaremot mästern Dryger och Jösse alltmera förföllo i fylleri och fattigdom.

48. Lasse med rofwan.

»Lasse med Rofwan, eller en stor Rofwa är bättre än Tiotusende Riksdaler. (En förut aldrig tryckt Historia). Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1833,» 16 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1833, 16 sid., 8:o; Göteborg, S. Norberg, 1839, 15 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1844, 22 sid., 8:o.

Lasse hade genom baron Fyllerskölds och advokaten Gripers konstrepp förlorat sitt arf, men återfick detsamma slutligen, efter många äfventyr, i en stor rofva, der Griper förvarat både penningar och dokumenter, för att bättre kunna gömma dem för tjuvar.

49. Om en bonde som blef prest.

»Twänne öfvermåttan nöjsamma Pjecer. Den Första: En lustig Berättelse om en mycket rik bonde, som på framtiden blef prest. Den Andra: Historia om två drängar som woro goda wänner. Till: Trycket befordrade af Petter Persson på Lotten. Linköping, 1833, tryckt hos C. F. Maj,» 8 sid., 8:o.

En rik bonde tyckte sig ej vara så ansedd som han borde och ville derför bli prest. Han begaf sig alltså till biskopen, och som man sagt honom, att han borde tilltala denne på latin, framförde han sitt ärende på en latin af egen fabrik. Biskopen, som sjelf ej var synnerligen hemma i Romare-språket, trodde sig hafva råkat ut för en särdeles höglärd man emedan han ej förstod ett ord af hvad denne sade, och gaf honom ett pastorat för att bli af med honom. Det dröjde dock ej länge innan bönderne klagade öfver sin nya kyrkoherde, men med tillhjelp af sin unga vackra hustru förstod denne så bearbeta biskopen, att han fick blifva kvar i embetet.

50. John Kettleborough.

»En alldeles ny och högst lärarik Historia om John Kettleborough, hwilken, från en fattig Brefbärare och Springpojke i en By, blef en rik Lord å Stottet Lippington; men snart, återförd till sin förra enkla Kaja

och sysselsättning, stadfäste han den regeln, att i höghet finner man icke alltid sällheten. Westerwik 1836. Tryckt hos C. O. Ekblad & Comp.,» 16 sid., 8:o.

Förmodligen en öfversättning från **engelskan**. Innehållet antydes tillräckligen af titeln.

51. Kejsaren och Smeden.

»Kejsaren och Smeden. Skämtsam berättelse. Upsala, Sw. P. Lefflers Boktryckeri 1836,» 5 sid., 8:o.

Kejsar Fredrik frågade en smed, hvartill han använde den riksdalser, som han hvarje dag förtjenade, och smeden svarade, att $\frac{1}{4}$ deraf offrade han, $\frac{1}{4}$ skänkte han, $\frac{1}{4}$ kastade han bort och $\frac{1}{4}$ lade han sig till godo. Han förklarade detta sedermera närmare för kejsaren, som förböd honom, vid strängt straff, att nämna derom för någon, innan han hundra gånger hade skådat kejsarens anlete. Icke desto mindre lät smeden emot hundrade blanka riksdalrar förmå sig att upptäcka samma förklaring, han meddelat kejsaren, och då denne tilltalade honom härför, svarade han, att han noga betraktat kejsarens anlete å hvardera af de hundra riksdalrarne.

Öfversatt från **tyskan**.

52. Starrblind och Fogelfri.

»Pusslustiga skalkstycken. Starrblind och Fogelfri. — Debet och Credit. Stockholm. Tryckt hos P. E. Norman 1836,» 8 sid., 8:o; Eskilstuna, P. E. Norman, 1838, 8 sid., 8:o.

En prest inbillade en officer, att denne blifvit blind, och för att hämnas inbillade officeren presten, att denne slagit ihjel klockaren, hvilken han gifvit en örfil.

53. Den raske Jägmästarennan.

»Tvenne nöjsamma Berättelser: 1. Den raske Jägmästarennan (sann händelse). 2. Jätten i swarta skogen. Upsala, Sv. P. Lefflers Boktryckeri, 1837,» 4 sid., 8:o.

Jägmästaren hade lemnat sin hustru ensam på bostället, och en röfvare begagnade detta tillfälle för att der intränga, men blef af Jägmästare-frun genom list instängd, och då rövarens hustru försökte med våld bryta sig in för att befria sin man, blef hon af den modiga frun nedskjuten.

Öfversatt från **tyskan**.

54. Den fastspikade Handen.

»Twänne mycket nöjsamma Historier: den första om den fastspikade handen; den andra om Mjölaren och den hängde. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1842,» 8 sid., 8:o.

En prest i Thüringen blef en natt besökt af tjufvar, hvilka sökte komma in i hans hus på det sättet att de borrade en mängd hål i porten strax ofvanför regeln, och så snart öppningen var tillräckligt stor, instacks en hand, men hvilken blef i detsamma af presten fastspikad vid inre sidan af dörren och tjufvarne på detta sätt upptäckte.

55. Mjölaren och den Hängde.

Se nyss anförda upplaga af näst föregående berättelse.

En missdådare, som blifvit hängd för förfalskningsbrott, blef ännu lefvande nedtagen af en mjölnare och förd till dennes boning; men, då delinquenten fruktade att af mjölnaren förrådas, påtog han dennes helgdagskläder och ämnade begifva sig på flykten. Mjölaren hade likväl gifvit akt på hans förehafvanden, och en strid uppstod nu, hvare delinquenten fick banesåret af mjölnarens yxa och sedermera af honom åter upphängdes i galgen, der man, till alla förbifarandes stora förvåning, följande dagen fick se honom hänga i mjölnarens kläder, hvilka denne i hastigheten glömt att taga af honom.

56. Fem Berättelser.

»Fem Nöjsamma berättelser att läsa wid qwällsbrasan. 1) Den förlorade Kamelen. 2) En hästhandlares äfventyr. 3) Bonden Lukas. 4) Björnjagt i Norrige. 5) Den enslige. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1841,» 16 sid., 8:o; Do 1845, 16 sid., 8:o.

Den första af dessa berättelser handlar om den skarpsinnighet, hvarmed en dervish förstod att endast med ledning af spåren beskrifva en i öknen förlorad kamel, den han aldrig sett; den andra om en hästhandlare, som på ett värdshus var nära att blifva mördad af värdens och dennes son, men räddades derigenom att värdens andre son rusig lagt sig i den resandes säng; den tredje om en bonde, som under revolutionsoroligheterna i Frankrike inköpt sin guillotinerade godsherres egendom, men endast för att bevara den åt hans barn; den fjärde om en fars och hans sons äfventyr under en björnjagt i Norrige, samt den femte om en Indian, hvilken af engelske sjörofvare blifvit kvarlemnad på ön Juan Fernandez och der tillbragt öfver tre år i fullkomlig enslighet.

57. Det goda rådet.

»Fyra Berättelser: 1) Bossaldab. 2) Om Karaiberne eller menniskoätnarne. 3) Det goda rådet. 4) Den botade sjuke. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1841,» 22 sid., 8:o.

En dervish ropade, att han hade ett godt råd åt den, som gäfve honom hundra guldstycken. Tatar Chan betalade penningarne och fick af dervishen det råd att aldrig företaga något utan att dervid tänka på utgången, hvilket råd Chanen lät i tydliga bokstäfver inrista öfver alla sina dörrar och på alla sina husgerådssaker. Efter någon tid var han nära att blifva mördad af en läkare, den en upprorisk ståthållare tingat att döda Chanen, men hvilken vid åsynen af de inristade orden blef bestört och upptäckte det tilltänkta brottet.

58. Men botade sjuke.

Se den anförda upplagan af näst föregående berättelse.

En rik Holländare blef sjuk af för mycken vällesnad, men botades af en läkare i Österrike på det sätt, att denne inbillade honom, det han hade en lindorm i magen, som ej kunde dödas annorlunda än genom sträng diet och att patienten måste begifva sig till fots från Holland till sin nye läkares bostad.

59. Läsning under Julhögtiden.

»Julhelgens frände i ett Gudfruktigt och förmöget Handwerkshus i Småland 1820; Samt Julklappen, En verklig händelse, förefallen 1802. Lärarik och nöjsam Läsning under Julhögtiden. Westerwik. Tryckte hos C. O. Ekblad & Comp. 1842,» 16 sid., 8:o.

Den förre af dessa berättelser innehåller endast en skildring af julaftonen inom en treflig familj; den sednare handlar om en mor, som på sjelfva julaftonen återfick sin son, hvilken för 15 år sedan lemnat henne som en vild föga lofvande pojke och nu återvänder som en stadgad och välmående man.

60. Blodshämnden.

»En mycket ymkelig Historia, Om en Bergsbo, som blef mördad af en granne eller Blodshämnden. (Öfversättning från Tyskan.) Lund, Lundbergska Tryckeriet, 1846,» 8 sid., 8:o.

En bergsbo från trakten af Comer-sjön hade blifvit mördad af en granne. Den mördades enka uppfostrade sin son till fadrens hämnare, och när piltan blifvit yngling uppdrog hon åt honom hämdevärfvet. Ynglingen lade sig i försåt för mördaren och dödade både honom och hans son; men föll sjelf i rättvisans händer och afsträttades, hvarefter modren af förtviflan störtade sig i vågorna.

61. Dödgräfwaren.

»En mycket ömkelig och rörande Historia om en Bödelaktig Dödgräfware, hwilken ur grafwen uppgräfd en Flicka för att af hennes

kropp roffa till sig hennes guldsmycken, och hurulunda hon uppvekade wid afskärandet utaf en af hennes fingrar. — Mycket sorgfull att läsa. Lund, 1846, från Lundbergiska Boktryckeriet, 8 sid., 8:o.

Händelsen föregår i Schweiz. Dödgräfvaren heter Martinet och den uppväckta skensköda flickan är en dotter till greve Tscherklas af Soluthurn. Dödgräfvaren mördar henne på det hon ej råtte yppa rånet och sårar med samma knif hennes syster, som upptäckt hans dåd, samt omkommer sjelf under det han genom flykten söker undgå rättvisans tjänare.

Öfversättning tvifvelsutan från tyskan.

62. Soldat-Enkan.

»Trenne märkwärda Historier, Den Första. Om en Soldat-Enka, som i sista Finska kriget genomwandrade slagfältet för att uppsöka sin käre make ibland de skjutna. Den Andra. Om Farfadrens Wålnad. Den Tredje. Om Samwetets Gengångare.» Lund, Lundbergiska Tryckeriet, 1846, 8 sid., 8:o.

Hustrun till en af de soldater, som under ett af de blodigaste slagen i sista finska kriget föllit på slagfältet, sökte honom der hela natten efter slaget och blef derunder sjelf sårad af förposterna, men fortsatte icke desto mindre sitt sökande. När dagen grydde, fann man henne död vid sin mans sida.

63. Farfadrens Wålnad.

Se den anförda upplagan af näst föregående berättelse.

En ung Tysk, som studerade i Wien, hade en farfar i Breslau. En natt drömde han, att farfadren dog, och kort efteråt underrättade honom ett sorgebref om sanningen af sin dröm. Några dagar sednare visade sig för honom, medan han var ensam i sin kammare, en person till utseendet fallhömligt lik den aflidne, för hvars vålnad sonsonen alltså tog honom; men i sjelfva verket var den hemlighetsfulla gästen den döde farfadrens tvillingbroder, hvilken länge fört en kringirrande äfventyrlig lefnad och således icke var känd af sin unge frände, hvilken han nu gjorde till arfwinge af den betydliga förmögenhet han samlat.

64. Spökeri å en Örlogsmann.

»En mycket märkwärdig Historia, om Spökeriet ombord på Örlogsmannen. Lund, 1847, från Lundbergiska Boktryckeriet, 16 sid., 8:o.

William Morgan, en listig matros, tillställde hvarjehanda spökerier om bord å en engelsk fregatt, der han tjänade. Först efter flere års förlopp, då han af sin förre kapiten anträffades som en välmående nybyggare i Nord-Amerika, upptäcktes rätta sammenhanget med dessa spökerier.

65. *Kudden.*

»Kudden. En sannfärdig händelse, passerad i Dalby socken i Upland, omkring år 1814, och som innefattar ett bland de oräkneliga bevisen på den sanningen, att ingen ogerningsman köper sig fri från Guds straffdom. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1847,» 20 sid., 8:o.

Greta i Utby socken nära Upsala sökte, för att få gifta sig med sin älskare, förmå honom att mörda sin gamle sjuklige farbroder, och han lät äfven dertill öfvertala sig; men då han fattade en kudde för att qväfva den sovande, vaknade denne och såg så mildt på brorsonen, att denne i stället lade kudden under hans hufvud. Kort derefter afsomnade den gamle; men Mårten hade nu fattat sådan afsky för Greta, att han öfvergaf henne och gifte sig med en annan. Femton år senare fick han slag och lefde ytterligare 15 år mållös och lam. Trettio år efter det tilltänkta mordet blef Greta af sin egen dotter med Mårten, ett barnhusharn, hvarom hon alltsedan dess födelse ej vårdat sig, mördad medelst samma kudde, hvarmed hon sökt förmå Mårten att qväfva sin farbror.

66. *Den hårdhjärtade Modren.*

»Tvenne mycket ynkliga Historier. Den Första: Om den lilla flickan med svafvelstickorna. Den Andra: Om den hårdhjärtade Modren. Lund. 1847, tryckt i Lundbergska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

I Zagori i Grekland bodde en moder med trenne söner. Den yngste af dessa var alltid fremmande för modrens hjerta, hvaröfver han så grämde sig, att han beslöt för alltid lemna hemmet; men modren hörde, honom ovetande, hans afskedssång och blef deraf så rörd, att hon höll honom qvar och skänkte honom samma ömhet, som de båda öfriga.

67. *Historia om en arabisk Konung.*

»En mycket förunderlig Historia om en Arabisk Konung, som på sin dödsbädd begärde af sin son, att han skulle lofva sin Fader Konungen samt besvärja och aflägga ed på, att han skulle lyda honom i tre ting, nemligen: Sätt icke din förtröstan till en stor herre, — adoptera icke något främmadt barn, — och upptäck icke någon hemlighet för din hustru. — Sonen gjorde detta löfte åt sin Fader, men glömde det, ty wärr, snart, hwarföre sonen fördenskull måste uthärda grymt lidande hwarhelst han mände komma och slutligen blef kastad i fängelse samt blef dömd till döden. Men hurulunda han, af en trogen vän, som frambringade en Jagt-Falk, på ett förunderligt sätt, blef räddad från skarp-rättaren. Lund 1847, Tryckt i Lundbergska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Den långa titeln utvisar tillräckligt innehållet.

Se. Folkbücker. II.

68. Den sköna Fiskare-Dottern.

»En mycket ynkelig Kärleks-Historia, om den fromma och sköna Fiskaredottern Anna Brita, huruledes hon ståndaktigt men ynkeligen mistade sitt lif. Lund 1847, Tryckt hos N. P. Lundberg,» 8 sid., 8:o.

Under en skålhundsjagt på isen i Bottniska Viken omkommer Anna Brita med sin fästman. Båda återfinnas på ett isstycke döda i hvarandras armar.

69. Öfwerste Skåns-Nisse och hans Dräng.

»Öfwerste Skåns-Nisse och hans Dräng; Jemte uppmaning till christligt firande af Hvilodagen. Skara 1846, Peter Hedenius,» 8 sid., 8:o.

Öfversten och hans dräng lågo under en resa i samma rum. En afton kommo båda fulla hem, och drängen råkade i mörkret att lägga sig i samma säng som husbonden, hvaraf uppstod en hård strid dem emellan, i det hvardera af dem trodde sig anfallen af en skålm.

70. Mästertjufwen.

»En pusslustig Historia, Om en Mästertjuf. Lund 1846, Lundberg-ska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

En torpare hade tre söner, hvaraf den yngste utmärkte sig så mycket genom sin snilighet i att stjäla, hvilket dock alltid skedde på ett lofligt sätt, att han till slut blef ämtmannens mäg.

Aftryck ur Svea. Folk-Kalender för 1845. Stockh. 1844, s. 47—65. Originalen är den norska sagan »Mästertyven» i Asbjørnsens och Moxs Norske Folkeeventyr. Christiania 1845. I, 218—237.

HISTORISKA BERÄTTELSEÅ.

1. Om Trojas undergång.

»En skön och ny visn om Paris och sköna Helena af Grekland, samt hela trojansiska ynkelige undergång och förstöring sammanfattat af the trowerdigaste sribheiter; tryckt år 1699» (se den s. 3 anförda upplaga af sagan om Helena Antonia af Constantinopel); »En kort Beskrifning och Wiså, Om Paris och sköna Helena Af Grekland, samt hela Trojas ynkelige undergång och förstöring igenom den stora Trå-Hå-

ten; Sammanfattad af de tröwärdigaste Skribenter» (se de s. 6 omnämnda upplagorna af samma saga år 1772, Gefte 1784 och 1802, samt Lund 1838).

I dessa upplagor förekommer endast en helt kort beskrifning om trädhåsten, Simons bedrägeri och Trojas förstöring, upptagande ungefär 2:ne sidor, hvarefter följer »En Wisa, Om hela Trojaniska ynkeliga undergång och förstöring» i 49 verser, deraf den första lyder.

»Paris han war en liten Dräng,

Han tjente Menelaus akt för sin Säng,

Waller up Roser om I wiljen Paris följa.»

hvilken visa är införd bland A. I. ARWIDSSONS Svenska Fornsånger. Stockh. 1837. II, 329—333. Den finnes tryckt på **danska** redan 1572 och dess första vers anförd af MESSENIUS i sorgspelet Disa, utgifvet 1611. Ämnet har äfven blifvit behandladt i en dram, kallad Troyenborgh, thet är, En sanferdigh Tragoedia om Trojæ Stadz ömkeliga förstöring etc. aff NICOLAË HOLGERI, tryckt i Kalmar troligen 1632, samma år den derstädes blifvit uppförd (ARWIDSSON, l. c., s. 329). För öfrigt skall sagan om Trojaniska Kriget redan år 1607 blifvit på svenska öfversatt af DANIEL HANSSON HUND till Runö (LÉNSTRÖM, Svenska Poesiens Historia. Örebro 1839. I, 126).

Trojanska kriget, anledningen dertill, Trojas förstöring och tilldragelserna derefter hafva utgjort ett bland älsklings-ämnena för medeltidens diktkonst. Tvenne historiska verk, hvaraf det ena, VI Libri de bello Trojano, tillskrifves en med trojanska kriget samtidig författare DICTYS från Creta, men i sjelfva verket skall hafva blifvit författadt på **grekiska** af EUPRAXIDES under Neros regering (54—68 e. Chr. f.) och öfversatt på latin af Q. SEPTIMIUS på Diocletiani tid (284—305), samt det andra, Historia belli Trojani, för hvilket likaledes uppgifves en med händelserna samtida författare, DARES från Phrygien, sannolikt uppstod i början af medeltiden, hafva legat till grund för de flesta bearbetningarne, deraf ännu finnas i behåll på **latin**, på vers af en psevdonym PINDARUS THEBANUS, före 12:te århundradet, af JOSEPHUS kallad EXONIUS, äfven DEVONIUS eller ISCANUS omkring 1190, och af ALBERTUS STADENSIS ungefär från samma tid, samt på prosa af GUIDO DE COLUMNA, hvars mellan 1262 och 1287 författade Historia destructionis Trojæ blifvit öfversatt på italienska, fränsyska, spanska, tyska, nedersachsiska, holländska och böhmiska; på **tyska** af HEINRICH VON VELDECK emellan 1184 och 1188, WOLFRAM VON ESCHENBACH från början af 13:de århundradet (den dikt öfver Trojaner-kriget, som bär hans namn, är likväl troligen af en obekant författare från 14:de seklet), HERBERT VON FRITZLAR, likaledes från början af 1200-talet, KONRAD VON WÜRZBURG, död 1237, RUDOLF VON EMS, samt en dramatiserad af GEORG GOTTHARD från Soluthurn (tryckt i Freiburg 1599); på **nederländska**, dikter af en viss SIGHIER eller SEGER från 1200-talet, och af JACOB VAN MAERLANT före 1270, samt på prosa

en folkbok, som finnes tryckt redan 1512; på **fransyska**, en dikt af trouveren **BENOIT DE ST. MORE** i mer än 30,000 vers, omkring 1161, en roman på prosa, *Recueil des histoires Troyennes*, författad år 1463 af **RAOUL LE FEVRE** och öfversatt på engelska af **Caxton** 1471, från hvilken öfversättning **SHAKSPEARE** lånat ämnet för sin *Troilus and Cressida*, samt ett drama af **J. MILLET**, tryckt 1484; på **engelska** dikten *Troilus and Creseide* af **CHAUCER** (1328—1400) samt en *Troy-Boke*, författad mellan 1414 och 1420 af **JOHN LYDGATE**; på **italienska** en novell bland *Cento Novelle Antiche*, N:o 31, en från latinet öfversatt större hjeltedikt, *Libro Trojano*, tryckt i Venedig 1491, en dikt, kallad *Troilo e Cryseide*, i ottaver af okänd italiensk författare från 14:de århundradet, samt *L'Amore di Troilo et Griseida*, likaledes i ottaver af **ANGELO LEONIGO** från Padua, död 1556; på **spaniska** i en dikt, kallad *La antigua memorable y sangrienta destruccion de Troya*, tryckt i Toledo 1583, af **JOACHIM ROMERO DE CEPEDA** från Badajoz (*Grässe, Literärgeschichte. II. 3, s. 114—131*); på **isländska** en *Trojamanna-Saga*, hvaraf man eger handskrifter från 1400-talet, samt på **danska** en folkbok: *Bellum Trojanum, historiske Beskrivelse om den Trojanske Krig*, udsæt paa **Danske** af **CHRISTOPHER SIVENDSÖN GLIMAGRIO**. **Kjöbenh. 1623 o. fl.** (**NYERUP, Morskabslæsning, s. 32, 37**).

2. *Herculis Lefwerne.*

Se de ofvan, s. 66, anförda upplagorna af novellen om **Fyra Köpmän**, **Stockh. 1699** och **Carlskrona 1809**.

Berättelsen upptager endast 2:ne sidor och innehåller blott en kort förteckning å **Herculis** storverk.

3. *Diogenis Lefwerne.*

Se nyssnämde upplagor, hvarförutan en nyare utkommit under titel: »En mycket lustig Historia Om den lärde **Ulspegels Diogenis Lefwerne** och **Bedrifter**. **Lund 1844**, **Lundbergiska Boktryckeriet**,» 3 sid., 8:o, aftryckt från de äldre upplagorna.

Innehåller 27 särskilda anekdoter om **Diogenes**, troligen öfversatta från danskan.

4. *Neros Lefwerne.*

»Om **Nero** den grufwelige Tyrannens lefwerne och död.»

Under denna rubrik förekommer i ofvannämde 1809 år upplaga af berättelsen om **Fyra Köpmän** ett kort sammandrag af **Neros** historia, upptagande 3 sidor och sannolikt öfversatt från danskan.

5. Thorgny Lagman och Engelbrekt.

»För Swenska Bonden twenne Historier: om Thorgny Lagman och Engelbrekt. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1841,» 19 sid., 8:o.

Berättelsen om Thorgny Lagman upptager här de 8 första sidorna.

6. Engelbrekt Engelbrekts son.

»Sann och trowärdig Berättelse om den berömda Härhöfvitsmannen och Hjelten Engelbrekt Engelbrekts son; Bergsman från Stora Kopparberget, som för fyrahundrade år tillbaka med Svenska Allmogens tillhjälp utdref de Danska fogdarne ur landet, intog och förstörde deras slott, och afskaffade det utländska tyranniet. Till menighetens nöje och undervisning i korthet författad. Upsala, tryckt hos Em. Bruzellus. 1827,» 30 sid., 8:o.

En annan bearbetning af Engelbrekts historia än i näst föregående folkbok.

7. Gustaf I:s Bedrifter.

»Konung Gustaf Den Förstes Bedrifter, Författade, I Anledning af Dess på Riddarhus-Torget i Stockholm uppreste Bild 1774. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1798,» 31 sid., 8:o; »Omtryckt i Gefle år 1809,» 31 sid., 8:o; »Carlskrona, tryckt år 1809,» 27 sid., 8:o.

8. Gustaf I:s Historia.

»Gustaf Is Historia i sammandrag. Nyttig och underhållande Läsning för Barn och Allmoge. Westerwik, Ekblad & Comp. 1838,» 32 sid., 8:o.

Annan bearbetning af ämnet än i näst föregående folkbok.

9. Gustaf II Adolfs Död.

»Berättelse om den Store Gustaf II Adolfs Död den 6 Nowember 1632, hwaraf minnet högtidligen firas samma dag, år 1832. Stockholm, tryckt hos L. J Hjerta, 1832,» 16 sid., 8:o.

En behandling på vers af samma ämne har likaledes såsom folkbok utgifvits under titel: »Slaget wid Lützen den 6 November 1632, då Sweriges store Konung, Gustaf II Adolf, Segrande stupade. På Vers beskrifwet af Carl Zehmen. Med porträtt. Öfversättning från Tyskan. Tredje Upplagan. Jönköping, N. E. Lundström, 1838,» 22 sid., 8:o.

10. Patkuls Lefwerne och Död.

»Den Olycklige Generalens Och Fordom Ryska Kejsersliga Ministerns, Herr Johan Reinhold Patkuls Lefwerne och Död. Efter tryckt Manu-

skript uplagd Och å nyo tryckt i Gessle, Hos Ernst Peter Sundqvist 1792,» 32 sid., 8:o.

11. Calabaliken i Bender.

»Kort Berättelse, Huru det tillgick vid Calabaliquen uti Turkiet, hwarest den Glorwördigste Högst Sal. Hans Maj:t Konung Carl den 12:te blef af Turkarna och Tartarerna Bloquerad i 3:ne Weckors tid, innan som de fattade den resolution, at angripa Hans Maj:ts Hus eller Hans Höga Person, uti Byen Warnitza, derest Hans Maj:t hade sit Hög-qwarter, en half sjerdingsswäg ifrån Staden Bender, som ligger på gränsen af Turkiet och Wallachiet. Örebro, Tryckt genom Erik Widblad 1796,» 16 sid., 8:o; »Gessle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, 1798,» 16 sid., 8:o; Do 1800, 16 sid., 8:o.

12. Carl XII och Halfword Bryngelsson.

»Berättelse om Halfword Bryngelssons Ärende och Samtal med Konung Carl XII:te. Samt Ett Rim om Konungens besök hos Halfword på Klefwemarken, den 26 Juni 1716. Af Halfwords Son Engelbrecht. Carlstad, 1839. Tryckt hos J. Lundberg,» 16 sid., 8:o.

Innehåller flera anekdoter af intresse om Carl XII under dess norrska fälttåg 1716. Den rimmade berättelsen finnes äfven särskilt tryckt i Westersås, T. R. Björkboms tryckeri, 1833, 8 sid., 8:o, och Upsala, Sw. P. Leffers tryckeri, 1836, 8 sid., 8:o.

13. Berättelse om 1772 års Statshwälfning.

»Sanfärdig Berättelse, Om De Märkwärdiga Händelser, Som Sig i Stockholm tildragit, Ifrån d. 19 till och med d. 21 Aug. 1772. Efter tryckt Exemplar, andra gången uplagt, i Gessle 1773,» 15 sid., 8:o.

14. Gustaf III:s mord.

»Historia om Konung Gustaf III:s mord på maskeraden i Stockholm, natten emellan den 16 och 17 Mars 1792. Stockholm. Tryckt hos P. G. Berg, 1843,» 15 sid., 8:o.

15. Swen Pils Dagbok.

»Dagbok under Fälttåget i Tyskland och Franska Fångenskapen åren 1803, 1806, 1808, 1809 och 1810, då commenderingen af Östgötha Lif-Grenadier-Regementet utgjorde 1200 man utom befäl. I korthet författad af SWEN PIL, f. d. Lif-Grenadier wid Wikbolands Compagni. Bände i Östra Ny Socken. Linköping, 1837. Tryckt i Petreska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

16. Svenska Soldaternas fångenskap i Ryssland.

»Berättelse Om en del af de Swenske Soldaternes Fångenskap och wistande i Ryssland, Åren 1808 och 1809. som dit måste afmarchera ifrån Sweaborgs Fästning, sedan densamma blifwit uppgifwen; Egenhändig författad af En Artillerist wid f. d. Kongl. Finnska Artilleriet. Gefle, tryckt hos Carl G. Sundqvist 1810,» 8 sid., 8:o.

17. Om Plundringen af Wasa.

»Berättelse af N. F. von Schultz, V. Landshöfding öfwer Wasa Län. Norrköping, 1809. Ad. Fr. Raams Enka,» 8 sid., 8:o.

Innehåller en skildring af staden Wasas plundring utaf Ryssarne den 25—30 Juni 1808, samt deras förfarande i trakten deromkring.

18. Carl XIV Johans Historia.

»Konung Carl XIV Johans Historia i sammandrag. Nyttig och underhållande Läsning för Barn och Allmoge. Westerwik, Ekblad & Comp., 1838,» 22 sid., 12:o.

»Kortt Sammandrag af de märkwärdigaste Händelser som höra till Hans Maj: Konung Carl XIV Johans Historia. Med 4 Porträtter. Jönköping, tryckt hos N. E. Lundström 1840,» 22 sid., 12:o.

»Konung Carl XIV Johans Historia, i korthet berättad. Lund, Lundberg, 1844,» 47 sid., 12:o.

»Konung Carl XIV Johans Minne. Linköping, Ridderstad, 1844,» 1 ark patent.

»Sång öfwer Carl XIV Johans sista stund, den 8 Mars 1844, samt kort utdrag ur Carl XIV Johans Historia. Ekesjö, 1846. Tryckt hos A. Nilsson,» 8 sid., 8:o.

19. Christofer Columbi öden.

»Christofer Columbi öden. Eller historien om hans sjöresor och upptäckten af Amerika. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844,» 16 sid., 8:o.

20. Luthers Historia.

»Kortt Historia om Doktor Martin Luther, som genom sin bekanta Reformation spridde Evangelii klarhet för werlden. Jönköping, 1832. Tryckt hos N. E. Lundström,» 16 sid. 8:o; D:o 1835, 16 sid., 8:o; Landskrona, N. P. Österberg. 1836, 16 sid., 8:o; Sundswall, Blomdahl, 1844, 24 sid., 8:o. — Aftryck från Evangeliska Sällskapets Skrifter. N:o 30. Martin Luther, eller Kort Historia om Reformationen. Stockholm 1820. Tredje upplagan 1823.

21. Om Kapitenen Frans af Civile.

»Twänne Märkwärdiga Historier. Den Första: Om Capitainen Frans af Civile; Tre gånger död, tre gånger begrafwen och tre gånger upstånden igen. Den Andra: Om Joseph Ciaborri; En fjorton års Schol-Gosse, som på ett besynnerligt sätt blef bewarad wid Jordbäfningen i Cerreto år 1688. Götheborg, Tryckt hos Lars Wahlström, 1792,» 15 sid., 8:o.

Kapiten de Civile blef vid Rouens belägring af franska konungen Carl IX år 1662 illa sårad och, i följd af detta sår samt stadens stormning, tre gånger begrafven och uppgräfd igen, hvarestefter han lefde i öfver 40 år.

Folkboken är påtageligen öfversatt från fransyskan.

22. Om Joseph Ciaborri.

Se nyss anförde upplaga.

Joseph Ciaborri var 13 eller 14 år gammal, då han, vid den jordbäfning, som den 3 Juni 1688 öfvergick staden Cerreto inom neapolitanska området, blef kringhvärfd af de störtande husens ruiner och lefde, på detta sätt instängd, i 13 dygn utan all föda, till dess han sluteligen befriades.

23. Ambrosii Guinets Lefwerne.

»Den Helta Tiggarens Eller: Ambrosii Guinets Lefwerne och mångfaldiga märkwärdiga Äfwentyr: Af honom sjelf berättadt. Öfversatt ifrån Fransyskan Af N. N. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1798,» 32 sid., 8:o; »Ambrosii Guinets Lefwerne, Utländska Resor och Owanlige Äfwentyr. Fri Öfversättning från Engelskan. Norrköping, Ad. Fr. Raams Enka, 1832,» 26 sid., 8:o.

Ambrosius Guinett hade blifvit anklagad för ett den 17 Sept. 1709 begånget mord, och, då allt vittnade emot honom, blef han hängd, men nedtogs ännu lefvande och skickades utom landet, då han råkade i sjöröfwares våld, återfann utomlands samma person lefvande, för mordet hvarå han blifvit hängd, och slutade, efter många äfventyr, sin bana såsom tiggare i London.

24. Gefällen Weishaupt.

»En högst märkwärdig och sannfärdig Berättelse om en Handtwerks-Gesäll, som under sin wandring föll i Holländska Wärfwares händer, blef bortförd till Turkiet, och tillbragte der 10 år i ett ömkeligt Slafweri;

samt Historia om Den trogna Hunden. Stockholm, tryckte i Marqvardska Boktryckeriet, 1824,» 16 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1835, 16 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838, 16 sid., 8:o; Eskilstuna, P. E. Norman, 1840, 12 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1845, 16 sid., 8:o.

Den olycklige handverksgesällen hette Weishaupt, född i Liegnitz i Schlesien år 1757, och hans bortröfvande af holländska värfvare tilldrog sig i Rotterdam 1778.

Öfversättning från *tyskan*.

25. Twenne Stortjufvar.

»Om twenne ryktbara Swenska Stortjufvars Lefnad och ymkeliga Död» (se de i Svenska Folkböcker. II, 126, anförda upplagor af sagan om De sex Svanorna, Jönköping 1836 och Stockholm 1841, samt ofvannämnda upplaga af berättelsen om Weishaupt, Jönköping 1845).

De båda stortjufvarne voro Anders Roos och Nils Stockman, hvilka för flera föröfvade stölder hängdes i Stockholm den 8 Maj 1701.

26. Hellboms Berättelse om sin wandel.

»Lifs-Fångens Johan Hellboms, Egen sanfärdiga Berättelse, Om Sin förda Wandel, Omwändelse och Död Den 21 Nowember 1753. Hwilken, han, under ärkänsla, af sitt wälförtjenta straff, sjelf begjärt, sådana öfwerdådiga och mordiska Menniskor til åminnelse och warnagel, måtte i Pennan författas och genom Trycket allmän göras. Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1796. Efter förut tryckt Exemplar,» 15 sid., 8:o.

Hellbom, soldat-son från Frösstält socken i Westmanland, blef för mord afrättad i Stockholm ofvannämnda dag.

27. Om Åke Käll.

»Bihang Till Ryktet om Åke Käll. Carlshamn 1820. Tryckt hos J. Söderström,» 8 sid., 8:o.

Åke Käll blef anklagad för ett år 1805 i Jemshögs socken begånget mord, men frikändes i brist af bevis. Folkboken innehåller åtskilliga gudeliga betraktelser i anledning häraf.

28. Om Bonden, som slagade sina söner.

»En Bondes, nära Askersunds stad, rysliga beslut att slagta trenne sina söner. Stockholm, tryckt hos Fr. B. Nestius, 1828,» 4 sid., 8:o.

29. Mördaren Anders Andersson.

»En kort Lefwernesbeskrifning öfwer den grymme Modermördaren Anders Andersson, som gick till döden wid Motala den 14 Sept. 1831, Wadstena, Tollstorp, 1831,» 8 sid., 8:o.

30. Om Traktören Sandahl.

»Fullständig Berättelse om det Ryktbara Brottmålet rörande f. Traktören And. Magn. Sandahl, innehållande allt det märkvärdiga i detta mål, som uti Domstolarne passerat, jemte den öfwer Sandahl afkunnade Dom samt Korrt underrättelse om hans förra lefnadsomständigheter. Stockholm, hos Ludv. Westerberg, 1833,» 16 sid., 8:o.

31. Mördaren Sundmark.

»Du snöda werld farwäll! eller Döds-Betraktelse af den för mord å en nioårig gosse till döden dömda f. d. Artilleristen Anders Jakob Sundmark, jemte Berättelse om hans lefnads-omständigheter och begångna mordgerning. Stockholm, hos Ludv. Westerberg, 1833,» 8 sid., 8:o; »Bot- och Beredelse-Psalm för f. d. Artilleristen wid Kongl. Svea Artilleri-Regimente Anders Jacob Sundmark wid dess afrättning Lördagen d. 16 November 1833; jemte En kort af honom sjelf meddelad underrättelse om sitt brott och öfrige lefnadsöden. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1833,» 8 sid., 8:o.

32. Lasse-Majas Äfwentyr.

»Lasse-Majas Äfwentyr i Stockholm, af honom sjelf meddelade åt utgifwaren wid en resa, som denne gjorde år 1830 till denne märkvärdige Äfwentyrares fängelse. Stockholm, Tryckt hos A. Wallin 1834,» 16 sid., 8:o.

33. Den långa Lappflickan.

»Den owanligt långa Lappflickan. Eskilstuna. Tryckt hos P. E. Norman, 1837,» 4 sid., 8:o (rimmad); »Den långa Lappflickans resa. Fahlun, J. E. Bergmans Boktr., 1838,» 1/2 ark pat. (på prosa).

Berättelse om lappflickan Stina Cajsa, som år 1837 för sin owanliga längd erhöi många åskådare i Stockholm och sedermera begifvit sig utomlands för att visa sig för penningar.

34. Om John Hall.

»En Sanfärdig Berättelse om Den, först rike och ansedde, sedermera fattige och föraktade John Hall, Dess lefnadsöden och ömkansvärda död.

På begäran till Trycket befordrad. Jönköping, 1838. Tryckt i N. E. Lundströms Boktryckeri,» 16 sid., 8:o.

35. Om en blind, som återfått sin syn.

»Berättelse, Bön och Lof till Herrans ära. Af Johan Per Ekström, som i flere år varit nästan blind; men wid Sextiotre års ålder återfick sin Syn på sätt i denna Berättelse är beskrifwet. En aldeles ny Wisa, om werldens högmod, högfärd och stolthet, samt dess otidiga lefnadssätt. Linköping, 1839; i Petre's Officin,» 8 sid., 8:o.

36. Mördaren Breitfeldt.

»Mördaren Alexander Breitfeldts egenhändigt hopsatta lefnadsteckning, jemte en kort berättelse om ransakningen af hans rysliga brott, äfwensom i målet afgifna dom. Stockholm, 1843, tryckt hos J. A. Walldén,» 20 sid., 8:o; »Andra Upplagan. Tillökt med en beskrifning om Breitfeldts sista stunder och död. Stockholm, 1843, tryckt hos J. A. Walldén,» 24 sid., 8:o.

37. Mördarne Lindqwist och Sjöholm.

»Upplysningar, Samlade utur Rättegångshandlingarne, rörande Mördaren Axel Ferdinand Lindqwist som Onsdagen den 3 September 1845 kommer att på afrättsplatsen utanför Skans Tull genom halshuggning mista lifwet, jemte Hans afskedssång, samt Några Ord om Rånaren och Mördaren Sjöholm, som vid samma tillfälle kommer att halsbuggas. Stockholm, Lundberg & Cs Boktryckeri, 1845,» 14 sid., 8:o.

38. Gubben i Berget.

»Lefnadsteckning af den namnkunnige Gubben i Berget, som i 18 år bebott och ännu bebor ett af honom sjelf byggt eremitage, beläget vid foten af ett berg uti Memings Härads Allmanning, $\frac{1}{8}$ mil från Kattsätters egendom. Jemte: Den Gamles Qwällsång. Norrköping, Chr. Törnquist, 1846,» 7 sid., 8:o.

Gubben i Berget heter Olof Fredrik Enström, född 1780 och sedan år 1828 boende i en enslig stuga, af hvars fyra väggar tvenne bildas utaf ofvannämnda berg.

39. Eldswådan i Königsberg 1764.

»Berättelse om Den stora och grufweliga Elds-wåda hwarmed Gud hemsökte Staden Königsberg d. 11 Nov. om aftonen kl. 7 och igenom

hvilken 3 Kyrkor Nemligen Den Löbenichtska, Hospital-Sackheimiska och Romerska Catholiska Kyrkian, 39 målt- och bryggare-hus, 41 Provians-bodar, öfver hufvud 400 hus och bygnader, blefwo i aska lagde. 1764. Från Tyskan öfversatt. Tryckt i Calmar,» 16 sid., 8:o.

40. Twenne Swenska Herrars Rese-Beskrifning.

»Twenne Stora Swenska Herrars Rese-Beskrifning, Ifrån Cypren, til Asien, Förlofwade Landet, Jerusalem, och Christi Graf, Jämte Andra märkvärdiga Orter och namnkunniga ställen, med Chronologiska, Genealogiska och Geographiska Anmärkningar, Upsatte af L. R. Stockholm 1768,» 8:o; Stockholm, i Stolpiska Tryckeriet, 1783, 48 sid., 8:o; Örebro 1787, 8:o; Gefle, E. P. Sundqwist 1799, 31 sid., 8:o (det 19 sidor långa Företalet i de äldre upplagorna är här uteslutet); D:o 1802, 31 sid., 8:o; Malmö, Peter Sohm, 1807, 36 sid., 8:o; »Tryckt 1812 om Bord på Briggen Diana vid Dalarö, af Direct. och Kgl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm,» 36 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqwist, 1815, 32 sid., 8:o; »Jönköping, 1818, tryckt i Direktören Lundströms Tryckeri,» 31 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1828, 16 sid., 8:o; D:o 1832, 16 sid., 8:o; Landskrona, N. P. Österberg, 1836, 16 sid., 8:o; Carlshamn, J. M. Stenbeck, 1839, 23 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1845, 24 sid., 8:o; Norrköping, Chr. Törnequist, 1845, 19 sid., 8:o; Lund, Lundberg, 1845, 16 sid., 8:o.

De båda stora svenska herrarne voro dåvarande kammarherren, sedermera presidenten i Kammar-Collegium, Friherre Carl Fredrik von Höpken (död 1778) och dåvarande Correspondance-Commissarien Edward Carlsson, sedermera president i Commerce-Collegium och adlad med namnet Carleson (död 1767). Båda utsändes af Commerce-Collegium 1732 för att inhemta upplysningar rörande Levantiska handeln, besökte Tyskland, Holland, Frankrike, Italien, Cypren, Seida, St. Jean d'Acre, Jaffa, Jerusalem, Cairo, Sinai, Smyrna, Constantinopel, Servien, Bosnien och Dalmatien, samt anlände till Venedig i slutet af år 1734. Resebeskrifningen går dock ej längre än till afresan från Jaffa efter besöket i Constantinopel d. 8 Aug. 1733. Den är utgifven af LARS REBRÉN (jfr Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige Svenska män. Upsala 1837. III, 184—187).

41. Tomtgubben och Tomtgumman.

»Tomt-Gubben och Tomt-Gumman. Stockholm, Elmén och Granberg, 1819,» 4 sid., 8:o; »Wexiö, 1831, Tryckt hos Direktören Swen Rasks Enka,» s. 26—30 (se äfventyret om Skytten Bryde).

Tomtparet var en kusk och en husjungfru hos preussiska majoren von Pennawaire, hvilken dog såsom general-lieutenant år 1759. De båda äl-

skande hade begagnat en dylik förklädnad för att ostörde få råkas, men upptäcktes sluteligen af sin husbonde.

Öfversättning från *tyskan*.

42. Spöket med brinnande ögon.

»Spöket med brinnande ögon. Stockholm, Elmén och Granberg, 1819,» 4 sid., 8:o.

Ett spöke med brinnande ögon skrämdes år 1778 fröken von Hake på godset Stochow vid Rathenow, men befanns vid närmare efterseende vara en uggla.

Öfversättning från *tyskan*.

43. Den spökande Judinnan.

»Den spökande Judinnan. Stockholm, Elmén och Granberg 1819,» 4 sid., 8:o.

En judinna hade blifvit mördad i skogen utanför staden Frisack i Mittelmärk Brandenburg och sades der spöka. En preussisk ryttmästare von Zeiten, som en natt år 1795 red genom denna skog, såg också verkligen ett hvitt jättelikt spöke, men hvilket till slut icke fanns vara annat än en afbarkad ek.

Öfversättning från *tyskan*.

44. Bergtrollet.

»Bergtrollet. Stockholm, Elmén och Granberg, 1819,» 4 sid. 8:o;
»Tre stycken högst märkvärdiga och wackra Wisor. Den Första: I min ungdom det etc. Den Andra: Joachims Fru uti Babylon den dajeliga Sussanna. Den Tredje: Pass man på min Damon du etc. Samt till slut en Historia om Bergtrollet. Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri, 1846,» 8 sid. (s. 6—8), 8:o.

I sachsiska staden Suhl blef år 1797 ur en förfallen grufva uppdraget ett bergtroll, hvilket man länge hört ringa med sin klocka, men som, när det kom i dagen, befanns vara en skällgumse.

Öfversättning från *tyskan*.

45. Om Pesttider i Sverige och andra Länder.

»Kort Berättelse om Pesttider i Sverige och andra Länder. Denna lilla chronologiska uppsats är hämtad af anteckningar ur Messen. Sccond. Illust. Diar. Wadsten. Chron. Gisslonis, Rydlings afhandling om Stockholm, samt några andre författare. Norrköping, 1834. Ad. Fr. Raams Enka,» 8 sid., 8:o.

46. *Katten i waggan.*

»Twenne nya och mycket roliga Historier, Den Första: om Mickel Purcell och Den underbara flaskan. Den Andra: om Katten i waggan. Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1838,» 8 sid. (s. 7, 8), 8:o.

Vid en öfversvämning uti Italien blef en vagga, med ett barn och en katt uti, bortförda af floden. Katten förstod att hålla waggan i jemvigt och derigenom hindra barnet att falla ur, till dess båda räddades.

47. *Mordbranden i Hallstenbeck.*

»En ryslig Mord-brand, som den 14 Juni 1837 tilldrog sig i Landsbyen Hallstenbeck, belägen i Herrskapet Pinneberg i Hertigdömet Holstein; och hwarwid den tygellöse Stjufsonen mördade sin Moder och hennes barn, samt tillika satte eld på huset. (Öfversättning från Danskan.) Carlshamn 1838, hos J. M. Stenbeck,» 7 sid., 8:o.

48. *Skeppet Kent i lågor.*

»Wisor och Berättelser. Skeppet Kent i lågor. Ett Sjöäfwentyr. Eskilstuna. Tryckt hos P. Larsson, 1845,» 8 sid. (s. 1—8), 8:o.

Å engelska Ostindiefararen Kent uppkom i Spanska sjön d. 1 Mars 1825 en häftig eldsvåda, som snart satte hela skeppet i lågor. Passage-rare och besättning blefvo sluteligen räddade å fartyget Cambria från Cornwallis.

49. *Äfwentyr på en Sjöresa.*

»Wisor och Berättelser. Äfwentyr på en sjöresa. Eskilstuna. Tryckt hos P. Larsson, 1845,» 8 sid. (s. 1—6), 8:o.

Fregatten Ganges och kuttern Convoy hade år 1827 blifvit af Ostindiska Kompaniet utsände på en upptäcktsresa till Söderhafvet. I närheten af ön Tidor bland Moluckerne stötte fregatten på en klippa och för-gicks. Kaptenen blef af sin trogna hund uppdragen på klippan och sedermera förd till ön af några bland skeppsfolk, som räddat sig i en båt. Ett holländskt fartyg förde efter någon tid de skeppsbrutna till Batavia.

50. *Äfwentyr på Syd-Afrikas westra kust.*

»Wisor och Berättelser. Resor och Äfwentyr på Syd-Afrikas westra kust. Eskilstuna. Tryckt hos P. Larsson, 1845,» 8 sid. (s. 1—6), 8:o.

Ett fartyg, staddt på resa från Goda Hoppsudden till Rio Janeiro, strandade mot afrikanska kusten och besättningen togs till fånga af Kaff-

rärne samt måste förrätta slafarbete åt dessa. Tvenne af fångarne lyckades slutligen rädda sig i en båt och återvände, efter många äfventyr, till Kapstaden.

51. Om Engelska Stråtröfware.

»En mycket märkvärdig Historia, Om Engelska Stråtröfware. Lund, Lundbergiska Tryckeriet, 1846.» 8 sid., 8:o.

En resande hade i Yorkshire blifvit öfverfallen af en stråtröfware, som tvungit honom att afdraga ena stöfveln, hvari han förvarat trenne bankonotor af stort belopp, dem röfwaren bemäktigat sig. I samma wärds-hus, hvari den resande föregående natten hvilat, dröjde den följande ett resande fruntimmer. Då hon öfverräknade sina penningar, märkte hon, att ögonen på ett å väggen hängande porträtt voro lefvande, men hade rådighet nog att icke förråda denna upptäckt förr än hon fått sin trogne tjänare till hjälp, då det hemlighetsfulla porträttet undersöktes, bakom hvilket befanns ett gömställe, der värdens utspionerade resandes hemligheter och förrådade dem åt stråtröfwarne.

52. Om Juggernaut.

»Korrt Berättelse Om en af Hinduernas Afgudar Juggernaut. (»Dschaganath Werldens Herre.») Lund 1847, från Lundbergiska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Underrättelser om Juggernaut-mythen, om gudens tempel och de fester, som firas till hans ära.

53. Om Slafhandeln.

»En mycket märkvärdig och ynkelig Historia om Slafhandeln, huruledes menniskor köpa och sälja andra menniskor, såsom kreatur. Lund, 1847, från Lundbergiska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Strödda uppgifter om slafhandeln, hemtade, som det tyckes, ur engelska blad.

LEGENDER.

1. Jesu Barndoms-Bok.

Se Svenska Folkböcker. II, 159—197. I Helgona-Sagor. Efter 2:ne pergamentshandskrifter från Vadstena kloster första gången utgifna af JOH. ERNST RIETZ. Lund 1843, s. 161—264,

är ur en å Gymnasii-Bibliotheket i Linköping förvarad handskrift, hvilken anses vara skriven af JOHANNES MATHEI, som år 1476 blef munk i Vadstena kloster och dog derstädes år 1524, införd en legend om S. Emerentia och S. Anna, deri, hvad Sancta Anna beträffar, på det hela samma händelser anföras, som i början af folkboken om Jesu Barndom, ehuru annorlunda berättade. I samma arbete, s. 279—284, är aftryckt det enda ännu i behåll varande exemplar af 1518 års upplaga utaf legenden om S. Anna (se Svenska Folkböcker. II, 161). Det innehåller endast en äfven i den större i ofvannämde handskrift förvarade legenden förekommande berättelse om en ung man, som var särdeles nitisk i den heliga Annas dyrkan och därför åtnjöt hennes synnerliga beskydd. I folkboken finnes ingenting härom. I Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter Gamla Handskrifter af GEORGE STEPHENS. Stockholm 1847. I, 4—46 (Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. IV, h. 1, II) förekommer under titel Jungfru Maria Sagan en från Codex Buræanus å Kongl. Bibliotheket i Stockholm (skriven, troligen mellan 1340—50) aftryckt legend om Jungfru Maria, deri man igenkänner några af de händelser, som i folkboken berättas om Joachim, Maria och Joseph, och den i samma Legendarium, s. 89—96 införda Sagan om Vår Herre innehåller likaledes flera af de under, som anföras i folkboken.

2. En resande Judes Bref.

»En Resande Judes Bref från forntiden. Öfversättning. Linköping, 1836. Tryckt hos P. A. & G. C. Strömberg,» 16 sid., 8:o; »Ett märkvärdigt Bref om Jesus af Nazareth, skrifwet af en resande Jude till en af hans wänner, i den tid Frälsaren wandrade i Judiska landet till menniskoslätets omvändelse. Ekesjö 1844. Tryckt hos A. Nilsson,» 21 sid., 8:o.

En tysk jude beskriver för en vän i Worms, huru han under en resa i Judéen lärt känna en ung man vid namn Jesus af Nazareth och bevitnat flere af dennes underverk.

Behandlingen, väl hållen och vittnande om en lycklig stilistisk förmåga, är likväl helt och hållet modern. Originalen efter all anledning **tyskt**. En **dansk** upplaga, som Utg. sett, har följande titel: »Et Brev, skrevet fra en reisende Jøde i Fortiden, da Christus omvandrede her paa Jorden, i hvilket han underretter sin Mester i Nederlandene om sin inderlige Længsel, samt om de vigtigste Tildragelser paa hans Reiser, og skildrer sin Glæde over at have seet og talt med Messias, sammenlignet med det hele sammentagne Guds Ord. Efter et gammelt Manuscript. Kjöbenhavn 1833,» 60 sid., 12:o.

3. Jesu Porträt.

»Vår Herres och Frälsares Jesu Christi Portrait, författadt efter Roms gamla Annaler. Öfversatt af J. G. LEIJONANKAR. Å Nya Tryckt. 1812, Tryckt i Kongl. Fält-Tryckeriet af Directeuren Peter Sohm,» 7 sid., 8:o. Samma uppsatts, ehuru i annan öfversättning, förekommer under titel »Beskrifning på Vår Herres och Frälsares Jesu Christi Utseende» i slutet af de i Svenska Folkböcker. II, 161, 162, anförda upplagor af Jesu Barndoms-Bok, Westerås 1817, Upsala 1818, Linköping 1823, Stockholm 1830, Jönköping 1832, Westervik 1834, Nyköping 1834, Örebro 1835, Landskrona 1836, Uddevalla 1843 och Norrköping 1845.

4. De helige tolf Apostlar.

»The helige Tolf Apostlars Härkomst, Lära, Tro, Lefwerne och saliga Död, Utur then Heliga Skrift Och trowärdiga Historier som kortast sammandragen. Örebro, tryckt hos Joh. Lindh 1771,» 8 sid., 8:o; »Fälun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1788,» 8 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1796,» 8 sid., 8:o. — »Kort Berättelse om Vår Herres och Frälsares Jesu Christi Apostlars Lefwerne och Död, Jönköping, Tryckt hos Nils Eric Lundström. 1833,» 24 sid., 12:o, och Lund, Lundberg, 1844, 24 sid., 12:o (annan bearbetning af samma ämne).

I ofvananförda Legendarium förekomma äfven (s. 97—246) legender om Christi Apostlar, med hvilka den ofvan omnämde äldre bearbetningen förete flere liknande drag. Ämnet är dramatiskt behandladt i »Acta et Martyria Apostolorum. Thet är, Een Tragico-Comœdia Om Apostlarnes Gärningar och jämmerlige Marteringar, Stält af SAMUELE P. BRASCK, Gymn. Lincop. Eloq. & Poës. L. publ. & ord. Och hållin in publico Theatro i Linköping vppå Pedherssmesse-Dagh, 1648. Linköping. Tryckt hos Christopher Günter, Anno M. DC. XLVIII,» 100 sid., 4:o.

5. Förrädaren Judas.

Se Svenska Folkböcker. II, 198—206.

6. Om Pilati Död och oroliga döda kropp.

Under rubriken »Om Pilati Död och oroliga döda kropp» förekommer vid slutet af de l. c., s. 208, 209 anförda upplagor af legenden om Jerusalems Skomakare en helt kort berättelse om Pilati själfmord och huruledes den döda kroppen kastades först i Tibern, så i Tiberiska Hafvet i Galileen och slutligen i en asgrund nära Lucern i Schweiz. Man igenkänner här slutet af den stora Pilatus-legenden, som är af ganska hög ålder. Det är till och med sannolikt, att sägnen, som legat till grund derför, redan i första århundradet af vår tideräkning från Orienten kommit

Se. Folkböcker. II.

26

till Tyskland. Man vet nämligen, att den 22:dra romerska legionen, som deltog i Jerusalems eröfrande år 70, kort efteråt förlades till Maintz, då äfven de förste kristne kommo till Rhentrakterne, och märkvärdigt är, att just på trakten kring Maintz, såsom berättelsens utgångspunkt, hänvisa de äldsta uppteckningar, man ännu eger i behåll af denna legend (MONE, Anzeiger für Kunde der teutschen Vorzeit. 1835, s. 424). De förekomma på latin, på prosa, i en pergaments-handskrift från 12:te årh. å Kongl. Bibliotheket i München (MONE, Anzeiger. 1838, s. 526—529), och, något kortare, i en annan handskrift från samma århundrade å biblioteket i Linz (l. c., s. 529, 530), samt på vers (rimmade hexametrar) i 2:ne handskrifter å biblioteket i Strassburg från 15:de seklet och en å biblioteket i Helmstädt (MONE, Anzeiger. 1835, s. 425—433); på tyska i en rimmad dikt från början af 1200-talet, utgörande en del af Das alte Passional, samt i en annan rimmad dikt på frankiska munnarten från samma århundrade, hvaraf en handskrift förvaras å biblioteket i Strassburg (l. c., s. 434—446), och, på prosa, i ett helt kort fragment, infördt i de tyska upplagorna af folkboken om Der ewige Jude, från hvilket fragment det svenska troligen är öfversatt; på isländska i ett verk, kalladt Stjörn, författadt af BRAND JOHNSEN, död 1264 (Dän. Bibliothek. 3:tes Stück, s. 5—17.—NYERUP, Morskabslæring, s. 180), samt på danska i folkboken »En kort Beskrivelse over Pilati Fødsel, Herkomst, Levnet og Endeligt etc. Kiöbenh. 1663, 1732, 1788 (NYERUP, l. c., s. 179).

Berättelsen om Pilati själfmord finner man för öfrigt redan i EUSEBII Historia eccles. Lib. II, c. 7, från 4:de seklet (Eusebius dog år 340). Uppgiften att den döda kroppen blifvit kastad i Tiberiska hafvet förekommer endast i den svenska folkboken, hvaremot det i så väl den större latinska legenden på prosa, som den på vers, säges att kroppen kastades i Rhone vid Vienne och, derifrån upptagen, i en afgrund bland Alperne. Både i närheten af Vienne och af Lucern finnes ett Pilatus-berg, af folksägner ställde i samband med denna legend. I Vienne visar man ännu det fängelse, der Pilatus skall hållits innesluten af Caligula och afhändt sig lifvet (N. ARFWIDSSON, Nord och Söder. Stockholm 1843. II, 314), och om Pilatus-sjön vid Lucern, som ligger kringstängd af berg, utan af eller tillopp och hvars djup man ej kunnat mäta, säges det, att ännu en gång hvarje år visar sig Pilatus vid dess strand i domareskrud. Den som får se honom, dör samma år (LOTHAR, Volkssagen und Märchen der Deutschen und Ausländer. Leipzig 1820, s. 232).

7. Jerusalems Skomakare.

Se Svenska Folkböcker. II, 207—216. I T. XXXVII Bibliotheca bland Palmsköldska Samlingarne, s. 647, anføres följande

gamla upplaga af denna legend: »Jerusalems Skomakare medh en Theologisk förmaning aff Chrysostomo Dudulo Westphalo, tryckt i Stockholm. 1645», och af den i Svenska Folkböcker. II, s. 209, 210-omnämnda särskilda bearbetningen, olika den vanliga folkboken, har följande upplaga sedermera blifvit Utg. bekant: »Den odödlige, men sedermera genom en naturlig och förmodligen, det Gud gifwe, salig död hädanskilde Jerusalems Skomakares Ahasweri Lefwernes-Historia, hwarutinnan warder beskrifwit, huru Jerusalems Skomakare i stor torftighet, frestelse och wedermöda genomwandrat största delen af alla Länder, Kejsaredömen och Konungariket här i werlden, samt afled i staden Eltzen i Tyskland 1768. Jemte Samme Skomakares Prophetia, Om den Yttersta Dagens nära annalkande, Tillika med En Berättelse om Jerusalems Skomakares Uppenbarelse på Wernamo Marknad i Småland, Jönköping, 1818, tryckt i Direktören J. P. Lundströms Boktryckeri, af S. J. Westberg», 16 sid., 8:o. I den här vid slutet (s. 15—16) förekommande »Berättelse om Jerusalems Skomakares uppenbarelse på Wernamo Marknad i Småland» förtäljes, huruledes år 1759, d. 12 Juni, hade å denna marknad insunnit sig en okänd man af stor och stark vext, med långt skägg och af ett oräddrigt utseende, bärande på ryggen en skolåda, som skomakare bruka. Han hade varit klädd i en lång rock af sammanflätadt hästtagel, byxor och vest af kamelskinn, samt burit en hufvudbonad, liknande en vintermössa, gjord af tigerhud. Han hade sett mycket bedröfvad ut, och då man frågat honom hvem han var, hade han svarat, det man nog kunde se, det han vore den olycklige Jerusalems Skomakare, samt gifvit folket många förmaningar att bättra sig. Följande dagen var han åter borta.

8. De judiska Slägternas straff.

Se de i Svenska Folkböcker. II, 208, 209, anförda upplagor af legenden om Jerusalems Skomakare.

Berättelsen som thet straff hwar slächte ibland Judarna i synnerhet lida måste» förekommer äfven i de tyska upplagorna af folkboken om Den ewige Juden (l. c., s. 208).

9. De sju Software.

Se l. c., s. 217—223. I T. XXXVII Bibliographica bland Palm-sköldska Samlingarne, s. 645, finnes anford följande gamla upplaga: »Legenda eller en liten historia om de sju software, ganska nyttigh ath läsa, nu nyligen af en gudswän på tryck utgångit Å:o MDCXLII», 8:o. De nyaste upplagor Utg. sett äro af Hudikswall, P. A. Huldberg, 1845, 8 sid., 8:o, och Fahlun, P. A. Huldberg, 1845, 8 sid., 8:o. Legendan förekommer i Rietz' Helgona-Sagor i det närmaste lika med folkbok-

ken, ehuru likväl med sådana skiljaktigheter, att denna ej kan hafva omedelbart utgått från den förra, hvilken skall hafva blifvit öfversatt af Jöns Räf, som år 1498 blef munk i Wadstena (WIESELGREN, Sveriges sköna Litteratur. Lund 1834. II, 355).

10. Flickan utan Händer.

»Historia om Flickan utan händer, eller: Den Onde fick intet den gången. Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1827», 8 sid., 8:o; D:o, »Andra upplagan»; Lund, Lundberg och Lönnegren, 1833, 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1835, 8 sid., 8:o; D:o 1837, 8 sid., 8:o; Fahlun, J. F. Åkerblom, 1845, 8 sid., 8:o; Wexiö, A. G. Deurell, 1847, 8 sid., 8:o.

En mjölnare mötte en gång i skogen en gammal man, som lofvade göra honom rik, om han åt den gamle förskrefve hvad som stode bakom qvarnen. Mjölaren gick in derpå, men fann vid hemkomsten, att det varit hans egen dotter, han förskrifvit åt den Onde. Då denne efter ett år kom att hemta flickan, hade hon tvätt sig så väl ren, att den lede fienden hade ingen magt med henne. Då ålade han fadren att fråntaga henne allt vatten; men hon tvättade sig nu med sina tårar, och äfven denna gång måste frestaren gå bort med oförrättadt ärend. Nu tvang han fadren att afhugga hennes händer; men hon gret på stumparne, så att hon ändock var ren, och derefter hade hin Onde förlorat all rätt öfver henne. Hon begaf sig nu ut i världen och fördes af en engel in i en herrlig trädgård, som tillhörde en konung, hvilken tog henne till sin gemål; men då han måste ut i krig och hon derunder födde en son, förbytte den Onde brefven, som härom vexlades mellan konungen och hans moder, så att denna erhöi en förfalskad befallning från sin son att låta döda den unga drottningen och hennes barn. Hårtill hade hon dock ej hjerta, utan lät båda i hemlighet fly ur riket, och när konungen kom tillbaka och erfor hvad som händt, gaf han sig sjelf på vägen att uppsöka sin gemål och sitt barn, hvilka han ock till slut fann. En engel hude redan förut återgifvit den fromma drottningen sina händer.

Den **svenska** folkboken är en trogen öfversättning af den **tyska** berättelsen »Das Mädchen ohne Hände» bland bröderne Gammes Kinder- und Hausmärchen. I, 187—197, efter tvenne muntliga öfverlemnningar från Hessen, men för hvilka tvifvelsutan legat till grund legenden om den helige Bartholomæi moder, hvilken förekommer så väl i Rietz' Helgona-Sagor, s. 7—10, som i STEPHENS' Legendarium. I, 217—222. Utom början, som är olika, då i legenden flickan är dotter till en konung i Syrien, som af sina afgudar nödgades att låta döda sin dotter för att offra hennes hjerta och händer åt dem, hvilket dock inskränktes till händernas afhuggande, äro händelserna på det hela desamma, som i

folkboken. Denna har för öfrigt en påtaglig likhet med sagan om Helena Antonia af Constantinopel, och mellan båda bildar den **italienska** sagan »La Penta manomozza» i BASILE's Pentamerone III, 2, en öfvergång. På **danska** finnes sagan efter Grimms uppteckning bland MOLBECHS Udvalgte Eventyr og Fortællinger. Kjöbenhavn. 1845, s. 258—264: »Pigen uden Hænder».

11. St. Christopher.

»En Historisk Berättelse om St Christopher den Store. Linköping, 1824; Tryckte i Petreska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Lund 1834, i Lundbergiska Boktryckeriet,» 8 sid., 8:o.

Troget efter den gamla, allmänt bekanta legenden, sådan den förekommer på **latin** i JACOBUS DE VORAGINE, Legenda. 1536, fol. I, xvii, men med ett tillägg, innehållande Luthers yttrande om denna legend, som tyckes utvisa, att folkboken är öfversatt från **tyskan**. Leibenbeschreibung des Heiligen Cristophori finnes ock såsom tysk folkbok, se GÖRRES, Volksbücher, s. 243.

12. Chariton.

»Berättelse, Om Chariton, Hvilken på resan åt Jerusalem af Röfware och Mördare fångslader blef, och dock genom Guds skickelse underligen och fast lyckeligen befriat wardt. Stockholm, 1800. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius,» 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns & Granbergs Tryckeri, 1834», 4 sid., 8:o. Se för öfrigt de ofvan, s. 12, anförda upplagor af sagan om Carsus och Moderus, utan utsatt tryckår och »Tryckt på nytt 1780», Örebro 1786 och 1790, Gefle 1799 och 1804; »Twenne wackra och Eftertänkliga Historier, Den Första: Lyckans flygande Fana, eller De tre fattige Skräddare. Den Andra: Om Riddaren Chariton. Begge mycket uppbyggliche och kostlige att läsa. Jönköping, MDCCCXIV, Tryckte i Lundströmska Tryckeriet», 16 sid. (s. 15, 16), 8:o; samt den i Svenska Folkböcker. II, 209, omnämnda upplaga af legenden om Jerusalems Skomakare, Jönköping 1833 (s. 13—15).

Chariton blir under en resa till Jerusalem öfverfallen och fångslad af röfware. Han ber innerligen till Gud om hjälp, och nu framkräler en gräslig orm ur berget, der röfvarne hade sin kula, och sprutar sitt gift i ett fat mjölk, hvaraf röfvarne dricka och dö allesammän af giftet, då deras skatter tillfalla Chariton, hvilken använder dem att uppbygga en kyrka på samma ställe, der röfwarekulan varit.

Påminner om den i De sju Vizirerne, Sandabar-boken och Syntipas förekommande berättelse, kallad Ormgiftet af **indiskt** ursprung (Svenska Folkböcker. I, 31, 127).

13. St. Sigfrid.

»En Märkvärdig Historia om Sanct Sigfrid, Som war den förste Christne Lärare och Biskop uti Småland. Stockholm, Tryckt uti Wildtska Tryckeriet 1752», 8 sid., 4:o; »Tryckt i Gefle, 1762», 8 sid., 8:o; Örebro, J. P. Lindh, 1787, 8 sid., 8:o; 4:de upplagan. Gefle 1800, 8 sid., 8:o.

Denna legend finnes på latin i tvenne särskilda uppteckningar från 13:de århundradet, utgifna af ERIK BENZELIUS (»Historia S. Sigfridi, Episcopi Et Confessoris ex antiquo cod. Msepto», och »Vita S. Sigfridi, Episcopi et Confessoris. ex vetusto cod. manuscripto biblioth. publ. academice Upsal. M 15. collato alio cod. massto. ejusdem bibliothecæ M 23») i Monumentorum Veterum Ecclesiæ Sveogothicæ Pars Prima. Upsaliæ 1709, samt förekommer på svenska i en pergaments-handskrift från början af 1400-talet, kallad Codex Bildstenianus (se härom Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. I. 2, a. xvii—xxii), hvarur den, jemte de ofvannämnda båda latinska, blifvit aftryckt i Scriptores Rerum Svecicarum Medii ævi. Upsaliæ 1828. II, 345—370.

14. St. Brita.

»Svenska Helgonets St. Brita Lefverne, utur åtskillige Svenska Historier samlat. Och nu för första gången af trycket utgifvet. Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar 1804», 8 sid., 8:o; »Andra upplagan. Linköping, Groth och Petre, 1807», 8 sid., 8:o.

Ett kort sammandrag af Helga Britas lefverne, jemte en berättelse om hennes kanonisering ur DALINS Svea Rikes Historia. II, 501.

15. St. Pehr och Broder Lustig.

Se Svenska Folkböcker. II, 224—233. Den nyaste upplaga, Utg. sett, är af Umeå, C. Hay, 1845, 16 sid., 8:o.

16. Vår Herre och Westgöthen.

»Vår Herre och Westgöthen samt Vår Herre och Hin. Upsala, 1827. Tryckt hos Em. Bruzelius», 8 sid., 8:o; D:o 1832, 8 sid., 8:o; Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri 1838; Upsala, Sv. P. Lefflers Boktryckeri, 1836, 8 sid., 8:o.

Komisk legend, likasom den näst föregående, och egentligen endast ett fragment af denna, innehållande den äfven der förekommande berättelse om lammet, hvars lefver Westgöthen uppåt, men hvartill han

sedan nekade och bekände det ej förr, än när Vår Herre i tre lotter fördelade det mynt han erhållit för uppväckandet af en död, och förklarade, att den tredje lotten tillhörde den, som uppåtit lammets lever.

Lokaliserad öfversättning förmodligen från *tyskan*.

17. Vår Herre och Hin.

Se de vid näst föregående legend anförda upplagor.

Sedan Vår Herre skapat jorden med deruppå varande djur, skapade Hin bockar och getter med långa svansar; men då dessa ständigt fastnade i törnbuskarne och Hin måste göra dem lösa, ledsnade han härvid och bröt svansarne af dem. När Vår Herre nu märkte, att de afgnagde barken på de späda träden, sände han hvarjehanda rofdjur att förfölja och utrota dem. Då begärde Hin ersättning för sina bockar och getter, och fick löfte derom sedan eklöfven affallit; men när han vid lösfällningstiden infann sig, svarades honom, att vid Konstantinopel stode ännu en ek, hvars löf ej affallit. Denna letade han efter så länge, att löfven på de öfriga redan åter spruckit ut, och han måste aflägsna sig med oförrättadt ärende, hvilket så förtröt honom, att han ref ut ögonen på alla öfriga bockar och getter, och satte in sina egna i stället, hvarföre dessa djur hafva ännu i dag korta svansar och brinnande ögon.

Öfversättning från den *tyska* legenden »Des Herrn und des Teufels Gethier», införd i bröderna Grimms Kinder- und Hausmärchen. II. 298, 299, efter en berättelse af HANS SACHS från år 1557.

18. Ester Jönsdotter.

»En sanfärdig och ganska eftertänkelig Historia, Som innesfaller et stort Guds underwärk: Om en Piga i Skåne Ester Jöns Dotter benämnd, uti Norra Åby, i Södra Åbys Socken, tre mil från Malmö, som sedan år 1703, in til 1711, lefwat utan den ringaste mat och dryck. Ganska härlig och uppbyggelig at läsa. Tryckt i Gefle, 1778», 15 sid., 8:o; D:o 1781, 15 sid., 8:o; D:o 1784, 15 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos E. R. Sundqwist 1787», 15 sid., 8:o; D:o 1798, 15 sid., 8:o; »Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1835», 24 sid., 8:o (tillökt med en dedikation af Er. Roland till »Högwälborna Fröken Ulrica Stenbock», daterad Malmö d. 18 Nov. 1710, samt med ett företal »Till den gunstige Läsaren»)

Denna, likasom följande berättelser, äro ett slags moderna folk-legender, som tyckas vunnit särdeles förtroende hos sina läsare. Den nu ifrågavarande är författad af en sekreterare Erik Roland i Nov. 1710 och förmodligen kort efteråt utgifven af trycket. Pigan Ester Jönsdotter hade den 12 Januari 1703, under afhörande af en predikan om bröllopet i Cana, blifvit betagen af stor själsångest, så att hon nedfallit på sina knän

och begynt bitterligen qvida. Följande dagen, då hon åtföljt sin husbonde, mjölnaren i Åby, till Malmö med spanmål, hade hon under vägen varit plågad af svår hufvudvärk och känt likasom hade en fremmande hand stuckit in vid halsen, emellan linnet och kroppen, en isklimp, stor som ett ägg, hvilken hon tyckt hafva fastnat midt på hennes rygg. Alltsedan hade hon varit sängliggande och känt sådan leda för mat och dryck, att hon på sju års tid icke förtärt det ringaste. Ansigtet hade detta oakadt bibehållit sig fylligt och hyn rödlett, men magen varit så infallen, att nafen legat nära nog mot ryggbastet. I halftannat års tid hade hon känt svåra plåger; men sedermera hade vid solens nedgång ett litet barn om tre eller fyra år, till utseendet som en Guds engel, infunnit sig hos henne och mildrat hennes lidanden, samt lofvat sända henne till tröst en klart skinande stjerna, hvilken hon ock sedan dess sett hvarje afton efter solnedgången. Äfven när sekreteraren Roland d. 4 Nov. 1710 besökte henne, hade hon sagt sig se denna stjerna, hvaraf han dock ingenting märkte; men då han, för att pröfva henne, visat henne i mörkret åtskilliga smärre föremål, hade hon alltid tydligt urskiljt dem.

Denna berättelse tyckes hafva väckt mycket uppseende, emedan den föranledt en undersökning inför Götha Hofrätt, som infordrat utlåtande i ämnet af dåvarande assessorn i Collegium Medicum Magnus Gabriel Block (född 1669, död 1722), hvilken den tiden ansågs för Sveriges skickligaste läkare (jfr Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenske Män. Upsala 1836. II. 340—343). I detta utlåtande, dateradt Medevi d. 1 Juni 1714 och tryckt under titel: MAGNUS GABRIEL BLOCKS Betänckande Öfwer Ester Jöns-Dotters Långvariga Fastande etc. etc. I Skåne, Yttrat Ut i ett Swar uppå Kongl. Götha Hofrättz Bref Af Den 29 April 1714. Stockholm, Joh. L. Horn, 1719, 24 sid., 8:o, bestrider Block icke de uppgifna facta, men söker deråt gifva en naturlig förklaring, samt upplyser tillika, under åberopande af ransakningsprotokollet för d. 9 Nov. 1713, om ett särskildt factum, hvarom i folklegenden ingenting förekommer, nemligen att Ester midt under sitt helighets-tillstånd fått ett barn, samt att det varit en viss korporal Bredberg, som gifvit legenden denna mindre uppbyggelige upplösning.

19. Om en Gosse, som förmanat till bättring.

»Twänne Undersamma Berättelser, Den förra om en 12 åra gammal Flicka i Präsnäs Gäll, Förä Sökn och Marsjö By på Åland, som uti en Syn sedt och hördt öfvermåttan härliga ting, som vidare uti sjelfwa Berättelsen anføres. Den Sednare. Om en Gosse, Som på sit tionde ålders år, för andra framställt åtskillige wackra Bot- och Bättrings-Förmaningar. Örebro, Tryckte hos Johan Pehr Lindh, 1789», 16 sid. (s. 15—16), 8:o;

»Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1799», 16 sid. (s. 15—16), 8:o;
 »Tryckte i År», 16 sid. (s. 13—16), 8:o; »Jönköping, hos Joh. Pehr Lundström, 1841», 14 sid. (s. 12—14), 8:o.

År 1622 d. 14 Jan., när folket var församladt i Allér kyrka, blefen tioårig gosse i en hast mållös och föll ned till jorden, såsom hade han varit död. Detsamma hände honom några gånger hvarje dag ända till fredagen d. 18 Jan., då han fick sitt mål igen och begynte med hög röst förmana till bättring, hvilket han sedermera vid flera tillfällen förnyade.

20. Anna Maria Sundbergs lefnadslopp.

»Jungfru Anna Maria Sundbergs Märkvärdiga korta Lefnadslopp, och saliga död. Gefle, Tryckt hos Ernst Petter Sundqwist 1800», 16 sid., 8:o.

Anna Maria Sundberg föddes i Stockholm d. 11 Febr. 1767 och dog d. 23 Jan. 1771. Tio veckor före sin död hade hon i en dröm sett sin redan före hennes födelse afledna syster, som förkunnat henne, att hon skulle dö i kopporna, hvilket äfven inträffade. Hon förutsade dagen både då hon skulle sjukna och då hon komme att dö, och tre dagar före sin död hade hon i en dröm sett sin året efter hennes födelse bortgångna mor, hvilken uppenbarat henne, att de personer, hos hvilka hon nu var, endast voro hennes fosterföräldrar, det hon förut aldrig vetat. Hennes korta lefnadslopp hade för öfrigt varit utmärkt af en brinnande gudsfruktan och hennes förstånd ovanligt tidigt utveckladt. Berättelsen är daterad Stockholm d. 27 Aug. 1771 och undertecknad CARL WALIN.

21. Om Lappflickan Elsa Larsdotter.

»Guds Låf af Barns och Spenabarns mun. Lappflickan Elsa Larsdotters uppbyggeliga dödssång och saliga död, samt ett Enfaldigt Klagerim uti en ny och eftertänkelig Wisa, författad af en alldeles blind, vid namn Amund Rudell. Hernösand, tryckt hos G. Öhrling 1848», 16 sid. (s. 3—13), 8:o.

I början af år 1764 kom till Jockmocks skola en trettonårig Lappflicka vid namn Elsa Larsdotter från Sjocksjocks by. Hon var af ett fromt och gudfruktigt sinne, men mycket sjuklig, och yttrade en så ifrig längtan att komma i åtnjutande af den heliga nattvarden, att hennes lärare, med afseende å hennes redan långt framskridna kristendomskunskap, tillät henne det, oaktadt hon ännu ej hunnit den vanliga åldern. Kort efteråt hade hon i en dröm sett tvenne unga sköna jungfrur, som lagt sig på hvar sin sida om henne i sängen, hvilken dervid lyst såsom silfver och guld. De hade klädt henne i hvita vackra kläder, som de fört med sig, och hon hade hört en röst säga: »Salige äro de, som kallade äro till

Lammets bröllop» hvarvid hon vaknat. Natten före sin död hade hon åter haft en märkvärdig dröm. Hon hade tyckt sig stå för Herrens stol och gråta vid hans fötter; men han hade aftorkat hennes tårar, tagit henne i handen, öppnat en bok och tillsagt henne att läsa deri, och då hade hon sett sitt namn skrifvet i Lifvets bok. Hennes död hade varit särdeles uppbyggelig, likasom hela hennes korta lefnad. Berättelsen är undertecknad THEOPHILUS GRAN, Prost och Kyrkoherde i Piteå.

TROLLDOMS-HISTORIER.

1. Luxemburgs Förbund med Satan.

»Den Öfwer hela werlden bekante Hertigens af Luxemburg, Fordom Kongl. Fransyska Generalens samt Håf-Marschalkens, Förbund och Öfwerenskommelse med Satan, Hwilket han skal hafwa ingångit och slutit, då han år 1639 satt fängslad uti Bastillen i Paris. Och består samma förbund af 28 Punkter, och begyntes den 2 Januari bemalte år; men ändades med förskräckelse den 2 Januari 1695, då det warat i 36 år, samt under hela denna tiden lönligt hållet. Jämte En annan kårt Historia om en wid namn Grasshoff, som med ett förbund på 12 År likaledes förlofwade sig åt Satan; men genom Guds nåd och underliga försyn, ändteligen blef (ehuru wäl efter mycken möda och swårighet) omvänd och räddad. Til en warning framställt, att man både skal tro det djefwulen är till, så ock taga sig til wara, för att hafwa något beskaffa med denna människo-slägtets afsagdaste fiende. Öfversättning. Tryckt År 1769», 32 sid. (s. 2—21), 8:o; »Tryckt år 1773», 32 sid. (s. 2—21), 8:o; »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1799», 32 sid. (s. 2—21), 8:o; »Berättelse Om Den Store och Namnkunnige Fältmarskalken Luxembourgs Förbund med Djefwulen, som består af 28 puncter. Dess omenniskliga Tyranniserande wid Staden Utrechts intagande; Samt ömkeliga skilsmässa här utur tiden, då Satan på bestämd tid och ort den 2 Jan. 1695 sig infann, och honom anammade. Öfversättning. Upsala, Tryckt hos Joh. Edman, Kongl. Acad. Boktr. År 1772», 16 sid., 8:o (annan öfversättning); »Berättelse om forne Franske Generalens och Hof-Marskalkens Hertigens af Luxemburg föregifna Förbund med Satan och Förskräckliga ändalyckt. Öfversatt från Danskan. Jönköping, tryckt i Lundströmska Tryckeriet. MDCCCXV», 16 sid., 8:o (nyare öfversättning, aftryckt i alla de följande upplagorna); »Stockholm, tryckt i Marqvardska tryckeriet, 1823», 16 sid., 8:o; »Upsala, tryckt hos Em. Bruzelius 1827», 15 sid., 8:o; »Borås. 1827.

Tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1834, Tryckte i N. E. Lundströms Tryckeri, 16 sid. (s. 2—9), 8:o (tryckt tillsammans med ett Samtal mellan Jungfrurne Karin och Lisette, samt Mäster-Katten); »Lund, 1835, Lundbergiska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Stockholm, 1838, hos A. Wallin», 16 sid., 8:o. Denna sednare öfversättning är dessutom aftryckt i Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1843. II, 156—169. Utg. har dessutom sett en »Relation Om den Fransyska Generalen Dux de Luxemburgs Compact och förbindelse till Satan», i en handskrift från 1730-talet. Den öfverensstämmer i det närmaste, ofta ord för ord, med ofvananförda upplaga af Upsala 1772.

Denna berättelse, som troligen uppstått i Tyskland eller Nederländerna, der de gräsligheter, marskalken af Luxembourg tillät sina soldater utföra och hvaråt ett särskildt kapitel är egnadt i folkboken, med skäl gjort hans minne afskydt. Den förekommer såsom folkbok både på **ty-ska** (GÖRRES, Volksbücher, s. 229—231), och **danska** (NYERUP, Morskabsläsning, s. 203, 204). Att den **svenska** folkboken är öfversatt från danskan tillkännagifves uttryckligen i de sednare upplagorna, och titlarnes likhet å båda utvisar, att sådant äfven varit förhållandet med de äldre. — François Henri de Montmorency-Bouteville, hertig af Luxembourg och marskalk af Frankrike sedan 1678, föddes 1628 och dog den 4 Jan. 1695, icke hastigt, såsom man af folkberättelsen skulle tro, utan efter en sjukdom, som börjat mot slutet af föregående året i Tournay.

2. Grasshoffs Förbund med Satan.

Se de wid nästföregående berättelse anförde upplagor af år 1769 och 1773, samt Gefte 1799.

En fattig fjortonårig yngling, vid namn Christian Fredrik Grasshoff, lät år 1696 förleda sig af en vandrare, hvilken han träffade på vägen mellan Gröningen och Halberstadt, att på 12 år lofva denne sin tjänst. Vandraren var djefvulen, som rikligen försåg Grasshoff med penningar och lät honom utgifva sig för en Grefve von Rothenburg, samt kallade sig sjelf baron von Pactus. De gjorde nu ganska vidsträckta resor tillsammans; men sedan Grasshoff blifvit vittne till en kamrats ömkeliga ändalykt, hvilken stod i samma förhållande till den lede frestaren, som han, började han ångra sig och bekände hela förhållandet för presterskapet i Torgau, genom hvars ifriga förböner han befriades från det olycksaliga förbundet och erhöll intyg härom af Johan Christian Bucke, predikant i Torgau, dateradt d. 14 Jan. 1709.

3. Satans grasserande i Roslagen.

»Kort Berättelse, Om Satans grufweliga grasserande uti en Mans hus, beläget i Roslagen, som passerat år 1729; Samt sättet Huru Djefwulen blifwit fördrifwen. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqwist, År 1771. Å nyo uplagd i Stockholm Hos Wennberg och Nordström, År 1772», 16 sid., 8:o; Gefle, Tryckt hos Ernst Pet. Sundqwist, 1774», 16 sid., 8:o; D:o 1784, 16 sid., 8:o; »Stockholm 1824, tryckt hos J. Hörberg», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1828, Tryckt i N. E. Lundströms Tryckeri», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1829», 15 sid., 8:o; »Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Tryckeri», 16 sid., 8:o; »Lund 1834, i Lundbergska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», 15 sid., 8:o.

I en af Hr Geo. Stephens benäget meddelad handskrift, har Utg. igenfunnit urskriften till denna berättelse, som i handskriften är daterad Huusby d. 30 Januari 1730 och undertecknad ERICUS ELFSTADIUS adjunct. h. t. Händelsen uppgifves här hafva tilldragit sig hos en båtsman Snell i Rösa Båtsmanstorp inom Husby socken i Upland, hvaremot i den tryckta uppsatsen inga namn anföras. Den onde fienden visade sig icke i synlig måtto, men lät så mycket mera höra sig. Först bullrade, gnagde och krafsade han; så begynte han skälla och morra som en hund, samt grymta och skubba sig som ett svin; slutligen under nyårsnatten började han tala med mensklig stämma, men försvann straxt derefter, sedan presten allvarligen förhållit honom hans ofog.

4. Kapten Elin Resor till Blåkulla.

»Tillförlitlig Berättelse, om Den Ryktbara Trollpackan Kapten Elin förmenta Resor till Blåkulla och Bekantskap med Djefwulen. Sammandragen ur den öfwer bemälda Elin och flere dess medbrotslige hållne, samt i Kongl. Götha Hof-Rätts Archiv i Jönköping förwarade Ransakning. Lund, 1836, Lundbergska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1840, hos Joh. P. Lundström», 24 sid., 12:o.

Sammandrag öfver ransakningen, som hölls i Aug. månad 1720 vid urtima ting med Näs härad i Wermland öfver för trolldom anklagade Elin Ersdotter i Kopparsviken och 11 andra kvinnor. En tolfårig flicka, Brita Persdotter i Lillängen, angaf Elin, att hon natten till påskedagen kommit till henne genom skorstenen och undervisat henne, huru hon på en käpp skulle kunna följa henne till Blåkulla, dit ock resan anträds, och hade under vägen flere namngifna kvinnor stött till de ridande samt slutligen Satan sjelf. I Blåkulla hade tiden fördrifvits med spelande och dansande samt hvarjehanda andra förlustelser och sedermera hemresan skett på samma sätt som ditfärden, hvarunder allehanda ofog föröfvats. Elin och trenne andra kvinnor erkände angifvelsens sanning samt blefvo å bål brända.

5. Anledningen till Sagan om färderne till Blockkulla.

»Anledningen till Den rysliga Sagan om Trollpackors färd till Blockkulla, Skärthorsdagsaftonen; äfvensom sättet att färdas dit och hem åter. Eskilstuna. Tryckt hos P. E. Norman, 1837», 4 sid., 2:o; D:o 1838, 4 sid., 2:o; »Wisa om Skärthordags-Färden; jemte Uppllysningar om Sagan angående Trollpackornas färd till Blockkulla. Stockholm, tryckt hos P. E. Norman, 1846», 8 sid. (s. 8—8), 8:o.

Beskrifning om afgudafesterne på Brocken eller Block-kullen bland Hartzbergen i norra Tyskland, hvilka fester skola franledt sagan om Blåkulla- eller rättare Blockkulla-färderne. Jfr FR. GOTTSCHALCK, Die Sagen und Volksmährchen der Deutschen. Halle 1814. I, 1—10: »Der Hexentanz auf dem Brocken».

6. Jubelfesten i Blåkulla.

»Jubelfesten i Blåkulla för hundrasextio år sedan, aftryckt ur Stockholms Nykterhets-förenings Skrifter. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1844», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Ecksteinska Boktryckeriet, 1846», 7 sid., 9:o.

Nykterhets-skrift i form af en trolldoms-historia. Då jubelfesten till minne af Upsala möte skulle firas i Sverige 1693, beslöt Blåkulla-fursten att äfven fira en jubelfest i glädje öfver bränvinets tilltagande bruk och de många brott, som deraf skulle blifva en följd.

SYNER, UPPEMBARELSER OCH SPÖK-HISTORIER.

1. Carl XI:s Syn.

»Konung Carl den Elftes Syn, på Riks-Salen i Stockholm, Korrt före Dess Död. Jönköping, MDCCCXIX, Tryckt i Lundströmska Tryckeriet», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1823», 8 sid., 8:o; »Andra Upplagan. Stockholm, Marquardska Boktryckeriet, 1824», 8 sid., 8:o; »Upsala, Palmblad och C. 1825», 8 sid., 8:o; »Götheborg, Tryckt hos Sam. Norberg, 1826», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelius, 1831», 7 sid., 8:o; »Wexjö, 1831, hos Direktören Sven Rasks Enka», 8 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1832», 8 sid., 8:o; »Malmö 1832. Tryckt i Berlingska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Lin-

köping, 1833, tryckt hos C. F. Majl», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», 8 sid., 8:o; »Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri, 1842», 8 sid., 8:o.

Natten till den 2 April 1697 såg Carl XI Rikssalen starkt upplyst. Han beslöt undersöka förhållandet härmed och begaf sig, åtföljd af riksdrotset Carl Bjelke, riksråden M. Bjelke, E. Brahe och A. Oxenstjerna, samt vaktmästaren Granstén, till rikssalens förmak, hvars dörr konungen själf öppnade, då ingen af de öfrige vågade det. Detta rum var nu helt och hållet svartklädt, och då konungen öppnade dörren till rikssalen, såg han der ett rundt bord omgifvet af 15 vördige män, alla med stora böcker framför sig, och midt ibland dem en ung konung om 16 å 18 års ålder, med krona på hufvudet och spira i handen. Vid dess högra sida satt en lång vacker herre, omkring 40 år gammal, och jemte denne en 60-årig gubbe. Bredvid bordet stod stupstock vid stupstock och mästerman vid mästerman, alla med skjortärmarne uppdragna, och afhöggo det ena hufvudet efter det andra, så att blodet började frusta utåt golvet. Bakom bordet i ena hörnet af salen syntes en thron nära kullslagen och bredvid den en man af omkring 40 års ålder, som såg ut att vara riksföreståndare. På Carls XI:s fråga, när allt detta skulle inträffa, svarade den unge konungen: »Intet skall detta ske i din tid, utan i den ötte regentens tid efter dig, och han skall vara vid samma ålder och ställning, som du ser mig. Den här står, utvisar att hans förmyndare skall se ut som denne, och thronen just vid förmyndarens sista år varit på sitt fall; men förmyndaren, som under sin regeringstid förföljt den unge konungen, skall då antaga sig hans sak, och de skola då starkare befästa thronen, att i Sverige aldrig förr eller sedan skall varit eller blifva en så stor konung som denne, och allt svea folk i hans tid skall blifva lyckligt. Han skall komma till en sällsynt ålder; han skall lemna sitt rike efter sig utan skuld och många millioner i skattkammaren; men innan han får befästa sig på thronen, skall det blifva ett så stort blodbad, att aldrig dess make har varit ej heller i Svea land blifver. Gif du, som konung i detta land, dina goda förmaningar.» Vid dessa ord försvann synen.

Rörande tillkomsten af denna berättelse hafva många gissningar blifvit ytttrade, hvilka föga synas värda att upprepa. Rätta förhållandet dermed lärer väl numera aldrig blifva utredt. Sjelfva stilen i berättelsen visar emedlertid, att densamma, åtminstone i dess nuvarande skick, ej kan hafva tillkommit på den tid som föregifves. Den finnes öfversatt på tyska i *Lothars Volksagen und Mährchen*, s. 142—149: »Karl der Elfte von Schweden», efter en upplaga af år 1782, hvilken Utg. endast af denna uppgift känner. Lothar erinrar om en sägen af märkvärdig liket härmed, hvilken anföres om Childerik, en bland Merovingiska konungarne, af *NAUBERT i Kinds Harfe*. VIII, 57—62.

2. *Måns i Skyllsmåla.*

»Trenne sannfärdiga Berättelser, Den Första: Förestäld om en ogudaktig Man wid namn Måns i Skyllsmåla, Hvilken tillförene hafwer förddt et ogudaktigt lefwerne, men är sedan kommen til en god omvändelse och bättring. Den Andra: Om Twänne i Lifstiden Troгна Cammerater. Den Tredje: Om en upbränd Bakdantare och en genom Kyrkogång frälssad Bakdantad. Trykte MDCCLXXXV», 8 sid. (s. 2, 3), 8:o; »Trenne — — Kammerater. Den Tredje: Om en Wall-Piga, som fick et litet Gull-Stycke så stort, som en K----- uti en kokande Gull-Kittel. Tryckt i År», 8 sid. (s. 2, 3), 8:o; »Twänne — — Cammerater. Tryckt i Åhr», 8 sid. (s. 3, 4), 8:o; »Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1801», 8 sid. (s. 3, 4), 8:o.

Måns i Skyllsmåla i Ny-Kyrk socken hade varit till qvarn tre dagar före jul. Under hemvägen tyckte han sig komma till en stor herrgård; men när han gick ditin, var det helfvetet. Der igenkände han flera, som dött under de sista 10 å 12 åren, bland andra en sön varit hans granne och nu bar en skäppa på hufvudet. Denne sade till honom, att han skulle gå sin väg och icke se sig tillbaka. En djefvul kom ledande med en jungfru, som var väl utstofferad och hade skönhetsfläckar i ansigtet; men då han förde henne till en källa och hon lade sig ned att dricka, slog en låga upp ur källan och hon föll deri. Flera barn såg han äfven, och då han frågade hvad de syndat, fick han till svar, att deras mödrar önskat bort sitt foster, när de gått med dem. Ändtelligt utkommen från denna hemska boning ångrade Måns bittert sitt förra ogudaktiga lefverne, bättrade sig och blef from och gudfruktig.

3. *Twenne troгна Kamrater.*

Se de vid näst föregående berättelse anförda upplagor, samt »Twänne öfvermåttan nöjsamma Pjever. Den Första: En lustig Berättelse om en mycket rik bonde, som på framtiden blef prest. Den Andra: Historia om två drängar, som woro goda vänner. Till trycket befordrade af Petter Persson på Lotten. Linköping, 1833, tryckt hos C. F. Matj.» 8 sid. (s. 6—8), 8:o.

»Två drängar »tre mil på andra sidan om Wermlands» voro så goda vänner, att de svarit att, hända hvad som helst, infinna sig på hvarandras bröllop. Den ena drängen dog, och några år derefter gifte sig den andre. Aftonen före bröllopet begaf han sig till sin väns graf och erinrade honom om hans löfte, hvilket denne äfven följgijorde; men då den andre om bröllopskvällen följde honom tillbaka till grafven, bad han att få gå med honom ditin och se hans glädje. Den döde gjorde väl invändningar häremot, men medgaf det sluteligen, och då de nu gingo derin,

kommo de först till en smal väg mellan en sjö och en äng med högt gräs, der en mängd kreatur betade, men hvilka alla sågo särdeles magra och medtagna ut. Den döde upplyste, att detta vore de oförnöjda människors liknelse, som lefvat i verlden. Sedermera kommo de till ett ställe, som var idel berg och måssa, men der voro kreaturen feta och välmående. Detta var de förnöjda människors liknelse på jorden. Den döde bad nu sin vän gå tillbaka samma väg han kommit, och nu blef der en sådan klarhet, att den lefvande intet kunde se för det klara skenet skull, och i detsamma försvann hans vän, och han hörde en så ljuflig klang, att han tillförene aldrig hört något så herrligt; men när han kom tillbaka ur grafven och klappade på dörren till bröllopgården för att återvända till sin brud, var hon längesedan död och 30 år hade förflutit, medan han tyckt allenast en half natt vara förliden. Några af hans gamla bekanta lefde dock ännu, och för dem förtäljde han hvad som hänt samt afsomnade i deras åsyn.

4. En tolfårig flickas Syn.

Se de ofvan (s. 112) vid berättelsen Om en Gosse, som förmanat till bättring anförda upplagor.

En tolfårig flicka, vid namn Kerstin, i Präsnäs (Persnäs) gäll, Förä socken och Marsjö by på Åland (utan tvifvel misskrifning i st. f. Öland, der en Persnäs socken med annexet Förä finnes, men deremot icke på Åland) hade fallit i en dvala, som räckt i flera dygn och hvarunder hon i tvenne omgångar, den ena två den andra tre gånger, ristats och skälf i hela kroppen. Sedan hon uppvaknat, berättade hon, att en hvit skinande engel tagit henne i sin famn och fört henne först ned till sockenkyrkan och så upp till himlen. De foro genom tvenne himlar, som öppnade och slöto sig efter dem, och stannade i den tredje, der engelen släppt henne, hvarvid hon tyckt, att ett herrligt skinande kläde kommit öfver henne. Der voro många skinande stolar och på hvardera satt en afidens själ i hvita kläder, och hos hvarje själ var en engel, som spelade för honom med glimmande guldäplen, och allesamman lofvade Gud. Flickan igenkände flera, som dött i pestilential och bland andra en sin fränka, som bad henne blifva kvar; men engelen sade, att hon skulle tillbaka till jordariket för att förkunna hvad hon sett, på det de föräldrar, som mistat sina små barn, ej måtte sörja för mycket, och menniskorna ej hafva för stor fruktan för pestilential, eftersom en så stor herrlighet väntade de trogna. Engelen hade derefter fört henne tillbaka och tillsagt henne att förmana till bättring och noggrannare iakttagande af sabbaten, öfverheten till mildhet mot de fattiga och presterskapet att icke låta falla några »Tidegjerdsdagar», som borde hållas vid magt. De två

anfallen hon haft af skällfva, vore för hennes faders synder, och de tre för hennes faders morbroders, hvilka hon uppenbarade hvad synder de begått, deröfver de storligen förvånades, emedan hvad de brutit allt ditills hållits hemligt. I slutet af berättelsen nämnes Iwer Christopherson såsom ståthållare på Calmare slott. Då härmed troligen menas Iwer Christiernsson (Ulfsparre) till Hjortö, som år 1621 tillträdde detta ståthållarskap, är tiden för berättelsens tillkomst derigenom angifven (jfr Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-Sällskapet. I. 2. s. xxxiv).

5. Jonas Håkanssonens Uppenbarelse.

»En Uppenbarelse, som wisar oss menniskor huru angeläget det är, att göra en sann och oskrymd bättring, och söka en lefwande och saliggörande tro och förening med Herran Jesum Christum, om man skall kunna inkomma uti den himmelska härligheten, och undwika den rättfärdiga Gudens fördömdesdom, och helfwetets eld och grufweliga plågor, som alla opånyttfödde syndare ewigt måste erfara i den brinnande sjön förutan ände. Jönköping, 1827, Tryckt hos N. E. Lundström,» 14 sid., 8:o; D:o 1828, 8 sid., 8:o; D:o 1829, 16 sid., 8:o; »Wexiö, 1829, tryckt hos Swen Rasks Enka», 18 sid., 8:o; »Westerås, 1831, T. R. Björkboms Boktryckeri», 16 sid., 8:o; D:o 1832, 16 sid., 8:o; »Westerås, hos D. Torssell, 1831», 14 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1832», 16 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelii Boktryckeri 1833», 10 sid., 8:o; Westerås, 1837. T. R. Björkboms Boktryckeri», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1842. Tryckt hos N. E. Lundströms Enka», 8 sid., 8:o; »Fehlan, 1842. P. A. Huldbergs Boktryckeri», 14 sid., 8:o; D:o 1843, 14 sid., 8:o.

En man vid namn Jonas Håkansson, boende på Mössebo egor i Högsby socken uti Småland, blef en onadagsmorgon i slutet af år 1801 anfallen af en svår frossa, som räckte ända till påföljande fredags afton kl. 11, då han insomnade och i detsamma fann sin ande ställd vid himmelens port, der en engel stod vid hans sida och förde honom äfven genom den andra himmelens port, innanför hvilken han såg de utvalda själarna sitta på sina herrlighets-stolar och lofva Gud. Engelen under rättade honom, att för hvarje menniska funnes en stol i himlen, och så länge menniskan icke öfverträdt sitt döpselsförbund, behölle stolen sin skönande glans; men så snart menniskan afveke från Gud, började stolen luta åt afgrunden och ju mera menniskan tilltog i synd, desto mera svartnade stolen. Så länge ännu syntes en ljus prick på stolens öfra kant, vore nådens dörr öppen; men då allt var blefvet svart, betecknade det, att syndaren vore förhärdad och Guds nåd honom fräntagen. Sedan

visade engelen Jonas Håkansson en afgrund, lik en sjö, som i evighet braun af eld och svafvel. Der var en ofantlig panna med lock öfver, som var igenläst, men derur uppgick rök af de instängdes plågor och ett grufveligt gny och fasansvärda gnistor. En ond ande kom med en själ på sin venstra klo, och en annan stod der med ett väldigt svärd, vred upp låsarne och kastade upp locken. Då uppräckttes händer och fingrar, så många som kunde få rum, och alla fäktade efter att komma upp; men den fördömda själen nedkastades, och engelen nedströk med svärdet de öfriga från bräddarne, hvarestefter allt åter tillbommades. I andra delar af afgrunden pinades de fördömde hvar och en på samma sätt, som han syndat. Men midt i afgrundsdjupet var Beelsebub bunden med ofantliga kedjor, på hvilka han flade, och så snart han nära affilat en länk, sprang den till sin förra tjocklek igen, och afgrundsförstens hufvudhår voro idel hiskeliga ormar, hvilka han släppte ur sitt hufvud att dermed öka de fördömdes plågor. Öfver de fördömde sväfvade likasom en dimma, och intet annat ljus syntes, än af eldens lågor. Hedningarne hade sitt rum vid svafvelsjöns norra kant; deras plågor voro lindrigare än de så kallade kristnes. Engelen, som visat Jonas allt detta, var klädd i en klar och skinande messhake med korstecken på bröstet. Jonas bad att få qvarstadna hos honom; men engelen sade, att han skulle tillbaka till jorden för att förkunna hvad han sett och förmana till bättring. Derester vaknade han och fann sig åter i sin säng. Två timmar hade förflutit under denna syn.

6. Brita Gustafsdotters Uppenbarelse.

»Bonde-Hustrun Brita Gustafsdotters, i Höglyckan, Uppenbarelse i Martii månad År 1815. Stockholm, Tryckt i Marqvardska Tryckeriet 1818», 32 sid., 8:o; D:o 1819, 30 sid., 8:o. — »Utförliga och säkra Underrättelser rörande den ryktbara Helsokällan i Bottnaryd, nära Jönköping, Profetissans föregifna uppenbarelse om detta wattens undergörande kraft samt de hittills försporda verkningarne af dess begagnande. Jönköping, 1818, Tryckte hos Direktören Joh. Pehr Lundström», 19 sid., 8:o (en kritik öfver nämde uppenbarelse, författad af prosten och kyrkoherden i Bolstad på Dahlsland S. WIGELIUS, samt åtföljd af ett Bref från professor BENZELIUS till då varande landshöfdingen, exellensen Adlersparre, rörande vattnets beskaffenhet i Bottnaryds källa, och af ett Bref från en ståndsperson i orten angående de ingalunda märkvärdiga verkningar detta helsovatten visat sig utöfva); »Sannfärdiga Underrättelser om Bottnaryds Källa, samt Profetissan Brita Gustafsdotters föregifna uppenbarelse om detta wattens undergörande kraft, m. m. Jönköping, 1818, Tryckt hos Direktören J. P. Lundström», 8 sid., 8:o (aftryck af Wigeliis nyssnämnda

uppsats); »Götheborg, Tryckt hos Lars Wahlström, 1819», 8 sid., 8:o. — »Guds dråpliga Underverk, en till Allmagts ära kort men sannfärdig berättelse om den nyligen uppenbarade Hälsokällan uti Elfsborgs Län och Bottnaryd Socken, uti några Versar enfalldigt sammanfattadt af förre Qwartersmästaren LARS SEGERMAN, hwilken rest uti de mäst bekanta Werdsdelar och nu är oboteligen blind. Norrköping 1818. Ad. Fr. Ramms Enka», 8 sid., 8:o (klagan öfver oordningar vid källan; rimmad beskrifning om dess upptäckande och egenskaper, samt sluteligen, på prosa, en »Kort Anvisning huru oärfarne böra förhålla sig med detta Hälsowattnets bruk»).

Bondehustrun Brita Gustafsdotter i Höglyckan inom Bottnaryds pastorat och Elfsborgs län, född i samma socken den 1 Febr. 1778, hade vid middagstiden, då hon en dag i medlet af Mars månad 1818 var ute på marken, hört en ljuslig röst, hvilken gifvit sig tillkänna såsom hennes 14 år förut vid 17 veckors ålder aflidna son. Denna röst hade förhört henne i kristendomen och sluteligen förkunnat henne, att Frälsaren själf vill tilltala henne och hade utsett henne att utföra hans bud. Kort efteråt hade hon ock hört Frälsarens röst, som för henne uppenbarat, att ett stycke från Lönås, der hon då bodde, skulle en underbar källa upptäckas, som skulle blifva den blindes öga och många sjuklingars helse. Derefter hade samma röst tillsagt henne att för Sveriges inbyggare frambära Frälsarens stora misshag öfver bönedagarnes firande på söndagar, öfver förändringarne i katechesen och psalmboken, öfver äktenskapen mellan syskonebarn samt öfver potatesbränningen och koppypningen, och sluteligen hade rösten förordnat huru med den underbara källans kringgårdande borde förhållas, och att ingen vidskepelse eller offring dervid skulle få ske. Berättelsen är daterad den 24 Febr. 1818 och bevittnad af gästgifvaren J. J. Andersson och landtbrukaren Thure A. Rhodin.

7. Sederströms Dröm.

»En Märkvärdig Dröm, under natten emellan den 12 och 13 April 1828, drömd i Ystad af S. SEDERSTRÖM. Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o.

Författaren tyckte sig försatt till en herrlig nejd, der berg och dalar omvexlade. En vördnadsvärd gubbe fattade honom i handen och bad honom följa sig, så skulle han få se huru Frälsaren blef korsfäst. Efter en lång vandring, hvarunder de sågo ett präktigt tempel och hörde englar sjunga psalmer, deri foglarna instämde, kommo de till Golgata och sågo Frälsaren föras bunden emellan krigsknektar och nästan dignande af matthet. Korsfästelsen skedde, och efter en stunds förlopp ropade

Frälsaren med hög röst: »Mig törstar.» Förf. tyckte sig då fatta något vatten i sina sammankrökta händer och kasta detta så att en del kom i Frälsarens mund. Straxt derefter uppgaf han andan, hvarvid blef ett stort mörker, jorden darrade och bergen remnade — och i detsamma vaknade Förf.

8. En Smedsgesälls Dröm.

»En Märkvärdig Dröm eller Uppenbarelse, af P—n från G. Tecknad af S.... En skrift tillägnad alla mina Landsmän i Hyddorne. Wexiö. Tryckt i f. d. Rasks Boktryckeri. 1846», 17 sid., 8:o.

Samme S. Sederström, som bekantgjort nyssnämde Dröm, har äfven meddelat allmänheten denna, hvilken en smedsgesäll skall hafva berättat honom. Han hade tyckt sig se en engel, som fört honom till det himmelska Jerusalem, der dagen var klarare än solen och gatorna såsom polerad guld och såsom genomskinligt glas. En stor skara af heliga englar och helgon i sida hvita kläder med gyllne kronor på sina hufvuden sjöngo Guds lof. Sedan såg han ock de fördömdas boing, hvilka hade olika plågor allt efter som deras synd varit.

9. Wiströms Dröm.

»Drängen Olof Wiströms Märkvärdiga Dröm, Natten emellan den 8:de och 9:de Maj 1838, uti Norrköpings Stadshäkte, jämte Trenne Afskedsbref till dess Hustru och Barn d. 18 Maj, och till dess Broder samt Syster, 2:ne dagar före dess afrittning d. 8 Juni, å Norrköpings afrittplats. (Af honom själf författadt.) Linköping, 1836, Tryckt hos P. A. & G. C. Strömberg», 8 sid., 8:o.

Drömmen, beskrifven i ett särdeles bildrikt och poetiskt språk, innehåller egentligen ingenting annat, än att den till döden dömdes aflidna hustru visat sig för honom i snöhvitt glänsande gestalt, af strålar omgifven, och sagt honom, att hon måste återvända lill sitt rum och skiljas från honom, men att efter fem fjerdedels år skulle de träffas åter.

10. Warning i en Dröm.

»Warntag i en dröm till förbättring af begångna förwillelser» (se nedan anförda upplaga af berättelsen om Samvetets Gengångare, Skara 1846, s. 6—8).

En ung man, vid namn Iwar, drömde en natt, att hans femtionde födelsedag nyss tilländagått och att han dervid sett tillbaka på sin förflutna lefnad, som var full af förwillelser och på ålderdomen lemnat honom endast ångren öfrig. Vaknad lade han den varnande drömmen

noga på sinnet, ändrade sitt lättsinniga lefnadssätt och återvände på den goda vägen.

11. En Prestmans Søn.

»Syn, som en prestman i Stockholm sett. (Folkskrift N:o 1.) Lund 1843, Ur Lundbergska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o.

Nykterhetsskrift. En prestman får af en hvijsklädd ande ett syn-glas, hvarigenom han ser alla de styggelser bränvinet förorsakar.

12. Spöket i Sköldinge.

»Utförlig Berättelse om Spöket i Sköldinge. Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1831», 8 sid., 8:o.

År 1632, samma dag som Gustaf Adolf föll vid Lützen, infann sig på prestgården i Sköldinge en kyllerklädd ryttaire, som bad kyrkoherden Erik Anders Rogstadius om nattqvarter, det han ock fick i nattstugan. Men från denna stund började der ett så förfärligt spökande, att kyrkoherden såg sig nödsakad begära hjälp från Consistorium i Strengnäs, hvarifrån ock innan kort anlände biskopen Laurentius Paulinus Gothus, domprosten Mathias Jesbodus och consistorii-notarien, hvilka alla tre inqvarterades i spökrummet, der ljus upptändes och en silfverkanna med öl sattes på bordet. De vördige fäderne somnade snart; men notarien låg ännu vaken, då vid midnatten spöket i ryttaresdrägt infann sig och skrämden den arme notarien så, att hans skrik väckte de sofvande. Spöket ville dricka om med dessa, men ingendera var dertill hågad, utan stämde i stället den hemlighetsfulle nattvandrararen att på en viss timma följande morgon stå till svars för sitt ofog. Spöket inställde sig ock samt uppenbarade nu, att kyrkoherdens son, hvilken man dittills trott hafva rymt, hade en söndag under gudstjensten blifvit mördad af sin styfmor, kyrkoherdens ännu lefvande andra hustru, i samråd med en tjenare, hvarefter den döda kroppen blifvit begravnen i en källare. Sedan i anledning häraf förhållandet blifvit undersökt och uppgiftens sanning bestyrkt, borrade biskopen och domprosten med en syl ett hål på fönsterblyet och befallte spöket förfoga sig ut derigenom. hvilket äfven, efter mycken gensägelse, skedde, då kyllret qvarlemnades och förvarades sedermera i många år på prestgården ända till dess detsamma af ålder föll i stycken.

13. Gråpappers-Ansigtet.

»Gråpappers-Ansigtet. En rysligt sann Spök-Historia. Jönköping, 1831, N. E. Lundströms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »Norrköping. Adolph

Fredrik Raams Enka, 1837», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838», 8 sid., 8:o.

En rik borgherre hade blifvit mördad af sin bror och slottet, hvori mordet skett, kort derefter såldt. Den nya egaren dog hastigt, och lemnade sina affärer i mycken oordning. En afton visade sig för hans enka ett spöke med ett ansigte, liknande gråpapper, och framtog ur en lönnlåda i en pulpet, som tillhört den aflidne, flere papper, hvarigenom familjen åter försattes i välstånd; men nu lemnades slottet för alltid öde, och alla, som der vågade ett besök, skrämdes af de gräsligaste spökerier. Sluteligen hade en man, som der tillbringat natten, nog mod att följa spöket ned i en källare, der han såg ett benrangel röra sig under hiskliga jemmerrop. Han frågade den qvidande hvad han fordrade, och då denne blott stönade ordet »jord!» kastade han några näfvar jord öfver det obegrafnas liket, då i samma ögonblick ett gällt skratt skallade i hela slottet och hvalfvet föll med en thordönsknall tillsammans öfver det nu jordade benrangel. Mannen dånade af förskräckelse, men befann sig vid uppvaknandet i ett helt annat rum än der han först sett spöket, och kom lyckligen ur slottet, der alla spökerier sedan dess upphört.

Öfversättning från *tyskan*.

14. Den röda Kammaren.

»Den röda Kammaren. Bretagnisk Spökhistoria. Norrköping. Adolph Fredrik Raams Enka. 1837», 8 sid., 8:o; »Linköping 1841. J. A. Petré & Sons Officin», 8 sid., 8:o

I det s. k. Hvita Huset, ett vårdshus vid Guerlesquin i Bretagne, var en kammare med röda väggar, hvarpå syntes lysande fläckar likasom af blod, som ännu ej torkat. Denna kammare skyddes af alla; men en resande, som en afton anländt till vårdshuset, då alla de öfriga rummen voro upptagne, förklarade, det han ej fruktade att tillbringa natten i den röda kammaren. Han lade sig också i en stor säng, som fanns der, och insomnade snart; men mot midnatten väcktes han af ett buller och såg nu vid sängbrädet en likkista, höljd med ett svart bårtäcke, och vid hvarterdera af dess hörn stod ett brinnande vaxljus. Förskräckt ville han hoppa ur sängen åt andra sidan; men genast stod honom samma likkista, med det svarta bårtäcket och de brinnande ljusen, i vägen. Då föll han på knä i sängen, korsade sig och frågade hvad man af honom fordrade. En dof röst svarade ur kistan, att för flere år sedan hade en resande, hvilken nyss förut, beröfvad sin älskarinna af en rik bankier, mördat denne och bemäktigat sig en stor penningssumma, som den mördade bar på sig, själf i detta rum blifvit dödad af dåvarande vårdshusvärden. Han hade likväl aftonen förut nedgrävt de röfvade penningarne under en sten vid vårdshusets östra hörn, och önskade nu att dessa penningar måtte

uppgräfvas och utdelas bland fattige, samt messor läsas för hans själ, som hade ingen ro, emedan han dött i synd. Den resande lofvade efterkomma den hemlighetsfulla röstens begäran och strax försvann spökeriet. Följande dagen fullgjordes löftet och den röda kammaren förlorade genast sin blodfärg och blef lika ljus och glad som de öfriga rummen.

Öfversättning troligen från *fransyskan*.

15. Spökhistoria af *Dudley Costello*.

»En förunderlig Spök-Historia af *DUDLEY COSTELLO*. Öfversättning från Tyskan. Lund, Lundbergiska Tryckeriet, 1846», 8 sid., 8:o.

En herr Beaumont med sin unga fru hade en sommar i början af 1830-talet flyttat till *Ashfield-House* i *Yorkshire*, som stått öde alltsedan den förre egaren der skjutit sig i samma rum, som hans syster året förut dött af gift. Man påstod, att det spökade i den stora byggnaden; men så länge somnaren varade, märkte de nya invånarne ingenting ovanligt, förr än mot hösten, medan hennes man var borta på en resa till *London*, hans fru en natt hörde ett starkt rullande och likasom en tung kropp, som stötte emot sängkammardörren; men oaktadt hon genast öppnade denna, märktes ingenting, som kunnat föranleda hvad hon så tydligen hört. Detta hemlighetsfulla buller förnyades sedermera oftare äfven i hennes mans närvaro, på hvars nerver det verkade så starkt, att han allvarsamt insjuknade, och en natt, just som den förfärliga stöten hördes, uppgaf han andan.

16. Den mördade Hustrun.

»En mycket ynkelig och sannfärdig Historia. Om en ung Man och en ung Hustru, som icke länge varit gifta, förrän Hustrun förswann och ingen menniska visste hwart hon tagit vägen; men ett halft år der-efter började det att spöka uti Domarens i orten sofkammare, och Domaren fick ej någon nattero förrän anden hade uttalat sitt ärende till Domaren, hwilket Historien vidare berättar. Lund, 1846, från Lundbergiska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o.

Hvar händelsen skall hafva tilldragit sig, uppgifves icke. Hustrun hade blifvit mördad af sin man och den döda kroppen gömd i en ris-hög, hvilket gömställe hennes vålnad upptäckte för domaren, som lät der anställa undersökning, då liket igenfanns och mördaren bekände sitt brott.

17. Samvälets Gengångare.

»Trenne märkvärdiga Historier, Den Första. Om en Soldat-Enka, som i sista Finska kriget genomwandrade slagfältet för att uppsöka sin

käre make ibland de skjutna. Den Andra. Om Farfadrens Wålnad. Den Tredje. Om Samwetets Gengångare. Lund, Lundbergiska Tryckeriet, 1846», 8 sid. (s. 6—8), 8:o; »Syn, hwarigenom en Mördare, fem år efter föröfwd missgerning, bringas till bekännelse och wälörtjent straff; jemte Warning i en dröm till förbättring af begångna förwillelser. Skara. Peter Hedenius; 1846», 8 sid. (s. 5—6), 8:o.

En klar månskensqväll i Januari månad på 1800-talet, stadnade några bönder på en backe å skögen Kägla mellan Glanshammars och Fellingsbro gästgifvaregårdar, för att låta hästarne pusta. I detsamma blefvo de nedanför backen varse en bonddräng, som fattade en gammal gumma vid strupen och stack en knif i hennes bröst. Månen sken så klart, att de tydligt kunde urskilja mördarens anletsdrag; men ehuru mycket de än skyndade sig utför backen, fanns vid deras ankomst till stället, der de sett mordet föröfwas, intet spår deraf. Hemske öfver denna syn tog de nattqvarter i en stuga i närmaste by och igenkände der mördaren, som nu satt helt lugn och täljde skopinnar. De berättade den syn de haft, och drängen föll sanslös till golfvet. Han bekände nu, att han på det uppgifna stället för fem år sedan verkligen mördat en gumma så klädd, som bönderne hade sett henne, och blef, på denna bekännelse, dömd till döden, ehuru sedermera, genom konglig nåd, dödsdomen förvandlades i lifstidsfängelse.

SPÅDOMAR OCH DRÖMM-BÖCKER.

1. Sibyllas Profetia.

»Een skön och Lyflich Prophetia Sibyllæ, Stält på Rijm, Hwilken iuehåller om Christi tilkommelse, Pijna och död, Item om then yttersta Dagen, Såsom ock förkunnar om många handa oseder, Som vpkomma skola för Domen. Item någhre Märckie teken På Jwledagharna, Som ock äre här vthi skriffne aff gamle förfarne Män Och vptänckte i fördom tijd. Anno M. DC. XXVI», 40 sid., 8:o (i Zetterströmska samlingen å Upsala Universitets-bibliothek); »Anno M. DC. XLII», 40 sid., 8:o (i Hr G. Stephens' samling); »Linköping, Tryckt hoos Daniel Kämpe 1673», 32 sid., 8:o (i Zetterströmska samlingen); »Strengnäs, Tryckt aff Zacharias Asp, Åhr 1686», 32 sid., 8:o (T. XXXVII Bibliographica bland Palmsköldska Samlingarne. s. 353; »Linköping åhr 1688», 8:o (l. c.); »Tryt Åhr 1727», 24 sid., 8:o (i Zetterströmska samlingen); »Tryckt åhr 1740», 32 sid., 8:o (i den Zetterströmska och i Hr Stephens' sam-

ling); »Tryckt i Åbo», 32 sid., 8:o; »Tryckt i Stockholm, 1770», 32 sid., 8:o; »Tryckt i Gefle, 1785. Hos E. P. Sundqwist», 31 sid., 8:o; »Örebro, Tryckt hos Johan Pehr Lindh, 1789», 31 sid., 8:o; »Fahlun, Tryckt hos P. O. Axmar, 1794», 31 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1804», 31 sid., 8:o; D:o 1802, 31 sid., 8:o; »Fahlun, tryckt hos P. O. Axmar, 1810», 32 sid., 8:o; »Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1810», 32 sid., 8:o (endast i afseende å uppgiften om boktryckarens förnamn olika föregående upplaga); »Tryckt i Wexiö hos C. F. Berg, 1813», 24 sid., 8:o; »Carlskrona 1816. Tryckt i Kongl. Amiralitets-Boktryckeriet», 30 sid., 8:o; »Stockholm. Tryckt hos Johan Hörberg, 1825», 24 sid., 12:o; »Jönköping, 1828, Tryckt hos N. E. Lundström», 24 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1835», 31 sid., 8:o; »Linköping, 1834, C. F. Majj», 24 sid., 8:o; »Jönköping, 1836. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 24 sid., 8:o; »Stockholm 1838 hos A. Wallin», 31 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1842», 24 sid., 8:o; »Jönköping, 1843. Tryckt hos N. E. Lundströms Enka», 20 sid., 8:o; »Norrköping, Tryckt hos Chr. Törnequist, 1844», 20 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1845», 24 sid., 8:o; D:o 1847, 24 sid., 8:o.

Originalen till denna folkbok är den tyska Sibylla weissagung, hvaraf DOCKN (Miscellaneen zur Geschichte der deutschen Literatur. München 1809. I, 94) omnämner en handskrift från år 1428, och PANZER (Annalen der ältern deutschen Litteratur, s. 404) anför en upplaga: »Von Sibilla weyssagung vnd von König Salomonis weissheyt was wunders geschehen ist vnd noch geschehen sol vor dem Jüngsten tag. Gedruckt zu Nürnberg durch Jobst Gulknecht. Anno M. CCCC. XVII», 8:o, samt i Hr Stephens' samling finnes en: »Diszes Büchlin sagt von Sibylla weissagung, vnd wie sye zu König Salomon Kame. Getruckt zu Strassburg, bey Jacob Frölich», 39 sid., 8:o, likaledes från 1800-talet. Denna rimmade Sibylla weissagung är öfversatt på danska under titel: »Sybillæ Spaadom og Kong Salomons Visdom, om hvis Underligt fordom skeet er, og hvad skee skal for den yderste Dag», deraf upplagor finnas med utsatta tryckår 1605, 1662, 1703 och »Trykt i detta Aar» NYERUP, (Morskabslæsning, s. 298, 301), samt bör ej förblandas med en annan tysk folkbok på prosa, kallad »Zwölff Sibylle Weissagungen, Vil wunderbarer zukunfft, von anfang biss zu end der welt besagende. Der Königin von Saba König Salomon gethane Propheceien. Merckliche künftige ding, von sanct Brigitten, Cirillo, Methodio, Joachimo, Bruder Reinhart, Joanne Liechtenberger, vnd Bruder Jacob auss Hyspanien beschriben. Flavij Josephi des Jüdischen geschichtschreibers, Ein herrlich zeugniss von Christo. Zeychen vor dem Jüngsten tag, die zukunfft des Herren verkündende», hvarafen upplaga från 1800-talet, tryckt hos ofvannämde Jacob Frölich i Strassburg finnes i Hr Stephens' samling, samt en annan sednare »Auf's neue

wieder gedruckt. Cöln und Nürnberg», anføres af GÖRRES (Volksbücher, s. 238). Denna folkbok, hvilken äfven blifvit öfversatt på svenska under titel: »The Tolf Sibyllers Spådommar, som många vundersamme händelser ifrå werldennes begynnelse in til enden tilkenna gifwa. Sampt Nicaulæ Drottningennes i Saba Prophetier, som hon K. Salomon vpenbarat hade. Såsom ock Merkelige tilkommande ting, som aff S. Birgitta, Cyrillo, Methodio, Joachimo, Broder Reynhart, Johanne Lichtenberger, och Broder Jacob aff Spanien, äre beskrefne. Anno M. D. LXV. Nw aff itt Tydskt Exemplar förswenskat, aff Magno Andreæ Past. Wallentunensi. Tryckt i Stockholm, hoos Ignatium Meurer, år 1620», 86 sid., 8:o, och »Vplagd och rryckt (sic) i Stockholm, Åhr, 1642», 71 sid., 8:o (håda i Hr Stephens' samling), uppräknar tolf Sibyllor, nemligen Persica, Lybica, Delphica, Chimera eller Chimica, Samia, Cumana, Hellespontica, Phrygia, Europæa, Tyburtina, Agrippina och Erythræa, hvilkas spådomar, för det mesta bestående af språk ur Gamla Testamentet, anföras. Härefter är tillagd en 13:de Sibylla, drottning Nicaula från Saba, som meddelar konung Salomo spådomar om Christi tillkommelse, om tillståndet i Tyska riket på 1400-talet, om Antichrists födelse och om yttersta domen, hufvudsakligen öfverensstämmande med den rimmade Sibylläprofetian, ehuru mindre ingående i detaljer än denna. Vidare följa utdrag ur Brigittas Revelationes och Methodii Profetior, en förmaning af »then helge Propheten, som Frankrike, Italien, och Hispanien igenom reest är, på thet år M. D. VIII»; ett vittnesbörd om Christus af Josephus; åtskilliga krönikors yttranden om Antichrist, samt en uppräknings af de tecken, som skola föregå den yttersta dagen. En nyare öfversättning från en förmodeligen tysk moderniserad bearbetning häraf har utkommit under titel: »Sibyllernas Spådomar och Prophetior eller Salomoniska Nyckel till det Tillkommande. Ur den skriftliga qwarlåtenskapen efter en, år 1830 i Klostret Tschenstochau på berget Jasnogora i Polen afliden Munk utaf den helige Eremiten Pauls Orden. och huru dessa Spådomar och Prophetior skola gå i fullbordan i dessa sista tider, o. s. w. Öfversättning. Christianstad, Tryckt hos F. F. Cedergréen. 1831», 28 sid., 8:o, och »Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri, 1846», 23 sid., 12:o.

I den rimmade folkboken, som begynner sålunda:

»Gudh är aff ewigheet, Och gifwer tilkänna,

At hans Guddommelige wäsende hafwer ingen ända»,

berättas om skapelsen och syndafallet, samt huru Adam, till hög ålder kommen, sände sin son att hemta honom något af den frukt, som vexte i paradiset. En engel mötte honom och gaf honom en qvist, hvilken han, då fadren redan var död vid hans återkomst, planterade på dennes graf. Denna qvist uppvexte till ett stort träd, hvilket, bland många andra, nedhögs, då Salomos tempel byggdes; men det nämnda trädet kunde ingen arbetare behugga, hvarföre det lades till en spång öfver en bäck.

Vid den tiden kom till Salomo en qvinna, vid namn Sibylla, som var full af visdom och äfven mycket fager, utom att hennes ena fot liknade en gåsfot. Då hon en gång spatserade med konungen, kom hon till bäckén, hvaröfver Adams-trädet var lagdt, men ville icke sätta foten på detta träd, emedan hon visste, att deraf skulle förfärdigas det kors, hvarpå världens frälsare skulle dö, och till belöning för denna visade vördnad, blef hennes gåsfot genast lik en vanlig menniskofot. Hon förkunnade nu för konungen Christi tillkommelse, och huru få judarne skulle blifva emot de kristne, hvilka skulle välja sig kejsare och konungar med stor magt. Men när kristendomen hunnit till så stort välde, skulle mycket ondt derinom uppstå och yttersta dagen stunda. Dessförinnan skulle dock, 1400 år efter Christi födelse (i de äldre svenska upplagorna år 1617, i 1740 års och de följande 1717, i Fahlupplagan af 1810 år 1817) en stjärna visa sig på himlen, vid som en påfogels-stjert, hvarefter under 61 års tid (i de svenska upplagorna »3 eller 4 år der-efter» ondskan skulle utbryta öfverallt. Ett krig skulle uppstå, hvare ett A skulle döda ett annat A, och äfven ett H förlora lifvet. Ett L och ett F skulle i sju år kämpa om det romerska riket, men L slutligen segra. Konungen frågar hvad härmed menas och får till svar, att de båda A betydde konung Adolph (af Nassau, reg. 1292—1298), som dödades af konung Albrecht (af Österrike, reg. 1298—1308); att H vore kejsar Henrik (VII af Luxemburg, reg. 1308—1313), som dödades af predikare-orden (i alla de svenska upplagorna förbytt till den »Grekiska orden» — har afseende på ryktet om kejsar Henriks förgiftning genom sin bigtfader, dominikanermunken Bernardin); att L och F betecknade kejsar Ludvig (af Bäjern, reg. 1314—1347) och »en Fredrik» (af Österrike, död 1330 — denna förklaring saknas i de svenska upplagorna, der det blott heter, att utaf F kommer en Fredrik, som skall till kejsare krönas och äras; i Gefle-upplagan af 1801 förklaras det L och F, som i sju år skola kriga om det romerska riket, betyda kejsar Leopold och konung Fredrik den Store af Preussen, och i Fahlupplagan af 1810 år F på sednare stället utbytt mot N och säges utmärka Napoleon). Sibylla förkunnar vidare, att efter kejsar Ludvig skall komma konung Carl (IV, reg. 1347—1378), under hvilken romerska riket skall blifva från år till år allt mera försvagadt, så att till slut ingen vidare skall sträfva derefter; men ändteligen skall Gud gifva det en kejsare, som skall heta Fredrik (i den nämnda Fahlupplagan omdöpt till Napoleon), hvilken skall samla de kristne omkring sig och segla öfver hafvet till den helga grafven, den han skall vinna och hänga sin sköld på ett torrt träd derinvid. — Detta yttrande tyckes väl passa in på kejsar Fredrik II (1212—1250), som under sitt korståg (1228—1229) verkligen återvann Jerusalem och der intogade den 18 Mars 1229; men enligt tidsföljden kan härmed icke gerna menas någon annan än kejsar Fredrik III (1440—1493), som vis-

serligen lika litet utförde detta, som något annat storverk, men under hvars regering man, som bekant är, särdeles efter Constantinopels eröfring af Turkarne 1453, med mycken ifver predikade korståg emot de otrogne, och under inflytelsen af en dylik åsigt tyckes profetian vara skriven. Härigenom upplyses ock tiden, då denna profetia sannolikt tillkommit, åtminstone i det skick den öfvergått till de svenska upplagorna; ty att sjelfva uppräningen dertill är af högre ålder synes, bland annat, af den ofvannämde utaf Docen anförda handskriften deraf från 1423. — Sedermera förkunnar Sibylla de Järtecken, som skola ske under 13 dagar före domen, samt huru Antichrist skall födas och förvilla många kristne, till dess sluteligen Christus kommer och håller dom i Josaphats dal. Här sluta de tyska upplagorna, men i de svenska följa vidare på prosa några »Märckie Teken» efter den dag i veckan, hvarpå juldagen infaller, samt om det stormar om nätterne i julhelgen och sluteligen efter månaden, hvari tordön höres.

2. Jerusalems Skomakares Profetia.

I slutet af de uti Svenska Folkböcker. II, 209, samt här ofvan s. 107, anförda upplagor af legenden om Jerusalems Skomakare, Örebro 1787, Nyköping, 1787, Götheborg 1833 och Jönköping 1818, finnes införd »Skomakaren Ahasweri Prophetia Om Den Yttersta Dagens nära annalkande», deri han försäkrar, att ehuru Frälsaren sagt, att de dagar skola warda förkortade för de utvaldas skull, hafva de i stället blifvit förlängde, hvilket skett på Frälsarens förbön, emedan han heldre velat ändra sina ord, än att verlden skulle förderfvas midt under sin egudaktighet. Det vore derföre angeläget att skyndsamt göra bättring, emedan man ingen dag eller stund vore säker; ty profetiorna i Mathæi 24 kap. hade oemotsägligen redan gått i fullbordan.

3. St. Hieronymi Profetia.

»St Hieronymi Prophetia, gifwen 1000 och några 100:de år sedan, och finnes införd uti 1670 års Kyrko-Psalmbok, och i åtskilliga af den tidens Psalmböcker äfwen helt wäl utarbetad till vers att såsom Psalm kunna sjungas. jemte Afton-Talet den 30 Martij, utur Rosens Hausbuch. Wersarne till slut, från Tyska öfversatte af C. G. U—m. Sjunges som: Nu hwilar hela Jorden etc. Götheborg, tryckte hos Sam. Wahlström, 1827», 8 sid. (s. 2—5), 8:o; »Trenne Profetior, om huru det tillgå skall i Werldens sista tider. Profeterat af Våre gamle Kyrkofäder, Hieronimus, med flere. Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1838», 8 sid., 8:o; »Prophetior, utdragne utur en gammal bok, författad af A. Joxæ, Past. och Prost i

Åby, och äfven finnas införde uti 1670 års Kyrko-Psalmbok, tryckt i Stockholm 1647, 1 B. 4 C. 32 följande sidor, Propheterade af de gamle Kyrko-Fäder Hieronymus med flera, om werldens sista bedröfliga tider. Göttheborg, Norbergiska Tryckeriet, 1843, s. 21, 26 (se nedanför vid En kort geografisk Beskrifning).

Hieronymus (född i Stridon på gränsen mellan Pannonien och Dalmatien 329, död i Bethlehem 420) förkunnar här, huruledes, när verdens sista tid begynner komma, en allmän ondska skall uppstå bland människorna, sjelfva elementerna råka i uppror, årsdagar och månader förändras samt tiden blifva så ond, att människorna skola mera begära dö än lefva, och midt i denna bedröfvelse skall Antichristus uppenbar blifva.

I de ofvan anförde upplagorna af 1832, 1838 och 1843 äro tillagde tvenne andra profetior, af hvilka den ena egentligen endast innehåller ett upprepande af Hieronymi, men den andra förkunnar ankomsten af en falsk profet, som, när verdens ända tillstundar, skall i två och fyratio månader förvilla människorna, men hvilka derefter skola åter vändas till Guds kännedom genom en stor profet, som han skall uppväcka.

4. Paracelsi Spådom.

»Den berömda Doctor Philippi Theophrasti Paracelsi i Salzburg Spådom, år 1546, Hvilken i flere afseenden har inträffat. Öfversättning från Tyskan af S. F. H. och på dess egen bekostnad af Trycket utgången, samt får ej af någon eftertryckas. Jönköping, MDCCCXIV, Tryckt i Lundströmska Tryckeriet, 8 sid., 8:o.

Af det tyska originalet har Utg. sett tvenne upplagor: »Auszug und gründlicher Bericht der Prophezeiung im Jahr 1546 von dem berühmten D. Philippus Theophrastus Paracelsus, welche in vieler Hinsicht eingetroffen ist. Cöln, 1814. Gedruckt in der Königl. Felddruckerey», 8 sid., 8:o, och »Kiel, 1814. Gedruckt in der Königl. Felddruckerey», 8 sid., 8:o.

Den bekante theosofen och alkemisten Paracelsus (född i Einsiedeln vid Zürich 1493, död i Salzburg d. 24 Sept. 1541) gör här, ur sin graf, kunnigt, att tre stora skatter äro förborgade i jordens djupaste sköte; en vid Meiden i Friaul, den andra mellan Schwaben och Bäjern, och den tredje mellan Spanien och Frankrike. Deras ålder, som skola finna dessa skatter, skall vara: den första 32 år, den andra 80 och den tredje 28. De skola blifva sunne strax efter kejsardömet's störtande, då ett gult lejon skall komma från norr, förfölja örnen och öfvervinna honom samt få i sitt våld en del af Europa, Asien och Afrika. En liten hop skall följa detta lejon och på ett förskräckligt sätt utrota fienden med allt dess klerci, och då samma lejon tagit örnen's spira i sin hand, skall det lydas

af en och hvar. Då skall ock den andra skatten mellan Spanien och Frankrike upptäckas, och äfven hvar Paracelsus tagit vägen.

3. Martin Zadecks Profetia.

»Den för sin stora Wisdom mycket namnkunnige och Berömde Eremiten Martin Zadecks Märkwärdiga Prophetia, Som Han i sitt 106:te ålders år wid Soluturn i Sweitz har uppenbarat för sina Wenner d. 20 Dec. 1767. Och hwilken, wid närwärande Conjunction synes nog sannolik. Andra Uplagan. Med Anmärkningar. Stockholm Tryckt hos Wennberg och Nordström, 1772», 15 sid., 8:o; »Prophetia Af Den för sin stora wisdom mycket namnkunnige och berömde Eremiten Martin Zadeck, Som Han i sitt 106:te Års ålder wid Solutern i Sweitz han uppenbarat för sine wänner den 20 Decenber År 1767. Andra Uplagan. Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, År 1772», 8 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos Ernst P. Sundqvist, År 1773. Stockholm, Omtryckt hos Wennberg och Nordström, 1773. Fjerde Uplagan», 8 sid., 8:o; »Götheborg, tryckt 1780», 15 sid., 8:o; »Tredje Uplagan. Med Anmärkningar. Örebro, Tryckt hos J. P. Lindh år 1787», 15 sid., 8:o; »Fahlun, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar, 1788», 8 sid., 8:o; »Tryckt i Örebro, MDCCXCII», 8 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1801», 8 sid., 8:o; »Fahlun, 1810, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 8 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1832», 8 sid., 8:o.

Martin Zadeck uppgifves hafva varit född i Soluthurn uti Schweiz och i 30 år lefwat såsom eremit bland de Alpiska bergen, der han dött d. 20 Dec. 1767. Kort före sin död profeterade han, att ställningen i verlden skulle inom kort mycket förändras. Turkarne skulle alldeles fördrifvas ur Europa; republiken Venedig. eröfra en stor del af Grekland och återfå konungariket Candia; Polen förstöras af inre oroligheter och fremmande inbyggare der nedsätta sig; Danzig blifva så stort, att hela Europa skulle förundra sig deröfver; Frankrike sträcka sitt välde öfver en stor del af Italien; Kyrkostaten mycket försvagas; en del af Italien hålla sig till Spanien, den andra till Frankrike; i Sverige partiagget upphöra, och riket blifva stort under en vis och nådig konungs styrelse, samt många guldgrufvor der upptäckas; Danmark blifva ännu större och mäktigare, samt utvidga sitt välde i Asien och Afrika; tre nordiska folk sända sina flottor till de afrikanska kuster och i en kort tid bringa hela Afrika under sitt välde; en stor monark i Europa lägga hela Asien under sin spira, då i Jerusalem skulle upptäckas Salomos skatt, uppgående till 18,000 millioner, samt i Constantinopel kejsarinnan Sofias, wärd 30 millioner; kristenheten stå ännu 200 år i full blomstring och hela Asien antaga kristna tron, men derefter många kätterier uppkomma och nu yttersta dagen stunda.

6. Nytt sätt att spå i Kort.

»Nytt sätt At Spå i Kort, Hittills Nästan aldeles obekant, nu funnit af en Arab och til oss fördt från de östra Länder. Fahlun, 1808, Tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 15 sid., 8:o; »Nytt — — Länder; Jemväl en Spåman, innefattande betydelsen af de 32 Spelkort. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet 1824», 16 sid., 8:o; »Konsten att spå i Kort. Fahlun, tryckt hos C. R. Roselli, 1829», 8 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelli Boktryckeri, 1832», 8 sid., 8:o; »Upsala, Em. Bruzelli Enka, 1832», 8 sid., 8:o.

7. Spåman i Kort och Tärning.

»Ny och tillförlitlig Spåman i Kort och Tärning, med fullständiga Betydelser för hwarje särskildt Kort och Terning-kast, jemte de af Allmänna Lotteriets Spel-Numror, hwilka säkrast swara mot hwarje Betydelse. Författad af en Egyptisk Wis Man. Wexiö, 1812, tryckt hos C. F. Berge», 8 sid., 8:o; »Öfversättning från Tyskan. Fahlun, 1814 Tryckt hos Pehr Ol. Axmar», 8 sid., 8:o; »Götheborg, Tryckt och säljes hos Lars Wahlström, 1819», 8 sid., 8:o.

8. Spåman öfwer Spelkort. en.

»Spåman, innefattande betydelserna af de femtiotvå Spelkort. en uti en Kortlek, jemte de Nummer-Lotteriets Spel-Numror hwilka säkrast swara emot hwar och en betydelse» (se ofvan anförde upplagor af Nytt Sätt att spå i Kort, Stockh. 1824, s. 15, 16, samt Spåman i Kort och Tärning, Wexiö 1812, s. 6—8, Fahlun 1814, s. 6—8, och Götheborg 1819, s. 5—8, äfvensom nedannämde upplaga af Drömboken, Lund, 1838, s. 14—16).

9. Den kloka Ziguenarflickans Spåkonst.

»Den kloka Ziguenarflickans Spåkonst jemte ett urwal af nätta och muntra konststycken med innehåll: Att spå af handens linier. af utseendet i det hela. af en kaffekopp. af ett glas ägghwita. af Rinaldos Tärningsspel m. m. till aftontidsfördrif, samladt af A. SCHJERN. Öfversatt från Danskan. Lund 1843, från Lundbergiska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o.

10. Drömböcker.

»Een Ny Drömmbook, Thet är: Vtläggelse Drömmar, och hwilka Drömmar man skal achta. Nu på nytt förswenskat och förbättradt.

Stockholm Tryckt åhr, 1643», 15 sid., 8:o; »En Ny Drömme-Bok. Thet är: Utläggelse på Drömmar, och på hwilka man skal akta. Tryckt År 1768», 16 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1801», 16 sid., 8:o; »D:o 1802, 16 sid., 8:o; »Fahlun, Tryckt hos P. O. Axmar 1810», 16 sid., 8:o (något, ehuru föga betydligt förändrad); »Stockholm, Tryckt hos Elmén och Granberg, 1821», 16 sid., 8:o (aftryck af näst föregående upplaga); »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet, 1838», 16 sid., 8:o (aftryck af de äldre upplagorna).

»Ny Drömm-bok det är: Uttidelser på Drömmar, och på hwilka man skall noga gifwa akt, samt hwilka af Kongl. Nummer-Lotteriets Numror säkrast swara mot hvarje dröm. Förbättrad och tillökad Upplaga. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1828», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837», 8 sid., 8:o; »Fahlun, C. R. Rosellis Boktryckeri, 1840», 8 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1843», 16 sid., 8:o.

Förklaring på de förnämsta Drömmar, sådan som den af Filosoferna blifwit uppgifwen, samt hwilka af det så kallade Genuesiska eller Kongl. Nummer-Lotteriets Numror säkrast swara emot hvarje Dröm. Norrköping, 1830. Ad. Fr. Raams Enka», 16 sid., 8:o; »D:o 1834, 16 sid., 8:o; »Drömbok eller Förklaring på de förnämsta Drömmar. Norrköping. Tryckt hos Chr. Törnequist, 1841», 16 sid., 8:o.

»En ny Drömme-Bok, Det är: Utläggelse på Drömmar, och hwilka man skall akta. Åttonde Upplagan. Malmö 1831. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Den gamla och märkvärdiga Dröm-Boken, som innehåller uttydelser öfwer de förnämsta Drömmar, som i sömnen förekomma menniskor, och hwilka man bör akta. Lund 1834, i Lundbergska Tryckeriet», 16 sid., 8:o.

»Nattmössan; En ny och bemärkelserik Drömbok, med uttydning öfwer de flesta nu brukliga Drömmar; samt om deras tillämpning wid beräkning af Lotterwinster. Till Drömmandes nytta, författad af en Arab. Öfversättning. Stockholm, Tryckt hos J. Hörberg, 1833», 57 sid., 12:o; »En ny och betydelserik Dröm-Bok, som på ett sinnrikt sätt uttyder de fleste förefallande Drömmar, alfabetiskt ordnade, samt om deras nytta wid beräkning af Lotteri-winster. Författad af en Arab. Westerwik. Tryckt hos C. O. Ekblad & Comp. 1838», 24 sid., 8:o.

»Fullständig och af erfarenheten befunnen säker Drömbok, för Lotteri-Spelare i Allmänhet. Har sitt ursprung ifrån Italien, öfversättning från Dansk. Stockholm 1824. Tryckt hos Carl Gustaf Holm», 23 sid., 8:o; Stockholm, Westerberg, 1832, 23 sid., 8:o.

»Drömbok, eller Konsten att tolka alla förekommande Drömmars sannolika betydelse. Jemte ett Bihang, om Drömmars uttydning efter månans lopp genom de tolf himmelstecknen. Sällskapsnöjets Vänner tillägnad. Nyköping 1841; C. H. Des Réaux», 60 sid., 12:o; »Stockholm,

Tryckt hos P. G. Berg, 1843», 60 sid., 12:o; »Drömtydaren, eller Konsten att, på grund af hwad man drömt, weta betydelsen deraf, och hwilka numror man sannolikast bör taga på Lotteriet, samt de 52 Spelkortens betydelse och motsvarande numror. Nöjets wänner och lyckans gunstlingar tillagnad. Stockholm, Elméns & Granbergs Tryckeri. 1843», 60 sid., 12:o (annan öfversättning).

»Ny och Fullständig Drömtydare. Ur en erfaren Gummas efterlemnade papper. Stockholm, Lundberg & Comp. 1846», 25 sid., 12:o.

GÖRRES (Volksbücher, s. 39—41) anför såsom tysk folkbok »Eines alten Einsiedlers Traumbuch», hvilken dock ej tyckes hafva legat till grund för någon af de svenska.

ÄFVENTYR.

1. Polycarpus eller Riddar Finke.

»En sanfärdig Historia om then träffelige och widtförarne hielten, herr Polycarpo som kallas Riddar Fincke, huruledes han halftredie hundra år, förr än han blef född, igenomreste många land och Rijken, och sågh mång underlig tingh. och på thet sidsta blef funnen aff sin moder, liggandes för döden och blef uptagen och är född på nytt igen. Skrifwin år 9251», 8:o (T. XXXVII Bibliographica bland Palm-sköldska Samlingarne, s. 747); »En kortwillig historia om den widtförarne hjelten Herr Polycarpo som kallas Riddar Finke. Gefle 1762» (Swensk Literatur-Tidning. 1817, s. 486); »En kortwillig Historia, Om den förträffelige och widtförarne Hjelten, Herr Polycarpo: Som kallas Riddes (sic) Finke, huruledes han halftredje hundra år, Förr än han blef född, Igenomreste många Land och Riken, och såg mång underlige ting. Och på det sidsta blef funnen af sin moder, liggandes för döden, och blef uptagen och född på nytt igen. N. B. Denne Polycarpus, är Hobergs-Gubbens och Jöns Lundsbrackas rätta bror, och Syskonebarn med Nisse i hwar gata. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqvist 1799», 16 sid., 8:o; »En kortwillig — — Ridder Finke huruledes — — nytt igen. Gefle, tryckt hos Ernst Pet. Sundqvist 1799», 16 sid., 8:o; D:o 1802, 16 sid., 8:o; »En Sanfärdig Historia, om Den träffelige och widt förarne Herren, Herr Policarpo, Som kallas Riddar Finke, Huruledes — — igen. Götheborg, tryckt hos S. Norberg, 1799», 16 sid., 8:o (i slutet olikä de föregående upplagorna och aftryckt i alla de följande); »En nöjsam Historia, Om Policarpus, som äfwen kallas Riddare Finke, hwilken inne-

So. Folkbücker. II.

håller huru han — — såg mång herrlig och underlig ting, samt sluteligen händelserna vid hans födelse och huru han sig då betedde. Göteborg, Tryckt och säljes hos Lars Wahlström 1819», 16 sid., 8:o; »Herr Policarpus, som — — såg mång' underlig ting. Tryckt i Wexjö, 1822», 16 sid., 8:o; »En nöjsam och kostelig Historia, Om Policarpus, som äfwen kallas Riddar Finke. Stockholm, 1823. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Linköping 1824. Tryckt i Petreska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Borås, 1827, N. E. Lundströms Tryckeri», 16 sid., 8:o; »Jönköping, hos Direktören J. P. Lundström. 1827», 16 sid., 8:o; »En kortwillig — — Nisse i hwar gata. Upsala, hos Palmblad & C., 1829», 16 sid., 8:o (aftryck af Gefle-upplagan 1799); »En nöjsam — — Riddar Finke. Malmö 1831. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o (aftryck af Göteborgs-upplagan 1799); »Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Boktryckeri», 16 sid., 8:o; »Lund. Tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1834, N. E. Lundströms Boktryckeri», 16 sid., 8:o; »Göteborg, tryckt hos Sam. Norberg, 1838», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841», 16 sid., 8:o; »Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1844», 12 sid., 8:o.

Öfversättning från den **tyska** folkboken »Historia von dem weit erfahrenen Ritter Hr Policarpus von Kirlarissa, genannt Finkenritter, wie der dritthalbhundert Jahr ehe er gebohren ward viel Land durchwandert, seltsame Ding gesehen, und zuletzt von seiner Mutter für todt liegend gefunden, aufgehoben, und erst von neuen gebohren worden» (aftryckt i 16de bandet af Bibliothek der Romane och anförd äfven i GÖRRÉS, Volksbücher, s. 179—182), förebilden för senare tiders Münchausiader och författad troligen under tyska trettiåra kriget för att parodiera den böjelse för skryt, som då blifvit alltför allmän. Redan i STJERNHJELMS Hercules (1sta Sängen, v. 137) finnes denna berättelse anförd såsom allmänt bekant i Norden. Den har äfven blifvit öfversatt på **danska** (NYERUP, Morskabslæsning, s. 236—238). Innehållet utgöres endast af en samling utaf vidunderligheter utan allt inre samband och ofta äfven utan all mening, icke ens i stilistiskt hänseende.

2. Den nye Polykarpos.

»Den Nye Polykarpos eller Den Unge Finke Riddaren. Första Stycket Af Hans Förunderliga och icke så Otroliga Öden, dem han sjelf diktat och beskrifwit. Gefle, tryckt hos Carl Gust. Sundqwist 1814», 16 sid., 8:o.

Fortsättning af den förra, ehuru i vida mindre vidunderlig stil. Denna sednare Polykarpos är tydligen ~~svenskt~~ original och i sjelfva

verket ingenting annat än en af de många stridskrifterna mot den fosforistiska skolan.

5. Jöns Lundsbracka.

»Helj något nytt. Det är Den artigaste Fri-Liugare som finnes på hela Notisen, hwilken förtryter at andra kunna liuga bättre än han, der han likwäl liuger, at stäckar och stenar må böija sid derwid, är ändå intet ord der af sant. Alt detta Under Favoer af den j weten i hela werlden widt bewandrade Jöns Lundsbrackas Rese-Beskrifning. Götheborg, tryckt år 1758», 15 sid., 8:o; »En mycket sannolik Historia, Om Jöns Lundsbracka. Tryckt i År», 8 sid., 8:o; »Tryckt i År», 8 sid., 8:o (annan upplaga än näst föregående, ehuru med lika titel); Götheborg, tryckt hos S. Norberg, 1821», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1823», 8 sid., 8:o; »Linköping, 1824. Tryckt i Petreska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; Do 1825, 8 sid., 8:o; »Stockholm. Tryckt hos Johan Hörberg, 1825», 8 sid., 8:o; »Jönköping, i Lundströmska Tryckeriet, 1827», 8 sid., 8:o; »Upsala tryckt hos Em. Bruzelius, 1827», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o; »Götheborg, Tryckt hos Sam. Norberg, 1833», 8 sid., 8:o; »Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1833», 8 sid., 8:o. Dessutom förekommer berättelsen om Jöns Lundsbracka i Monsieur de Mentiers Stats- och Hushålls-Calender, hvarom mera här nedan, samt i de ofvan, s. 97, anförda upplagorna af folkboken om Gesällen Weishaupt, Jönköping 1835 och Stockholm 1838.

En härmning af äfventyret om Riddar Finke och ursprungligen införd i ofvannämnde parodierade kalender för att motsvara de i äldre Almanachor vanliga berättelserna.

4. Nisse i hwar gata.

»En Makalös och Mycket lustig Historia, Om den Bergtagna Nisse i Hwar Gata. Å nyo uplagt och Tryckt År 1764», 20 sid., 8:o; »Å nyo uplagt och Tryckt År 1767», 20 sid., 8:o; »Å nyo uplagd och Tryckt år 1776», 20 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, 1799», 32 sid., 8:o; »Jönköping, MDCCCXIV, Tryckt hos J. P. Lundström», 24 sid., 8:o; »Upsala 1827, tryckt hos Em. Bruzelius», 24 sid., 8:o (ändrad i slutet och aftryckt i alla de följande upplagorna); »Westerås, 1833, T. R. Björkboms Boktryckeri», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1834. Tryckt hos N. E. Lundström», 16 sid., 8:o; »Lund, från Lundbergska Boktryckeriet 1835», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838», 16 sid., 8:o; »Jönköping, 1843. Tryckt hos N. E. Lundströms Enka», 16 sid., 8:o.

Likaledes en härmning af Finke-Riddaren, ehuru i mindre vidunderlig stil. Parodien är här bättre hållen och flerstädes icke utan humor. Efter en skildring af hjeltens underbara lefnadsöden följa en mängd parodierade sede- och förhållnings-reglor, som upptaga ungefär hälften af arbetet.

5. *Lyckans flygande Fana.*

»Lyckans flygande Fana Eller en mycket trowärdig Historia, Om Tre fattige Skräddare, som genom Pelegrims-resa kommo omsider till wärdighet och stort wälstånd, hwars utgång är lustig at läsa. Tryckt andra dagen efter ofwan berörde resa, på bemälte Skräddares begäran», 16 sid., 8:o; »Å nyo Tryckt i år», 16 sid., 8:o; »Lyckans — — läsa. Hwarjemte ock en annan Historia, En Konung i England och hans tre Söner. Tryckt i År», 36 sid. (s. 2—11), 8:o; »Götheborg, Tryckt hos Sam. Norberg 1800», 36 sid. (s. 2—11), 8:o; »Lyckans — — läsa. Linköping, 1787», 8 sid., 8:o; »Berättelse Om Tre Fattige Männ, Som genom en Utrikes Resa kommo till stort wälstånd, hwars utgång är lustig at läsa. Stockholm, Tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1799», 8 sid., 8:o; »Lyckans — — läsa. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1802», 18 sid., 8:o; »Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1802», 16 sid., 8:o; »Carlskrona 1813, tryckt i Kongl. Amiralitets-Boktryckeriet», 14 sid., 8:o; »Carlskrona, tryckt i Direct. Bagges Boktryckeri 1814», 14 sid., 8:o; »Jönköping, MDCCCXIV, Tryckte i Lundströmska Tryckeriet» (tillsammans med legenden om Chariton), 16 sid. (s. 2—15), 8:o; »Stockholm, tryckt hos Johan Hörberg, 1825», 8 sid., 8:o; »Jönköping, i Lundströmska Tryckeriet, 1827», 8 sid., 8:o; »Wisby, 1828. Tryckt hos Axel Cedergren», 8 sid., 8:o; »Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1840», 11 sid., 8:o; »Den lyckliga Resan, eller En högst nöjsam och rolig Historia, om Tre fattige Skräddare, hwilka, då de förnummo att deras Profession ej längre wille tillräckligen föda dem, beslöto att företaga en längre Resa, för att i främmande Länder söka sin lycka. Och genom denna Resa kommo de från fattigdom och ringa anseende, omsider till mycken rikedom och stor wärdighet. Jönköping 1829, Tryckt hos Nils Eric Lundström», 15 sid., 8:o.

Tre skräddare gäfw sig ut i verlden att söka lyckan. De kommo först till ett högt berg, omgifvet af lummiga träd, hvilka hvarje middag och midnatt förvandlades till silfver. Här af tog den ena skräddaren så mycket han orkade bära, hvarefter han vände om till hemmet och blef der en rik handlande. De båda andra fortsatte resan och kommo till en trädgård, der gulläplen vexte på träden. Af dessa äplen tog den andre

skräddaren alla flickor fulla, samt begaf sig så på hemvägen och blef ännu rikare än den förre. Den tredje gick nu ensam vidare och kom till en jätte, på hvilken en hel skara gäss vankade upp och ned; ty han hade i fyra och nittio år legat i själtåget, men kunde icke dö förr än antingen gässen trampade ihjel honom eller en kristen gäfve honom sin bane. Skräddaren gjorde honom nu denna tjänst och fick till belöning en duk, som, när man utbredde den och sade orden: »Japi Schirt Marosch!» fyllde sig af sig sjelf med alla slags mat- och dricksvaror. Medelst denna duk undfagnade skräddaren under hemresan en utsvulten ryttare, som i utbyte mot den underbara duken gaf honom en patron-taska, icke mindre märkvärdig; ty när man klappade på dess ena sida, kom derur en full orkester, och på den andra en hel krigshär. Skräddaren gjorde genast bruk af sin patron-taskas sednare egenskap för att återtaga duken och kom så hem med båda klenoderne. Han ställde nu till ett ståtligt kalas för sina fordna reskamrater och lät dervid spela och skjuta så väldigt, att fursten trodde fienden hafva brutit in i landet, och när han nu fick höra, att det endast var en skräddare, som med så mycket buller trakterade sina vänner, gjorde han dem sjelf ett besök och bemäktigade sig den rikhaltiga duken; men skräddaren sände genast en stor här att återtaga den och lefde sedan oantastad i större anseende än någon skräddare före eller efter honom.

Denna folkbok är af **danskt** ursprung och finnes i danskt tryck redan 1710 (NYERUP, Morskabeläsning, s. 254). En beslägtad **tysk** folksaga är »Der Ranzen, das Hütlein und Hörnlein» bland Grimms Kinder- und Hausmärchen. I, 325—352.

6. Skytten Bryde.

»En alldeles ny och nöjsam Historia om Skytten Bryde, som efter mycken motgång och fara omsider lyckligen kom till stor heder och wärdighet. Öfversättning från Danskan. Samt En Sannfärdig Berättelse Om Tomt-Gubben och Tomt-Gumman. Wexiö, 1831, tryckt hos Direktören Swen Rasks Enka», 30 sid. (s. 3—25), 8:o; »En mycket lustig och nöjsam — — Danskan. Lund 1834, Lundbergiska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o.

I Upsala bodde en gammal man, som hade en son, vid namn Bryde, hvilken han på sin sotsäng lemnade i arf en bössa, som alltid träffade. Med denna bössa sköt Bryde ett lejon och en drake, hvilka sletos om en trollunge. Dennes fader tillät honom, af tacksamhet för sonens befrielse, att utvälja tre ting bland alla som funnos i trollens gård. Bryde valde, på trollungens inrådan, en liten grå åsna, ett jernhorn samt en sadel med tillhörande betsel, och vid afskedet gaf honom trollbarnet en pipa, hvori han skulle blåsa, om han någon gång komme i stor nöd. Bryde begaf sig nu till

en furstes hof, hos hvilken han genom sin jagtkonst snart kom i stor ynnest; ty så snart han blåste i sitt horn, kommo genast alla slags djur i stor mängd och med sin bössa nedlade han alltid så många han ville. Men furstens förre gunstling, Falkenhoff, blef afundsjuk på Brydes framgång och, för att störta honom, utverkade han af fursten en befallning till Bryde att återföra furstens gemål Florabella, som blifvit bortröfvad af ett troll. Bryde begaf sig nu på vägen med sin åsna, genom hvars kloka råd han ock sluteligen, efter många äfventyr, lyckades hemföra furstinnan och bemäktiga sig Alexanders häst Bucephalus, hvilken sprang lika lätt under som ofvan jord. Men nu inbillade Falkenhoff fursten, att Bryde vunnit Florabellas hjerta, och af svartsjuka dömdo fursten honom till döden. Redan stod Bryde under galgen, då han erinrade sig trollpipan och blåste deri. Straxt infann sig trollungen, som nu vext till full styrka, slängde undan bödeln samt dödade både fursten och Falkenhoff, då Bryde förmälde sig med den sköna enkan och vann med det samma riket.

Äfven denna folkbok har ett *älskligt* ursprung och samme författare, som näst föregående berättelse (NYERUP, I. c. s. 232).

7. Mäster-Katten.

Se Svenska Folkböcker. II, 237—242. Särskilda bearbetningar af detta ämne, olika alla, I. c., s. 237, 238, anförda upplagor, hafva, likaledes såsom folkböcker, utkommit under titel: »En ny Mäster-Katt i ett par Nya Stöflor. En mycket nöjsam Historia, huruledes en Katt förskaffade sin Herre stor lycka och anseende, Wexjö hos Swen Rasks Enka. 1835», 8 sid., 8:o, samt »En mycket lustig och för den eftertänksamme läsaren lärorik Historia om Mästerkatten i Stöflor. Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1845», 16 sid., 8:o, båda öfversatta från tyskan.

8. Fem Stallbröder.

»Tänkwärdig Berättelse, Om Fem Stallbröder, Som under sina Resor, på kort tid, förvärfvade sig mycken ära och stort anseende. Stockholm, 1783», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Tryckt hos Andreas J. Sylvenius, 1793», 8 sid., 8:o; »Götheborg, Tryckt och säljes hos Lars Wahlström 1819», 8 sid., 8:o; »Linköping 1824. Tryckt i Petreska Boktryckeriet», 8 sjd., 8:o; »Jönköping, 1828, Tryckt i N. E. Lundströms Tryckeri», 8 sid., 8:o; »Wexjö 1829. Tryckt hos Swen Rasks Enka», 8 sid., 8:o; »Umeå, tryckt hos C. Hay, 1845», 8 sid., 8:o.

En fäktare, som ensam kunde strida med 24; en jägare, som från Bremen kunde skjuta en sparf på Strassburger-tornet; en löpare, hvilken

sprang lika fort som en afskjuten kanonkula; en man, så stark, att han med ett rep kunde draga omkull en hel skog, samt en annan, som blåste med sådan kraft, att 36 väderqvarnar derigenom sattes i rörelse — hade ingått stallbrödraskap med hvarandra och infunno sig hos kurfurstens af Maintz, som låg illa sjuk och endast kunde räddas, om han ännu samma förmiddag begagnade en ört, hvilken ej fanns annorstädes än å Schweitziska Alperna. Löparen sprang efter denna ört, men försöf sig under vägen. Lyckligtvis blef jägaren detta varse och väckte med ett skott den sofvande, som nu i rätt tid anlände. Kurfursten blef botad och lofvade af tacksamhet, att stallbröderna skulle få hemta en mansbördas guld ur hans skattkammare. Detta värf åtog sig den starke, som med ens gjorde rent hus i räneriet. Nu sände kurfursten två regimenter för att fasttaga dem, som utplundrat honom; men mannen med de starka lungorna blåste bort dem, så att man alltsedan ej fått spaning på en eada man.

Öfversättning från **tyskan**. I den af Dom CHAVIS och CAZOTTE utgifna fortsättning af Tusen och en Natt (*La Suite des Mille et Une Nuits* i *Cabinet des Fées*. XXXIX, 421—478) förekommer en beslägtad saga (»Les prouesses et la mort du capitaine Tranchemont, et de ses braves. Conte de Dobil-Hasen») af österländskt ursprung.

9. Ser komma nog igenom Werlden.

»Sex komma nog igenom Werlden, eller en mycket lustig Historia, om en Soldat, den starke Mannen, Blåsaren, Jägaren, Löparen och Mannen med Hatten. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 3 sid., 8o.

En variant af nästföregående berättelse, öfversatt från den **tyska** sagan »Sechse kommen durch die ganze Welt» i bröderna GRIMMS *Kinder- und Hausmärchen*. I, 442—449, hvilken äfven förekommer på **italienska** i BASILE's *Pentamerone*. III, 8: »Lo gnorante», och på **fransyska** i »Belle-Belle ou le chevalier fortuné» af Mad. d'AULNOY (*Cabinet des Fées*. IV, 3 etc.) De fem stallbröderna äro här tillökade med en sjette, som åstadkom den starkaste kyla, så snart han satte hatten rätt på hufvudet, och uppgiften är här ett kapplopp med en ung prinsessa, hvars hand soldaten vinner genom löparens snabbhet. Prinsessans fader, förtrytsam häröfver, stänger in alla sex i ett rum af jern och låter elda det glödhett, men mannen med hatten kyler genast af hetten. I öfrigt äro händelserna desamma, som i föregående berättelse.

10. Ser Tjonnare.

»Sex Tjonnare: Bergsprängaren, Lyssnaren, den Klarsynne, Isklimpen, den Långa och den Tjocke. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri,

1824», 8 sid., 8:o; »Upsala, tryckt hos Em. Bruzelius, 1827», 8 sid., 8:o; »Malmö, 1832. Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 15 sid., 8:o; »Lund 1835, i Lundbergiska Tryckeriet», 8 sid., 8:o; »Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri 1842», 16 sid., 8:o.

Äfven detta äfventyr, öfversatt från det tyska »Die sechs Dienere i Grimms Kinder- und Hausmärchen. II, 253—261, är beslägtadt med de föregående. Här är det en ung prins, som, medelst sina med underbara egenskaper utrustade tjenare, utför de svåra uppdrag, hvilka en trollkunnig drottning ålägger honom såsom villkor för vinnande af hennes sköna dotters hand.

11. De sex Wännerna.

»Wännerna: Räkenmästaren, Snickaren, Målaren, Läkaren, Smeden och Ingenting; eller genom döden ängo de älskande hwarandra. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1824», 8 sid., 8:o; »Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1835», 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1834, Tryckte hos N. E. Lundström», s. 5—9 (se den i Svenska Folkböcker. II, 265, anförda upplaga af berättelsen nm Storhjerta).

Detta äfventyr röjer likaledes en påtaglig frändskap med de föregående och är troligen äfven öfversatt från tyskan. En ung man hade vunnit en ovanligt skön flickas hjerta, men fursten der i landet röfvade henne ifrån honom. Då öfvertalade han sina fem med underbara egenskaper utrustade vänner att befria henne, hvilket äfven lyckades; men vid hennes åsyn blefvo de alla så betagne af kärlek, att en och hvar yrkade sina anspråk på att uteslutande ega henne. Så uppstod en strid dem emellan, hvari alla sex dödades, och den sköna enkan sörjde sig sedan till döds öfver förlusten af sin älskling.

12. Gøbergs-Gubben.

Se Svenska Folkböcker. II, 290—295.

13. Funkenius.

Se l. c., s. 271—289. Den tydliga likhet, som slutet af detta äfventyr eger med det af sagan om Pelle Båtsman, bör anmärkas.

14. Wäderbössan och Silfwerwärjan.

»I dag för intet, I morgon för pengar, eller Wäderbössan och Silfwerwärjan. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1824», 8 sid., 8:o; »Helsingborg. Tryckt hos J. Torell 1826», 8 sid., 8:o; »Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren, 1832», 8 sid., 8:o; »Jönköping Tryckte hos N. E. Lundström, 1834», s. 12—16 (se den i Svenska Folkböcker. II, 46, anförda upplaga af sagan om Askungen); »Norrköping.

1844. Tryckte hos Chr. Törnequist», s. 12—16 (se den ofvan, s. 13, omnämnda upplaga af Askungen).

En konungs dotter hade blifvit bortröfvad af trene jättar, men befriades af en ung jägare, med tillhjälp af en väderbössa, som alltid träffade, och en silfvervärja, hvarmed han kunde döda allt hvad han ville. Jägaren, som fann prinsessan sovande, aflägsnade sig, sedan han tagit hennes ena toffel och en slik af hennes halsduk. I glädjen öfver hennes befrielse lofvade konungen hennes hand åt den som dödat jättarne; men då en gammal skrytsam krigare, som vistades vid hofvet, gaf sig tillkänna såsom prinsessans befriare, kunde hon ej förmås att taga honom till gemål, hvaröfver hennes fader blef så vred, att han försköt henne och lät bygga henne ett hus i skogen, der hon för intet skulle gifva mat och drick åt alla vägfärande. Här infann sig den unge jägaren, igenkände prinsessan och yppade rätta förhållandet, till bevis hvarpå han företedde toffeln och halsdukssnibben. Den gamla krigarn blef nu förvisad hofvet och prinsessan förmäld med sin verkliga befriare.

15. Valentin och Madam Trutta.

»Valentin och Madam Trutta, eller Trollskrinet. Stockholm, Tryckt i Marquardska Tryckeriet, 1824», 16 sid., 8:o; »Jönköping, i Lundströmska Tryckeriet, 1827», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Elmséns och Grånbergs Tryckeri, 1828», 16 sid., 8:o; »Lund 1834, i Lundbergska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; »Jönköping, hos J. P. Lundström, 1841», 16 sid., 8:o.

Valentin Altmayer, en köpmansson från Leipzig, hade genom ett oordentligt och utsväfvande lefnadssätt blifvit satt i nödvändighet att taga sin tillflykt till en ande, vid namn Maluck, som förfänade honom ett skrin, hvori fanns innesluten ett troll, madam Trutta, hvilket smånin-gom tillvägabrakte hans förbättring och sluteligen förhjälppte honom till en skön och rik brud.

Öfversättning från tyskan.

16. Trollpackan eller den räddade Köpmannen.

»De flesta Flickors beklagansvärda Lott, jemte Fruarnas angenäma Swar; och på köpet, Enkornas Tillägg, Den 24 Juli 1826. Hwarefter följer Trollpackan eller den räddade Köpmannen. (Saga). Stockholm, 1826. tryckt i Wennerlundska Boktryckeriet», 8 sid. (s. 6, 7), 8:o.

En köpman hade, för att upphjelpa sin handel, ingått ett förbund med mörkrets furste. Hans själ skulle, efter tio års förlopp, tillhöra denne, om köpmannen under tiden hade ständig afsättning på sina varor; men vore det någon enda af dessa, som icke funne köpare, så hade frestaron

förlorat sin rätt. Köpmannen samlade nu stora rikedomar; men då det led mot slutet af den utsatta terminen, blef han allt mer och mer bekymrad, ty så dåliga varor, han än utbjöd, hade de alltid en strykande afgång. Sluteligen räddades han ur sitt betryck af en gammal hexa, som lät stryka sig öfver hela kroppen med tjära, vältrade sig i dun och satte sig sedan i en tunna uti köpmannens bod. Hon såg i detta skick så afskyvärd ut, att hon skrämde bort alla köpare, och köpmannen var frälst.

Berättelsen uppgifves vara tagen ur en dikt från kon. Carl XI:s tid.

17. Anden i Glaset.

»Snillet, eller Anden i Glaset. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1834», 8 sid., 8:o; »Nyköping, tryckt hos P. E. Winge, 1825», 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »Jönköping, 1832. Tryckte hos N. E. Lundströme», 8 sid., 8:o; »En munter Historia om Studenten och Anden i Flaskan. Helsingborg. Tryckt hos J. Torell, 1827», 8 sid., 8:o; »Malmö, 1828, Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Lund, tryckt hos Lundberg & Lönnegren 1835», 8 sid., 8:o.

En vedhuggare hade en son, som fått en oemotståndlig böjelse att blifva student; men då fadrens besparingar ej räckte till att hålla honom mer än ett år vid akademien, måste han efter denna tids förlopp återvända hem och biträda sin far att hugga ved. En dag, då han skulle fälla ett träd, hörde han från dess rot en hes röst, som bad om befrielse. Det var en ande, som blifvit instängd i en glasflaska och som nu befriades af studenten, men hotade, till tack härför, att bryta nacken af sin befriare. Denna sade sig då omöjligen kunna tro, att anden, som nu vext till ofantlig storlek, kunnat få rum i den lilla flaskan, och för att visa, att detta verkligen varit förhållandet, gick anden ännu en gång ditin, då studenten skyndade sig att åter sätta proppen uti. För att nu blifva befriad måste anden beqväma sig att gifva studenten ett pläster, som hade den egenskapen, att när man strök med dess ena ända, så helades alla sår och med den andra, så förvandlades jern i silfver. På detta sätt blef studenten en stor läkare och en svåra rik man.

Fri öfversättning från den tyska sagan »Der Geist im Glas» i Ganns Kinder- und Hausmärchen. II, 84—89, hvilken åter har en omiskänlig likhet med den österrikiska om »Fiskaren och Anden» i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. I, 61—72).

18. Doktor Allwetande.

Se Svenska Folkböcker. II, 259—263.

19. Storhjerta, eller Den tappre Skräddaren.

Se Svenska Folkböcker. II, 264—270.

20. Själsduhände Bordet, Guldsånen och Dansande Andtpåken.

Se l. c. II, 243—252. Den sednaste upplaga Utg. sett är af »Göteborg, Norbergskas Tryckeriet, 1844», 16 sid., 8:o.

21. Flaskan.

»Flaskan. Irländsk Folksaga. Stockholm. Elméns och Grönbergs Tryckeri, 1828», 16 sid., 8:o; »Tvenne nya och mycket roliga Historier. Den Förste: om Mickel Purcell och Den underbara flaskan. Den Andra: om Katten i waggan. Lund, från Lundbergskas Boktryckeriet 1838», 8 sid. (s. 2—7), 8:o (annan bearbetning).

Mickel Purcell, en arrendator nära Cork i Irland, blef så fattig, att han till slut måste föra sin enda ko till staden att säljas. Under vägen träffade han en liten man af besynerligt utseende, som tillbytte sig kon mot en flask, hvilken hade den egenskapen, att när man ropade: »Flaska, gör din skyldighet», kommo derur tvenne små tjensteandar, som framsatte viner och rätter af alla slag, på guld- och silfverfat, hvilka, sedan rätterna voro förtärda, tillföllö flaskans egare. På detta sätt blef Mickel snart en välmående man. Hans välstånd väckte hans godsherres uppmärksamhet, hvilken, sedan han erfarit orsaken dertill, gaf honom hela sitt arrendehemman till oberoende egendom, i uthyte mot den underbara flaskan; men Mickel, som under tiden vant sig att ej neka sig något, gjorde snart af med hela egendomen, så att till slut åter icke mera var kvar än en enda ko, hvarmed han nu å nyö begaf sig på väg till staden, träffade äfven nu den underlige lille mannen och fick åter en flask af honom i uthyte mot kon. Denna flask visade sig likväl vara af annan art än den förra; ty när Mickel tillsade den att göra sin skyldighet, framkommo derur två tjensteandar, som dugtigt pryglade både Mickel och hans hustru. Den nya flaskan begagnade nu Mickel att af godsherren återfå den gamla.

Denna ~~irländska~~ berättelse, af påtaglig likhet med den näst fögående, finnes öfversatt på ~~tyiska~~ i bröderna Gamms Irlische Elfenmärchen (aftryckt i Wolffs Märchen-Schatz. Leipzig 1846. II, 190—208), med hvilken öfversättning den äldre ~~svenska~~ upplagan troget öfverensstämmer. Den sednare, mycket sammandragen, är aftryckt ur REUTERDAHLS Julläsning för barn. 1837, s. 105—112.

22. Räfvens Enka.

»Guldfogeln, eller Riddaren på Räfven, samt en ny och mycket lustig Historia om Räfvens Enka. Stockholm, tryckte i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 16 sid. (s. 14—16), 8:o.

En gammal räf med nio fläckar låtsade vara död för att pröfva sin makas trohet. Flera friare anmälde sig hos den unga enkan, men blefvo alla afvisade, till dess en infann sig, med lika många fläckar, som den aflidne, och blef antagen; men när bröllopet skulle firas, sprang den förment dode hastigt upp, gaf sin tillämnade efterträdare duktigt på pelsen och jagade sin alltför lätt tröstade hälft sin kos.

Öfversättning från den tyska berättelsen »Die Hochzeit der Frau Fuchsin» i bröderne Grimms Kinder- und Hausmärchen. I, 236—238.

23. Den trogna Hunden.

»Historia om Den trogna Hunden» (se den ofvan, s. 97, anförda upplaga af berättelsen om Gesällen Weishaupt, Stockholm 1824, s. 13—16, samt den i Svenska Folkböcker. II, 133, omnämnda upplaga af sagan om Gråkappan, Jönköping 1833, s. 15, 16.

En bonde hade en hund, hvilken han beslöt skjuta för dess höga ålders skull. Hunden hörde honom yttra denna föresats och klagade deröfver för en ulf, med hvilken han var bekant. Denne lofvade ställa saken till rätta, och följande dagen sprang han bort med bondens yngsta barn, men släppte det, så snart hunden rusade efter honom. Gamle Sultan kom härigenom i högre ynnest hos sitt husbondfolk än någonsin; men nu fordrade ulfven, att han af tacksamhet för denna väntjenst skulle blunda för vännens besök i bondens fårhus. Härtill lät dock den trogne gårdvarden icke förmå sig, utan gjorde sådant väsen, att ulfven måste skyndsamt gripa till flykten. Förbittrad utmanade han den forndne vännen och inställde sig på stridsplatsen med ett vildsvin till sekundant, hvaremot gamle Sultan icke kunde få någon annan än en trebent katt; men då denne satte svansen i vädret, trodde de båda motståndarne, att det var en sabel, och då han linkade på sina tre ben, trodde de, att han för hvart steg tog upp en sten för att kasta på dem, och togo nu hasteligen till fötterna för en så fruktansvärd kämpe.

Likaledes öfversatt från en i Grimms Kinder- und Hausmärchen (I, 287—290) införd berättelse: »Der alte Sultan».

24. Guld-Gåsen.

»Guld-Gåsen eller En mycket nöjsam, lärorik och märkvärdig Historia, Om en Bondgäse som blef förmäld med en Prinsessa, hvarige-

nom han slutligen blef Konung öfver ett stort och mäktigt folk. Stockholm, 1827. Wennlundska Boktryckeriet, 2 sid., 8:o; »Lund, från Lundbergiska Boktryckeriet, 1838», 2 sid., 8:o.

En bonde hade tre söner, hvaraf den yngste var ett åtlöje för alla och kallades Dummerjöns. Den äldste sonen gick till skogen att hugga ved och träffade en liten grå bortbyting, som bad att få dela hans matsäck; men bondsonen afvisade honom med hårdhet och fick till straff att hugga sig i armen. Likaså gick det den andra brodern; men Dummerjöns delade gerna med sig och erhöll till belöning en gås med gyllne fjädrar. Då han med denna gås hvilade öfver natten i ett värds hus, ville en af världens tre döttrar stjäla en fjäder från gåsen, men blef fastsittande dervid. På samma sätt hände det de båda andra och alla som rörde vid dem, och när nu Dummerjöns med hela detta följe gick genom hufvudstaden, fann konungens dotter det så löjligt, att hon utbrast i ett hjertligt skri. Hennes fader hade lofvat hennes hand åt den, som kunde få henne att skratta, och Dummerjöns utfordrade nu sin rätt. Konungen ålade honom likväl först åtskilliga svåra villkor, såsom att skaffa en man, hvilken förmådde dricka ur en hel vinkällare, och en annan, som kunde äta upp ett helt berg af bröd, samt ett skepp, som kunde brukas både till lands och vatten, och sedan allt detta, med bortbytingens tillhjelp, lyckats, blef han förenad med den sköna prinsessan.

Äfven till detta äfventyr igenfinnes originalet i bröderna Grimms samling (Kinder- und Hausmärchen. I, 411—416: »Die goldene Gans»).

25. Erik hin Götske.

»Berättelse om Erik Hin Götske, som, för nära 100:de år sedan uppfölg i Nya Werldar för att inhämta sanningar, och kom med mycken lifsfara tillbaka. Calmar 1827, tryckt hos C. F. Berg», 15 sid., 8:o.

En härmning af Swifts berättelse om Gullivers resa till Brobdignag. Likasom der Gulliver, kommer här Erik hin Götske till ett folk af idel jättar, bland hvilka han rätt tydligt lär sig inse det myckna småaktiga i våra samhälls- och sällskapliga förhållanden.

26. Den hoppande Krukan.

»En ny, märkvärdig Berättelse, om Den Hoppande Krukan. Borås 1839, Tryckt hos C. G. Rydin», 8 sid., 8:o.

En ung man, som gifvit sig ut i världen att söka sin lycka, fick, till belöning för sin frikostighet mot en gammal gumma, en underbar kruka, som rikeligen försåg honom med allt hvad han behöfde, och slutligen äfven med en skön brud.

27. Peter Fintliga resa till Pankakeberget.

»En högst märkvärdig och underbar Historia om Peter Fintliga äfventyrliga Resa och märkvärdiga händelser i Pankakeberget, hwarest han utförde flere bedrifter och lustiga upptåg, samt omsider kom till stor rikedom och ära, genom giftermål med Pankakekungens sköna Dotter Prinsessan Plätt. Tryckt på Utgifwarens Förlag uti P. A. Huldbergs Boktryckeri i Fahlun, 1840», 8 sid., 8:o; »Lund, från Lundbergiska Boktryckeriet 1843», 8 sid., 8:o.

Efter flera jagtäfventyr, lånade ur MÜNCHHAUSENS berättelse, lyckas Peter Fintlig befria Pankakekungen, som med sin dotter, den sköna prinsessan Plätt, var instängd i ett berg. Till belöning skulle han erhålla prinsessans hand; men hon afvisade honom med stöthet. För att hämnas smög han sig till henne en natt under det hon sov; men, sedan hon vaknat, märkte hon honom i pannan med ett kol, för att kunna igenkänna honom. Han skyndade sig likväl att på samma sätt märka alla andra, som sov i slottet, och undgick sålunda att upptäckas. Då öfvertalade prinsessan sin far att tillstålla en stor bal och beströ golvet med dukater, hvilka det blef strängt förbudet för någon att upptaga. Hon litade på, att den, som besökt henne under natten, äfven skulle vara nog öföfvägen att trotsa detta förbud, och på detta sätt röja sig; men Peter Fintlig gick finare till väga. Han beströk sina skosulor med beck och åtkom så dukaterna utan att upptaga någon. Denna hans fintlighet blef så beundrad, att prinsessan ej längre gjorde några svårigheter.

Denna sednare del af äfventyret är likartad med berättelsen om den stulna skatten i Dolopathos (se Svenska Folkböcker. I, 103).

28. Den Fattige och Den Rike.

»En mycket nöjsam och lärorik Historia, om Den Fattige och Den Rike. Linköping, 1841. Palmaer & Ridderstad.» 8 sid., 8:o.

St. Pehr kom en qväll till en rik mans hus och begärde herberge öfver natten, men blef afvisad, hvaremot han gästfritt och vänligt emotogs af en fattig. Till belöning gaf han denne rättighet att göra tre önskingar, hvilka skulle gå i fullbordan. Den fattige önskade sig då den eviga saligheten, samt att han och hans hustru måtte hafva helsa och dagligt bröd så länge de lefde. St. Pehr frågade, om han inte äfven ville önska sig ett nytt hus i stället för det gamla, och när hans vördnate, att det ej vore så illa, stod der genast en ny vacker byggnad. Denna gjorde den rike ond i hägen. Han skyndade sig efter St. Pehr och bad om förlåtelse för sin visade ogenhet, samt fick likaledes tillstånd att göra tre önskingar. På dem funderade han af alla krafter under sin hemridt; men då han härvid oupphörligt stördes af hästen, utbrast

han till slut förargad: »Jag önskade, du bröte halsen af dig» och genast låg hästen död på vägen. Den afsuttna ryttaren tog nu sadeln och bar; men då det härvid rann honom i sinnet huru godt hans hustru hade der hemma, medan han fick gå med den tunga sadeln, önskade han att hon måste sitta fast på den, och hans tredje önskan måste nu blifva att lossa henne derifrån.

Öfversättning från den tyska sagan »Der Arme und der Reiche» i GRIMMS Kinder- und Hausmärchen. II, 1—6, hvilken åter i sin förra del påminner om den antika berättelsen rörande Philemon och Baucis i OVIDII Metamorphoser (VIII, v. 618—697), en indisk sagan i POLIERS Mythologie des Indous. II, 66—70, och en chimesisk, införd i fru NAUBERTS Volksmärchen. I, 201—209, samt i slutet liknar sagan om de dåraktiga önskningarne, hvilken förekommer redan i de österländska bearbetningarne af sagan om De sju vise Mästare (se Svenska Folkböcker. I, 82, 128) samt sedermera blifvit på mångfaldigt sätt behandlad, bland annat i den äfven såsom svensk folkbok i visform utgifna Sagan om Korfven.

29. Prins Joka och Hin Onde.

»Prins Joka och Hin Onde. Folksaga. Skara. Tryckt hos Peter Hedenius. 1846», 8 sid., 8:o. Äfven införd i Folk-Sagor för Gamla och Unga. Örebro 1842. I, 229—237: »Den elaka hustrun och Djefvulen», samt dramatiskt behandlad af W. v. BRAUN i Hanka. Dramatiserad Folksaga, meddelad i Bror. Poetisk Kalender. Stockholm 1846, och Knut. Poetisk Kalender. Stockholm 1847.

En ung bonde, vid namn Joka, hade en hustru, som ständigt plågade honom. En dag gick hon, af blott motsägelse-anda, i en brunn, som hennes man ville omhägna, och försvann i djupet. Joka skyndade att nedkasta ett långt rep, för att draga upp henne, men drog i stället upp hin Onde, som af förskräckelse för den elaka qvinnan flydde ur sin boning. För att belöna Joka för den visade tjensten skyndade den lede frestaren till närmaste hof och besatt konungens dotter. Fadren, förtviflad häröfver, lofvade hennes hand åt den, som kunde befria henne, och när nu Joka infann sig, flydde genast Satan, och Joka blef den sköna prinsessans gemål. Men den lede tog nu i stället en ännu mäktigare konungs dotter i besittning, och Joka måste äfven på henne visa sin besvärjelse-förmåga. Då han likväl nu ej kunde yänta samma medgörlighet af sin helvetiske vän, rusade han in i rummet, der denne befann sig invid den sjuka prinsessan, och ropade med alla tecken till den yttersta förskräckelse, att hans första hustru var honom i hälarne, hvaröfver den Onde tog så illa vid sig, att han genast störtade sig i hafvet, och prinsessan var räddad.

Öfversättning från **tyskam.** Berättelsen är af **österländskt** ursprung och förekommer i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1236. I, 172—176: »Der Holzhauer und der Geist»). Liknande äfventyr finner man för öfrigt i en **ungersk** folksaga meddelad i tysk öfversättning under titel »Des Teufels Schrecken» i G. v. GAALS Märchen der Magyaren. Wien 1822; samt i Belfagor, en **italiensk** novell af BAVIO, utgifven 1545, imiterad af STRAPAROLA (Notti piacevoli. II. 4), öfversatt på **fransyska** af CHAPUIS i Les facétieuses Journées, contenant cent certaines et agréables Nouvelles. Paris 1584. III, 3, och dramatiskt bearbetad i ett gammalt **engelskt** lustspel Grim, the Collier of Croydon, tryckt 1602, och i Belfagor, or the Marriage of the Devil, 1691 (DUNLOP, History of Fiction. II, 415), m. fl.

30. Djefwulen och Kärningen.

»En märkwardig Historia som lemnar den upplysningen om att, »Hwarest Djefwulen icke sjelf kan komma, dit skicker han en gammal Kärning», af J. RÖSE. Öfversättning från Tyskan af A. A. W. Wexjö 1847, hos A. G. Deurella, 10 sid., 8:o.

Jägaren Kaspar lefde i så lyckligt äktenskap med sin hustru Mariandel, att det väckte djefwulens harm. Då han misströstade att sjelf kunna störa de unga makarnes frid, åtog sig en gammal kärning detta värf och lyckades äfven till någon tid; men slutligen segrade bådas trofasta kärlek öfver hennes konster, och de älskande försonade sig åter.

SMÄRRE SKÄMTSAMMA SKRIFTER.

1. Monsieur de Mentiens Kalender.

»Monsieur de Mentiens Förnyade Statz- Och Huushålds-Calender På detta Innewarande Perpetuella Åhret, uträknat efter Gamla och Nya Stylen til hwars och ens behagelige Horizont. Hwar wid bifogat finnes Heij något nytt. Thet är den artigaste Frij-Ljugare som finnes på hela Nootlisen, hwilken förtryter at andre kunna Liuga bättre än han, der han likwäl Liuger at stäckar och stenar må böija sig der wid, är ändå intet ord der af sant. Alt detta Under Favoer af den J weten i hela werlden widt bewandrande Jöns Lundsbrackas Rese-Beskrifning. Allom dem til tjenst som med flijt besökia Distings Marknat i Upsala, til Trycket befordrat, Och blef nu på stunden färdigt Af Mäster Hillebardt. Tryckt

då det skrefs», 16 sid., 4:o (från slutet af 1600- eller början af 1700-talet); »Tryckt då det skrefs», 16 sid., 8:o (från sednare hälften af 1700-talet); »Fahlun, tryckt hos P. O. Axmar, 1787», 16 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist 1798», 16 sid., 8:o; »Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1798», 16 sid., 8:o.

Parodi å de äldre almanackorna.

2. Jöns Qwickers Almanacka.

»En ny och lustig Almanacka, Brukbar, kanske i många år. Wexiö 1823, Tryckt hos Swen Rasks Enka», 8 sid., 8:o; »Jöns Qwickers Almanacka, Brukbar i många år. Jönköping, 1835. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 8 sid., 8:o; »Norrköping, Adolph Fredrik Raams Enka, 1837», 8 sid., 8:o; »Linköping, 1841. J. A. Petré & Sons Officin», 8 sid., 8:o; »Fahlun, P. A. Huldbegs Boktryckeri, 1842», 8 sid., 8:o.

En sednare behandling af samma ämne.

5. Kortleken, nyttjad till Almanach och Bönbok.

»En Nöjsam Historia, Om den förvandlade Kortleken, Nyttjad till Almanach och Bönbok; Ganska lustig att läsa — och efter mångas åstundan nu för första gången till Trycket befordrad och från Engelskan öfversatt af S. D. N. samt med Tillämpning försedd af Undertecknad. Wexiö 1814, Tryckt hos Directör. Sv. Rask och får ej af någon eftertryckas», 16 sid., 8:o; D:o 1818, 16 sid., 8:o; »En nöjsam — — läsa och på mångas åstundan till Trycket befordrad. Stockholm, 1823. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o; »Norrköping, 1825. Ad. Fr. Raams Enka», 8 sid., 8:o; »Borås, 1827, Tryckt hos N. E. Lundström», 8 sid., 8:o; »Wisby, 1828. Tryckt hos Axel Cedergren», 8 sid., 8:o; »Stockholm, Elmén's och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o; D:o 1832, 8 sid., 8:o; »Westerås, 1832 T. R. Björkboms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; D:o 1834, 8 sid., 8:o; »Westerwik. Tryckte hos Carl O. Ekblad. 1836» (tillsammans med Svartkonstboken) 24 sid., 8:o; »Wexjö 1837. tryckt hos Swen Rasks Enka», 15 sid., 8:o; »Fahlun, J. F. Åkerbloms Boktryckeri, 1843», 8 sid., 8:o; D:o 1844, 8 sid., 8:o; »En — — Bönbok; samt Sann Berättelse om en Trolöfning, emellan Kajutwaktaren Jan von Tärsten och Jungfru Rosina Muskat. Jönköping, 1833. Tryckt hos Nils Erick Lundström», 8 sid. (s. 2—6), 8:o; »D:o 1844», 8 sid. (s. 2—7), 8:o; »En nöjsam — — Bönbok. Ekesjö, 1846. Tryckt hos A. Nilsson», 8 sid., 8:o; »En Fritänkare's qwickhet, som nyttjat sin Kortlek till Almanacha och Bönbok. Sanfärdig Berättelse. Linköping 1824; Tryckt i Petreska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o (annan bearbetning); »Berättelse om en Betjent wid namn Jean, som förklarade sin Kortlek

So. Folkböcker. II.

29

både för dess Almanach och Bönobok. Malmö 1828. Tryckt Berlingska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o (ännu en annan bearbetning, aftryckt i alla efternämde upplagor); »Lund. Tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o; »Kortleken, förklarad både som Almanach och Bönobok. Jönköping, 1832, N. E. Lundströms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »Norrköping 1833. Ad. Fr. Raams Enka», 8 sid., 8:o; »Linköping, 1833, tryckt hos C. F. Majj», 8 sid., 8:o.

4. Kung Orres Mandat.

»Kong Orres Redelige Mandat» (i Zetterströmska samlingen å Upsala Universitets-bibliotek, T. I, der denna upsats följer omedelbart efter och är tryckt med samma stilar som »Twänne Sköne Nya Wijsor, Then Första. Warer nu glad mina fien. Then Andra. Min Gudh tu mig benade. Norrköping 1683»).

Parodierad författnings-stil. »Mandatet» innefattar ett pass för »wår SockneMan Snarflychtigh och Åhrelöse Buske Jösse med thet wedernampnet Storsupare».

5. Öla-Lag.

»Twenne helt Ny och Lustiga Öhl- Och Gästab. Lagar, Samt Nya och ganska Nöjsamma Dans- Och Skuffmåla-Balker. Tryckte i år», 15 sid., 8:o; »En helt Ny och Lustig Öhla-Lag, Samt äfwen En ny och ganska Nöjsam Gästabuds-Lag. Jemte en annan rolig Öhl-Wisa. Tryckt nu i år», 8 sid., 8:o; »Tryckt i År», 8 sid., 8:o; »Gesle, Tryckt hos E. P. Sundqwist 1792», 8 sid., 8:o; D:o 1802, 8 sid., 8:o; »Öla-Balken; jemte utdrag utur Gästabuds-Balken. Upsala, tryckt hos Em. Bruzellius 1831», 8 sid., 8:o.

Likaledes parodierad lagstil.

6. Kung Mascutarii Privilegier.

»Kong Mascutharii Utfäste Friheter För alla gifta Män i Narragonien i Slaraffeland. Tryckt i år», 8 sid., 8:o; »Kongl. Mascutarii Utfäste Privilegier och Friheter, För alla gifta Män, I Narragonien Och i Slaraffeland. Korteligen til tidsfördrif öfwersatt på Svenska, och nu allom behageligom til tjenst och stor nytto förestält. Tryckte i Nyköping 1786. Hos Joh. P. Hammarin», 8 sid., 8:o; »Örebro, Tryckte hos Joh. P. Lindh, MDCLXXXIX», 8 sid., 8:o; »Gesle, tryckt hos E. P. Sundqwist 1794», 8 sid., 8:o; D:o 1799, 8 sid., 8:o; »Mascutarii och Feminarii Utfäste Privilegier och Friheter för alla gifta i Narragonien och Slaraffeland. Stockholm, Elmén och Granbergs Tryckeri, 1828», 8 sid., 8:o.

7. Fruars och Hustrurs Privilegium.

»Några Fruars och Hustrurs Wackra och förmonliga Privilegium» (se nedan anförda upplaga af Urian Urwäders Friare-Tal, s. 47, samt den ofvannämnda af Mascutarii Privilegier, Stockholm 1820, s. 5—8).

8. Hundarnes Privilegium.

»En helt ny och mycket lustig Wisa, Om den behändiga tjuften Jacob Guntlach, Då han år 1771 den 16 Januarii, klockan 10 och 11 förmiddagen, uti flere tusende personers närvaro, beledsagades til sit bestämde öde, På Skantzbacken, eller den så kallade Galgebacken utom Stockholms södra Tull. Härhos följer ock: Den lustiga Sagan, Om Hundarnas Privilegium, samt Grafskrift öfwer en hund, wid namn Lejon, som dödt i dessa dagar, och Fabel, om hyndan som gick med ungar, och hennes Kammeratska. Alt detta kan läsas och sjungas med största nytta och nöje. Gefle, tryckt hos E. P. Sundqvist 1800», 8 sid. (s. 3—7), 8:o; »Orsaken Hwarföra (sic) Hundarne nosa på hwarandra, Eller Deras Privilegier Samt Fri- och Rättigheter. Innefattande äfwen anledningen till så wäl Hundars och Kattors, som Kattors och Råttors ewiga fiendskap mot hwarandra. Stockholm, 1823. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet» 8 sid., 8:o; »Orsaken Hwarföre Hundarne nosa på hwarannan, Eller Deras Privilegier Lund. Tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o.

9. Kontrakt med min tillkommande Gustru.

»Kontrakt Med min Tillkommande Hustru, Först på Prosa, Och sedan på Wers. Efter Auktors Begäran. Gefle hos Carl Gustaf Sundqwist 1814», 8 sid., 8:o.

10. Inlaga till Bacchus.

»Inlaga till Bacchus samt Backi deröfwer gifne Utslag; Eldswådan i gamla Mosters Träkoja; och Samtal emellan Jungfrurne Caisa och Lisa, eller Present till alla otrogna Pigor. Stockholm 1815, tryckt hos C. Nyberg», 15 sid. (s. 3—8), 8:o; »Stockholm, Elmén's och Granbergs Tryckeri, 1826», 16 sid. (s. 3—9), 8:o.

11. Allmän Kungörelse.

»Allmän Kungörelse och alla Kärngar i rörelse. Stockholm, Elmén's och Granbergs Tryckeri, 1823», 4 sid., 8:o; D:o 1826, 4 sid., 8:o; Stock-

holm, J. Hörberg, 1826, 4 sid., 8:o; Nyköping, P. E. Winge, 1830, 4 sid., 8:o; Göteborg, S. Norberg, 1842, 8 sid., 8:o; Hernösand, G. Öhrling, 1843, 4 sid., 8:o.

12. Efterlysningen.

»En Klockares sätt att uppläsa en Efterlysning» (se ofvannämde upplagor af Almän Kungörelse, Stockh. 1825 och 1826, samt Nyköping 1830, äfvensom nedan anförde upplagor af Auktions-Kungörelse, Upsala 1832 och 1836); »Efterlysningen. Fahlun Tryckt hos P. A. Huldberg, 1842», 8:o.

13. Auktions-Kungörelse.

»Auktions-Kungörelse öfver Ragata Etternäbbs Sterbhus på Stora Dunderhyttan. Upsala, Em. Bruzelius, 1832», 4 sid., 8:o; Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1832, 4 sid., 8:o; Westerås, T. R. Björkboms Boktryckeri, 1832, 4 sid., 8:o; Do 1833, 4 sid., 8:o; Upsala, S. P. Lefflers Boktryckeri, 1836, 4 sid., 8:o; Hernösand, G. Öhrling, 1842», 8 sid., 8:o (tillsammans med Hobergs-Gubben); Linköping, A. Petré & Son, 1844, 8 sid., 8:o; Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri, 1846, 8 sid., 8:o.

14. En Auktions-Kungörelse.

»Tre aldeles nya Pjeser. Den Första: Tal öfver en död Lammunge. Den Andra: En Auktions-Kungörelse Den Tredje: Twänne Efterlysnin- gar. Alla tre författade och till trycket befordrade af Petter Persson på Lotten. Linköping, 1833, tryckt hos C. F. Majj», 8 sid. (s. 5—7), 8:o.

15. Twenne Efterlysningar.

Se sistnämde upptaga.

16. Krabbetåget.

»Det stora och märkvärdiga Krabbetåget, eller Konkursen efter den stora och förskräckliga, men dock ej farliga Insjö-Amiralen, Herr Laurentius von Krabbengrip på Stengårdsborg; Herre till Skeka, Raddes och Säsens Kulle, samt Gouvernör öfver Södra hälften af den mäktiga Haga, Bek-, Lus och Tjärerot. Componerat af B!T!T!R: T!D!R!K: H!T!T!T!T!T!T: Jämte en mycket wacker Wisa, Fritt må andra i sin swett, etc. (Hwilken sjunges under egen behaglig melodie) Linköping, 1836, Tryckt hos P. A. & G. C. Strömberg», 8 sid., 8:o.

17. *Urian Urwäders Friare-Tal.*

»Et aldeles nytt och öfvermåttan Lustigt Friare-Tal, Framstäldt Af Urian Urwäder til sin granne Klåper och dess Hustru Låtilla, samt dottern Snällfota. Här jemte följer ock: Några Fruers och Hustrurs Wackra och förmonliga Privilegium, Wi Fruer och Hustrur etc. Och til slut: En ganska rolig Begravnings Wisa, Hwilken innehåller Urian Urwäders willrådiga tankar om sin Hustrus begrafning och at sedermera ingå et nytt giftermål med sin kära Snällfota för ro skull. Det lider med'n det skrider etc. Tryckt i tysthet, medan Frieriet påstod för ro skull», 8 sid. (s. 2—4), 8:o; »Et Lustigt — — Snällfota. Tryckt medan Frieriet påstod», 7 sid., 8:o; »Carlskrona, Tryckt år 1809», 8 sid., 8:o; Wexiö, Swen Rasks Enka, 1823, 8 sid., 8:o; Stockholm, Wennlundska Boktryckeriet, 1827. 8 sid., 8:o; Stockholm, Elméns & Granbergs Tryckeri, 1833, 8 sid., 8:o; Lund, Lundberg och Lönnegren, 1833, 8 sid., 8:o.

18. *Friare- och Bröllops-Tal.*

»Ett mycket wackert Friare-Tal att hålla wid Frieri och trolofnings-tillfällen. Jemte ett kort Bröllops-Tal. Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 8 sid., 8:o

19. *Brude-Läxa.*

»En öfwer alla måttan lustig Brude-Läxa, Ut i lhuset framgifwen af en lustig Bröllopgäst, på god ärlig Bondska hållit. Härhos följer ock: En ganska eftertänklig Brude-Wisa, Om det som passerat uti Hollsteiner-Land nära wid Staden Kiel i en Landsby benämnd. Parkebo, Öfversatt på Swenska Språket. Och kan sjungas som: Min själ och sinne låt Gud råda. Tryckt nu i år», 8 sid. (s. 2—5), 8:o; »Örebro, tryckte år 1794», 8 sid. (s. 2—5), 8:o; »Brude-Läxa. Stockholm, Elmén och Granberg, 1821», 4 sid., 8:o; Stockholm, J. Hörberg, 1824, 4 sid., 8:o.

20. *Talesätt.*

»Talesätt, hwarmed en persons mer och mindre druckna tillstånd utmärkes. Stockholm, tryckt hos Elmén och Granberg, 1822», 4 sid., Upsala, Em. Bruzelius, 1827, 4 sid., 8:o.

21. *Tal wid ett Slagsfält.*

»Tal wid ett Slagsfält. Stockholm, tryckt hos J. Hörberg, 1825», 4 sid., 8:o.

22. En Enklings Åminnelse-Tal.

»En Enklings Åminnelse-Tal öfver sin Afledna Hustru, hållet i Ett Sällskap af olyckliga Gifta Männer; jemte en Berättelse om detta Sällskap. Fahlun, C. R. Rosellis Boktryckeri, 1851», 16 sid., 8:o.

23. Kökmästare-Tal.

»Ett Korrt Kökmästare-Tal, att hålla wid Bröllop på Landet. Lund. tryckt hos Lundberg och Lönnegren. 1833», 16 sid., 8:o.

24. Tal öfver en död Lammunge.

»Tal öfver en död Lammunge» (se den ofvan anförda upplagan af En Auktions-Kungörelse. Linköping 1833).

25. Sagan om Grötsfatet.

»Sagan om Grötsfatet Ett tal, hållit uti en Frimurare Loge i April 1786. Stockholm, tryckt hos A. Wallin, 1835», 12 sid., 8:o.

26. Samtal emellan en Loppa och en Sexstyfwer.

»Ouvrage à la mode eller Historia om en Loppa och Sexstyfver» (i Små Saker Til Nöje och Tidsfördrif. Stockholm 1786. IV, 88—106); »Ouvrage à la Mode, Eller: Samtal Emellan en Loppa Och Sexstyfwer. Tryckt i År», 16 sid., 8:o; »Tryckt år, 1770», 16 sid., 8:o; »Ouvrage — — Sexstyfwer. Öfversatt från Fransyskan. Gefle, Tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, 1797», 16 sid., 8:o; D:o 1800, 16 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1809, 16 sid., 8:o; D:o, P. O. Axmars Enka, 1817, 16 sid., 8:o; »Ett lustigt Samtal, Emellan en Loppa och En Sexstyfwer. Stockholm, E. A. Ortman 1824», 16 sid., 8:o; »Ouvrage à la Mode. Eller Historia Om en Loppa och Sexstyfwer. Linköping, 1834, tryckt hos C. F. Maij», 16 sid., 8:o.

27. Samtal emellan Herr Hårfager och Mamsell Gerna.

»Samtal Emellan Herr Hårfager Och Mamsell Gerna. Härjämte följer En Faders Testamente Til Sin Dotter. Stockholm, Tryckte uti Kumb-lins Enkas Tryckerie 1778», 8 sid., 8:o.

28. Samtal emellan en Ostindiesfarare och en Flicka.

»Kärleks Samtal, Emellan en Nyligen hemkommen Ost-Indiesfarare Och en wacker Flicka. Stockholm, 1800. Tryckt hos Andreas J. Syl-

venius», 4 sid., 8:o; »Ett ganska kärligt och märkeligt Samtal, hållet på Djurgården wid Stockholm emellan en Wårdshuspiga och en Sjöman, som nyligen hade hemkommit från sin resa. Stockholm 1825. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet», 4 sid., 8:o; D:o, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1832, 4 sid., 8:o.

29. Samtal emellan en Herre och en Kammarjungfru.

»Ett lustigt Samtal emellan en ung Herre och en Kammarjungfru. Linköping, 1840. J. A. Petré & Sons Officin», 8 sid., 8:o.

50. Samtal emellan Jochum Lakej och Pelle Husdräng.

»Samtal, emellan Jochum Lakej och Pelle Husdräng. Då De ara Herr Gåls Munsera stod å lysna derpå. Stockholm, Tryckt hos Lars Kumblins Änka, 1775», 8 sid., 8:o; Wadstena, J. P. Tollstorp, 1831, 8 sid., 8:o.

51. Twenne Uplands-Drängars Samtal.

»Twenne Uplands-Drängars Uprektiga och förtroliga Samtal, Med hwarandra, uti Upsala Distings-Marknad. Örebro, Tryckt hos Joh. P. Lindh. MDCCLXXXVIII», 8 sid., 8:o (rimmadt); Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1821, 8 sid., 8:o; D:o 1829, 8 sid., 8:o; Upsala, Em. Bruzelius, 1827, 8 sid., 8:o.

52. Samtal emellan Balzar Lakej, Elsa Huspiga m. fl.

»Afton-Visit eller Samtal. Emellan: Balzar Lakej. Och Elsa Huspiga, Samt Hustru Gölin, Hjelp-Hustru. Samtalet är passeradt i Herrskapets egne Rum, medan de sjelfwe äro frånvarande». Upsala 1794, 8 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist, 1799, 8 sid., 8:o; D:o 1800, 8 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1802, 8 sid., 8:o; Stockholm, Elmén och Granberg, 1822, 8 sid., 8:o; Upsala, Em. Bruzelius, 1832, 8 sid., 8:o.

55. Samtal emellan Jungfrurna Caisa och Lisa.

»Samtal emellan Jungfrurna Caisa och Lisa, eller Present till alla otrogna Pigor. Stockholm, 1813, tryckt hos C. Nyberg» (se ofvan anförde upplaga af Inlaga till Bacchus); »Samtal emellan Jungfrurna Karin och Lisette, eller Present till alla otrogna Pigor» (se 1826 års upplaga af Inlaga till Bacchus, samt ofvannämde upplagor af berättelsen om Hertigens af Luxemburg Förbund med Satan, Jönköping 1834 och 1845).

54. *Larses Samtal med Jakob.*

»Lars'es samtal med Jakob om sin trolösa Hustru och Långe Drängen Mickel. Stockholm. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet, 1825». 4 sid., 8:o.

55. *Twenne Flickors Samtal.*

»Twenne Flickors Samtal om de tjenester, som de innehaft öfwer sommaren 1826. Hållet d. 24 Oktober 1826 hos en Madam på Söder nära Kattrakaregränden. Stockholm 1826, Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet», 4 sid., 8:o.

56. *Twenne Flickors Klagan.*

»Twenne märkwärdiga och icke fula Flickors Klagan för hwarandra i trakten af sista Styfwer, en wacker stjernklar qwäll i början af November innewarande år, öfwer deras odrägliga Tjenster, som de nu, ty wärr, ej kunna slippa ifrån förr än den 24 April nästa år, om de lefwa och ha helsan. Stockholm, 1826. Tryckt i Wennlundska Boktryckeriet», 4 sid., 8:o.

57. *Samtal mellan twenne Jungfrur.*

»Samtal mellan Jungfrurna Molin Ambitiös och Terese Bastant, wid Philips första Snabblöpning på Kongl. Djurgården, den 24 Juli 1827. Stockholm, Wennlundska Boktryckeriet. 1827», 7 sid., 8:o.

58. *Wår tids Pigors hemliga bedrifter.*

»Wår tids Pigors hemliga bedrifter. Skildring efter naturen. Stockholm, 1826, tryckt i Wennlundska Boktryckeriet», 14 sid., 8:o; D:o Andra Upplagan, 14 sid., 8:o.

59. *Wår tids Betjenter.*

»Wår Tids Betjenter. Pendant till Pigspegeln. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1827», 16 sid., 8:o.

40. *Twenne Kökspigors Lamentrande.*

»Twenne missnöjda Kökspigors Lamentrande för hwarandra, wid hörnet af Kåkbrinken och Westerlånggatan, d. 24 Dec. 1826, om aftonen, då de kommo från Julmarknaden, angående de oerhördt små sum-

mor, som de erhållit till Julpenningar. Stockholm, 1827, Tryckt i Wenn-lundska Boktryckeriet, 4 sid., 8:o.

41. *Lönwexlingen.*

»Lönwexlingen den 24 Oktober 1827. Stockholm, Tryckt hos C. M. Carlson 1827», 4 sid., 8:o.

42. *En Kökspigas och en Huspigas Ordwexling.*

»En Kökspigas och en Huspigas Ordwexling, den 17 Dec. d. å. angående deras Hemsöndagar instundande Julhelg, tillika med Fruns mel-lankomst och slutliga afgörande dom i saken; äfwen medföljer Twänne Flickors Samtal på Ladugårdsgärdet, sistl. Midsommardag, angående de-ras Matmödrar. Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1832», 8 sid., 8:o.

43. *Twänne Flickors Samtal på Ladugårdsgärdet.*

»Twänne Flickors Samtal på Ladugårdsgärdet, sistl. Midsommars-dag, angående deras Matmödrar» (se sistnämde upplaga); »Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1833» (se nästföljande).

44. *En Pigas ömma skilsmessa från sin Matmoder.*

»En Pigas ömma skilsmessa från sin Matmoder, wid trädandet ur tjensten d. 24 Okt. d. å. äfwen medföljer Twänne Flickors Samtal på Ladugårdsgärdet, sistl. Midsommarsdag, angående deras Matmödrar. Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1833», 8 sid., 8:o.

45. *En Pigas afskedstagande från sin Matmoder.*

»En Pigas Afskedstagande från sin Matmoder, wid gåendet ur tjen-sten den 24 Oktober d. å. Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryc-keriet, 1832», 7 sid., 8:o.

46. *En Matmoders Samtal med sin Kökspiga.*

»En Matmoders första Samtal med sin nya Kökspiga d. 29 Okt. d' å., angående den bortflyttade pigans egenskaper. Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1832», 7 sid., 8:o.

47. *Twå Matmödrars Öfwerläggning.*

»Twå Matmödrars Öfwerläggning i Löf-Marknaden d. år, angående sättet att behandla deras Jungfrur. Äfwen medföljer: Den förskräckliga

natten på Kåhlmärdén. Första Afdelningen. Stockholm, Ecksteinska Boktryckeriet. 1834», 8 sid., 8:o.

48. *Det lagliga Pigstädjandet.*

»Det Lagliga Pigstädjandet. (Händelsen går för sig den 11 Mars d. å., uti ett i närheten af skeppsbron beläget hus.) Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet 1833», 8 sid., 8:o.

49. *Samtal emellan Carin och Christinez.*

»Samtal emellan Kammarpigan Carin och Huspigan Christine om Cholera-sjukdomen. Stockholm, Ecksteinska Boktryckeriet 1834», 13 sid., 8:o; Deo, Andra Upplagan. 8 sid., 8:o.

50. *Den strålande Pig-Spegeln.*

»Den Strålande Pig-Spegeln. Stockholm, tryckt i Marquardska tryckeriet, 1824», 16 sid., 8:o; »Spegel för Pigor, eller Lefnads-Reglor för Tjänstegwinnor i allmänhet. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844», 19 sid., 8:o.

51. *Förgyld Ram till den strålande Pig-Spegeln.*

»Förgyld Ram till den Strålande Pig-Spegeln, eller Samling af alla qwicka annonser rörande Pig-Spegeln, som i de litterära Tidningarne: Dagligt Allehanda och Stockholms Dagblad finnas införda. Tillägnad Stockholms af ärbarhet och hederskänsla alltid utmärkta Jungfrur af den tjänande Klassen. Med upplysningar och anmärkningar. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 8 sid., 8:o.

52. *Den sönderslagna Pig-Spegeln.*

»Den Sönderslagna Pig-Spegeln, eller Pigornas Förswar. Tillägnadt Husbönder och Matmödrar. Stockholm, tryckt i Marquardska tryckeriet, 1824», 14 sid., 8:o.

53. *Hushålls-Uret.*

»Hushålls-Uret. Stockholm, Elmén och Granbergs tryckeri, 1821», 8 sid., 8:o; »Hushålls-Uret. Pendant till den Strålande Pig-Spegeln. Stockholm, tryckt i Marquardska Boktryckeriet, 1824», 8 sid., 8:o.

54. *Den dåliga Matmodern.*

»Den dåliga Matmodern, motstycke till de dåliga Pigorna. Stockholm. Tryckt i Ecksteinska Boktryckeriet, 1832», 13 sid., 8:o.

55. En Soldat-hustrus Bref till sin Man.

»Extra Ordinarie Awisor, Från Kohlskogen til Påhlen och där Ifrån til Turckiet. Igenom En Soldatz Hustrus Bref til sin Älskelige och Kiäre Man, som i Några År war ifrån henne, och hon ensörjandes hemma, nödgades söka andra Unga Karlars umgänge. Tryckt i Åhr», 8 sid., 8:o; »Tryckt år 1796», 8 sid., 8:o; »Tryckt i Fahlun, 1801», 8 sid., 8:o; »Ett ömt Kärleksbref från en Soldathustru, til sin älskeliga och kära Man, honom tillsändt under sista kriget» (se den i Svenska Folkböcker. II, 265, anförda upplaga af berättelsen om Storbjerta. Jönköping 1834).

56. Jul-Epistel till Stockholms Pigor.

»Jul-Epistel Till Stockholms Pigor, Med Jungfrurnas Swar derpå. Upphittade på gatan, och å nyo af Trycket utgifne af Olof Meander. Stockholm, tryckt i Kumblińska Tryckeriet 1804», 8 sid., 8:o.

57. Ett Kärleks-Bref.

»Kärleks-Bref från Jungfru Pernilla Cartun till sin Fästeman, Munsjör Bertil Åsenlund i Stockholm. Jönköping, 1831, N. E. Lundströms Tryckeri», 8 sid., 8:o; »Norrköping 1833. Ad. Fr. Raams Enka», 8 sid., 8:o; »Lund, hos Lundberg, 1834», 8 sid., 8:o.

58. Sändebref af den wackra Dalkullan.

»Sändebref till Stockholms Ungherrar af Carin Ersdotter från Leksand, känd under namn af den wackra Dalkullan. Stockholm, Tryckt hos Joh. Hörberg, 1833», 7 sid., 8:o.

59. Swar på den wackra Dalkullans Sändebref.

»Swar af Stockholms Ungherrar på Sändebrefwet från Carin Ersdotter, eller Den wackra Dalkullan. Stockholm, Elmens och Granbergs Tryckeri, 1833», 7 sid., 8:o; »Dalkullans Swar till Stockholms Ungherrar. Stockholm, 1833. Tryckt hos Jon. Ad. Waldén», 4 sid., 8:o.

60. Den wackra Dalkullans Bref från Lerand.

»Den wackra Dalkullans Bref från Lerand till sina wänner i Stockholm. Stockholm, hos Ludw. Westerberg 1834», 4 sid., 8:o.

61. Stycken af Betty.

»Stycken af Betty. Hårakim Dambä Son den Pudriten; Gillboah och Korfwagårdenom, ur Thalmud. Stockholm, tryckt hos J. Hörberg 1826», 8 sid., 8:o.

Parodierad bibel-stil. Aftryck från KEXELLS Mina Tidsfördrif på Gäldstufvan. Stockholm 1776.

62. En gift Irländskas dageliga Bön.

»En gift Irländskas, dageliga Bön, Hvilken hon läsit intill sin lefnads slut. Stockholm, Tryckt i Marquardska Tryckeriet, 1819», 4 sid., 8:o; »Stockholm, Ecksteinska Boktryckeriet, 1823», 4 sid., 8:o.

63. En from Tjenares Beläte.

»En from Tjenares Beläte. Upsala 1826, Tryckt hos Em. Bruzelius», 4 sid., 8:o.

64. Historia om Ystemjölks betingande.

»En liten Hstoria (sic), om Ystemjölks betingande, lustig till att läsa; och är på mången redelig yste-gummas begäran till trycket befordrad» i »Trenne aldeles nya och Lustbara Skrifter. Författa (sic) af Peter Persson på Lotten, och af honom till trycket befordrade. Linköping 1832, i Petre'ska Boktryckeriet», 8 sid., 8:o.

65. Pantin Väderhanes Rese-Beskrifning

»Pantin Väderhanes Rese-Reskrifning Til Gillstugan. Stockholm, Tryckt uti Joh. G. Langes priv. Boktryck. 1762», 16 sid., 8:o; »Stockholm, 1818. Tryckt hos Direct. och Kongl. Fält-Boktryckaren Peter Sohm», 16 sid., 8:o.

66. Urgamla Saker.

»Nova Mirabilia: Eller Urgamla Saker, Som med allas förundran äro fundne uti en Kista förvarade under et Altare i en gammal Catholsk Kyrcka; (då samma Kyrcka skulle uplagas,) intet långt ifrån Cöln i en Socken, som heter Malheim uti Wästphalen, och i många Förfäma Mäns närwaro noga upptecknade af en Capuciner Munck på tyska: Men nu Efter mångas begäran för thes nöje och nytta skull, uti Antiquiteten, öfversatt på Swenska af en curiös Antiquitarius, P. O. W. Och sjerde gången tryckt i detta Ära», 8 sid., 8:o; »Undranswärda Ting, Eller Ur-

gamla Saker, Som med alles förundran äro fundne i en Kista förvarade under et Altare i en gammal Catholisk Kyrka. Öfversättning af P. O. W. Andra Uplagan. Stockholm 1804. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius», 7 sid., 8:o.

67. Twänne forntidens Jul-Lekar.

»Twänne Forntidens Jul-Lekar, I Nymodig Drägt Och å nyo Tilskuren, Efter tidens Förändring och Bruk. Gessle, Tryckt hos Ernst Peter Sundquist, 1798», 15 sid., 8:o; Fahlun, P. O. Axmar, 1809, 15 sid., 8:o.

68. En Klockares Titel.

»En Klockares Titul, Jul-Klapp och Den Dansande Jul-Bocken. Götheborg, Tryckt hos Samuel Norberg 1804», 8 sid., 8:o; »Klockares Titul. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1852» (tillsammans med Auktions-Kungörelse), 4 sid., 8:o; »En Kläckares Titel. Westerås, 1853, T. R. Björkboms Boktryckeri» (tillsammans med Auktions-Kungörelse), 4 sid., 8:o; D:o 1855, 4 sid., 8:o; Hernösand, G. Öhrling, 1843, 4 sid., 8:o; Norrköping, Chr. Törnequist, 1845 (tillsammans med Hobergsgubben), 8 sid., 8:o; Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri, 1846 (tillsammans med Auktions-Kungörelse m. fl.), 8 sid., 8:o.

69. Ett Äktenskaps-Förbund.

»Et roligt Ektenskaps-Förbund Emellan Kajutwaktaren Jan von Torsten, Och Jungfru Rosina Muskat. Stockholm 1801. Tryckt hos Andreas J. Sylvenius», 4 sid., 8:o; »Sann Berättelse om en Trolofning till Sjös emellan Kajutwaktaren Jan von Torsten och Jungfru Rosina Muskat. Jönköping, 1852. Tryckt hos N. E. Lundström», 8 sid., 8:o; Jönköping 1853 och 1844 (se ofvan anförde upplagor af Kortleken, nyttjad til Almanach och Bönebok).

Afstryck ur Mina Tidsfördrif på Gäldstufvan.

70. Om Krogar och Fläsk-Pankakor.

»Något om Krogar och Fläsk-Pankakor; af O. v. D. Ifrån fornåldern. Stockholm, 1813. Tryckt hos A. Gadelius», 15 sid., 8:o.

71. Eldswådan i gamla Mosters Träkoja.

»Eldswådan i gamla Mosters Träkoja». Stockholm 1815 och 1826 (se ofvan anförda upplagor af Inlaga till Bacchus).

72. Jule-böcken.

»Jule-böcken, Hwarjom och enom till ro och gamman. Stockholm, tryckt hos Olof Grahn, 1819», 8 sid., 8:o.

73. Bocken.

»Bocken. (Bokstafwen B:s brukbarhet bestyrkt.) Berättelse. Stockholm, tryckt hos Carl Deléen, 1830», 4 sid., 8:o; Wexlö, J. P. Lönnegren, 1834, 4 sid., 8:o.

En uppsats, der hvarje ord begynner med bokstafven B.

74. Hunden på Hötappen.

»Hunden på Hötappen. En liten Muntrations-Lectur, utgifwen af Korlander Katzenkrall, Förste Hofnarr, Kort-, Korf- och Swafwelsticks-Fabriqueur. Stockholm, 1832. Tryckt hos Jon. Ad. Walldén», 7 sid., 8:o.

75. Den lustige Tidningsläsaren.

»Den lustige Tidningsläsaren. Hwarefter följer: Twenne wackra och nya Kärleks-Wisor, Den Första: Jungfrun hon går på högan berg, etc. Den Andra: Huru kan jag wara nöjder, etc. Jönköping, 1835. Tryckte hos N. E. Lundström», 8 sid., 8:o.

76. Om en lustig man.

»Berättelse om en Lustig Man, som tog dagen som han kom och hustrun som han fick henne. Stockholm. Tryckt hos P. E. Norman, 1835», 4 sid., 8:o; Eskilstuna, P. E. Norman, 1838, 4 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1841, 4 sid., 8:o.

BLANDADE ÄMNEN.

1. Bonde-Practica.

»Een allmenneligh Practica eller Wäder-Book, efter the Gamble och Wijse, Alberti, Alkindi, Hali och Ptolomei Lärdom, städze warandes år ifrån år» (från 1600-talet); »En lijten Bok, Som kallas Bonde-Practica Eller Wäderbok Innehållandes Några skiöna Reglor, huruledes man skal känna och lära Åhrsens Låpp, alltid warandes Åhr ifrån Åhr

Tryckt Åhr 1745», 80 sid., 8:o; Gefle, E. P. Sundqvist, 1800, 80 sid., 8:o; Götheborg, Norberg, 1834, 66 sid., 8:o.

I slutet af Bonde-Practican är införd »Speculum Vitæ Humanæ. Menniskioens Lefwernes Spegel. Ifrån första hon hijt vthi werldene södes och in til thes hon vthi Jordena, then alles wår Moder är, begrafwen och lagd warder. Allom Menniskiom till en hälsosam och nyttig Underwisning, stält och publicerat. Af ANDREA JOHANNI AROSANDRO. Åhr 1641».

Bonde-Practican finnes såsom folkbok äfven på *tyska*, aftryckt ur ett år 1570 i Frankfurt am Main utkommet arbete (GÖRRES, Volksbucher, s. 35—39).

2. Den kloke Tand-Läkaren.

»Den Kloke och Förståndige Tand-Läkaren, Eller: Et Hundrade Tretton, Med Underbar Wårkan Försökte Botemedel Emot Tandwårk, Af alla slag. Stockholm, Tryckt hos Lars Wennberg, 1775», 16 sid., 8:o. Undertecknad CARL FR. GRÖNHAGEN.

3. Örte- och Läkare-Bok.

»En liten dock mycket nyttig Örte- Och Läkare-Bok, Hwarutinnan åtskilliga af våra Inhemske Örter, samt Trän Bark och deras rötter, Gräs och Blommor til Botemedel emot många Sjukdomar warda Beskrifne. I synnerhet ganska nödig och nyttig för dem som bo på Landsbygden, och som icke i hastighet hafwa tillfälle at få ifrån Apotheket nemde Örter. Efter mångas åstundan och trägna begäran å nyo uplagd, tillökt och mycket förbättrad. Gefle, tryckt hos Ernst Peter Sundqwist 1799», 32 sid., 8:o.

4. Den kloke Fårgubben.

»Den Kloke och Förståndige Fårgubben, eller En kort och sannfärdig Berättelse, huru Swen Andersson i Ljungberga räddade sina Får under den swåra Fårdöden förliden höst och winter, samt erhöill dubbelt mera Ull än wanligt. Upptecknad och till Allmänhetens tjenst utgifwen af hans Son SWEN SWENSSON i Ljungberga. På Konungens Befallningshafwandes öfwer Jönköpings Län föranstaltande från Trycket utgifwen. Jönköping, 1832. Tryckt hos Nils Eric Lundström», 22 sid., 12:o.

5. Ny Fårgbok.

»En ny och pålitlig Fårg-Bok, att färga efter på 18 serskildta sätt. Jemte Anwisning att utröna om Färgen på Tyger är äkta, eller om den

faller af och utblekes. Norrköping. Ad. Fr. Raams Enka. 1830», 8 sid., 8:o; »En ny — — utblekes. Författad af JOHAN ÖSTBERG. Westerås, 1832, T. R. Björkboms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; D:o 1834, 8 sid., 8:o; D:o 1838, 8 sid., 8:o; Westerwik, Ekblad, 1834, 8 sid., 8:o; Göttheborg, Norberg, 1837, 8 sid., 8:o. — »Färg-Bok eller Anvisning att på Femton olika sätt färga Linne- och Ullgarn. Till Landtmannens och Hushållarens tjänst utgifwen, och hwilken med stor nytta samt ringa kostnad kan brukas. Af JOHAN ÖSTBERG. Wexjö, tryckt hos Sv. Rasks Enkr 1837», 8 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1841, 8 sid., 8:o; D:o N. E. Lundströms Enka, 1843, 8 sid., 8:o.

6. Ny Färgbok m. m.

»En ny och pålitlig Färg-Bok, att färga efter, på 24 serskildta sätt, samt Underwisningar att tillverka den bästa sort Skrifbläck, och att swärta Spånhattar och att med största besparing koka god Såpa. Norrköping, Ad. Fr. Raams Enka. 1834», 8 sid., 8:o; D:o 1837, 8 sid., 8:o; Westerwik, Ekblad, 24 sid., 12:o; Norrköping, Törnequist, 1840, 8 sid., 8:o; D:o 1843, 8 sid., 8:o; D:o 1847, 8 sid., 8:o.

7. Den uppriktige Färgaren.

»Den Uppriktige Färgaren, innehållande Uppsattser på de flesta sorter färgning på Ylle, Bomull och Linne, hwilka alla, under en 30-årig Hushållning, äro försökte och befunne pålitlige. Jemte Underwisningar att twätta Sitzer och andra tryckta Tyger, att taga färgen ur Sidentyger, att tillverka den bästa sort Skrifbläck, att swärta Spånhattar, och att med största besparing koka god Såpa. Samlade och utgifne af S. I. R. Göttheborg. Tryckt hos Samuel Norberg, 1837», 16 sid., 8:o; »Fjerde Upplagan. Jönköping, 1842, hos J. P. Lundström», 16 sid., 8:o.

8. Gull-Hönan.

»Gull-Hönan, N:o 1—12. Stockholm, Tryckt hos Lars Wennberg. År 1773», 48 sid., 8:o; »Gull-Hönan Som wärper Gull-Ägg, Eller Tolf Sedolärande Fabler. Ganska Lärorika och nöjsamma at läsa, för både unga och medelåldrige Personer. Gefte, tryckt hos Ernst Peter Sundqvist, 1799», 16 sid., 8:e; D:o 1802, 16 sid., 8:o.

9. Spörsmåls-Bok.

»Aenigmata: Eller Spörsmåls-Book Medh allahanda sälsamme och vnderlige Spörssmål och Swar, ganska lustigh och kortwijligh at läsa. Nu nylighen tilsammandraghen, förfärdigat och förswenskat, aff I. H. S. B. På nytt öfwerseedt, förbättrat, med flijt corrigerat, och nu andre gången aff Trycket vthgången. Anno M. DC. XLI», 32 sid., 8:o.

Troligen en öfversättning från den *tyska* folkboken »Neu vermehrtes Rathbüchlein mit allerhand welt- und geistlichen Fragen samt deren beantwortungen» (GÖRRES, Volksbücher, s. 175, 176).

10. Gå t - B o k.

»En alldeles ny Gåt-Bok, innehållande 150 sinnrika och roliga Gåtor, med Swar, hwilka i sällskap kunna bidraga till mycket nöje och tidsfördrif. Upsala 1826, Tryckte hos Em. Bruzelius», 16 sid., 8:o.

11. Nöjsamma Gåtor och Swar.

»75 Nöjsamma Gåtor och Swar, att läsa wid lediga stunder; Hwar med nöje och munterhet i ett sällskap kan winnas. Linköping, 1834; Axel Petre», 8 sid., 8:o; »Jönköping, J. P. Lundström, 1847», 8 sid., 8:o; »78 nöjsamma — — winnas. Westerås, 1835, T. R. Björkboms Boktryckeri», 8 sid., 8:o; »70 Nöjsamma — — winnas. Wexjö 1847. Tryckt hos A. G. Deurell», 8 sid., 8:o.

12. Muntergöken.

»Muntergöken, eller Samling af Etthundrade fyratio sinnrika Gåtor och Swar, hwilka i sällskap kunna bidraga till mycket nöje och tidsfördrif. På begäran till Trycket befordrad af S. K. Jönköping, tryckt hos N. E. Lundström, 1831», 16 sid., 8:o; D:o, N. E. Lundströms Enka, 1844, 16 sid., 8:o.

13. Den frågwise Gubben.

»Den Frågwise Gubben, hwilken med sina nöjsamma frågor, framtrollar till sina Gäster de förunderligaste swar. Lund, 1836, Lundberg-ska Boktryckeriet», 16 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1844, 16 sid., 8:o.

14. Jeppe Nilsson på Berget.

»Jeppe Nilsson På Berget, Eller Den Förvandlade Bonden, Förestäld I En Comoedie På Danska Theatren, Och nu på Swenska öfversatt. Gefle, Tryckt hos E. P. Sundqwist 1796», 48 sid., 8:o; Stockholm, Marquardska Tryckeriet, 1824, 36 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1832, 24 sid., 8:o; Lund, Lundberg & Lönnegren, 1835, 36 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1838, 24 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundströms Enka, 1843, 24 sid., 8:o; D:o, J. P. Lundström, 1844, 32 sid., 8:o.

En af HOLBERGS mest bekanta komedier. Ämnet förekommer i Tusen och en Natt (1001 Nacht. Breslau 1836. VII, 5—118), i Cent Nouvelles nouvelles, m. fl. novellsamlingar från medeltiden, samt har af flere författare blifvit dramatiskt behandladt.

Sv. Folkbücker. II.

15. *Don Ranudo de Colibrados.*

»Don Ranudo de Colibrados eller Fattigdom och Högfärd. Comedie i 3 Akter, af L. HOLBERG. Författare till Jeppe Nilsson på Berget eller den förvandlade Bonden. Jönköping, hos J. P. Lundström, 1844», 32 sid., 8:o. En annan öfversättning, icke afsedd till folkbok, har utkommit under titel: »Don Ranudo de Colibrados eller Fattigdom och Högfärd. Komedie i 4 Akter. Efter Holberg och Kotzebue. Stockholm, Tryckt hos Johan Imnelius, 1820».

16. *Swarthkonst-Bok.*

»Swarthkonst-Bok, innehållande en mängd underbara Konststycken, hwaribland äfwen märkwärdiga Kortkonster; hwilka alla, utan mycken kostnad och besvär, af hwem som helst kunna verkställas, till stor förundran för alla dem som icke känna dessa hemligheter. Linköping, 1833, tryckt hos C. F. Maij», 16 sid., 8:o; Lund, Lundbergska Boktryckeriet, 1835, 16 sid., 8:o; Jönköping, N. E. Lundström, 1836, 16 sid., 8:o; Norrköping, Ad. Fr. Raams Enka, 1836, 16 sid., 8:o; Westerwik, C. O. Ekblad, 1836, 24 sid., 8:o; Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1837, 16 sid., 8:o; Jönköping, J. P. Lundström, 1844, 16 sid., 8:o.

17. *Gamle Richards Swarthkonstbok.*

»Gamle Richards Swarthkonst-bok, hwarigenom man kan förwärfwa sig rikedom, lycka och anseende. Carlshamn, Tryckt hos J. M. Stenbeck, 1832», 24 sid., 12:o; »Lund, Lundbergska Boktryckeriet, 1836», 8 sid., 8:o. Andra bearbetningar af samma ämne hafva utkommit under titel: »Konsten att genom lofliga medel inom kort blifwa Rik ifrån Intet, Korteligen upptecknad af Dess Uppfinnare, särdeles till de fattigas uppkomst och lycka. Stockholm, Tryckt hos Olof Grahm, 1827», 8 sid., 8:o, och »Gamle Richards Konst att blifwa rik och lycklig, m. m. Af BENJAMIN FRANKLIN. Upsala, tryckt hos Sv. P. Leffler 1838», 12 sid., 8:o, samt, icke såsom folkböcker, Wägen till Rikedom och Wälstånd af BENJAMIN FRANKLIN. Norrköping 1843, 28 sid., 32:o, och Stockholm 1843, 32 sid., 32:o.

18. *Jul-Festen.*

»Jul-Festen, om dess Nöjen, Jul-Klappar och Jul-Leken Understolen, som innehåller 77 Under. Stockholm, hos Ludv. Westerberg, 1832», 16 sid., 8:o.

19. *Några Ord om Allmogens Widskepelse.*

»Några ord om Allmogens Widskepelse. Ett Samtal mellan Bonden Swen och hans grannar. Författadt och till trycket befordradt af en Swensk Bonde. Jönköping, hos J. P. Lundström. 1840», 36 sid., 12:o.

20. Beskrifning om Himmel och Jord, m. m.

»En kort Beskrifning om Himmel och Jord, Sol, Måne och Stjerner, m. m. Tillägnad det Hederwärdä Bondeståndet i Swerige. Tredje Upplagan. Jönköping. hos J. P. Lundström, 1841», 24 sid., 8:o.

21. En kort geografisk beskrifning.

»Tre små sköna lärerika Skrifter. Den Första: En kort Geographisk beskrifning jemte en liten underrättelse om de fyra Hufwud-Religioner, som finnas i Werlden, af P. L. S. Den Andra: Prophetior, utdragne utur en gammal bok, författad af A. JONÆ, Past. och Prost i Åby, och äfwen finnes införde uti 1670 års Kyrko-Psalmbok, tryckt i Stockholm 1647 (sic), 1 B. 4 C. 32 följande sidor. Propheterade af de gamle Kyrko-Fäder Hieronymus med flera, om werldens sista bedröfliga tider. Den Tredje: Gör dig snart redo till den sista dyra färden. Dessa 3 Skrifter hafwa warit tryckta förr hwar för sig och utsålde, men å. nyo till Trycket befordrade på fleres åstundan. Götheborg, Norbergska Tryckeriet, 1845», 32 sid., 8:o.

22. Roliga Samtal och spetsfundiga Infällen.

»Roliga Samtal och Spits-fundiga Infällen, Samlade dels i Sällskaper och dels ur Andre mäns historiske skrifter. Wid tillfälle ganska nöjsamma at läsa, samt ock at få skratta bra åt. Tryckt i Gefle, 1779», 32 sid., 8:o; »Gefle. Tryckt hos E. Sundqwist 1796», 32 sid., 8:o.

23. Allahanda artiga Historier.

»Lustige Compagnie Eller Allahanda Artiga Historier, Roliga Discusser Och Samtal, Wid tillfälle at läsa, som ej ringa lust och nöje förorsaka kunna. Tryckt i år, andra dagen efter Discursen», 16 sid., 8:o; »Stockholm, Tryckte hos Andreas J. Sylvenius, 1800», 16 sid., 8:o.

24. Krimskrams.

»Krimskrams. Stockholm. Tryckt hos J. Hörberg, 1824», 8 sid., 8:o.

25. Diwerse historiskt nytt och lustigt.

»Diwerse Historiskt Nytt och Lustigt. Dep älskogsbegifne Prästen. Björkskogen köpt för wällingmjölet. Banken i milstolpen. Stortjufwen Lasse-Majas gömställe. F. d. Studenten i jul-arrest. Stockholm, Tryckt hos F. B. Nestius, 1828», 4 sid., 8:o.

Slutligen torde äfwen böra nämnas åtskilliga samlingar af skrifter för folket, hvilka dock ej blifvit egenteliga folkböcker.

Läsning för Menige Man, utgifwen af Sällskapet för Nykterhetens befrämjande. N:o 1—8. Götheborg, Sam. Norberg, 1831, 1832.

Läsning för Folket. Af Sällskapet för Nyttiga Kunskapers spridande. 1:a—13:de Årgångarne, Stockholm, P. A. Norstedt & Söner, 1834—1847.

Folkskrifter. Berättelser ur Fäderneslandets Historia. *N* 1 (2) Gustaf Wasa i Dalarne (af C. J. L. ALMQUIST). *N* 2 (6) Berättelse om Den Swenske Fältherren Måns Stenbocks Äfwentyr och Lefwerne, af G. H. MELLIN. *N* 3 (9) Berättelse huru Sweriges Rike från utländskt wäld och förtryck, befriades af Rikshöfvidsmannen Engelbrekt Engelbrektsson och Swenska Allmogen. Upptecknad af G. H. MELLIN. — Naturkunnighet. *N* 1 (5) Jordens Lu'ktkrets och deri förekommande Naturhändelser. Första Stycket. Allmänna Betraktelser om Luften (af N. W. LUNDEQWIST och G. H. MELLIN). — Blandade Ämnen. *N* 1. Arbetets Ära. Af C. J. L. ALMQUIST. *N* 2 (3) Grinstahamns Nybygge af C. J. L. ALMQUIST. *N* 3 (7) Ryska Minnet i Norrköping eller Ryssarnes härjning i Sverige år 1719. Berättelse af C. J. L. ALMQUIST. *N* 4 (8) Ladugårds-Arrendet. Berättelse af C. J. L. ALMQUIST. — Landthushållning. *N* 1 (4). Berättelse huru Erik Pehrsson i Stigsbo blifwit förmögen genom Klöfwerodling; innehållande fullständig hjelpreda för odlandet af denna nyttiga wext (af N. W. LUNDEQWIST). — N:o 10. Den Christna Kyrkan under det Apostoliska Tidehwarfwet af A. J. D. CNATTINGIUS. Stockholm, Elméns och Granbergs Tryckeri, 1839, 1840.

Grannarne i Skärgården. En Folkskrift (af OTTO VON FRILITZEN). — Sågsbo-Barnens Wandringsår eller Fattigskolan i Grimtomta. Af Författaren till Grannarne i Skärgården. Folkskrift. *N* 2. — Hultet Förr och Nu eller Midsommar-Aftonen. Af Författaren till Grannarne i Skärgården m. fl. Folkskrift. *N* 3. — Hult-Eriks och Elins Historia. Af Författaren till Grannarne i Skärgården m. fl. Folkskrift. *N* 4. — En Sann-Saga ur Folkklifwet. Upptecknad och på Upsala Nykterhets-Förenings Sammankomst d. 23 April 1843 uppläst af Författaren till Grannarne i Skärgården m. fl. Upsala, Wahlström & Låstbom, 1840, 1842, 1843.

Nyttig och Nöjsam Folk-Läsning. *N* 1. Julafton, eller Farfars Psalm Bok, samt Sigurd och Anna. *N* 2. Bernhard och Otilia, eller Eldswådan i Gråberga By; samt Reflexioner öfwer Fattigdomen. *N* 3. Dårens Penningar, samt Den underbara Koppargrytan, Seländsk Folk-Saga. *N* 4. En samling förwånande Spök-Historier. Westerwik, C. O. Ekblad & Comp. 1841.

Bibliothek för Folket. Första, Andra Häftet. Doktor Martin Luthers Lefwerne af FREDRIK CLEMENS. Tredje, Fjerde Häftet. Polska Revolutionen åren 1830—1831, tecknad af M. R. BRUCK. Stockholm, L. J. Hjerta, 1842. Femte, Sjette Häftet. Napoleons Fälttåg till Ryssland 1812. Efter SEGUR af J. W. CHRISTERN. Stockholm, Berg, 1843.

m. fl.

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	3.

SAGOVERK.

De sju vise Mästare	5.
-------------------------------	----

SAGOR.

	Sid.		Sid.
1. Helena Antonia af Constantinopel	5.	29. Trädhästen	28.
2. Hildegardis och Talandus	6.	30. Prins Beder eller Hafvets Solblomma	31.
3. Kejsar Octavianus	7.	31. De fyra Guldkulorna	32.
4. Melusina	—	32. Lillepytt	33.
5. Fortunatus	—	33. Riddar Rödhandske	35.
6. En Konung i England och hans Söner	—	34. Troll-Sagan	36.
7. Carsus och Moderus	9.	35. De sex Svanorna	37.
8. Floridor och Casta	13.	36. De tre små Männerna i skogen	—
9. Askungen	—	37. Sewe eller Den talande Hund	38.
10. Tumme-Liten	14.	38. Enbusken	39.
11. Blå-Skäppet	—	39. Hin Ondes tre Guldhår	—
12. Blå Fogel	—	40. Guldfogeln	42.
13. Lycksalighetens Ö	—	41. Den hvita Fru, eller Den förtrollade Älskarinnan	43.
14. Prinsessan Fortunée	—	42. Den stekta Trollpackan	44.
15. Prinsessan i sofvande skogen	15.	43. Röfware-Brudgummen	45.
16. Tvenne olika Systrar	16.	44. Prinsessan Snöhvít eller De sju Dvergarne och den talande Spegeln	46.
17. Konung God och Prins Ålskad	17.	45. Prins Flundra	49.
18. Prins Olycklig och Prins Lycklig	18.	46. Prins Äsna	50.
19. Enkan och hennes begge Dötrar	19.	47. Den lilla Gullfogeln eller Qvastbindar-Lyckan	—
20. Skön Blanka	20.	48. Reinald Underbarnet	51.
21. Kung Håkan Trollkarl	—	49. Skuldsedeln	52.
22. Prinsessan Ingeborg	21.	50. Stjern-Riksdalarna	—
23. Den otillgängliga Ön	—	51. Ödlan	53.
24. Drottningen och Bondflickan	22.	52. Frithiofs Saga	54.
25. Bozaldab eller Nyttan af motgångar	23.	53. Gråkappan	—
26. Prins Zeyn Alasnan och Andarnes Konung	24.	54. Pelle Båtsman	—
27. Talande fogeln, spelande trädet och rinnande vattukällan	25.	55. Harpspelaren	—
28. Vedhuggaren Ali	—	56. Sjöflickan	—
		57. Jätten Gudmundröd	55.
		58. Jätten Periferigerilerimini	—

	Sid.		Sid.
39. Byggnaden af Lunds Domkyrka	56.	64. Den bergtagna Flickan	61.
60. Gällas Döds	—	65. En Vallpigas fynd	—
61. Ljungby Horn och Pipa	57.	66. Den till Varg förvandlade Skräddaren	62.
62. Tomtgubbarne	59.	67. Carl XI och Skober	—
63. Om en i ett berg intagen Bondedräng	60.	68. Flickan med Svaftvelstickorna	63.

NOVELLER.

1. Konung Apollonius af Tyrus	63.	30. Oxhandeln	73.
2. Salomo och Marcolphus	—	31. Zailun	—
3. Ulspegel	65.	32. Abou-Casems olyckliga Tofflor	79.
4. Ulspegel och Skräddarne	66.	33. Den lille Puckelryggen	—
5. Grisilla	—	34. De trenne Puckelryggarne	80.
6. Grefvinnan af Rosilien	—	35. Den farliga Dansen	—
7. Om fyra Köpmän	—	36. Jungfrun af Neidpath	81.
8. Den narrade Munken	67.	37. Brudsången	—
9. Om en uppbränd Bakdantare	—	38. En fransysk Köpman och dess Familj	—
10. Den välsignade Kyrkogångaren	68.	39. Nattpromenaden på Carl XIII:s Torg	82.
11. Den lyckliga Spinnerskan Berta	—	40. Kungen, Presten och Klockaren	—
12. Den genom list förvärfvade Brudgäfvän	—	41. Sigurd och Thilda	—
13. Den frälsade och välbelönte Kyskheten	69.	42. Thorkild och Anna	—
14. Om en uti en dröm uppenbarad skatt	70.	43. Vaktaren i Marie Kyrkotorn	83.
15. Den trogne Rådsherran Selim	—	44. Elfwa Historier om Bränvinet	—
16. Den sin Gud trogne Ynglingen	71.	45. Storsuparen Fyll-Bartel	—
17. Den nödtvungne Nattrofvareren	—	46. Hyddan på Heden	—
18. Om tvenne Köpmän i Amsterdäm	72.	47. Mäster Dryger och hans Gesäller	—
19. Bonden och dess tvenne Granar	—	48. Lasse med rofvan	84.
20. Om en Biskop och en ostadd Tjenare	73.	49. Om en bonde som blef prest	—
21. Händelse med en Piga och en Dräng	—	50. John Kettleborough	—
22. Det lyckliga giftermålet med den elaka Enkan	74.	51. Kejsaren och Smeden	85.
23. Jul-Gröten	—	52. Starrblind och Fogelfri	—
24. Korgmakaren	75.	53. Den raska Jägmästarinnan	—
25. Mårten Christensson och Maria Jönsdotter	—	54. Den fastspikade Handen	86.
26. En dygdig Dotter	76.	55. Mjölaren och den Hängde	—
27. Sotaren och Köpmansdottern	—	56. Fem Berättelser	—
28. Konung Hackspik	—	57. Det goda rådet	—
29. Den kloka Greta	77.	58. Den botade sjuke	87.
		59. Läsning under Julhögtiden	—
		60. Blodshämnden	—
		61. Dödgräfvaren	—
		62. Soldat-Enkan	88.
		63. Farfadrens Vålnad	—
		64. Spökeri å en Örlogsman	—
		65. Kudden	89.
		66. Den hårdhjärtade Modren	—

	Sid.		Sid.
67. Historia om en Arabisk Konung	89.	69. Öfverste Skans-Nisse och hans Dräng	90.
68. Den sköna Fiskare-Dottren	90.	70. Mästertjufven	—

HISTORISKA BERÄTTELSE.

1. Om Trojas undergång	90.	28. Om Bonden, som slagtrade sina söner	97.
2. Herculis lefverne	92.	29. Mördaren Anders Andersson	98.
3. Diogenis lefverne	—	30. Om traktören Sandahl	—
4. Neros lefverne	—	31. Mördaren Sundmark	—
5. Thorigny Lagman och Engelbrekt	93.	32. Lasse-Majas äfventyr	—
6. Engelbrekt Engelbrektsson	—	33. Den långa Lappflickan	—
7. Gustaf I:s bedrifter	—	34. Om John Hall	—
8. Gustaf I:s historia	—	35. Om en blind, som återfått sin syn	99.
9. Gustaf II Adolfs död	—	36. Mördaren Breittfeldt	—
10. Patkuls lefverne och död	—	37. Mördarne Lindqvist och Sjöholm	—
11. Kalabaliken i Bender	94.	38. Gubben i Berget	—
12. Carl XII och Halfword Bryngelsson	—	39. Eldsvådan i Königsberg 1764	—
13. Berättelse om 1772 års Stats-hvälfning	—	40. Tvenne svenska Herrars resebeskrifning	100.
14. Gustaf III:s mord	—	41. Tomtgubben och Tomtgumman	—
15. Sven Pils dagbok	—	42. Spöket med brinnande ögon	101.
16. Svenska Soldaternas fångenskap i Ryssland	95.	43. Den spökande Judinnan	—
17. Om plundringen af Wasa	—	44. Bergtrollet	—
18. Carl XIV Johans historia	—	45. Om Pesttider i Sverige och andra länder	—
19. Christofer Columbi öden	—	46. Katten i vaggan	102.
20. Luthers historia	—	47. Mordbranden i Hallstenbeck	—
21. Om kapitenen Frans af Cville	96.	48. Skeppet Kent i lågor	—
22. Om Joseph Ciaborri	—	49. Äfventyr på en sjöresa	—
23. Ambrosii Guinets lefverne	—	50. Äfventyr på Syd-Afrikas vestra kust	—
24. Gesällen Weishaupt	—	51. Om Engelska Stråtröfvare	103.
25. Tvenne Stortjufvar	97.	52. Om Juggernaut	—
26. Hellboms berättelse om sin vandel	—	53. Om Slafhandeln	—
27. Om Åke Käll	—		

LEGENDER.

1. Jesu Barndoms-Bok	103.	8. De judiska Slägtarnas straff	107.
2. En resande Judes bref	104.	9. De sju Sofvare	—
3. Jesu Porträt	105.	10. Flickan utan händer	108.
4. De helige tolf Apostlar	—	11. St. Christopher	109.
5. Förrädaren Judas	—	12. Chariton	—
6. Om Pilati död och oroliga döda kropp	—	13. St. Sigfrid	110.
7. Jerusalems Skömakare	106.	14. St. Brita	—
		15. St. Pehr och Broder Lustig	—

	Sid.		Sid.
16. Vår Herre och Westgöthen	110.	20. Anna Maria Sundbergs lefnadslopp	117.
17. Vår Herre och Hin	111.	21. Om Lappflickan Elsa Larsdotter	—
18. Ester Jönsdotter	—		
19. Om en Gosse, som förmånat till bättring	112.		

TROLLDOMS-HISTORIER.

1. Luxemburgs förbund med Satan	114.	4. Kapten Elins resor till Blåkulla	116.
2. Grasshoffs förbund med Satan	115.	5. Anledningen till Sagan om färderne till Blockkulla	117.
3. Satans grasserande i Roslagen	116.	6. Jubelfesten i Blåkulla	—

SYNER, UPPENBARELSER OCH SPÖKHISTORIER.

1. Carl XI:s Syn	117.	9. Wiströms Dröm	124.
2. Måns i Skyllsmåla	119.	10. Varning i en Dröm	—
3. Tvenne trogna Kamrater	—	11. En Prestmans Syn	125.
4. En tolfårig flickas Syn	120.	12. Spöket i Sköldinge	—
5. Jonas Håkansson's Uppenbarelse	121.	13. Gråpappers-Ansigtet	—
6. Brita Gnstafsdotters Uppenbarelse	122.	14. Den röda Kammaren	126.
7. Sederströms Dröm	123.	15. Spökhistoria af Dudley Costello	127.
8. En Smedsgesälls Dröm	124.	16. Den mördade Hustrun	—
		17. Samvetets Gångångare	—

SPÅDOMAR OCH DRÖMM-BÖCKER.

1. Sibyllas Profetia	128.	6. Nytt sätt att spå i kort	135.
2. Jerusalems Skomakares Profetia	132.	7. Spåman i kort och tärning	—
3. St. Hieronymi Profetia	—	8. Spåman öfver Spelkort	—
4. Paracelsi Spådom	133.	9. Den kloka Ziguenaarflickans Spåkonst	—
5. Martin Zadecks Profetia	134.	10. Drömmböcker	—

ÄFVENTYR.

1. Policarpus eller Riddar Finke	137.	10. Sex Tjenare	143.
2. Den nye Polykarpos	138.	11. De sex Wännerne	144.
3. Jöns Lundsbracka	139.	12. Hobergs-Gubben	—
4. Nisse i hvar gata	—	13. Lunkentus	—
5. Lyckans flygande fana	140.	14. Väderbössan och Silfvervärjan	—
6. Skytten Bryde	141.	15. Valentin och madam Trutta	145.
7. Mäster-katten	142.	16. Trollpackan eller den räddade Köpmannen	—
8. Fem Stallbröder	—	17. Anden i Glas	146.
9. Sex komma nog igenom världen	143.	18. Doktor Allvetande	—

	Sid.		Sid.
19. Storhjerta, eller Den tappre Skräddaren	147.	24. Guld-Gåsen	148.
20. Sjelfdukande Bordet, Guld- åsnan och Dansande Knöl- påken	—	25. Erik hin Götske	149.
21. Flaskan	—	26. Den hoppande Krukan . . .	—
22. Räfvens Enka	148.	27. Peter Fintligs resa till Pan- kakeberget	150.
23. Den trogna Hunden	—	28. Den Fattige och Den Rike . .	—
		29. Prins Joka och hin Onde . .	151.
		30. Djefvulen och Kärningen . .	152.

SMÄRRE SKÄMTSAMMA SKRIFTER.

1. Monsieur de Mentiers Ka- lender	152.	32. Samtal emellan Balzar La- kej, Elsa Huspiga, m. fl. . .	153.
2. Jöns Qvickers Almanacka . .	153.	33. Samtal emellan Jungfrurna Cajsa och Lisa	—
3. Kortleken, nyttjad till Al- manach och Bönebok	—	34. Larses Samtal med Jakob . .	160.
4. Kung Orres Mandat	154.	35. Tvenne Flickors Samtal . . .	—
5. Öla-Lag	—	36. Tvenne Flickors Klagan . . .	—
6. Kung Mascutarii Privilegier .	—	37. Samtal mellan tvenne Jung- frur	—
7. Fruars och Hustrurs Pri- vilegium	155.	38. Vår tids Pigors hemliga be- drifter	—
8. Hundarnes Privilegium . . .	—	39. Vår tids Betjenter	—
9. Kontrakt med min tillkom- mande Hustru	—	40. Tvenne Kökspigors lamen- terande	—
10. Inlaga till Bacchus	—	41. Lönvexlingen	161.
11. Almän Kungörelse	—	42. En Kökspigas och en Hus- pigas ordvexling	—
12. Efterlysningen	156.	43. Tvenne flickors samtal på Ladugårdsgärdet	—
13. Auktions-kungörelse	—	44. En pigas ömma skiljsmessa från sin matmoder	—
14. En Auktions-kungörelse . . .	—	45. En pigas afskedstagande från sin matmoder	—
15. Tvenne Efterlysningar	—	46. En matmoders samtal med sin kökspiga	—
16. Krabbetåget	—	47. Två matmödrars öfverlägg- ning	—
17. Urian Urväders Friare-tal . .	157.	48. Det lagliga pigstädjandet . .	162.
18. Friare- och Bröllops-tal . . .	—	49. Samtal emellan Carin och Christine	—
19. Brude-Lexa	—	50. Den strålände Pig-spegeln . .	—
20. Talesätt	—	51. Förgyld ram till den strå- lände Pigspegeln	—
21. Tal vid ett Slagsfält	—	52. Den sönderslagna Pigspegeln .	—
22. En Enklings Aminnelse-tal . .	158.	53. Hushålls-uret	—
23. Kökomästare-tal	—	54. Den dåliga matmodern . . .	—
24. Tal öfver en död Lammunge . .	—	55. En Soldat-hustrus bref till sin man	163.
25. Sagan om Grötfatet	—	56. Jul-epistel till Stockholms pigor	—
26. Samtal emellan en Loppa och en Sextyffer	—	57. Ett kärleksbref	—
27. Samtal emellan Herr Härfa- ger och Mamsell Gerna	—		
28. Samtal emellan en Ostindie- farare och en Flicka	—		
29. Samtal emellan en Herre och en Kammarjungfru	159.		
30. Samtal emellan Jochum La- kej och Pelle Husdräng	—		
31. Tvenne Uplands-Drängars Samtal	—		

	Sid.		Sid.
58. Sändebref af den vackra Dalkullan	163.	66. Urgamla Saker	164.
59. Svar på den vackra Dalkullans sändebref	—	67. Tvenne forntidens jul-lekar	165.
60. Den vackra Dalkullans bref från Lexand	—	68. En Klockares titel	—
61.-Stycken af Betty	164.	69. Ett äktenskapsförbund	—
62. En gift Irländskas dageliga bön	—	70. Om krogar och fläskpankakor	—
63. En from tjenares beläte	—	71. Eldsvådan i gamla mosters träkoja	—
64. Historia om ystemjölks betingande	—	72. Julebocken	166.
65. Pantin Väderhanes Resebeskrifning	—	73. Bocken	—
		74. Hunden på hötappen	—
		75. Den lustige tidningsläsaren	—
		76. Om en lustig man	—

BLANDADE ÄMNEN.

1. Bonde-practica	166.	19. Några ord om almogens vidskepelse	170.
2. Den kloke Tandläkaren	167.	20. Beskrifning om himmel och jord, m. m.	171.
3. Ört- och Läkare-bok	—	21. En kort geografisk beskrifning	—
4. Den kloke Färgubben	—	22. Roliga samtal och spetsfundiga infällen	—
5. Ny Färgbok	—	23. Allahanda artiga historier	—
6. Ny Färgbok, m. m.	168.	24. Krimskrans	—
7. Den uppriktige Färgaren	—	25. Diverse historiskt nytt och lustigt	—
8. Gullhönan	—		
9. Spörmåls-bok	—	Läsning för menige man	—
10. Gåt-Bok	169.	Läsning för folket	172.
11. Nöjsamma Gåtor och Svar	—	Folkskrifter	—
12. Muntergöken	—	Grannarne i skärgården, m. fl.	—
13. Den frågvide Gubben	—	Nyttig och nöjsam Folk läsning	—
14. Jeppe Nilsson på Berget	—	Bibliothek för folket	—
15. Don Ranudo de Colibrados	170.		
16. Svartkonst-Bok	—		
17. Gamle Richards Svartkonst-bok	—		
18. Jul-Festen	—		

RÄTTELSE och TILLÄGG:

- Sid. 49 rad. 19 står: I, 36 läs: I, 61
 » 56 » 36 » sig till sin » honom till hans
 » 59 De här ur folkboken anförda berättelserna om Tomtgubbarne äro öfversatte från bröderne Gammes Kinder- und Hausmärchen. Göttingen 1837. I, 241—245: »Die Wichtelmänner».
 » 88 rad. 8 står: skensköda läs: skendöda
 » 89 » 6 » Utby socken » Utby inom Dalby socken.
 » — Den här omnämnda Historia om en arabisk konung förekommer bland STRAPAROLAS Notti piacevoli I. 4, likväl med sådana förändringar, att den svenska folkboken icke kan hafva omedelbart utgått derifrån, utan är troligen öfversatt från någon fransysk bearbetning af Straparolas berättelse.

RÄTTELSE:

Sid.	rad.	27,	står: arabie	läs: arabie
»	—	» 27, 30	» Shrewsburg	» Shrewsbury
»	2	» 1	» Cleornades	» Cleomades
»	3	» 2	» Marbacks	» Marbachs
»	—	» 22	» Conto	» Conti
»	—	» 25	» 231	» 277
»	19	» 51	» än	» ännu
»	29	» 11	» Encyklopädie	» Encyklopädie der Wissenschaften
»	38	» 5	» oro	» oroa
»	53	» 30	» Han	» Hon
»	57	» 5	» de	» des
»	61	» 21	» dubbel	» dubbelt
»	68	» 21	» 1812	» 1822
»	71	» 34	» kan	» han
»	74	» 17	» conté	» conte
»	106	» 10	» Efterhand	» Efter hånd
»	112	» 30	» skall	» skulle
»	114	» 5	» obtint	» obtient
»	159	» 14	» die	» der
»	160	» 6	» zur ältern	» zur Geschichte der ältern
»	165	» 13	» du	» dig
»	183	» 13	» Herodis	» Herodes
»	184	» 36	» eder	» edert
»	211	» 33	» Druy-Lane	» Drury-Lane
»	—	» 42	» Skomager	» Skomagers
»	241	» 19	» kan	» han
»	243	» 14	» behandland	» behandlad

Österreichische Nationalbibliothek

+Z17787720X

